รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของธุรกิจไทย
จากความตกลง JTEPA

เสนอต่อ

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

โดย

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กันยายน 2551

คณะผู้วิจัย

ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
ดร. เดือนเด่น นิคมบริรักษ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายธราธร รัตนนฤมิตศร	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายณัฐวุฒิ ลักษณาปัญญากุล	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นางสาวอารียา มนัสบุญเพิ่มพูล	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายภูชิทย์ สฤษดิชัยนันทา	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นางสาวเทียนสว่าง ธรรมวณิช	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายวรดุลย์ ตุลารักษ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายวรพงษ์ สงวนจิตร	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นายเอกภพ นาคพงษ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

คณะผู้ประสานงานและจัดทำรายงาน

นางศิรเพ็ญ ตั้งพุทธรักษ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
นางปราณี ไชยพุฒ	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ที่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินการโครงการวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานระหว่างประเทศ สถาบันเฉพาะทาง ผู้ประกอบการเอกชนในสาขาต่างๆ ตลอดจนนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ที่ได้ร่วมให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยชิ้นนี้ ดังต่อไปนี้

- สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่น
- Economic Partnership Division, Trade Policy Bureau, METI
- Customs and Tariff Bureau, Ministry of Finance
- Professor Shujiro Urata, Graduate School of Asia-Pacific Studies, Waseda University
- Japan Business Federation (Nippon Keidanren)
- Japan External Trade Organization (JETRO)
- Japan and Tokyo Chamber of Commerce and Industry
- The Japan Iron and Steel Federation (JISF)
- Japan Electronics and Information Technologies Industries Association (JEITA)
- Japan Automobile Manufacturers Association (JAMA)
- The Japan Textiles Importers Associations (JTIA)
- Japan Leather and Leather Goods Industries Association (JLIA)
- กรมศุลกากร
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาสิทธิประโยชน์ทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ
- สถาบันอาหาร
- สำนักงานโครงการครัวไทยสู่โลก
- สถาบันยานยนต์
- สมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ
- สมาคมผู้ประกอบธุรกิจสิ่งทอเสื้อผ้าสำเร็จรูป
- สถาบันเหล็กและเหล็กกล้า
- คุณอัญชนา วิทยาธรรมธัช รองอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
- คุณวีรชัย วงศ์บุญสิน กรรมการสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
- ผู้ประกอบการที่ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่มิได้เอ่ยนาม ทั้งในประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นได้ลงนามในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ JTEPA ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2550 และกำลังจะบรรลุความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ AJCEP ร่วมกับประเทศอื่นในอาเซียน รายงานฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาว่า ผู้ประกอบการไทยสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้มากน้อยเพียงใดในช่วงที่ผ่านมา ประสบอุปสรรคหรือไม่อย่างไร และควรมีการดำเนินการอย่างไรเพื่อให้ผู้ประกอบการไทยสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความตกลงดังกล่าวได้มากขึ้นในอนาคต

ในทางวิชาการ เราสามารถวัดประโยชน์ของความตกลงทางการค้าเสรีได้จากสวัสดิการสังคม (social welfare) ที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การวัดสวัสดิการสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่สามารถทำได้โดยง่ายนัก โดยเฉพาะความตกลงที่เพิ่งมีผลบังคับใช้ไปไม่นาน เช่น ความตกลง JTEPA ในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้เสนอให้วัดประโยชน์ของความตกลงทางการค้าเสรีจาก “มูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้” (tariff saving) แทน เนื่องจากภาษีศุลกากรเป็นอุปสรรคทางการค้าที่สำคัญ การลดภาษีศุลกากรลงจากความตกลงการค้าเสรีจึงน่าจะมีผลในการช่วยเพิ่มปริมาณการค้า (trade creation) และเพิ่มสวัสดิการของสังคม หากไม่เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion)

นอกจากวัดมูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้แล้ว คณะผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ปัจจัย 3 ประการ ที่มีผลต่อมูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้คือ 1) ความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลง 2) แต้มต่อทางภาษีที่ได้รับจากการลดภาษีศุลกากรให้ต่ำกว่าอัตรา MFN 3) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริง เมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้

การศึกษาโดยใช้ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ในช่วง 5 เดือนแรกหลังจาก JTEPA มีผลบังคับใช้ (พ.ย. 2550 - มี.ค. 2551) พบว่า ในภาพรวม ภาคส่งออกของไทยสามารถประหยัดภาษีศุลกากรได้ถึง 75 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยมีอุตสาหกรรมอาหารได้รับประโยชน์จากการประหยัดภาษีศุลกากรมากที่สุด ติดตามด้วยอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ทั้งนี้ ในส่วนของอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ คณะผู้วิจัยพบว่า ภาคส่งออกของไทยใช้สิทธิประโยชน์ของ JTEPA โดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 55.9 โดยอุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์สูงสุด 3 ลำดับแรก คืออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ (ใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 96) อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (ร้อยละ 71) และอุตสาหกรรมอาหาร (ร้อยละ 66)

ในส่วนภาคการส่งออกของญี่ปุ่น แม้ว่าผู้ประกอบการญี่ปุ่นได้แสดงความสนใจต่อความตกลง JTEPA สูงกว่าความตกลงการค้าเสรีอื่นของญี่ปุ่นก็ตาม แต่โดยรวมแล้ว ผู้ส่งออกญี่ปุ่นยัง

ใช้สิทธิประโยชน์จาก JTEPA ในอัตราที่ต่ำเพียงร้อยละ 6.5 เท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดการประหยัดภาษีศุลกากรประมาณ 50 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยมีอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนได้รับประโยชน์จากการประหยัดภาษีศุลกากรมากที่สุด ติดตามด้วยอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าและอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ ในส่วนของอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ พบว่าอุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้าสูงสุด 3 อันดับ คืออุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (ใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 20) อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน (ร้อยละ 14) และอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า (ร้อยละ 12)

จากการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสินค้าไปประเทศญี่ปุ่นพบว่า ยังมีอุปสรรคบางประการในการใช้สิทธิประโยชน์ เช่น ความยุ่งยากของขั้นตอนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า การที่สินค้าส่งออกไม่ได้รับการลดหย่อนอัตราภาษีศุลกากรหรือได้รับลดหย่อนน้อยเกินไป และปัญหาลักษณะเฉพาะของการผลิตที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าได้ ในทางกลับกันสำหรับผู้นำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่น พบว่า ต้นทุนในการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าต่อครั้งสูงมากสำหรับสินค้าที่ต้องส่งมาอย่างต่อเนื่องแบบทันเวลาพอดี (just-in-time) เช่น ชิ้นส่วนยานยนต์ ความกังวลในการแจ้งโครงสร้างต้นทุนให้หน่วยงานออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งเป็นภาคเอกชนด้วยกัน และปัญหาในการตรวจสอบใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในกรณีที่ประเทศผู้ออกใบรับรองแหล่งกำเนิดไม่ใช่ประเทศที่ออกใบส่งสินค้า (invoice) หรือที่เรียกว่าปัญหารีอินวอยส์ (reinvoicing)

ตารางที่ 1 สรุปผลภาพรวมการใช้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรของผู้ประกอบการไทยทั้งในด้านการส่งออกและการนำเข้า (พ.ย.50 - มี.ค.51)

	ภาคการส่งออก	ภาคการนำเข้า
มูลค่าการค้าของสินค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากร (%)	29.77	38.61
แต้มต่อภาษีศุลกากรที่ได้รับโดยเฉลี่ย (%)	7.82	4.84
อัตราการใช้สิทธิประโยชน์โดยเฉลี่ย (%)	55.85	6.57
มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	75.18	49.46
มูลค่าการค้าทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	7,938.93	13,189.84
สัดส่วนมูลค่าภาษีประหยัดได้ (%)	0.95	0.37

แม้ว่าโดยทั่วไป แต้มต่อภาษีศุลกากรโดยเฉลี่ยในความตกลง AJCEP จะต่ำกว่าของความตกลง JTEPA ก็ตาม ในอนาคต เมื่อความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้ คาดว่า สินค้าอุตสาหกรรมที่อาจได้รับประโยชน์จากความตกลงดังกล่าวคือ สินค้าที่ใช้วัตถุดิบในประเทศไทยและญี่ปุ่นรวมกันไม่พอที่จะได้แหล่งกำเนิดสินค้าตามกฎของ JTEPA แต่ใช้วัตถุดิบจากกลุ่ม

ประเทศอาเซียนและญี่ปุ่นมากพอจนได้แหล่งกำเนิดสินค้าตามกฎของ AJCEP เช่น สินค้าในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์บางรายการ

<u>กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรมในการใช้สิทธิประโยชน์ และ ความร่วมมือรายอุตสาหกรรม</u>

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ของอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญ 8 อุตสาหกรรม คืออุตสาหกรรมอัญมณี อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน และอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า โดยเริ่มจากการวิเคราะห์โอกาสที่อุตสาหกรรมดังกล่าวจะได้รับจากความตกลงในด้านต่างๆ ทั้งการลดอัตราภาษีศุลกากร โครงการความร่วมมือ และการรับรองซึ่งกันและกัน (MRA) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 โอกาสที่อุตสาหกรรมการผลิต 8 อุตสาหกรรมอาจได้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA

อุตสาหกรรม	แต้มต่อทางภาษี		โครงการความร่วมมือ	การรับรองร่วมกัน
	ส่งออกไปญี่ปุ่น	นำเข้าจากญี่ปุ่น		
1.อัญมณีและเครื่องประดับ	✓	✓		
2.อาหาร	✓	✓	✓	
3.เครื่องหนังและรองเท้า	✓	✓		
4.สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	✓	✓	✓	
5.ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์		✓		✓
6.เฟอร์นิเจอร์	✓	✓		
7.ยานยนต์และชิ้นส่วน		✓	✓	
8.เหล็กและเหล็กกล้า		✓	✓	

1. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

ภายใต้ความตกลง JTEPA และ AJCEP ญี่ปุ่นได้ลดภาษีศุลกากรของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับลงเหลือร้อยละ 0-10 โดยขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า เนื่องจากอัตราภาษีของ JTEPA อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าของอัตราภาษี GSP และไม่มีการกำหนดเพดานปริมาณการนำเข้าในการใช้สิทธิประโยชน์ ผู้ส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับจากประเทศไทยจึงมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของความตกลง JTEPA สูงถึงร้อยละ 95.6

ในส่วนของประเทศไทย ความตกลง JTEPA ไม่ได้กำหนดให้มีการปรับลดอัตราภาษีศุลกากรของไทยในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมนี้มากนัก เนื่องจากภาษีศุลกากรขาเข้าของสินค้าส่วน

ใหญ่อยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว ยกเว้นสินค้าบางรายการ เช่น ไข่มุกธรรมชาติ ซึ่งตามความตกลง JTEPA และ AJCEP จะต้องทยอยลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ภายในระยะเวลา 4 ปี

กล่าวโดยสรุป ผู้ส่งออกไทยได้ใช้สิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่จากแต้มต่อทางภาษีที่ได้รับ อย่างไรก็ตาม แต้มต่อทางภาษีดังกล่าวจะหมดความสำคัญลงไปในอนาคต เนื่องจากอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะลดลงเป็น 0 ทั้งหมดตามกรอบการเจรจาเปิดตลาดสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ขององค์การการค้าโลก

2. อุตสาหกรรมอาหาร

อุตสาหกรรมอาหารของไทยมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกสูงถึงร้อยละ 65.6 โดยมีสาเหตุมาจากการที่ความตกลง JTEPA ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรครอบคลุมสินค้าหลายรายการมากกว่ากรณีของ GSP และแต้มต่อที่ได้รับจากการลดภาษีศุลกากรของ JTEPA โดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 12.4

อุปสรรคที่สำคัญในการใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกสินค้าอาหารตามความตกลง JTEPA มี 2 ประการคือ ประการแรก สินค้าบางรายการไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เช่น อาหารแมวไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ใช้หลักมูลค่าเพิ่มร้อยละ 40 และควรเปลี่ยนไปใช้กฎการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่สองหลักแทน ประการที่สอง มาตรการด้านความปลอดภัยของอาหาร (food safety) ของญี่ปุ่นมีความเข้มงวดมาก เช่น กำหนดให้มีใบรับรองสุขอนามัย โรงงานที่ผลิตต้องผ่านการตรวจรับรอง สินค้าที่จำหน่ายต้องปิดฉลากระบุรายละเอียดต่างๆ ครบถ้วนตามกฎข้อบังคับ เป็นต้น ซึ่งทำให้สินค้าไทยหลายรายการไม่สามารถเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้โดยโครงการความร่วมมือในอุตสาหกรรมอาหารตามความตกลง อย่างไรก็ตาม โครงการส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาร่วมกัน ซึ่งจำเป็นต้องเร่งรัดให้เกิดเป็นโครงการที่เป็นรูปธรรมโดยเร็วที่สุด

3. อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า

ในปัจจุบัน อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าในกลุ่มเครื่องหนังและรองเท้าของญี่ปุ่นยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง เนื่องจาก สินค้าส่วนใหญ่ไม่ได้ลดภาษีในทันที แต่จะทยอยลดลงในเวลา 8 ปี ในกรณีของ JTEPA และ 11 ปี ในกรณีของ AJCEP นอกจากนี้ สินค้าบางรายการที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นจำนวนมาก เช่น รองเท้ากีฬาที่ด้านบนเป็นหนังฟอก ก็ไม่ได้รับการลดภาษีตามกรอบ JTEPA เนื่องจากญี่ปุ่นยังให้การคุ้มครองอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าอยู่ในระดับที่สูง

อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้ามีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ JTEPA ด้านการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นที่ประมาณร้อยละ 34 ในขณะที่การนำเข้ามีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เพียงร้อยละ 0.1 ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ว่า ในอนาคตอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าในญี่ปุ่นจะมีขนาดเล็กลง เนื่องจากผู้ประกอบการต้องไปลงทุนเพื่อผลิตสินค้าในต่างประเทศ ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ประเทศไทยจะสามารถดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าว

4. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA มากที่สุดอุตสาหกรรมหนึ่ง เมื่อวัดจากอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ แต้มต่อทางภาษีศุลกากรและมูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกไทยพบว่า สินค้าบางรายการยังมีปัญหาในการเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่น เช่น พรม (HS 570320) ไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าเนื่องจากไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดแบบยกเว้น (CCex) ซึ่งควรมีการเจรจาทบทวนในอนาคต

นอกจากนี้ ความร่วมมือในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มตาม JTEPA ก็ยังไม่มีโครงการระหว่างรัฐบาลที่เป็นรูปธรรม มีแต่ความร่วมมือของสมาคมผู้ประกอบการทั้งสองประเทศ

5. อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นอุตสาหกรรมที่มีการค้ากันภายในอุตสาหกรรม (intra-industry trade) ระหว่างไทยและญี่ปุ่นสูง โดยญี่ปุ่นมีอัตราภาษีศุลกากรที่ระดับร้อยละ 0 ทุกรายการ ในขณะที่ไทยมีอัตราภาษีศุลกากรในระดับต่ำเกือบทุกรายการ ดังนั้น สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรจากความตกลง JTEPA จึงไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญนัก

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์น่าจะได้รับประโยชน์จากความตกลง AJCEP ในด้านการส่งเสริมให้เกิดการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (supply chain management) ภายในอาเซียนและญี่ปุ่น เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนต่างๆ ภายในอาเซียนอย่างคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้ บริษัทญี่ปุ่นยังต้องการใช้ประโยชน์จากความตกลง AJCEP เนื่องจากต้องการเลือกพื้นที่ผลิตที่เหมาะสมที่สุดของแต่ละชิ้นส่วนภายในอาเซียนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้

ประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ที่สำคัญคือ ความตกลงเรื่องการรับรองซึ่งกันและกัน (MRA) ในส่วนของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า สำหรับประเทศไทย สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (EEI) จะเป็นหน่วยตรวจสอบและทดสอบเพื่อการรับรองมาตรฐานสินค้าที่จะส่งออกไปประเทศญี่ปุ่น โดยขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนของการรอการตรวจรับรองจากหน่วยงานของญี่ปุ่น เช่นเดียวกับที่ สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรมยังไม่ได้รับรองหน่วยงานตรวจสอบในประเทศญี่ปุ่น เพราะยังต้องมีการศึกษากฎระเบียบที่เกี่ยวข้องอยู่

6. อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA มากนัก เพราะอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับร้อยละ 0 อยู่แล้ว การศึกษาพบว่า อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกของไทยตาม JTEPA ในช่วง 5 เดือนแรกอยู่ในระดับเพียงร้อยละ 6.4 เท่านั้น เนื่องจากแต้มต่อทางภาษีศุลกากรของ JTEPA เมื่อเทียบกับอัตราภาษีศุลกากร MFN ในการส่งออกไปประเทศญี่ปุ่นมีน้อยมาก ซึ่งทำให้ผู้ส่งออกไทยยังคงใช้สิทธิประโยชน์ของ GSP ในสินค้าเฟอร์นิเจอร์บางรายการที่มีแต้มต่อทางภาษีศุลกากรที่ดีกว่าอัตราภาษีศุลกากรตาม JTEPA ต่อไป

7. อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน

ภาคนำเข้าอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนของไทยได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA มากในแง่การประหยัดภาษีศุลกากร โดยในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ ผู้นำเข้าไทยสามารถประหยัดภาษีศุลกากรได้ถึง 6 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการลดภาษีชิ้นส่วนยานยนต์ที่ไทยยังไม่สามารถผลิตได้เอง จากอัตราร้อยละ 30 เหลือร้อยละ 20 ในขณะที่ภาคการส่งออกของไทยไม่ได้ใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร เนื่องจากภาษีนำเข้าชิ้นส่วนรถยนต์ของญี่ปุ่นอยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว

ปัญหาที่พบในการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในการนำเข้าชิ้นส่วนยานยนต์คือ ค่าธรรมเนียมการออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) ต่อครั้งของญี่ปุ่นที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งไม่เอื้อต่อการนำเข้าชิ้นส่วนต่อเนื่องแบบทันเวลาพอดี (just-in-time) นอกจากนี้ ในบางกรณีปัญหาความไม่ตรงกันของรายละเอียดในหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) และใบกำกับสินค้า (invoice) ยังทำให้ผู้นำเข้าไม่ได้รับความสะดวกในการใช้สิทธิประโยชน์

ในด้านโครงการความร่วมมือ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนในประเทศไทยน่าจะได้ประโยชน์จากโครงการสถาบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านยานยนต์ (AHRDI) อย่างไรก็ตาม

ทั้งสองฝ่ายยังอยู่ในระหว่างการปรับความเข้าใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีโครงการที่คล้ายคลึงกันอยู่ในปัจจุบันคือ โครงการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ (AHRDP)

8. อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของไทยส่งออกผลิตภัณฑ์เหล็กไปยังประเทศญี่ปุ่นในมูลค่าที่ไม่มากนัก และภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นอยู่ในระดับร้อยละ 0 อยู่แล้ว จึงไม่มีสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในความตกลง JTEPA และ AJCEP ในทางกลับกัน ความตกลง JTEPA ทำให้ไทยซึ่งเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญเป็นอันดับ 3 ของญี่ปุ่นต้องลดภาษีศุลกากรให้แก่ญี่ปุ่น โดยในส่วนของเหล็กและเหล็กกล้าที่มีการผลิตในประเทศไทย ได้มีการกำหนดโควตานำเข้าไว้เพื่อให้เวลาปรับตัวแก่ผู้ประกอบการ การศึกษาพบว่า ภายหลังจากความตกลง JTEPA บังคับใช้ การนำเข้าของไทยยังไม่ได้สูงจนเต็มโควตา ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงยังไม่จำเป็นที่จะต้องขยายโควตาตามที่ญี่ปุ่นเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐควรติดตามข้อมูลการนำเข้าจริงอย่างต่อเนื่องและจัดสรรโควตานำเข้าให้สอดคล้องกับสภาวะผลิตของอุตสาหกรรมเหล็กในประเทศ

สำหรับโครงการความร่วมมือตามความตกลง JTEPA ในอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้านั้น คณะผู้วิจัยพบว่า ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นและยังประสบปัญหาความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงาน ทำให้การฝึกอบรมส่วนใหญ่จำกัดอยู่เพียงบริษัทที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่นเท่านั้น และการที่โครงการฝึกอบรมที่ญี่ปุ่นเสนอมายังไม่มีระดับที่สูงพอที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐของญี่ปุ่น ซึ่งกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (METI) เป็นผู้เจรจาทำความตกลง แต่การแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักวิจัย และการให้ทุนการศึกษาตามความตกลงเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงเกิดปัญหาในการประสานงานและการจัดสรรงบประมาณ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ได้อย่างเต็มที่ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- รัฐบาลควรจัดตั้ง “สำนักงานติดตามการใช้ประโยชน์ตามความตกลง JTEPA” ขึ้น โดยรายงานตรงต่อคณะกรรมการกำกับการดำเนินการตามความตกลง JTEPA ที่รัฐบาลได้ตั้งขึ้นอย่างน้อยทุกไตรมาส โดยสำนักงานฯ ดังกล่าวจัดตั้งขึ้นเพื่อติดตามการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA เพื่อเร่งรัดการใช้ประโยชน์ รับฟังปัญหาจากภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ และจัดเตรียมข้อมูลให้คณะเจรจาฝ่ายไทยเมื่อมีการ

เจรจาทบทวนความตกลงภายใน 5 ปีหรือเร็วกว่านั้น โดยสำนักงานดังกล่าวควรมีบุคลากรคุณภาพสูงและมีทรัพยากรอย่างเพียงพอ

- กระทรวงอุตสาหกรรมควรส่งเสริมให้สถาบันเฉพาะทางภายใต้กระทรวงฯ มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการจากภาคเอกชนในสาขาอุตสาหกรรมต่างๆ และทำให้โครงการความร่วมมือในอุตสาหกรรมต่างๆ ตามความความตกลง JTEPA สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการภาคเอกชน
- ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการศึกษาและติดตามการเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่น โดยเฉพาะมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการไทยเพื่อเตรียมการปรับตัว นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาในเชิงลึกถึงลักษณะเฉพาะของตลาดญี่ปุ่นในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการไทยสามารถเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ดีขึ้น
- ในการเจรจาทบทวนความตกลง JTEPA ภาครัฐควรเจรจาต่อรองด้านภาษีศุลกากรและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าให้ผู้ประกอบการสามารถใช้สิทธิประโยชน์ได้มากขึ้น ทั้งนี้ ในส่วนของภาษีศุลกากร ควรตั้งเป้าหมายให้อัตราภาษีตามความตกลงอยู่ในระดับเดียวกันกับอัตรา GSP หรือต่ำกว่าอัตรา MFN พอสมควร ในส่วนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ควรเจรจาเพื่อผ่อนคลายเกณฑ์การพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าให้เอื้อต่อผู้ผลิตสินค้าส่งออกของไทยบางรายการมากขึ้น เช่น อาหารแมว พรมผ้าม่าน และผ้าปูที่นอน เป็นต้น
- รัฐบาลควรเร่งรัดโครงการความร่วมมือต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว เนื่องจากที่ผ่านมาโครงการความร่วมมือในหลายอุตสาหกรรมยังไม่คืบหน้าเท่าที่ควร
- กรมศุลกากรและกรมการค้าต่างประเทศ ควรเร่งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการในการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA เพื่อแก้ไขปัญหาที่ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งยังขาดความเข้าใจในการใช้สิทธิประโยชน์ และควรช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในด้านต่างๆ เช่น การเชื่อมโยงพิกัดศุลกากรใหม่ตามระบบ HS 2007 เข้ากับพิกัด HS 2002 ซึ่งเป็นพิกัดที่อยู่ในความตกลง เป็นต้น

Executive Summary

Thailand and Japan have concluded the Japan-Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA), a comprehensive bilateral trade agreement and are in the process of concluding ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership (AJCEP), a regional trade agreement together with other ASEAN countries. Although both agreements are supposed to be comprehensive in their scope, most benefits are expected to arise from two components: preferential tariff reduction and cooperation programs. The objectives of this study are to examine the benefits granted under JTEPA, which has been effective since November 2007, identify obstacles that prevent them from being fully utilized, suggest some policy recommendations to improve the implementation of JTEPA, and provide inputs to the review of the agreement, which will take place by 2012.

Theoretically, the benefits of the preferential tariff reduction granted by a free trade agreement can be measured by the increase in social welfare it brought about. However, it is impossible to measure the changes in social welfare brought about by tariff reduction under JTEPA, which has just been implemented less than a year. In this study, we argue that the level of tariff savings can be used to measure the benefits. The idea is that tariff is an important trade barrier and, as a result, tariff reduction would promote more trade and thus increase social welfares of FTA partner countries, provided that there is no significant trade diversion. We also decompose the tariff saving rates into three components: the ratio of trade value under preferential tariff rates, the average preferential tariff margin, and the utilization rate of preferential tariffs (See Table 1). Coupled with interviewing exporters and importers, this enables us to identify remaining problems and propose related policy recommendations to solve them.

By analyzing five months of utilization data (November 2007–March 2008) gathered by the Department of Foreign Trade, we found that JTEPA has so far brought about $75 million of tariff savings for Thai export to Japan. The top three beneficiary sectors are processed foods, textile and garment, and jewelry and ornaments. The overall utilization rate is found to be 55.9 percent, with jewelry and ornaments (96 percent utilization rate), textile and garments (71 percent utilization rate) and processed foods (66 percent utilization rate) as the top three beneficiaries.

According to a survey by the Japan External Trade Organization (JETRO), Japanese companies were interested in JTEPA than in other FTAs that Japan has concluded. However, their utilization rate of JTEPA has been only 6.5 percent, resulting in $48 million of tariff savings. Three sectors that enjoyed most tariff savings are automotives and auto parts, iron and steel and textile and garments. In terms of utilization rate, the top three beneficiary sectors are textile and garments (20 percent utilization rate), automotives and auto parts (14 percent utilization rate) and iron and steel (12 percent utilization rate).

Although Thai exporters appear to benefit significantly from the preferential treatment granted by JTEPA, our interviews with them reveal some problems related to the utilization of JTEPA privileges. Some small exporters complained that the procedure for applying for certificates of origin (C/Os) was still complicated. Others said that the preferential tariff margins were too low and that the rules of origins for

some products were too restrictive to be useful. Our interviews with Japanese trade associations, trade promotion authorities and trading firms also showed some problems in utilizing JTEPA privileges from the Japanese perspective. For some companies, a per-shipment fee for issuance of C/O was considered too costly for just-in-time production system. Some Japanese manufacturers were also concerned about revealing their production costs to Japan Chamber of Commerce and Industry (JCCI), the private trade association in charge of issuing C/Os for Japanese exporters. Finally, the issues of re-invoicing, back-to-back certificates, and other aspects of intermediary trade were raised by some multinational companies that have production bases in many countries.

Table 1: Tariff Savings brought about by JTEPA (November 07 – March 08)

	Exports from Thailand	Imports to Thailand
Ratio of trade value covered by preferential tariff (%)	29.77	38.61
Average preferential tariff margin (%)	7.82	4.84
Utilization rate of preferential tariffs (%)	55.85	6.57
Tariff savings ($ million)	75.18	48.40
Total trade value ($ million)	7,938.93	13,189.84
Ratio of tariff savings to total trade value (%)	0.95	0.37

As ACJEP has not been implemented, we can only predict the pattern of its utilization. Since the agreement provides a smaller tariff margin than JTEPA for most products, it will be used only for products that are considered non-originating under JTEPA's rules of origins but are considered originating under AJCEP's rules, which are more relaxed due to their regional accumulation nature. Products that fall into such group include certain electronics equipments whose parts and components are produced in Japan and more than one ASEAN countries.

Case studies of 8 manufacturing industries

Our study also analyzes in a greater detail the benefits of JTEPA for eight Thai manufacturing industries, i.e., jewellery, processed food, leather products, textile and garments, electrical and electronics, furniture, automotives and auto parts, and iron and steel industries. Table 2 shows potential benefits of JTEPA for the industries in our study.

Table 2: Potential benefits of JTEPA for eight Thai manufacturing industries

Industries	Preferential Tariff Margin		Cooperation	Mutual Recognition Agreement
	Exports from Thailand	Import to Thailand		
1. Jewelry and ornaments	✓	✓		
2. Foods	✓	✓	✓	
3. Leather products	✓	✓		
4. Textile and garments	✓	✓	✓	
5. Electrical and electronics		✓		✓
6. Furniture	✓	✓		
7. Automotive and auto parts		✓	✓	
8. Iron and steel		✓	✓	

1. Jewelry and ornaments

The Thai exporters of jewelry and ornamental products have been major beneficiaries of JTEPA, with a high utilization rate of 95.6 percent. Even with modest tariff reduction of less than 10 percent, this high utilization rate is achieved as there is no quota imposed on import from Thailand. However, in the long run, the tariff margin granted by JTEPA will be lower when Japan reduces its tariff under other trade agreements, including the Non-agricultural Market Access (NAMA) under the auspices of WTO.

2. Processed Foods

The Thai processed food industry has utilized JTEPA's tariff preferences at a moderately high level of 65.8 percent. This is due to the substantial preferential tariff margin of 12.4 percent and the large number of products that are granted preferential treatment. However, there remain two major problems in utilizing the privileges. Firstly, the rules of origin for some products such as pet foods are found to be too restrictive for Thai exporters. Secondly, Japan's high food safety standards impose considerable costs on Thai producers and thus reduce access to the Japanese market.

3. Leather Products

The utilization rate of JTEPA privileges by Thai leather product exporters is modest at 34 percent. This is due to the long phase out of tariff reduction of 8 years for JTEPA (and 11 years for AJCEP). In addition, some major Thai export items, such as sport shoes with outer composition leather, have not been granted any preferential tariff treatment. This indicates that the Japanese leather market is still heavily protected. However, the decline of Japanese leather industries due to high production costs continues to exert pressures on them to relocate overseas, with Thailand as a potential destination.

4. Textile and Garments

As discussed earlier, the Thai textile and garment industry is one major beneficiary of JTEPA, with a high utilization rate of 71 percent. However, there remain certain problems that prevent a higher utilization rate. In particular, the rules of origin for certain products, such as carpets, are overly restrictive for Thai producers. In

addition, cooperation programs for the sector that are expected to bring great mutual benefits have yet to be finalized.

5. Electrical and Electronics Appliances

Tariff reduction for electrical and electronic products is not an issue for JTEPA as the tariffs for most products have been cut to zero under the WTO's Information Technology Agreement. Instead the main focus of JTEPA is to establish a Mutual Recognition Agreement (MRA) that would reduce wasteful duplicated testing costs. The implementation of the scheme is still ongoing as conformity assessment bodies of both sides are applying for accreditation by each other's competent authority. The electrical and electronic industry is also likely to benefit from AJCEP since producers can select to relocate their production bases optimally anywhere within ASEAN and Japan.

6. Furniture

The Thai furniture industry gains very little from JTEPA, with a low utilization rate of 6.4 percent. This is because Japan has either cut its MFN tariff rates to zero or granted GSP to Thai furniture products.

7. Automotives and Auto Parts

Japan assemblers and auto parts producers are major beneficiaries of JTEPA. Within the first five months of JTEPA implementation, they have already enjoyed a total tariff saving of $ 6 million. Almost all of the saving is related to the import of Japanese auto parts and components into Thailand. As car production is based on a just-in-time system, a per-shipment fee for issuance of C/O is cited as a barrier to trade. Another issue to be resolved is whether the Automotive Human Resource Development Institute (AHRDI) program, currently being discussed, should be treated as a new cooperation project under the agreement or as an extension of the existing Automotive Human Resource Development Program (AHRDP).

8. Iron and Steel

As Thailand is the third largest market for Japanese iron and steel industry, the Japanese producers expect to benefit from Thailand's tariff reduction under JTEPA. However, the level of utilization has so far been modest and Thailand's import quota of steel has not been fully utilized. Another issue to be resolved is the gap in understanding between both sides concerning the scope of the cooperation programs. In particular, the Thai steel producers find the Japanese proposals for technical cooperation as either too elementary or too limited that only Japanese affiliates are allowed to participate. The fact that Japan's Ministry of Economic, Trade and Industry (METI) has been in charge of the negotiation while the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT) is currently responsible for implementing the agreed human resource development programs also complicates the issue.

Policy recommendations

To encourage Thai companies to reap more benefits from JTEPA and AJCEP, we propose a number of policy recommendations:

- The Cabinet should establish a JTEPA secretariat office to follow up pending issues and to promote greater utilization of JTEPA privileges by Thai companies. The office should provide a forum to receive complaints and suggestions from the private sector and at least provide a quarterly report to the JTEPA Committee. The office should also be responsible for providing background information and recommendations for the review of the agreement.
- The Thai government should aim at negotiating for further tariff reduction and relaxation of rules of origin for certain products. In particular, for products that enjoy GSP privileges, the JTEPA's tariff rates should be lowered to the GSP rates. Products whose rules of origins should be relaxed include animal feed, carpet, bed cover, etc.
- The Ministry of Industry should strengthen the capacity of its affiliated industry-specific institutes to be able to better response to the need of the private sector. Governance of cooperation projects under JTEPA should also be made more open to inputs from the private sector.
- The government should closely follow changes in Japanese trade policies and regulations and provide early warnings to the private sector to help them better adjust to the changes. Furthermore, in-depth market studies that provide insights to the nature of Japanese markets, including consumers' preferences and the functioning of its distribution systems for each major export product, should be made available.
- The Thai government should put more effort to finalize pending cooperation projects and make them more open to Thai companies. Priority projects that need to be finalized include human resource development for the automotive industry and consumer safety regulations for the processed food industry.
- The Customs Department and the Department of Foreign Trade should dedicate more resources to raise awareness and increase understanding of JTEPA among Thai companies.

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ..... **i**

Executive Summary ..... **x**

บทที่ 1 บทนำ **1**

1.1 หลักการและเหตุผล 1

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ 2

1.3 เป้าหมาย 2

1.4 แนวทางดำเนินงาน 3

1.5 ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง 7

1.6 ระยะเวลาดำเนินการ 7

บทที่ 2 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) และอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP) **9**

2.1 ความคืบหน้าความตกลงการค้าเสรีของประเทศญี่ปุ่น 9

2.2 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) 17

2.2.1 การลดภาษีศุลกากร 17

2.2.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO) 27

2.2.3 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) และมาตรการอื่นๆ 30

2.2.4 ความร่วมมือ (Cooperations) 36

2.2.5 ความตกลงอื่นๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการลงทุน แรงงาน และสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อภาคอุตสาหกรรม 45

2.2.6 การทบทวน 47

2.3 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP) 48

2.3.1 การลดภาษีศุลกากร 48

2.3.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO) 49

2.3.3 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) และมาตรการอื่นๆ 51

2.3.4 ความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรม 51

2.3.5 ความตกลงอื่นๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการลงทุน แรงงาน และสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อภาคอุตสาหกรรม 51

2.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP 51

2.4.1 การลดภาษีศุลกากร 56

2.4.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO) 57

หน้า

บทที่ 3 แบบแผนทางการค้าและการลงทุนระหว่างไทยและญี่ปุ่น 65

3.1 แบบแผนทางการค้า 65

3.2 แบบแผนทางการลงทุน..... 78

3.3 โครงสร้างทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียนใน 8 อุตสาหกรรม ที่คัดเลือกศึกษา..... 88

บทที่ 4 ประสบการณ์การใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ของประเทศญี่ปุ่น 91

4.1 การศึกษาของ Takahashi and Urata (2008) 91

4.2 การศึกษาโดย Okayama (2007)..... 96

4.3 การศึกษาโดย Ando (2007)..... 102

4.4 การสำรวจโดย JETRO 107

บทที่ 5 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรของผู้ประกอบการไทย..... 115

5.1 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรของภาคส่งออกไทยจากระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปของญี่ปุ่น 119

5.1.1 ความครอบคลุมของระบบ GSP 119

5.1.2 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP 120

5.1.3 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP..... 121

5.2 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นของภาคส่งออกไทย..... 125

5.2.1 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA 125

5.2.2 แต้มต่อที่ได้จากความตกลง JTEPA 127

5.2.3 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA 128

5.2.4 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA..... 129

5.2.5 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA..... 130

5.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นของภาคนำเข้าไทย..... 133

5.3.1 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA 133

5.3.2 แต้มต่อที่ได้จากความตกลง JTEPA 135

5.3.3 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA 136

5.3.4 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA..... 137

หน้า

5.3.5 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA 138
5.4 ข้อสรุปและแนวทางการแสวงหาผลประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรจากความตกลง JTEPA 139

บทที่ 6 การใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรม 147
6.1 สถานภาพของตลาดและแนวโน้มการแข่งขัน 8 อุตสาหกรรมในตลาดญี่ปุ่น 147
6.2 กรณีศึกษาการใช้สิทธิประโยชน์ 8 อุตสาหกรรม 149
กรณีศึกษาที่ 1: อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 150
กรณีศึกษาที่ 2: อุตสาหกรรมอาหาร 162
กรณีศึกษาที่ 3: อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า 181
กรณีศึกษาที่ 4: อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม 191
กรณีศึกษาที่ 5: อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 207
กรณีศึกษาที่ 6: อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ 217
กรณีศึกษาที่ 7: อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน 227
กรณีศึกษาที่ 8: อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า 243
6.3 สรุปการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรม 258

บทที่ 7 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย 261
7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในภาพรวม 261
7.2 ข้อเสนอแนะรายอุตสาหกรรม 267
เอกสารอ้างอิง 275
ภาคผนวกที่ 1 การลดภาษีตามความตกลง JTEPA สำหรับสินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญของไทยที่ค้ากับประเทศญี่ปุ่น 281
ภาคผนวกที่ 2 ภาพรวมการค้าและอัตราภาษีของไทยและญี่ปุ่น ก่อนที่ความตกลง JTEPA จะมีผลบังคับใช้ 291
ภาคผนวกที่ 3 วิธีคำนวณอัตราภาษีเทียบเท่าของมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Ad-Valorem Equivalent: AVE) 311
ภาคผนวกที่ 4 รายละเอียดของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษาของ Takahashi and Urata (2008) 313
ภาคผนวกที่ 5 รายงานการสัมภาษณ์หน่วยงานที่ประเทศญี่ปุ่น 315

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 การลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นตามความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ 21
ภาพที่ 2.2 การลดอัตราภาษีนำเข้าของไทย และประเทศคู่เจรจาอื่นๆ ตามความตกลงกับญี่ปุ่น 22
ภาพที่ 2.3 เปรียบเทียบดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ ความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ..... 62
ภาพที่ 2.4 เปรียบเทียบดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในรายสาขาของ JTEPA..... 62
ภาพที่ 4.1 สัดส่วนของวัตถุดิบที่บริษัทญี่ปุ่นจัดหาแยกตามที่มาของแหล่งวัตถุดิบ..... 111
ภาพที่ 4.2 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการนำเข้าของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007..... 112
ภาพที่ 4.3 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการส่งออกของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007 112
ภาพที่ 5.1 การคำนวณอัตราการใช้สิทธิประโยชน์..... 116
ภาพที่ 5.2 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA สำหรับภาคส่งออกไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 126
ภาพที่ 5.3 แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ภาคส่งออกไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วง เดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 127
ภาพที่ 5.4 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ของภาคส่งออกไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 128
ภาพที่ 5.5 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่สินค้าส่งออกไทยประหยัดได้จากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 129
ภาพที่ 5.6 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA สำหรับภาคนำเข้าไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 134
ภาพที่ 5.7 แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ภาคนำเข้าไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 135
ภาพที่ 5.8 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ของภาคนำเข้าไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 136
ภาพที่ 5.9 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นประหยัดได้จากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551..... 137
ภาพที่ 5.10 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของภาคส่งออกไทยจากความ ตกลง JTEPA เทียบกับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ได้รับ 145

หน้า

ภาพที่ 5.11 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของภาคนำเข้าไทยจาก ความตกลง JTEPA เทียบกับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ได้รับ 145
ภาพที่ 5.12 ประมาณการสัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA กรณีที่มี การขยายขอบเขตความตกลง และ/หรือ มีการเพิ่มอัตราการใช้สิทธิประโยชน์..... 146

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 สรุปสถานะของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (EPA) ของญี่ปุ่น 12
ตารางที่ 2.2 การลดภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นตามความตกลงการค้าเสรี JTEPA: รายสาขาการผลิต 23
ตารางที่ 2.3 การลดภาษีนำเข้าของไทยตามความตกลงการค้าเสรี JTEPA: รายสาขาการผลิต..... 24
ตารางที่ 2.4 ตัวอย่างสินค้าส่งออกไทยไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษี หรือมีการกำหนดโควตา ตามความตกลง JTEPA..... 26
ตารางที่ 2.5 กฎระเบียบสำหรับสินค้านำเข้าของประเทศญี่ปุ่น..... 32
ตารางที่ 2.6 สรุปสถานะและปัญหาที่พบในการดำเนินการโครงการความร่วมมือที่เกี่ยวกับ กระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้ความตกลง JTEPA 37
ตารางที่ 2.7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการความร่วมมือภายใต้ความตกลง JTEPA เฉพาะที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม..... 43
ตารางที่ 2.8 เปรียบเทียบความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP ในประเด็นต่างๆ..... 52
ตารางที่ 2.9 เปรียบเทียบการแบ่งกลุ่มสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP 56
ตารางที่ 2.10 เปรียบเทียบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA และความ ตกลง AJCEP 57
ตารางที่ 2.11 เปรียบเทียบอัตราภาษีศุลกากรและความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า แบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรมในความตกลง JTEPA และ AJCEP สำหรับ ภาคส่งออกไทย 63
ตารางที่ 3.1 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของอาเซียนและญี่ปุ่นปี 2006 (ร้อยละ) 71
ตารางที่ 3.2 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของไทยและญี่ปุ่นปี 2006 จำแนกรายสาขา (ร้อยละ)..... 72
ตารางที่ 3.3 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของสมาชิกอาเซียนปี 2006 จำแนกรายสาขา (ร้อยละ)..... 73
ตารางที่ 3.4 แบบแผนของอัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของอาเซียนและญี่ปุ่นปี 2006 (ร้อยละ) 74
ตารางที่ 3.5 สินค้าอุตสาหกรรม (HS 25-99) ที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทยที่มีอัตราภาษีนำเข้าสูง ปี 2006 (tariff peak)..... 75
ตารางที่ 3.6 อัตราภาษีเทียบเท่าเฉลี่ยของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ (Ad-Valorem Equivalents, AVEs) ของไทยและญี่ปุ่น 77
ตารางที่ 3.7 เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสุทธิเข้าสู่ประเทศไทย 1970-2006..... 81
ตารางที่ 3.8 เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสุทธิเข้าสู่ประเทศไทย 1970-2006 จำแนกตามสาขาการผลิต..... 82
ตารางที่ 3.9 เงินลงทุนทางตรง (FDI) จากประเทศญี่ปุ่นปี 2006 (ล้านเยน) 83

หน้า

ตารางที่ 3.10 จำนวนบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยจำแนกตามสาขาการผลิต และประเทศผู้ลงทุน (ข้อมูล ณ มกราคม 2008) 84
ตารางที่ 3.11 ประเทศที่เป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้า 85
ตารางที่ 3.12 ผลสำรวจถึงทิศทางการพัฒนาธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ ในระยะ 1-2 ปีข้างหน้า (ร้อยละ) 85
ตารางที่ 3.13 ประเทศที่เป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้าจำแนกตามสาขาการผลิต 86
ตารางที่ 3.14 ผลการสำรวจบริษัทญี่ปุ่นในประเด็นการเลือกฐานการผลิตในประเทศต่างๆ จำแนกตามหน้าที่ (functions) 87
ตารางที่ 3.15 โครงสร้างการส่งออกของ 8 อุตสาหกรรมของสมาชิกอาเซียน ปี 2006 90
ตารางที่ 3.16 โครงสร้างการนำเข้าของ 8 อุตสาหกรรมของสมาชิกอาเซียน ปี 2006 90
ตารางที่ 4.1 การสำรวจการใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจโดยบริษัทญี่ปุ่น 93
ตารางที่ 4.2 สาเหตุที่ไม่ใช้ประโยชน์จาก EPA 94
ตารางที่ 4.3 ผลกระทบของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจต่อธุรกิจกับเม็กซิโกและมาเลเซีย 95
ตารางที่ 4.4 เหตุผลที่ไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่น 97
ตารางที่ 4.5 ประเทศที่บริษัทญี่ปุ่นสนใจจะใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นฉบับอื่นๆ ที่กำลังเจรจา 97
ตารางที่ 4.6 ผลการสำรวจถึงข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการเพื่อใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ 98
ตารางที่ 4.7 กลุ่มสินค้าหลักที่บริษัทญี่ปุ่นใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก 100
ตารางที่ 4.8 สินค้าหลักที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก 100
ตารางที่ 4.9 สินค้าหลักที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย 101
ตารางที่ 4.10 การลงทุนทางตรงสุทธิของญี่ปุ่นในเม็กซิโก (100 ล้านเยน) 105
ตารางที่ 4.11 การค้าระหว่างญี่ปุ่นและเม็กซิโกปี 2001-2006 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ) 106
ตารางที่ 4.12 โควตานำเข้าปลอดภาษีที่เม็กซิโกจัดสรรให้กับบริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่น (หน่วย: คัน) 107
ตารางที่ 4.13 บริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นที่ใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ 109
ตารางที่ 4.14 ผลการสำรวจผลกระทบของ FTA/EPA ต่อบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย 110

หน้า

ตารางที่ 5.1 สัดส่วนการใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรตามระบบ GSP ของญี่ปุ่น..... 123
ตารางที่ 5.2 สรุปการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ที่ญี่ปุ่นให้แก่ประเทศต่างๆ ที่สำคัญ ในปี 2540 124
ตารางที่ 5.3 สรุปการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ที่ญี่ปุ่นให้แก่ประเทศต่างๆ สูงสุด 10 อันดับแรกในปี 2547 124
ตารางที่ 5.4 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยจำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สิทธิจากระบบ GSP ต่อไป..... 132
ตารางที่ 5.5 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยยังต้องใช้สิทธิจากระบบ GSP ในช่วงแรก เนื่องจากอัตราภาษี ตาม JTEPA ยังสูงกว่า..... 132
ตารางที่ 5.6 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยยังต้องใช้เสียภาษีที่อัตรา MFN ปกติในช่วงแรก เนื่องจาก อัตราภาษีตาม JTEPA ยังสูงกว่า 132
ตารางที่ 5.7 สรุปสิทธิประโยชน์ที่ภาคส่งออกไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 แยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม 141
ตารางที่ 5.8 ตัวอย่างสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 141
ตารางที่ 5.9 สรุปสิทธิประโยชน์ที่ภาคนำเข้าไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 แยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม 142
ตารางที่ 5.10 ตัวอย่างสินค้านำเข้าสำคัญของไทยจากญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 142
ตารางที่ 6.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดสินค้าส่งออกของไทยในตลาด ญี่ปุ่น..... 148
ตารางที่ ก1.1 สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006..... 159
ตารางที่ ก1.2 สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006 160
ตารางที่ ก1.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้า อัญมณีและเครื่องประดับ ปี 2006-2007 160
ตารางที่ ก1.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับ ไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย. 2007-มี.ค. 2008) 161
ตารางที่ ก2.1 สินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006 173
ตารางที่ ก2.2 สินค้าอาหารที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006..... 174
ตารางที่ ก2.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าอาหาร ปี 2006-2007 175
ตารางที่ ก2.4 มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอาหาร 176

หน้า

ตารางที่ ก2.5 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในอุตสาหกรรมอาหารไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008): 20 สินค้าที่มีการส่งออกสูงสุด 178
ตารางที่ ก3.1 สินค้าเครื่องหนังและรองเท้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น 187
ตารางที่ ก3.2 สินค้าเครื่องหนังและรองเท้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 188
ตารางที่ ก3.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าปี 2006-2007 189
ตารางที่ ก3.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกเครื่องหนังและรองเท้าไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย. 2007-มี.ค. 2008) 190
ตารางที่ ก4.1 สินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น 201
ตารางที่ ก4.2 สินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 202
ตารางที่ ก4.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี 2006-2007 203
ตารางที่ ก4.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย. 2007-มี.ค. 2008) 204
ตารางที่ ก5.1 สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น 214
ตารางที่ ก5.2 สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 215
ตารางที่ ก5.3 ประมาณการค่าใช้จ่ายในการยื่นขอรับรองเปรียบเทียบก่อนและหลังทำความตกลง JTEPA 216
ตารางที่ ก6.1 สินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006 223
ตารางที่ ก6.2 สินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006 224
ตารางที่ ก6.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าเฟอร์นิเจอร์ปี 2006-2007 225
ตารางที่ ก6.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008) 225
ตารางที่ ก7.1 สรุปกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์พ.ศ. 2550-2554 231
ตารางที่ ก7.2 สินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น 237
ตารางที่ ก7.3 สินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 238
ตารางที่ ก7.4 รายการสินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนภายใต้ AJCEP ที่มีการลดภาษี 239
ตารางที่ ก7.5 ข้อมูลการลงทุนของผู้ผลิตยานยนต์ญี่ปุ่นไปยังประเทศในเอเชียปี 2550 240
ตารางที่ ก8.1 สินค้าเหล็กและเหล็กกล้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006 253
ตารางที่ ก8.2 สินค้าเหล็กและเหล็กกล้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006 254

หน้า

ตารางที่ ก8.3 ปริมาณการส่งออกเหล็กจากญี่ปุ่นมาไทยปี 2550 จำแนกตามชนิดสินค้า 254
ตารางที่ ก8.4 ปริมาณการจัดสรรโควตานำเข้าเหล็กตามความตกลง JTEPA..... 255
ตารางที่ ก8.5 สัดส่วนมูลค่านำเข้าสินค้าเหล็กที่ไทยใช้มาตรการ AD กับญี่ปุ่น..... 256
ตารางที่ 6.2 สรุปประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากความตกลง JTEPA..... 260
ตารางที่ 6.3 สรุปอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ด้านการส่งออกตามความตกลง JTEPA
(ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้)..... 260

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยส่วนหนึ่งมีความจำเป็นต้องเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนในกรอบต่างๆ โดยเฉพาะในกรอบเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) โดยไทยได้ลงนามเป็นสมาชิกในความตกลง FTA ต่างๆ เช่น ASEAN Free Trade Agreement (AFTA) FTA ไทย-ออสเตรเลีย FTA ไทย-นิวซีแลนด์ รวมทั้งความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ซึ่งความตกลง JTEPA เป็นความตกลงที่มีความสำคัญมากเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศไทยสูงทั้งในด้านการค้าและการลงทุน ประกอบกับความตกลงดังกล่าวจะเริ่มมีผลบังคับใช้ในไม่ช้า

กระทรวงอุตสาหกรรมในฐานะหน่วยงานปฏิบัติการดูแลและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคอุตสาหกรรมไทย จึงต้องการศึกษาถึงผลกระทบของความตกลง JTEPA ต่อภาคอุตสาหกรรมไทยว่า มีการใช้ประโยชน์จากความตกลงดังกล่าวมากน้อยเพียงใด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์จากความตกลงดังกล่าว เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนการปรับตัว และแนวทางการแสวงหาประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรม ทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA อย่างได้ประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการลงนาม และการปฏิบัติตามความตกลง JTEPA มีความล่าช้ากว่ากำหนดการเดิมที่ตั้งไว้ การศึกษาอัตราการใช้ประโยชน์ (utilization rate) จากความตกลงจึงยังไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกัน การเจรจาเพื่อจัดทำความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) ก็มีความคืบหน้าไปพอสมควร โดยเฉพาะในส่วนของสินค้าอุตสาหกรรม กล่าวคือ ณ เดือนกรกฎาคม 2550 อาเซียนและญี่ปุ่นต่างแลกเปลี่ยนข้อเสนอการเปิดตลาดสินค้า (offer list) ของตน และได้หารือกันในเบื้องต้นแล้ว โดยจะนำข้อเสนอการเปิดตลาดสินค้าของแต่ละฝ่ายไปวิเคราะห์ในรายละเอียดก่อนที่จะมีการประชุมต่อ[1] ประเด็นที่รัฐบาลไทย โดยเฉพาะกระทรวงอุตสาหกรรมควรให้ความสนใจคือ ข้อเสนอการเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรมของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นสอดคล้องกับความตกลง JTEPA ระหว่างไทยและญี่ปุ่น และความตกลง AFTA ของ

[1] อย่างไรก็ตาม มาเลเซีย กัมพูชา และลาว ยังไม่ได้ยื่นข้อเสนอการเปิดตลาดสินค้าของตน

ประเทศสมาชิกอาเซียนเพียงใด รวมถึงความตกลง AJCEP มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้บริโภคและภาคอุตสาหกรรมไทยมากน้อยเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษาความตกลงและเตรียมการในการใช้ประโยชน์ของไทยและญี่ปุ่นภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น และความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP) ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม การลงทุน การดำเนินความร่วมมือด้าน SMEs ความตกลงด้านการยอมรับมาตรฐานร่วม (MRA) ตลอดจนการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลง แนวโน้ม โอกาส และอุปสรรคของทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นอันเป็นผลจากการมีความตกลง JTEPA และ AJCEP โดยมุ่งเน้น อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ยานยนต์และชิ้นส่วน อัญมณีและเครื่องประดับ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม รองเท้าและเครื่องหนัง ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมอาหารและเฟอร์นิเจอร์ เฉพาะในประเด็นที่มีความสำคัญต่อการแสวงหาประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรมไทย

1.2.3 กำหนดกรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการปรับตัว เพื่อรองรับผลที่จะเกิดขึ้นจากการมีความตกลง JTEPA และ AJCEP รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากความตกลงให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวของภาคอุตสาหกรรมโดยรวมและอุตสาหกรรมเป้าหมายในข้อ 1.2.2

1.3 เป้าหมาย

1.3.1 สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และกระทรวงอุตสาหกรรมได้ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการนำเข้า/ส่งออก การดำเนินความความร่วมมือและโครงการต่างๆ อันเป็นผลจากการมีความตกลง JTEPA และ AJCEP และรับทราบผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อภาคอุตสาหกรรมของไทย รวมทั้งมีกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมสามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดในอุตสาหกรรมเป้าหมาย

1.3.2 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไทยได้รับทราบปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางในการปรับตัว เพื่อให้ได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากความตกลง JTEPA และ AJCEP

1.4 แนวทางดำเนินงาน

1.4.1 ศึกษาความตกลง JTEPA ในประเด็นต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อน ตลอดจนผลกระทบของความตกลง JTEPA ต่อภาคอุตสาหกรรมไทย ทั้งในด้านการค้า การลงทุน การดำเนินความร่วมมือ โครงการต่างๆ และอุปสรรคทางการค้าของญี่ปุ่นทั้งในด้านมาตรฐานสุขอนามัย กฎแหล่งกำเนิดสินค้า ฯลฯ ทั้งนี้ การศึกษานี้จะเริ่มจากการติดตามรวบรวมข้อมูลความคืบหน้าของความตกลง JTEPA และ AJCEP โดยรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นและใช้แนวทางในการวิเคราะห์ดังนี้

- วิเคราะห์แบบแผนทางการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่น และแบบแผนทางการค้าระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่น และศึกษาว่า AFTA มีส่วนช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยและความสามารถในการดึงดูดการลงทุนจากญี่ปุ่นมาสู่อาเซียนและไทยอย่างไร
- รวบรวมข้อมูลความตกลง JTEPA และ AJCEP ในด้านต่างๆ ทั้งเนื้อหา สถานะ และประเด็นที่มีการตกลงกันไปแล้ว หรือที่จะมีการตกลงกันในอนาคต
- วิเคราะห์ความตกลงที่มีการตกลงไปแล้วอย่างละเอียด โดยเน้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอุตสาหกรรมคือ
    - อัตราภาษีศุลกากร
    - มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTMs) โดยเฉพาะมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานสินค้า
    - กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า
    - ความตกลงอื่นๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการลงทุน แรงงาน สิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อภาคอุตสาหกรรม
- สัมภาษณ์คณะเจรจาฝ่ายไทยเพื่อให้ทราบสถานะล่าสุดและประเด็นปัญหาของการเจรจา
- นำเสนอนโยบายในการเจรจาทบทวน (Review) ความตกลง JTEPA และนโยบายในการเจรจาความตกลง AJCEP ให้สามารถเอื้อประโยชน์แก่ภาคอุตสาหกรรมไทยมากขึ้น

ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิดังกล่าวข้างต้นจะนำมาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) และด้านปริมาณ (Quantitative) ในหัวข้อต่อๆ ไป

1.4.2 ศึกษาแนวทางการเจรจาทำความตกลง AJCEP เพื่อให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง AJCEP กับ JTEPA รวมทั้งความสอดคล้องหรือขัดแย้ง เพื่อกำหนดแนวทางการเจรจา AJCEP ในด้านอุตสาหกรรมและแหล่งกำเนิดสินค้าที่เหมาะสมและ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับไทย ทั้งนี้ การศึกษาในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยแนวทางดังต่อไปนี้

- เปรียบเทียบแนวทางการเจรจาทำความตกลง AJCEP และ JTEPA จากข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะเจรจาฝ่ายไทย หน่วยงานเจรจาฝ่ายญี่ปุ่น และ ASEAN Secretariat
- สัมภาษณ์คณะเจรจาฝ่ายไทยเพื่อให้ทราบสถานะล่าสุดและประเด็นปัญหาของการเจรจา รวมทั้งสอบถาม ASEAN Secretariat เพื่อให้ทราบสถานะล่าสุดของท่าทีและแนวทางการเจรจาของประเทศสมาชิกอาเซียนต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
- วิเคราะห์ผลของการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อการทำความตกลง AJCEP รวมทั้งโอกาสในการมีผลบังคับใช้ของ AJCEP
- วิเคราะห์ข้อจำกัดจากการเจราความตกลง JTEPA และนำเสนอแนวทางการเจรจาในกรอบ AJCEP

1.4.3 วิเคราะห์ถึงแนวทางในการแสวงหาประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรมไทยจากการทำความตกลง JTEPA และ AJCEP ในรูปของกรอบนโยบาย มาตรการ และกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงอุตสาหกรรม รวมถึงกิจการที่ไทยจะสามารถใช้ประโยชน์จากการมีความตกลงทั้ง 2 ฉบับ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ การศึกษาในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยแนวทางดังต่อไปนี้

ก) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างความตกลง AFTA JTEPA และ AJCEP ในด้านอัตราภาษีศุลกากร

ข) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างความตกลง AFTA JTEPA และ AJCEP ในด้านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

ค) วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าของไทยจะเลือกใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA หรือความตกลง AJCEP ในรายอุตสาหกรรมที่คัดเลือกมาศึกษาโดย

- ใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาใน ก) และ ข)
- สัมภาษณ์หรือระดมสมองกับผู้ประกอบการเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่กำหนดแนวทางในการตัดสินใจ

ง) ศึกษาแนวทางในการแสวงหาประโยชน์จากความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมในกรอบของ JTEPA เช่นความร่วมมือในด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และความร่วมมือในอุตสาหกรรมเฉพาะสาขาเช่น ความร่วมมือที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมยานยนต์

จ) เสนอแนะโอกาสและแนวทางในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมไทยภายใต้ความตกลง JTEPA หรือ AJCEP ที่จะเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมไทย ตลอดจนเสนอแนวทางในการเจรจาทบทวน (review) ความตกลง JTEPA ที่จะมีขึ้นเพื่อให้อุตสาหกรรมไทยได้รับประโยชน์สูงสุด

ฉ) สังเคราะห์กรอบนโยบาย มาตรการและกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงอุตสาหกรรมจากสภาพปัญหาที่พบในการศึกษา โดยเชื่อมโยงผลการศึกษาของโครงการตั้งแต่ระยะที่ 1 จนถึงระยะที่ 3

1.4.4 คัดเลือกกลุ่มอุตสาหกรรมที่จะทำการศึกษาในเชิงลึก 8 รายสาขา คือ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ยานยนต์และชิ้นส่วน อัญมณีและเครื่องประดับ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม รองเท้าและเครื่องหนัง ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมอาหาร และเฟอร์นิเจอร์ เฉพาะในประเด็นที่มีความสำคัญต่อการแสวงหาประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรมไทย เพื่อศึกษาในเชิงลึกเพื่อเตรียมความพร้อมให้อุตสาหกรรมดังกล่าวได้ประโยชน์สูงสุดจากความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP มากที่สุด ในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- โครงสร้างการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียนใน 8 อุตสาหกรรมที่คัดเลือกศึกษา
- โครงสร้างของห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ (international supply chain) และบทบาทของบริษัทข้ามชาติ (multinational companies: MNCs) ในอุตสาหกรรม 8 รายสาขาดังกล่าว โดยการศึกษาจากงานวิจัยที่ผ่านมา สัมภาษณ์หรือประชุมระดมสมองกับผู้ประกอบการไทย และผู้ประกอบการบริษัทข้ามชาติ
- สถานภาพของตลาดและแนวโน้มการแข่งขัน และแนวโน้มการลงทุนในตลาดดังกล่าวใน 8 สาขาอุตสาหกรรมที่คัดเลือกมาศึกษา โดยเฉพาะการลงทุนในอุตสาหกรรมเหล็กของบริษัทญี่ปุ่นและแนวทางในการดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าวของรัฐบาลไทย
- การเปลี่ยนแปลงของอุปสรรคทางการค้าจากการทำความตกลงการค้าเสรี JTEPA และความตกลง AJCEP ในด้านต่างๆ คือ
    - ก. ความแตกต่างของอัตราภาษีศุลกากรก่อนและหลังการทำความตกลง
    - ข. ลักษณะของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าว่าเอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการผลิตการส่งออกและการนำเข้าวัตถุดิบและชิ้นส่วนของผู้ประกอบการในประเทศไทย

ค. อุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรที่ยังเหลืออยู่เช่น กฎระเบียบด้านเทคนิค (technical measure)

ง. กฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ ในเชิงปริมาณ และสัมภาษณ์หรือประชุมระดมสมองกับผู้ประกอบการไทย และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบริษัทข้ามชาติ (MNCs) โดยแยกแต่ละสาขา เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลในเชิงคุณภาพ

1.4.5 คณะผู้วิจัยเดินทางไปสำรวจข้อมูลและดูงานในประเทศญี่ปุ่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการค้า JTEPA และ AJCEP และกลุ่มอุตสาหกรรมที่คัดเลือกขึ้นมาศึกษา พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไม่เกิน 4 คน โดยคาดว่า จะดูงานและเก็บข้อมูลในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

- กระบวนการและพิธีการศุลกากร (customs procedure)
- กระบวนการนำเข้าและการกระจายสินค้าอุตสาหกรรมที่นำเข้าจากประเทศไทย
- ข้อจำกัด หรือมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTBs) ที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกของสินค้าไทยไปญี่ปุ่น เช่น มาตรฐานด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่เลือกมาศึกษา และมาตรฐานความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อาหาร และการติดฉลากสินค้าที่ผ่านมาตรฐานสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- โครงสร้างพื้นฐานในการรับรองซึ่งกันและกัน (MRA) สำหรับสินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า
- แนวโน้มของการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นมายังประเทศไทยและความตื่นตัวของนักธุรกิจญี่ปุ่นในการมาลงทุนในประเทศไทย เมื่อความตกลงการค้า JTEPA และ AJCEP บังคับใช้แล้ว
- ความเป็นไปได้ในการเรียกร้องให้ญี่ปุ่นเปิดเสรีเพิ่มเติมให้แก่สินค้าอุตสาหกรรมไทยบางรายการ เช่น เครื่องหนัง ในกระบวนการทบทวนความตกลงที่จะมีขึ้นในอนาคต

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะจัดทำแผนการเดินทางในรายละเอียดเพื่อขออนุมัติจากสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมก่อนเดินทางอย่างน้อย 1 เดือน

1.4.6 เสนอผลงานการศึกษาต่อสาธารณชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อฟังข้อคิดเห็นและนำมาปรับปรุงก่อนส่งมอบงานให้สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภายหลังการจัดสัมมนา

1.5 ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง

คาดว่า การศึกษานี้จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังนี้

1.5.1 กระทรวงอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการไทยมีข้อมูล/ความรู้เรื่องโอกาสการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ของทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

1.5.2 กระทรวงอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการไทยทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้ม ผลกระทบ ปัญหา และอุปสรรคทางการค้าและความร่วมมือ ที่อาจส่งผลให้อุตสาหกรรมไทยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเจรจาต่อรองกับประเทศญี่ปุ่นในอนาคตเพื่อให้มีการปรับลด/ยกเลิกอุปสรรคดังกล่าวลง รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมไทยเพื่อให้สามารถได้ประโยชน์จากอัตราภาษีที่ลดลง ตลอดจนสามารถให้คำแนะนำแก่ภาคอุตสาหกรรมไทยในการแสวงหาผลประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

1.5.3 กระทรวงอุตสาหกรรมมีแผนงานรองรับในการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ในอุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 8 สาขา รวมทั้งมีแนวทางและยุทธศาสตร์ในการชี้แนะเพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมของไทยสามารถปรับตัวและมีแนวทางการใช้ประโยชน์จากความตกลงได้อย่างเหมาะสม

1.6 ระยะเวลาดำเนินการ

10 เดือน นับตั้งแต่การลงนามในสัญญา โดยมีแผนการในการศึกษาดังต่อไปนี้

กิจกรรม\เดือนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
จัดทำและส่งรายงานการศึกษาขั้นต้น	→									
ศึกษาความตกลง JTEPA และ AJCEP	→	→								
เปรียบเทียบอัตราภาษีและ ROOs		→	→	→						
จัดทำและส่งรายงานความก้าวหน้า		→	→	→						
เดินทางไปดูงานประเทศญี่ปุ่น				→	→					
วิเคราะห์อุตสาหกรรม 8 สาขา			→	→	→	→	→			
จัดทำและส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์					→	→	→	→	→	
จัดสัมมนาเพื่อเสนอผลงานการศึกษา								→	→	
จัดทำและส่งรายงานฉบับสมบูรณ์										→

บทที่ 2 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) และอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP)

เนื้อหาในบทนี้จะรวบรวมและศึกษาความตกลง JTEPA ในประเด็นต่างๆ โดยเน้นการเปิดเสรีสินค้าอุตสาหกรรมและประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อน ตลอดจนผลกระทบของความตกลง JTEPA ต่อภาคอุตสาหกรรมไทย ทั้งในด้านการค้า การลงทุน การดำเนินความร่วมมือ โครงการต่างๆ และอุปสรรคทางการค้าของญี่ปุ่นทั้งในด้านมาตรฐานสุขอนามัย กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า และอื่นๆ

รายงานฉบับนี้จะเริ่มจากการติดตามรวบรวมข้อมูลความคืบหน้าของความตกลง JTEPA และ AJCEP โดยเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรกจะสรุปความคืบหน้าความตกลงการค้าเสรีของประเทศญี่ปุ่นในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม ส่วนที่สองจะสรุปเนื้อหาในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ในประเด็นต่างๆ และส่วนสุดท้ายสรุปความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP)

2.1 ความคืบหน้าความตกลงการค้าเสรีของประเทศญี่ปุ่น

หลังปี 2000 ญี่ปุ่นได้เริ่มเน้นนโยบายการเจรจาการเปิดเสรีระดับทวิภาคี (Free Trade Agreement: FTA) หรือญี่ปุ่นใช้ชื่อว่าความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (Economic Partnership Agreement: EPA) เพื่อเน้นว่านอกจากการเปิดเสรีแล้วยังเน้นด้านความร่วมมืออีกด้วย ญี่ปุ่นได้เริ่มทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับสิงคโปร์เป็นประเทศแรก โดยมีผลบังคับใช้ในเดือนพฤศจิกายนปี 2002 จากนั้น ญี่ปุ่นได้เดินหน้าทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับอีกหลายประเทศ ปัจจุบัน ความตกลงของญี่ปุ่นที่ลงนามและมีผลบังคับใช้แล้วมีจำนวน 6 ฉบับได้แก่ ความตกลงญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (2002) ญี่ปุ่น-เม็กซิโก (2005) ญี่ปุ่น-มาเลเซีย (2006) ญี่ปุ่น-ชิลี (2007) ญี่ปุ่น-อินโดนีเซีย (2008) และญี่ปุ่น-ไทย (JTEPA) ซึ่งเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2007 นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้เจรจาทำความตกลงอีกหลายฉบับที่ลงนามแล้วแต่ยังไม่มีผลบังคับใช้หรือกำลังอยู่ในช่วงเจรจา เช่น ความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น ความตกลงญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ ความตกลงญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์ ความตกลงญี่ปุ่น-เวียดนาม เป็นต้น โดยในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นมียุทธศาสตร์ระยะยาวในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia EPA) หรือความตกลง ASEAN + 6 (อาเซียน + ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์) ซึ่งจะมีสมาชิกจำนวน 16 ประเทศ

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่มีผลบังคับใช้แล้ว มีสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีสินค้า ดังนี้

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (JSEPA)

ความตกลง JSEPA มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2002 อัตราภาษีเฉลี่ยของญี่ปุ่นภายใต้ความตกลงเท่ากับร้อยละ 4.4 (ปี 2006) ในขณะที่อัตราภาษี MFN เฉลี่ยของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 6.5 สิงคโปร์จึงได้สิทธิพิเศษทางภาษีโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.1 ทั้งนี้ ประเทศสิงคโปร์มีอัตราภาษี MFN เป็นร้อยละ 0 อยู่แล้ว (ยกเว้นสินค้าเพียงไม่กี่ชนิด เช่น เบียร์) ดังนั้นญี่ปุ่นจึงไม่ได้สิทธิพิเศษทางภาษีในการเข้าสู่ตลาดสิงคโปร์ ภายใต้ความตกลง JSEPA ได้ลดภาษีประมาณร้อยละ 98 ของมูลค่าการค้าระหว่างกันของสองประเทศ โดยในส่วนประเทศญี่ปุ่นได้ยกเว้นการลดภาษีสินค้าออกจากความตกลงประมาณร้อยละ 24 ของจำนวนสินค้าของญี่ปุ่น โดยสินค้าในกลุ่มนี้คือสินค้าเกษตร เครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ และรองเท้า ภายใต้ JSEPA สินค้าร้อยละ 77.9 ของจำนวนสินค้าทั้งหมดมีอัตราภาษีเท่ากับร้อยละ 0 หรือต่ำกว่าอัตรา MFN

เมื่อเดือนเมษายน 2006 ประเทศทั้งสองได้เริ่มเจรจาเพื่อทบทวน (review) ความตกลง JSEPA เป็นครั้งแรกหลังมีผลบังคับใช้มาประมาณ 3 ปีกว่า โดยญี่ปุ่นได้เปิดตลาดสินค้าเพิ่มขึ้น เช่น ผักสดบางชนิดลดภาษีเป็นร้อยละ 0 หลังปี 2008 และผลไม้บางชนิดทยอยลดภาษีลง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสิงคโปร์ไม่ได้เป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น แม้ญี่ปุ่นจะเปิดตลาดเพิ่มเติมในส่วนของสินค้าเกษตร แต่สิงคโปร์ก็ไม่น่าจะได้ประโยชน์จากการลดภาษีเหล่านี้มากนัก ทั้งนี้ การทบทวนครั้งนี้ประเด็นสำคัญของการเจรจาเน้นการเปิดเสรีภาคบริการเพิ่มเติม โดยเฉพาะภาคการเงินและประกันภัยมากกว่าในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก (JUMSEPA)

ความตกลง JUMSEPA บังคับใช้เมื่อ 1 เมษายน 2005 อัตราภาษีเฉลี่ยของญี่ปุ่นภายใต้ความตกลงเท่ากับร้อยละ 4.2 ในขณะที่อัตราภาษี MFN เฉลี่ยของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 6.5 เม็กซิโกจึงได้สิทธิพิเศษทางภาษีโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.3 โดยสินค้าเกษตรจำนวนมากและสินค้าอุตสาหกรรมบางชนิดได้ยกออกจากการเจรจา เช่น ข้าว ข้าวสาลี ไม้อัด ผลิตภัณฑ์นม แอปเปิ้ล ปลาทูน่า เครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ และรองเท้า ภายใต้ความตกลงนี้ สินค้าร้อยละ 86.4 ของสินค้าทั้งหมดมีอัตราภาษีต่ำกว่าร้อยละ 0 หรือต่ำกว่าอัตรา MFN โดยสินค้าร้อยละ 78.7 มีอัตราภาษีร้อยละ 0 (duty free rate) ความตกลง JUMSEPA ได้ลดภาษีนำเข้าลงประมาณร้อยละ 96 ของมูลค่าการค้าระหว่างกัน

จากการประเมินขององค์การการค้าโลกพบว่า หลังจากความตกลงบังคับใช้ 9 เดือน มูลค่าการส่งออกจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโกเพิ่มขึ้นร้อยละ 37.8 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า โดยสินค้าส่งออกจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโกที่มีเพิ่มขึ้นสูง ได้แก่ สินค้ากลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน

ในขณะที่การส่งออกจากเม็กซิโกไปญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.4 ในช่วงเดียวกัน ทั้งนี้ ในเดือนกันยายน 2006 ได้มีการลงนามหลังจากเจรจาเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงเงื่อนไขการเปิดเสรี (protocol) โดยมีผลบังคับใช้เดือนเมษายน 2007 การทบทวนทำให้ญี่ปุ่นปรับลดอัตราภาษีและระยะเวลาในการลดภาษีบางสินค้าเพิ่มเติม เช่น ส้มและเนื้อวัว เป็นต้นซึ่งมีผลทำให้มีการเปิดเสรีสินค้าเพิ่มเติม โดยญี่ปุ่นลดอัตราภาษีสินค้าในโควตาให้ต่ำกว่าอัตรา MFN อย่างน้อยร้อยละ 10-20 เช่นในสินค้า เนื้อไก่ เนื้อหมู เครื่องในวัว เนื้อวัวตากแห้ง (beef jerky) และลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ในสินค้าเช่น ไก่งวงสุก ส่วนเม็กซิโกเปิดตลาดเพิ่มขึ้นโดยลดภาษีในโควตา (ในปีที่ 3 ถึงปีที่ 5) ให้ต่ำกว่าอัตรา MFN อย่างน้อยร้อยละ 10-20 เช่นในสินค้าเนื้อสัตว์หลายรายการ

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย (JMEPA)

ความตกลง JMEPA ลงนามเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2005 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2006 อัตราภาษีเฉลี่ยภายใต้ความตกลงของญี่ปุ่นเท่าร้อยละ 3.7 ในขณะที่อัตราภาษี MFN เฉลี่ยของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 6.5 มาเลเซียจึงได้สิทธิพิเศษทางภาษีโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.8 สินค้าเกษตรจำนวนมากและสินค้าอุตสาหกรรมบางชนิดได้ยกออกจากการเจรจา เช่น ผลิตภัณฑ์นม สัปปะรด ข้าว ข้าวสาลี เนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อ ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ ปลาและผลิตภัณฑ์ปลา และเครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ ภายใต้ JMEPA สินค้าร้อยละ 89.9 ของสินค้าทั้งหมดมีอัตราภาษีเท่ากับร้อยละ 0 หรือต่ำกว่าอัตรา MFN โดยมีสินค้าร้อยละ 82.7 ที่มีอัตราภาษีเท่ากับร้อยละ 0 ทั้งนี้ภายใต้ความตกลง JMEPA ลดภาษีลงประมาณร้อยละ 97 ของมูลค่าการค้าระหว่างสองประเทศ

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-ชิลี

ความตกลงนี้ลงนามเมื่อเดือนมีนาคมปี 2007 และมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนกันยายนปี 2007 ภายใต้ความตกลงญี่ปุ่นได้ลดภาษีลงเป็นร้อยละ 0 ทันทีสำหรับสินค้าเนื้อสัตว์บางรายการและสินค้าอุตสาหกรรม เช่น โพลิเมอร์ ผลผลิตจากยางพารา ผ้าไหม เป็นต้น สำหรับไวน์ ญี่ปุ่นลดภาษีเป็นร้อยละ 0 หลังจากปีที่ 12 อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นได้ยกสินค้าออกจากความตกลงหลายรายการ เช่น ผลิตภัณฑ์รองเท้าหนัง เนื้อวัว ปลาทูน่า ปลาซาร์ดีน เป็นต้น ในฝ่ายของชิลีได้ทยอยลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมบางรายการเป็นร้อยละ 0 เช่น ยานยนต์ เครื่องจักรอุตสาหกรรม และโดยสุดท้ายจะลดภาษีเป็นร้อยละ 0 หลังจากปีที่ 10 ในสินค้าอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมด

สำหรับความคืบหน้าของความตกลงอื่นๆ ของญี่ปุ่นสรุปในตารางที่ 2.1 โดยความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่น-ไทย (JTEPA) ได้กล่าวในหัวข้อ 2.2

ตารางที่ 2.1 สรุปสถานะของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (EPA) ของญี่ปุ่น

ความตกลง	สถานะในปัจจุบัน	ความตกลงในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า		
		การลดอัตราภาษีศุลกากร	กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: RoO)	มาตรการอื่น ๆ
1. ความตกลง EPA ของญี่ปุ่นได้ลงนามไปแล้ว				
ญี่ปุ่น-สิงคโปร์	- ลงนามความตกลงเดือนมกราคม 2002 มีผลบังคับใช้พฤศจิกายน 2002 - เจรจาทบทวนความตกลงบางส่วนเดือนเมษายน 2006 ลงนามความตกลงที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมในเดือนมีนาคม 2007 มีผลบังคับใช้ในเดือนมกราคม 20078	ความตกลงที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันทีในเดือนมกราคม 2008 ในสินค้าเช่น ผักสด เช่น ผักกาด ผักกระหล่ำ หน่อไม้ฝรั่ง - ผลไม้ เช่น มะม่วง ทุเรียน และปลาบางชนิดทยอยลดภาษีลงภายในปี 2020 (การทบทวนเน้นการเปิดเสรีภาคบริการเพิ่มเติม)	ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรและมูลค่าเพิ่ม 60%	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าที่ได้รับผลกระทบหรืออุตสาหกรรมภายในประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
ญี่ปุ่น-เม็กซิโก	- ลงนามในเดือนกันยายน 2004 มีผลบังคับใช้เดือนเมษายน 2005 - ลงนามหลังจากเจรจาปรับปรุงเงื่อนไขการเปิดเสรี (protocol) ในเดือนกันยายน 2006 มีผลบังคับใช้เดือนเมษายน 2007	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที สำหรับสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์ป่าไม้ จำนวน 1,100 รายการจาก 2,247 รายการ เช่น มะเขือเทศ กระเทียม กระหล่ำปลี ผักกาดหอม แครอท เนื้อสัตว์และเครื่องในสัตว์บางรายการ ปลาบางรายการ รวมทั้งสินค้าเสื้อผ้าสิ่งทอหลายรายการ - กำหนดสินค้าโควตาปลอดภาษีและทยอยลดภาษีสินค้าในโควตาในระยะเวลา 5 ปี เช่น เนื้อหมูบางรายการ - ทยอยลดภาษีเป็น 0% หลังจากปี 2015 เช่น กล้วย แป้งข้าวโพด ผักและถั่วแปรรูป ผลไม้แปรรูป เช่น ลูกแพร ลูกพีช น้ำผลไม้ ผลิตภัณฑ์จากหนังบางรายการ - ยกเว้นในความตกลง เช่น ข้าว ข้าวสาลี น้ำตาล ผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล มันฝรั่ง ผลิตภัณฑ์นม ผลไม้บางรายการ ปลาทูน่า ปลาคอด ไม้อัด เครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์จากหนัง และรองเท้าหนัง เม็กซิโก: ลดภาษีเป็น 0 ทันที สำหรับสินค้าดิจิตัล สินค้าอิเล็คทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ - ทยอยลดภาษีเป็น 0 ภายใน 5 ปี เช่น รถแทรกเตอร์	ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม 50%	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับกับสินค้าที่ได้รับผลกระทบหรืออุตสาหกรรมภายในประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง แต่ต้องไม่ใช้มาตการปกป้องติดต่อกันนานเกินเกิน 3 ปีและมากที่สุดต้องไม่เกิน 4 ปี

ความตกลง	สถานะในปัจจุบัน	ความตกลงในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า		
		การลดอัตราภาษีศุลกากร	กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: RoO)	มาตรการอื่น ๆ
		-ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 10 ปี เช่น รถยนต์นั่งบุคคล อะไหล่รถยนต์, สินค้าบางรายการ มีการใช้โควตาปลอดภาษีในปีแรก และใช้อัตราภาษีอัตราต่ำตั้งปีที่ 2 ถึงปีที่ 5 หลังจากทั้ง 2 ประเทศเจรจาปรับปรุงเงื่อนไขของความตกลง (protocol) ในปี 2006 ญี่ปุ่น: ลดอัตราภาษีสินค้าในโควต้าให้ต่ำกว่าอัตรา MFN อย่างน้อย 10-20% เช่น เนื้อไก่ เนื้อหมู เครื่องในวัว เนื้อวัวตากแห้ง (beef jerky) ลดภาษีเป็น 0% เช่น ไก่งวงสุก เม็กซิโก: ลดภาษีในโควต้าปีที่ 3 ถึง ปีที่ 5 ให้ต่ำกว่าอัตรา MFN อย่างน้อย 10-20%เช่น เนื้อสัตว์หลายรายการ (จากปีที่ 3 ถึงปีที่ 5)		
ญี่ปุ่น-มาเลเซีย	ลงนามเดือนธันวาคม 2005 มีผลบังคับใช้เดือนกรกฎาคม 2006	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่น มะม่วง ทุเรียน มะละกอ กุ้ง แมงกระพรุน - ลดภาษีเป็น 0% ภายใน 2015 ปี สำหรับสินค้าเกษตรและสินค้าประมงหลายรายการ - ลดภาษีให้เป็น 0% หลังจาก 2015 ปี สำหรับสินค้าเกษตร เช่น ไข่ของนก ผักบางชนิด เช่น burdock มันฝรั่ง หอม มะเขือยาว ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดงาและเมล็ดข้าว ชา และอาหารสัตว์ สินค้าอุตสาหกรรม เช่น เช่น โพลีเอสเตอร์ เครื่องหนัง รองเท้าบางรายการ - ยกเว้นสินค้าบางรายการในความตกลง เช่น ข้าว ข้าวสาลี น้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล ผลิตภัณฑ์จากนม ถั่ว เนย และผลไม้ และผลิตภัณฑ์จากผลไม้บางรายการ ปลาบางชนิด เช่น buri tara Aji มาเลเซีย: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่นรถยนต์, ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายในปี 2010 เช่น ชิ้นส่วนยานยนต์, ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายปี 2015 เช่นรถยนต์ขนาดเล็กที่แข่งกับรถยนต์แห่งชาติมาเลเซีย และสินค้าเหล็ก	ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม 50 % ทั้งนี้สินค้าบางรายการอนุญาตให้ใช้วัตถุดิบจากกลุ่มประเทศอาเซียนมาผลิตได้	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าได้รับผลกระทบในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าอุตสาหกรรมภายใน ประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง

ความตกลง	สถานะในปัจจุบัน	ความตกลงในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า		
		การลดอัตราภาษีศุลกากร	กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: RoO)	มาตรการอื่น ๆ
ญี่ปุ่น-ชิลี	ลงนามเดือนมีนาคม 2007 มีผลบังคับใช้เดือนกันยายน 2007	ญี่ปุ่น: ลดภาษีลงเป็น 0 ทันที สำหรับเนื้อสัตว์บางรายการ และสินค้าอุตสาหกรรม เช่น โพลิเมอร์ ผลผลิตจากยางพารา ผ้าไหม - ลดภาษีเป็น 0% หลังจาก 12 ปี เช่น ไวน์ - ยกเว้นในข้อตกลง เช่น ผลิตภัณฑ์รองเท้าหนัง เนื้อวัว ปลาทูน่า ปลาซาร์ดีน ชิลี: ทยอยลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมบางรายการเป็น 0% เช่น รถยนต์ เครื่องจักรอุตสาหกรรม - ลดภาษีเป็น 0% หลังจาก 10 ปี เช่น สินค้าอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมด	ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และเกณฑ์มูลค่าเพิ่ม 60-40 %	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าที่ได้รับผลกระทบในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าอุตสาหกรรมภายใน ประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
ญี่ปุ่น-ไทย	ลงนามเดือนเมษายน 2007 มีผลบังคับใช้เดือนพฤศจิกายน 2007	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่น สินค้าในกลุ่มอาหาร ผลผลิตเกษตรแปรรูป สินค้าปิโตรเคมีและพลาสติกอัญมณีและเครื่องประดับ เสื้อผ้า, เครื่องนุ่งห่ม - ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 5 ปี เช่น ทูน่ากระป๋อง สินค้ากลุ่มโพลีเอทิลีน(ภาษีเป็น 0% ในปีที่ 6) - ต้องมีการเจรจากันหลังจาก 5 ปี เช่น สินค้าในกลุ่มน้ำตาล - สินค้าที่ไม่อยู่ในความตกลง เช่น ข้าว (ดูรายละเอียดของไทยและญี่ปุ่นได้ในหัวข้อ 2.2)	-ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม 40 % ทั้งนี้สินค้าบางรายการอนุญาตให้ใช้วัตถุดิบจากกลุ่มประเทศอาเซียนมาผลิตได้	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าที่ได้รับผลกระทบในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าอุตสาหกรรมภายใน ประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
ญี่ปุ่น-อินโดนีเซีย	ลงนามเดือนสิงหาคม 2007 มีผลบังคับใช้เดือนกรกฎาคม 2008	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที 93% ของมูลค่าสินค้านำเข้าจากอินโดนีเซีย เช่น ผลิตภัณฑ์จากไม้ เนื้อสัตว์เช่น แกะ แพะ และกุ้ง - ลดภาษีภายเป็น 0% ภายใน 4 ปี และ 6 ปี เช่นสินค้าสิงทอ เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 8 ปี เช่น ผลิตภัณฑ์จากยางพารา ยางรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังบางรายการ ลดภาษีเป็น 0% ภายใน 16 ปี เช่น ไข่มุก เครื่องประดับจากหินมีค่า กำไรเซรามิก กำไรที่ทำจากแก้ว - สินค้าที่ยกเว้นในความตกลง เช่น เนื้อวัว ปลาเทราท์ ปลาแซลมอน	- ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม - ให้ประเทศคู่สัญญาเป็นเจ้าของเรือเดินทะเลอย่างน้อย 50% และต้องเป็นลูกเรือจากประเทศของตน 75 %	อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับกับสินค้าที่ได้รับผลกระทบหรืออุตสาหกรรมภายในประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง แต่ต้องไม่ใช้มาตการปกป้องติดต่อกันนานเกินเกิน 4 ปีและมากที่สุดต้องไม่เกิน 5 ปี

ความตกลง	สถานะในปัจจุบัน	ความตกลงในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า		
		การลดอัตราภาษีศุลกากร	กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: RoO)	มาตรการอื่น ๆ
		ปลา Mackerel ส่วนสินค้าที่จะต้องมีการเจรจาอีกคือ ปลาทูน่า อินโดนีเซีย: ลดภาษาเป็น 0% ทันที 96% ของมูลค่าสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่น		
ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์	ลงนามเมื่อเดือนมิถุนายน 2007 ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของรัฐสภาฟิลิปปินส์	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่น กุ้ง ปู กุ้งมังกร กล้วย สับปะรด ผักสดสดแทบทุกชนิด เช่น กระหล่ำ แครรอท - ลดภาษีเป็น 0% ภายใน 16 ปี เช่น แยม ผลไม้แปรรูปที่มีน้ำตาลบางรายการ - สินค้าที่ต้องเจรจาหลายรายการ เช่น แป้งมันสำปะหลัง แป้งข้าวโพด ปลาทูน่า ปลาเทราท์ ปลา cod ปลาซาร์ดีน ปลา Mackerel -สินค้ายกเว้นในข้อตกลง เช่น ผลิตภัณฑ์จากนม ทูน่า blue fin นอกจากนี้ ญี่ปุ่นตกลงเปิดเสรีภาคบริการ วิชาชีพพยาบาลด้วย ฟิลิปปินส์: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่น เหล็ก และผลิตภัณฑ์จากเหล็ก - ลดภาษีเหลือ 0% ภายใน 3 ปี เช่น รถยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ทุกประเภท	-ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม 50 % ทั้งนี้สินค้าบางรายการสามารถใช้อนุญาตให้ใช้วัตถุดิบจากกลุ่มประเทศอาเซียนมาผลิตได้ -ให้ประเทศคู่สัญญาเป็นเจ้าของเรือเดินทะเลอย่างน้อย 60% และต้องเป็นลูกเรือจากประเทศคู่สัญญาอย่างน้อย 75 %	อนุญาตให้ใช้มาตรการเร่งด่วน (emergency measure) กับสินค้าได้รับผลกระทบในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าอุตสาหกรรมภายใน ประเทศได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
ญี่ปุ่น-บรูไน	ลงนามเมื่อเดือนมิถุนายน 2007	ญี่ปุ่น: ลดภาษีเป็น 0% ทันที เช่น ทุเรียน มะม่วง - ทยอยลดภาษีสินค้าเป็น 0% ภายในปี 2023 ยกเว้นในความตกลง เช่น ปลาทูน่า (ปลาทูน่า yellow fin จะเจรจาในปีที่ 5) ปลาซาร์ดีน ปลา mackerel ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังและรองเท้าหนัง บรูไน: ลดภาษีเป็น 0% ภายใน 3 ปี เช่น รถยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ ลดภาษีเป็น 0% ภายใน 5 ปี เช่น สินค้าอิเลคทรอนิกส์ และเครื่องจักร	- ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร และมูลค่าเพิ่ม - กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าใช้บังคับให้ประเทศคู่สัญญาเป็นเจ้าของเรือเดินทะเลอย่างน้อย 50% และต้องเป็นลูกเรือจากประเทศอาเซียน 75 %	-ญี่ปุ่นสงวนการใช้มาตรการ national treatment ตามกฎหมายภายในประเทศ ต่อสินค้าหลายรายการ เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง - อนุญาตให้ใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าที่ได้รับผลกระทบ

ความตกลง	สถานะในปัจจุบัน	ความตกลงในส่วนของการเปิดเสรีสินค้า		
		การลดอัตราภาษีศุลกากร	กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin: RoO)	มาตรการอื่น ๆ
ญี่ปุ่น-อาเซียน	ลงนามแล้วและกำลังอยู่ในขั้นตอนการรับรองความตกลงอย่างเป็นทางการของแต่ละประเทศ	- ลดภาษีเป็น 0% ทันที สำหรับสินค้าส่วน 92% ของจำนวนสินค้าทั้งหมด ทยอยลดภาษีตั้งแต่ 1-10 ปี - ส่วนสินค้าที่เหลือจะอยู่ในบัญชีอื่น คือ สินค้าอ่อนไหว - สินค้าที่ไม่อยู่ในความตกลงตกลง เช่น ข้าว เนื้อวัว - บูรไน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ตกลงเบื้องต้นลดภาษีสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นมูลค่า 90 % ของมูลค่าการนำเข้าจาก ASEAN เป็น 0% ภายใน 10 ปี เช่น รถยนต์ สินค้าอิเล็คทรอนิกส์ - ส่วนเวียดนามลดภาษีนำเข้าให้เป็น 0% ภายใน 15 ปี กัมพูชา พม่า ลาว จะลดภาษีให้เหลือ 0% ภายใน ภายใน 18 ปี	ใช้มูลค่าเพิ่ม 40 % แบบสะสมได้	
ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้	การเจรจาเริ่มต้นเดือนธันวาคม 2003	การเจรจาหยุดชะงักลงตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2004		
ญี่ปุ่น-เวียดนาม	เริ่มเจรจาตุลาคม 2006	อยู่ระหว่างการเจรจา โดยเจรจารอบที่ 5 เดือนตุลาคม 2007		
ญี่ปุ่น-อินเดีย	เริ่มเจรจาเดือนมกราคม 2007	อยู่ระหว่างการเจรจา โดยเจรจารอบที่ 4 เดือนกันยายน 2007		
ญี่ปุ่น-สวิตเซอร์แลนด์	เริ่มเจรจาเดือนมากราคม 2007	อยู่ระหว่างการเจรจา โดยเจรจารอบที่ 4 เดือนพฤศจิกายน 2007		
ญี่ปุ่น-ออสเตรเลีย	เริ่มเจรจาเดือนเมษายน 2007	อยู่ระหว่างการเจรจา โดยเจรจารอบที่ 2 เดือนสิงหาคม 2007		

ที่มา: รวบรวมข้อมูลสถานะล่าสุด ณ วันที่ 11 กันยายน 2551 โดยคณะผู้วิจัย

2.2 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA)

2.2.1 การลดภาษีศุลกากร

ในภาพรวม สินค้าที่ไทยและญี่ปุ่นนำมาลดหรือยกเลิกภาษีหรือกำหนดโควตาพิเศษภายใต้ความตกลง JTEPA คิดเป็นกว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่มีการค้าระหว่างกัน หรือกว่าร้อยละ 95 ของมูลค่านำเข้าจากอีกประเทศหนึ่งตามข้อมูลปี 2005

สินค้าที่นำมาลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. **สินค้าที่ยกเลิกหรือลดภาษีทันทีหรือทยอยลดภาษี**: ตัวอย่างเช่น สินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ให้ยกเลิกภาษีทันที (อัตราภาษี MFN ประมาณร้อยละ 2.7-13.4), สินค้ารองเท้าและเครื่องหนัง ตกลงให้ยกเลิกภาษีภายใน 7-10 ปี (อัตราภาษี MFN ประมาณร้อยละ 2.7-30), สินค้าปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์พลาสติก ตกลงยกเลิกทันทีหรือยกเลิกใน 5 ปีขึ้นอยู่กับสินค้า (อัตราภาษี MFN ประมาณร้อยละ 2.5-21.3) เป็นต้น
2. **สินค้าที่กำหนดโควตาพิเศษ**: เช่น แป้งมันสำปะหลังดัดแปลง กำหนดโควตาปลอดภาษี 2 แสนตัน, กล้วย กำหนดโควตาปลอดภาษี 4,000 ตันในปีแรกและทยอยเพิ่มจนเป็น 8,000 ตันในปีที่ 5, เนื้อหมูและแฮมแปรรูป กำหนดโควตา 1,200 ตัน โดยกำหนดภาษีในโควตาเท่ากับร้อยละ 16 (อัตราภาษี MFN เท่ากับร้อยละ 20) เป็นต้น
3. **สินค้าที่จะนำมาเจรจาใหม่ใน 5 ปี หรือเร็วกว่านั้นเมื่อมีการตกลงกันได้**: เช่น น้ำตาลทรายดิบ สับปะรดกระป๋อง แป้งมันสำปะหลังดิบ เป็นต้น
4. **สินค้าที่ญี่ปุ่นยกออกจากการเจรจา**: เช่น ข้าวและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าว นมและผลิตภัณฑ์ สินค้าที่มีส่วนผสมของแป้งและน้ำตาลในอัตราส่วนที่สูง สินค้าที่จำหน่ายโดยรัฐบาล เช่น ข้าว ข้าวสาลี และข้าวบาร์เลย์ อย่างไรก็ตาม ในความตกลงระบุว่าหากทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันก็สามารถนำมาเจรจาใหม่ได้ในเวลา 10 ปี หรือเร็วกว่านั้นเมื่อมีการตกลงกันได้

ในส่วนของประเทศไทย สามารถแบ่งกลุ่มสินค้าตามความตกลง JTEPA ได้เป็น 4 กลุ่มเช่นกัน คือ

1. **สินค้าที่ยกเลิกหรือลดภาษีทันทีหรือทยอยลดภาษี**: ตัวอย่างเช่น ยานยนต์ขนาดเกิน 3,000 ซีซีขึ้นไป ลดภาษีลงร้อยละ 5 ต่อปี จากอัตราปัจจุบันร้อยละ 80 เป็นร้อยละ 75 ในปีแรกและทยอยลดจนเป็นร้อยละ 60 ในปีที่ 4 แล้วคงอัตราภาษีไว้จนกว่าจะมีการเจรจากันใหม่ สินค้าเหล็กอื่นๆ และผลิตภัณฑ์เหล็ก มีทั้งการ

ยกเลิกภาษีทันที การคงภาษีไว้ 6 ปีแล้วยกเลิกในปีที่ 7 และการคงภาษีไว้ 8 ปี แล้วเริ่มลดภาษีในปีที่ 9 และยกเลิกในปีที่ 10 ซึ่งขึ้นอยู่กับรายสินค้า เป็นต้น

2. **สินค้าที่กำหนดโควตาพิเศษ**: ตัวอย่างเช่น กำหนดโควตาปลอดภาษีกับสินค้าเหล็ก ได้แก่
    - เหล็กรีดร้อนกัดกรดเคลือบน้ำมัน ให้โควตา 440,000 ตันในปีแรก
    - เหล็กรีดร้อนหน้ากว้างสำหรับนำไปรีดเย็นต่อ (ที่มีส่วนผสมของคาร์บอนน้อยกว่า 0.01%) ให้โควตา 230,000 ตันในปีแรก
    - เหล็กรีดร้อนหน้ากว้างที่นำไปรีดเย็นต่อ (ที่มีส่วนผสมของคาร์บอน 0.01-0.1%) เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมยานยนต์ ให้โควตา 280,000 ตันในปีแรก

    โดยไทยจะกำหนดปริมาณโควตาเหล็กสำหรับแต่ละปีตั้งปีที่ 2 เป็นต้นไป จนกว่าจะยกเลิกในปีที่ 11 โดยคำนึงถึงข้อเสนอแนะจากเจ้าหน้าที่รัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านเหล็กและเหล็กกล้าซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มหารืออุตสาหกรรมเหล็กกล้าญี่ปุ่น-ไทย (Japan-Thailand Steel Dialogue) โดยอัตราภาษีในโควตาจะต้องเป็นร้อยละ 0 ส่วนภาษีนอกโควตาจะคงภาษีไว้ 10 ปีและยกเลิกภาษีในปีที่ 11 เป็นต้น
3. **สินค้าที่จะนำมาเจรจาใหม่ในปีที่ 6**: ได้แก่ สินค้ากลุ่มยานยนต์ เช่น ยานยนต์ขนาดต่ำกว่า 3,000 ซีซี
4. **สินค้าที่ไทยยกออกจากการเจรจา**: ได้แก่ สินค้าในกลุ่มยาสูบและไหมดิบ (10 รายการตามรหัส HS 6 พิกัด)

การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ได้วิเคราะห์การลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นและไทยตามความตกลงหการค้าเสรีฉบับต่างๆ โดยมีสรุปได้ดังนี้

ก. การลดภาษีนำเข้าตามความตกลง JTEPA ของญี่ปุ่น

- ญี่ปุ่นลดภาษีนำเข้าให้แก่ไทยตามความตกลง JTEPA จากระดับภาษีเฉลี่ยร้อยละ 2.67 เหลือร้อยละ 0.80 ในปีแรก จากนั้นค่อยๆ ลดภาษีลงจนในปีที่ 16 ระดับภาษีเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.17 โดยการที่ภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นในปีสุดท้ายไม่เป็นร้อยละ 0 เป็นผลมาจากการคงภาษีสินค้าเกษตรบางรายการ (ภาพที่ 2.1)
- การลดภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นให้แก่ไทย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับประเทศเหล่านี้ ไม่ได้ลดลงเหลือร้อยละ 0 ในปีสุดท้าย โดยในกรณี JTEPA มีสินค้าของไทยในหมวดผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ (เช่น เนื้อไก่ชนิดแกลลัสโดเมสติกัส) และผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ (เช่น ซอสมะเขือเทศ) ซึ่งไม่ได้ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 (ตารางที่ 2.2)

- นอกจากนี้ ยังมีสินค้าส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นอีก 58 รายการสินค้า (ตามรหัส HS 6 พิกัด) ที่ยังไม่ได้มีการตกลงลดภาษีหรือกำหนดว่าต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมในปีที่ 5 หรือมีการกำหนดโควตา สินค้าเหล่านี้มีมูลค่าการส่งออกในปี 2005 เท่ากับ 429,055 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.91 ของมูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น น้ำตาลที่ได้จากอ้อย สิ่งสกัดจากมอลต์ สับปะรด เป็นต้น (ดูตัวอย่างสินค้าในตารางที่ 2.4)
- ญี่ปุ่นได้ตกลงลดภาษีศุลกากรต่อสินค้าเกษตรของไทยบางรายการ โดยไม่ได้ลดภาษีให้กับประเทศคู่ค้าอื่นในความตกลงการค้าทวิภาคี ตัวอย่างเช่น
    - น้ำมันถั่วเหลืองอื่นๆ ปลาทูนา ปลาสคิปแจ็ก และปลาโบนิโต ซึ่งเป็นสินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าทั้งจากไทยและมาเลเซีย โดยสินค้าเหล่านี้ได้ลดภาษีตาม JTEPA แต่ไม่ได้ลดภาษีตาม JMEPA
    - พืชผักอื่นๆ ที่ปรุงแต่งหรือทำไว้ไม่ให้เสียแบบเอาเปลือกออก ซึ่งเป็นสินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าทั้งจากไทยและเม็กซิโก โดยสินค้าเหล่านี้ได้ลดภาษีตาม JTEPA แต่ไม่ได้ลดภาษีตามความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโก
- ในทางกลับกัน มีสินค้าบางรายการที่ญี่ปุ่นไม่ได้ลดภาษีให้กับไทย แต่ลดภาษีให้กับประเทศอื่นในความตกลงอื่นๆ ตัวอย่างเช่น
    - ปลาอังโชวี ไม้อัดพลายวูด ไม้อัดวีเนียร์และลามิเนเต็ดวูดที่คล้ายกัน ซึ่งเป็นสินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าทั้งจากไทยและมาเลเซีย โดยสินค้าเหล่านี้ได้ลดภาษีตามความตกลง JMEPA แต่ไม่ได้ลดภาษีตาม JTEPA
    - ปลาทูนาครีบเหลือง น้ำผึ้งธรรมชาติ ไวน์ที่ทำจากองุ่นสด เกลือ ซึ่งเป็นสินค้าที่ญี่ปุ่นนำเข้าทั้งจากไทยและเม็กซิโก โดยสินค้าเหล่านี้ได้ลดภาษีตามความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโกแต่ไม่ได้ลดภาษีตาม JTEPA

ข. การลดภาษีนำเข้าของไทยตามความตกลง JTEPA

- การวิเคราะห์การลดภาษีนำเข้าของไทย มาเลเซีย เม็กซิโก สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ทำกับญี่ปุ่น พบว่าระดับภาษีเฉลี่ยตั้งต้นของมาเลเซีย คือร้อยละ 12.9 ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าไทย ซึ่งมีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยร้อยละ 9.09[1] ทั้งนี้ การที่อัตราภาษีนำเข้าของมาเลเซียซึ่งจัดเก็บจากสินค้าญี่ปุ่นสูงกว่าอัตราภาษีนำเข้าของไทยซึ่งจัดเก็บจากสินค้าญี่ปุ่น เนื่องมาจากภาษีนำเข้า

[1] เมื่อเปรียบเทียบระดับภาษีเฉลี่ยอย่างง่าย (simple average) ระหว่างไทยและมาเลเซียในสินค้าที่ทั้งสองประเทศนำเข้าจากญี่ปุ่น พบว่าไทยจะมีภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายสูงกว่ามาเลเซีย กล่าวคือ ภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายของไทยเท่ากับร้อยละ 18.34 และภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายของมาเลเซียร้อยละ 8.56 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่านำเข้า (import weighted) จะพบว่า ภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของไทยต่ำกว่ามาเลเซีย โดยภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของมาเลเซียเท่ากับ 12.96 ในขณะที่ภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของไทยเท่ากับร้อยละ 9.09

ในกลุ่มยานยนต์ของมาเลเซียอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับในกรณีเม็กซิโก ซึ่งจะพบว่าภาษีนำเข้าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 18.29 เนื่องมาจากภาษีนำเข้าในกลุ่มยานยนต์และอุปกรณ์ไฟฟ้าของเม็กซิโกอยู่ในระดับสูง สำหรับประเทศฟิลิปปินส์ ภาษีนำเข้าอยู่ในระดับต่ำคือร้อยละ 2.32 เท่านั้น ส่วนกรณีสิงคโปร์มีอัตราภาษีนำเข้าอยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว (ภาพที่ 2.2)

- กรณี JTEPA ในปีแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ ไทยลดภาษีนำเข้าให้กับญี่ปุ่นจากร้อยละ 9.09 เหลือร้อยละ 7.18 และทยอยลดภาษีเรื่อยๆ จนในปีที่ 6 เหลือร้อยละ 2.87 (ปีที่ 6 มีการลดภาษีในกลุ่มยานยนต์เหลือร้อยละ 0 หลายสินค้า) และทยอยลดลงเรื่อยๆ จนในปีที่ 11 ภาษีนำเข้าของไทยที่เรียกเก็บจากญี่ปุ่นอยู่ในระดับร้อยละ 0.55 (ตารางที่ 2.3)
- ทั้งนี้ มีภาษีนำเข้าสินค้าของไทยที่ในปีที่ 11 ยังไม่ลดเหลือร้อยละ 0 อีกหลายรายการ เช่น สินค้าในหมวดยานยนต์และชิ้นส่วน (เช่น รถนั่งแบบจิ๊ป (HS 870324.2) และรถนั่งอื่นๆ (HS 870324.9) ปีที่ 11 ภาษีเท่ากับร้อยละ 60) และหมวดอุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ (เช่น ส่วนประกอบรถจักรยานยนต์อื่นๆ โดยปีที่ 11 ภาษีเท่ากับร้อยละ 30)
- ในขณะที่ในปีแรกหลังความตกลง JMEPA มีผลบังคับใช้ มาเลเซียลดภาษีนำเข้าให้กับญี่ปุ่นจากร้อยละ 12.9 เหลือร้อยละ 11.1 จากนั้นทยอยลดลงเรื่อยๆ จนในปีที่ปีที่ 11 เหลือร้อยละ 0.11 สำหรับกรณี JPEPA ฟิลิปปินส์ลดภาษีนำเข้าให้กับญี่ปุ่นจากร้อยละ 2.32 เหลือร้อยละ 1.47 ในปีแรก และเหลือร้อยละ 0.50 ในปีที่ 11 ในกรณีความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโก เม็กซิโกลดภาษีนำเข้าให้กับญี่ปุ่นจากร้อยละ 18.29 เหลือร้อยละ 11.84 ในปีแรก และทยอยลดลงจนเหลือร้อยละ 0.003 ในปีที่ 11

ตารางในภาคผนวกที่ 1 แสดงตัวอย่างสินค้าส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น 50 อันดับแรก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าไทยไปญี่ปุ่นในปี 2006และสินค้านำเข้าของไทยจากญี่ปุ่น 50 อันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 49 ของมูลค่าการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นในปี 2006 โดยแสดงผลคู่กับอัตราภาษี MFN ในปี 2006 และตารางเวลาลดภาษีตามความตกลง JTEPA และกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เพื่อให้เห็นภาพรวมของการลดภาษีในความตกลง JTEPA รายสินค้าสำคัญๆ

ภาพที่ 2.1 การลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นตามความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ

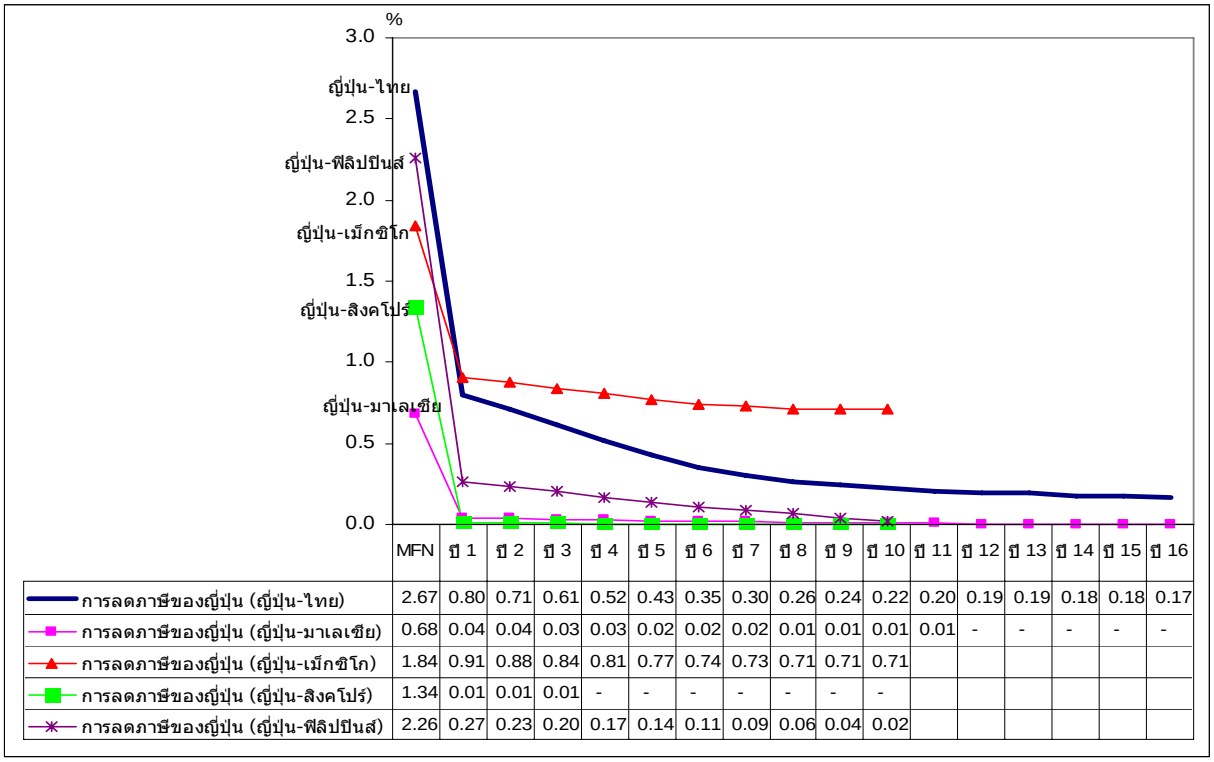

	MFN	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5	ปี 6	ปี 7	ปี 8	ปี 9	ปี 10	ปี 11	ปี 12	ปี 13	ปี 14	ปี 15	ปี 16
การลดภาษีของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น-ไทย)	2.67	0.80	0.71	0.61	0.52	0.43	0.35	0.30	0.26	0.24	0.22	0.20	0.19	0.19	0.18	0.18	0.17
การลดภาษีของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น-มาเลเซีย)	0.68	0.04	0.04	0.03	0.03	0.02	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	0.01	-	-	-	-	-
การลดภาษีของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น-เม็กซิโก)	1.84	0.91	0.88	0.84	0.81	0.77	0.74	0.73	0.71	0.71	0.71						
การลดภาษีของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น-สิงคโปร์)	1.34	0.01	0.01	0.01	-	-	-	-	-	-	-						
การลดภาษีของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์)	2.26	0.27	0.23	0.20	0.17	0.14	0.11	0.09	0.06	0.04	0.02						

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

หมายเหตุ: 1. อัตราภาษีนำเข้าที่แสดงในภาพเป็นอัตราภาษีนำเข้าแบบถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้าของสินค้าที่มีการค้ากันระหว่างประเทศ

2. ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์เริ่มบังคับใช้เมื่อ พ.ย. 2002 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโกเริ่มบังคับใช้เมื่อ เม.ย. 2005 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-มาเลเซียเริ่มบังคับใช้เมื่อ ก.ค.2006 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์คาดว่าจะบังคับใช้ในปี 2007

3. การลดภาษีตามตารางการลดภาษีเป็นการคำนวนเฉพาะจากสินค้าที่มีการตกลงการลดภาษีเท่านั้น โดยไม่ได้นับรวมสินค้าที่ไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติม หรือมีการกำหนดโควตา ซึ่งในกรณีของไทยมี 58 รายการสินค้า (HS 6 พิกัด) คิดเป็นร้อยละ 2.91 ของมูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น สำหรับความตกลง JMEPA สินค้าส่งออกมาเลเซียไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมมีทั้งหมด 32 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5.80 ของมูลค่าการส่งออกของมาเลเซียไปญี่ปุ่น กรณีความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโก สินค้าส่งออกเม็กซิโกไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมหรือมีการกำหนดโควตาคิดเป็นร้อยละ 3.17 ของมูลค่าการส่งออกของเม็กซิโกไปญี่ปุ่น ส่วนกรณีความตกลง JPEPA สินค้าส่งออกฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมคิดเป็นร้อยละ 0.17 ของมูลค่าการส่งออกของฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่น

ภาพที่ 2.2 การลดอัตราภาษีนำเข้าของไทย และประเทศคู่เจรจาอื่น ๆ ตามความตกลงกับญี่ปุ่น

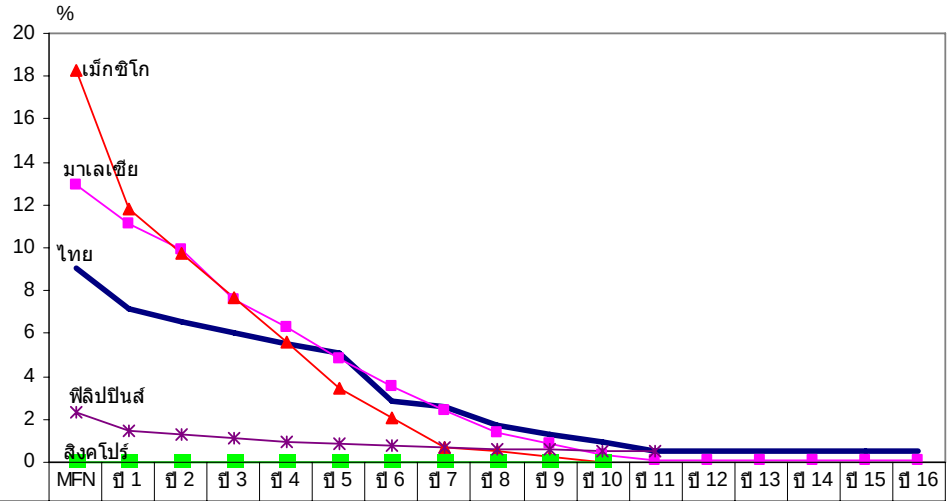

	MFN	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5	ปี 6	ปี 7	ปี 8	ปี 9	ปี 10	ปี 11	ปี 12	ปี 13	ปี 14	ปี 15	ปี 16
การลดภาษีของไทย	9.09	7.18	6.56	6.00	5.48	5.12	2.87	2.59	1.72	1.32	0.93	0.55	0.55	0.55	0.55	0.55	0.55
การลดภาษีของมาเลเซีย	12.90	11.10	9.91	7.59	6.33	4.84	3.54	2.39	1.37	0.88	0.37	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11
การลดภาษีของเม็กซิโก	18.29	11.84	9.75	7.66	5.57	3.48	2.06	0.73	0.48	0.24	0.00						
การลดภาษีของสิงคโปร์	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00						
การลดภาษีของฟิลิปปินส์	2.32	1.47	1.30	1.13	0.95	0.84	0.74	0.69	0.64	0.59	0.55	0.50					

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

หมายเหตุ: 1. อัตราภาษีนำเข้าที่แสดงในภาพเป็นอัตราภาษีนำเข้าแบบถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้าของสินค้าที่มีการค้ากันระหว่างประเทศ

2. ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์เริ่มบังคับใช้เมื่อ พ.ย. 2002 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-เม็กซิโกเริ่มบังคับใช้เมื่อ เม.ย. 2005 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-มาเลเซียเริ่มบังคับใช้เมื่อ ก.ค.2006 ความตกลงการค้าเสรีญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์คาดว่าจะบังคับใช้ในปี 2007

ตารางที่ 2.2 การลดภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นตามความตกลงการค้าเสรี JTEPA: รายสาขาการผลิต (ร้อยละ)

สาขา	MFN-weighted	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5	ปี 6	ปี 7	ปี 8	ปี 9	ปี 10	ปี 11	ปี 12	ปี 13	ปี 14	ปี 15	ปี 16
เมล็ดธัญพืช	0.230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผักและผลไม้	5.315	1.915	1.660	1.430	1.170	0.930	0.680	0.450	0.190	0.120	0.060	-	-	-	-	-	-
พืชและธัญพืชอื่นๆ	4.040	0.002	0.001	0.001	0.001	0.001	0.000	0.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	0.380	0.110	0.090	0.080	0.070	0.060	0.050	0.040	0.030	0.020	0.010	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์จากป่า	8.515	0.005	0.004	0.004	0.003	0.002	0.001	0.001	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ประมง	4.050	0.500	0.430	0.360	0.300	0.220	0.160	0.090	0.030	0.020	0.010	-	-	-	-	-	-
ถ่านหิน	3.900	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	21.320	5.410	4.920	4.430	3.940	3.450	2.970	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960	2.960
น้ำมันพืช	4.280	0.380	0.370	0.360	0.350	0.340	0.340	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330	0.330
น้ำตาล	2.996	2.600	2.300	1.900	1.500	1.100	0.800	0.400	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	9.846	4.992	4.343	3.698	3.123	2.577	2.040	1.710	1.390	1.250	1.120	0.990	0.920	0.850	0.780	0.810	0.640
เครื่องดื่มและยาสูบ	16.531	1.032	0.931	0.821	0.719	0.618	0.520	0.410	0.310	0.200	0.100	-	-	-	-	-	-
สิ่งทอ	6.479	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เครื่องนุ่งห่ม	9.260	0.170	0.150	0.120	0.100	0.070	0.050	0.020	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เครื่องหนัง	15.734	10.530	9.250	8.000	6.730	5.460	4.180	2.910	1.630	1.100	0.550	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์จากไม้	1.110	0.570	0.500	0.440	0.370	0.210	0.250	0.180	0.110	0.080	0.040	-	-	-	-	-	-
เคมีภัณฑ์/ยาง/พลาสติก	1.680	0.060	0.050	0.030	0.020	0.010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	1.530	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001	0.000	0.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เหล็ก	0.001	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
โลหะอื่นๆ	0.768	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์โลหะ	0.688	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เครื่องจักรและอุปกรณ์	0.300	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อุตสาหกรรมอื่นๆ	3.402	0.270	0.230	0.190	0.150	0.120	0.080	0.040	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

ตารางที่ 2.3 การลดภาษีนำเข้าของไทยตามความตกลงการค้าเสรี JTEPA: รายสาขาการผลิต (ร้อยละ)

สาขา	MFN-weighted	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5	ปี 6	ปี 7	ปี 8	ปี 9	ปี 10	ปี 11
เมล็ดธัญพืช	35.930	31.880	27.960	23.910	19.990	15.940	12.020	7.970	4.050	-	-	-
ผักและผลไม้	25.730	0.750	0.570	0.380	0.300	0.220	0.150	0.120	0.090	0.060	0.030	-
เมล็ดพืช/ผลไม้น้ำมัน	40.000	36.360	32.730	29.090	25.450	21.820	18.180	14.550	10.910	7.270	3.640	-
พืชและธัญพืชอื่นๆ	3.930	2.673	2.324	1.975	1.626	1.277	0.929	0.636	0.342	0.049	0.025	-
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์อื่นๆ	1.500	1.180	0.899	0.619	0.338	0.194	0.051	0.034	0.017	-	-	-
ผลิตภัณฑ์จากป่า	10.700	6.507	5.617	4.728	3.840	2.991	2.143	1.429	0.714	-	-	-
ประมง	5.430	2.591	2.520	2.147	1.775	1.411	1.040	0.698	0.357	0.017	0.017	0.017
ถ่านหิน	1.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แร่อื่นๆ	1.590	0.603	0.482	0.361	0.241	0.120	-	-	-	-	-	-
เนื้อวัว	10.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ	23.610	20.705	17.793	14.888	11.983	9.071	6.805	4.539	2.266	-	-	-
น้ำมันพืช	13.070	10.974	9.262	7.544	5.827	4.114	2.398	1.605	0.813	0.022	0.011	-
ผลิตภัณฑ์นม	28.310	25.124	21.928	18.742	15.556	12.435	9.324	6.219	3.105	-	-	-
ข้าวขัดสี	30.000	27.270	24.550	21.820	19.090	16.360	13.640	10.910	8.180	5.450	2.730	-
น้ำตาล	65.000	59.090	53.180	47.270	41.360	35.450	29.550	23.640	17.730	11.820	5.910	-
ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	9.060	4.972	4.464	3.956	3.448	2.948	2.364	1.853	1.345	0.856	0.552	0.249
เครื่องดื่มและยาสูบ	55.780	48.582	41.406	34.233	27.057	19.885	12.708	10.128	7.543	4.962	2.479	-
สิ่งทอ	5.660	0.087	0.070	0.052	0.035	0.017	-	-	-	-	-	-
เครื่องนุ่งห่ม	35.510	1.232	1.073	0.915	0.762	0.608	0.454	0.301	0.148	-	-	-
เครื่องหนัง	17.680	15.636	13.591	11.548	9.501	7.459	5.413	3.406	1.395	0.929	0.466	-
ผลิตภัณฑ์จากไม้	10.420	9.005	7.596	6.185	4.656	3.434	2.205	1.110	0.015	-	-	-
กระดาษและการพิมพ์	5.610	5.489	5.460	4.555	3.110	1.588	0.069	0.055	0.041	0.027	0.014	-
ปิโตรเลียม	0.180	0.122	0.069	0.016	0.006	0.006	-	-	-	-	-	-
เคมีภัณฑ์/ยาง/พลาสติก	6.980	5.762	5.375	4.864	4.338	3.787	3.076	2.469	1.861	1.239	0.620	-

สาขา	MFN-weighted	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5	ปี 6	ปี 7	ปี 8	ปี 9	ปี 10	ปี 11
ผลิตภัณฑ์จากแร่อื่นๆ	11.390	8.025	4.780	1.533	0.401	0.206	0.010	0.006	0.003	-	-	-
เหล็ก	6.240	5.158	4.525	4.523	4.522	4.520	4.519	3.552	3.552	2.629	1.707	-
โลหะอื่นๆ	3.550	2.905	2.312	1.399	0.903	0.460	-	-	-	-	-	-
ผลิตภัณฑ์โลหะ	13.090	10.198	9.183	8.166	7.160	6.560	5.865	5.864	5.863	2.931	-	-
ยานยนต์และชิ้นส่วน	30.040	24.050	23.690	23.320	22.960	22.600	10.140	9.780	4.370	4.020	3.660	3.300
อุปกรณ์ขนส่งอื่นๆ	16.730	14.088	12.664	11.239	9.815	9.780	9.745	9.714	9.684	9.653	9.622	9.592
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	0.780	0.571	0.428	0.286	0.144	0.075	0.006	0.004	0.002	-	-	-
เครื่องจักรและอุปกรณ์	5.590	4.329	3.392	2.455	1.542	1.001	0.095	0.092	0.089	0.072	0.058	0.058
อุตสาหกรรมอื่นๆ	11.880	9.067	6.629	4.191	2.148	1.155	0.162	0.108	0.054	0.001	0.001	0.000

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

ตารางที่ 2.4 ตัวอย่างสินค้าส่งออกไทยไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษี หรือมีการกำหนดโควตา ตามความตกลง JTEPA

รหัส HS	สินค้า	สัดส่วนการนำเข้า (%)	ภาษี MFN (%)	ข้อตกลงการลดภาษี
170111	น้ำตาลที่ได้จากอ้อย	1.10	35 เยนต่อกก.	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 หรือ เมื่อทั้งสองประเทศตกลงจะเจรจากัน (R4)
350510	เดกซ์ทริน และโมดิไฟด์สตาร์ช	0.73	6.80	ภาษีในโควตาลดลงเหลือร้อยละ 0 โดยมีปริมาณโควตาปีละ 2 แสนตัน (Q7)
190190	สิ่งสกัดจากมอลต์	0.24	29.80	ไม่มีการเจรจาตกลงที่จะลดภาษี (x)
200820	สับปะรด	0.17	46.80	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
110814	สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง	0.15	25.00	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 หรือ เมื่อทั้งสองประเทศตกลงจะเจรจากัน (R4)
190219	เส้นหมี่หรือเส้นก๋วยเตี๋ยว	0.11	34 เยนต่อกก.	ไม่มีการเจรจาตกลงที่จะลดภาษี (x)
030232	ปลาทูนาครีบเหลือง (ทูนนัสอัลบาคาเรส)	0.08	3.50	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
200949	น้ำผลไม้อื่นๆ (ไม่ใช่น้ำส้ม/สัประรด)	0.06	25.50	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
190220	พาสต้ายัดไส้	0.04	23.80	ไม่มีการเจรจาตกลงที่จะลดภาษี (x)
030234	ปลาบิกอายทูนา (ทูนนัสโอเบซัส)	0.03	3.50	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
160415	ปลาแมกเคอเรล	0.03	9.60	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
291814	กรดซิทริก	0.02	6.50	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
160100	ไส้กรอก	0.02	10.00	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
160416	ปลาอังโชวี	0.02	9.60	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
160413	ปลาซาร์ดีน	0.02	9.60	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
080300	กล้วย	0.01	25.00	ภาษีในโควตาลดลงเหลือร้อยละ 0 โดยมีปริมาณโควตาปีแรก 4 พันตัน ปีต่อไปเพิ่มปีละ 1 พันตันจนปีที่ 5 เท่ากับ 8 พันตัน (Q2)
441299	ไม้อัดพลายวูดอื่น ๆ	0.01	6.00	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
160242	ขาหน้าและส่วนตัดของขาหน้าของสุกร	0.01	20.00	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
290544	ดี-กลูซิทอล (ซอร์บิทอล)	0.01	17.00	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)
150710	น้ำมันถั่วเหลือง	0.01	13.2 เยนต่อกก.	เจรจาการลดภาษีในปีที่ 5 (R1)

หมายเหตุ: 1/ สินค้าส่งออกไทยไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติม หรือมีการกำหนดโควตา มีทั้งหมด 58 รายการสินค้า HS 6 พิกัด โดยมีมูลค่าส่งออกในปี 2005 เท่ากับ 429,055 พันล้านUS$ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.91 ของมูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น สำหรับความตกลง JMEPA สินค้าส่งออกมาเลเซียไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมมีทั้งหมด 32 รายการ มูลค่าการส่งออกเท่ากับ 806,685.04 พันล้านUS$ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.80 ของมูลค่าการส่งออกของมาเลเซียไปญี่ปุ่น กรณีความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโก สินค้าส่งออกเม็กซิโกไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมหรือมีการกำหนดโควตาคิดเป็นร้อยละ 3.17 ของมูลค่าการส่งออกของเม็กซิโกไปญี่ปุ่น ส่วนกรณีความตกลง JPEPA สินค้าส่งออกฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ลดภาษีหรือต้องมีการเจรจาเพิ่มเติมคิดเป็นร้อยละ 0.17 ของมูลค่าการส่งออกของฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่น

2.2.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO)

โดยหลักการแล้ว สินค้าส่งออกจะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีตามความตกลงการค้าเสรีได้ก็ต่อเมื่อสินค้าส่งออกผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าตามกฎที่กำหนดไว้ในความตกลงนั้นๆ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามีขึ้นเพื่อป้องกันการสวมสิทธิ์หรือการฉวยโอกาสใช้ประโยชน์ความตกลง จากประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีของความตกลงการค้าเสรี เช่น การนำเข้าจากประเทศที่สามแล้วส่งออกจากประเทศไทยไปญี่ปุ่นโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการผลิตหรือใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เป็นต้น ดังนั้น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจึงตั้งขึ้นเพื่อรับประกันว่าสินค้าส่งออกได้ใช้วัตถุดิบหรือมีกระบวนการผลิตอย่างมีนัยสำคัญในประเทศผู้ส่งออกอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม หากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตั้งเกณฑ์ไว้เข้มงวดมากเกินไปก็มักจะเป็นอุปสรรคทางการค้า และทำให้ความตกลงการค้าเสรีที่เกิดขึ้น ไม่มีผลในการเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างประเทศคู่ค้าได้อย่างที่ควรจะเป็น

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าอยู่ในความตกลง JTEPA บทที่ 3 ข้อที่ 27 – 47 โดยกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดตามความตกลง JTEPA สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 เกณฑ์ ดังนี้

1. **การมีวัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (wholly-obtained)** โดยสินค้าต้องผลิตจากวัตถุดิบภายในประเทศผู้ส่งออกทั้งหมดจึงจะถือว่าเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าของประเทศผู้ส่งออก ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรต่างๆ เช่น สัตว์มีชีวิต ผักและผลไม้สด สินค้าที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น
2. **การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร (change in tariff classification)** โดยการพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรของวัตถุดิบและของสินค้าที่จะส่งออกที่จะต้องต่างกันจึงจะถือว่าเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศผู้ส่งออก การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรอาจพิจารณาที่ 2 พิกัด (CC) 4 พิกัด (CTH) หรือ 6 พิกัด (CTSH) รวมทั้งอาจมีข้อยกเว้นโดยห้ามเปลี่ยนจากพิกัดสินค้าบางชนิดร่วมด้วย ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรแปรรูปและสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ยางแผ่นรมควัน ปลาหมึกแช่เย็น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก เป็นต้น โดยในสินค้าบางรายการอาจให้เลือกใช้กฎแบบที่ 2 หรือ 3 (การมีมูลค่าเพิ่มภายในประเทศร้อยละ 40) ก็ได้ หรืออาจจะให้เลือกใช้กฎแบบที่ 4 (ผ่านกระบวนการผลิตที่กำหนด) ด้วยก็ได้
3. **การมีมูลค่าเพิ่มภายในประเทศ (value added)** โดยการพิจารณาจากกระบวนการผลิตสินค้าของประเทศผู้ส่งออกทำให้มูลค่าเพิ่มของสินค้าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของราคาสินค้า (ตามราคา F.O.B.) ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรแปรรูปและสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อาหารสุนัขและแมว เครื่องยนต์ โดยในบางสินค้าสามารถให้เลือกใช้กฎแบบที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 ได้ด้วย

4. **เกณฑ์กระบวนการผลิต (specific process)** สินค้าของผู้ส่งออกจะต้องผ่านกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจงบางชนิดจึงจะได้แหล่งกำเนิดสินค้า ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ เคมีภัณฑ์ และสิ่งทอ

ตัวอย่างกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับสินค้าบางรายที่น่าสนใจตามความตกลง JTEPA มีดังนี้[2]

- *สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม*: สินค้าสิ่งทอใช้เกณฑ์ที่กำหนดให้สินค้าต้องผ่านกระบวนการผลิตอย่างน้อยสองขั้นตอนในประเทศ (two-process rule) ส่วนสินค้าเครื่องนุ่งห่มใช้กฎที่อนุญาตให้สินค้าผ่านกระบวนการผลิตขั้นแรกในประเทศคู่ภาคีหรือประเทศสมาชิกอาเซียนได้ก่อนจะมาผ่านการตัดเย็บในประเทศภาคีที่เป็นผู้ส่งออก (two-process rule with ASEAN cumulation) หรือหมายความว่าผู้ผลิตสามารถนำเข้าผ้าวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกเพื่อมาตัดเย็บแล้วส่งออกได้
- *รองเท้า*: ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดโดยผู้ผลิตสามารถนำเข้าหนังจากประเทศที่สามเพื่อมาตัดเย็บทำชิ้นส่วนและประกอบเป็นรองเท้าภายในประเทศได้
- *ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ พลาสติก*: ใช้กฎ 3 ทางเลือก โดยผู้ผลิตสามารถเลือกใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัด หรือเกณฑ์มูลค่าเพิ่มภายในประเทศอย่างน้อยร้อยละ 40 หรือเกณฑ์กระบวนการผลิตเฉพาะก็ได้ โดยเกณฑ์กระบวนการผลิตเฉพาะประกอบด้วย (1) ปฏิกิริยาเคมี (2) การแยกไอโซเมอร์ (3) การทำให้บริสุทธิ์ และ (4) กระบวนการเทคโนโลยีทางชีวภาพ
- *สินค้าเกษตรและประมง*:
    - สินค้าเกษตรและประมงที่ไม่มีการแปรสภาพหรือผ่านการแปรรูปอย่างง่าย กฎกำหนดให้ต้องใช้วัตถุดิบในประเทศทั้งหมด (wholly-obtained)
    - สินค้าเกษตรแปรรูปและประมงแปรรูปเกือบทุกชนิด หากใช้วัตถุดิบนำเข้าจากประเทศที่สามให้ใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัด ยกเว้นสินค้าอาหารสุนัขและแมว ซึ่งใช้เกณฑ์มูลค่าเพิ่มภายในประเทศอย่างน้อยร้อยละ 40
    - กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าส่งออกสำคัญบางประเภทมีลักษณะพิเศษ เช่น กฎของปลาทูน่า สคิปแจ๊คและโบนิโตแปรรูปชนิดต่างๆ กำหนดให้มีเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดโดย มีเงื่อนไขในกรณีใช้ปลาวัตถุดิบที่ไม่ได้แหล่งกำเนิด โดยปลาแต่ละชนิดจะต้องได้มาโดยการทำประมงในประเทศสมาชิกอาเซียน หรือได้มาโดยเรือประมงที่จดทะเบียนและแล่นภายใต้ธงของประเทศที่สมาชิกอาเซียนจากทะเลที่อยู่นอกทะเลอาณาเขตของประเทศที่ไม่ใช่คู่ภาคีนั้น

[2] เนื้อหาส่วนหนึ่งสรุปจากกระทรวงต่างประเทศ (2549) “เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น”

- สำหรับสินค้ากุ้งแปรรูป ผัก ผลไม้ ถั่วปรุงแต่ง และน้ำผลไม้บางชนิด หากใช้วัตถุดิบนำเข้าจากประเทศที่สาม วัตถุดิบต้องมีถิ่นกำเนิดจากประเทศสมาชิกอาเซียน สำหรับของผสมบางชนิดซึ่งอาจมีผลไม้เมืองหนาวเป็นส่วนผสม กฎอนุญาตให้นำเข้าวัตถุดิบจากประเทศที่สามได้

- *สินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ* เช่น ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรกล เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์ ของเล่น ใช้กฎ 2 ทางเลือก โดยผู้ผลิตสามารถเลือกใช้เกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดหรือเกณฑ์มูลค่าเพิ่มภายในประเทศได้

นอกจากนี้ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลง JTEPA ยังมีบทบัญญัติต่างๆ ซึ่งรวมถึง หลักการต่อไปนี้

- Accumulation ซึ่งอนุญาตให้รวมสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศภาคีอื่นเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศภาคีที่เป็นผู้ส่งออกได้ ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า
- *De Minimis* ซึ่งอนุญาตให้ไม่ต้องพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรของวัตถุดิบที่ไม่ได้แหล่งกำเนิดบางรายการ หากวัตถุดิบนั้นมีมูลค่า ปริมาณ หรือน้ำหนักรวมไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้
- มีการระบุกระบวนการผลิตที่ไม่ถือว่าได้แหล่งกำเนิด (non-qualifying operation)[3]

ในด้านการบริหารจัดการ JTEPA กำหนดให้การออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (certification of origin) ดำเนินการโดยกระทรวงพาณิชย์ของไทย และกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (METI) ของญี่ปุ่น หรือหน่วยงานอื่นที่จะมาแทนที่หน่วยงานทั้งสอง

[3] เช่น การถนอมรักษาผลิตภัณฑ์ การอบแห้ง การแช่แข็ง การเก็บในน้ำเกลือ การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ การแบ่งบรรจุ การจัดให้เป็นชุด การถอดแยกออกจากกัน การบรรจุในขวด ซอง กล่อง การดำเนินการบรรจุหีบห่ออย่างง่ายอื่นๆ การเก็บรวมชิ้นส่วนและส่วนประกอบ เป็นต้น

2.2.3 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) และมาตรการอื่น ๆ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอัตราภาษีศุลกากร (MFN) อยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีกฎระเบียบสำหรับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศทั้งในด้านความปลอดภัยและมาตรฐานทางเทคนิคสำหรับสินค้าต่าง ๆ จำนวนมาก จากการรวบรวมของกรมการค้าต่างประเทศ ญี่ปุ่นมีกฎระเบียบซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) ในสินค้าหลายประเภท ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2.5)

- **มาตรการสุขอนามัย (SPS)** ส่วนใหญ่เป็นกฎระเบียบที่ใช้กับสินค้าเกษตรโดยทั่วไป เช่น ผลไม้ ดอกไม้ ซึ่งต้องผ่านเกณฑ์ความปลอดภัยและการป้องกันโรคระบาดที่อาจปนเปื้อนมากับสินค้า นอกจากนี้ยังมีกฎระเบียบด้านสุขอนามัยที่ใช้กับสินค้าอุตสาหกรรม เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ของเด็กเล่น เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร อาหารกระป๋อง ยา เครื่องสำอาง ซึ่งต้องผ่านมาตรฐานความปลอดภัยและมีใบรับรองตามกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง
- **มาตรการทางเทคนิคต่อการค้า (TBT)** มีทั้งกฎระเบียบสำหรับสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เฟอร์นิเจอร์ คอมพิวเตอร์ อาหารทะเลแปรรูป ข้าว ผลไม้กระป๋อง อาหารที่มีส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม เป็นต้น โดยมาตรการทางเทคนิคมีทั้งการกำหนดให้ติดฉลาก เช่น ฉลากส่วนผสม GMOs ฉลากระบุว่าอาหารก่อภูมิแพ้ การปิดฉลากเป็นภาษาญี่ปุ่นและระบุข้อมูลต่าง ๆ ที่กฎหมายต้องการให้ครบถ้วน การได้รับรองมาตรฐานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (JAS Mark) เป็นต้น
- **มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม** ใช้กับสินค้า 5 ประเภท ได้แก่ รองเท้าหนังเครื่องหนัง สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม ถ่านไฟฉาย รถยนต์ และสัตว์น้ำบางชนิด (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2.5)
- **มาตรการอื่น ๆ** เช่น สำหรับผักบางชนิดมีการควบคุมการนำเข้าหรือห้ามการนำเข้า สำหรับข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวมีการกำหนดเงื่อนไขการนำเข้า เป็นต้น

ทั้งนี้ ความตกลง JTEPA ได้กล่าวถึงมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรไว้ในข้อที่ 21 โดยมีระบุว่า ประเทศภาคีแต่ละฝ่ายจะต้องไม่นำมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรมาใช้แก่การนำเข้าสินค้าจากภาคีอีกฝ่าย หรือการส่งออกหรือการจำหน่ายเพื่อส่งออกสินค้าไปยังภาคีอีกฝ่ายที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีของตนภายใต้ความตกลง WTO และภาคีแต่ละฝ่ายจะต้องให้ความมั่นใจในความโปร่งใสของมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรของตนที่ใช้ได้และจะต้องให้ความมั่นใจในการปฏิบัติตามพันธกรณีของตนภายใต้ความตกลง WTO อย่างครบถ้วน ในรายงานฉบับต่อไป คณะผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ในประเด็นนี้ว่ามีมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรใดบ้างของญี่ปุ่นที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้ WTO เพื่อนำไปสู่การขจัดอุปสรรคทางการค้าต่อไป

นอกจากนี้ ในความตกลง JTEPA ยังมีมาตรการปกป้องแบบทวิภาคี (bilateral safeguard measures) ซึ่งโดยมีหลักการว่า หากผลของการยกเลิกหรือลดภาษีภายใต้ความตกลง JTEPA ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมภายใน ประเทศที่ได้รับผลกระทบสามารถใช้มาตรการปกป้องเพื่อป้องกันหรือแก้ไขความเสียหายและปรับตัวได้ โดยมาตรการดังกล่าว ได้แก่ การระงับการลดภาษีสินค้าดังกล่าว หรือการขึ้นอัตราภาษีในระดับที่ไม่เกินอัตรา MFN ที่ใช้อยู่ในวันที่เริ่มใช้มาตรการ หรืออัตรา MFN ก่อนที่ความตกลง JTEPA จะมีผลบังคับใช้ โดยใช้อัตราที่ต่ำกว่า

การใช้มาตรการปกป้องจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อหน่วยงานของฝ่ายที่ได้รับความเสียหายได้ดำเนินการไต่สวนตามกระบวนการที่ระบุไว้ตามความตกลงว่าด้วยมาตรการปกป้องของ WTO ทั้งนี้ ข้อบทเรื่องมาตรการปกป้องของ JTEPA ได้กำหนดขั้นตอนและเงื่อนไขต่างๆ สำหรับการใช้มาตรการปกป้องไว้ เช่น ขั้นตอนการแจ้งเกี่ยวกับการไต่สวน การปรึกษาหารือ ระยะเวลาการใช้มาตรการปกป้อง การชดเชยการสูญเสียสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรที่เกิดจากการใช้มาตรการปกป้อง ตลอดจนการใช้มาตรการปกป้องชั่วคราวก่อนที่กระบวนการไต่สวนจะเสร็จสิ้นสำหรับกรณีที่ความล่าช้าในการใช้มาตรการปกป้องอาจก่อให้เกิดความเสียหายที่ยากจะเยียวยา

ตารางที่ 2.5 กฎระเบียบสำหรับสินค้านำเข้าของประเทศญี่ปุ่น

ลำดับ	สินค้า	มาตรการ
มาตรการสุขอนามัย (Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS)		
1	มังคุด และมะม่วง	ผ่านการอบไอน้ำร้อน มีเจ้าหน้าที่กักกันพืชญี่ปุ่นมาควบคุมและลงนามรับรองร่วมกับเจ้าหน้าที่ไทย เพื่อกำจัดแมลงวันในผลไม้และต้องมีใบรับรองสุขอนามัยจากกรมวิชาการเกษตรกำกับมาพร้อมการนำเข้า ตาม Plant Quarantine Law และ Food Sanitation Law
2	ผัก ขมิ้นขาว หน้าวัว หงอนไก่ ชา มันมือเสือ ขิง มะพร้าว	ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยจากกรมวิชาการเกษตรของไทย การส่งส่วนของพืชที่อยู่ใต้ดินบางชนิดต้องได้รับการตรวจรับรองว่าปลอดภัยจากไส้เดือนฝอย ตาม Plant Quarantine Law และ Food Sanitation Law
3	มะละกอ พริกหยวก แตงมันเทศ มะเขือเทศ แก้วมังกร ถั่วพุ่ม มะเขือยาว	ต้องตรวจสอบยาฆ่าแมลงที่ตกค้างในผักสด ห้ามนำเข้าหากมีศัตรูพืช ตาม Plant Quarantine Law และ Food Sanitation Law
4	เมล็ดแฟงและแคนตาลูป	ต้องผ่านการตรวจสอบโรค Bacterial Fruit Blotch เพื่อป้องกันการระบาดของโรค
5	ดอกกล้วยไม้	เข้มงวดเรื่องดินที่ติดมากับต้น หรือส่วนของต้นกล้า ตาม Plant Quarantine Law และ Food Sanitation Law
6	ผลไม้กระป๋อง	- มีคุณภาพตาม Food Sanitation Law และ Product Liability Law และใช้ระบบ HACCP - ผลไม้ที่แช่ในน้ำตาล แอลกอฮอล์ ไม่จำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบโรคพืช - ผู้นำเข้าผลไม้กระป๋องเป็นครั้งแรกต้องยื่นรายละเอียดของส่วนประกอบและขั้นตอนการผลิตต่อ MHLW ตาม Food Sanitation Law, Product Liability Law
7	สารปรุงแต่งอาหาร	- อนุญาตให้ใช้สารบางชนิดเช่น 2-Ethyl-3-methylpyrazine เป็นสารปรุงแต่งอาหารตาม Food Sanitation Law และ the Standards and Specifications for Foods and Food Additives
8	อาหารทะเลแปรรูป เช่น ปลาทูน่ากระป๋อง	- ต้องมีใบรับรองสุขอนามัย โดยหน่วยงานของรัฐบาลไทยที่ผ่านการเห็นชอบจากรัฐบาลญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับสารตกค้างในปริมาณที่กำหนด - เข้มงวดเรื่องการตรวจสอบด้านความปลอดภัยของสินค้าอาหาร แต่สินค้าที่ผ่านการรับรอง Pre-Certification สามารถนำเข้าได้โดยไม่ต้องหยุดตรวจที่ด่านศุลกากร เพียงแต่เก็บตัวอย่างสินค้าไว้ตรวจสอบภายหลังตาม Food Sanitation Law - ญี่ปุ่นใช้ระบบ Pre-Certification ซึ่งเทียบได้กับระบบ HACCP สินค้าปศุสัตว์
9	อาหารทะเลสดและแช่แข็ง	- ปลาปักเป้า ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมประมง - เนื้อปลาหรือสัตว์น้ำทะเลที่มีเปลือก เช่น กุ้ง ปู หอย ที่ใช้ทำซาชิมิ ต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน bacillus ไม่เกิน 100,000/g - กุ้งแช่เย็น แช่แข็ง ต้องไม่มีสาร Oxolinic acid และ Oxytetracycline ตกค้าง - ห้ามมีคาร์บอนไดออกไซด์เจือปนอยู่ในเนื้อปลาสด - อาหารทะเลแช่แข็งต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน bacilli ไม่เกิน 3,000,000/g - ผู้นำเข้าต้องแจ้งการนำเข้าไปยังด่านตรวจกักกันสัตว์ และต้องผ่านการตรวจและได้รับการประทับตรา “Passed” บนเอกสารแจ้งการนำเข้า - ญี่ปุ่นอนุโลมให้นำเข้าได้เฉพาะโรงงานที่ไทยผ่านการตรวจสอบจากกรมประมงเท่านั้น
10	อาหารกระป๋อง	- กำหนดมาตรฐานของสารปนเปื้อนที่อนุญาตให้มีได้ในกระป๋องโลหะสำหรับบรรจุอาหาร ตาม Food Sanitation Law
11	ยา และเภสัชภัณฑ์	- ต้องมีใบรับรองและใบอนุญาตการผลิต การนำเข้า และการจำหน่าย รวมทั้งถูกกำกับดูแลในทุกขั้นตอน ตาม Pharmaceutical Affairs Law
12	ผลิตภัณฑ์ยา	- ต้องได้มาตรฐานตาม Regulations for Structure and Equipment of Drug Stores
13	เครื่องสำอาง	- ต้องมีใบอนุญาตโรงงาน โดยสินค้าต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนด เช่น มาตรฐานของสิ่งที่ห้ามเจือปน มาตรฐานด้านการทดสอบ และความบริสุทธิ์ของสินค้า และห้ามโฆษณาเกินกว่าความเป็นจริง
14	สินค้าอาหารทุกชนิด	- มีการควบคุมสารเคมีทางการเกษตร

ลำดับ	สินค้า	มาตรการ
		- ญี่ปุ่นอ้างอิงจากค่ามาตรฐานของ CODEX และค่ามาตรฐานของประเทศสหรัฐฯ EU แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์
15	ข้าวและผลิตภัณฑ์	- ต้องผ่านการตรวจวิเคราะห์สารเคมีตามขั้นตอน โดยเจ้าหน้าที่ของ MHLW จะทำการสุ่มตรวจสินค้าทุกล็อตโดยการเก็บตัวอย่างสินค้า ณ ด่านนำเข้าในประเทศญี่ปุ่น
16	เครื่องดื่ม เช่น น้ำ , Soft Drink , เบียร์ , ไวน์	- ต้องมีใบรับรองการนำเข้า ต้องยื่น “import notification of food” ที่ด่านกักกัน - ไม่อนุญาตให้มีตะกอน รวมทั้งต้องไม่ตรวจพบ สารหนู ตะกั่วและแคดเมี่ยม - เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ต้องแจ้งล่วงหน้าหากมีสารปรุงแต่ง สารแต่งสี สารเพิ่มความหวานที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ - เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของพืชหรือสัตว์ต้องใช้กระบวนการผ่านความร้อน
17	เครื่องปรุงรส เครื่องมือประกอบอาหาร	- ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐาน และไม่มีสารเคมีในระดับที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค ตาม Food Sanitation Law
18	เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร อุปกรณ์ใช้ผลิตอาหาร	- ตาม Food Sanitation Law สินค้าที่ไม่ผ่านมาตรฐานจะถูกทำลาย ส่งกลับ หรืออนุญาตให้ นำเข้าแต่ต้องนำไปใช้งานอย่างอื่น
19	ของเด็กเล่น	- ของเล่นสำหรับเด็กต้องไม่มีส่วนผสมของสารโลหะหนัก สารหนู และสารที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ โดยผู้นำเข้าต้องนำสินค้าตัวอย่างส่งไปตรวจสอบ ณ ห้องปฏิบัติการ และนำหนังสือรับรองมายืนยัน - ในแต่ละท้องถิ่นกำหนดประเภทของเล่นที่จัดว่าเป็นอันตรายแตกต่างกัน
20	เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม	- ห้ามการนำเข้าสินค้าที่ใช้สารเคมีอันตราย
2. มาตรการทางเทคนิคต่อการค้า (Technical Barriers to Trade: TBT)		
1	อาหารที่มีส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม	- กำหนดให้ปิดฉลากระบุส่วนผสม GMOs (Genetically Modified Organisms) เช่นในปลาทูน่ากระป๋อง เต้าเจี้ยว ซอสถั่วเหลือง และสินค้าปศุสัตว์
2	อาหารก่อภูมิแพ้	- ต้องปิดฉลากอาหารก่อภูมิแพ้ - ห้ามปิดฉลากโดยใช้คำว่า “อาจจะมีสารก่อภูมิแพ้”
3	ผลิตภัณฑ์พลาสติก ได้แก่ อ่างล้างมือ ขวดน้ำ ถาด ฯลฯ	- ต้องปิดฉลากเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยระบุประเภท อุณหภูมิทนความร้อน-เย็น ความจุ จำนวน ข้อควรระวังในการใช้ และชื่อ ที่อยู่ เบอร์-โทรศัพท์ของผู้ติด ฉลาก - สามารถปิดเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (JIS Mark) ได้ตามความสมัครใจ
4	เครื่องดื่ม เช่น น้ำ เบียร์ ไวน์	- ต้องปิดฉลากระบุชื่อสินค้า ส่วนผสม สารปรุงแต่ง วิธีการเก็บรักษา วันเดือนปีที่ผลิต ชื่อและสถานที่ผลิต ตาม Food Sanitation Law
5	ผักสดและผลไม้สด	- ต้องปิดฉลากระบุชื่อสินค้า และแหล่งผลิต ตาม JAS Law
6	ผลไม้กระป๋อง	- ต้องปิดฉลากระบุอาหารก่อภูมิแพ้ ในกรณีที่มีส่วนประกอบของ ส้ม กีวี ลูกพีช แอปเปิ้ล และกล้วย - ต้องปิดฉลากระบุรายละเอียด เช่น ชื่อสินค้า ส่วนประกอบ น้ำหนัก/ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันที่เดือนปีที่ผลิต และวิธีการเก็บรักษา เป็นต้น - สามารถปิดฉลากมาตรฐานสินค้าอาหาร(JAS Mark) ได้โดยความสมัครใจ - ตาม Food Sanitation Lawและ JAS Law
7	เนื้อสัตว์ อาหารที่มีส่วนประกอบของเนื้อสัตว์ เช่น ข้าวอบ และสตู	- ต้องมีใบรับรองการตรวจสอบสุขอนามัยจากกรมปศุสัตว์ว่าไม่มีสารปฏิชีวนะตกค้าง และโรงงานผลิตต้องได้รับการตรวจสอบและรับรอง ต้องผ่านการตรวจ ณ ด่าน กักกันสัตว์ ณ ท่าเรือ/สนามบิน - ผลิตภัณฑ์ที่บรรจุกระป๋องต้องผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อ Foot and Mouth Disease
8	ข้าว	- ต้องระบุชื่อสินค้า ชื่อสายพันธุ์ วันที่สีข้าว ปริมาณบรรจุ และชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของผู้จัดจำหน่าย
9	สินค้าเกษตรอินทรีย์ (ไม่รวมสินค้าปศุสัตว์)	- ต้องไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในการผลิต โดยผู้ผลิตสามารถปิดฉลาก “อาหารเกษตรอินทรีย์” ได้หากผ่านการรับรองจากองค์กรรับรอง(Certificated body) ที่

ลำดับ	สินค้า	มาตรการ
		ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้กับ JAS
10	อาหารทะเลสดและแช่แข็ง	- อาหารทะเลสด ต้องติดฉลากระบุ ชื่ออาหาร ประเทศผู้ผลิต - อาหารทะเลแปรรูปต้องติดฉลากระบุ ชื่ออาหาร วัตถุดิบ ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันหมดอายุ และวิธีการเก็บรักษา - สามารถประทับตรา JAS Mark ได้โดยความสมัครใจ
11	อาหารทะเลแปรรูป	- อาหารทะเลแปรรูป เช่น เนื้อปลาต้มสุก หอยเม่นปรุงรส ปลาซาร์ดีนตากแห้ง สามารถประทับตรา JAS Mark ได้โดยความสมัครใจ
12	เนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์	- ต้องปิดฉลากระบุชื่ออาหาร ชื่อและที่อยู่ของผู้ผลิต วันเดือนปีที่ผลิต วิธีการเก็บรักษา ในกรณีที่ใช้สารปรุงแต่งต้องระบุสารปรุงแต่งที่ใช้ทั้งหมด ต้องไม่มีสารปรุงแต่งเจือปนอยู่ในขั้นตอนสุดท้าย - ต้องปิดฉลากระบุประเทศแหล่งกำเนิด ชื่ออาหาร ส่วนประกอบ ปริมาณ ผู้ผลิต วันบรรจุ และวิธีการเก็บรักษา รวมทั้งต้องประทับตรา JAS Mark
13	ของเล่น ที่มีมอเตอร์หรือใช้ไฟฟ้าเป็นส่วนประกอบ	ต้องระบุหน่วยวัดแรงดันไฟฟ้า หน่วยวัดกำลังไฟฟ้า ชื่อผู้ผลิต และ ผู้นำเข้าต้องติด PSE Mark รวมทั้งต้องมีวิธีการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลตามเทคนิค - บรรจุภัณฑ์และหีบห่อต้องระบุประเภทของวัสดุที่ใช้ทำนั้นๆ
14	สารปรุงแต่งอาหาร	- ต้องปิดฉลากระบุสารปรุงแต่งที่ใช้ในอาหารทุกชนิด - สารที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องติดฉลาก ได้แก่ สารที่ใช้ในขั้นตอนการผลิตอาหาร โดยสามารถตกค้างอยู่ในอาหารได้ไม่เกินปริมาณที่กำหนดและไม่มีผลกระทบต่ออาหารนั้น สารที่ใช้เกิดขึ้นในวัตถุดิบ ในระดับที่น้อยมาก และสารปรุงแต่งที่ใช้เป็นอาหารเสริม
15	เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม	- ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องปิดฉลากสินค้าเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยมีรายละเอียดที่ต้องระบุ ดังนี้ ประเภท และสัดส่วนของเส้นใย วิธีดูแลรักษา คุณสมบัติการกักกันน้ำ โดยใช้สัญลักษณ์ และชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของผู้ปิดฉลาก และประเทศที่ผลิต - ติดเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม(JIS Mark) ได้โดยความสมัครใจ
16	เฟอร์นิเจอร์	- ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ตาม Building Standards Law, Household Goods Quality Labeling Law และ Consumer Products Safety Law
17	เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องปรับอากาศ โทรทัศน์ ตู้เย็น และเครื่องซักผ้า	- ผู้ผลิตและผู้นำเข้าต้องควบคุมสารเคมีอันตราย 6 รายการ คือ ตะกั่ว ปรอท โครเมียม แคดเมียม PBB และ PBDE ในการผลิตมิให้สารเคมีเจือปนเกินกว่ามาตรฐาน 1) ประทับเครื่องหมายแสดงส่วนประกอบสารเคมีลงบนตัวสินค้า 2) ประทับเครื่องหมาย ระบุสัญลักษณ์สารเคมีลงในสมุดแจ้งรายการสินค้า 3) เผยแพร่ข้อมูลของสารเคมีที่เจือปนอยู่ในสินค้าผ่านทางเว็บไซต์
18	ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	1) ต้องระบุรายละเอียดวิธีการใช้ ข้อควรระวัง ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของผู้ปิดฉลากเป็นภาษาญี่ปุ่น 2) สินค้าประเภท Specified Electrical Appliances and Materials จำนวน 112 รายการ เช่น สายไฟฟ้า หม้อแปลง สวิตช์ และบัลลาสต์ 2.1) โรงงานต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยหน่วยงานที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม 2.2) สินค้าต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยต้องผ่านการตรวจสอบและรับรอง 2.3) ต้องประทับเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมบนตัวสินค้า 2.4) ต้องมีสำเนาใบรับรองของโรงงาน 3) สินค้าประเภท Other Electrical Appliance and Materials จำนวน 340 รายการ เช่น โทรทัศน์ เครื่องเสียง ตู้เย็น และอุปกรณ์ส่องสว่าง เป็นต้น 3.1) สินค้าต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด 3.2) ต้องประทับเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม		
1	รองเท้าหนัง เครื่องหนังสัตว์ป่า พืชพันธุ์ธรรมชาติที่ใกล้สูญพันธุ์	- ไม่ขัดต่อ Washington Convention เกี่ยวกับการทำลายสัตว์ป่าและพืชพันธุ์ธรรมชาติ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)
2	สิ่งมีชีวิตดัดแปลง	- ต้องมีใบอนุญาตนำเข้า ในกรณีที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่นำเข้าเพื่อการทดลอง เพาะพันธุ์หรือเพาะเชื้อ

ลำดับ	สินค้า	มาตรการ
	พันธุกรรม	ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานรับผิดชอบ โดยต้องได้รับการรับรองว่าสิ่งมีชีวิตนั้นจะไม่แพร่กระจายสู่น้ำหรืออากาศ ยกเว้นในกรณีที่นำเข้าเพื่อการรักษาโรคหรือช่วยชีวิตคนโดยมีการร้องขอจากหน่วยงานรับผิดชอบ
3	ถ่านไฟฉาย	ผู้นำเข้าหรือผู้ผลิตสินค้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีถ่านไฟฉายเป็นส่วนประกอบ จะต้องจัดเก็บถ่านไฟฉายที่ใช้แล้วจากผู้บริโภค เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หากผู้นำเข้าไม่ดำเนินการจัดตั้งระบบจัดเก็บถ่านไฟฉายให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ปี จะถูกปรับในอัตรา 5 แสนเยน
4	รถยนต์	สารอันตรายที่มีกฎหมายห้ามใช้ และ/หรือควบคุมการใช้งาน เช่น สารทำลายชั้นโอโซน ได้แก่ สารในกลุ่มคลอโรฟลูออโรคาร์บอน ไฮโดรโบรโมฟลูออโรคาร์บอน ซึ่งเป็นสารที่ใช้ทำความเย็น สารทำโฟม สารดับเพลิง และสารล้างสารละลาย โพลีคลอริเนท-แนบธาลีน ซึ่งเป็นสารหล่อลื่น, สี , สารเพิ่มความเสถียร ฉนวน , สารหน่วงการติดไฟ 3) ไตรบิวทิวทิน ไตรฟินิลทิน ซึ่งเป็นสารเพิ่มความเสถียร ไตรบิวทิวทินออกไซด์ซึ่งเป็นสารฆ่าเชื้อโรค, สารต้านเชื้อรา, สี ,เม็ดสี, สารกันเปื้อน, สารทำความเย็น, สารทำโฟม, สารดับเพลิง, น้ำยาล้างสารละลาย ตามกฎหมายควบคุมสารเคมีญี่ปุ่น
5	สัตว์น้ำบางชนิด ปลาเฮอร์ริง แมคเคอเร็ล ปลาหมึก	กำหนดโควตาการนำเข้า
มาตรการอื่น ๆ		
1	ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว	- กำหนดเงื่อนไขการนำเข้า โดยจัดการประมูล 2 วิธี ได้แก่ แบบ Ordinary Import Tender เป็นข้าวที่ใช้ในอุตสาหกรรม 90-95% และแบบ Simultaneous Buy and Sale เป็นข้าวที่ใช้ในการบริโภค 5-10% (ผู้นำเข้าและผู้ค้าส่งที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว หรือผู้ที่ได้รับการกำหนดภายใต้กฎหมายเป็นผู้มีสิทธิทำการยื่นการประมูล) - การนำเข้าระบบโควตา จะถูกรัฐบาลญี่ปุ่นโดย Food Agency กำหนดให้เก็บไว้ประมาณ 2 ปี แล้วจึงระบายออกสู่ตลาด เพื่อไม่ให้เกิดการแข่งขันกับข้าวภายในประเทศ
2	ผัก	ควบคุมการนำเข้าโดยอนุญาตให้นำเข้าได้ 21 ชนิด ได้แก่ คื่นช่าย คะน้า ผักชีฝรั่ง ผักชีลาว ผักชีโหระพา ใบกระเพรา
3	พืชผัก	ห้ามนำเข้า พืชที่กำหนด เช่น แตงชนิดต่างๆ ฟักทอง เช่น มะเขือชนิดต่างๆ มะแว้ง มะอึก เช่น พริกชนิดต่างๆ เฉพาะส่วนที่เป็นเถา ต้น ใบ และส่วนที่อยู่ใต้ดิน เช่น มันเทศ ผักบุ้ง เช่น ถั่วแขก

ที่มา: สรุปและรวบรวมจากกรมการค้าต่างประเทศ 2550

2.2.4 ความร่วมมือ (Cooperations)

JTEPA วางกรอบความร่วมมือระหว่างไทย-ญี่ปุ่น 9 สาขาหลัก[4] เช่น ความร่วมมือในด้านเกษตรป่าไม้และประมง ความร่วมมือในด้านการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ความร่วมมือในด้านวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง (SMEs) และความร่วมมือในด้านการส่งเสริมการค้าการลงทุน เป็นต้น

กรอบความร่วมมือดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ความร่วมมือในด้านเกษตรป่าไม้และประมง ได้กำหนดความร่วมมือเรื่องความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) และความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น (Local-to-local linkage) ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมอาหาร นอกจากนี้ยังมี ความร่วมมือในด้านวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างศักยภาพสำหรับ SMEs การส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจ การพัฒนาตลาด การเข้าถึงแหล่งการเงิน และการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อสนับสนุนความร่วมมือในภาคเอกชนและนโยบายการพัฒนา SMEs ของประเทศภาคีทั้งสอง

นอกจากนี้ในแถลงการณ์ร่วมของรมว.กระทรวงพาณิชย์ประเทศไทย และ รมว. กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมประเทศญี่ปุ่น ได้ตกลงที่จะอำนวยความสะดวกให้ความร่วมมือระหว่างเอกชนภายใต้โครงการความร่วมมืออีก 7 สาขา ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับด้านอุตสาหกรรมโดยตรง 4 โครงการได้แก่ โครงการความร่วมมือเรื่องครัวไทยสู่โลก[5] โครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็กไทย-ญี่ปุ่น[6] โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมยานยนต์[7] และโครงการความร่วมมือด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม[8]

คณะผู้วิจัยได้สรุปสถานะและปัญหาที่พบในการดำเนินงานโครงการความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวไว้ในตารางที่ 2.6

---

[4] รายละเอียดอยู่ในบทที่ 5 ในความตกลงเพื่อการปฏิบัติตามระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นตามข้อ 12 ของความความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและญี่ปุ่นสำหรับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

[5] รายละเอียดอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 1)

[6] รายละเอียดอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 2)

[7] รายละเอียดอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 3)

[8] รายละเอียดอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 7)

ตารางที่ 2.6 สรุปสถานะและปัญหาที่พบในการดำเนินการโครงการความร่วมมือที่เกี่ยวกับกระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้ความตกลง JTEPA

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมยานยนต์		
- การร่วมมือกันด้านการวิจัยและพัฒนา	● การขอให้ญี่ปุ่นช่วยสนับสนุนการจัดตั้งสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ ● การร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับใช้ในสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ ● การขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำหรือฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านยานยนต์ของไทย ซึ่งจะครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง วิศวกรทดสอบ วิศวกรการผลิต หัวหน้างาน แรงงานที่มีทักษะ และผู้ฝึกสอน	- ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ ที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าไทยจะได้เคยขอความร่วมมือไปบ้างแล้ว แต่มักได้รับคำตอบว่า การดำเนินการใดๆ ยังคงต้องใช้ช่องทางผ่าน JICA ซึ่งมีลักษณะเป็นการขอความช่วยเหลือเป็นโครงการโครงการไป (project-type, request-based) - ยังไม่มีความชัดเจนของโครงการพัฒนาฝีมือแรงงานเดิมที่ได้ดำเนินการอยู่ (โครงการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย หรือ Automotive Human Resource Development Project: AHRDP) ว่าจะต่อเนื่องเป็นโครงการใหม่ (โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์: AHRDIP) ภายใต้ความตกลง JTEPA หรือทั้งสองโครงการจะดำเนินการต่อควบคู่กันไป

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
โครงการความร่วมมือด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม		
- การร่วมมือกันด้านการวิจัยและพัฒนา	● การขอให้ญี่ปุ่นช่วยสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งโรงงานทดลอง (pilot plant) ในไทย ● การขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำหรือฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของไทย ขอบเขตของการแนะนำหรือฝึกอบรมจะครอบคลุมการจัดการธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การออกแบบ การจัดการการผลิต โลจิสติกส์ การกระจายสินค้า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การรักษาสิ่งแวดล้อม จนถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	- มีคณะอนุกรรมการวางแผนงานร่วมระหว่างไทย-ญี่ปุ่น 3 ด้าน 1) การออกแบบดีไซน์ผ้า 2) การทดสอบในห้องปฏิบัติการ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ - ลักษณะการดำเนินงานเป็นการฝึกอบรม-ให้ความรู้ และขอความร่วมมือในเรื่องที่ฝ่ายญี่ปุ่นสามารถช่วยได้ - มีปัญหาในเรื่องของงบประมาณสนับสนุนในการประสานงานระหว่างประเทศ
- การร่วมมือกันด้านการตลาด	● การขอให้ญี่ปุ่นให้ข้อมูลด้านการตลาดต่างๆ เช่น ช่องทางการกระจายสินค้า แนวโน้มความต้องการของตลาด ● การร่วมมือกันจัดงานแสดงสินค้า การจับคู่ธุรกิจ และการประสานงานกันระหว่างการเดินทางไปดูงาน	- ภาคเอกชนจัดกิจกรรมเยี่ยมชมกันเองระหว่างสมาคมผู้ประกอบ- การในไทย และในญี่ปุ่น - ขาดภาครัฐติดตามผล เพื่อวางแผนนโยบายสนับสนุน

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า		
- การร่วมมือกันด้านการวิจัยและพัฒนา	● การร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับใช้ในสถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทยและในมหาวิทยาลัยของไทย ● การขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำหรือฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านเหล็กและเหล็กกล้าของไทย ซึ่งจะครอบคลุมตั้งแต่ผู้เชี่ยวชาญภาคสนามของบริษัทลงทุนร่วมไทย-ญี่ปุ่น วิศวกร ช่างเทคนิค และผู้ฝึกสอน ขอบเขตของการแนะนำหรือฝึกอบรมจะครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบ เทคโนโลยีการก่อสร้าง (บ้านโครงเหล็ก โครงสร้างอาคารที่ทำจากเหล็ก (pre-engineer building) เหล็กโครงสร้างสำเร็จรูป (pre-fabricated structure) และเครื่องจักรการเกษตร) เทคโนโลยีการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	- มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมบ้างแล้ว เช่น ประเทศไทยได้ส่งผู้แทน 10 คนเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่องการปรับปรุงเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงาน - ญี่ปุ่นตกลงจะส่งผู้เชี่ยวชาญมาประเทศไทยในหัวข้อการสร้างบ้านด้วยเหล็ก ซึ่งคาดว่าผู้เชี่ยวชาญจะมาภายในปี2551

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อผลักดันให้"ครัวไทยสู่โลก" (Kitchen of the World)		
- การร่วมมือกันด้านการวิจัยและพัฒนา	● การขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำหรือฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านอาหารของไทย ขอบเขตของการแนะนำหรือฝึกอบรมจะครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพและผลิตภัณฑ์อาหารแบบใหม่อื่นๆ การจัดการการผลิต เทคโนโลยีการผลิตแบบปลอดสารพิษ การทำหีบห่อ โลจิสติกส์ การกระจายสินค้า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน	- มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการส่งพ่อครัวไทยเข้าไปทำงานในญี่ปุ่น ซึ่งจากเดิมต้องมีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีลดลงเหลือ 5 ปี
- การร่วมมือกันด้านการตลาด	● การขอให้ญี่ปุ่นให้ข้อมูลด้านการตลาดต่างๆ เช่น ช่องทางการกระจายสินค้า แนวโน้มความต้องการของตลาด ● การร่วมมือกันจัดงานแสดงสินค้า การประสานงานกันระหว่างการเดินทางไปดูงาน ● การขอให้ญี่ปุ่นช่วยสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าอาหารไทย	

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
โครงการความร่วมมือด้านความปลอดภัยของอาหาร (food safety)		
- การร่วมมือกันด้านการวิจัยและพัฒนา	● การขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำหรือฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านอาหารของไทย เกี่ยวกับระบบการตรวจและรับรองคุณภาพอาหาร ● การส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนในการจัดตั้งห้องปฏิบัติการทดสอบอาหารและการพัฒนาเครือข่ายระหว่างห้องปฏิบัติในทั้งสองประเทศ ● การร่วมกันบ่งชี้และแก้ไขการใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชที่อาจเข้าข่ายเป็นอุปสรรคทางการค้า	- ฝ่ายไทยเสนอโครงการ 4 โครงการให้กับรัฐบาลญี่ปุ่นร่วมศึกษา ได้แก่ (1) โครงการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessments) เสนอโดยกรมปศุสัตว์ (2) โครงการ Pre-certification HACCP เสนอโดยกรมประมง (3) โครงการการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์สำหรับผลไม้และผัก (Improvement package in fruits and vegetable) เสนอโดยกรมวิชาการเกษตร (4) โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการการรับรอง (Project of strengthening the accreditations capacity production system certificate) เสนอโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ - โครงการทั้ง 4 ได้เน้นในเรื่องระบบความปลอดภัยของอาหาร การส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของผู้ผลิตและการพัฒนาความสามารถของหน่วยงานกลางที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอาหาร

โครงการความร่วมมือ	แผนการดำเนินการ	สถานะการดำเนินการและปัญหาที่พบ
ความร่วมมือในด้าน วิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง(SME)		
- การสร้างศักยภาพสำหรับ SMEs และอื่นๆ	● ในการประชุมครั้งที่1 เมื่อเดือนพฤษภาคม ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอการจัดตั้ง venture capital และ micro finance สำหรับ SMEs ในไทย ● ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอการพัฒนาระบบการเงินที่มีความเชื่อมโยงกับการให้คำปรึกษาทางธุรกิจ ซึ่งมีการวางแผนร่วมวิจัยร่วมกันเพื่อทางแนวทางดำเนินงาน ● วางแผนการประชุมครั้งที่2 ภายใน ธ.ค. 51 หรือ ม.ค. 52	- อยู่ระหว่างการเตรียมการประชุมร่วมครั้งที่สอง โดยมีการทำวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมของฝ่ายไทยในการเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่น

ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย ณ สิงหาคม 2551

ตารางที่ 2.7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการความร่วมมือภายใต้ความตกลง JTEPA เฉพาะที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม

โครงการความร่วมมือ	หน่วยงานฝ่ายไทย	หน่วยงานฝ่ายญี่ปุ่น
โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์	สถาบันยานยนต์	- กองยานยนต์ กระทรวงเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรมญี่ปุ่น - Japan Automobile Manufacturers Association (JAMA) - Japan Auto Parts Industry Association (JAPIA)
โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	สหพันธ์อุตสาหกรรมสิ่งทอแห่งประเทศไทย (ซึ่งประกอบด้วยสมาคมผู้ประกอบการในสาขาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มต่างๆ)	- Int'l Textile Trade Office กระทรวงเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรมญี่ปุ่น - Japan Textile Federation - Japan Spinners' Association - Japan Chemical Fibers Association - Japan Wool Spinners' Association - Japan Cotton & Staple Fiber Weavers' Association - Japan Silk & Synthetic Fabric Industrial Federation - Japan Textiles Finishers Association - Japan Knitting Industry Association - Japan Export Clothing Manufacturers Association - Japan Textiles Importers Associations - Japan Apparel Industry Council - Japan Textile Export Organization
โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า	สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย	Japan Iron and Steel Federation (JISF)

โครงการความร่วมมือ	หน่วยงานฝ่ายไทย	หน่วยงานฝ่ายญี่ปุ่น
โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อผลักดันให้ "ครัวไทยสู่โลก" (Kitchen of the World)	สถาบันอาหาร	องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO)
โครงการความร่วมมือด้านความปลอดภัยของอาหาร (food safety) ภายใต้ความร่วมมือในสาขาเกษตร ป่าไม้ และประมง	สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ	กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง
ความร่วมมือในด้าน SMEs	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	กระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม

2.2.5 ความตกลงอื่น ๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการลงทุน แรงงาน และสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อภาคอุตสาหกรรม

ในบทการลงทุนในความตกลง JTEPA นั้น สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ได้วิเคราะห์ผลกระทบไว้ว่าข้อผูกพันของไทยในด้านการลงทุนให้สิทธินักลงทุนญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในประเทศไทยตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในประเทศเท่านั้น แต่ไทยได้ให้ข้อผูกพันในการคุ้มครองการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการดึงดูดการลงทุน เนื่องจากในปัจจุบันไทยยังไม่มีสนธิสัญญาทวิภาคีด้านการลงทุน (BIT) กับญี่ปุ่น ส่วนการให้การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนที่จำกัดเฉพาะการลงทุนโดยตรง (FDI) จากญี่ปุ่นไม่น่าจะมีผลเสียในการดึงดูดการลงทุนจากญี่ปุ่นเท่าใดนักเนื่องจากเกือบร้อยละ 80 ของการลงทุนสะสมของญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นการลงทุนโดยตรง อีกจำนวนหนึ่งเป็นเงินกู้โครงการระยะยาวซึ่งได้รับการคุ้มครองเช่นกัน ข้อผูกพัน pre-establishment ของไทย มีระดับการผูกพันต่ำกว่ากฎหมายในปัจจุบันจึงไม่น่าจะมีผลกระทบอย่างใดต่อการลงทุนจากญี่ปุ่น เพราะนักลงทุนญี่ปุ่นจะเลือกที่จะไม่ใช้สิทธิตาม JTEPA ทั้งนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) สรุปไว้ว่าบทบัญญัติว่าด้วยการลงทุนภายใต้ JTEPA มีความรัดกุมมากกว่าความตกลงอื่นที่ไทยเคยลงนามในอดีต เช่น TAFTA ในหลายเรื่อง เช่น การกำหนดนิยามที่ชัดเจนในเรื่องนักลงทุนทางตรงที่จะได้รับสิทธิตามความตกลง การระบุข้อยกเว้นสำหรับหลักการ MFN ที่จะไม่ขยายไปสู่ประเทศที่สามที่ลงนามกับประเทศภาคีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในภายหลัง เป็นต้น

สำหรับเรื่องแรงงานและสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่มีข้อบทดังกล่าวในความตกลง JTEPA ซึ่งแตกต่างจากความตกลงการค้าเสรีที่จัดทำกับสหรัฐอเมริกา

ส่วนประเด็นด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเคยมีผู้เป็นห่วงว่า JTEPA จะทำให้เกิดการทะลักเข้ามาของสินค้าใช้แล้วและขยะจากญี่ปุ่นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ไทยยังคงมีอำนาจเต็มที่ในการห้ามนำเข้าสินค้าที่มีมลพิษได้เช่นเดิม นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยพบว่าในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้นั้น ไม่มีการนำเข้าขยะภายใต้ JTEPA ตามที่เป็นห่วงกันแต่อย่างใด มีเพียงการนำเข้าสินค้าใช้แล้วตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเพียง 2 รายการ คือตู้แช่แข็งแบบเปิดด้านบน (HS 84183000800) และกล่องชุมสายโทรศัพท์ (HS 85369029800) โดยมีมูลค่ารวมกันเพียง 7 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าของบริษัทผู้ผลิตเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรม ไม่ใช่นำเข้ามาเป็นขยะ (ดูกล่องข้อความที่ 2.1 ประกอบ) อย่างไรก็ตาม เพื่อความสบายใจของทุกฝ่าย ควรมีการติดตามข้อมูลในประเด็นนี้อย่างต่อเนื่องต่อไป

กล่องข้อความที่ 2.1 ข้อมูลการนำเข้าขยะ/สินค้าที่ใช้แล้วจากญี่ปุ่น

ในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการนำเข้าขยะ/สินค้าใช้แล้วที่ไทยควบคุมการนำเข้า ดังต่อไปนี้

- ตัวอย่างสินค้าควบคุมการนำเข้าภายใต้ Basel Convention ของกรมโรงงานอุตสาหกรรมและกรมควบคุมมลพิษ
  - ขยะ/ของเสียเคมีภัณฑ์ (HS 3825)
  - ขยะพลาสติก (HS 3915)
  - ยางที่ใช้แล้ว (HS 400400 และ HS 401220)
  - เครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนที่ใช้แล้ว (HS 84 และ HS 85)
  - แบตเตอรี่ที่ใช้แล้ว (HS 8548)
- "สินค้า" ที่ศึกษาเพิ่มเติม
  - เศษน้ำมัน (HS 271091 และ HS 271099)
  - ขี้เถ้า/กากที่เหลือจากการเผาไหม้ขยะเทศบาล (HS 262110)

ส่วนขี้เถ้าและสแล็กอื่นๆ (HS 262190) ที่มีหลายฝ่ายเป็นห่วง ไม่ใช่ขยะที่อยู่ภายใต้การควบคุมการนำเข้า เนื่องจากเป็นวัสดุผสมที่ใช้ในการผลิตคอนกรีตและซีเมนต์ หรือใช้ในการขัดผิวโลหะ

ตารางข้างล่างแสดงสถิติการนำเข้าขยะ/สินค้าใช้แล้วจากญี่ปุ่น จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แม้จะมีการนำเข้าขยะพลาสติกและขยะ/ของเสียเคมีภัณฑ์เพิ่มขึ้นโดยตลอด แต่การเพิ่มขึ้นนั้น**ไม่เกี่ยวกับ** JTEPA เพราะเป็นการนำเข้าที่ไม่มีการขอใช้สิทธิประโยชน์ ทั้งนี้ ในช่วง 5 เดือนแรกของการบังคับใช้ความตกลง พบว่า ไม่มีการนำเข้าขยะภายใต้ JTEPA มีเพียงการนำเข้าสินค้าใช้แล้วเพียง 2 รายการ คือตู้แช่แข็งแบบเปิดด้านบนและกล่องชุมสายโทรศัพท์

การนำเข้าขยะ/สินค้าใช้แล้วจากญี่ปุ่นเฉลี่ยต่อเดือน

ปี	2548	2549	2550	2551*
ขี้เถ้า (ตัน)	0.00	0.00	0.00	0.00
เศษน้ำมัน (ตัน)	46.20	34.12	30.34	20.66
ขยะ/ของเสียเคมีภัณฑ์ (ตัน)	0.00	0.00	0.43	1.72
ขยะพลาสติก (ตัน)	30.68	31.97	57.52	156.92
ยางที่ใช้แล้ว (ตัน)	5.19	9.56	4.30	4.63
แบตเตอรี่ที่ใช้แล้ว (ตัน)	341.55	13.40	4.57	4.29
เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ใช้แล้ว (ล้านเครื่อง)	32.49	25.40	22.26	10.74

หมายเหตุ: * สำหรับปี 2551 ใช้ข้อมูลเฉลี่ยช่วงเดือน ม.ค. – ก.ค. 2551

2.2.6 การทบทวน

แม้จะมีสินค้าบางรายการถูกตัดออกจากการเจรจาในความตกลง JTEPA แต่ความตกลงนี้ได้มีบทบัญญัติให้ทบทวนในบทที่ 2 เรื่องการค้าสินค้า (ข้อ 26 การทบทวน) ซึ่งเฉพาะเจาะจงกว่าการทบทวนทั่วไปทั้งฉบับ (general review) ในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่ทำกับประเทศอื่นๆ[9] ข้อบทการทบทวนในเรื่องการค้าสินค้าใน JTEPA ซึ่งครอบคลุมถึงการทบทวนตารางการลดภาษีศุลกากรและรายการสินค้าที่ถูกตัดออกจากการเจรจา ช่วยรับประกันว่า ในการทบทวนทั่วไปในปีที่ 10 ที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีการทบทวนเรื่องการค้าสินค้าด้วย หรือแม้กระทั่งก่อนการทบทวนทั่วไปในปีที่ 10 การทบทวนในเรื่องการค้าสินค้าก็ยังอาจเกิดขึ้นได้หากทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันในเรื่องดังกล่าว ซึ่งหมายความว่า สินค้าส่งออกของไทยที่ถูกตัดออกจากการเจรจา อาจมีโอกาสนำกลับมาเจรจาเปิดเสรีได้ในอนาคต

[9] ความตกลงการค้าเสรีอื่นๆ ของญี่ปุ่นนั้น มีเฉพาะข้อบทการทบทวนในลักษณะเป็นการทั่วไป (General Review) เช่น มาตรา 161 ใน JPEPA บัญญัติให้มีการทบทวนทั่วไปในปี 2011 และหลังจากนั้นทุกๆ 5 ปี ส่วน JSEPA กำหนดให้มีการทบทวนทั่วไปในปี 2007 ในขณะที่ JTEPA กำหนดให้มีทั้งการทบทวนทั่วไปในมาตราที่ 169 และการทบทวนการลดภาษีศุลกากรของสินค้าเป็นการเฉพาะในมาตรา 26

2.3 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (AJCEP)

ผู้นำอาเซียนและญี่ปุ่นได้ลงนามในกรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (Framework for Comprehensive Economic Partnership between ASEAN and Japan) เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2003 โดยในกรอบเจรจาครอบคลุม 4 ประเด็น คือ การเปิดเสรี กฎเกณฑ์ทางการค้า การอำนวยความสะดวกทางการค้า และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

การเจรจาครั้งที่ 11 ในเดือนพฤศจิกายน 2007 ณ ประเทศฟิลิปปินส์ คณะเจรจาได้แถลงว่าคณะเจรจาสามารถสรุปผลการเจรจาในส่วนของการเปิดเสรีสินค้าได้แล้ว โดยผู้นำทั้ง 11 ประเทศได้แถลงการณ์ผลการเจรจาในการประชุมสุดยอดอาเซียนในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2007 ณ ประเทศสิงคโปร์ หลังจากนั้นได้มีการปรับถ้อยคำทางกฎหมายเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามกระบวนการภายในของแต่ละประเทศ ปัจจุบันญี่ปุ่นได้ดำเนินการกระบวนการภายในเรียบร้อยแล้ว ส่วนประเทศอาเซียนทั้งหมดอยู่ในระหว่างการดำเนินการกระบวนการภายใน เช่น ขอความเห็นจากรัฐสภา เพื่อให้ความตกลงมีผลบังคับใช้ต่อไป

ทั้งนี้ ความตกลง AJCEP มีการเจรจารวม 11 ครั้ง ใช้เวลา 4 ปีนับจากมีการลงนามในกรอบการเจรจา โดยให้ญี่ปุ่นไปเจรจาทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนก่อนแล้วนำมาผนวกเป็นความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง จึงได้นำแนวทางการเจรจาของอาเซียน-เกาหลีใต้และอาเซียน-จีนมาใช้

2.3.1 การลดภาษีศุลกากร

ในการค้าเสรีด้านการค้าสินค้าได้มีการกำหนดรูปแบบ (modality) ในการลดภาษี โดยแบ่งกลุ่มสินค้าที่จะนำมาลดภาษี ดังนี้

(1) **สินค้าลดภาษีปกติ (normal track)** จะต้องลดภาษีลงเป็น 0 ภายใน 10 ปี สำหรับประเทศญี่ปุ่น มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 93 ของมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียน และร้อยละ 92 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด และสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ (บรูไน ดารุสซาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย) + เวียดนาม มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 90 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด หรือมูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่นของแต่ละประเทศ สำหรับกลุ่มประเทศ CLM (กัมพูชา ลาว และพม่า) มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดหรือมูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่นของแต่ละประเทศ

(2) **สินค้าอ่อนไหว (sensitive list)** กำหนดให้ลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0-5 ใน 10 ปี จำนวนไม่เกินร้อยละ 3.8 ของมูลค่าการนำเข้าสำหรับประเทศญี่ปุ่น และของ

มูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดสำหรับสมาชิกเดิม 6 ประเทศของอาเซียน ส่วนเวียดนาม จำนวนไม่เกินร้อยละ 4 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด และสำหรับกลุ่มประเทศ CLM (กัมพูชา ลาว และพม่า) จำนวนไม่เกินร้อยละ 8 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด

(3) **สินค้าอ่อนไหวสูง (highly sensitive list)** หมายถึงกลุ่มสินค้าที่ยังต้องได้รับการคุ้มครองสูงต่อไป จึงกำหนดให้ลดภาษีลงเหลือไม่เกินร้อยละ 50 ภายใน 10 ปี 15 ปี และ 18 ปี สำหรับญี่ปุ่นและอาเซียนเดิม 6 ประเทศ เวียดนาม และกลุ่ม CLM ตามลำดับ

(4) **สินค้ายกเว้น (exclusion list)** หมายถึงกลุ่มสินค้าที่จะไม่นำมาลด/ยกเลิกภาษี กำหนดให้ญี่ปุ่นมีรายการสินค้าในกลุ่มนี้ได้ไม่เกินร้อยละ 1 ของมูลค่าการนำเข้า แต่ไม่ได้ระบุสัดส่วนสินค้าในกลุ่มนี้สำหรับสมาชิกเดิม 6 ประเทศของอาเซียน สำหรับกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) มีรายการสินค้าในกลุ่มนี้ได้ไม่เกินร้อยละ 3 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด

ในการเปิดตลาดสินค้าของญี่ปุ่นนั้น สินค้าร้อยละ 90 ของมูลค่าการนำเข้าของญี่ปุ่นจากอาเซียนจะลดภาษีเป็น 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลใช้บังคับ ในขณะที่ไทยไม่ได้เปิดตลาดสินค้าไปมากกว่าความตกลง JTEPA ที่มีผลใช้บังคับแล้วในปัจจุบัน ทั้งนี้ ประโยชน์ที่ไทยได้รับเพิ่มเติมเมื่อเทียบกับความตกลง JTEPA ได้แก่ การเปิดตลาดสินค้าเพิ่มขึ้น/เร็วขึ้น 71 รายการ คิดเป็นมูลค่า 53 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากปลา กล้วย ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี ไม้อัด ไม้แปรรูป

2.3.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO)

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง AJCEP สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 เกณฑ์ดังนี้

1. **การมีวัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (wholly-obtained)** โดยสินค้าต้องผลิตจากวัตถุดิบภายในประเทศผู้ส่งออกทั้งหมดจึงจะถือว่าเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าของประเทศผู้ส่งออก ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรต่างๆ เช่น สัตว์มีชีวิต ผักและผลไม้สด สินค้าที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น
2. **การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร (change in tariff classification)** โดยการพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรของวัตถุดิบและของสินค้าที่จะส่งออกที่จะต้อง

ต่างกันจึงจะถือว่าเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศผู้ส่งออก การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรอาจพิจารณาที่ 2 พิกัด (CC) 4 พิกัด (CTH) หรือ 6 พิกัด (CTSH) รวมทั้งอาจมีข้อยกเว้นโดยห้ามเปลี่ยนจากพิกัดสินค้าบางชนิดร่วมด้วย ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรแปรรูปและสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ยางแผ่นรมควัน ปลาหมึกแช่เย็น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก เป็นต้น โดยในสินค้าบางรายการอาจสามารถให้เลือกใช้กฎแบบที่ 2 หรือ 3 (การมีมูลค่าเพิ่มภายในประเทศร้อยละ 40) ก็ได้ หรืออาจให้เลือกใช้กฎแบบที่ 4 (ผ่านกระบวนการผลิตที่กำหนด) ด้วยก็ได้

3. **การมีมูลค่าเพิ่มภายในประเทศ (value added)** โดยการพิจารณาจากกระบวนการผลิตสินค้าของประเทศผู้ส่งออกทำให้มูลค่าเพิ่มของสินค้าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของราคาสินค้า (ตามราคา F.O.B.) ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ สินค้าเกษตรแปรรูปและสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อาหารสุนัขและแมว เครื่องยนต์ โดยในบางสินค้าสามารถให้เลือกใช้กฎแบบที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 ได้ด้วย
4. **เกณฑ์กระบวนการผลิต (specific process)** สินค้าของผู้ส่งออกจะต้องผ่านกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจงบางชนิดจึงจะได้แหล่งกำเนิดสินค้า ตัวอย่างสินค้าที่ใช้กฎนี้ ได้แก่ เคมีภัณฑ์ และสิ่งทอ

นอกจากนี้ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลง AJCEP ยังมีบทบัญญัติต่างๆ ซึ่งรวมถึงหลักการต่อไปนี้

- Accumulation ซึ่งอนุญาตให้รวมสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศภาคีอื่นเป็นสินค้าที่ได้แหล่งกำเนิดของประเทศภาคีที่เป็นผู้ส่งออกได้ ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า
- *De Minimis* ซึ่งอนุญาตให้ไม่ต้องพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรของวัตถุดิบที่ไม่ได้แหล่งกำเนิดบางรายการ หากวัตถุดิบนั้นมีมูลค่า ปริมาณ หรือน้ำหนักรวมไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้
- มีการระบุกระบวนการผลิตที่ไม่ถือว่าได้แหล่งกำเนิด (non-qualifying operation)[10]

ในด้านการบริหารจัดการ AJCEP กำหนดให้การออกหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (certification of origin) ดำเนินการโดยกระทรวงพาณิชย์ของไทย และกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (METI) ของญี่ปุ่น หรือหน่วยงานอื่นที่จะมาแทนที่หน่วยงานทั้งสอง

[10] เช่น การถนอมรักษาผลิตภัณฑ์ การอบแห้ง การแช่แข็ง การเก็บในน้ำเกลือ การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ การแบ่งบรรจุ การจัดให้เป็นชุด การถอดแยกออกจากกัน การบรรจุในขวด ซอง กล่อง การดำเนินการบรรจุหีบห่ออย่างง่ายอื่นๆ การเก็บรวมชิ้นส่วนและส่วนประกอบ เป็นต้น

2.3.3 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTM) และมาตรการอื่น ๆ

ความตกลง AJCEP มีข้อบทให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดูแลแก้ไขอุปสรรคที่อาจเกิดจากมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชและมาตรการข้อจำกัดด้านเทคนิค อย่างไรก็ตาม ความตกลงไม่มีการระบุให้จัดตั้งคณะทำงานด้านการลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีด้านอื่นๆ

2.3.4 ความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรม

ความตกลง AJCEP มีข้อบทเกี่ยวกับการดำเนินการความร่วมมือใน 14 สาขา เช่น การอำนวยความสะดวกทางการค้า สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ พลังงาน สารสนเทศ และการสื่อสาร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความตกลง AJCEP ไม่มีข้อบทเกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเฉพาะเจาะจง (ad hoc) ซึ่งแตกต่างจากกรณีความตกลง JTEPA อย่างไรก็ตาม ประเทศภาคีความตกลงสามารถเสนอโครงการดำเนินการความร่วมมือเพิ่มเติมได้อีก

2.3.5 ความตกลงอื่น ๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการลงทุน แรงงาน และสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อภาคอุตสาหกรรม

จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการเปิดเสรีด้านการค้าบริการและด้านการลงทุนภายใต้ความตกลง AJCEP เนื่องจากประเทศภาคีมีความเห็นตรงกันว่า การเปิดเสรีด้านการค้าบริการและด้านการลงทุนมีการตกลงในความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่กับญี่ปุ่นแล้ว สำหรับเรื่องแรงงานและสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่มีข้อบทดังกล่าวในความตกลง AJCEP เช่นกัน

2.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP

ในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยได้สรุปเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างความตกลง JTEPA กับความตกลง AJCEP โดยจะเน้นหนักไปที่ประเด็นการลดอัตราภาษีศุลกากรและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการแสวงหาประโยชน์จากความตกลงทั้ง 2 ฉบับ ส่วนประเด็นอื่นๆ สามารถดูประกอบได้จากตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.8 เปรียบเทียบความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP ในประเด็นต่าง ๆ

ประเด็น	ความตกลง JTEPA	ความตกลง AJCEP
การลดอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น แบ่งสินค้าออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1. สินค้าปกติ ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 0% ทันที (A) หรือ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันทีจนเหลือ 0% ภายใน 3, 5, 7, 10 หรือ 15 ปี (B) 2. สินค้าที่มีโควตา (Q) ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีในโควตาลงทันทีเหลือ 0% ได้แก่ กล้วย (HS 080300) สับปะรด (HS 080430) โมดิฟายด์สตาร์ช (HS 350510) - ลดอัตราภาษีในโควตาลงทันทีแต่ไม่เหลือ 0% ได้แก่ เนื้อหมูปรุงแต่ง (HS 160241, 160242) - ลดอัตราภาษีในโควตาลง แต่ไม่เหลือ 0% ในปีที่ 3 ได้แก่ โมลาสที่ได้จากอ้อย (HS 170310) 3. สินค้าอ่อนไหว ซึ่งจะทยอยลดอัตราภาษีลงทันที แต่ไม่เหลือ 0% (P) 4. สินค้าอ่อนไหวสูง ซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง (Re) 5. สินค้านอกรายการลดภาษี (X)	ญี่ปุ่น แบ่งสินค้าออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1. สินค้าปกติ ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 0% ทันที (A) หรือ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันทีจนเหลือ 0% ภายใน 5, 7, 10 หรือ 15 ปี (B) 2. สินค้าอ่อนไหว ซึ่งจะทยอยลดอัตราภาษีลงทันที แต่ไม่เหลือ 0% (R) 3. สินค้าอ่อนไหวสูง ซึ่งจะคงอัตราภาษีไว้ที่อัตราเดิมตลอด (C) 4. สินค้านอกรายการลดภาษี (X)

ประเด็น	ความตกลง JTEPA	ความตกลง AJCEP
การลดอัตราภาษีศุลกากรของไทย	ไทย แบ่งสินค้าออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1. สินค้าปกติ ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 0% ทันที (A) หรือ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันทีจนเหลือ 0% ภายใน 3, 5, 7, 10 หรือ 15 ปี (B) 2. สินค้าที่มีโควตา ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีในโควตาลงทันทีเหลือ 0% และจะมีการยกเลิกระบบโควตาภาษีในปีที่ 11 ทำให้อัตราภาษีตั้งแต่ปีที่ 11 จะเหลือ 0% (Q) ได้แก่ เหล็ก (HS 7208) - ทยอยลดอัตราภาษีในโควตาลงเหลือ 0% ในปีที่ 6 หรือ 11 (P1-P8) 3. สินค้าอ่อนไหว ซึ่งจะ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันที แต่ไม่เหลือ 0% (P) - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 5% ทันที แล้วเหลือ 0% ในปีที่ 6 (P12) ได้แก่ ทองแดง (HS 740311, 740312, 740319) - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 0% หลังจากที่อัตราภาษีของประเทศอาเซียนเดิมทั้งหมดเหลือ 0% แล้ว (P13 และ P14) 4. สินค้าอ่อนไหวสูง ซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง (Re) 5. สินค้านอกรายการลดภาษี (X) ได้แก่ บุหรี่และยาสูบ (HS 240110, 240120, 240130, 240210, 240220, 240290, 240310, 240391, 240399) และไหมดิบ (HS 5002)	ไทย แบ่งสินค้าออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1. สินค้าปกติ ซึ่งจะ - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 0% ทันที (A) หรือ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันทีจนเหลือ 0% ภายใน 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 หรือ 10 ปี (B) หรือ - คงอัตราภาษีไว้ที่อัตราเดิมก่อนที่จะลดลงเหลือ 0% ในปีที่ 7, 10 หรือ 11 (B*) 2. สินค้าที่มีโควตา ซึ่งจะทยอยลดอัตราภาษีในโควตาลงเหลือ 0% ในปีที่ 11 (Q) ได้แก่ หอม (HS 070310, 071220) กระเทียม (HS 070320, 071290) ข้าวโพดสำหรับเลี้ยงสัตว์ (HS 100590) และน้ำมันปาล์ม (HS 151321, 151329) 3. สินค้าอ่อนไหว ซึ่งจะ - ทยอยลดอัตราภาษีลงทันทีแต่ไม่เหลือ 0% (R) - ลดอัตราภาษีลงเหลือ 5% ทันที แล้วเหลือ 0% ในปีที่ 6 (P) ได้แก่ ทองแดง (HS 740311, 740312, 740319) 4. สินค้าอ่อนไหวสูง ซึ่งจะคงอัตราภาษีไว้ที่อัตราเดิมตลอด (C) 5. สินค้านอกรายการลดภาษี (X)

ประเด็น	ความตกลง JTEPA	ความตกลง AJCEP
กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	- เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร การกำหนดสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม และการผ่านกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจง - อนุญาตให้มีการสะสมวัตถุดิบจากประเทศไทยและญี่ปุ่น และในบางรายการอนุญาตให้มีการสะสมวัตถุดิบจากประเทศอาเซียนได้ด้วย - มีการใช้เกณฑ์ *de minimis* ในสินค้า HS 19-24, 28-97	- เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร การกำหนดสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม และการผ่านกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจง - อนุญาตให้มีการสะสมวัตถุดิบจากประเทศอาเซียนและญี่ปุ่น - มีการใช้เกณฑ์ *de minimis* ในสินค้า HS 16, 18-23, 28-97
การลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี	ให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดูแลแก้ไขอุปสรรคที่อาจเกิดจากมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช และมาตรการข้อจำกัดด้านเทคนิค โดยในเบื้องต้นมีการระบุอย่างชัดเจนว่าจะจัดตั้งคณะทำงานพิเศษด้านความปลอดภัยของอาหาร และคณะทำงานด้านการยอมรับมาตรฐานร่วมสินค้าในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการระบุให้จัดตั้งคณะทำงานด้านการลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีด้านอื่นๆ	ให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดูแลแก้ไขอุปสรรคที่อาจเกิดจากมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช และมาตรการข้อจำกัดด้านเทคนิค อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการระบุให้จัดตั้งคณะทำงานด้านการลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีด้านอื่นๆ
การใช้มาตรการปกป้อง	อนุญาตให้ประเทศภาคีใช้มาตรการปกป้องได้	อนุญาตให้ประเทศภาคีใช้มาตรการปกป้องได้
การอำนวยความสะดวกทางการค้า	อนุญาตให้ประเทศนอกความตกลงออกใบแจ้งราคาแทน (third-party re-invoicing)	- ไม่อนุญาตให้ประเทศนอกความตกลงออกใบแจ้งราคาแทน (third-party re-invoicing) - อนุญาตให้ประเทศอาเซียนอื่นออกใบ C/O แทนประเทศผู้ผลิตจริง (back-to-back issuance)
ข้อบทเกี่ยวกับแรงงานและสิ่งแวดล้อม	มีการระบุว่า ในการส่งเสริมการลงทุนประเทศภาคีต้องไม่คลายความเข้มงวดในการบังคับใช้มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม	ไม่มีข้อบทที่เกี่ยวข้องโดยตรง
การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ	มีการเปิดเสรีด้านนี้	ยังไม่มีการเปิดเสรีด้านนี้
การเปิดเสรีด้านการลงทุน	มีการเปิดเสรีด้านนี้	ยังไม่มีการเปิดเสรีด้านนี้

ประเด็น	ความตกลง JTEPA	ความตกลง AJCEP
ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ *	ครอบคลุมด้านบริการทางการเงิน และด้านการส่งเสริมการค้าและการลงทุนผ่านการดำเนินการ 7 โครงการ **	ครอบคลุมด้านมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการค้า ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการขนส่งและโลจิสติคส์ และด้านนโยบายการแข่งขันทางการค้า

หมายเหตุ: * ทั้งความตกลง JTEPA และ AJCEP ยังมีความร่วมมือในด้านอื่นๆ อีกที่เหมือนกัน ได้แก่ ด้านการเกษตร ป่าไม้ และการประมง ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุน ด้านสภาวะการประกอบธุรกิจ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และด้านการท่องเที่ยว

** ได้แก่ โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อผลักดันให้ “ครัวไทยสู่โลก” โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ โครงการการอนุรักษ์พลังงาน โครงการเศรษฐกิจสร้างมูลค่า โครงการความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

2.4.1 การลดภาษีศุลกากร

ในภาพรวม ญี่ปุ่นแบ่งกลุ่มสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP ไม่แตกต่างกันมากนัก (ดูตารางที่ 2.9 ประกอบ) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายสินค้า พบว่า สินค้าส่วนหนึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มสินค้าที่แตกต่างกัน เช่น

- สินค้าที่มีความอ่อนไหวสูง ซึ่งจะคงอัตราภาษีไว้ที่อัตราเดิมตลอด (C) ภายใต้ความตกลง AJCEP แต่อยู่ในรายการลดภาษี JTEPA คิดเป็นมูลค่า 0.28 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เช่น เด็กซ์ทริน (HS 350510100) สัตว์น้ำที่ไม่มีกระดูกสันหลังบางชนิด (HS 30799121) ปลาบางชนิด (HS 30490095)
- สินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษี (X) ภายใต้ความตกลง AJCEP แต่อยู่ในรายการลดภาษี JTEPA คิดเป็นมูลค่า 0.01 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เช่น โมลาสส์จากอ้อย (HS 170310099) น้ำมันถั่วเหลืองอื่นๆ (HS 150790000)
- สินค้าที่จะต้องนำมาเจรจากันใหม่ (Re) หรืออยู่นอกรายการลดภาษี (X) ภายใต้ความตกลง JTEPA แต่อยู่ในรายการลดภาษี AJCEP คิดเป็นมูลค่า 0.05 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เช่น ผลิตภัณฑ์เบเกอรี่อื่นๆ บางชนิด (HS 190590329) ปลาแปรรูปบางชนิด (HS 160420020)

ตารางที่ 2.9 เปรียบเทียบการแบ่งกลุ่มสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP

กลุ่มสินค้า	ความตกลง JTEPA		ความตกลง AJCEP	
	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)
สินค้าปกติ				
- ลดลงเหลือ 0% ทันที (A)	7,314	86.78	7,287	86.52
- ลดลงเหลือ 0% ภายใน 3 ปี (B3)	4	0.04	0	0.00
- ลดลงเหลือ 0% ภายใน 5 ปี (B5)	88	3.28	55	1.75
- ลดลงเหลือ 0% ภายใน 7 ปี (B7)	268	1.21	80	0.99
- ลดลงเหลือ 0% ภายใน 10 ปี (B10)	303	0.19	460	0.90
- ลดลงเหลือ 0% ภายใน 15 ปี (B15)	117	0.01	1	0.00
สินค้าที่มีโควตา (Q)	7	0.83	0	0.00
สินค้าที่มีความอ่อนไหว (P ภายใต้ JTEPA และ R ภายใต้ AJCEP)	15	3.58	244	4.30
สินค้าที่มีความอ่อนไหวสูง (Re ภายใต้ JTEPA และ C ภายใต้ AJCEP)	345	2.54	357	2.61
สินค้านอกรายการลดภาษี (X)	650	1.53	627	2.93
รวม	9,111	100.00	9,111	100.00

เมื่อพิจารณาอัตราภาษีของไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆ ตามความตกลง AJCEP เทียบกับความตกลง AFTA พบว่า อัตราภาษีตามความตกลง AFTA ของสินค้าส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าอัตราภาษีตามความตกลง AJCEP เนื่องจากในขณะนี้อัตราภาษีของไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มอาเซียนเดิม (ยกเว้นสิงคโปร์) อยู่ในระดับ 0แล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของรายการสินค้าทั้งหมด ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยยังน่าจะใช้ประโยชน์จากความตกลง AFTA ในการส่งออกหรือนำเข้าจากประเทศในกลุ่มอาเซียนต่อไป

2.4.2 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO)

ในภาพรวม กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA มีลักษณะแตกต่างจากความตกลง AJCEP ตรงที่ความตกลง JTEPA อนุญาตให้ผู้ผลิตสินค้า 1,209 รายการ เช่น ยางธรรมชาติรมควัน (HS 400121000) ยางธรรมชาติชนิด TSNR (HS 400122000) ยางธรรมชาติอื่นๆ (400129000) สามารถเลือกใช้เกณฑ์พิจารณาเกณฑ์ใดก็ได้ระหว่างเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร เกณฑ์การสะสมมูลค่าเพิ่ม หรือเกณฑ์การผ่านกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจง ความตกลง JTEPA จึงอาจเอื้อต่อการผลิตของผู้ผลิตสินค้าดังกล่าวมากกว่า (ดูตารางที่ 2.10 ประกอบ) อย่างไรก็ตาม การถือว่าวัตถุดิบจากอาเซียนเป็นวัตถุดิบที่ได้แหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลง AJCEP อาจเอื้อต่อการผลิตของผู้ผลิตสินค้าบางรายมากกว่าก็ได้

ตารางที่ 2.10 เปรียบเทียบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA และความตกลง AJCEP

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ความตกลง JTEPA		ความตกลง AJCEP	
	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)
พิจารณาจาก 1 เกณฑ์บังคับ	**3,525**	**19.87**	**3,216**	**23.88**
- Ccex	625	5.91	540	3.90
- CC	1,670	7.20	1,938	12.40
- CTHex	516	1.53	82	0.28
- CTH	422	1.35	265	1.38
- CTSHex	0	0.00	0	0.00
- CTSH	131	0.38	11	0.00
- WO	75	1.26	3	0.04
- VA	86	2.25	377	5.88
- P	0	0.00	0	0.00
พิจารณาจาก 2 เกณฑ์บังคับ	**1,642**	**4.74**	**1,790**	**2.17**

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ความตกลง JTEPA		ความตกลง AJCEP	
	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)	จำนวนสินค้า	สัดส่วนมูลค่าการค้า (ร้อยละ)
- CCexandVA	0	0.00	0	0.00
- CCexandP	95	0.16	61	0.20
- CCandVA	159	0.53	0	0.00
- CCandP	664	3.68	864	1.69
- CTHexandVA	0	0.00	0	0.00
- CTHexandP	0	0.00	845	0.28
- CTHandVA	44	0.23	0	0.00
- CTHandP	680	0.13	20	0.00
- CTSHexandVA	0	0.00	0	0.00
- CTSHexandP	0	0.00	0	0.00
- CTSHandVA	0	0.00	0	0.00
- CTSHandP	0	0.00	0	0.00
- VAandP	0	0.00	0	0.00
พิจารณาจาก 2 เกณฑ์ทางเลือก	**2,735**	**60.91**	**4,105**	**73.95**
- CCexorVA	0	0.00	5	0.01
- CCexorP	0	0.00	0	0.00
- CCorVA	358	3.71	211	0.17
- CCorP	0	0.00	0	0.00
- CTHexorVA	5	1.11	10	2.58
- CTHexorP	0	0.00	0	0.00
- CTHorVA	1,503	34.22	3,824	69.60
- CTHorP	83	2.68	0	0.00
- CTSHexorVA	3	0.74	0	0.00
- CTSHexorP	0	0.00	0	0.00
- CTSHorVA	783	18.46	55	1.60
- CTSHorP	0	0.00	0	0.00
- VAorP	0	0.00	0	0.00
พิจารณาจาก 3 เกณฑ์ทางเลือก	**1,209**	**14.47**	**0**	**0.00**
- CCorVAorP	16	0.01	0	0.00
- CTHorVAorP	778	14.13	0	0.00
- CTSHorVAorP	415	0.33	0	0.00
รวม	**9,111**	**100.00**	**9,111**	**100.00**

Productivity Commission (2004) ได้สรุปหลักการพื้นฐานในการออกแบบกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดของสินค้าในความตกลงการค้าเสรีว่าควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงการค้าเสรี (FTA text) ควรมีความชัดเจน
- กฎควรสอดคล้องกับเป้าหมายของการทำความตกลงการค้าเสรี คือเพื่อลดอุปสรรคทางการค้า
- กฎควรสอดคล้องกันระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีฉบับต่างๆ ของประเทศ
- ควรหลีกเลี่ยงการออกกฎเฉพาะสำหรับแต่ละสินค้า
- ควรหลีกเลี่ยงกฎที่จะทำให้เกิดการบิดเบือนในการจัดสรรทรัพยากรในประเทศ
- ไม่ควรทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีของประเทศ
- ควรหลีกเลี่ยงต้นทุนในการตรวจสอบและปฏิบัติตามของธุรกิจและรัฐ
- การตัดสินตามหลักเกณฑ์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าควรมีความแน่นอนชัดเจน และสอดคล้องกัน
- การปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

เมื่อวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลงการค้าเสรีของไทยที่ผ่านมาพบความไม่สอดคล้องกับหลักพื้นฐานข้างต้นบางประการ โดยเฉพาะกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลงการค้าเสรีของไทยฉบับต่างๆ ไม่สอดคล้องกัน ยกตัวอย่างเช่น ความตกลง AFTA ใช้เกณฑ์พิจารณามูลค่าเพิ่มร้อยละ 40 เป็นหลัก ในขณะที่ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ใช้การพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรและ/หรือการพิจารณามูลค่าเพิ่มซึ่งทำให้สินค้าหลายรายการมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดแตกต่างกันไป นอกจากนี้ ความตกลงที่ผ่านมาของไทยและประเทศต่างๆ มักมีการออกกฎเฉพาะสำหรับแต่ละสินค้า (specific rule) ในสินค้าบางรายการซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานข้างต้น เนื่องจากการออกกฎเฉพาะสำหรับสินค้าอาจเอื้อให้เกิดการล็อบบี้ (lobby) ของผู้ประกอบการบางรายที่ต้องการกีดกันสินค้านำเข้า ความไม่สอดคล้องกันของกฎระหว่างความตกลงและการมีกฎเฉพาะสำหรับสินค้าเป็นสองประเด็นหลักที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขในอนาคต

คณะผู้วิจัยได้ประมาณการดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (RoO restrictiveness index) ของความตกลง JTEPA โดยเป็นการวิเคราะห์จากความตกลง (text) ไม่ได้ใช้ข้อมูลโครงสร้างการผลิตของประเทศคู่ค้า ซึ่งสินค้าที่อยู่ภายใต้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความเข้มงวดมากอาจได้แหล่งกำเนิด หากประเทศคู่ค้าในภาคีมีโครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับกฎ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจากความตกลงก็ทำ

ให้เห็นถึงภาพรวมของความเข้มงวดของกฎได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ ดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีความเข้มงวดมากจะมีค่าดัชนีความเข้มงวดสูง

การประมาณการดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA และ และ AJCEP พบว่าดัชนีดังกล่าวอยู่ที่ระดับ 0.588 และ 0.578 ตามลำดับ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างเข้มงวด [11] (ภาพที่ 2.3) โดยเมื่อเปรียบเทียบดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงทั้งสอง กับความตกลงการค้าเสรีอื่นๆ พบว่า

- ดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA และ AJCEP อยู่ในระดับที่เข้มงวดกว่าของความตกลงการค้าเสรีอื่นๆ และมีค่าใกล้เคียงกับความตกลงการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกาเหนือ (NAFTA) ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นความตกลงการค้าเสรีที่มีความเข้มงวดมาก
- เมื่อเทียบกับความตกลงการค้าเสรีที่ไทยทำกับประเทศคู่ค้าอื่นๆ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA และ AJCEP มีความเข้มงวดใกล้เคียงกับของ TAFTA แต่มีความเข้มงวด<u>มากกว่า</u> ACFTA และกรอบความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดียค่อนข้างมาก เนื่องจาก ACFTA ไม่มีกฎเฉพาะสินค้าในการพิจารณากระบวนการผลิตที่สำคัญ ในขณะที่ทั้ง JTEPA และ TAFTA มีกฎเกณฑ์นี้ ส่วนกรอบความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดียเป็นเพียงโครงการเร่งลดภาษี ซึ่งมีความครอบคลุมเพียงบางสินค้าเท่านั้น เมื่อความตกลงดังกล่าวมีผลครอบคลุมจำนวนสินค้ามากขึ้น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าน่าจะมีความเข้มงวดมากขึ้น
- เมื่อเทียบกับความตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นทำกับประเทศคู่ค้าอื่นๆ จะเห็นว่า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA มีความเข้มงวด<u>น้อยกว่า</u>ความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโก แต่มีความเข้มงวดมากกว่าความตกลงญี่ปุ่น-มาเลเซีย (JMEPA) และความตกลงญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์ (JPEPA) เนื่องจากการพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดของสินค้าส่วนใหญ่ตาม JMEPA เป็นการเปลี่ยนที่ระดับฮาร์โมไนซ์ 6 หลัก ในขณะที่ JTEPA และ JPEPA เปลี่ยนที่ 4 หลัก ส่วนความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโกเปลี่ยนที่ 2 หลัก นอกจากนี้ เกณฑ์การสะสมสำหรับการคำนวณสัดส่วนมูลค่าเพิ่มของวัตถุดิบภายในประเทศ

[11] การที่ดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA อยู่ในระดับที่ค่อนข้างเข้มงวด เนื่องมาจากเกณฑ์หลักต่างๆ ซึ่งมีน้ำหนักมาก มีความเข้มงวดสูง เช่น การกำหนดให้สินค้าส่วนใหญ่ต้องผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากรที่ระดับฮาร์โมไนซ์ 4 หลัก การกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำของวัตถุดิบในประเทศที่ต้องใช้ในกระบวนการผลิตไว้ค่อนข้างสูง การระบุให้ใช้กระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจงในบางอุตสาหกรรม เช่น สินค้าในกลุ่มเคมีภัณฑ์และพลาสติกต้องผ่านการทำปฏิกิริยาเคมี และสินค้าในกลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มต้องมีการถัก ทอ ตัดเย็บในประเทศผู้ผลิต เป็นต้น

ภาคี (accumulation) ตาม JMEPA และ JPEPA มีความยืดหยุ่นมากกว่า JTEPA และ ความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโกตรงที่อนุญาตให้ไม่ต้องนำราคาวัตถุดิบที่ไม่ได้แหล่งกำเนิดทั้งหมดมาคิดรวม แต่สามารถนำเฉพาะราคาของวัตถุดิบนั้นเพียงแค่ส่วนที่ไม่ได้แหล่งกำเนิด ซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ การสะสมแบบเต็มมูลค่า (full accumulation)[12]

เมื่อพิจารณาในรายอุตสาหกรรม พบว่ากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA สำหรับกลุ่มเครื่องนุ่งห่ม อาหารแปรรูป และสิ่งทอ มีความเข้มงวดมากกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ และเป็นที่น่าสังเกตว่า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ JTEPA มีความเข้มงวดกับสินค้าส่งออกจากไทยมากกว่าสินค้าส่งออกจากญี่ปุ่นในหลายอุตสาหกรรม ยกเว้นเพียงกลุ่มอุตสาหกรรมไม้ ยานพาหนะอื่นๆ อิเล็กทรอนิกส์ และอัญมณี (ภาพที่ 2.4)

[12] เช่น ในการผลิตพัดลม หากมีการใช้วัตถุดิบคือมอเตอร์ที่ไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งมีมูลค่า 100 บาท ผู้ผลิตจะต้องนำมูลค่า 100 บาทนั้นไปหักออกจากราคา F.O.B. แต่ถ้ามอเตอร์นั้นมีโครงสร้างต้นทุนจาก 3 ส่วน คือทองแดงที่ไม่ได้แหล่งกำเนิดสินค้า โครงเหล็กที่ได้แหล่งกำเนิดสินค้า และต้นทุนการผลิตอื่นๆ รวมทั้งกำไร ซึ่งมีมูลค่า 70, 10 และ 20 บาท ตามลำดับ ความตกลง JMEPA และ JPEPA อนุญาตให้ผู้ผลิตพัดลมนำมูลค่าเพียงแค่ 70 บาท มาคำนวณ

ภาพที่ 2.3 เปรียบเทียบดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ

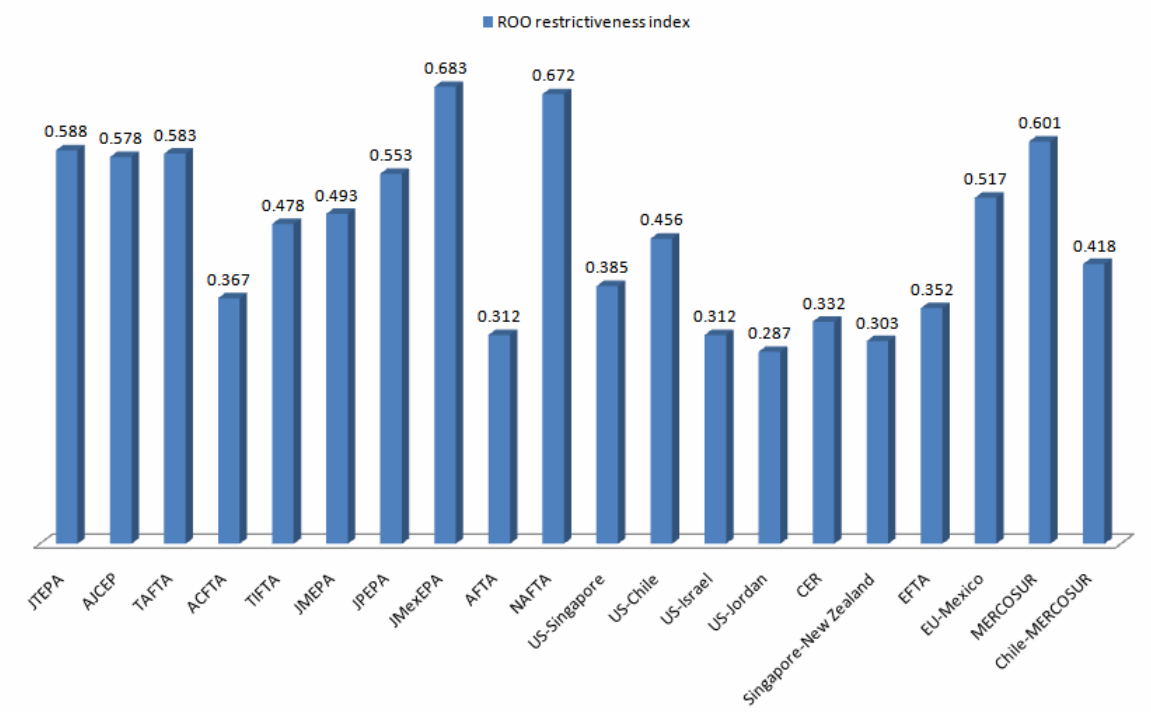

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

ภาพที่ 2.4 เปรียบเทียบดัชนีความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในรายสาขาของ JTEPA

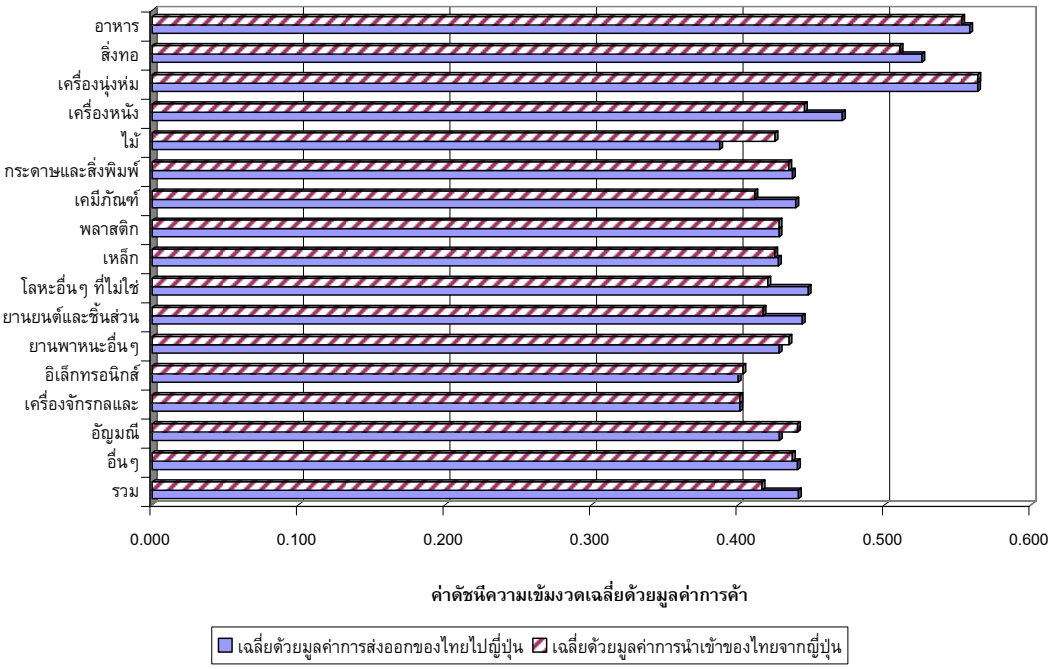

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550)

โดยสรุป ความตกลง JTEPA และ AJCEP ต่างก็มีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันในรายสินค้า กล่าวคือบางรายการสินค้า อัตราภาษีตามความตกลงหนึ่งอาจจะต่ำกว่าอีกความตกลงหนึ่ง และกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลงหนึ่งอาจจะมีความยืดหยุ่นมากกว่าอีกความตกลงหนึ่ง หากผู้ประกอบการเลือกใช้ประโยชน์จากความตกลงที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการผลิตของตน น่าจะช่วยให้มูลค่าการค้าขยายตัวมากขึ้นได้

จากการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการในกลุ่มเครื่องหนังส่วนใหญ่ควรใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA เนื่องจากอัตราภาษีตามความตกลง JTEPA ต่ำกว่าและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามีความยืดหยุ่นกว่า ในขณะที่ผู้ประกอบการในกลุ่มสิ่งทอ กลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า กลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน และกลุ่มอัญมณี ควรใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA เช่นกัน แม้ว่าอัตราภาษีตามความตกลงทั้ง 2 ฉบับจะไม่แตกต่างกัน แต่กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง AJCEP มีความยืดหยุ่นกว่า ส่วนผู้ประกอบการในกลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ ควรใช้ประโยชน์จากความตกลง AJCEP เนื่องจากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง AJCEP มีความยืดหยุ่นกว่า แม้ว่าอัตราภาษีตามความตกลงทั้ง 2 ฉบับจะไม่แตกต่างกัน (ดูตารางที่ 2.11 ประกอบ)

ตารางที่ 2.11 เปรียบเทียบอัตราภาษีศุลกากรและความเข้มงวดของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าแบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรมในความตกลง JTEPA และ AJCEP สำหรับภาคส่งออกไทย

	อัตราภาษีตาม JTEPA ต่ำกว่า	**อัตราภาษีไม่ต่างกัน**	**อัตราภาษีตาม AJCEP ต่ำกว่า**
RoO ของ AJCEP ยืดหยุ่นกว่า		อาหารแปรรูป เครื่องนุ่งห่ม อิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์	
ไม่สามารถเปรียบเทียบความเข้มงวดของ RoO ระหว่างกันได้			
RoO ของ JTEPA ยืดหยุ่นกว่า	เครื่องหนัง	สิ่งทอ เหล็กและเหล็กกล้า ยานยนต์และชิ้นส่วน อัญมณี	

บทที่ 3 แบบแผนทางการค้าและการลงทุนระหว่างไทยและญี่ปุ่น

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงแบบแผนทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่นโดยสังเขป รวมทั้งวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่นในอนาคต และแนวโน้มความต้องการสินค้าของญี่ปุ่นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์แนวทางการใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan EPA)

3.1 แบบแผนทางการค้า

การค้าระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น

ประเทศไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระหว่างกันมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบัน มูลค่าการส่งออกและนำเข้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากโดยมูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นได้เพิ่มจาก 982 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 1980 เป็น 16,571 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 หรือเพิ่มถึง 16 เท่า และในด้านการนำเข้า มูลค่าการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นได้เพิ่มจาก 1,952 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 1980 เป็น 25,848 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 นอกจากการค้าระหว่างประเทศแล้ว ญี่ปุ่นยังเป็นผู้ลงทุนจากต่างประเทศที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 3.2

การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของตลาดส่งออกหลักของไทยจากปี 1980 เทียบกับปี 2006 ชี้ว่าสัดส่วนการส่งออกของไทยไปตลาดญี่ปุ่นได้ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 15.1 ของการส่งออกรวมของไทยในปี 1980 เหลือร้อยละ 12.7 ของการส่งออกของไทยในปี 2006 โดยตลาดส่งออกที่มีสัดส่วนลดลงมากที่สุดได้แก่ตลาดสหภาพยุโรป โดยสัดส่วนการส่งออกของไทยไปสหภาพยุโรปลดจากร้อยละ 26.0 ในปี 1980 เหลือร้อยละ 13.8 ในปี 2006 ทั้งนี้ ตลาดส่งออกที่ไทยให้น้ำหนักเพิ่มขึ้นในการส่งออกคือ ประเทศจีน (เพิ่มจากร้อยละ 1.9 ในปี 1980 เป็น 9.0 ในปี 2006) กลุ่มอาเซียน (เพิ่มจากร้อยละ 17.8 ในปี 1980 เป็นร้อยละ 20.8 ในปี 2006) และเกาหลีใต้ (เพิ่มจากร้อยละ 0.8 ในปี 1980 เป็นร้อยละ 2.0 ในปี 2006) ในด้านการนำเข้า สัดส่วนการนำเข้าจากญี่ปุ่นของไทยลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 21.2 ของการนำเข้ารวมของไทยในปี 1980 เหลือร้อยละ 20.1 ของการนำเข้าไทยในปี 2006 โดยแหล่งนำเข้าที่มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นของไทย ได้แก่ จีน อาเซียน เกาหลีใต้ ในขณะที่สัดส่วนการนำเข้าของไทยจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปก็มีสัดส่วนน้อยลง ดังนั้น ในปัจจุบัน การค้าของไทยกับภูมิภาคเอเชียมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.1-2.4)

กลุ่มสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปประเทศญี่ปุ่น คือเครื่องจักรไฟฟ้า (HS 85) และเครื่องจักรกล (HS 84) โดยสองกลุ่มสินค้านี้มีสัดส่วนการส่งออกถึงร้อยละ 26.0 และ 15.4 ของมูลค่าการส่งออกรวมของไทยในปี 2006 รองลงมาคือ กลุ่มพลาสติกและยาง (ร้อยละ 11.3) อาหารปรุงแต่ง (ร้อยละ 10.0) โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ (ร้อยละ 6.9) เครื่องวัดและตรวจสอบ (ร้อยละ 4.7) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (ร้อยละ 3.5) และยานยนต์ (ร้อยละ 3.5) ส่วนกลุ่มสินค้านำเข้าที่สำคัญของไทยจากญี่ปุ่น ได้แก่ เครื่องจักรไฟฟ้า (HS 85) มีสัดส่วนนำเข้าร้อยละ 24.3 ของการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่น รองลงมาคือ โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ (ร้อยละ 21.0) เครื่องจักรกล (ร้อยละ 20.6) พลาสติกและยาง (ร้อยละ 7.3) และผลิตภัณฑ์เคมี (ร้อยละ 7.2) สินค้าส่งออกและนำเข้าของไทยกับญี่ปุ่นอยู่ในกลุ่มสินค้าคล้ายกันเนื่องจากเกิดการค้าระหว่างอุตสาหกรรม (intra-industry trade) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการค้าสำคัญที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา[1] (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.5-2.6)

ในด้านการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่น ในช่วงปี 2002-2006 มูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 14 เมื่อพิจารณาจากรหัสภาษีศุลกากร HS 2 พิกัด กลุ่มสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุด คือเชื้อเพลิงที่ได้จากแร่ (HS27) นิกเกิล (HS75) หนังดิบหนังฟอก (HS 41) และทองแดง (74) อย่างไรก็ตามกลุ่มสินค้าเหล่านี้มีมูลค่าการส่งออกไม่สูงมากนัก โดยกลุ่มสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูง คือเครื่องจักรไฟฟ้า (HS 85) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 14 เครื่องจักรกล (HS 84) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 20 ยาง (HS 40) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 25 และของปรุงแต่งจากเนื้อสัตว์และปลา (HS 16) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 13 ทั้งนี้ กลุ่มสินค้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นในอันดับต้นๆ คือเครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องจักรกล ยาง อุปกรณ์และเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์ ยานยนต์ ล้วนมีอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นเป็นร้อยละ 0 อยู่แล้ว มีเพียงของปรุงแต่งจากเนื้อสัตว์และปลาเท่านั้นที่อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 9 (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.7)

เมื่อพิจารณาสินค้าส่งออกของไทยให้ละเอียดขึ้นโดยคัดเลือกสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปญี่ปุ่นจากรหัส HS 4 พิกัดที่มีมูลค่าส่งออกสูงสุด 50 อันดับแรก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70.54 ของการส่งออกรวมของไทยไปญี่ปุ่น โดยพบว่าสินค้าส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่น 10 อันดับแรก ส่วนใหญ่มีอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นร้อยละ 0 ยกเว้นเพียงเนื้อสัตว์ (HS 1602) และถ่านหิน (HS 2710) ที่มีอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 12.8 และร้อยละ 1.3 ตามลำดับ โดยในกลุ่มสินค้าส่งออก 50 อันดับแรกนี้ สินค้าที่มีอัตราภาษีนำเข้าจากญี่ปุ่นสูงสุด ได้แก่ น้ำตาล (HS 1710) มีอัตราภาษีเฉลี่ยร้อยละ 35.8 รองลงมาคือ เนื้อสัตว์ (HS 1602) อัตราภาษีร้อยละ 12.8 และสัตว์น้ำจำพวกกุ้งและหอย (HS 0307) ที่มีอัตราภาษีเฉลี่ยร้อยละ 7.7 ดังนั้น การเปิดเสรีตาม

1 โปรดดูรายละเอียดในงานของ World Bank (2007) “An East Asian Renaissance: Ideas for Economic Growth”

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ก็ต่อเมื่อสินค้าเหล่านี้ได้รับการลดภาษี (ดูราย ละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.8)

ในด้านการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่น อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นในช่วงปี 2002-2006 เฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 16 โดยกลุ่มสินค้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นสูงคือ เครื่องจักรกล (HS 84) เหล็กและเหล็กกล้า (HS 72) ยานยนต์ (HS 87) พลาสติก (HS 39) ของที่ทำด้วยเหล็ก (HS 73) ล้วนมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีประมาณร้อยละ 10-20 ทั้งนี้ ในกรณีเครื่องจักร เหล็กและเหล็กกล้าของไทยมีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยไม่สูงนัก คือร้อยละ 2.1 ในกลุ่มเครื่องจักร และร้อยละ 4.6 ในกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า ในขณะที่ยานยนต์ พลาสติก และของที่ทำด้วยเหล็กยังคงมีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยค่อนข้างสูง คือยานยนต์มีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยร้อยละ 39.3 พลาสติกมีอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 18.4 และของทำด้วยเหล็กมีอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 9.4 (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.9)

เมื่อคัดเลือกสินค้านำเข้าที่สำคัญของไทยจากญี่ปุ่นจากรหัส HS 4 หลัก 50 อันดับแรก ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 64.5 ของการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่น สินค้านำเข้าหลักๆ ของไทยจากญี่ปุ่นดังกล่าวมีเพียงไม่กี่รายการที่มีอัตราภาษีนำเข้าของไทยเป็นร้อยละ 0 โดยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ คือวงจรรวม (HS 8542) ซึ่งเป็นสินค้านำเข้าอันดับหนึ่งของไทยจากญี่ปุ่น ไดโอด ทรานซิสเตอร์ (HS 8541) วงจรพิมพ์ (HS 8534) เป็นต้น ในขณะที่สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นเป็นอันดับสอง คือส่วนประกอบยานยนต์ (HS 8708) มีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยร้อยละ 21.6 ส่วนสินค้านำเข้าอื่นๆ ที่ยังคงมีภาษีนำเข้าสูงได้แก่ส่วนประกอบเหล็กและเหล็กกล้า (HS 7326) ส่วนประกอบพลาสติก (HS 3926) แชสซีสที่มีเครื่องยนต์ติดตั้ง (HS 8706) โพลิอะซีทัล (HS 3907) ยานยนต์ (HS 8702) แผ่นบาง ฟิลม์ ฟอยล์ (HS 3919) (ดูรายละเอียดในตารางภาคผนวกที่ 2.10) โดยในส่วนต่อไปจะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของโครงสร้างอัตราภาษีของไทยและญี่ปุ่น รวมทั้งสมาชิกอาเซียนบางประเทศ รวมทั้งดูถึงอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของไทยและญี่ปุ่นด้วย

โครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าของไทยและญี่ปุ่น

โครงสร้างการปกป้องอุตสาหกรรมของไทยและญี่ปุ่นวิเคราะห์ได้จากอัตราภาษีศุลกากร ดังแสดงในตารางที่ 3.1 พบว่า โดยรวมแล้ว ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราภาษีเฉลี่ยน้อยกว่าไทย โดยญี่ปุ่นมีอัตราภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายร้อยละ 5.6 ในขณะที่ไทยมีอัตราภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายร้อยละ 10.0 อย่างไรก็ตาม เมื่อดูจากอัตราภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่านำเข้าจะพบว่าอัตราภาษีเฉลี่ยของไทยและญี่ปุ่นใกล้เคียงกัน คืออยู่ประมาณร้อยละ 4.5-4.8 สำหรับกลุ่มสินค้าเกษตร ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราภาษีเฉลี่ยสูงกว่าไทย กล่าวคือ ญี่ปุ่นมีอัตราภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักในสินค้าเกษตรเท่ากับร้อยละ 27.0 ในขณะที่ไทยมีอัตราภาษีดังกล่าวร้อยละ 12.7 ในทางกลับกัน อัตรา

ภาษีในกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (สินค้าอุตสาหกรรม ประมง และป่าไม้) ของญี่ปุ่นจะต่ำกว่าประเทศไทย โดยอัตราภาษีเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของไทยเท่ากับร้อยละ 4.5 ในขณะของญี่ปุ่นอัตราภาษีต่ำเพียงร้อยละ 1.9

เมื่อเปรียบเทียบอัตราภาษีของประเทศต่างๆ ในอาเซียนพบว่าประเทศเวียดนามและกัมพูชามีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยอย่างง่ายสูงสุด คือร้อยละ 16.8 และ 14.3 ตามลำดับ ในขณะที่สิงคโปร์และบรูไนมีอัตราภาษีดังกล่าวต่ำสุด คือร้อยละ 0 และร้อยละ 3.3 ตามลำดับ ในกรณีสินค้าเกษตร ประเทศที่มีอัตราภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายสูงสุดในอาเซียน คือเวียดนามและไทย ประเทศที่มีอัตราภาษีเฉลี่ยอย่างง่ายสูงสุดในกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร คือเวียดนามและกัมพูชา

สำหรับอัตราภาษีนำเข้ารายสาขาการผลิต (ตารางที่ 3.2) ในกลุ่มสินค้าเกษตร ญี่ปุ่นมีอัตราภาษีนำเข้าสูงสุดในกลุ่มผลิตภัณฑ์นม (อัตราภาษีร้อยละ 178.1) รองลงมาคือ ธัญพืช (ร้อยละ 76.6) และน้ำตาล (ร้อยละ 27.3) ในขณะที่สินค้าเกษตรไทยที่มีอัตราภาษีสูงได้แก่ เครื่องดื่มและยาสูบ (ร้อยละ 34.2) และน้ำตาล (ร้อยละ 32.3) รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (ร้อยละ 28.1) และผลไม้และผัก (ร้อยละ 27.6) ในส่วนของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร โดยทั่วไปญี่ปุ่นมีอัตราภาษีค่อนข้างต่ำ ยกเว้นเครื่องหนังและรองเท้า (ร้อยละ 15.0) และเครื่องนุ่งห่ม (ร้อยละ 9.2) ในส่วนของประเทศไทย อัตราภาษีสูงในกลุ่มยานยนต์ (ร้อยละ 20.7) เครื่องนุ่งห่ม (ร้อยละ 24.5) ผลิตภัณฑ์จากปลาและปลา (ร้อยละ 14.5) และเครื่องหนังและรองเท้า (ร้อยละ 12.7) ในกรณีสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่พบว่าทุกประเทศมีอัตราภาษีสูงสุดในกลุ่มเครื่องดื่มและยาสูบ ยกเว้นประเทศฟิลิปปินส์ที่อัตราภาษีสูงสุดในกลุ่มผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.4 แสดงแบบแผนทางภาษีของอาเซียนและญี่ปุ่น พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ

- ประเทศสิงคโปร์และบรูไนเป็นประเทศที่มีสัดส่วนสินค้านำเข้าที่ปลอดภาษีสูงที่สุด โดยสัดส่วนสินค้านำเข้าที่ปลอดภาษีของสิงคโปร์เท่ากับร้อยละ 100 บรูไนเท่ากับร้อยละ 79.9 ในขณะที่ญี่ปุ่นมีสัดส่วนดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 52.6 และไทยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 18.3
- ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสัดส่วนสินค้าที่คิดภาษีต่อปริมาณหรือต่อหน่วย (non ad-valorem duty) สูงสุดคือร้อยละ 21.9 ของรายการสินค้าทั้งหมด ในขณะที่สัดส่วนดังกล่าวของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 3.6 โดยในประเทศอาเซียนอื่นๆ จะพบว่าสินค้าที่คิดภาษีต่อปริมาณมีสัดส่วนที่ต่ำมาก
- เมื่อพิจารณาสัดส่วนของสินค้าที่มีอัตราภาษีมากกว่าร้อยละ 15 ซึ่งแสดงว่าสินค้าที่อัตราภาษีสูงของประเทศมีสัดส่วนเท่าไหร่ พบว่าประเทศเวียดนามมีสัดส่วนสินค้าดังกล่าวสูงสุด คือร้อยละ 40.7 ของรายการสินค้าทั้งหมด รองลงมา คือไทย (ร้อยละ

22.6) มาเลเซีย (ร้อยละ 21.8) ในขณะญี่ปุ่น มีสัดส่วนดังกล่าวเพียงร้อยละ 3.7 เท่านั้น

- สำหรับสัดส่วนสินค้าที่มีอัตราภาษีมากกว่า 3 เท่าของอัตราภาษีเฉลี่ยของแต่ละประเทศ พบว่าประเทศบรูไนมีสัดส่วนสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่า 3 เท่าของอัตราภาษีเฉลี่ยของบรูไนสูงสุดร้อยละ 12.2 รองลงมาคือ ลาวและมาเลเซีย ในขณะที่สัดส่วนดังกล่าวของไทยและญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 3.1 และ 3.4 ตามลำดับ
- สำหรับอัตราภาษีสูงสุด (maximum tariff) พบว่าในกรณีมาเลเซียและบรูไนมีสินค้าบางรายการที่คิดเป็นอัตราภาษีมากกว่าร้อยละ 1,000 อัตราภาษีสูงสุดของไทยคือร้อยละ 283 ในขณะที่อัตราภาษีสูงสุดของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 958

เมื่อคัดเลือกสินค้า HS 6 หลักที่มีอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นสูงมาก (tariff peak) เฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมจำนวน 30 รายการแรกของญี่ปุ่น (ตารางที่ 3.5) พบว่าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจำพวกรองเท้า (HS 64) ซึ่งมีอัตราภาษี (แปลงเป็นอัตราภาษีต่อราคา) อยู่ในช่วงร้อยละ 20-350 เช่น รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยหนังฟอก (HS 640320) ญี่ปุ่นมีอัตราภาษีนำเข้าสูงถึงร้อยละ 354.2 รองเท้าอื่นๆ ที่มีโลหะป้องกันหัวรองเท้า (HS 640340) มีอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 195.7 เป็นต้น โดยสินค้าที่มีภาษีสูง (tariff peak) เหล่านี้บางสินค้าจะลดภาษีเหลือ 0 ในปี 2013-2016 ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) แต่มีสินค้าหลายรายการที่ญี่ปุ่นตัดออกจากการเจรจา ทั้งนี้ หากพิจารณาเฉพาะสินค้าที่ไทยได้ส่งออกไปตลาดโลกสูงในกลุ่มนี้จะพบว่ามี 2 สินค้าคือ

- รองเท้ากีฬาที่มีพื้นรองด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกอื่นๆ (HS 640319) ซึ่งไทยส่งออกไปตลาดโลกมูลค่า 398 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ส่งออกเข้าตลาดญี่ปุ่นได้เพียง 0.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยตลาดญี่ปุ่นมีอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 28.5 ในขณะที่ความตกลง JTEPA ได้ตัดสินค้านี้ออกจากการเจรจา
- รองเท้าอื่นๆ ที่มีพื้นรองด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกอื่นๆ (HS 640399) ไทยส่งออกไปตลาดโลก 169 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่ส่งออกไปญี่ปุ่น 10.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยตลาดญี่ปุ่นมีอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 126 ทั้งนี้สินค้าในกลุ่มนี้บางสินค้า (HS 10 หลัก) ลดเหลือร้อยละ 0 ในปี 2016 ตามความตกลง JTEPA แต่บางสินค้าได้ตัดออกจากการเจรจา

กล่าวโดยสรุป สินค้าอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นที่มีอัตราภาษีสูงมาก เป็นสินค้าที่ไทยส่งออกไปตลาดโลกไม่มากนักเมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกหลักของไทย อย่างไรก็ตาม หากสามารถเจรจาเพิ่มเติมให้ญี่ปุ่นลดภาษีให้เร็วขึ้นหรือนำสินค้าที่ตัดออกจากการเจรจาเข้ามาสู่การลดภาษีก็จะช่วยให้สินค้าส่งออกไทยเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้มากขึ้น

อุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTB)

แม้ว่าญี่ปุ่นจะมีอัตราภาษีนำเข้าที่สูงในบางรายการ แต่โดยรวมแล้วญี่ปุ่นมีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยต่ำกว่าประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ยังคงมีการใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (NTM) สูงในระดับหนึ่ง การศึกษาของ Kee et al. (2008) ซึ่งใช้ข้อมูลอัตราภาษีและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในกลุ่มประเทศ 78 ประเทศ ซึ่งประกอบด้วยประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาซึ่งรวมทั้งประเทศญี่ปุ่นและไทย โดยเมื่อควบคุมปัจจัยต่างๆ โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ จะพบว่ามาตรการทางภาษีและมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเป็นเครื่องมือที่ใช้ทดแทนกัน (substitute) โดยเมื่อประเทศลดอัตราภาษีนำเข้าลงประเทศจะแทนที่โดยการใช้มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี

ทั้งนี้ การศึกษานี้ได้แปลงอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเป็นอัตราภาษีศุลกากร (Ad-Valorem Equivalents, AVEs) ในสินค้า HS 6 หลัก โดยตารางที่ 3.6 แสดงอัตราภาษีเทียบเท่าดังกล่าว (AVE) ของประเทศไทยและญี่ปุ่น โดยจะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเมื่อแปลงเป็นอัตราภาษีศุลกากรของประเทศญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 11.27 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของไทยที่อยู่ในระดับร้อยละ 6.19 โดยกลุ่มสินค้าที่มี AVEs สูงของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร ได้แก่ กลุ่มไขมันจากสัตว์และพืช (AVE เท่ากับร้อยละ 44.95) อาหารปรุงแต่ง (AVE เท่ากับร้อยละ 40.65) สัตว์มีชีวิตและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (AVE เท่ากับร้อยละ 35.95) อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าญี่ปุ่นยังคงมีอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมบ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า (HS 85) โดยมีอัตรา AVE เท่ากับร้อยละ 20.71 และอาหารปรุงแต่งเท่ากับร้อยละ 40.65 ทั้งนี้ ในกรณีประเทศไทยมีอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในสินค้าเกษตร แต่มีอุปสรรคน้อยในกรณีสินค้าอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ฐานข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาของ Kee et al. (2008) เป็นข้อมูลปี 2001 ในปัจจุบันอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ที่ผ่านมาญี่ปุ่นก็มีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการด้านมาตรฐานทางเทคนิคและความปลอดภัยทางอาหารที่เข้มงวดขึ้น (ดูการทบทวนทุก 3 ปีได้จาก Trade Policy Review ประเทศญี่ปุ่น ฉบับล่าสุดคือปี 2007) ดังนั้น มาตรการทางการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่นที่กระทบต่อ 8 อุตสาหกรรมไทยมีอยู่ในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องใช้ไฟฟ้า (นอกจากนั้นเป็นภาคเกษตรซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษานี้) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ามาตรการต่างๆ ของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอาหารสอดคล้องตามกติกาสากลและไม่เลือกปฏิบัติซึ่งได้เสนอเนื้อหาในบทที่ 6 (กรณีศึกษาที่ 2) ส่วนในกรณีเครื่องใช้ไฟฟ้า ญี่ปุ่นมีมาตรฐานภาคบังคับตามกฎหมาย DENAN ซึ่งตามความตกลง JTEPA มีความตกลงเรื่องการรับรองร่วมกัน (MRA) ในมาตรฐานสินค้าไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ผลิตและส่งออกสินค้าไทยและญี่ปุ่นประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐาน (ดูรายละเอียดในบทที่ 6 กรณีศึกษาที่ 5)

ตารางที่ 3.1 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของอาเซียนและญี่ปุ่นปี 2006 (ร้อยละ)

	ทุกสินค้า		สินค้าเกษตร		สินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร		สัดส่วนของภาษีที่คิดต่อปริมาณ (Non *ad-valorem* duties)
	เฉลี่ยอย่างง่าย	เฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	เฉลี่ยอย่างง่าย	เฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	เฉลี่ยอย่างง่าย	เฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	
ญี่ปุ่น	5.6	4.5	24.3	27.0	2.8	1.9	3.6
ไทย	10.0	4.8	22.1	12.7	8.2	4.5	21.9
มาเลเซีย	8.5	4.6	12.3	16.0	7.9	4.0	0.7
อินโดนีเซีย	6.9	4.8	8.2	6.1	6.8	4.7	0.2
ฟิลิปปินส์	6.3	3.7	9.6	14.5	5.8	2.8	0.0
สิงคโปร์	0.0	0.0	0.2	1.3	0.0	0.0	0.0
บรูไน	3.3	..	5.2	..	3.0	..	0.7
เวียดนาม	16.8	..	24.2	..	15.7	..	0.0
กัมพูชา	14.3	10.9	18.1	9.2	13.7	11.1	0.0
ลาว	9.7	..	19.5	..	8.2	..	0.2
พม่า	5.6	..	8.7	..	5.1	..	0.0

ที่มา: WTO (2007) “Trade Profiles 2007”, www.wto.org

ตารางที่ 3.2 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของไทยและญี่ปุ่นปี 2006 จำแนกรายสาขา (ร้อยละ)

สาขา	อัตราภาษี MFN ของญี่ปุ่น			อัตราภาษี MFN ของไทย		
	เฉลี่ย	สัดส่วนภาษี ร้อยละ 0	ค่าสูงสุด	เฉลี่ย	สัดส่วนภาษี ร้อยละ 0	ค่าสูงสุด
เกษตร						
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	15.5	45.7	495	28.1	13.8	50
ผลิตภัณฑ์นม	178.1	0	706	15.8	0	30
ผลไม้ ผัก พืช	12.9	19.8	646	27.6	1.1	123
กาแฟ ชา	16.7	22.2	239	23.1	0	40
ธัญพืช	76.6	9.6	809	19.4	0.6	62
น้ำมัน พืชน้ำมัน	10.8	45.9	563	19.1	0	40
น้ำตาล	27.3	10.9	131	32.3	0	65
เครื่องดื่ม ยาสูบ	15.5	32.1	93	34.2	2.2	283
ฝ้าย	0.0	100.0	0	0.0	100.0	0
สินค้าเกษตรอื่นๆ	6.3	69.2	958	10.3	3.2	30
อุตสาหกรรม						
ผลิตภัณฑ์จากปลา ปลา	5.7	3.7	15	14.5	0	154
เหมืองแร่ โลหะ	1.0	70.5	10	5.9	28.9	30
ปิโตรเลียม	0.7	72.1	8	9.4	24.0	20
เคมีภัณฑ์	2.5	30.8	16	3.8	43.4	30
ไม้ กระดาษ	0.9	79.2	10	6.8	23.4	138
สิ่งทอ	5.5	8.2	25	8.1	0	30
เครื่องนุ่งห่ม	9.2	0	13	24.5	0	60
เครื่องหนัง รองเท้า	15.0	52.7	724	12.7	9.7	30
เครื่องจักร	0.0	100.0	0	4.7	15.5	30
เครื่องไฟฟ้า	0.2	96.1	5	8.3	23.2	30
ยานยนต์	0.0	100.0	0	20.7	5.7	80
เครื่องจักรอื่นๆ	1.1	77.0	8	11.0	14.2	141

ที่มา: WTO (2007) World Tariff Profiles 2006, www.wto.org

ตารางที่ 3.3 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของสมาชิกอาเซียนปี 2006 จำแนกรายสาขา (ร้อยละ)

สาขา	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	บรูไน	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา	พม่า
เกษตร									
ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	0.5	4.2	**21.3**	0.0	0.0	20.1	24.9	27.8	10.7
ผลิตภัณฑ์นม	3.4	5.0	3.9	0.0	0.0	21.9	8.5	25.8	3.4
ผลไม้ ผัก พืช	3.8	5.1	9.4	0.0	0.0	30.6	30.3	14.0	11.5
กาแฟ ชา	9.0	4.8	15.8	0.0	1.5	37.9	24.2	26.7	14.0
ธัญพืช	5.1	5.6	10.9	0.0	0.1	27.4	9.2	19.8	8.7
น้ำมัน พืชน้ำมัน	1.7	4.2	5.6	0.0	0.0	13.4	12.0	9.1	1.7
น้ำตาล	2.8	8.3	16.0	0.0	0.0	17.7	12.5	7.0	5.4
เครื่องดื่ม ยาสูบ	**148.1**	**56.0**	8.2	**3.0**	**89.8**	**66.6**	**31.3**	**33.1**	**23.2**
ฝ้าย	0.0	4.0	2.6	0.0	0.0	6.0	8.0	7.0	0.8
สินค้าเกษตรอื่นๆ	0.6	4.3	3.4	0.0	0.0	7.8	9.8	15.5	3.1
อุตสาหกรรม									
ผลิตภัณฑ์จากปลา/ปลา	2.2	4.9	8.0	0.0	0.0	31.3	12.7	18.9	8.2
เหมืองแร่ โลหะ	10.9	6.8	4.7	0.0	0.2	10.2	5.8	11.2	3.4
ปิโตรเลียม	1.1	2.2	4.9	0.0	0.5	17.5	14.9	14.8	1.8
เคมีภัณฑ์	3.3	2.4	3.8	0.0	0.4	5.2	6.8	9.6	2.3
ไม้ กระดาษ	10.7	5.3	7.1	0.0	4.4	17.2	14.1	11.8	6.5
สิ่งทอ	10.5	9.2	9.3	0.0	0.9	30.4	8.9	9.7	8.4
เครื่องนุ่งห่ม	16.0	14.1	14.9	0.0	0.0	49.3	10.0	28.5	17.2
เครื่องหนัง รองเท้า	13.9	7.7	6.7	0.0	3.4	19.0	11.0	18.0	5.3
เครื่องจักร	3.6	2.3	2.3	0.0	7.0	5.4	6.0	14.6	1.7
เครื่องไฟฟ้า	6.5	6.1	3.7	0.0	14.4	12.8	6.8	24.3	4.3
ยานยนต์	11.5	12.3	8.6	0.0	10.0	22.2	13.5	16.1	4.2
เครื่องจักรอื่นๆ	4.9	7.2	4.8	0.0	5.0	15.2	10.3	14.9	6.5

ที่มา: WTO (2007) World Tariff Profiles 2006, www.wto.org

ตารางที่ 3.4 แบบแผนของอัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของอาเซียนและญี่ปุ่นปี 2006 (ร้อยละ)

	อัตราภาษีเฉลี่ย	สัดส่วนสินค้าปลอดภาษี	สัดส่วนสินค้าที่คิดภาษีต่อหน่วย (non ad valorem)	สัดส่วนสินค้าที่ภาษีมากกว่าร้อยละ 15	สัดส่วนสินค้าที่ภาษีมากกว่า 3 เท่าของค่าเฉลี่ย	อัตราภาษีสูงสุด
ญี่ปุ่น	5.6	52.6	3.6	3.7	3.4	958
ไทย	10.0	18.3	21.9	22.6	3.1	283
มาเลเซีย	8.5	57.4	0.7	21.8	7.3	>1,000
อินโดนีเซีย	6.9	21.5	0.2	3.1	0.9	170
ฟิลิปปินส์	6.3	2.7	0	3.0	3.0	65
สิงคโปร์	0	100	0	0	0	125
บรูไน	3.3	79.9	0.7	10.2	12.2	>1,000
เวียดนาม	16.8	32.6	0	40.7	0.8	150
กัมพูชา	14.3	5.5	0	19.3	0	35
ลาว	9.7	0	0.2	13.4	8.1	40
พม่า	5.6	3.5	0	5.4	5.4	40

ที่มา: WTO (2007) World Tariff Profiles 2006, www.wto.org

ตารางที่ 3.5 สินค้าอุตสาหกรรม (HS 25-99) ที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทยที่มีอัตราภาษีนำเข้าสูง ปี 2006 (tariff peak)

	HS	สินค้า	ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทย (พัน US$)	มูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปตลาดโลก (พัน US$)	ส่วนแบ่งตลาดในการนำเข้าของญี่ปุ่น (ร้อยละ)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (ร้อยละ)	อัตราภาษีตามความตกลง JTEPA (ร้อยละ)
1	500100	รังไหม	0	35	0	356.3	ตัดออกจากการเจรจา
2	640320	รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยหนังฟอก	0	1,315	0	354.2	ภาษีเหลือ 0 ในปีที่ 2016
3	500200	ไหมดิบ	515	700	1.15	223.8	ไหมจากป่า ลดภาษีเหลือ 0 ไหมอื่นๆ เจรจาในปีที่ 5
4	640340	รองเท้าอื่น ๆ ที่มีโลหะป้องกันหัวรองเท้าประกอบอยู่ด้วย	48	6,293	2.91	195.7	ภาษีเหลือ 0 ในปีที่ 2016
5	640590	รองเท้าอื่น ๆ	240	6,042	1.64	180.7	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013-2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
6	640419	รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกหรือหนังอัด และส่วนบนของรองเท้าทำด้วยวัตถุทออื่นๆ	4,234	18,249	0.7	150.5	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013-2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
7	640399	รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกหรือหนังอัด และส่วนบนของรองเท้าทำด้วยหนังฟอกอื่นๆ	10,955	169,027	1.87	126	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
8	640420	รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยหนังฟอกหรือหนังอัด	228	4,401	1.12	94.3	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
9	640359	รองเท้าที่มีพื้นรองเท้าด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกหรือหนังอัด ส่วนบนรองเท้าทำด้วยหนังฟอกอื่นๆ	36	1,965	0.02	93.5	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
10	640510	รองเท้าอื่นๆ มีส่วนบนรองเท้าทำด้วยหนังฟอกหนังอัด	0	4,436	0	72	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
11	640391	รองเท้าอื่นๆ หุ้มข้อเท้า	1,969	44,636	1.03	71.1	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
12	640351	รองเท้าอื่น ๆ ที่มีพื้นด้านนอกทำด้วยหนังฟอก หุ้มข้อเท้า	62	271	0.11	56.7	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2016 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
13	640312	รองเท้าสกี รองเท้าสำหรับสกีแบบครอสคันทรีย์และรองเท้าสำหรับสโนว์บอร์ด	0	240	0	28.5	ตัดออกจากการเจรจา
14	640319	รองเท้าที่มีพื้นรองด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอกอื่นๆ	275	398,901	1.2	28.5	ตัดออกจากการเจรจา
15	640610	ส่วนบนของรองเท้า	3,304	4,505	1.69	17.8	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013

	HS	สินค้า	ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทย (พัน US$)	มูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปตลาดโลก (พัน US$)	ส่วนแบ่งตลาดในการนำเข้าของญี่ปุ่น (ร้อยละ)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (ร้อยละ)	อัตราภาษีตามความตกลง JTEPA (ร้อยละ)
							- บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
16	640212	รองเท้าสกี รองเท้าสำหรับสกีแบบครอสคันทรีย์และรองเท้าสำหรับสโนว์บอร์ด	82	128	0.17	17.5	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
17	640110	รองเท้าที่มีโลหะป้องกันหัวรองเท้าประกอบอยู่ด้วย	0	170	0	16.9	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
18	640192	หุ้มข้อเท้าแต่ไม่หุ้มเข่า	5	5,614	0	16.9	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
19	430390	เครื่องแต่งกาย ของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกายและของอื่น ๆ ทำด้วยหนังเฟอร์อื่นๆ	13	85	0.07	16	ตัดออกจากการเจรจา
20	430310	เครื่องแต่งกายและของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกาย	13	8	0.01	15.4	ตัดออกจากการเจรจา
21	420330	เข็มขัดและสายสะพาย	1,689	3,697	0.95	14.3	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
22	640691	ส่วนประกอบของรองเท้าทำด้วยไม้	0	16	0	14.2	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
23	640699	ส่วนประกอบของรองเท้าทำด้วยวัตถุอื่น	70	3,634	0.15	14.2	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
24	420321	ถุงมือทุกชนิดที่ออกแบบเป็นพิเศษสำหรับใช้ในการกีฬา	5,903	53,414	14.85	13.7	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
25	420329	ถุงมือทุกชนิดอื่นๆ	4	912	0	13.3	- บางสินค้าลดเหลือ 0 ในปี 2013 - บางสินค้าตัดออกจากการเจรจา
26	420310	เครื่องแต่งกาย	165	423	0.1	13	ลดเหลือ 0 ในปี 2013
27	420340	ของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกายอื่นๆ	0	275	0	13	ลดเหลือ 0 ในปี 2013
28	430230	หนังทั้งตัว และชิ้นหรือส่วนตัดของหนังดังกล่าวที่ประกอบเข้าด้วยกัน	5	0	0.15	12.4	ตัดออกจากการเจรจา
29	620111	เสื้อโอเวอร์โค้ต เสื้อกันฝน ทำด้วยขนแกะหรือขนละเอียดของสัตว์	29	2,861	0.05	11	ลดภาษีเหลือ 0 ในปีแรก
30	620112	เสื้อโอเวอร์โค้ต เสื้อกันฝนทำด้วยฝ้าย	188	1,949	0.32	11	ลดภาษีเหลือ 0 ในปีแรก

ที่มา: ข้อมูลการค้าจาก TradeMap ข้อมูลอัตราภาษีตามความตกลงจากตารางลดภาษี JTEPA

หมายเหตุ: 1. อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นเป็นอัตราภาษีที่แปลงเป็นภาษีต่อราคาแล้ว (Equivalent ad valorem tariff)

2. JTEPA ปีที่ 1 เริ่มจาก 1 พฤศจิกายน 2007 – 31 มีนาคม 2008, ปีที่ 2 เริ่มจาก 1 เมษายน 2008- 31 มีนาคม 2009

ตารางที่ 3.6 อัตราภาษีเทียบเท่าเฉลี่ยของอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ (Ad-Valorem Equivalents, AVEs) ของไทยและญี่ปุ่น

HS	กลุ่มสินค้า	ไทย	ญี่ปุ่น
HS 1-5	สัตว์มีชีวิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	43.61	35.95
HS 6-14	ผลิตภัณฑ์จากพืช	33.32	29.53
HS 15	ไขมันจากสัตว์และพืช	43.76	44.95
HS 16-24	อาหารปรุงแต่ง	37.16	40.65
HS 25-27	ผลิตภัณฑ์แร่	-	2.64
HS 28-38	ผลิตภัณฑ์เคมี	3.77	10.28
HS 39-40	พลาสติกและยาง	-	2.38
HS 41-43	หนังดิบหนังฟอก	2.89	6.80
HS 44-46	ไม้และผลิตภัณฑ์	-	3.95
HS 47-49	กระดาษ	-	2.04
HS 50-63	สิ่งทอ	0.11	14.55
HS 64-67	รองเท้า	-	5.23
HS 68-70	ซีเมนต์ เซรามิก	-	3.82
HS 71	อัญมณี	1.03	-
HS 72-83	โลหะและผลิตภัณฑ์	-	1.06
HS 84	เครื่องจักรกล	0.48	1.08
HS 85	เครื่องไฟฟ้า	-	20.71
HS 86-89	ยานยนต์	-	5.95
HS 90-92	เครื่องวัด	4.39	3.82
HS 94-96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	0.07	4.82
HS 97-99	ศิลปกรรมและอื่นๆ	-	11.14
	เฉลี่ยทุกสินค้า	6.19	11.27

ที่มา: Kee et al. (2008)

หมายเหตุ: 1. อุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ (NTBs) ที่ใช้ในการศึกษากรณีไทยและญี่ปุ่นเป็นข้อมูลปี 2001

2. ดูวิธีการคำนวณอัตราภาษีเทียบเท่าในภาคผนวกที่ 3

3.2 แบบแผนทางการลงทุน

การลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่นในประเทศไทย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้ามาลงทุนทางตรงในประเทศไทยสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ โดยสัดส่วนการลงทุนได้เพิ่มจากร้อยละ 30.39 ของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในช่วงปี 1970-79 เป็นร้อยละ 40.41 ในช่วงปี 2000-06 ในขณะที่สัดส่วนดังกล่าวในกรณีการลงทุนจากสหรัฐอเมริกาได้ลดลงจากร้อยละ 36.10 ในช่วงปี 1970-79 เป็นร้อยละ 8.36 ในช่วงปี 2000-06 โดยประเทศที่ลงทุนในประเทศไทยสูงรองลงมาจากญี่ปุ่น คือสิงคโปร์ (ตารางที่ 3.7)

โดยภาพรวมแล้ว เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทยในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก คือคิดเป็นร้อยละ 53.6 ของเงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในช่วงปี 2000-06 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องจักร และยานยนต์ รองลงมาคือ เคมีภัณฑ์และโลหะและอโลหะ ในส่วนของภาคบริการ เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศส่วนใหญ่เข้ามาในสาขาบริการทางการค้าและการเงิน (ตารางที่ 3.8) เมื่อพิจารณาเฉพาะเงินลงทุนทางตรงจากประเทศญี่ปุ่นในปี 2006 พบว่าญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในไทยสูงสุดในสาขายานยนต์ รองลงมาคือ เครื่องใช้ไฟฟ้า และเหล็ก โลหะและอโลหะ ในส่วนของบริการ ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนทางตรงเพิ่มในบริการค้าส่งและค้าปลีก และบริการขน (ตารางที่ 3.9) เมื่อพิจารณาจำนวนบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยจากฐานข้อมูล Investment Map ของ UNCTAD (ตารางที่ 3.10) พบว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีบริษัทเข้ามาลงทุนในประเทศสูงสุดคือ 482 บริษัท จากจำนวน 975 บริษัท[2] หรือคิดเป็นร้อยละ 49 ของจำนวนบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทย รองลงมาเป็นการลงทุนจากสหรัฐอเมริกา (151 บริษัท) เยอรมนี (64 บริษัท) และอังกฤษ (ร้อยละ 26 บริษัท) โดยญี่ปุ่นได้เข้ามาลงทุนส่วนใหญ่ในกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมที่มีบริษัทญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนมากที่สุด คือกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (77 บริษัท) รองลงมา คือ ยานยนต์ (66 บริษัท) เครื่องจักรและอุปกรณ์ (58 บริษัท) และโลหะและผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 50)

[2] ตัวเลขดังกล่าวเป็นตัวเลขที่นับซ้ำ โดยบางบริษัทอาจอยู่ในสาขาการผลิตมากกว่า 1 สาขา ในรายงานฉบับต่อไปคณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลงในรายละเอียดต่อไปเพื่อให้ตัวเลขได้สะท้อนข้อมูลอย่างแท้จริง

แนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่น

JETRO (2007)[3] ได้สำรวจประเทศที่เป็นเป้าหมายสำหรับการเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้า (ปี 2012-2017) ของบริษัทญี่ปุ่นพบว่า ประเทศจีนอยู่ในอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 27.5 ของบริษัทที่ตอบทั้งหมด) รองลงมาคือ เวียดนาม (ร้อยละ 20.8) และไทย (ร้อยละ 18.7) โดยเมื่อพิจารณาเฉพาะบริษัทญี่ปุ่นที่ไม่ได้อยู่ในประเทศนั้นๆ (โดยตัดบริษัทญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศนั้นๆ ออกจากการพิจารณา) พบว่าประเทศที่เป็นเป้าหมายเปลี่ยนจากจีนเป็นเวียดนาม โดยจีนลงมาเป็นอันดับ 2 ในขณะที่ไทยยังคงเป็นอันดับ 3 ตามเดิม ส่วนอันดับ 4 และ 5 ได้แก่อินเดียและมาเลเซียตามลำดับ (ตารางที่ 3.11)

เมื่อสอบถามถึงทิศทางการพัฒนาธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ ในระยะ 1-2 ปีข้างหน้า (ปี 2008-2009) พบว่าในกรณีประเทศไทย บริษัทร้อยละ 65.8 ต้องการขยายงาน ร้อยละ 30.9 ต้องการคงสถานะเดิม โดยมีเพียงร้อยละ 2.6 ที่ต้องการลดขนาดและร้อยละ 0.7 เท่านั้นที่ต้องการย้ายไปประเทศอื่นหรือถอนออกจากประเทศ (ตารางที่ 3.12) ทั้งนี้ ในกรณีเวียดนามและอินเดีย บริษัทเกือบทั้งหมดต้องการขยายงาน ในขณะที่ในกรณีสิงคโปร์ มีบริษัทถึงร้อยละ 11.7 ที่ต้องการลดขนาด โดยบริษัทในฮ่องกงและสิงคโปร์เป็นสองประเทศที่มีสัดส่วนของบริษัทที่ต้องการย้ายไปประเทศอื่นหรือถอนออกจากประเทศมากที่สุด สำหรับบริษัทญี่ปุ่นที่ต้องการลดขนาดและย้ายไปประเทศอื่นๆ นั้น ประเทศที่เป็นเป้าหมายใหม่ของบริษัทเหล่านี้ ได้แก่ ไทย เวียดนาม และจีน โดยสำหรับประเทศไทย บริษัทที่ต้องการย้ายเข้ามาไทย คือบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่ตั้งอยู่ในประเทศสิงคโปร์และอินโดนีเซีย ในกรณีเวียดนาม บริษัทที่ต้องการย้ายเข้าไปเวียดนาม คือบริษัทในกลุ่มเครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในไทยและมาเลเซีย

ตารางที่ 3.13 แสดงประเทศในเอเชียที่เป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้าโดยจำแนกตามอุตสาหกรรมที่สำคัญ ดังนี้

- *อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และจักรยานยนต์* ประเทศไทยและจีนเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ อินเดียและเวียดนาม
- *อุตสาหกรรมยานยนต์และจักรยานยนต์* ประเทศไทยเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ อินเดียและอินโดนีเซีย
- *อุตสาหกรรมเครื่องจักร* ประเทศจีนเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ เวียดนามและไทย

[3] การสำรวจทำขึ้นระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม 2007 โดยส่งแบบสอบถามไปให้กับ 4,559 บริษัทญี่ปุ่นที่ดำเนินงานในอาเซียน 6 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม) จีน ฮ่องกง อินเดีย เกาหลีใต้ และไต้หวัน บริษัทได้ตอบแบบสอบถาม 1,745 บริษัท หรือร้อยละ 38.3 ของแบบสอบถามที่ส่งทั้งหมด

- *อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์* ประเทศจีนเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ ประเทศไทยและเวียดนาม
- *อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ* ประเทศเวียดนามเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ ไทยและจีน
- *อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า* ประเทศจีนและเวียดนามเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ มาเลเซียและไทย
- *อุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า* ประเทศจีนและเวียดนามเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ มาเลเซียและไทย
- *อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อโลหะ* ประเทศไทยเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ เวียดนามและมาเลเซีย
- *อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า* ประเทศเวียดนามเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือไทย
- *อุตสาหกรรมเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม* ประเทศจีนเป็นประเทศเป้าหมายอันดับแรก รองลงมาคือ เวียดนามและไทย

นอกจากนี้ จากการสำรวจดังกล่าว (ตารางที่ 3.14) พบว่าบริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่เลือกไทยเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำ (mid and low end) สำหรับตลาดท้องถิ่น (บริษัทร้อยละ 39.1 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) และเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับสูง (high-end) สำหรับตลาดส่งออกเป็นหลัก (บริษัทร้อยละ 39.1 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) รองลงมาคือ เลือกไทยเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับสูงสำหรับตลาดท้องถิ่น (ร้อยละ 35.3 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) และฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำสำหรับตลาดส่งออก (ร้อยละ 28.3 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) ทั้งนี้ <u>มีบริษัทญี่ปุ่น 39 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 21.2 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามเลือกไทยเป็นฐานการส่งออกโดยใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี</u> อย่างไรก็ตาม มีบริษัทส่วนน้อยที่เลือกไทยเป็นฐานการวิจัยและพัฒนา

ในกรณีของเวียดนาม บริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่เลือกเวียดนามเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำเพื่อส่งออก (ร้อยละ 63.7 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) ในขณะที่บริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่เลือกอินเดียเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำสำหรับตลาดท้องถิ่น (ร้อยละ 57.5 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) เช่นเดียวกับกรณีจีนที่บริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่เลือกจีนเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำสำหรับตลาดท้องถิ่น (ร้อยละ 50) อย่างไรก็ตาม ในกรณีจีน ญี่ปุ่นได้เลือกให้จีนเป็นฐานการผลิตสินค้าระดับสูงสำหรับตลาดท้องถิ่นด้วย (ร้อยละ 46.7)

ตารางที่ 3.7 เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสุทธิเข้าสู่ประเทศไทย 1970-2006

	มูลค่า (ล้านบาท)				สัดส่วน (ร้อยละ)			
	1970-79	**1980-89**	**1990-99**	**2000-06**	**1970-79**	**1980-89**	**1990-99**	**2000-06**
ญี่ปุ่น	4,968.80	49,586.10	211,540.87	624,670.51	**30.39**	**39.20**	**25.91**	**40.41**
สหรัฐ	5,902.66	22,863.80	154,120.36	129,297.95	36.10	18.07	18.88	8.36
สหภาพยุโรป	2,674.50	13,909.90	134,075.36	129,770.62	16.36	11.00	16.42	8.40
อาเซียน 5	1,088.40	7,193.20	94,441.65	424,567.58	**6.66**	**5.69**	**11.57**	**27.47**
อาเซียน 9	1,113.80	7,316.00	95,088.50	426,355.89	**6.81**	**5.78**	**11.65**	**27.58**
บรูไน	3.10	13.10	23.37	365.97	0.02	0.01	0.00	0.02
อินโดนีเซีย	37.10	79.60	1,616.63	989.16	0.23	0.06	0.20	0.06
มาเลเซีย	102.10	473.70	3,386.30	21,440.10	0.62	0.37	0.41	1.39
ฟิลิปปินส์	45.70	-31.30	933.57	7,564.83	0.28	-0.02	0.11	0.49
สิงคโปร์	900.40	6,658.10	88,481.78	394,207.54	**5.51**	**5.26**	**10.84**	**25.50**
กัมพูชา	0.00	0.00	122.62	548.55	0.00	0.00	0.02	0.04
ลาว	20.50	125.50	441.59	1,257.00	0.13	0.10	0.05	0.08
พม่า	1.20	-2.70	15.93	113.90	0.01	0.00	0.00	0.01
เวียดนาม	3.70	0.00	66.70	-131.15	0.02	0.00	0.01	-0.01
ฮ่องกง	1,336.80	14,155.10	98,685.93	53,538.45	8.17	11.19	12.09	3.46
ไต้หวัน	37.10	9,277.50	34,601.42	23,848.96	0.23	7.33	4.24	1.54
เกาหลีใต้	64.10	616.60	6,593.07	13,936.20	0.39	0.49	0.81	0.90
จีน	0.00	523.70	169.60	4,052.86	0.00	0.41	0.02	0.26
โลก	**16,352.36**	**126,501.20**	**816,363.74**	**1,545,745.85**	**100.00**	**100.00**	**100.00**	**100.00**

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3.8 เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสุทธิเข้าสู่ประเทศไทย 1970-2006 จำแนกตามสาขาการผลิต

	มูลค่า (ล้านบาท)				สัดส่วน (ร้อยละ)			
	1970-79	1980-89	1990-99	2000-06	1970-79	1980-89	1990-99	2000-06
อุตสาหกรรม	**5,394.70**	**56,742.43**	**316,295.62**	**829,287.20**	**33.0**	**44.9**	**38.7**	**53.6**
อาหารและน้ำตาล	570.80	4,451.69	22,141.85	41,002.99	3.5	3.5	2.7	2.7
สิ่งทอ	2,046.50	3,790.88	14,386.83	13,640.68	12.5	3.0	1.8	0.9
โลหะและอโลหะ	247.20	6,543.02	46,046.04	75,346.01	1.5	5.2	5.6	4.9
เครื่องใช้ไฟฟ้า	1,148.30	20,385.25	88,311.26	200,607.85	7.0	16.1	10.8	**13.0**
เครื่องจักร/ยานยนต์	328.30	2,900.91	68,146.04	264,635.24	2.0	2.3	8.3	**17.1**
เคมีภัณฑ์	647.90	6,819.13	38,422.28	91,921.02	4.0	5.4	4.7	5.9
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	215.70	1,626.10	4,900.98	21,577.39	1.3	1.3	0.6	1.4
อุปกรณ์ก่อสร้าง	-67.70	209.30	3,369.08	6,256.27	-0.4	0.2	0.4	0.4
อื่นๆ	257.70	10,016.15	30,571.27	114,299.76	1.6	7.9	3.7	7.4
การเงิน	2,340.50	6,290.47	69,676.38	148,651.31	14.3	5.0	8.5	9.6
การค้า	3,520.10	19,915.18	182,753.55	160,503.20	21.5	15.7	22.4	10.4
ก่อสร้าง	1,893.10	14,536.16	37,612.66	7,296.49	11.6	11.5	4.6	0.5
เหมืองแร่	1,927.20	9,282.27	12,810.14	52,313.48	11.8	7.3	1.6	3.4
เกษตร	14.60	1,832.50	1,794.22	1,756.22	0.1	1.4	0.2	0.1
บริการอื่นๆ	1,023.69	6,854.75	51,840.40	124,195.17	6.3	5.4	6.4	8.0
การลงทุน	0.00	0.00	38,588.60	70,680.14	0.0	0.0	4.7	4.6
อสังหาริมทรัพย์	238.51	10,474.24	101,745.44	11,012.30	1.5	8.3	12.5	0.7
อื่นๆ	-0.04	573.20	3,246.73	140,050.33	0.0	0.5	0.4	9.1
รวม	**16,352.36**	**126,501.20**	**816,363.74**	**1,545,745.85**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3.9 เงินลงทุนทางตรง (FDI) จากประเทศญี่ปุ่นปี 2006 (ล้านเยน)

	โลก	อาเซียน	บรูไน	กัมพูชา	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	พม่า	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	เวียดนาม	จีน
อุตสาหกรรม	**4,016,592**	**755,092**	**824**	**-**	**66,198**	**332,149**	**3,942**	**28,890**	**64,206**	**215,209**	**43,674**	**567,023**
อาหาร	118,929	27,365	X	-	1,207	451	-	2,490	16,223	5,101	1,960	21,626
สิ่งทอ	21,153	10,118	-	-	5,022	X	-	X	-	4,191	-123	10,988
ไม้	48,777	9,425	-	-	316	459	-	1,144	2,576	3,078	1,606	4,141
เคมีภัณฑ์ ยา	513,366	53,285	914	-	10,220	7,485	-	4,952	13,669	12,062	3,983	55,090
ปิโตรเคมี	340,375	-2,361	-	-	-	X	-309	-	-426	-	-	X
ยาง เครื่องหนัง	128,800	21,431	-	-	3,472	X	-	X	2,631	13,641	1,545	26,629
แก้ว เซรามิก	317,397	42,633	-	-	4,562	22,232	-	2,307	3,867	8,697	-578	13,648
เหล็ก โลหะ อโลหะ	209,224	32,078	-	-	-7,577	3,480	-	4,732	2,413	24,606	4,425	30,877
เครื่องจักร	193,533	24,678	-	-	2,216	499	-	1,686	7,995	8,353	3,657	59,407
เครื่องไฟฟ้า	822,031	353,065	-	-	9,668	278,803	-	-729	20,503	33,320	11,500	148,658
ยานยนต์	1,002,169	145,926	-	-	34,271	7,537	X	3,096	2,000	90,945	3,,824	132,979
เครื่องวัด	164,856	15,430	-	-	-3755	7,135	-	7,394	-3,301	2,681	5,276	21,905
เกษตรและบริการ	**1,829,287**	**53,954**	**-**	**458**	**20185**	**13335**	**-254**	**13855**	**-19776**	**15501**	**10650**	**150,223**
การเพาะปลูก ป่าไม้	4,825	-310	-	-	X	-	-	X	-	-	X	1,533
ประมง	3,264	-58	-	-	-334	-	-	-	-	X	-	467
เหมืองแร่	183,472	5,225	-	-	2,631	X	-	7,474	-4,121	X	-1,614	-
ก่อสร้าง	-6,942	5,831	-	-	462	2,363	-	212	-1,391	2,411	1,775	-2,774
ขนส่ง	175,739	15,021	-	-	308	X	-	839	11,814	971	857	11,002
สื่อสาร	-393,744	-4,942	-	-	-	X	-	178	-2,620	-2,435	-	2,673
ค้าส่งค้าปลีก	635,251	-12,059	-	X	281	982	X	6,199	-44,354	23,744	1,295	73,367
การเงิน ประกัน	653,283	25,426	-	-	16,647	3,822	-	-2,708	20,045	-18,686	6,306	27,527
อสังหาริมทรัพย์	-94,642	-1,918	-	X	-629	X	-	-469	-1,468	233	18	3,752
บริการอื่นๆ	22,583	7,853	-	-	19	530	-	-47	5,493	-3	1,838	11,498
รวม	**5,845,879**	**809,045**	**824**	**458**	**86,384**	**354,484**	**3,688**	**42,745**	**44,430**	**230,709**	**54,324**	**717,236**

ที่มา: ASEAN-Japan Center (2007) “ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 2007”

หมายเหตุ: X หมายถึงข้อมูลไม่เปิดเผย

ตารางที่ 3.10 จำนวนบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยจำแนกตามสาขาการผลิต และประเทศผู้ลงทุน (ข้อมูล ณ มกราคม 2008)

สาขา	ฝรั่งเศส	เยอรมนี	ญี่ปุ่น	มาเลเซีย	สิงคโปร์	สวิตเซอร์แลนด์	อังกฤษ	สหรัฐ	โลก
ภาคเกษตรและอุตสาหกรรม									
ป่าไม้ ประมง									1
อาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ			6		1	1	1	5	17
ปิโตรเลียม ถ่านหิน		1	10				1	4	16
สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	2	1	29	1	2	1	3	1	43
ยางและพลาสติก	2		30	3	2		3	4	48
เคมีภัณฑ์	2	7	30			5	4	8	64
ไม้และผลิตภัณฑ์	1		9	1	1		2	1	16
สิ่งพิมพ์			5		1		2		8
โลหะและผลิตภัณฑ์	2	2	50	2			2	8	73
อโลหะ	3	3	5		1			3	15
เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	3	4	77	3	3	1	4	11	115
ยานยนต์	1	5	66	2	2		3	5	90
เครื่องจักรและอุปกรณ์	1	6	58	4	1		4	6	88
เครื่องวัด	2		15	1		1	2	4	26
อุตสาหกรรมอื่นๆ	3	2	16	1	1		1	5	33
ภาคบริการ									
โรงแรม ภัตตาคาร	3						1	1	6
ก่อสร้าง	4	1	5			1	1	1	16
การเงิน		2	1		3	1	3	9	20
ขนส่ง สื่อสาร	2	6	5			1	1	7	29
ค้าส่งค้าปลีก	9	17	49		5	9	10	39	163
บริการการศึกษา			1						1
ไฟฟ้า แก๊ส น้ำ	1						1		3
บริการธุรกิจ	2	3	7		2	4	6	21	56
บริการภาครัฐ		1						1	2
บริการส่วนบุคคลชุมชน		1	1				1	1	4
รีไซเคิล			3	1	1		1		7
สุขภาพ บริการทางสังคม		1	1						2
บริการอื่นๆ	1	1	3			1	1	6	13
รวม	**44**	**64**	**482**	**19**	**26**	**26**	**58**	**151**	**975**

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก InvestmentMap

หมายเหตุ: ตัวเลขดังกล่าวเป็นตัวเลขที่นับซ้ำ โดยบริษัทบางบริษัทอาจอยู่ในสาขาการผลิตมากกว่า 1 สาขา

ตารางที่ 3.11 ประเทศที่เป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้า

	รวม		พิจารณาเฉพาะบริษัทญี่ปุ่นที่ไม่ได้อยู่ในประเทศนั้น ๆ	
ประเทศ	**จำนวนบริษัท**	**สัดส่วน (ร้อยละ)**	**จำนวนบริษัท**	**จำนวนบริษัท**
จีน	270	27.5	เวียดนาม	194
เวียดนาม	204	20.8	จีน	100
ไทย	184	18.7	ไทย	90
อินเดีย	80	8.1	อินเดีย	63
มาเลเซีย	74	7.5	มาเลเซีย	12

ที่มา: JETRO (2008)

หมายเหตุ: บริษัทที่ตอบทั้งหมด 983 บริษัท

ตารางที่ 3.12 ผลสำรวจถึงทิศทางการพัฒนาธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศต่าง ๆ ในระยะ 1-2 ปีข้างหน้า (ร้อยละ)

	ขยายงาน	**คงสถานะเดิม**	**ลดขนาด**	**ย้ายไปประเทศอื่นหรือถอนออกจากประเทศ**
ไทย	65.8	30.9	2.6	0.7
มาเลเซีย	52.8	40.3	6.3	0.7
สิงคโปร์	55.0	30.0	11.7	3.3
อินโดนีเซีย	53.1	38.3	7.4	1.2
ฟิลิปปินส์	59.2	38.4	1.6	0.8
เวียดนาม	92.6	7.4	0.0	0.0
อินเดีย	90.6	9.4	0.0	0.0
จีน	65.9	31.4	2.4	0.3
ฮ่องกง	68.0	20.0	8.0	4.0
ไต้หวัน	47.2	48.6	4.2	0.0
เกาหลีใต้	72.0	28.0	0.0	0.0
เอเชียรวม	62.1	33.3	3.8	0.8

ที่มา: JETRO (2008)

หมายเหตุ:: การขยายงาน ได้แก่ การเพิ่มการลงทุน การกระจายการผลิต และการเพิ่มสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้น

ตารางที่ 3.13 ประเทศที่เป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิต (production bases) ในระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้าจำแนกตามสาขาการผลิต

ชิ้นส่วนยานยนต์และจักรยานยนต์ (149 บริษัท)			ยานยนต์และจักรยานยนต์ (23 บริษัท)			เครื่องจักร (49 บริษัท)		
ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)
ไทย	44	29.5	ไทย	9	39.1	จีน	14	28.6
จีน	43	28.9	อินเดีย	5	21.7	เวียดนาม	10	20.4
อินเดีย	15	10.1	อินโดนีเซีย	5	21.7	ไทย	9	18.4
เวียดนาม	15	10.1	จีน	2	8.7	อินเดีย	6	12.2
ฟิลิปปินส์	13	8.7	มาเลเซีย	1	4.3	อินโดนีเซีย	3	6.1
			ฟิลิปปินส์	1	4.3	มาเลเซีย	3	6.1

เคมีภัณฑ์ (92 บริษัท)			ผลิตภัณฑ์โลหะ (77 บริษัท)			อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า (85 บริษัท)		
ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)
จีน	32	34.8	เวียดนาม	21	27.3	จีน	24	28.2
ไทย	16	17.4	ไทย	20	26.0	เวียดนาม	22	25.9
เวียดนาม	15	16.3	จีน	15	19.5	มาเลเซีย	11	12.9
อินเดีย	9	9.8	อินเดีย	7	9.1	ไทย	10	11.8
อินโดนีเซีย	4	4.3	ฟิลิปปินส์	6	7.8	อินเดีย	7	8.2

ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า (78 บริษัท)			ผลิตภัณฑ์อโลหะ (29 บริษัท)			เหล็กและเหล็กกล้า (27 บริษัท)		
ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)
จีน	28	35.9	ไทย	8	27.6	เวียดนาม	8	29.6
เวียดนาม	18	23.1	เวียดนาม	6	20.7	ไทย	6	22.2
มาเลเซีย	13	16.7	มาเลเซีย	4	13.8	จีน	3	11.1
ไทย	8	10.3	ฟิลิปปินส์	3	10.3	อินเดีย	2	7.4
ฟิลิปปินส์	3	3.8	จีน	3	10.3	อินโดนีเซีย	2	7.4
						อาเซียนอื่นๆ	2	7.4

เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม (41 บริษัท)		
ประเทศ	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (ร้อยละ)
จีน	19	46.3
เวียดนาม	10	24.4
ไทย	4	9.8
อินเดีย	2	4.9
อินโดนีเซีย	1	2.4
ฟิลิปปินส์	1	2.4

ที่มา: JETRO (2008)

ตารางที่ 3.14 ผลการสำรวจบริษัทญี่ปุ่นในประเด็นการเลือกฐานการผลิตในประเทศต่าง ๆ จำแนกตามหน้าที่ (functions)

	ไทย		มาเลเซีย		เวียดนาม		อินเดีย		จีน	
	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)
รวม	**184**	**100**	**74**	**100**	**204**	**100**	**80**	**100**	**270**	**100**
ฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำ (mid and low-end) สำหรับตลาดท้องถิ่น	**72**	**39.1**	17	23.0	55	27.0	**46**	**57.5**	**135**	**50.0**
ฐานการผลิตสินค้าระดับสูง (high-end) สำหรับตลาดท้องถิ่น	65	35.3	17	23.0	20	9.8	**34**	**42.5**	**126**	**46.7**
ฐานการผลิตสินค้าระดับกลางและต่ำ สำหรับส่งออก	52	28.3	26	35.1	**130**	**63.7**	26	32.5	82	30.4
ฐานการผลิตสินค้าระดับสูง สำหรับตลาดส่งออก	**72**	**39.1**	**44**	**59.5**	43	21.1	11	13.8	58	21.5
ฐานการวิจัยและพัฒนาสำหรับท้องถิ่น	18	9.8	8	10.8	2	1.0	5	6.3	30	11.1
ฐานการวิจัยและพัฒนาสำหรับสินค้าใหม่ๆ	17	9.2	10	13.5	1	0.5	4	5.0	21	7.8
ฐานการส่งออกโดยใช้ประโยชน์จาก FTA/EPA	39	21.2	9	12.2	12	5.9	3	3.8	10	3.7
อื่นๆ	6	3.3	2	2.7	3	1.5	4	5.0	6	2.2

ที่มา: JETRO (2008)

3.3 โครงสร้างทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียนใน 8 อุตสาหกรรมที่คัดเลือกศึกษา

เนื้อหาในบทที่ 6 จะเป็นการศึกษาการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ใน 8 อุตสาหกรรม ดังนั้น เนื้อหาในส่วนนี้จะสรุปโครงสร้างทางการค้าของประเทศสมาชิกอาเซียน ใน 8 อุตสาหกรรมที่ศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าใจโครงสร้างการค้า และห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศและบทบาทของบริษัทข้ามชาติของอุตสาหกรรมต่างๆ

อาเซียนประกอบด้วยสมาชิก 10 ประเทศ โดยสมาชิกอาเซียนอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และบรูไน อีกกลุ่มคือกลุ่มประเทศพัฒนาน้อย ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่าและเวียดนาม หรือเรียกกันว่ากลุ่มประเทศ CLMV โดยภาพรวมแล้วอาเซียนประกอบด้วยสมาชิกที่มีเศรษฐกิจหลายระดับ ประเทศสิงคโปร์และบรูไนถือเป็นประเทศที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อประชากรค่อนข้างสูง ส่วนไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสมาชิก CLMV ยังมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อประชากรต่ำ

โครงสร้างการผลิตของประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศจะเน้นหนักไปที่ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม โดยภาคเกษตรมีประมาณร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเท่านั้น สำหรับประเทศไทย มูลค่าภาคอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 44 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม สมาชิกอาเซียนใหม่ 4 ประเทศ ยังคงมีภาคเกษตรในสัดส่วนที่สูงโดยเฉพาะพม่าและลาว

สำหรับโครงสร้างการส่งออกของสมาชิกอาเซียนเดิมพบว่าในปี 2006 สมาชิกอาเซียนเดิมยกเว้นบรูไนและอินโดนีเซียมีการส่งออกสูงในกลุ่มสินค้าเครื่องจักร อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ขนส่ง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 60 ของการส่งออกรวมของแต่ละประเทศ ในขณะที่บรูไนมีสัดส่วนการส่งออกสูงสุดในกลุ่มเชื้อเพลิง (ร้อยละ 94) กัมพูชามีสัดส่วนการส่งออกสูงในกลุ่มสิ่งทอเครื่องนุ่งห่มและอื่นๆ (ร้อยละ 94) เมื่อพิจารณาเฉพาะ 8 อุตสาหกรรมที่ศึกษาในรายงานฉบับนี้ (ดูตารางที่ 3.15) อุตสาหกรรมส่งออกหลักของไทยได้แก่อิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ 23.5) อาหาร (ร้อยละ 23.5) ในกรณีสิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่กัมพูชา เวียดนามและลาว ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

สำหรับในด้านนำเข้า สมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ทั้งสมาชิกเดิมและสมาชิกใหม่นำเข้าสูงในกลุ่มเครื่องจักร อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ขนส่ง อุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื้อเพลิง เมื่อพิจารณาเฉพาะ 8 อุตสาหกรรม จะพบว่าไทย สิงคโปร์ มาเลเซียและฟิลิปปินส์นำเข้าในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เป็นสัดส่วนที่สูง ส่วนพม่า เวียดนาม กัมพูชา ส่วนใหญ่นำเข้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ทั้งนี้ เมื่อใช้ดัชนีการค้าภายในอุตสาหกรรม (intra-industry trade index) พบว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องจักรของไทยมีดัชนีการค้าภายในอุตสาหกรรมสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยเฉพาะเป็นการค้าภายในอุตสาหกรรมระหว่างไทยกับมาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย รวมไปถึงญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน ด้วย[4]

สำหรับบทบาทของบริษัทข้ามชาติในด้านการลงทุนนั้น ประเทศผู้ลงทุนทางตรงในไทยและอาเซียนมากเป็นอันดับหนึ่งหรืออันดับต้นๆ ได้แก่ญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นเลือกไทยเป็นเป้าหมายสำหรับเป็นฐานการผลิตใน 5-10 ปีข้างหน้าสำหรับอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และชิ้นส่วนจักรยานยนต์ ยานยนต์และจักรยานยนต์ และผลิตภัณฑ์อโลหะ (ตารางที่ 3.13) ส่วนสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ที่ญี่ปุ่นต้องการลงทุน เช่น เวียดนาม เป็นเป้าหมายการลงทุนในผลิตภัณฑ์โลหะเหล็กและเหล็กกล้า มาเลเซียในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น ทั้งนี้ รายงานของ METI (2007) พบว่าการทำความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นได้ส่งผลให้บริษัทข้ามชาติของญี่ปุ่นจัดวางเครือข่ายการผลิตและการขายที่เหมาะสมในประเทศที่เข้าไปลงทุนเพื่อลดต้นทุนและใช้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาด โดยบริษัทญี่ปุ่นจะมุ่งลงทุนในประเทศที่เป็นศูนย์กลางหรือฮับของสินค้านั้นๆ เช่น ผู้ผลิตรถยนต์รายหนึ่งได้วางระบบการผลิตรถยนต์นั่งส่วนบุคคลในประเทศไทย ผู้ผลิตโทรทัศน์รายหนึ่งย้ายการผลิตจากฟิลิปปินส์ไปมาเลเซีย ผู้ผลิตเครื่องเล่นดีวีดีรายหนึ่งย้ายการผลิตจากไทยไปมาเลเซีย ผู้ผลิตโทรทัศน์รายหนึ่งย้ายการผลิตจากอินเดียมาไทย เป็นต้น

ในส่วนของห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศนั้น ใน 8 อุตสาหกรรมที่ศึกษานั้น มี 4 อุตสาหกรรมที่มีบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในไทยมาก ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ยานยนต์และชิ้นส่วน โลหะและผลิตภัณฑ์อโลหะ และสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (ตารางที่ 3.10) โดยเฉพาะอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และ ยานยนต์และชิ้นส่วน ซึ่งมีแบบแผนทางการค้าที่เรียกว่า “triangle trade” กล่าวคือญี่ปุ่นผลิตชิ้นส่วนที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตสูงในญี่ปุ่นแล้วส่งต่อไปยังโรงงานในประเทศอาเซียนเพื่อให้ผลิตต่อในกระบวนการที่ใช้แรงงานเข้มข้น จากนั้นจึงส่งออกสินค้าขั้นปลายไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลียหรือกลับมายังญี่ปุ่น สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นั้นญี่ปุ่นได้วางห่วงโซ่การผลิตไว้ในอาเซียน โดยใช้ชิ้นส่วนสำคัญบางอย่าง เช่น จอแสดงภาพแบบแบน (flat panel) จากญี่ปุ่น ส่วนในกรณียานยนต์ไทยเป็นฐานการผลิตที่สำคัญสำหรับปิกอัพและรถยนต์นั่งส่วนบุคคล เป็นต้น

[4] ดูเพิ่มเติมในสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551)

ตารางที่ 3.15 โครงสร้างการส่งออกของ 8 อุตสาหกรรมของสมาชิกอาเซียน ปี 2006 (ร้อยละ)

	ไทย	สิงคโปร์	พม่า	เวียดนาม	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	กัมพูชา	บรูไน	ลาว	ฟิลิปปินส์
ยานยนต์	7.8	1.1	0.0	0.4	0.5	1.6	0.1	0.0	0.0	3.2
อิเล็กทรอนิกส์	23.5	44.6	0.1	4.7	43.5	6.4	0.1	0.1	0.1	55.8
อาหาร	10.4	0.8	5.2	10.7	5.7	8.8	0.7	0.1	0.3	3.3
เฟอร์นิเจอร์	0.9	0.1	0.3	5.9	1.4	1.8	0.0	0.0	0.2	0.6
สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม	5.4	1.1	9.0	17.2	1.8	9.4	87.5	1.7	21.5	6.0
เหล็ก เหล็กกล้า	1.5	1.0	0.0	0.4	1.6	1.7	0.2	0.1	0.0	0.9
อัญมณี เครื่องประดับ	2.8	1.1	1.6	0.5	1.1	0.7	1.2	0.0	2.5	0.9
เครื่องหนัง รองเท้า	0.9	0.2	1.0	14.9	0.1	1.7	5.5	0.0	0.8	0.3
อื่นๆ	46.8	50.1	82.7	45.4	44.3	67.9	4.7	97.9	74.5	29.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ที่มา: ประมวลผลข้อมูลจาก TradeMap

ตารางที่ 3.16 โครงสร้างการนำเข้าของ 8 อุตสาหกรรมของสมาชิกอาเซียน ปี 2006 (ร้อยละ)

	ไทย	สิงคโปร์	พม่า	เวียดนาม	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	กัมพูชา	บรูไน	ลาว	ฟิลิปปินส์
ยานยนต์	3.7	1.7	2.8	2.8	2.5	3.9	4.5	10.4	9.2	2.2
อิเล็กทรอนิกส์	17.5	36.9	2.7	6.7	37.7	3.4	4.1	6.0	4.3	41.3
อาหาร	2.5	1.2	8.9	3.8	2.6	4.2	5.0	9.9	6.3	3.9
เฟอร์นิเจอร์	0.1	0.2	0.3	0.2	0.3	0.1	0.1	1.0	0.1	0.1
สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม	1.9	1.5	11.3	10.4	1.1	1.8	34.1	7.2	6.3	2.6
เหล็ก เหล็กกล้า	6.4	1.8	8.3	7.8	4.2	5.8	1.1	7.6	4.2	2.4
อัญมณี เครื่องประดับ	3.2	1.7	0.1	1.8	1.5	0.0	0.5	0.2	1.0	0.4
เครื่องหนัง รองเท้า	0.2	0.3	0.8	2.2	0.1	0.2	0.5	0.7	0.4	0.2
อื่นๆ	64.5	54.7	64.8	64.3	50.0	80.5	50.1	56.9	68.2	47.0
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ที่มา: ประมวลผลข้อมูลจาก TradeMap

บทที่ 4 ประสบการณ์การใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นทำความตกลงการค้าเสรีหรือความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจฉบับแรกกับประเทศสิงคโปร์ โดยมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนพฤศจิกายนปี 2002 ต่อมาญี่ปุ่นได้ทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับเม็กซิโกซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนเมษายน 2005 และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนกรกฎาคม 2006 โดยหลังจากนั้น ประเทศญี่ปุ่นได้ทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับอีกหลายประเทศรวมทั้งกับประเทศไทย (JTEPA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2007 ทั้งนี้ เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงประสบการณ์การใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในมุมมองของบริษัทญี่ปุ่น โดยคณะผู้วิจัยจะสรุปผลการสำรวจการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงฉบับต่างๆ ของญี่ปุ่นซึ่งได้จัดทำโดยหน่วยงานต่างๆ ของญี่ปุ่นรวมทั้งการศึกษาของนักวิชาการญี่ปุ่น รวมทั้งระบุถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในมุมมองของญี่ปุ่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้เกิดการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (JTEPA) และความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan EPA)

4.1 การศึกษาของ Takahashi and Urata (2008)

ก. การใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (EPA)

Takahashi and Urata (2008) ได้รายงานผลการสำรวจการใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของบริษัทญี่ปุ่นซึ่งมีการสำรวจโดย Chamber of Commerce and Industry ในโอซากา โกเบ และเกียวโต ร่วมกับ JETRO โดยผู้ประกอบการที่ต้องการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงการค้าฉบับต่างๆ ของญี่ปุ่นจะขอใบรับรองได้จาก Chamber of Commerce and Industry ตามสาขาในเมืองต่างๆ การสำรวจนี้มีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2006 โดยผู้สำรวจได้ส่งแบบสอบถามทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 4,204 ชุดให้กับบริษัทที่เป็นสมาชิก Chamber of Commerce and Industry โดยแบบสอบถามตอบกลับมาจำนวน 469 แบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 11.2 ของแบบสอบถามที่ส่งทั้งหมด

ตารางที่ 4.1 แสดงการใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของบริษัทญี่ปุ่นใน 3 ความตกลง คือความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (JSEPA) ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น-เม็กซิโก และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น-มาเลเซีย (JMEPA) ในกรณีของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ซึ่งมีผลบังคับใช้ไป

เมื่อพฤศจิกายน 2002 นั้นพบว่ามีบริษัทญี่ปุ่นเพียง 17 บริษัทจากบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม 496 บริษัทที่ระบุว่าได้ใช้ประโยชน์จากความตกลง หรือคิดเป็นร้อยละ 3.6 เท่านั้น โดยก่อนหน้านี้การสำรวจของ JBIC ได้พบตัวเลขใกล้เคียงกัน คือมีบริษัทเพียงร้อยละ 5.5 ที่ตอบแบบสอบถามว่าได้ใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบริษัทญี่ปุ่นเฉพาะที่มีการค้ากับสิงคโปร์เท่านั้น (ตัดบริษัทที่ไม่ได้ส่งออกหรือนำเข้าจากสิงคโปร์ออกไป) พบว่าอัตราการใช้ประโยชน์สูงขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 3.6 เป็นร้อยละ 4.6 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เหตุผลที่การใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ค่อนข้างต่ำก็เนื่องจากสิงคโปร์มีอัตราภาษีนำเข้าเป็นร้อยละ 0 ในสินค้าทั้งหมด (ยกเว้นเครื่องดื่มบางรายการ) บริษัทญี่ปุ่นจึงไม่จำเป็นต้องใช้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์เพื่อส่งออกไปสิงคโปร์เพราะไม่ได้แต้มต่อทางภาษีแต่อย่างใด

ในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก พบว่ามีบริษัทญี่ปุ่น 59 บริษัท จาก 469 บริษัท ที่ใช้ประโยชน์จากความตกลง หรือคิดเป็นร้อยละ 12.6 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยเมื่อตัดบริษัทที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับเม็กซิโกออกไปจะส่งผลให้การใช้ประโยชน์สูงขึ้นเป็นร้อยละ 17.6 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม โดยบริษัทส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากความตกลงเพื่อส่งออกสินค้าไปเม็กซิโก แต่มีเพียงบริษัทเดียวที่ใช้ประโยชน์จากความตกลงเพื่อนำเข้าสินค้าจากเม็กซิโก โดยบริษัทในสาขายานยนต์และเหล็กของญี่ปุ่นเป็นสาขาหลักที่ใช้ประโยชน์จากความตกลงในการส่งออกสินค้าไปเม็กซิโก

ในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย มี 26 บริษัทจาก 469 บริษัทที่ใช้ประโยชน์จากความตกลงหรือคิดเป็นร้อยละ 5.5 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยการใช้ประโยชน์เพิ่มเป็นร้อยละ 7.0 เมื่อตัดบริษัทที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับมาเลเซียออก อย่างไรก็ตาม ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียเพิ่งบังคับใช้เมื่อเดือนกรกฎาคม 2006 หรือก่อนการสำรวจเพียง 5 เดือน จึงเป็นเพียงตัวเลขเบื้องต้นในช่วงแรกหลังบังคับใช้เท่านั้น

ทั้งนี้ บริษัทประมาณครึ่งหนึ่งตอบว่า “เคยได้ยินเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากความตกลง” โดยบริษัทประมาณร้อยละ 37 ไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนว่าการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงในญี่ปุ่นอาจยังทำได้ไม่กว้างขวางเพียงพอ (ดูตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 การสำรวจการใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ โดยบริษัทญี่ปุ่น

	ญี่ปุ่น-สิงคโปร์ EPA	ญี่ปุ่น-เม็กซิโก EPA	ญี่ปุ่น-มาเลเซีย EPA
ใช้ประโยชน์จาก EPA	17	59	26
	3.6%	*12.6%*	*5.5%*
- ทั้งส่งออกและนำเข้า	8	8	8
	1.7%	*1.7%*	*1.7%*
- ส่งออกอย่างเดียว	5	45	10
	1.1%	*9.6%*	*2.1%*
- นำเข้าอย่างเดียว	3	1	7
	0.6%	*0.2%*	*1.5%*
เคยได้ยินเกี่ยวกับ EPA แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์	246	205	237
	52.5%	*43.7%*	*50.5%*
ไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับ EPA แต่สนใจ	57	21	56
	12.2%	*4.5%*	*11.9%*
ไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับ EPA และไม่สนใจ	119	150	121
	25.4%	*32.0%*	*25.8%*
ไม่ตอบ	30	34	29
	6.4%	*7.2%*	*6.2%*
รวม	**469**	**469**	**469**

ที่มา: Takahashi and Urata (2008)

สาเหตุที่บริษัทญี่ปุ่นไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจหรือใช้ประโยชน์ไม่มากเท่าที่ควรแสดงในตารางที่ 4.2 โดยบริษัทประมาณครึ่งหนึ่งให้เหตุผลที่ไม่ใช้ประโยชน์ว่าเนื่องจากการค้ากับประเทศทั้งสามที่มีความตกลงกับญี่ปุ่นมีมูลค่าค่อนข้างต่ำ จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ประโยชน์ เนื่องจากบริษัทเห็นว่าการเสียค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้เอกสารต่างๆ เพื่อขอสิทธิประโยชน์ไม่คุ้มกับกำไรที่จะได้จากการใช้สิทธิภายใต้ความตกลง โดยแม้ว่าประเทศทั้งสามจะเป็นคู่ค้าที่สำคัญของญี่ปุ่นแต่ก็ไม่ได้มีมูลค่าการค้าสูงเท่ากับประเทศคู่ค้าอื่นๆ โดยเฉพาะจีนและสหรัฐอเมริกา จากข้อมูลการค้าระหว่างประเทศพบว่าญี่ปุ่นส่งออกไปเม็กซิโกเพียงร้อยละ 1.4 ของการส่งออกของญี่ปุ่น โดยสัดส่วนการส่งออกไปตลาดสิงคโปร์และมาเลเซียก็เป็นเพียงร้อยละ 2 ของการส่งออกของญี่ปุ่นโดยรวมเท่านั้น นอกจากนั้น เหตุผลที่ไม่ใช้ประโยชน์ตาม

ความตกลงก็เนื่องจากบริษัทไม่มีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจและไม่รู้ว่าจะใช้ประโยชน์ได้อย่างไร (ประมาณร้อยละ 22-24)

ตารางที่ 4.2 สาเหตุที่ไม่ใช้ประโยชน์จาก EPA

	ญี่ปุ่น-สิงคโปร์ EPA	ญี่ปุ่น-เม็กซิโก EPA	ญี่ปุ่น-มาเลเซีย EPA
ไม่มีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับ EPA / ไม่รู้ว่าจะใช้ประโยชน์ได้อย่างไร	56	33	57
	22.8%	*16.0%*	*24.1%*
กระบวนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้ายุ่งยากซับซ้อน	2	3	7
	0.8%	*1.5%*	*3.0%*
แต้มต่อทางภาษีน้อยมากและไม่จูงใจที่จะใช้ประโยชน์	9	2	5
	3.7%	*1.0%*	*2.1%*
ได้สิทธิประโยชน์อื่นๆ กับประเทศคู่ค้าอยู่แล้วโดยไม่ต้องใช้ EPA	2	0	0
	0.8%	*0.0%*	*0.0%*
มูลค่าการค้ากับประเทศคู่ค้าน้อยมากและไม่มีแรงจูงใจจะใช้ประโยชน์	125	112	111
	50.8%	*54.6%*	*46.8%*
อื่นๆ	43	37	37
	17.5%	*18.0%*	*15.6%*
ไม่ตอบ	9	18	20
	3.7%	*8.8%*	*8.4%*
รวม	**246**	**205**	**237**

ที่มา: Takahashi and Urata (2008)

ดังนั้น สรุปได้ว่าความตกลงทั้งสามฉบับข้างต้นอาจจะยังไม่เป็นที่น่าสนใจสำหรับบริษัทจำนวนมากของญี่ปุ่น ทั้งนี้ เมื่อให้บริษัทระบุประเทศคู่ค้าที่สำคัญ บริษัทส่วนใหญ่จะระบุให้จีนเป็นประเทศที่เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของญี่ปุ่น โดยบริษัท 129 แห่ง ให้จีนอยู่อันดับสูงสุด บริษัท 81 แห่งให้สหรัฐอเมริกาอยู่อันดับสูงสุด และบริษัท 40 แห่งให้เกาหลีใต้อยู่อันดับสูงสุด โดยประเทศที่มีความสำคัญในลำดับรองลงไป ได้แก่ ไต้หวัน สิงคโปร์ ฮ่องกง อินโดนีเซีย

และไทย โดยเม็กซิโกและมาเลเซียไม่อยู่ใน 5 อันดับแรกในความคิดของบริษัทญี่ปุ่นที่ทำการสำรวจ

ข. ผลกระทบจากความตกลงการค้าเสรีต่อบริษัทญี่ปุ่น

การสอบถามในประเด็นผลกระทบจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจทั้งสามฉบับต่อบริษัทญี่ปุ่นพบว่า (ดูตารางที่ 4.3) บริษัทประมาณร้อยละ 20 ระบุว่ามูลค่าการขายเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม บริษัทส่วนใหญ่ระบุว่าผลกระทบยังไม่ชัดเจนและมูลค่าการขายไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ บางบริษัทได้ให้ข้อมูลว่ากระบวนการกรอกแบบฟอร์มเพื่อขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าใช้เวลานานและมีต้นทุนสูงซึ่งส่งผลให้บริษัทไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลง โดยบริษัทคิดว่ามีปัญหาในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียมากกว่าปัญหาในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก ซึ่งอาจเกิดจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียเพิ่งมีการบังคับใช้ได้ไม่นานเมื่อเทียบกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก

ตารางที่ 4.3 ผลกระทบของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจต่อธุรกิจกับเม็กซิโกและมาเลเซีย

	ญี่ปุ่น-เม็กซิโก EPA		**ญี่ปุ่น-มาเลเซีย EPA**	
	จำนวน	**สัดส่วน (%)**	**จำนวน**	**สัดส่วน (%)**
มูลค่าการขายเพิ่มขึ้น	7	11.9	3	11.5
มูลค่าการขายเพิ่ม แต่กำไรไม่เปลี่ยนแปลง	5	8.5	2	7.7
มูลค่าการขายไม่เปลี่ยนแปลง	16	27.1	8	30.8
ต้นทุนเพิ่ม และกำไรลดลง	2	3.4	0	0.0
ผลกระทบยังไม่ชัดเจน	28	47.5	13	50.0
ไม่ตอบ	1	1.7	0	0.0
รวม	**59**	**100.0**	**26**	**100.0**

ที่มา: Takahashi and Urata (2008)

4.2 การศึกษาโดย Okayama (2007)

ก. ผลการสำรวจการใช้สิทธิประโยชน์โดยใช้แบบสอบถามบริษัทญี่ปุ่น

การสำรวจจัดทำขึ้นโดย Tokyo Chamber of Commerce and Industry (TCCI) โดยส่งแบบสอบถามจำนวน 4,369 ฉบับให้กับสมาชิก TCCI ระหว่างมกราคม-กุมภาพันธ์ 2007 โดยมีเป้าหมายเพื่อสำรวจการใช้สิทธิประโยชน์ของบริษัทญี่ปุ่นใน 3 ความตกลง คือความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย ทั้งนี้ มีบริษัทที่ตอบกลับจำนวน 289 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 6.6 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด ในจำนวนนี้มีบริษัทขนาดเล็กที่มีพนักงานน้อยกว่า 100 คนจำนวน 159 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 55.01 ของจำนวนบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม) ผลการสำรวจพบว่าบริษัทญี่ปุ่นที่ใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง 3 ฉบับ มีจำนวน 67 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 23.7 ของบริษัทที่ตอบแบบสอบถาม โดยส่วนใหญ่ใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก (40 บริษัท) รองลงมาคือความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย (17 บริษัท) และใช้สิทธิประโยชน์น้อยสุดคือความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (10 บริษัท)

ในกรณีที่บริษัทไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลง สาเหตุหลักเกิดจากมูลค่าการค้ากับประเทศในความตกลงต่ำมาก (ตารางที่ 4.4) รองลงมาเกิดจากไม่ทราบวิธีการใช้ประโยชน์ โดยที่มีบริษัทส่วนน้อยที่ให้เหตุผลว่าเกิดจากแต้มต่อทางภาษีน้อย และกระบวนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้ามีความซับซ้อน

ทั้งนี้ ประเทศที่บริษัทญี่ปุ่นให้ความสนใจมากที่สุดที่จะใช้ประโยชน์จากความตกลงของญี่ปุ่นฉบับอื่นๆ ได้แก่ ประเทศไทย ในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) (160 บริษัทต่อ 289 บริษัทที่ตอบ) รองลงมา ได้แก่ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่นกับเกาหลี อินเดีย เวียดนาม และอาเซียน ตามลำดับ

เนื่องจากมีบริษัทจำนวนหนึ่งไม่ทราบวิธีการใช้ประโยชน์ตามความตกลง ดังนั้นเมื่อสอบถามว่าบริษัทญี่ปุ่นต้องการข้อมูลใดเพิ่มเติมเพื่อให้ใช้ประโยชน์จากความตกลงมากขึ้น พบว่า ข้อมูลที่ทางบริษัทญี่ปุ่นต้องการมากที่สุดคือ อัตราภาษีของตลาดต่างๆ และการกำกับดูแลการนำเข้าของตลาดต่างๆ รองลงมาคือ ข้อมูลตลาดต่างประเทศและกระบวนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า สำหรับข้อมูลอื่นๆ ที่บริษัทต้องการ ได้แก่ เงื่อนไขด้านโลจิสติกส์ เงื่อนไขในการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า การเตรียมตัวเพื่อใช้ความตกลง การจ้างงานแรงงานท้องถิ่น และการขอใบอนุญาตเพื่อเข้าไปลงทุน (ดูตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.4 เหตุผลที่ไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

	ญี่ปุ่น-มาเลเซีย EPA	ญี่ปุ่น-เม็กซิโก EPA	ญี่ปุ่น-สิงคโปร์ EPA
แต้มต่อทางภาษีน้อย	6	4	6
กระบวนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าซับซ้อน	3	4	3
ไม่ทราบวิธีการใช้ประโยชน์	21	18	18
มูลค่าการค้าน้อยมาก	45	48	46

ที่มา: Okayama (2007)

ตารางที่ 4.5 ประเทศที่บริษัทญี่ปุ่นสนใจจะใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นฉบับอื่น ๆ ที่กำลังเจรจา

ประเทศ	บริษัทขนาดเล็ก	บริษัทขนาดกลางและใหญ่	รวม	
			จำนวน	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม
เกาหลีใต้	77	73	150	51.9
ไทย	78	85	163	56.4
อินโดนีเซีย	60	61	121	41.9
บรูไน	25	14	39	13.5
เวียดนาม	68	73	141	48.8
อาเซียน	61	77	138	47.8
อินเดีย	73	80	153	52.9
เอเชียตะวันออก	47	61	108	37.4
ชิลี	33	25	58	20.1
GCC	24	43	67	23.2
ออสเตรเลีย	52	54	106	36.7
สวิสเซอร์แลนด์	35	21	56	19.4

ที่มา: Okayama (2007)

ตารางที่ 4.6 ผลการสำรวจถึงข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการเพื่อใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ

ผลสำรวจ	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)
การเตรียมตัวเพื่อใช้ EPA	47	16.3
การขอใบอนุญาตเพื่อเข้าไปลงทุน	29	10.0
การจ้างงานแรงงานท้องถิ่น	30	10.4
เงื่อนไขในการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า	42	14.5
กระบวนการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า	82	28.4
เงื่อนไขด้านโลจิสติกส์	67	23.2
ข้อมูลตลาดต่างประเทศ	94	32.5
การกำกับดูแลการนำเข้า	103	35.6
อัตราภาษีศุลกากร	114	39.4
รวม	**289**	**100.0**

ที่มา: Okayama (2007)

ข. การใช้สิทธิประโยชน์โดยพิจารณาจากจำนวนการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

เนื้อหาส่วนนี้แสดงผลการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกและความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียโดยพิจารณาจากจำนวนการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าโดย Tokyo Chamber of Commerce and Industry (TCCI)

1. กรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก

หลังความตกลงมีผลบังคับใช้ปีแรกคือช่วงเดือนเมษายน 2005 - มีนาคม 2006 TCCI ได้ออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าให้ผู้ประกอบการญี่ปุ่นทั้งหมดจำนวน 8,456 ใบโดยเป็นสินค้า 173 รายการ (พิจารณา HS 6 พิกัด) หลังจากนั้นอีก 1 ปี คือช่วงเดือนเมษายน 2006 - กุมภาพันธ์ 2007 TCCI ได้ออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าเพิ่มขึ้นเป็น 23,289 ใบ สินค้าเพิ่มเป็น 248 รายการ โดยสินค้าส่วนใหญ่ที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ได้แก่ สินค้ากลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า (HS72) ยานยนต์และชิ้นส่วน (HS87) เครื่องไฟฟ้า (HS85) และเครื่องจักร (HS84) (ดูตารางที่ 4.7) ทั้งนี้ โดยรวมแล้วหลังความตกลงบังคับใช้ 2 ปี (เมษายน 2005-กุมภาพันธ์ 2007) มีการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า 31,745 ใบ รวมเป็นสินค้า 287 รายการ กลุ่มสินค้าที่มีสัดส่วนการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้ามากที่สุดคือยานยนต์และชิ้นส่วนคิดเป็นร้อยละ 38.1 รองลงมาคือเหล็ก (ร้อยละ 20.1) เครื่องใช้ไฟฟ้า (ร้อยละ 10.2) และเครื่องจักร (ร้อยละ 10.1) ตามลำดับ โดยสินค้าที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าสูงสุด ได้แก่ ชิ้นส่วนยานยนต์ (HS 870829) รถยนต์ 1,500-3,000 ซีซี (HS 870323) อุปกรณ์ให้แสงสว่าง

สำหรับรถยนต์ (HS 851220) ชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ (HS 840991) และ เหล็กรีดร้อน (HS 720827) (ดูตารางที่ 4.8)

การที่ญี่ปุ่นยังใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงไม่สูงมากนักอาจเกิดจากเหตุผลต่อไปนี้

- ภายหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ รัฐบาลเม็กซิโกได้ลดภาษีนำเข้าลง 2 ครั้ง (unilateral) ซึ่งทำให้อัตราภาษี MFN ต่ำกว่าอัตราภาษีตามความตกลง EPA จำนวนหลายรายการ โดยเมื่อพิจารณาที่ HS 8 หลักจะมีสินค้าที่อัตราภาษี MFN ต่ำกว่า EPA ประมาณ 5,000 กว่ารายการ ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่มีแรงจูงใจในการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงเนื่องจากไม่ได้รับแต้มต่อทางภาษี
- การนำเข้าของเม็กซิโกภายใต้โครงการสิทธิประโยชน์อื่นๆ เช่น PROSEC ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องยื่นขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าต่อกรมศุลกากรของเม็กซิโก ซึ่งทำให้บางสินค้าใช้สิทธิประโยชน์ตามความโครงการ PROSEC มากกว่าที่จะใช้ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจซึ่งต้องยื่นขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า
- รถยนต์สำเร็จรูปที่นำเข้าในโควตาไม่ต้องยื่นขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ดังนั้น การพิจารณาการใช้สิทธิประโยชน์จากการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าจึงไม่สะท้อนการใช้สิทธิประโยชน์ในส่วนของรถยนต์สำเร็จรูป
- สินค้าที่ส่งผ่าน (transshipped) สหรัฐหรือประเทศอื่นๆ มักมีปัญหาในการแสดงต่อกรมศุลกากรว่าสินค้าเหล่านั้นไม่ได้สูญเสียแหล่งกำเนิดสินค้าไประหว่างการส่งสินค้าผ่านประเทศนอกความตกลง
- การตีความเกี่ยวกับรหัสภาษีศุลกากรระหว่างกรมศุลกากรของญี่ปุ่นและของเม็กซิโกที่แตกต่างกันในบางสินค้า เช่น ยางล้อรถยนต์ ซึ่งกรมศุลกากรญี่ปุ่นจะพิจารณาจากเส้นผ่านศูนย์กลางของขอบยางด้านใน ในขณะที่กรมศุลกากรเม็กซิโกพิจารณาจากเส้นผ่านศูนย์กลางจากขอบยางด้านนอก ซึ่งทำให้อัตราภาษีแตกต่างกันและทำให้ลดภาษีต่างกัน
- ต้นทุนในการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าสูงในมุมมองของผู้ประกอบการบางราย เช่น ค่าธรรมเนียม ต้นทุนในการตรวจสอบแหล่งกำเนิดสินค้าของวัตถุดิบต่างๆ และเวลาที่ใช้ในการเตรียมเอกสาร

ตารางที่ 4.7 กลุ่มสินค้าหลักที่บริษัทญี่ปุ่นใช้ประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก

	กลุ่มสินค้า	เม.ย.2005-มี.ค.2006	เม.ย.2006-ก.พ.2007
1	HS 72 เหล็กและเหล็กกล้า	36.0	14.3
2	HS 87 ยานยนต์และชิ้นส่วน	30.9	40.8
3	HS 85 เครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์	7.5	11.2
4	HS 84 เครื่องจักรและส่วนประกอบ	6.2	11.6
5	HS 40 ยาง	5.0	4.5
6	HS 90 อุปกรณ์ตรวจสอบและเครื่องวัด	4.8	2.7
7	HS 96 ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	3.3	3.8
8	HS 32 สีย้อม หมึก	2.1	2.1
9	HS 33 เครื่องสำอาง	0.9	-
10	HS 29 เคมีภัณฑ์อินทรีย์	0.7	-
11	HS 83 ของเบ็ดเตล็ดทำด้วยโลหะ	-	2.4
12	HS 73 ของทำด้วยเหล็กและเหล็กกล้า	-	2.3
	รวม	**97.4**	**95.7**

ที่มา: Okayama (2007)

ตารางที่ 4.8 สินค้าหลักที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก

รหัส HS	สินค้า	อัตราภาษี
8708.29	ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของยานยนต์	MFN 7 % > EPA 0 %
8703.23	รถยนต์ความจุของกระบอกสูบเกิน 1,500 - 3,000 ลูกบาศก์เซนติเมตร	MFN 50 % > EPA (นอกโควตา) 14.2 % (2006) > EPA (นอกโควตา) 11.4 % (2007)
8512.20	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับให้แสงสว่างสำหรับรถจักรยานหรือยานยนต์	MFN 10 % < EPA 14.4 % (2006) < EPA 12.6 % (2007) > EPA 9.0 % (2009)
8409.91	ส่วนประกอบใช้สำหรับใช้กับเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบที่จุดระเบิดด้วยประกายไฟ	MFN 7 % < EPA 7.8 % (2006) > EPA 5.2 % (2007)
7208.27	ผลิตภัณฑ์เหล็กรีดร้อนความหนาน้อยกว่า 3 มิลลิเมตร	MFN 7 % > PROSEC 3 % > EPA 0%

ที่มา: Okayama (2007)

2. กรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซียมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2006 โดยในช่วง 8 เดือนแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ (กรกฎาคม 2006-กุมภาพันธ์ 2007) การออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้ามีจำนวน 2,486 รายการ โดยเป็นสินค้าจำนวน 91 สินค้า สินค้าหลักที่ผู้ประกอบการญี่ปุ่นมาขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ได้แก่ ยานยนต์ (HS 870321-870323) เครื่องสำหรับขุดเจาะ (HS 842952) ชิ้นส่วนยานยนต์ (HS 840991) และโทรทัศน์สี (HS 852812) (ดูตารางที่ 4.9) ทั้งนี้ เนื่องจากความตกลงเพิ่งมีผลบังคับใช้ได้ไม่นานนักจึงยังมีการใช้สิทธิประโยชน์น้อย อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าค่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับสินค้าบางรายการเช่นในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้ประกอบการญี่ปุ่นได้รับสิทธิประโยชน์จากการยกเว้นภาษีในกรณีนำเข้ามาผลิตเพื่อส่งออกอยู่แล้วก่อนการมีความตกลง ดังนั้น ผู้ประกอบการในกลุ่มสินค้านี้จึงไม่จำเป็นต้องมาขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า นอกจากนี้ ภายหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ รัฐบาลมาเลเซียได้ลดภาษีนำเข้าลงหนึ่งครั้ง (unilateral) ซึ่งมีผลให้อัตราภาษี MFN ต่ำกว่าอัตราภาษีตามความตกลงในบางสินค้าซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการเลือกใช้ตามอัตราภาษี MFN จึงไม่มาขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

ตารางที่ 4.9 สินค้าหลักที่ได้รับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย

รหัส HS	สินค้า	อัตราภาษี
8703.21-8703.23	ยานยนต์ ชิ้นส่วน CKD	MFN 10% > EPA 0%
8429.52	เครื่องจักรที่โครงสร้างส่วนบนหมุนได้ 360 องศา	MFN 5% > EPA 0%
8409.91	ส่วนประกอบใช้สำหรับใช้กับเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบที่จุดระเบิดด้วยประกายไฟ	MFN 30% = EPA 30% (จนถึง 2007)
8528.12	โทรทัศน์สี	MFN 30% > EPA 27.3% (2006) > EPA 24.6% (2007)

ที่มา: Okayama (2007)

ทั้งนี้ จากประสบการณ์ของหน่วยงานออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า พบว่าคำถามหรือข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิประโยชน์ ได้แก่

- ขั้นตอนการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง
- รหัสสินค้าส่งออกหรือนำเข้า
- อัตราภาษีนำเข้าของประเทศเป้าหมาย
- นิยามของคำที่ใช้ในความตกลงบางคำ เช่น คำว่า “originating goods” และ “non-originating goods”
- กฎเฉพาะ (PSR) สำหรับบางสินค้า
- การคำนวณวัตถุดิบภายในประเทศ
- การกรอกคำขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

Okayama (2007) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในรายงานว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ข้อมูลต่างๆ ไม่เพียงกับผู้ส่งออก แต่ควรให้ข้อมูลดังกล่าวกับผู้ผลิตชิ้นส่วนด้วย และควรให้ข้อมูลทั้งด้านเอกสารที่เกี่ยวกับการส่งออกและการปรับปรุงบัญชี นอกจากนั้น ควรจัดทำคู่มือการใช้สิทธิประโยชน์ตามสาขาการผลิตที่สำคัญและคู่มือสำหรับสินค้าบางรายการ และควรใช้รหัส HS 2007 สำหรับทุกคู่เจรจาเพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกัน โดยต้องลดความแตกต่างของดุลยพินิจในการตีความรหัสภาษี (tariff classification) ของกรมศุลกากรของประเทศในความตกลง และควรจัดทำรายการสินค้าส่งออกหรือนำเข้าที่ไม่จำเป็นต้องยื่นใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าต่อกรมศุลกากรในตลาดเป้าหมาย

4.3 การศึกษาโดย Ando (2007)

ภายหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก การค้าระหว่างสองประเทศได้เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะด้านการส่งออกจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโก โดยการส่งออกโดยรวมเพิ่มขึ้นจาก 8.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2001 เป็น 13.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2005 และ 15.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 สินค้าส่งออกจากญี่ปุ่นที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอยู่ในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า ยานยนต์ และเครื่องจักรสำหรับวัดและตรวจสอบ (precision machinery) สำหรับด้านการลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโก พบว่ามีการลงทุนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในปี 2005 และ 2006 (ตารางที่ 4.10) โดยการลงทุนของญี่ปุ่นหลังการบังคับใช้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกส่วนใหญ่เป็นการขยายการผลิตรถยนต์ในเม็กซิโก และการจัดตั้งบริษัทลูกเพื่อขายสินค้าในเม็กซิโก และการขยายการผลิตโทรทัศน์แบบจอแบน (flat-panel LCD TV) ในเม็กซิโก

สินค้าส่งออกหลักของญี่ปุ่นไปเม็กซิโกอยู่กลุ่มเครื่องจักร (machinery) โดยเฉพาะเครื่องไฟฟ้า (HS 85) ยานยนต์ (HS 86-89) และเครื่องจักรสำหรับวัดและตรวจสอบ (HS 90-92) เป็นกลุ่มสินค้าที่เติบโตอย่างรวดเร็ว (ตาราง 4.11) เมื่อพิจารณาสินค้าในระดับพิกัด 4 หลักที่มีสัดส่วนการส่งออกสูงในปี 2005 พบว่าสินค้าส่งออกหลักจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโกเป็นชิ้นส่วนและส่วนประกอบเครื่องไฟฟ้าและชิ้นส่วนยานยนต์และรถยนต์ อย่างไรก็ตามสินค้าส่งออกหลักเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนเสียภาษีในอัตราร้อยละ 0 ภายใต้อัตราภาษี MFN หรือภายใต้การลดภาษีแต่ฝ่ายเดียวของเม็กซิโกตามโครงการ PROSEC ดังนั้น การเติบโตของการส่งออกสินค้ากลุ่มนี้ไม่ได้เกิดจาก EPA เป็นปัจจัยหลัก เช่น การส่งออกชิ้นส่วนและส่วนประกอบของโทรทัศน์และวิทยุ (HS 8529) และโทรทัศน์จอแบน (Flat-panel LCD) มีภาษี MFN เป็นร้อยละ 0 อยู่แล้ว ปัจจัยหลักของการเติบโตของการส่งออกสินค้านี้จากญี่ปุ่นไปเม็กซิโกเกิดจากความต้องการสินค้าสำเร็จรูปที่ขยายตัวอย่างมากในสหรัฐอเมริกา ดังนั้น บริษัทญี่ปุ่นจึงได้เข้าไปตั้งโรงงานอยู่บริเวณใกล้พรมแดนระหว่างเม็กซิโกและสหรัฐอเมริกาแล้วผลิตสินค้าสำเร็จรูปเพื่อส่งออกไปสหรัฐอเมริกา

สินค้าที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการลดภาษีตามความตกลงญี่ปุ่น-เม็กซิโกพบได้ในสินค้ารถยนต์ (HS 8703 และ HS 8704) ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยทั่วไปแล้ว การส่งออกรถยนต์ไปเม็กซิโกมีอัตราภาษีนำเข้าถึงร้อยละ 50 อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเม็กซิโกได้ให้บริษัทต่างชาติที่มีฐานการผลิตรถยนต์ในเม็กซิโกสามารถนำเข้าได้ภายใต้โควตาปลอดภาษี ซึ่งโควตามีสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ของการผลิตในเม็กซิโก ดังนั้น บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ญี่ปุ่นที่มีโรงงานในญี่ปุ่น (เช่น นิสสัน ฮอนดา โตโยตา และมิตซูบิชิ) จึงสามารถส่งออกรถยนต์ไปเม็กซิโกได้โดยไม่ต้องเสียภาษีภายในโควตาดังกล่าว นอกจากนี้ ภายใต้ EPA ได้เพิ่มโควตาปลอดภาษีของรถยนต์ให้กับญี่ปุ่น ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 ของการขายในตลาดเม็กซิโก โดยโควตาดังกล่าวให้กับบริษัทผู้ผลิตของญี่ปุ่นไม่ว่าจะมีฐานการผลิตในเม็กซิโกหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น บริษัทผู้ผลิตรถยนต์อื่นๆ ของญี่ปุ่น เช่น มาสด้า ซูซุกิ อิซูซุ และซูบารุ ซึ่งไม่มีฐานการผลิตในเม็กซิโกก็สามารถส่งออกไปเม็กซิโกภายใต้โควตานี้ได้ ในกรณีของรถยนต์ EPA มีส่วนโดยตรงที่ทำให้ญี่ปุ่นส่งออกและเข้าไปลงทุนในเม็กซิโกเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4.12)

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือการที่อัตราภาษี EPA สูงกว่าอัตราภาษี MFN ซึ่งพบในบางสินค้าในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก โดยอัตราภาษีตามความตกลงในบางสินค้ามีระยะเวลาลดภาษี 3-10 ปีจากฐานภาษีในปี 2003 โดยเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2004 เม็กซิโกได้ลดภาษี MFN ของสินค้า 9,366 รายการ และได้ลดภาษี MFN เพิ่มเติมอีก 6,089 รายการเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2006 ซึ่งทำให้สินค้ากว่าครึ่งหนึ่งของสินค้าอุตสาหกรรมของเม็กซิโกที่มีการทยอยลดภาษีตามความตกลงมีอัตราภาษี MFN ต่ำกว่า EPA ในเดือนมกราคม

2007 ซึ่งน่าจะส่งผลให้ผู้ประกอบการเลือกใช้ตามอัตราภาษี MFN และไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงเนื่องจากไม่ได้แต้มต่อทางภาษี

ในด้านการนำเข้าของญี่ปุ่นจากเม็กซิโก สินค้านำเข้าหลักของญี่ปุ่น ได้แก่ กลุ่มสินค้าเกษตรและประมง (HS 01-24) และกลุ่มสินค้าแร่ (HS 25-27) โดยเฉพาะเกลือ (HS 2501) และสินแร่และหัวแร่โมลิบดีนัม (HS2613) โดยสองกลุ่มสินค้านี้คิดเป็นสัดส่วนนำเข้าจากเม็กซิโกในปี 2006 ประมาณร้อยละ 20 และ 17 ตามลำดับ การลดภาษีของญี่ปุ่นตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) การใช้โควตานำเข้า โดยภาษีนำเข้าในโควตาน้อยกว่าภาษี MFN ครึ่งหนึ่ง (2) ลดภาษีในปีที่ 3-10 (3) ลดภาษีที่อยู่ในอัตราร้อยละ 3-3.5 เป็นร้อยละ 0 และ (4) นำสินค้าบางรายการออกจากตารางการลดภาษี

ทั้งนี้ ในบรรดาสินค้านำเข้าของญี่ปุ่นจากเม็กซิโก สินค้าที่มีอัตราการเติบโตสูงสุดคือเนื้อวัว โดยการนำเข้าของญี่ปุ่นจากเม็กซิโกภายใต้ความตกลงใช้โควตาภาษี โดยกำหนดโควตา 10 ตันเสียภาษีร้อยละ 0 ในปีแรกและปีที่สอง ในขณะที่ภาษีนอกโควตาเท่ากับร้อยละ 50 หรือร้อยละ 12.8 ขึ้นอยู่กับส่วนของเนื้อวัว การเพิ่มขึ้นของการนำเข้าเนื้อวัวจากเม็กซิโกไม่ได้เกิดจากการเปิดเสรีเป็นหลักเนื่องจากโควตาที่กำหนดค่อนข้างเป็นปริมาณที่น้อย แต่เกิดจากญี่ปุ่นห้ามนำเข้าเนื้อจากสหรัฐอเมริกาเนื่องจากโรควัวบ้า (Bovine Spongiform Encephalopathy) เม็กซิโกจึงเป็นแหล่งนำเข้าอีกแหล่งหนึ่งทดแทนสหรัฐ สินค้าสำคัญอีกรายการซึ่งมีสัดส่วนในการนำเข้าจากเม็กซิโกสูงสุด ได้แก่ เนื้อหมู โดยเนื้อหมูนำเข้าจากเม็กซิโกตามความตกลงอยู่ภายใต้โควตาภาษี โดยโควตาเท่ากับ 38,000 ตันในปี 2005 และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเท่ากับ 80,000 ตันในปี 2009 โดยหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ การนำเข้าหมูจากเม็กซิโกได้เพิ่มขึ้นซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากภาษีในโควตาตามความตกลงต่ำกว่าภาษี MFN

นอกจากสินค้าข้างต้นแล้ว การนำเข้าสินค้าบางรายการได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย เช่น อะโวคาโด (จาก 6.2 พันล้านเยนในปี 2004 เป็น 6.8 พันล้านเยนในปี 2006) มะม่วง (1.0 พันล้านเยนในปี 2004 เป็น 1.6 พันล้านเยนในปี 2006) กุ้งแช่แข็ง (0.6 พันล้านเยนในปี 2004 เป็น 0.8 พันล้านเยนในปี 2006) โดยสินค้าเหล่านี้ได้รับแต้มต่อเล็กน้อยประมาณร้อยละ 1-3 สำหรับน้ำส้มแช่แข็งมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (0.2 พันล้านเยนในปี 2004 เป็น 0.4 พันล้านเยนในปี 2006) โดยน้ำส้มแช่แข็งได้รับแต้มต่อในโควตาประมาณร้อยละ 12.75

ตารางที่ 4.10 การลงทุนทางตรงสุทธิของญี่ปุ่นในเม็กซิโก (100 ล้านเยน)

	2001	2002	2003	2004	2005					2006			
					Q1	Q2	Q3	Q4	รวม	Q1	Q2	Q3	Q1-Q3
อุตสาหกรรม					**-231**	**-120**	**-157**	**-114**	**-621**	**-128**	**-165**	**-102**	**-395**
อาหาร					0.01	0.01	0.04	n.a.	0.06	2	n.a.	n.a.	n.a.
สิ่งทอ					-102	.	.	.	-102	.	.	.	.
ไม้					.	.	.	.	.	.	.	.	.
เคมีภัณฑ์ ยา					-10	n.a.	-0.20	-1	-12	-3	-57	2	-12
ปิโตรเลียม					.	.	.	.	.	.	.	.	.
ยาง					.	.	.	.	.	.	.	.	.
แก้ว เซรามิก					.	.	.	.	.	.	.	.	.
เหล็ก โลหะ อโลหะ					2	2	1	26	31	n.a.	n.a.	-12	n.a.
เครื่องจักรทั่วไป					-3	-22	-32	-11	-67	n.a.	n.a.	-6	n.a.
เครื่องไฟฟ้า					-1	-8	-10	-1	-20	-5	-1	0.3	-6
ยานยนต์					-110	-101	-116	-114	-441	-107	-84	-85	-277
เครื่องจักรสำหรับวัด ตรวจสอบ					.	.	.	.	.	.	.	.	.
เกษตรและบริการ					**22**	**-38**	**-38**	**-13**	**-66**	**-6**	**-51**	**-27**	**-84**
เกษตรและป่าไม้					.	.	.	.	.	.	.	.	.
ประมง					.	.	.	.	.	.	n.a.	.	.
เหมืองแร่					n.a	-0.07	-0.06	-0.05	-0.2	-2	n.a	n.a	
ก่อสร้าง					.	.	.	.	.	.	.	.	.
ขนส่ง					.	.	.	.	.	.	.	.	.
สื่อสาร					.	.	.	.	.	.	.	.	.
ค้าส่งค้าปลีก					17	n.a	-28	-2	-13	3	-10	3	-4
การเงิน ประกันภัย					.	.	-0.2	-0.7	-0.9	n.a	n.a	n.a	n.a
อสังหาริมทรัพย์					.	.	.	.	.	.	.	.	.
บริการอื่นๆ					-2	-15	-7	-10	-35	n.a	-7	n.a	n.a
รวม	**-3**	**-298**	**-428**	**-200**	**-209**	**-158**	**-194**	**-127**	**-688**	**-134**	**-216**	**-129**	**-479**

ที่มา: Bank of Japan

หมายเหตุ: ค่าติดลบ แสดงว่าเป็นการลงทุนทางตรงสุทธิจากญี่ปุ่นไปเม็กซิโก

ตารางที่ 4.11 การค้าระหว่างญี่ปุ่นและเม็กซิโกปี 2001-2006 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

รหัส HS	กลุ่มสินค้า	ญี่ปุ่นส่งออกไปเม็กซิโก						ญี่ปุ่นนำเข้าจากเม็กซิโก					
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2001	2002	2003	2004	2005	2006
01-05	สัตว์มีชีวิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	0.8	0.4	0.5	0.6	1.6	0.9	228.9	244.4	241.7	283.7	324.3	324.7
06-14	ผลิตภัณฑ์จากพืช	1.5	1.2	0.5	0.5	0.8	1.7	150.7	133.6	154.7	179.1	178.7	176.9
15	ไขมันจากสัตว์และพืช	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.4	2.0	2.0	1.3	3.3	3.2	4.0
16-24	อาหารปรุงแต่ง	3.4	4.2	3.4	3.9	4.5	6.3	40.9	41.0	34.9	47.4	40.9	49.4
25-27	ผลิตภัณฑ์แร่	13.3	51.3	21.2	24.7	25.3	70.2	383.3	272.1	250.7	312.2	453.6	479.4
28-38	ผลิตภัณฑ์เคมี	245.9	331.7	270.1	282.6	301.0	327.7	119.6	84.3	100.5	96.3	70.3	72.5
39-40	พลาสติกและยาง	337.9	357.1	421.1	472.1	526.3	586.8	30.1	5.3	6.1	7.4	10.4	12.5
41-43	หนังดิบหนังฟอก	3.0	4.0	3.4	0.8	0.3	0.4	2.2	1.6	2.1	2.0	2.7	3.4
44-46	ไม้และผลิตภัณฑ์	3.0	3.4	3.5	1.3	0.3	0.3	1.3	0.8	0.9	0.7	1.1	0.8
47-49	กระดาษ	47.3	69.8	64.6	44.8	65.7	35.3	2.7	4.0	4.9	4.7	4.0	2.3
50-63	สิ่งทอ	30.2	27.5	27.2	28.6	33.4	46.1	33.5	26.9	25.1	25.1	30.2	33.8
64-67	รองเท้า	0.1	0.1	0.1	0.1	0.3	0.1	1.3	2.2	1.0	1.4	5.2	5.0
68-70	ซีเมนต์ เซรามิก	42.8	87.7	78.6	85.7	173.9	184.2	2.4	2.1	2.6	20	1.8	1.4
71	อัญมณี	2.0	2.8	1.2	2.3	3.0	23.1	50.7	49.2	48.7	88.9	63.0	152.5
72-83	โลหะและผลิตภัณฑ์	652.2	664.5	640.4	843.2	951.1	1,142.6	5.7	14.4	10.6	42.7	29.6	43.5
84	เครื่องจักรกล	1,574.3	1,662.3	1,393.4	2,050.5	2,102.1	2,356.5	372.7	383.0	226.5	206.1	285.5	335.3
85	เครื่องไฟฟ้า	3,863.8	4,359.6	3,099.9	4,359.2	5,606.7	6,193.5	228.6	221.5	243.6	284.5	308.5	293.8
86-89	ยานยนต์	670.0	859.0	921.1	1,316.8	1,842.6	2,525.2	249.0	224.0	241.0	227.9	276.3	287.3
90-92	เครื่องวัด	314.6	329.9	397.1	801.0	1,111.7	1,332.4	64.1	48.9	75.5	179.7	226.1	290.3
94-96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	46.6	56.4	47.9	52.1	59.0	64.4	8.7	22.4	94.9	154.2	189.9	207.7
93, 97-99	ศิลปกรรมและอื่นๆ	232.4	475.4	199.2	211.7	267.9	396.0	28.4	15.9	14.8	22.7	30.0	43.3
	รวม	**8,085.2**	**9,348.5**	**7,594.6**	**10,583.0**	**13,077.8**	**15,294.0**	**2,006.6**	**1,799.7**	**1,782.2**	**2,172.0**	**2,535.2**	**2,819.9**

ที่มา: Ando (2007)

ตารางที่ 4.12 โควตานำเข้าปลอดภาษีที่เม็กซิโกจัดสรรให้กับบริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่น (หน่วย: คัน)

บริษัท	โควตาสำหรับผู้ผลิตที่มีฐานการผลิตในประเทศ		โควตาภายใต้ EPA	
	2005	2006	2005	2006
บริษัทที่มีฐานการผลิตในเม็กซิโก	**58,218**	**65,305**	**46,599**	**45,270**
นิสสัน	27,218	29,305	23,718	23,029
ฮอนดา	5,000	9,000	8,900	8,652
โตโยตา	16,000	17,000	6,664	6,487
มิตซูบิชิ	10,000	10,000	7,317	7,102
บริษัทที่ไม่มีฐานการผลิตในเม็กซิโก	**0**	**0**	**8,240**	**11,315**
มาสดา	0	0	3,340	5,502
ซูซุกิ	0	0	3,000	4,092
อิซูซุ	0	0	1,900	1,221
ซูบารุ	0	0	0	500
รวม	**0**	**0**	**54,839**	**56,585**

ที่มา: Ando (2007)

4.4 การสำรวจโดย JETRO

JETRO (2006) ได้รายงานการประเมินผลกระทบของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น-เม็กซิโกหลังบังคับใช้ 1 ปี โดยระหว่างเดือนเมษายน-ธันวาคม 2005 เม็กซิโกนำเข้าจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.3 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อน โดยมีมูลค่า 10.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากเม็กซิโกในช่วงเดียวกันเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.2 มีมูลค่า 1.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ มูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.9 ซึ่งมากกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของการค้าระหว่างสองประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งเท่ากับร้อยละ 7.9

การเพิ่มขึ้นของการนำเข้าของเม็กซิโกจากญี่ปุ่นส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสาขายานยนต์ โดยเฉพาะรถยนต์นั่งส่วนบุคคลขนาดเล็กและรถบรรทุกซึ่งเติบโตถึงร้อยละ 42.0 (มูลค่า 996 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โดยปัจจัยสำคัญเกิดจากการใช้ระบบโควตาปลอดภาษีในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกสำหรับรถยนต์สำเร็จรูปที่นำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งส่งผลให้ผู้ผลิตรถยนต์ที่ไม่ได้มีฐานการผลิตสามารถส่งออกไปเม็กซิโกได้ เนื่องจากก่อนหน้านี้ โควตาปลอดภาษีของรัฐบาลเม็กซิโกออกให้กับบริษัทต่างชาติที่มีฐานการผลิตในเม็กซิโกเท่านั้น นอกจากนี้การนำเข้าของเม็กซิโกจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นในสินค้าที่มีการลดภาษีตามความตกลงด้วย อาทิเช่น จักรยานยนต์มากว่า 250 ซีซี ระบบจ่ายไฟฟ้า และรางรถไฟ เป็นต้น

การนำเข้าของญี่ปุ่นจากเม็กซิโกในช่วงเดือนเมษายน-ธันวาคม 2005 ได้เพิ่มขึ้นในสินค้าเกษตรที่มีการลดภาษีและการใช้โควตาภาษี โดยการนำเข้าน้ำส้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.3 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า (มูลค่า 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) การนำเข้ากล้วยจากเม็กซิโกเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.3 (มูลค่า 2.82 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) การนำเข้าเนื้อวัวจากเม็กซิโกเพิ่มขึ้น 3 เท่า (มูลค่า 38 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) อย่างไรก็ตาม กรณีเนื้อวัวนี้ การนำเข้าที่เพิ่มขึ้นมากเกิดจากญี่ปุ่นห้ามนำเข้าเนื้อวัวจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเกิดโรควัวบ้าขึ้นนับตั้งแต่เดือนธันวาคม 2003

การลงทุนของญี่ปุ่นในเม็กซิโกในปี 2005 ได้เพิ่มขึ้น 3 เท่า โดยมีมูลค่าเท่ากับ 629 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ได้มีฐานการผลิตในเม็กซิโกก่อนความตกลงจะบังคับใช้ โดยหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ดังกล่าวได้ประกาศแผนที่จะขยายการลงทุนผลิตเพิ่มขึ้นในเม็กซิโก นอกจากนี้ บริษัทญี่ปุ่นอื่นๆ ได้ให้ความสนใจเข้าไปลงทุนในเม็กซิโกเพิ่มขึ้นเพื่อใช้เม็กซิโกเป็นฐานการผลิตในการเข้าสู่ตลาดอเมริกาเหนือซึ่งได้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง NAFTA

นอกจากนี้ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกได้ให้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ แก่บริษัทญี่ปุ่นอีก เช่น บริษัทญี่ปุ่นสามารถเข้าประมูลในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของเม็กซิโกได้ โดยเฉพาะการจัดซื้อจัดจ้างในโรงไฟฟ้าและโรงพยาบาล และภายใต้ความตกลงซึ่งส่งผลให้ภาษีนำเข้าของเม็กซิโกภายใต้ความตกลงกับญี่ปุ่นได้ลดต่ำลงน่าจะส่งผลให้บริษัทญี่ปุ่นที่เข้าร่วมประมูลมีโอกาสชนะการประมูลมากขึ้น นอกจากนั้น เม็กซิโกได้ผูกพันภายใต้ความตกลงที่จะยกระดับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เช่น การปรับปรุงด้านความปลอดภัยในท่าอากาศยานกรุงเม็กซิโกซิตี้ การเพิ่มระดับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้กับบริษัทญี่ปุ่น และการปรับปรุงกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองที่พรมแดนสหรัฐ-เม็กซิโกซึ่งใกล้กับแหล่งที่บริษัทญี่ปุ่นตั้งฐานการผลิตเพื่อส่งออก

JETRO ได้สำรวจความคิดเห็นของบริษัทข้ามชาติเม็กซิโกที่ประกอบธุรกิจในละตินอเมริกา โดยการสำรวจจัดขึ้นในช่วงมกราคม-กุมภาพันธ์ 2006 โดยการสอบถามผู้ประกอบการญี่ปุ่นถึงประโยชน์ที่ได้จากความตกหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก ผลการสำรวจพบว่าบริษัทส่วนใหญ่ให้ความเห็นความความตกลงมีประโยชน์ต่อบริษัทโดยเฉพาะกลุ่มยานยนต์ โดยบริษัทร้อยละ 66.7 ให้ความเห็นว่าได้ประโยชน์จากการลดภาษีตามความตกลง ร้อยละ 12.3 ให้ความเห็นว่าได้ประโยชน์จากกระบวนการศุลกากรที่ง่ายขึ้น และร้อยละ 10.5 ได้ประโยชน์จากการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ

นอกจากการสำรวจเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโกแล้ว JETRO ได้สำรวจบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นที่ประกอบธุรกิจในประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออก โดยได้สำรวจพบว่าบริษัทญี่ปุ่นได้ใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีฉบับ ต่างๆ บ้าง ทั้งความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ และความตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นไม่ได้เป็นประเทศในความตกลงด้วย โดยบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-มาเลเซีย รองลงมาคือใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) ความตกลงการค้าเสรีจีน-ฮ่องกง และความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (TIFTA) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 บริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นที่ใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ

ความตกลงการค้าเสรี	จำนวนบริษัท	สัดส่วน (n=37)
อาเซียน	24	64.9
ญี่ปุ่น-มาเลเซีย	15	40.5
ไทย-ออสเตรเลีย	8	21.6
จีน-ฮ่องกง	7	18.9
ไทย-อินเดีย	6	16.2
อาเซียน-จีน	4	10.8
ไทย-นิวซีแลนด์	2	5.4

ที่มา: JETRO อ้างจาก METI (2007)

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์หน่วยงาน JETRO ที่ประเทศญี่ปุ่นในประเด็นการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP หน่วยงาน JETRO ได้เสนอผลสำรวจล่าสุดเกี่ยวกับผลกระทบของ FTA ต่อการดำเนินการของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการสำรวจจากตารางที่ 4.14 ชี้ว่า ผลประโยชน์ของความตกลงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและญี่ปุ่นในความเห็นของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นไปตามลำดับเรียงจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ คือ 1) JTEPA 2) AFTA 3) AJCEP 4) ASEAN+3

ตารางที่ 4.14 ผลการสำรวจผลกระทบของ FTA/EPA ต่อบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย

FTA/EPA	ดัชนี
Thai-Japan	1.12
Zero tariff in ASEAN Free Trade Area	0.93
Japan-ASEAN	0.87
ASEAN+3	0.48
Thai-USA	0.35
Thai-India	0.29
India-ASEAN	0.28
Thai-Korea	0.07
Thai-China	0.05
Japan-India	0.00
Japan-Korea	-0.04
China-ASEAN	-0.10
Japan-China	-0.14

ที่มา: Thai FTA/EPA and Japanese Affiliated Companies, JETRO

หมายเหตุ: ผลทางบวก=2 ผลทางบวกเล็กน้อย=1 ผลทางลบ=-2 ผลทางลบเล็กน้อย=-1
ค่าดัชนีในตารางคำนวณจากค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ความเห็นของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยจากผลการสำรวจดังกล่าวอธิบายได้จากข้อมูลของสัดส่วนในการจัดหาวัตถุดิบของบริษัทญี่ปุ่นในแต่ละประเทศ และขนาดของตลาดดังรายละเอียดต่อไปนี้

- บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยใช้วัตถุดิบภายในประเทศไทยเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 54 และนำเข้าจากญี่ปุ่นร้อยละ 31.5 ดังแสดงในภาพที่ 4.1 จึงทำให้ JTEPA เกิดประโยชน์ค่อนข้างมากต่อผู้ประกอบการในการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างกัน
- เนื่องจากในปัจจุบันจีนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ด้วยระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี (Just-in-time production) โดยยังต้องใช้เวลา

ในการผลิตถึง 2-3 เดือน บริษัทญี่ปุ่นจึงไม่เห็นประโยชน์ของความตกลงระหว่างจีนและอาเซียนต่ออุตสาหกรรมยานยนต์มากนัก ซึ่งสะท้อนไปยังผลการสำรวจที่มีดัชนีติดลบ

- ในกรณีของอินเดีย บริษัทญี่ปุ่นจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบหรือชิ้นส่วนภายในประเทศมาก เนื่องจากภาษีนำเข้าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 10 และ มีอัตราภาษีที่เรียกเก็บจริง (effective rate) อยู่ที่ร้อยละ 30 จึงมีแนวโน้มที่บริษัทญี่ปุ่นจะใช้ไทยเป็นฐานการผลิตแล้วส่งสินค้าไปขายที่อินเดียโดยใช้ความตกลงอินเดีย-อาเซียน หรือความตกลงไทย-อินเดีย เช่น กรณีของบริษัทโซนี่

ภาพที่ 4.1 สัดส่วนของวัตถุดิบที่บริษัทญี่ปุ่นจัดหาแยกตามที่มาของแหล่งวัตถุดิบ (ร้อยละ)

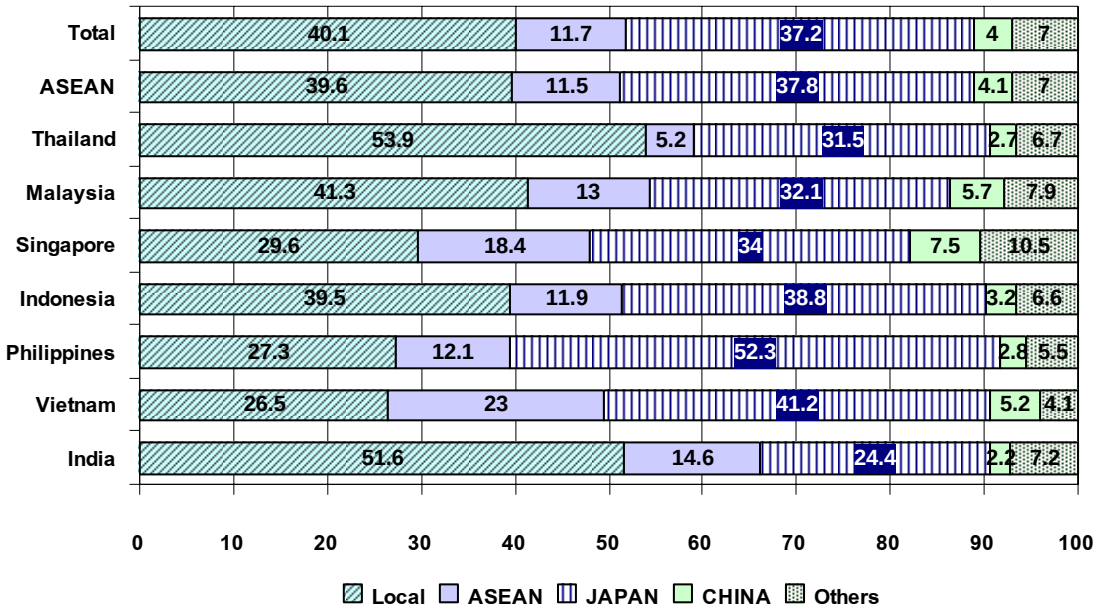

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia – ASEAN and India (survey 2007)

นอกจากนี้ JETRO ยังได้ดำเนินการสำรวจการใช้ประโยชน์ของ FTA และ EPA ของบริษัทญี่ปุ่นในกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งในด้านการนำเข้าและส่งออก ผลการสำรวจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ บริษัทที่ใช้ประโยชน์จาก FTAหรือ EPA ในปัจจุบัน บริษัทที่กำลังพิจารณาว่าจะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ในอนาคต และ บริษัทที่ไม่มีแผนที่จะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ในกรณีของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ภาพที่ 4.2 และภาพที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ 50 ของบริษัทญี่ปุ่นทั้งหมดไม่มีแผนที่จะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ทั้งในด้านการนำเข้าและส่งออก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2006 และ 2007 บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จาก FTA และ EPA ค่อนข้างคงที่ในส่วนของการส่งออก และมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์ลดลงในส่วนของการนำเข้า

ภาพที่ 4.2 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการนำเข้าของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007 (ร้อยละ)

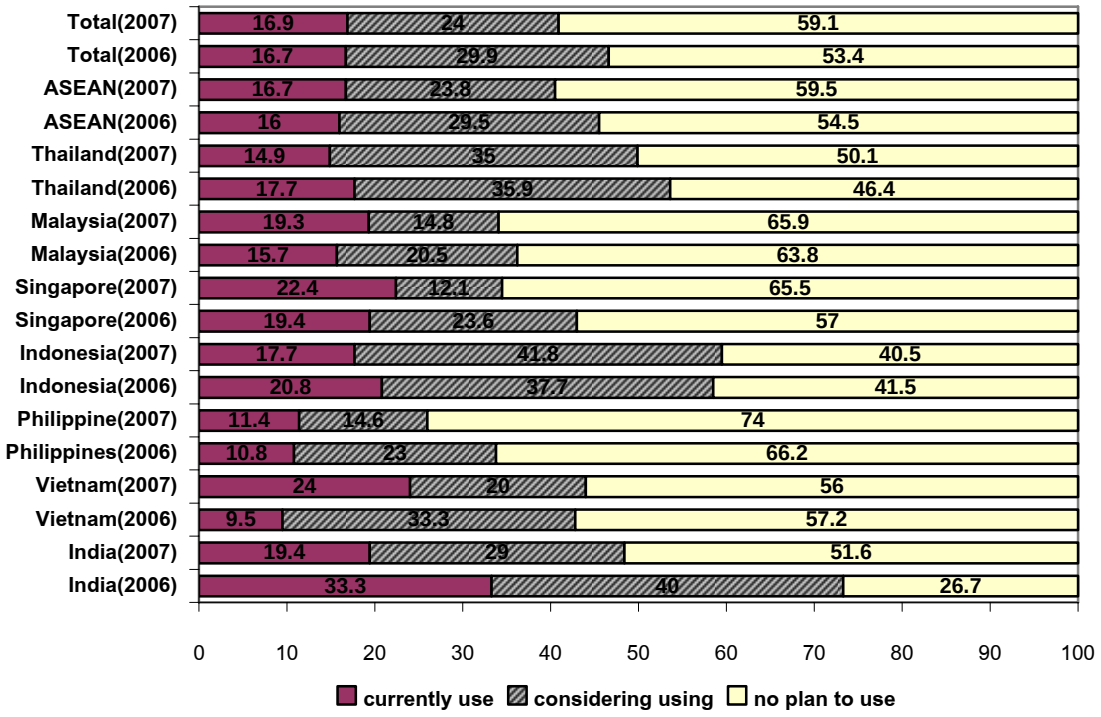

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia – ASEAN and India (survey 2007)

ภาพที่ 4.3 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการส่งออกของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007 (ร้อยละ)

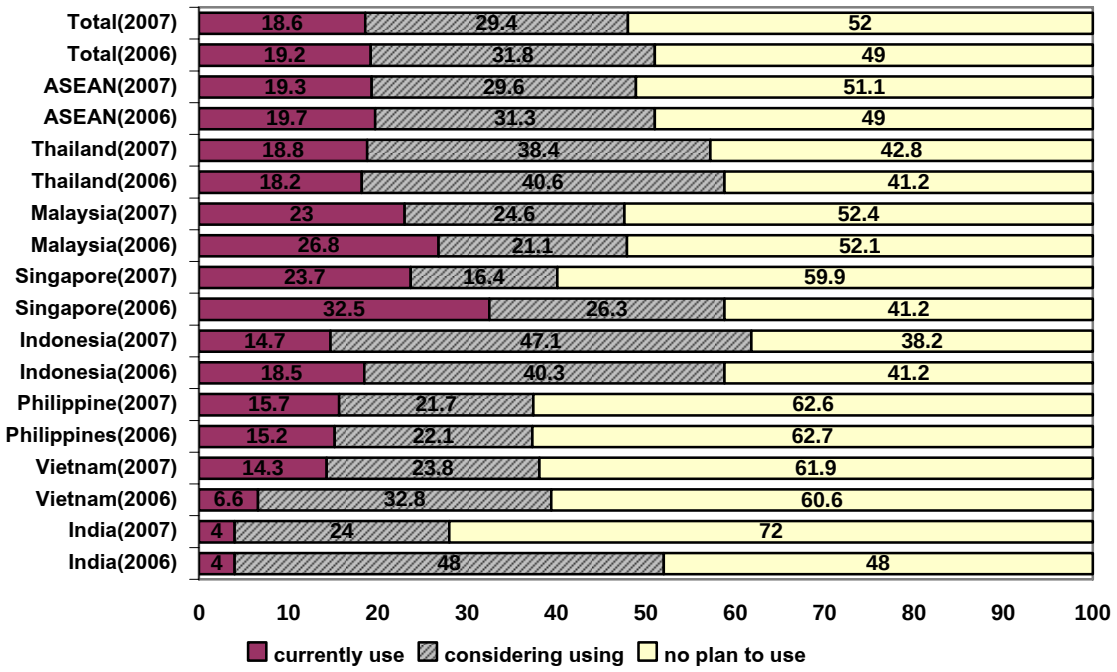

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia – ASEAN and India (survey 2007)

ผลการสำรวจเกี่ยวกับเหตุผลที่บริษัทญี่ปุ่นที่อยู่ในอาเซียนไม่มีแผนการที่จะใช้ FTA ชี้ว่า สาเหตุสำคัญของการไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงเนื่องจากการนำเข้าของผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA เพราะบริษัทได้รับประโยชน์จากสิทธิทางภาษีจากกระบวนการอื่นๆ อยู่แล้ว เช่น เขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) สิทธิพิเศษจากการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 63.5 ของเหตุผลทั้งหมด ในขณะที่ร้อยละ 45 ของบริษัทไม่ใช้ FTA ในการส่งออก เนื่องจากไม่เห็นประโยชน์ของ FTA ด้วยเหตุที่อัตราภาษีศุลกากรทั่วไปอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่แล้ว

บทที่ 5 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรของผู้ประกอบการไทย

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้ประเมินว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 ความตกลง JTEPA มีประโยชน์ต่อภาคอุตสาหกรรมไทยมากน้อยเพียงใด[1] และได้สรุปอุปสรรคในการใช้ประโยชน์จากความตกลงที่ทำให้ผู้ประกอบการไทยไม่สามารถได้รับประโยชน์จากความตกลงได้อย่างเต็มที่ ข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมไทยสามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA รวมทั้งความตกลง AJCEP ซึ่งกำลังจะมีผลบังคับใช้ในอนาคตได้มากขึ้น

ในทางวิชาการ ประโยชน์ของความตกลงทางการค้าสามารถวัดได้จากสวัสดิการสังคม (social welfare) ที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการวัดสวัสดิการสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่สามารถทำได้โดยง่ายนัก โดยเฉพาะความตกลงที่เพิ่งมีผลบังคับใช้ไปไม่นาน เช่น ความตกลง JTEPA ในการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้เสนอให้วัดประโยชน์ของความตกลงการค้าเสรีจาก “มูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้” (tariff saving) แทน เนื่องจากภาษีศุลกากรเป็นอุปสรรคทางการค้าที่สำคัญ การลดภาษีศุลกากรลงจากความตกลงการค้าเสรีจึงมีผลในการช่วยเพิ่มปริมาณการค้า (trade creation) และเพิ่มสวัสดิการของสังคม หากไม่เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion)

นอกจากวัดมูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้แล้ว คณะวิจัยยังได้วิเคราะห์ปัจจัย 3 ประการที่มีผลต่อมูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้คือ 1) ความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลง 2) แต้มต่อทางภาษีที่ได้รับจากการลดภาษีศุลกากรตาม FTA ให้ต่ำกว่าอัตรา MFN 3) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริง เมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้สรุปความหมายของคำต่างๆ เหล่านี้และสูตรในการคำนวณไว้ในภาพที่ 5.1 และกล่องข้อความที่ 5.1 ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงปริมาณการค้าระหว่างทั้ง 2 ประเทศ ถูกสรุปอยู่ในกล่องข้อความที่ 5.2

[1] ในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพียงแค่การแสวงหาประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรเท่านั้น ส่วนการแสวงหาประโยชน์ด้านอื่นๆ จากโครงการความร่วมมือต่างๆ นั้น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 6

ภาพที่ 5.1 การคำนวณอัตราการใช้สิทธิประโยชน์

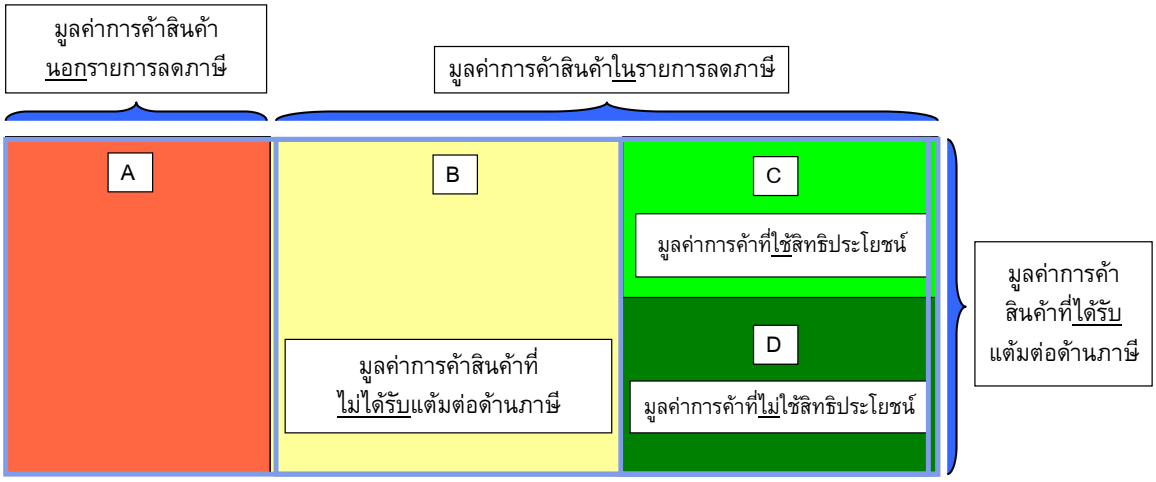

โดย A แทนมูลค่าการค้าสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีศุลกากรตามความตกลง

B แทนมูลค่าการค้าสินค้าที่อยู่ในรายการลดภาษีศุลกากร แต่ไม่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร เนื่องจากอัตราภาษีตามความตกลงเท่ากับอัตราภาษีปกติ (MFN rate)

C แทนมูลค่าการค้าสินค้าที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร และได้ขอใช้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากร

D แทนมูลค่าการค้าสินค้าที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร แต่ไม่ได้ขอใช้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากร

ดังนั้น ความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลง

$$= \frac{(C + D)}{(A + B + C + D)}$$

อัตราการใช้สิทธิประโยชน์

$$= \frac{C}{(C + D)}$$

กล่องข้อความที่ 5.1 นิยามของคำศัพท์ทางเทคนิค[2]

- **แต้มต่อด้านภาษีศุลกากร (tariff margin)** หมายถึง ผลต่างระหว่างอัตราภาษี MFN ที่ประเทศภาคีความตกลงการค้าเสรีจัดเก็บจากสินค้านำเข้าจากประเทศนอกภาคี กับอัตราภาษีที่จัดเก็บจากประเทศในภาคีด้วยกัน ในการวิเคราะห์อัตราภาษีในแต่ละปีของประเทศสมาชิกความตกลงการค้าเสรี จะมีสินค้าในรายการสินค้าที่จะมีการลดอัตราภาษีเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร ในรายงานฉบับนี้ คณะผู้วิจัยจะใช้มูลค่าการนำเข้าเป็นตัวถ่วงน้ำหนักในการคิดแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรโดยเฉลี่ย
- **ความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลงการค้าเสรี** หมายถึง สัดส่วนระหว่างมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของสินค้าเฉพาะรายการที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร กับมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของสินค้าทุกรายการ
- **อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (preference utilization rate)** หมายถึง สัดส่วนระหว่างมูลค่าการนำเข้าที่ใช้สิทธิประโยชน์ของสินค้าเฉพาะรายการที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร กับมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของสินค้าเฉพาะรายการที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร โดยในกรณีความตกลง JTEPA มูลค่าการนำเข้าที่ใช้สิทธิประโยชน์คือมูลค่าที่ปรากฏอยู่ใน form JTEPA ส่วนในกรณีระบบ GSP ของญี่ปุ่นจะใช้มูลค่าที่ปรากฏอยู่ใน form A อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ที่คำนวณได้จะแตกต่างจากสัดส่วนระหว่างมูลค่าการนำเข้าที่ใช้สิทธิประโยชน์ของสินค้าทุกรายการกับมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของสินค้าทุกรายการ ซึ่งมักมีการอ้างถึงโดยทั่วไป
- **มูลค่าภาษีศุลกากรที่ประหยัดได้ (tariff saving)** หมายถึง ผลต่างระหว่างมูลค่าภาษีศุลกากรที่ผู้นำเข้าต้องเสียก่อนที่ความตกลงการค้าเสรีจะมีผลบังคับใช้ กับมูลค่าภาษีศุลกากรที่ผู้นำเข้าต้องเสียหลังจากที่ความตกลงมีผลบังคับใช้แล้ว โดยสมมติว่าปริมาณการค้าก่อนและหลังการบังคับใช้ความตกลงไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งในทางปฏิบัติ คำนวณได้จากผลคูณระหว่างแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรของสินค้าแต่ละรายการกับมูลค่าการนำเข้าที่ใช้สิทธิประโยชน์ของสินค้ารายการนั้น ทั้งนี้ เมื่อนำมูลค่าภาษีศุลกากรที่ผู้นำเข้าสามารถประหยัดได้ทั้งหมดมาหารด้วยมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของสินค้าทุกรายการ จะมีค่าประมาณใกล้เคียงกับผลคูณของค่า 3 ค่า อันได้แก่ ความครอบคลุมของความตกลงการค้าเสรี แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้า และอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้

มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (%)

$$= \frac{\text{มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้}}{\text{มูลค่าการค้าทั้งหมด}}$$

$$= \frac{\text{มูลค่าการค้าที่ใช้สิทธิประโยชน์ x แต้มต่อภาษี}}{\text{มูลค่าการค้าทั้งหมด}}$$

$$= \frac{\text{มูลค่าการค้าที่ใช้สิทธิประโยชน์ x แต้มต่อภาษี}}{\text{มูลค่าการค้าทั้งหมด}} \times \frac{\text{มูลค่าการค้าที่ได้รับแต้มต่อภาษี}}{\text{มูลค่าการค้าที่ได้รับแต้มต่อภาษี}}$$

$$= \frac{\text{มูลค่าการค้าที่ได้รับแต้มต่อภาษี}}{\text{มูลค่าการค้าทั้งหมด}} \times \text{แต้มต่อภาษี} \times \frac{\text{มูลค่าการค้าที่ใช้สิทธิประโยชน์}}{\text{มูลค่าการค้าที่ได้รับแต้มต่อภาษี}}$$

$$= \text{ความครอบคลุมของความตกลง x แต้มต่อด้านภาษี x อัตราการใช้สิทธิประโยชน์}$$

[2] นิยามของคำศัพท์เหล่านี้ใช้ได้กับทั้งการส่งออกและการนำเข้า

กล่องข้อความที่ 5.2 การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าก่อนและหลังการทำความตกลง JTEPA

ตารางข้างล่างแสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2548 ถึงปี 2551 โดยหลังจากมีความตกลง JTEPA ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2551 ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นมูลค่า 9,878 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า มูลค่าการส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.97 โดยปัจจัยที่ทำให้การส่งออกสูงขึ้นอาจจะมาจากหลายปัจจัย เช่น อุปสงค์ของประเทศญี่ปุ่น การลดภาษีตามความตกลง JTEPA อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง การเข้ามาลงทุนของต่างชาติแล้วส่งออกไปญี่ปุ่น เป็นต้น การเพิ่มขึ้นของการค้าหลังจากการเปิดเสรีทางการค้าต่างๆ จึงไม่ได้มาจากการลดภาษีลงตามความตกลงเพียงปัจจัยเดียวอย่างที่มักมีการเข้าใจผิดกัน การจะทราบว่าการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการส่งออกของไทยเกิดจากความตกลง JTEPA มากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ (econometrics) เพื่อแยกผลจากปัจจัยต่างๆ ออกจากกัน ซึ่งในกระบวนการวิจัยจะต้องใช้ข้อมูลที่มีจำนวนระยะเวลามากกว่านี้ เช่น 4-5 ปีหลังความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ เป็นต้น ดังนั้น ในขั้นต้นหลังความตกลง JTEPA บังคับใช้มาไม่ถึงปีนี้ เราเพียงบอกได้ว่ามูลค่าการส่งออกได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 12.97 และมูลค่าการนำเข้าได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.10 ซึ่งเกิดจากหลายๆ ปัจจัยร่วมกัน

มูลค่าการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นใน 6 เดือนแรกของปี 2548 - ปี 2551

ช่วงเวลา	การส่งออก		การนำเข้า	
	มูลค่าส่งออกไทยไปญี่ปุ่น (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	มูลค่านำเข้าไทยจากญี่ปุ่น (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
ม.ค.-มิ.ย. 2548	7,415	-	13,122	-
ม.ค.-มิ.ย. 2549	7,742	4.40	12,547	-4.38
ม.ค.-มิ.ย. 2550	7,843	12.94	13,387	6.69
ม.ค.-มิ.ย. 2551	9,878	12.97	16,480	23.10

ที่มา ข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์

5.1 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรของภาคส่งออกไทยจากระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปของญี่ปุ่น

ก่อนที่ความตกลง JTEPA จะมีผลบังคับใช้ ผู้ประกอบการภาคส่งออกไทยเคยมีประสบการณ์ในการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปของญี่ปุ่น (Japan's Generalized System of Preference: GSP) มาก่อนแล้ว ที่ผ่านมา ผู้ประกอบการไทยอาจพบกับอุปสรรคบางประการจนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากระบบ GSP ได้อย่างเต็มที่ ในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมอุปสรรคและประสบการณ์ในการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ของญี่ปุ่นจากงานวิจัยต่างๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ว่าความตกลง JTEPA จะสามารถช่วยแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้และสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการไทยได้รับประโยชน์ในการส่งสินค้าไปยังญี่ปุ่นได้มากขึ้นหรือไม่

5.1.1 ความครอบคลุมของระบบ GSP

Komuro (2006) ได้วิเคราะห์โครงสร้างภาษีศุลกากรของสินค้าที่ระดับ HS 9 หลัก รวม 9,272 รายการ ที่ญี่ปุ่นเรียกเก็บกับประเทศต่างๆ โดยได้ข้อสรุปที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- ในจำนวนสินค้าเกษตรและสินค้าอาหารแปรรูปทั้งหมด 2,017 รายการ มีสินค้า 1,638 รายการที่มีอัตราภาษี MFN มากกว่าร้อยละ 0 อย่างไรก็ตาม ในจำนวนนี้ มีสินค้าที่อยู่ในรายการสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีตามระบบ GSP เพียง 339 รายการ หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 20.70 ของจำนวนสินค้าเกษตรและสินค้าอาหารแปรรูปที่มีอัตราภาษี MFN มากกว่าร้อยละ 0 สินค้าเกษตรและสินค้าอาหารแปรรูปที่มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีตามระบบ GSP เช่น เมล็ดข้าวโพด ปลาหมึกแช่แข็ง น้ำผัก
- ในจำนวนสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมด 7,255 รายการ มีสินค้า 4,432 รายการที่มีอัตราภาษี MFN มากกว่าร้อยละ 0 ในจำนวนนี้ มีสินค้าที่อยู่ในรายการสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีตามระบบ GSP 3,285 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 74.12 ของจำนวนสินค้าอุตสาหกรรมที่มีอัตราภาษี MFN มากกว่าร้อยละ 0 สินค้าอุตสาหกรรมที่อยู่นอกรายการสินค้าที่มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีตามระบบ GSP เช่น เกลือ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม เฟอร์ เครื่องหนัง รองเท้า และไม้อัด

โดยสรุปแล้ว ระบบ GSP ไม่ได้ครอบคลุมสินค้าจำนวนมากถึง 2,446 รายการ ในขณะที่ความตกลง JTEPA มีสินค้านอกรายการลดภาษีที่ระดับพิกัดศุลกากร 9 หลักเพียง 995 รายการ

5.1.2 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP

ในปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีตามระบบ GSP แก่ประเทศต่างๆ รวม 155 ประเทศ โดยแบ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา 108 ประเทศ และประเทศที่มีระดับการพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs: least-developing countries) อีก 47 ประเทศ เมื่อพิจารณาในช่วงตั้งแต่ปี 2543-2546 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศคู่แข่งของไทยในตลาดญี่ปุ่นหลายประเทศถูกตัดสิทธิ เนื่องจากได้รับการเลื่อนขั้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (full graduation) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการใช้สิทธิพิเศษตามระบบ GSP คิดเป็นมูลค่ามากที่สุดเป็นอันดับที่สองรองจากจีน ส่วนประเทศอื่นๆ ในอาเซียน อย่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม มีการใช้สิทธิเป็นอันดับรองๆ ลงมา เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศในอาเซียนทั้งหมดมีการใช้สิทธิในปี 2546 รวมกันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.6 เมื่อเทียบกับมูลค่าการใช้สิทธิตามระบบ GSP ทั้งหมด (ดูตารางที่ 5.1 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลในปี 2540 พบว่า อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ของภาคส่งออกไทยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง คืออยู่ที่ระดับร้อยละ 63.0 จากการเปรียบเทียบกับอัตราการใช้สิทธิประโยชน์โดยเฉลี่ยที่ทุกประเทศใช้สิทธิตามระบบ GSP ของญี่ปุ่น ซึ่งมีค่าอยู่ที่ร้อยละ 42.5 พอจะสรุปได้ว่า ภาคส่งออกไทยสามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์จากระบบ GSP ของญี่ปุ่นได้ดีกว่าหลายๆ ประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ ในอาเซียน เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ซึ่งมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน สินค้าส่งออกของไทยอาจมีความได้เปรียบด้านราคาไม่แตกต่างจากสินค้าของประเทศเหล่านี้เท่าใดนัก (ดูตารางที่ 5.2 ประกอบ) และเมื่อพิจารณาข้อมูลในปี 2547 ซึ่งเป็นข้อมูลล่าสุดที่มีการเผยแพร่ก็จะได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกัน (ดูตารางที่ 5.3 ประกอบ)

ประเทศจีนเป็นประเทศที่ใช้สิทธิประโยชน์ภายใต้ระบบ GSP ของญี่ปุ่นเป็นอันดับหนึ่งโดยมีมูลค่าสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 58.9 ของมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์ที่ทุกประเทศใช้ในปี 2547 การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนอย่างรวดเร็วอาจส่งผลให้จีนได้รับการเลื่อนขั้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งอาจส่งผลบวกต่อไทยในการขยายการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ของญี่ปุ่น หากในตอนนั้นไทยไม่ได้ถูกเลื่อนขั้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วย อย่างไรก็ตาม ไทยมีความตกลง JTEPA และ AJCEP กับญี่ปุ่นแล้วในปัจจุบัน ผู้ประกอบการไทยน่าจะใช้ประโยชน์จากความตกลงทั้งคู่เป็นหลัก โดยเฉพาะในสินค้าส่วนใหญ่ที่ได้รับแต้มต่อทางภาษีมากกว่าระบบ GSP และมีความแน่นอนกว่า เนื่องจากการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามระบบ GSP ของญี่ปุ่นมีการกำหนดเพดานนำเข้าทั้งเพดานรายสินค้า และเพดานของประเทศที่ใช้สิทธิ ตลอดจนการบริหารจัดการเป็นแบบมาก่อนได้ก่อน

5.1.3 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP

ที่ผ่านมา แม้ว่าผู้ประกอบการภาคส่งออกของไทยจะสามารถใช้ประโยชน์จากระบบ GSP ของญี่ปุ่นได้ในระดับที่สูงพอสมควร แต่ผู้ประกอบการไทยยังพบอุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์[3] เช่น

- สินค้าอยู่นอกรายการลดภาษีภายใต้ระบบ GSP
- การพบกับปัญหาความไม่แน่นอนว่าจะสามารถใช้สิทธิประโยชน์ได้หรือไม่ เนื่องจากสินค้าถูกจำกัดด้วยมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุด (ceiling) กล่าวคือ สินค้าที่มีการนำเข้ามาไม่เกินเพดานการนำเข้าจะยังสามารถได้รับสิทธิพิเศษได้ โดยอาจจะได้รับการยกเว้นภาษี หรือได้รับการลดหย่อนภาษีลงร้อยละ 20 40 60 หรือ 80 ของอัตราภาษี MFN แต่หากสินค้ามีการนำเข้าภายหลังจากที่เกินเพดานไปแล้ว สินค้านั้นจะต้องเสียภาษีที่อัตราภาษี MFN ตามปกติ หลักเกณฑ์การพิจารณาว่าสินค้านำเข้านั้นจะยังสามารถได้รับสิทธิพิเศษหรือไม่นั้น จะพิจารณาว่าการนำเข้านั้นเกินเพดานการนำเข้าสูงสุดของสินค้ารายการนั้นหรือไม่ (per-item ceiling หรืออาจเรียกว่า global ceiling) และเกินเพดานการนำเข้าสูงสุดของประเทศตนหรือไม่ (per-country ceiling หรืออาจเรียกว่า maximum country amount)[4] ทั้งนี้ การบริหารจัดการการนำเข้าเป็นไปตามหลักการขอก่อนได้สิทธิก่อน (first-come, first-served) จากข้อมูลพบว่า มีสินค้าอุตสาหกรรมจำนวน 1,264 รายการที่ถูกจำกัดด้วยมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุด
- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของระบบ GSP ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้าหลายรายการมีความเข้มงวดสูง เช่น หลักเกณฑ์การกำหนดสัดส่วนมูลค่าเพิ่มขั้นต่ำ (value added) ไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ควบคู่กับหลักเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 4 หลัก
- การใช้มาตรการยกเว้นการให้สิทธิพิเศษแก่สินค้านำเข้าจากบางประเทศที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันสูง (country-specific competitiveness-focused GSP exclusion) จากงานวิจัยของ Komuro (2006) พบว่า ตั้งแต่ปี 2546 ซึ่งเป็นปีแรกที่เริ่มมีการใช้มาตรการนี้ จนถึงปี 2548 ญี่ปุ่นได้เคยใช้มาตรการนี้กับสินค้าทูน่ากระป๋อง ผ้าปูที่นอน (mattress) และผ้านวมที่บุด้วยขนของเป็ดไอเดอร์ (eiderdown) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวไม่ได้ระบุสินค้าจากประเทศที่ถูกญี่ปุ่นใช้มาตรการดังกล่าว

---

[3] ส่วนอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้มาตรการปกป้อง (safeguard) กับสินค้าเกษตรและสินค้าอาหารแปรรูป หากสินค้านำเข้าภายใต้ระบบ GSP ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตภายในประเทศญี่ปุ่นนั้น ยังไม่พบว่าญี่ปุ่นเคยใช้มาตรการดังกล่าวในช่วงที่ผ่านมา

[4] ซึ่งปกติจะกำหนดเพดานการนำเข้าของแต่ละประเทศไว้ที่ไม่เกินร้อยละ 20 ของปริมาณการนำเข้าสูงสุดทั้งหมด

ความตกลง JTEPA น่าจะสามารถช่วยแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้และสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการไทยได้รับประโยชน์ในการส่งสินค้าไปยังญี่ปุ่นได้มากขึ้น เนื่องจากภายใต้ความตกลง JTEPA นั้น

- สินค้าส่วนใหญ่อยู่ในรายการลดภาษี
- ไม่มีการจำกัดการนำเข้าด้วยมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุดของประเทศตน (per-country ceiling) และมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุดรายสินค้า (per-item ceiling) ยกเว้นสินค้า 6 รายการที่อาจถูกจำกัดการนำเข้าภายใต้ความตกลง JTEPA ด้วยมาตรการการลดหย่อนภาษีเฉพาะในโควตา (tariff-rate quota) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุดรายสินค้า
- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA มีความเข้มงวดน้อยกว่าภายใต้ระบบ GSP เนื่องจากสำหรับสินค้าส่วนใหญ่ มีการใช้หลักเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 4 หลัก และ/หรือหลักเกณฑ์การกำหนดสัดส่วนมูลค่าเพิ่มขั้นต่ำไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40
- ไม่มีการใช้มาตรการยกเว้นการให้สิทธิพิเศษแก่สินค้านำเข้าจากบางประเทศที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันสูง

ตารางที่ 5.1 สัดส่วนการใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรตามระบบ GSP ของญี่ปุ่น

อันดับ	2529	2533	2542	2543	2544 (1,459,638 ล้านเยน)	2545 (1,574,839 ล้านเยน)	2546 (1,749,895 ล้านเยน)	2547 (1,898,818 ล้านเยน)
1	เกาหลีใต้ (24.5%)	เกาหลีใต้ (24.1%)	จีน (40.3%)	จีน (53.6%)	จีน (55.5%)	จีน (56.1%)	จีน (57.6%)	จีน (58.9%)
2	ไต้หวัน (21.2%)	ไต้หวัน (17.1%)	เกาหลีใต้ (10.6%)	ไทย (10.8%)	ไทย (9.2%)	ไทย (8.8%)	ไทย (7.8%)	ไทย (7.9%)
3	จีน (8.7%)	จีน (11.3%)	ไต้หวัน (9.2%)	อินโดนีเซีย (8.2%)	อินโดนีเซีย (8.5%)	อินโดนีเซีย (8.4%)	อินโดนีเซีย (7.8%)	มาเลเซีย (7.2%)
4	ฟิลิปปินส์ (6.4%)	บราซิล (7.8%)	ไทย (8.9%)	มาเลเซีย (7.1%)	มาเลเซีย (6.6%)	มาเลเซีย (6.6%)	มาเลเซีย (6.7%)	อินโดนีเซีย (6.3%)
5	สิงคโปร์ (4.4%)	ฟิลิปปินส์ (4.3%)	อินโดนีเซีย (6.1%)	ฟิลิปปินส์ (5.2%)	ฟิลิปปินส์ (5.2%)	ฟิลิปปินส์ (5.7%)	ฟิลิปปินส์ (5.5%)	ฟิลิปปินส์ (5.5%)
6	บราซิล (4.4%)	อินโดนีเซีย (4%)	มาเลเซีย (5.8%)	โมร็อกโก (2.0%)	เวียดนาม (1.8%)	เวียดนาม (1.9%)	เวียดนาม (1.8%)	เวียดนาม (2.0%)
7	ซาอุดีอาระเบีย (2.8%)	ไทย (3.4%)	ฟิลิปปินส์ (4.8%)	อินเดีย (1.7%)	อินเดีย (1.6%)	อินเดีย (1.5%)	อินเดีย (1.6%)	อินเดีย (1.6%)
8	มาเลเซีย (2.4%)	เวเนซุเอล่า (3.3%)	โมร็อกโก (1.4%)	เวียดนาม (1.5%)	บราซิล (1.3%)	บราซิล (1.3%)	บราซิล (1.4%)	บราซิล (1.4%)
9	ไทย (2.4%)	มาเลเซีย (3%)	บราซิล	บราซิล (1.5%)	ชิลี (1.1%)	ชิลี (1.0%)	แอฟริกาใต้ (1.1%)	แอฟริกาใต้ (1.3%)
10	อินโดนีเซีย (2.3%)	สิงคโปร์ (2.2%)	สิงคโปร์ (1.2%)	ชิลี (1.3%)	โมร็อกโก (0.8%)	โมร็อกโก (0.8%)	ชิลี (1.0%)	ชิลี (1.1%)

ที่มา: Komuro (2006) และ WTO (2007)

ตารางที่ 5.2 สรุปการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ที่ญี่ปุ่นให้แก่ประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญในปี 2540

ประเทศคู่ค้า	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ) [1]	มูลค่านำเข้าเฉพาะสินค้าที่ได้รับแต้มต่อ (ล้านเหรียญสหรัฐฯ) [2]	ความครอบคลุม (ร้อยละ)* [3] = [2] / [1]	มูลค่านำเข้าภายใต้การใช้สิทธิ (ล้านเหรียญสหรัฐฯ) [4]	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (ร้อยละ) [5] = [4] / [2]
จีน	41,438.01	20,604.94	49.7	5,581.37	27.1
เกาหลีใต้	14,173.13	4,885.71	34.5	2,788.73	57.1
ไต้หวัน	11,522.39	2,879.84	25.0	2,093.32	72.7
ไทย	8,983.48	1,958.67	21.8	1,233.74	63.0
มาเลเซีย	10,476.89	1,192.57	11.4	897.67	75.3
อินโดนีเซีย	13,686.03	1,584.82	11.6	819.80	51.7
ฟิลิปปินส์	4,883.97	876.39	17.9	598.45	68.3
สิงคโปร์	5,386.21	319.52	5.9	226.16	70.8
เวียดนาม	2,138.67	803.18	37.6	148.47	18.5
รวมทุกประเทศที่ได้รับสิทธิ	173,051.06	40,017.22	23.1	17,011.75	42.5

ที่มา: UNCTAD (1999)

หมายเหตุ: * คำนวณเพิ่มเติมโดยคณะผู้วิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับคำจำกัดความในบทนี้

ตารางที่ 5.3 สรุปการใช้สิทธิประโยชน์จากระบบ GSP ที่ญี่ปุ่นให้แก่ประเทศต่าง ๆ สูงสุด 10 อันดับแรกในปี 2547

ประเทศคู่ค้า	การใช้สิทธิ GSP ของญี่ปุ่น		มูลค่านำเข้ารวมจากประเทศคู่ค้า (ล้านเยน)*	สัดส่วนมูลค่าการใช้สิทธิต่อมูลค่านำเข้าของญี่ปุ่นจากประเทศคู่ค้า (ร้อยละ)
	มูลค่า (ล้านเยน)	สัดส่วน (ร้อยละ)		
จีน	1,118,119	58.9	10,194,991	11.0
ไทย	149,590	7.9	1,524,691	9.8
มาเลเซีย	137,020	7.2	1,525,670	9.0
อินโดนีเซีย	118,894	6.3	2,021,100	5.9
ฟิลิปปินส์	104,610	5.5	891,816	11.7
เวียดนาม	38,223	2.0	416,905	9.2
อินเดีย	31,107	1.6	282,480	11.0
บราซิล	27,036	1.4	394,627	6.9
แอฟริกาใต้	24,536	1.3	498,069	4.9
ชิลี	19,942	1.1	451,773	4.4
โลก	**1,898,818**	**100.0**	**49,197,465**	**3.9**

ที่มา: คณะผู้วิจัยคำนวณโดยใช้ข้อมูลการใช้สิทธิ GSP จาก WTO (2007) และข้อมูลการนำเข้ารวมจาก TradeMap

5.2 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นของภาคส่งออกไทย

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์การใช้ประโยชน์ของภาคส่งออกไทยจากความตกลง JTEPA ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2550 จนถึงเดือนมีนาคม 2551 ซึ่งเป็นช่วงปีแรกของการบังคับใช้ความตกลง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA

ญี่ปุ่นนำสินค้าที่ระดับพิกัดศุลกากร 6 หลักจำนวน 4,833 รายการมาไว้ในรายการลดภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลง JTEPA สัดส่วนการส่งออกของสินค้าในรายการลดภาษีนี้คิดเป็นร้อยละ 97.84 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสินค้าในรายการลดภาษีศุลกากรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 68.07 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดมีอัตราภาษี MFN อยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว ความตกลง JTEPA จึงมีความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลงเพียงร้อยละ 29.77 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาในรายสาขา พบว่า สินค้าส่งออกของไทยในกลุ่มเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มสิ่งทอ กลุ่มเครื่องหนัง และกลุ่มอาหารแปรรูป ส่วนใหญ่อยู่ในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษี ในขณะที่สินค้าในกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า กลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์เพียงส่วนน้อยอยู่ในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษี ส่วนสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนและในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดอยู่ในรายการลดภาษีที่ไม่ได้รับแต้มต่อด้านภาษี เนื่องจากมีอัตราภาษี MFN อยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว (ดูภาพที่ 5.2 ประกอบ)

สินค้าที่ไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้ เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง หรือเป็นสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีเป็นการถาวรภายใต้ความตกลง JTEPA ส่วนใหญ่เป็นสินค้าในกลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มเครื่องหนัง และกลุ่มสินค้าเกษตร ตัวอย่างสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง เช่น น้ำตาลดิบ (HS 170111190) และอาหารปรุงแต่งอื่นๆ (HS 210690510) ตัวอย่างสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีเป็นการถาวร เช่น ปลาหมึกกระดองและปลาหมึกกล้วย (HS 030749190) และข้าวที่สีแล้ว (HS 100630010) เป็นที่น่าสังเกตว่า สินค้าทั้งหมดที่ไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้มีอัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักสูงถึงร้อยละ 202.99

ภาพที่ 5.2 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA สำหรับภาคส่งออกไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

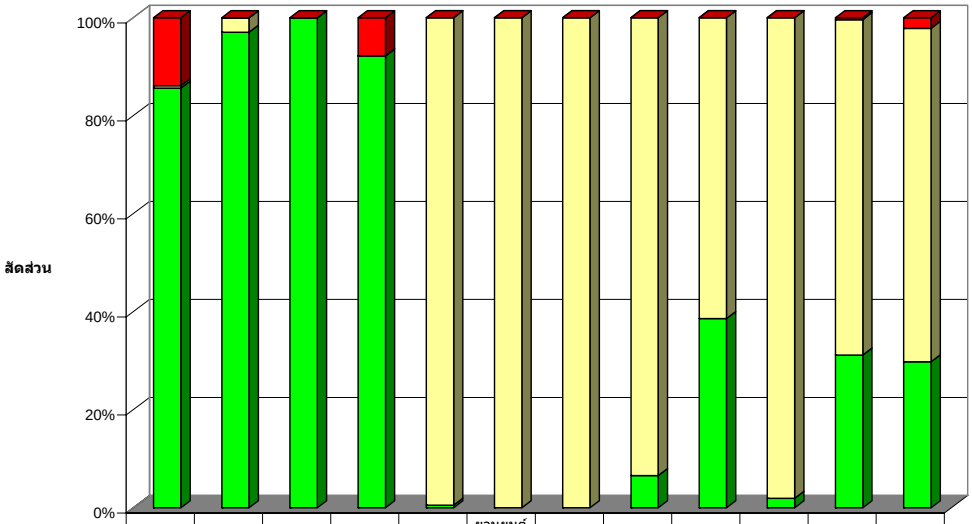

	อาหาร	สิ่งทอ	เครื่องนุ่งห่ม	เครื่องหนัง	เหล็ก	ยานยนต์และชิ้นส่วน	อิเล็กทรอนิกส์	เครื่องใช้ไฟฟ้า	อัญมณี	เฟอร์นิเจอร์	อื่นๆ	รวม
สินค้านอกรายการลดภาษี	13.88	0.05	0.03	7.77	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.39	2.16
สินค้าที่ไม่ได้รับแต้มต่อ	0.50	2.95	0.00	0.03	99.46	100.00	100.00	93.43	61.38	98.06	68.43	68.07
สินค้าที่ได้รับแต้มต่อ	85.62	97.01	99.97	92.20	0.54	0.00	0.00	6.57	38.62	1.94	31.18	29.77

5.2.2 แต้มต่อที่ได้จากความตกลง JTEPA

หากพิจารณาสินค้าในรายการลดภาษีศุลกากรเฉพาะที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร พบว่า ญี่ปุ่นเก็บภาษีศุลกากรกับสินค้านำเข้าไทยที่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลง JTEPA ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.63 และเรียกเก็บกับสินค้านำเข้าจากประเทศอื่น (MFN rate) ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 9.45 ความตกลง JTEPA จึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยได้เปรียบสินค้าจากประเทศคู่แข่งคิดเป็นแต้มต่อเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักร้อยละ 7.82

เมื่อพิจารณาในรายสาขา พบว่า สินค้าในกลุ่มอาหารแปรรูปได้รับแต้มต่อสูงถึงร้อยละ 12.40 ในขณะที่สินค้าในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มและกลุ่มสิ่งทอได้รับแต้มต่อร้อยละ 8.94 และ 7.31 ตามลำดับ ส่วนสินค้าในกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ได้รับแต้มต่อน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 0.61 (ดูภาพที่ 5.3 ประกอบ) สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยที่ได้รับแต้มต่อสูงโดยเปรียบเทียบ เช่น น้ำมันปิโตรเลียม (HS 271019) กุ้งปรุงแต่ง (HS 160520)

ภาพที่ 5.3 แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ภาคส่งออกไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

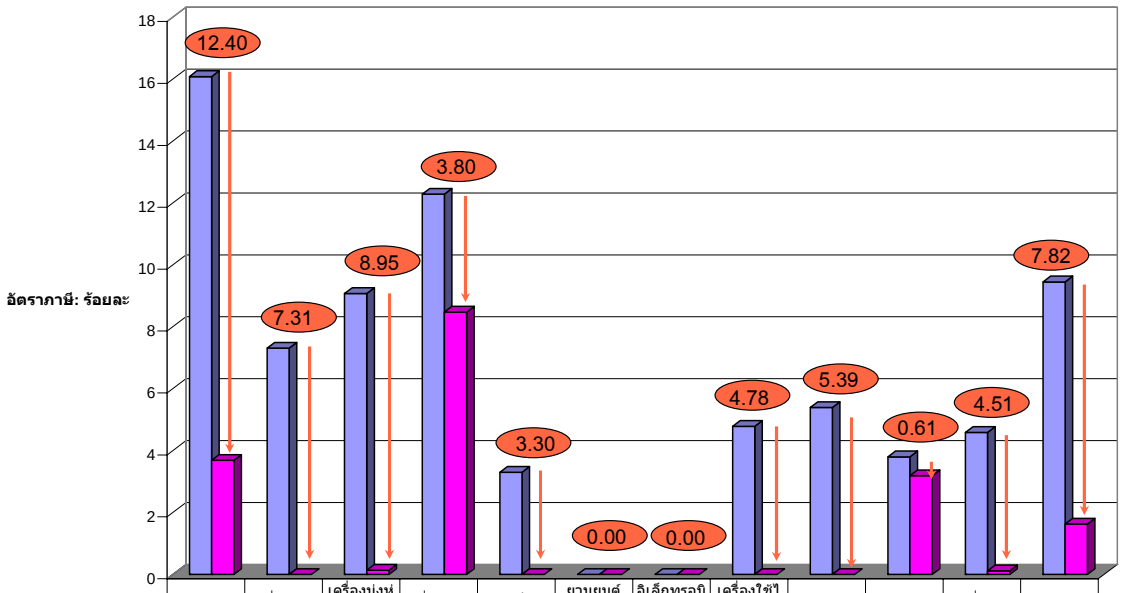

	อาหาร	สิ่งทอ	เครื่องนุ่งห่ม	เครื่องหนัง	เหล็ก	ยานยนต์และชิ้นส่วน	อิเล็กทรอนิกส์	เครื่องใช้ไฟฟ้า	อัญมณี	เฟอร์นิเจอร์	อื่นๆ	รวม
อัตรา MFN	16.09	7.31	9.08	12.28	3.30	0.00	0.00	4.78	5.39	3.80	4.59	9.45
อัตรา JTEPA	3.69	0.00	0.13	8.48	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.19	0.12	1.63

5.2.3 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA

ในช่วง 5 เดือนแรกที่ความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ ผู้ประกอบการไทยส่งออกภายใต้ JTEPA รวมเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 1,320.28 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ผู้ส่งออกที่ใช้สิทธิประโยชน์มากที่สุดในด้านมูลค่าคือผู้ส่งออกในกลุ่มอาหารแปรรูป ซึ่งใช้สิทธิสูงถึง 628.57 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 47.61 ของมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาในด้านอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ ผู้ส่งออกไทยใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ในระดับที่ค่อนข้างสูงคือที่อัตราร้อยละ 55.85 ผู้ส่งออกไทยในกลุ่มอัญมณีมีความตื่นตัวในการใช้สิทธิประโยชน์มากที่สุด โดยมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์สูงถึงร้อยละ 95.65 รองลงมาเป็นผู้ส่งออกในกลุ่มเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มสิ่งทอ และกลุ่มเครื่องหนัง ตามลำดับ ส่วนผู้ส่งออกไทยในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้าและกลุ่มเฟอร์นิเจอร์มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ไม่สูงนัก ในขณะที่ผู้ส่งออกไทยในกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้าไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย (ดูภาพที่ 5.4 ประกอบ)

เนื่องจากสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนและกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์มีอัตราภาษี MFN อยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของผู้ส่งออกไทยในกลุ่มสินค้านี้จึงมีค่าเป็น 0

ภาพที่ 5.4 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ของภาคส่งออกไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

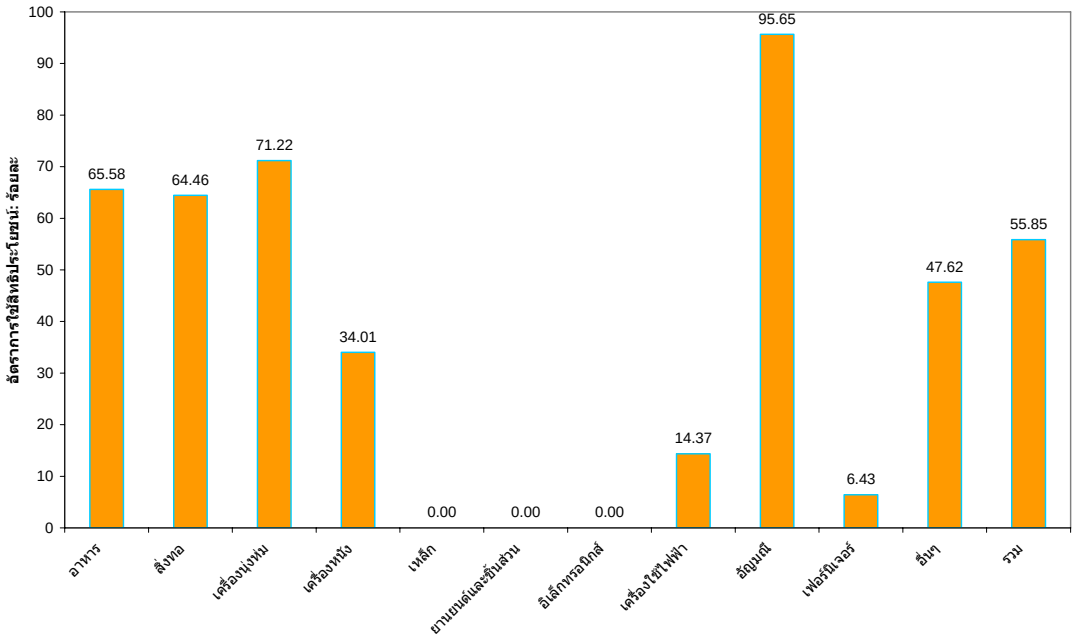

5.2.4 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA

ในภาพรวม ความตกลง JTEPA ช่วยทำให้สินค้าส่งออกไทยประหยัดภาษีคิดเป็นมูลค่า 75.18 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.95 เมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออกรวมทั้งหมดจากไทยไปญี่ปุ่น ในมุมมองของผู้นำเข้าญี่ปุ่น สินค้าส่งออกของไทยในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มมีราคาลดลงโดยเปรียบเทียบสูงที่สุดที่ร้อยละ 7.10 รองลงมาเป็นสินค้าในกลุ่มสิ่งทอ กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มเครื่องหนัง และกลุ่มอัญมณี ตามลำดับ ส่วนสินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า กลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์แทบจะไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย (ดูภาพที่ 5.5 ประกอบ)

ภาพที่ 5.5 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่สินค้าส่งออกไทยประหยัดได้จากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

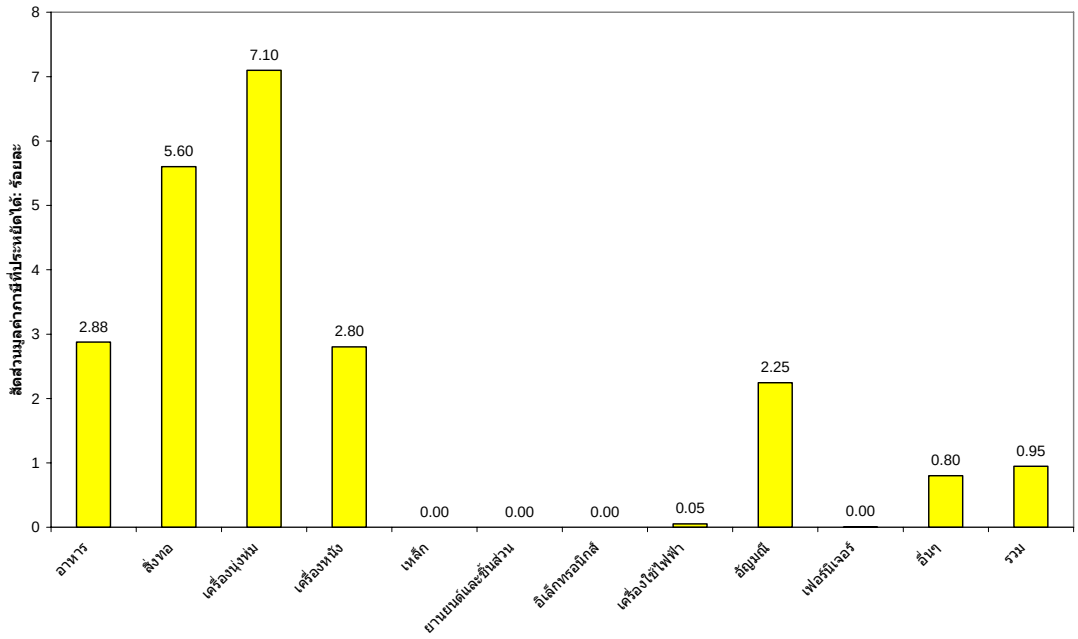

5.2.5 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA

แม้ว่าในภาพรวม ภาคส่งออกไทยจะใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและสมาคมธุรกิจ พบว่า ยังมีผู้ส่งออกส่วนหนึ่งที่ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้ เนื่องจาก

- ผู้ประกอบการบางรายขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความตกลง เช่น
    - ไม่รู้ว่ามีความตกลง JTEPA
    - ไม่รู้ว่าสินค้าที่เกี่ยวข้องกับตนมีสิทธิประโยชน์ได้รับการลดหย่อนภาษี
    - ไม่รู้ขั้นตอนและกระบวนการขอใช้สิทธิประโยชน์
- ผู้ประกอบการบางรายขาดความกระตือรือร้นในการขอใช้สิทธิประโยชน์ เช่น
    - ไม่ใช้สิทธิประโยชน์ หากลูกค้าญี่ปุ่นไม่ได้ขอมา
    - ไม่ได้แจ้งให้บริษัทที่เป็นตัวแทนออกของดำเนินการให้
    - กังวลว่าการเปิดเผยโครงสร้างต้นทุนการผลิตเพื่อขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) จะทำให้รัฐเรียกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
- มีสินค้าอยู่นอกรายการลดภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าในกลุ่มอาหารแปรรูปและกลุ่มเครื่องหนัง ตัวอย่างสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง เช่น น้ำตาลดิบ (HS 170111190) และอาหารปรุงแต่งอื่นๆ (HS 210690510) ตัวอย่างสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีเป็นการถาวร เช่น ปลาหมึกกระดองและปลาหมึกกล้วย (HS 030749190) และข้าวที่สีแล้ว (HS 100630010)
- อัตราภาษีภายใต้ความตกลง JTEPA ของสินค้าบางรายการไม่จูงใจพอ โดย
    - สินค้า 80 รายการ (47.95 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สิทธิจากระบบ GSP ต่อไป เนื่องจากอัตราภาษีภายใต้ JTEPA สูงกว่า (ดูตารางที่ 5.4 ประกอบ)
    - สินค้า 22 รายการ (50.85 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) ยังต้องใช้สิทธิจากระบบ GSP ในช่วงแรก เนื่องจากในช่วงแรกนี้อัตราภาษีภายใต้ JTEPA สูงกว่า (ดูตารางที่ 5.5 ประกอบ)
    - สินค้า 17 รายการ (139.80 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) ยังต้องเสียภาษีที่อัตรา MFN ปกติในช่วงแรก เนื่องจากในช่วงแรกนี้อัตราภาษีภายใต้ JTEPA สูงกว่า (ดูตารางที่ 5.6 ประกอบ)
    - สินค้าในบัญชีทยอยลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายใน 7 ปี (B7), 10 ปี (B10) และ 15 ปี (B15) ได้รับแต้มต่อน้อย
- มีสินค้าไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (RoOs) เช่น

- อาหารสุนัขและแมว (HS 230910) ไม่ผ่านเกณฑ์สะสมมูลค่าเพิ่ม (VA) 40%
- พรม (HS 570320) ไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 2 หลักที่ยกเว้นการเปลี่ยนจากบางพิกัด (CCex)
- เครื่องนุ่งห่มบางรายการ ไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 2 หลักประกอบกับเกณฑ์การผ่านกระบวนการผลิตที่สำคัญ (CCandP)

- ผู้ส่งออกไม่สามารถจัดทำระบบบัญชีให้สอดคล้องตามข้อกำหนดที่ระบุใน RoOs ได้
  - ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่มีกำลังคนเพียงพอ
  - ผู้ผลิตไม่ให้ความร่วมมือในการส่งใบ C/O ให้ผู้ส่งออก
  - ผู้ส่งออกสินค้าประมงมีปัญหาการขอใบรับรองสัญชาติเรือและได้ก๋งจากเรือประมงเพื่อขอ C/O
- ผู้ประกอบการบางรายเห็นว่ากระบวนการขอใช้สิทธิประโยชน์ยุ่งยาก และบางครั้งผู้ประกอบการไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกเท่าที่ควร
  - เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้คำแนะนำได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน
  - เจ้าหน้าที่มีดุลยพินิจในการตรวจสอบเอกสารแตกต่างกัน ทำให้ถูกปฏิเสธการออกใบ C/O ในบางครั้ง
  - สำนักงานของกรมการค้าต่างประเทศในส่วนภูมิภาคมีกำลังคนไม่เพียงพอที่จะให้บริการ
  - ระบบการขอใบ C/O ทางอินเทอร์เน็ตมีปัญหาระบบล่มเป็นบางครั้ง
  - ขั้นตอนการขอส่งออกสินค้าที่ญี่ปุ่นกำหนดโควตาการนำเข้ามีความยุ่งยาก
  - การเปลี่ยนไปใช้รหัสพิกัดศุลกากร HS 2007 ทำให้เกิดความสับสน
  - มีปัญหาการตีความรหัสพิกัดศุลกากร เช่น ปลาแช่เย็นแช่แข็ง (HS 03) กับปลาแปรรูป (HS 16) สินค้าในกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ (HS 44) สินค้าในกลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
  - ศุลกากรญี่ปุ่นใช้เวลาในการพิจารณาลดหย่อนอัตราภาษีนาน

ตารางที่ 5.4 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยจำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สิทธิจากระบบ GSP ต่อไป

020630091	020641090	020649091	030751000	090121000	090122000	121220131	160220091	160290290	160300010
160412000	160413010	160413090	160415000	160416000	160419010	160420020	160510021	160530010	160540011
160590212	160590213	160590295	180610200	180620290	180632110	180690220	190190230	190240000	190532000
190590313	190590319	190590329	200190250	210111100	210112110	210210000	210690251	210690297	220410000
220429090	220510000	220590200	220600210	220890123	290544000	291814000	291815010	350510200	350520000
411410000	411420010	411420090	430211000	430219020	430219090	430220090	430230013	430230019	430230029
430310013	430310014	430310019	430310099	430390090	441210910	441210990	441294110	441294120	441294190
441294900	441299110	441299120	441299190	441299910	441299920	441299990	160590290*	220600229*	220890129*

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศประจำประเทศญี่ปุ่น

ตารางที่ 5.5 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยยังต้องใช้สิทธิจากระบบ GSP ในช่วงแรก เนื่องจาก อัตราภาษีตาม JTEPA ยังสูงกว่า

390110020	390110060	390120010	390130010	390190010	390210010	390220010	390230010	390290010	390311010
390319010	390320010	390330010	390390010	640510300	640520000	640590200	701810000	701890010	940190021
940190029	290611000								

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศประจำประเทศญี่ปุ่น

ตารางที่ 5.6 สินค้าที่ผู้ส่งออกไทยยังต้องใช้เสียภาษีที่อัตรา MFN ปกติในช่วงแรก เนื่องจากอัตราภาษีตาม JTEPA ยังสูงกว่า

271011131	271011132	271011143	271011149	271011159	271019143	271019149	271019159	271019165	271019166
271019167	271019169	271019173	271019174	271019175	271019179	290611000**			

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศประจำประเทศญี่ปุ่น

5.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีศุลกากรจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นของภาคนำเข้าไทย

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์การใช้ประโยชน์ของภาคนำเข้าไทยจากความตกลง JTEPA ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2550 จนถึงเดือนมีนาคม 2551 ซึ่งเป็นช่วงปีแรกของการบังคับใช้ความตกลง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA

ไทยนำสินค้าที่ระดับพิกัดศุลกากร 8 หลักจำนวน 8,235 รายการมาไว้ในรายการลดภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลง JTEPA สัดส่วนการนำเข้าของสินค้าในรายการลดภาษีนี้คิดเป็นร้อยละ 99.22 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสินค้าในรายการลดภาษีศุลกากรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 61.08 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดมีอัตราภาษีภายใต้ความตกลงในปีแรกของการบังคับใช้เท่ากับอัตรา MFN อยู่แล้ว ความตกลง JTEPA จึงมีความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลงเพียงร้อยละ 38.61 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาในรายสาขา พบว่า สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นในกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ กลุ่มเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มสิ่งทอ กลุ่มเครื่องหนัง กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า และกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน ส่วนใหญ่อยู่ในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษี ในขณะที่สินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า กลุ่มอัญมณี และกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ เพียงส่วนน้อยอยู่ในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษี (ดูภาพที่ 5.6 ประกอบ)

สินค้าที่ไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้ เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง หรือเป็นสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีเป็นการถาวรภายใต้ความตกลง JTEPA สินค้าที่มีความอ่อนไหวสูงซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่งทั้งหมดเป็นสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน เช่น (HS 87032353) (HS 87033351) และ (HS 87032393) ในขณะที่สินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีเป็นการถาวร ได้แก่ ไหมดิบ (HS 50020000) และบุหรี่และยาสูบ (HS 24 ทั้งหมด) เป็นที่น่าสังเกตว่า สินค้าทั้งหมดที่ไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้มีอัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักสูงถึงร้อยละ 79.30

ภาพที่ 5.6 ความครอบคลุมของความตกลง JTEPA สำหรับภาคนำเข้าไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

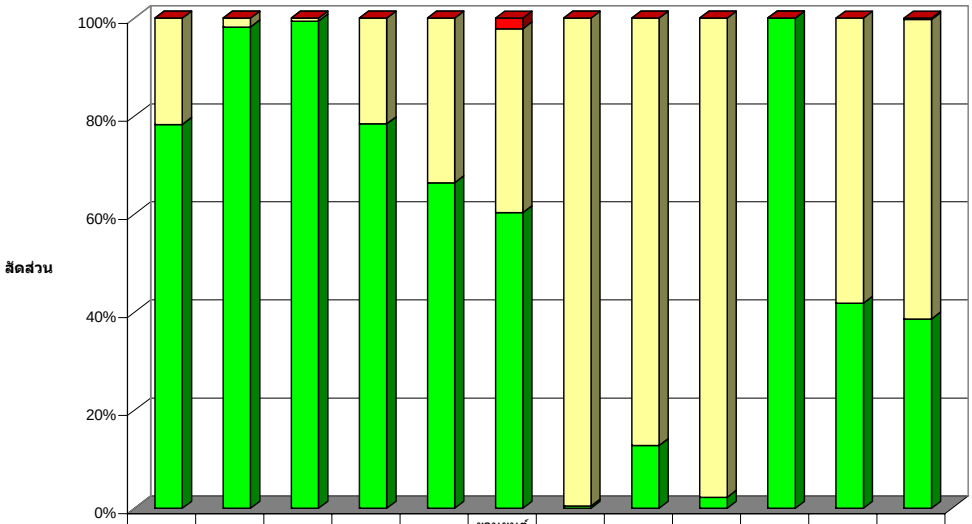

	อาหาร	สิ่งทอ	เครื่องนุ่งห่ม	เครื่องหนัง	เหล็ก	ยานยนต์และชิ้นส่วน	อิเล็กทรอนิกส์	เครื่องใช้ไฟฟ้า	อัญมณี	เฟอร์นิเจอร์	อื่นๆ	รวม
สินค้านอกรายการลดภาษี	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.19	0.00	0.00	0.00	0.00	0.02	0.30
สินค้าที่ไม่ได้รับแต้มต่อ	21.69	1.84	0.63	21.57	33.59	37.49	99.53	87.21	97.72	0.00	58.14	61.08
สินค้าที่ได้รับแต้มต่อ	78.31	98.16	99.37	78.43	66.41	60.32	0.47	12.79	2.28	100.00	41.84	38.61

5.3.2 แต้มต่อที่ได้จากความตกลง JTEPA

หากพิจารณาสินค้าในรายการลดภาษีศุลกากรเฉพาะที่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากร พบว่า ไทยเก็บภาษีศุลกากรกับสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นที่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลง JTEPA ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.02 และเรียกเก็บกับสินค้านำเข้าจากประเทศอื่น (MFN rate) ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 11.87 ความตกลง JTEPA จึงทำให้สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นได้รับแต้มต่อเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักร้อยละ 4.85

เมื่อพิจารณาในรายสาขา พบว่า สินค้าในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มได้รับแต้มต่อสูงที่สุดถึงร้อยละ 25.00 ในขณะที่สินค้าในกลุ่มอัญมณีและกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนได้รับแต้มต่อร้อยละ 14.06 และ 12.96 ตามลำดับ ส่วนสินค้าในกลุ่มเฟอร์นิเจอร์และกลุ่มเครื่องหนังได้รับแต้มต่อน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 1.44 และ 1.46 ตามลำดับ (ดูภาพที่ 5.7 ประกอบ) สินค้านำเข้าที่สำคัญที่ได้รับแต้มต่อสูงโดยเปรียบเทียบ เช่น (HS 870899) และ (HS 870840) ซึ่งได้รับแต้มต่อร้อยละ 10 ทั้ง 2 รายการ

ภาพที่ 5.7 แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ภาคนำเข้าไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

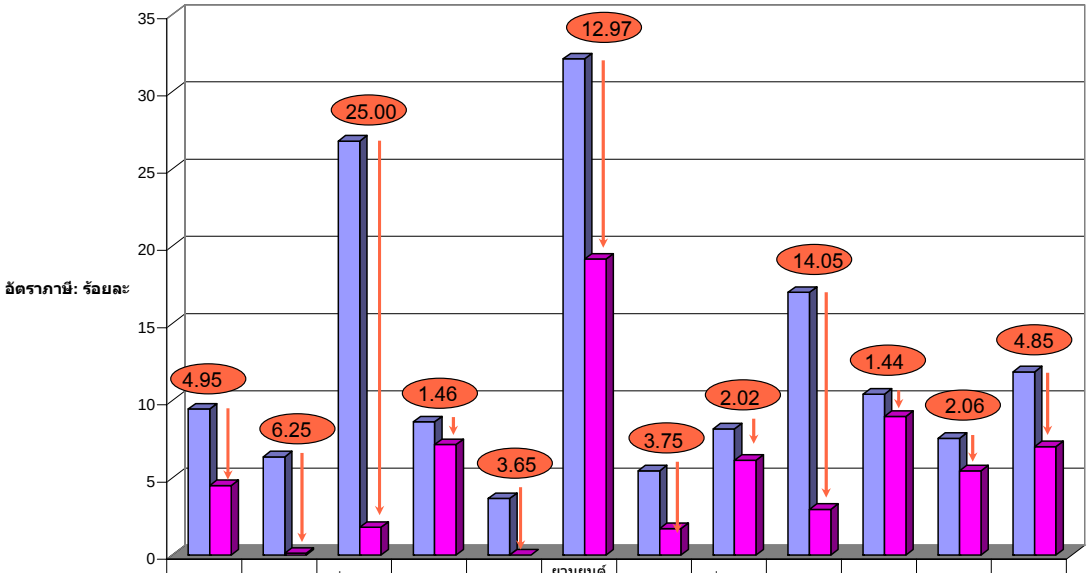

	อาหาร	สิ่งทอ	เครื่องนุ่งห่ม	เครื่องหนัง	เหล็ก	ยานยนต์และชิ้นส่วน	อิเล็กทรอนิกส์	เครื่องใช้ไฟฟ้า	อัญมณี	เฟอร์นิเจอร์	อื่นๆ	รวม
อัตรา MFN	9.45	6.36	26.80	8.62	3.66	32.13	5.46	8.17	17.01	10.43	7.55	11.87
อัตรา JTEPA	4.50	0.11	1.80	7.16	0.01	19.16	1.71	6.15	2.96	8.99	5.47	7.02

5.3.3 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA

ในช่วง 5 เดือนแรกที่ความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ ผู้ประกอบการไทยนำเข้าภายใต้ JTEPA รวมเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 334.38 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ผู้นำเข้าที่ใช้สิทธิประโยชน์มากที่สุดในด้านมูลค่าคือผู้นำเข้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนและกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า ซึ่งใช้สิทธิคิดเป็นร้อยละ 42.90 และ 39.34 ของมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์ทั้งหมด ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในด้านอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ ผู้นำเข้าไทยใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ในระดับที่ต่ำมากคือที่อัตราร้อยละ 6.57 ผู้นำเข้าไทยในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มมีความตื่นตัวในการใช้สิทธิประโยชน์มากที่สุดโดยเปรียบเทียบ โดยมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 23.12 รองลงมาเป็นผู้นำเข้าในกลุ่มสิ่งทอ กลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน และกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า ตามลำดับ ในขณะที่ผู้นำเข้าไทยในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย (ดูภาพที่ 5.8 ประกอบ)

ภาพที่ 5.8 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ของภาคนำเข้าไทย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

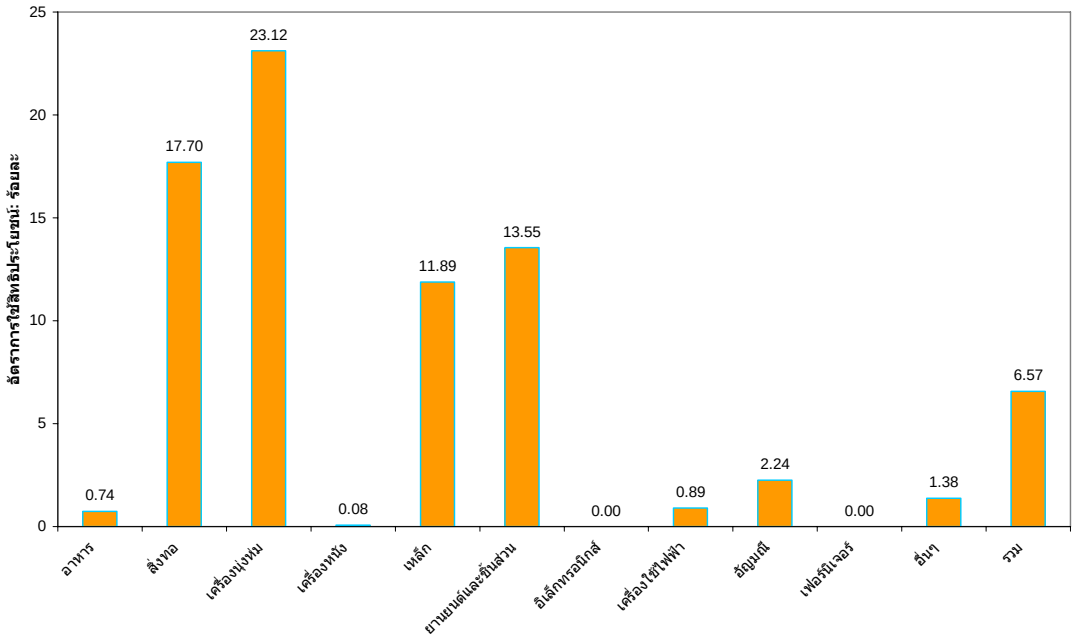

5.3.4 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA

ในภาพรวม ความตกลง JTEPA ช่วยทำให้สินค้านำเข้าไทยประหยัดภาษีคิดเป็นมูลค่า 48.40 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.37 เมื่อเทียบกับมูลค่าการนำเข้ารวมทั้งหมดของไทยจากญี่ปุ่น ในมุมมองของผู้นำเข้าไทย สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มมีราคาลดลงโดยเปรียบเทียบสูงที่สุดที่ร้อยละ 6.89 รองลงมาเป็นสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน กลุ่มสิ่งทอ และกลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า ตามลำดับ ส่วนสินค้าในกลุ่มที่เหลือแทบจะไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย (ดูภาพที่ 5.9 ประกอบ)

ภาพที่ 5.9 สัดส่วนมูลค่าภาษีที่สินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นประหยัดได้จากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

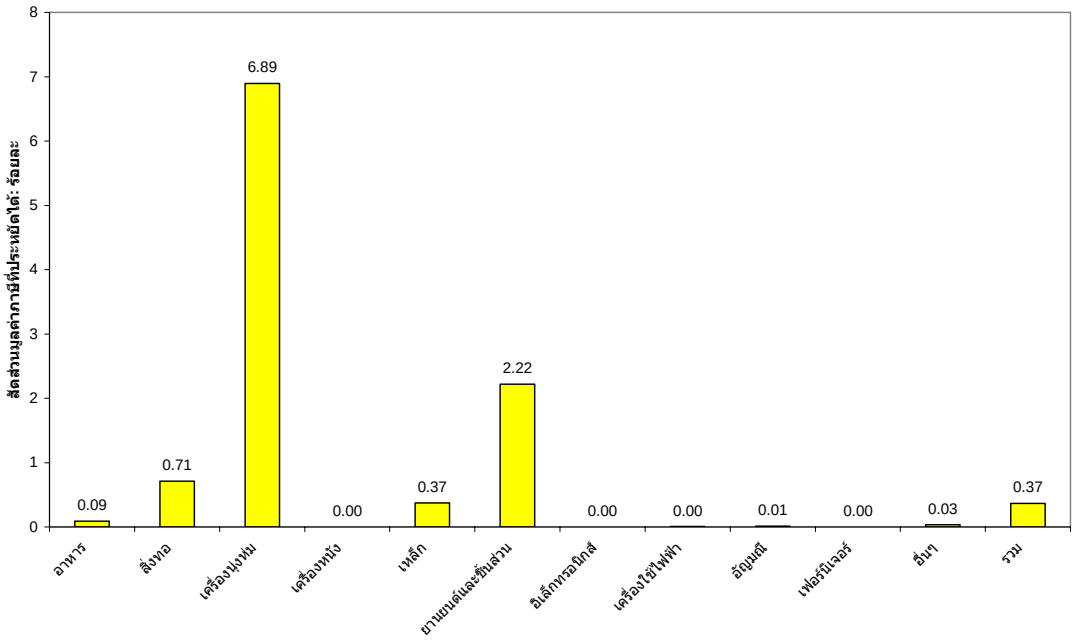

5.3.5 อุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA

ที่ผ่านมา ภาคนำเข้าไทยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและสมาคมธุรกิจ พบว่า ผู้ประกอบการไทยส่วนหนึ่งไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากอุปสรรคสำคัญดังต่อไปนี้

- ผู้ประกอบการไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่มีกำลังคนเพียงพอสำหรับการติดต่อกับกรมศุลกากรเพื่อขอรับการลดหย่อนภาษี
- ค่าธรรมเนียมการออกใบ C/O ของฝั่งญี่ปุ่นสูงเกินไปสำหรับการค้าขายชิ้นส่วนสินค้าที่มีการซื้อขายกันบ่อยครั้ง เช่น ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนยานยนต์
- ผู้ประกอบการญี่ปุ่นกังวลว่า การเปิดเผยโครงสร้างต้นทุนการผลิตเพื่อขอใบ C/O จะทำให้คู่แข่งรู้ข้อมูล เนื่องจากผู้มีอำนาจออกใบ C/O เป็นภาคเอกชนด้วยกัน
- ยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ประกอบการญี่ปุ่นกับกรมศุลกากรไทยในการตรวจสอบและรับรองใบกำกับสินค้าที่ออกโดยประเทศที่สาม (third-party re-invoicing) แม้จะมีความตกลงขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Operational Procedures) แล้วก็ตาม
- กรมศุลกากรไทยใช้เวลาในการพิจารณาลดหย่อนอัตราภาษีนาน

5.4 ข้อสรุปและแนวทางการแสวงหาผลประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรจากความตกลง JTEPA

ที่ผ่านมา ผู้ประกอบการภาคส่งออกไทยในภาพรวมสามารถใช้ประโยชน์จากระบบ GSP ของญี่ปุ่นได้ในระดับสูงถึงประมาณร้อยละ 63.0 (ข้อมูลปี 2540) อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ประกอบการอีกส่วนหนึ่งที่อาจพบกับอุปสรรคบางประการจนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากระบบ GSP ได้อย่างเต็มที่ ความตกลง JTEPA น่าจะสามารถช่วยแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้และสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการไทยได้รับประโยชน์ในการส่งสินค้าไปยังญี่ปุ่นได้มากขึ้น เนื่องจากภายใต้ความตกลง JTEPA นั้น

- สินค้าส่วนใหญ่อยู่ในรายการลดภาษี
- ไม่มีการจำกัดการนำเข้าด้วยมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุดของประเทศตน (per-country ceiling) และมาตรการกำหนดเพดานการนำเข้าสูงสุดรายสินค้า (per-item ceiling)
- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ความตกลง JTEPA สำหรับสินค้าส่วนใหญ่มีความเข้มงวดน้อยกว่า
- ไม่มีการใช้มาตรการยกเว้นการให้สิทธิพิเศษแก่สินค้านำเข้าจากบางประเทศที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันสูง

ในการประเมินว่าความตกลง JTEPA มีประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรต่อภาคอุตสาหกรรมไทยมากน้อยเพียงใด คณะผู้วิจัยได้ใช้สัดส่วนระหว่างมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้กับมูลค่าการค้าทั้งหมดเป็นตัวชี้วัด

จากการศึกษา พบว่า ในช่วง 5 เดือนแรกที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ พบว่า ในภาพรวมสินค้าส่งออกไทยประหยัดภาษีได้ร้อยละ 0.95 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด (มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้รวม 75.18 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) กล่าวคือ หากเดิมสินค้าส่งออกไทยมีราคา 100 บาท ความตกลง JTEPA จะช่วยให้ราคาสินค้าลดลงในสายตาผู้นำเข้าญี่ปุ่น 95 สตางค์ ผลประโยชน์ที่ได้รับดังกล่าวอยู่ในระดับที่น่าพอใจ เนื่องจากมีผู้ส่งออกไทยใช้สิทธิประโยชน์ในอัตราร้อยละ 55.85 (มูลค่าส่งออกภายใต้ JTEPA รวม 1,320.28 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) จากความตกลงที่มีความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลงร้อยละ 29.77 และแต้มต่อด้านภาษีร้อยละ 7.82

เมื่อพิจารณาในรายอุตสาหกรรมพบว่า สินค้าส่งออกของไทยในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มมีราคาลดลงโดยเปรียบเทียบสูงที่สุดที่ร้อยละ 7.10 รองลงมาเป็นสินค้าในกลุ่มสิ่งทอ กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มเครื่องหนัง และกลุ่มอัญมณี ตามลำดับ ส่วนสินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า กลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์แทบจะไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย (ดู

ตารางที่ 5.7 ประกอบ) ตารางที่ 5.8 สรุปตัวอย่างสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

สำหรับภาคนำเข้าไทยนั้น จากการศึกษา พบว่า ในช่วง 5 เดือนแรกที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ พบว่า ในภาพรวม ผู้นำเข้าไทยประหยัดภาษีได้ร้อยละ 0.37 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด (มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้รวม 48.40 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) กล่าวคือ หากเดิมสินค้านำเข้ามีราคา 100 บาท ความตกลง JTEPA จะช่วยให้ราคาสินค้าลดลงในสายตาผู้นำเข้าไทยเพียงแค่ 37 สตางค์ ผลประโยชน์ที่ได้รับดังกล่าวอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เนื่องจากมีผู้ส่งออกไทยใช้สิทธิประโยชน์ในอัตราที่ต่ำมากเพียงร้อยละ 6.57 (มูลค่านำเข้าภายใต้ JTEPA รวม 334.38 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) จากความตกลงที่มีความครอบคลุมของมูลค่าการค้าที่ได้รับการลดภาษีศุลกากรในความตกลงร้อยละ 38.61 และแต้มต่อด้านภาษีร้อยละ 4.84

เมื่อพิจารณาในรายอุตสาหกรรมพบว่า สินค้านำเข้าเกือบทุกกลุ่มแทบจะไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA เลย มีเพียงสินค้านำเข้าในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มและกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสามารถประหยัดภาษีได้ร้อยละ 6.89 และ 2.22 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 5.9 ประกอบ) ตารางที่ 5.10 สรุปตัวอย่างสินค้านำเข้าสำคัญของไทยจากญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

ตารางที่ 5.7 สรุปสิทธิประโยชน์ที่ภาคส่งออกไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 แยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	มูลค่าการส่งออกทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	ความครอบคลุมที่แท้จริง (ร้อยละ)	แต้มต่อที่ได้รับ (ร้อยละ)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (ร้อยละ)	สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (ร้อยละ)
อาหารแปรรูป	1,119.33	85.62	12.40	65.58	2.88
สิ่งทอ	135.10	97.01	7.31	64.46	5.60
เครื่องนุ่งห่ม	59.85	99.97	8.94	71.22	7.10
เครื่องหนัง	33.29	92.20	3.81	34.01	2.80
เหล็ก	52.17	0.54	3.30	0.00	0.00
ยานยนต์และชิ้นส่วน	433.03	0.00	0.00	0.00	0.00
อิเล็กทรอนิกส์	1,234.40	0.00	0.00	0.00	0.00
เครื่องใช้ไฟฟ้า	1,264.16	6.57	4.78	14.37	0.05
อัญมณี	102.77	38.62	5.39	95.65	2.25
เฟอร์นิเจอร์	108.92	1.94	0.61	6.43	0.00
อื่นๆ	4,522.12	25.25	4.50	45.20	0.62
รวม	**7,938.93**	**29.77**	**7.82**	**55.85**	**0.95**

ตารางที่ 5.8 ตัวอย่างสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

รหัส	สินค้า	มูลค่าส่งออกทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	มูลค่าส่งออกภายใต้ JTEPA (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	แต้มต่อ (%)	อัตราการใช้สิทธิ (%)	มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (%)
160232	ไก่แปรรูป	197.04	197.04	0.5	100.00	0.50
160520	กุ้งแปรรูป	98.02	97.53	5.3	99.50	5.27
030613	กุ้งแช่แข็ง	69.65	69.65	1	100.00	1.00
030499	เนื้อปลาฟิลเล่ต์อื่นๆ	64.49	64.49	2.8	100.00	2.80
350510	โมดิฟายด์สตาร์ช	63.09	63.09	6.8	100.00	6.80
392321	ถุงพลาสติกโพลีเอธิลีน	62.96	61.85	3.9	98.25	3.83
390760	เม็ดพลาสติกโพลีเอธิลีนเทเรฟธาเลต	40.02	40.02	3.1	100.00	3.10
280300	คาร์บอนแบล็ก	28.16	28.16	3.9	100.00	3.90
761090	โครงสร้างอลูมิเนียม	37.13	25.09	3	67.56	2.03
390740	เม็ดพลาสติกโพลีคาร์บอเนต	24.79	24.79	2.8	100.00	2.80

ตารางที่ 5.9 สรุปสิทธิประโยชน์ที่ภาคนำเข้าไทยได้รับจากความตกลง JTEPA ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 แยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	มูลค่าการนำเข้าทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	ความครอบคลุมที่แท้จริง (ร้อยละ)	แต้มต่อที่ได้รับ (ร้อยละ)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (ร้อยละ)	สัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (ร้อยละ)
อาหารแปรรูป	81.18	78.31	4.96	0.74	0.09
สิ่งทอ	126.83	98.16	6.24	17.70	0.71
เครื่องนุ่งห่ม	3.32	99.37	25.00	23.12	6.89
เครื่องหนัง	5.51	78.43	1.46	0.08	0.00
เหล็ก	1,666.32	66.41	3.66	11.89	0.37
ยานยนต์และชิ้นส่วน	1,754.50	60.32	12.96	13.55	2.22
อิเล็กทรอนิกส์	1,850.38	0.47	3.75	0.00	0.00
เครื่องใช้ไฟฟ้า	1,591.91	12.80	2.03	0.89	0.00
อัญมณี	135.54	2.28	14.06	2.24	0.01
เฟอร์นิเจอร์	31.42	100.00	1.44	0.00	0.00
อื่นๆ	7,332.95	36.32	2.06	1.32	0.03
รวม	**13,189.84**	**38.61**	**4.84**	**6.57**	**0.37**

ตารางที่ 5.10 ตัวอย่างสินค้านำเข้าสำคัญของไทยจากญี่ปุ่นที่ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA สูง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551

รหัส	สินค้า	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	มูลค่านำเข้าภายใต้ JTEPA (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	แต้มต่อ (%)	อัตราการใช้สิทธิ (%)	มูลค่าภาษีที่ประหยัดได้ (%)
870210	รถยนต์ขนส่งบุคคล>10 คน	106.73	70.79	40	66.33	26.53
720918	แผ่นเหล็ก/เหล็กกล้ารีดเย็นหนา<0.5 มม.	57.98	44.17	5	76.18	3.81
721049	แผ่นเหล็ก/เหล็กกล้าชุบสังกะสี	242.26	38.91	5	16.06	0.80
870840	กระปุกเกียร์	257.02	38.85	10	15.12	1.51
540219	ด้ายไนล่อนทนแรงดึงสูง	14.85	12.49	5	84.09	4.20
720827	แผ่นเหล็ก/เหล็กกล้ารีดร้อนหนา<3 มม.	99.69	12.15	5	12.19	0.61
870290	รถยนต์ขนส่งบุคคล>10 คนอื่นๆ	25.32	11.09	40	43.79	17.51
870830	เบรกและเซอร์โวเบรก	71.29	8.78	10	12.31	1.23
720826	แผ่นเหล็ก/เหล็กกล้ารีดร้อนหนา<4.75 มม.	73.07	8.27	5	11.32	0.57
722830	ท่อนเหล็กกล้าเจืออื่นๆ	39.39	7.34	5	18.63	0.93

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการไทยส่วนหนึ่งไม่ว่าจะเป็นภาคส่งออกหรือภาคนำเข้า ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้อย่างเต็มที่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการรวบรวมความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและสมาคมธุรกิจทั้งที่ประเทศไทยและญี่ปุ่น พบว่า ผู้ประกอบการพบกับอุปสรรคในการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- ผู้ประกอบการไม่สามารถขอใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีภายใต้ความตกลงได้ เนื่องจากสินค้าของตนอยู่นอกรายการลดภาษี สินค้าส่งออกของไทยที่อยู่นอกรายการลดภาษีชั่วคราวซึ่งจะต้องนำมาเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง เช่น น้ำตาลดิบ (HS 170111190) และอาหารปรุงแต่งอื่นๆ (HS 210690510) ในขณะที่สินค้าส่งออกของไทยที่อยู่นอกรายการลดภาษีถาวร เช่น ปลาหมึกกระดองและปลาหมึกกล้วย (HS 030749190) และข้าวที่สีแล้ว (HS 100630010)
- ผู้ประกอบการไม่ได้รับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่จูงใจมากพอ จากการวิเคราะห์พบว่า แต้มต่อด้านภาษีศุลกากรมีความสัมพันธ์กับอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ค่อนข้างชัดเจน ทั้งในกรณีการส่งออกและการนำเข้า กล่าวคือถ้าสินค้าได้รับแต้มต่อไม่สูง อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ก็มีแนวโน้มที่จะไม่สูงด้วยเช่นกัน (ดูภาพที่ 5.10 และ 5.11 ประกอบ)
- ผู้ประกอบการไม่เข้าใจสาระสำคัญของความตกลงที่เกี่ยวกับตน และ/หรือ ขาดความกระตือรือร้นในการขอใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีภายใต้ความตกลง เช่น ไม่รู้ขั้นตอนและกระบวนการขอใช้สิทธิประโยชน์ หรือเลือกที่จะไม่ดำเนินการขอใช้สิทธิประโยชน์หากลูกค้าญี่ปุ่นไม่ได้ขอมา หรือกังวลว่าการเปิดเผยโครงสร้างต้นทุนการผลิตเพื่อขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) จะทำให้รัฐเรียกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
- ผู้ประกอบการไม่สามารถผลิตสินค้า และ/หรือ จัดทำระบบบัญชีให้สอดคล้องตามข้อกำหนดที่ระบุในกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าได้ เช่น อาหารสุนัขและแมว (HS 230910) ไม่ผ่านเกณฑ์สะสมมูลค่าเพิ่ม (VA) 40% พรม (HS 570320) ไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 2 หลักที่ยกเว้นการเปลี่ยนจากบางพิกัด (CCex) เครื่องนุ่งห่มบางรายการไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ระดับ 2 หลักประกอบกับเกณฑ์การผ่านกระบวนการผลิตที่สำคัญ (CCandP) และสินค้าประมงมีปัญหาการขอใบรับรองสัญชาติเรือและได้ก๋งจากเรือประมงเพื่อขอ C/O
- ผู้ประกอบการเห็นว่ากระบวนการขอใช้สิทธิประโยชน์ยุ่งยาก และบางครั้งไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกเท่าที่ควร เช่น ผู้ประกอบการไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่มีกำลังคนเพียงพอสำหรับการติดต่อกับกรมศุลกากรเพื่อขอรับการลดหย่อนภาษี การเปลี่ยนไป

ใช้รหัสพิกัดศุลกากร HS 2007 ทำให้เกิดความสับสน มีปัญหาการตีความรหัสพิกัดศุลกากรไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงานศุลกากรไทยกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาแช่เย็นแช่แข็ง (HS 03) กับปลาแปรรูป (HS 16) สินค้าในกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ (HS 44) สินค้าในกลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และหน่วยงานศุลกากรทั้งไทยและญี่ปุ่นใช้เวลาในการพิจารณาลดหย่อนอัตราภาษีนาน

อุปสรรค 2 ประการแรก ซึ่งเป็นอุปสรรคที่เกิดจากความจำกัดของขอบเขตความครอบคลุมของความตกลงและแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ ณ ขณะนี้ เนื่องจากมีการระบุอย่างชัดเจนในความตกลงแล้วว่า การเจรจาในประเด็นเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ในปีที่ 5 หลังจากที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ หรือเร็วกว่านั้นได้หากทั้งไทยและญี่ปุ่นเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถทำได้ ณ ขณะนี้จึงเป็นการแก้ไขอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งมีผลโดยตรงต่ออัตราการใช้สิทธิประโยชน์ โดยในเบื้องต้นอาจเริ่มต้นที่สินค้าส่งออกหลักที่ได้รับแต้มต่อสูง แต่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ต่ำเป็นลำดับแรก ข้อเสนอแนะและนโยบายเชิงรุกในการแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้จะรวมไปนำเสนอไว้ในบทที่ 7

ภาพที่ 5.10 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของภาคส่งออกไทยจากความตกลง JTEPA เทียบกับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ได้รับ

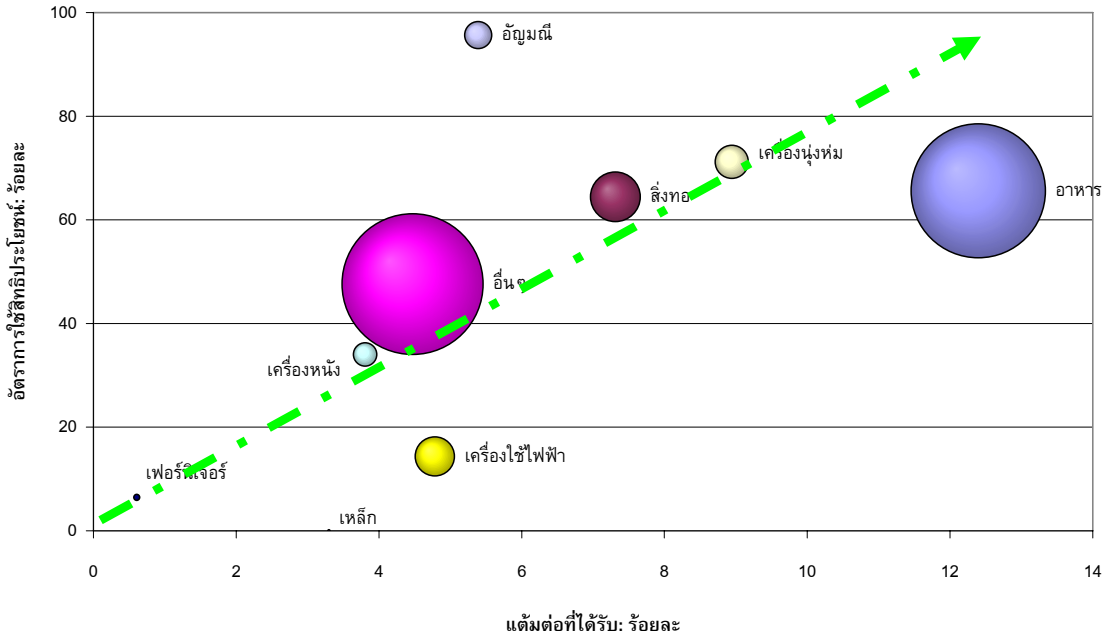

หมายเหตุ: ขนาดวงกลมแทนมูลค่าการส่งออกของสินค้าในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อ

ภาพที่ 5.11 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของภาคนำเข้าไทยจากความตกลง JTEPA เทียบกับแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรที่ได้รับ

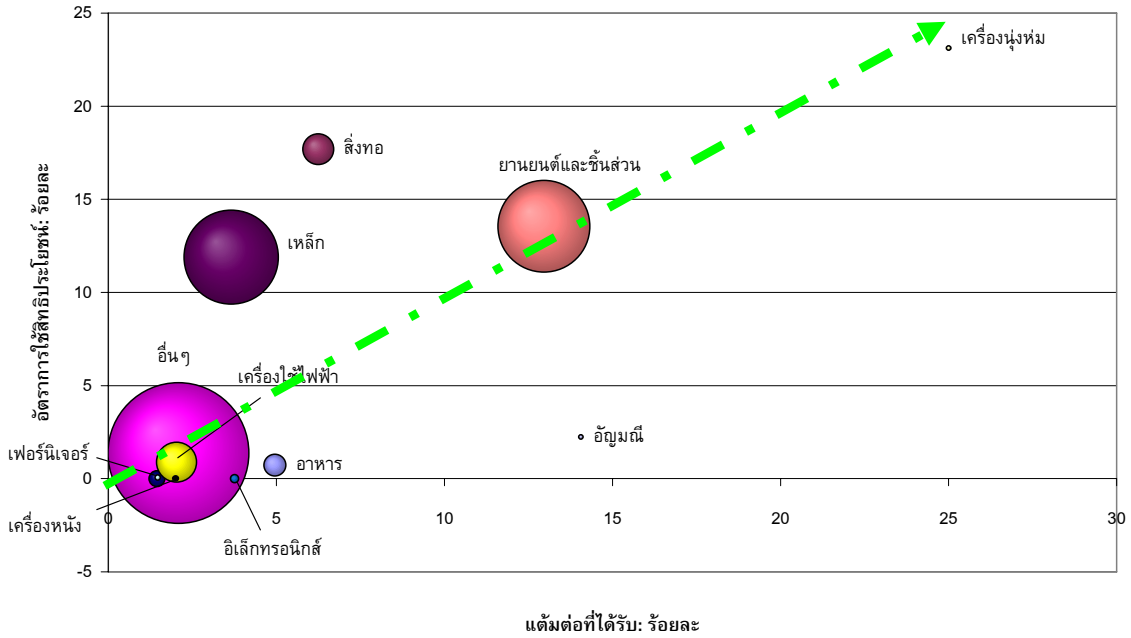

หมายเหตุ: ขนาดวงกลมแทนมูลค่าการส่งออกของสินค้าในรายการลดภาษีที่ได้รับแต้มต่อ

ภาพที่ 5.12 แสดงผลประมาณการสัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA กรณีที่มีการขยายขอบเขตความตกลง และ/หรือ มีการเพิ่มอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ จากภาพจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเพิ่มอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เพียงอย่างเดียวจะช่วยให้ผู้ประกอบการภาคส่งออกไทยได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่หากมีการขยายขอบเขตความครอบคลุมและการเพิ่มแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรด้วย ผู้ประกอบการภาคส่งออกไทยจะได้รับประโยชน์สูงขึ้นมากที่สุดถึงร้อยละ 7.37 ดังนั้น แนวทางการเพิ่มการแสวงหาผลประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรจากความตกลง JTEPA ในอนาคตสำหรับภาคส่งออกไทย ควรเน้นหนักไปที่การเจรจาให้ญี่ปุ่นนำสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษี โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มอาหารแปรรูปและกลุ่มเครื่องหนังที่แม้จะมีจำนวนไม่มากนักแต่มีอัตราภาษี MFN สูง ให้มาอยู่ในรายการลดภาษีที่ต้องมีการลดภาษีลงอย่างมีนัยสำคัญด้วย ส่วนการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนตื่นตัวใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงให้มากขึ้นนั้นเป็นประเด็นที่มีความสำคัญรองลงมา

ในขณะที่แนวทางการเพิ่มการแสวงหาผลประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรจากความตกลง JTEPA สำหรับภาคนำเข้าไทยนั้น บทบาทหลักน่าจะอยู่ที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กรมศุลกากร สมาคมธุรกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนทุกรายอุตสาหกรรมมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เพิ่มสูงขึ้นให้ได้มากที่สุด ส่วนการขยายขอบเขตความครอบคลุมและการเพิ่มแต้มต่อด้านภาษีศุลกากรเป็นประเด็นที่มีความสำคัญรองลงมา หากการดำเนินการทั้งสองด้านประสบความสำเร็จ ผู้ประกอบการภาคนำเข้าไทยจะสามารถประหยัดภาษีได้สูงที่สุดถึงร้อยละ 6.95

ภาพที่ 5.12 ประมาณการสัดส่วนมูลค่าภาษีที่ประหยัดได้จากความตกลง JTEPA กรณีที่มีการขยายขอบเขตความตกลง และ/หรือ มีการเพิ่มอัตราการใช้สิทธิประโยชน์

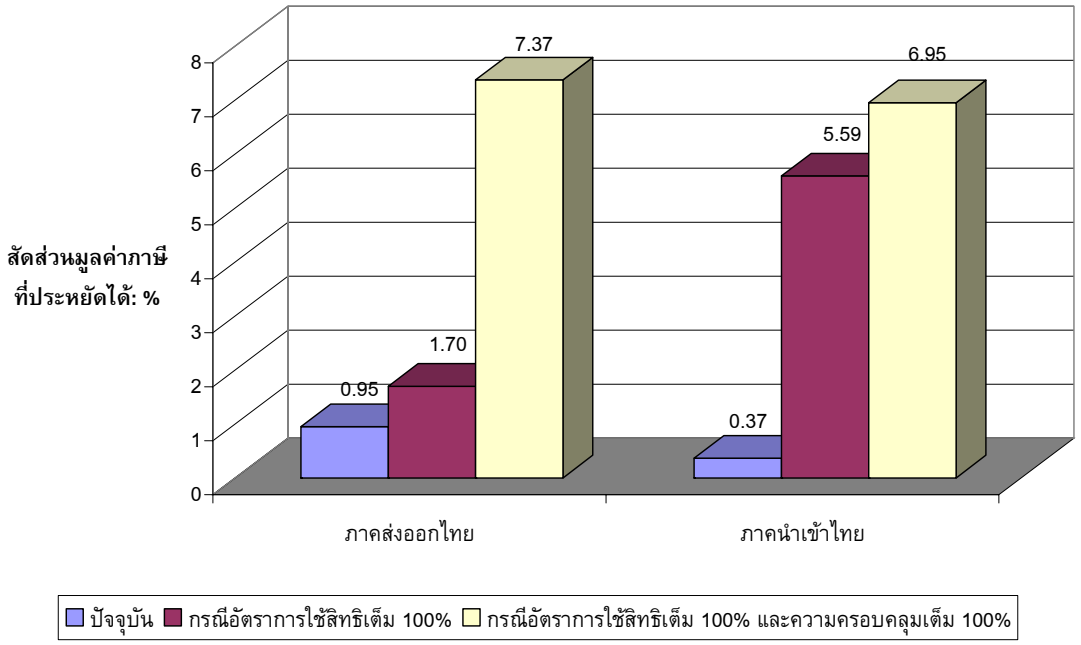

บทที่ 6 การใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรม

เนื้อหาในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในอุตสาหกรรม 8 อุตสาหกรรม โดยเน้นประเด็นการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ที่มีผลบังคับแล้วตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2007 และความตกลง AJCEP ที่คาดว่าจะมีการบังคับใช้ในอีกไม่นานนี้ อุตสาหกรรมทั้ง 8 อุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา ได้แก่ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อาหาร เครื่องหนังและรองเท้า สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์ ยานยนต์และชิ้นส่วน และ เหล็กและเหล็กกล้า โดยหลังจากวิเคราะห์กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรมแล้ว ส่วนท้ายสุดของบทนี้จะเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1 สถานภาพของตลาดและแนวโน้มการแข่งขัน 8 อุตสาหกรรมในตลาดญี่ปุ่น

คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis หรือ CMS) เพื่อวิเคราะห์สถานภาพของตลาดและแนวโน้มการแข่งขันใน 8 อุตสาหกรรมในตลาดญี่ปุ่น โดยการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่มีแนวคิดว่า ในช่วงเวลาหนึ่งๆ การเติบโตของการส่งออกสินค้าจากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่งน่าจะมีอัตราการขยายตัวไปพร้อมๆ กับอัตราการขยายตัวของการนำเข้าโดยรวมของตลาดนั้นๆ อย่างไรก็ตาม การเติบโตที่มากกว่าหรือต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของการนำเข้าโดยรวมของตลาด จะเกิดจากปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยด้านสินค้า (commodity composition effect) และ ปัจจัยด้านความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness effect) สำหรับแนวคิดและวิธีการ ตลอดจนสูตรการคำนวณดูได้จากงานศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ของสินค้าส่งออกไทยไปตลาดญี่ปุ่นในช่วงปี 2002-2005 สรุปได้ดังนี้

- ญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าจากไทยมากเป็นอันดับที่ 11 โดยประเทศคู่แข่งที่ส่งออกสินค้ามายังญี่ปุ่นสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จีน สหรัฐ เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย
- อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของไทยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นในช่วง 2002-2005 เป็นบวก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ยานยนต์และชิ้นส่วน ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ส่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ยกเว้นเพียงเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์ไม้
- จากการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่พบว่าคู่แข่งที่สำคัญของไทยได้แก่จีนและเวียดนาม
- สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ของไทยได้ประโยชน์จากอุปสงค์ของตลาดญี่ปุ่นที่เติบโต

- กลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์จากการส่งสินค้าไปในตลาดที่กำลังโตด้วย (ปัจจัยด้านสินค้า) ได้แก่ อาหาร สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม ยานยนต์และชิ้นส่วน และเหล็กและเหล็กกล้า (ตารางที่ 6.1)
- กลุ่มอุตสาหกรรมได้ประโยชน์จากปัจจัยด้านความสามารถในแข่งขัน ได้แก่ กลุ่มไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และเหล็กและเหล็กกล้า เป็นต้น

ทั้งนี้ การเปิดเสรีตามความตกลง JTEPA และ AJCEP กับประเทศญี่ปุ่นน่าจะช่วยส่งเสริมให้มูลค่าการค้าระหว่างกันสูงขึ้น โดยสินค้าไทยน่าจะเข้าตลาดญี่ปุ่นได้ดีขึ้น โดยการลดภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อาหาร เครื่องหนังและรองเท้า สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และเฟอร์นิเจอร์จะช่วยให้ปัจจัยด้านความสามารถในการแข่งขันของไทยดีขึ้น เมื่อเทียบกับคู่แข่ง ส่วนสินค้ายานยนต์และชิ้นส่วน เหล็กและเหล็กกล้า และไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งญี่ปุ่นมีอัตราภาษีเป็นศูนย์อยู่แล้วนั้น การเปิดเสรีตามความตกลงดังกล่าวจะมีผลในด้านการที่อุตสาหกรรมไทยสามารถใช้วัตถุดิบและส่วนประกอบจากญี่ปุ่นเพื่อผลิตสินค้าส่งไปตลาดโลกได้ดีขึ้น รวมทั้งประโยชน์จากความร่วมมือในความตกลง JTEPA ซึ่งหากสามารถทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมก็จะช่วยให้ไทยมีศักยภาพในการส่งออกดีขึ้นในอนาคต ทั้งนี้รายละเอียดของแต่ละอุตสาหกรรมจะได้นำเสนอต่อไปในหัวข้อที่ 6.2

ตารางที่ 6.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดสินค้าส่งออกของไทยในตลาดญี่ปุ่น

	อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของการส่งออกไปญี่ปุ่น ช่วงปี 2002-2005 (ร้อยละ ต่อปี)	**ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาด**		
		อุปสงค์ตลาด	**ปัจจัยด้านสินค้า**	**ปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน**
1.อัญมณีเครื่องประดับ	2.91	7.45	-3.44	-1.09
2. อาหาร	1.36	3.98	1.53	-4.15
3. เครื่องหนัง รองเท้า	4.69	9.27	-0.86	-3.71
4. สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม				
- สิ่งทอ	7.13	8.18	1.06	-2.12
- เครื่องนุ่งห่ม	3.33	8.90	1.83	-7.40
5. ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์	11.96	10.05	-1.28	3.19
6. เฟอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์ไม้	-3.22	8.03	-0.51	-10.73
7. ยานยนต์และชิ้นส่วน	16.12	10.95	9.42	-4.25
8. เหล็ก เหล็กกล้า	31.92	30.64	0.80	0.47

ที่มา: คำนวณโดยใช้ การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis) ในตลาดญี่ปุ่น ช่วงปี 2002-2005

6.2 กรณีศึกษาการใช้สิทธิประโยชน์ 8 อุตสาหกรรม

กรณีศึกษาของแต่ละอุตสาหกรรมจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือส่วนแรกเป็นการสรุปภาพรวมของแต่ละอุตสาหกรรมเพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างและลักษณะเฉพาะของแต่ละอุตสาหกรรม ส่วนที่สองนำเสนอภาพการค้าระหว่างประเทศของแต่ละอุตสาหกรรมทั้งโดยการค้ารวมของไทยและการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ส่วนที่สามซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญสำคัญที่สุดคือการวิเคราะห์การใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP โดยในแต่ละอุตสาหกรรม ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิประโยชน์จะมีส่วนที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน เนื่องจากบางอุตสาหกรรมจะได้ประโยชน์จากการที่ภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นลดลง เช่น ในอุตสาหกรรมอาหาร สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนังและรองเท้า อัญมณีและเครื่องประดับและเฟอร์นิเจอร์ ในขณะที่บางอุตสาหกรรมจะได้ประโยชน์จากการลงทุนและความร่วมมือจากญี่ปุ่น เช่น ในอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ยานยนต์และชิ้นส่วน และในบางอุตสาหกรรมจะได้ประโยชน์จากความตกลงยอมรับร่วมกัน (MRA) เช่น ในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 1: อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

ก1.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

ในอดีตอุตสาหกรรมการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศเท่านั้น ต่อมาได้พัฒนาโดยอาศัยเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงและพัฒนาความรู้ความชำนาญบุคลากรเพื่อยกระดับไปสู่อุตสาหกรรมส่งออก ในปัจจุบันธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับไทยประมาณร้อยละ 90 เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการรับจ้างผลิต (Original Equipment Manufacturing: OEM) ให้กับผู้ประกอบการรายใหญ่และผู้ว่าจ้างที่เป็นบริษัทต่างชาติ ข้อมูลของสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติพบว่าในปี 2548 มีบริษัทที่จดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม หรือมีชื่อในทำเนียบสมาชิกสมาคม/ชมรมด้านอัญมณีและเครื่องประดับอย่างเป็นทางการจำนวนประมาณ 1,476 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตเครื่องประดับแท้ (930 ราย) รองลงมาเป็นการเจียระไนพลอย (388 ราย) เจียระไนเพชร (87 ราย) และเครื่องประดับเทียม (71 ราย) ทั้งนี้ มีผู้ประกอบการไม่กี่รายที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ออกแบบ (Original Design Manufacturing: ODM) และมีตราสินค้าเป็นของตนเอง (Original Brand Manufacturing: OBM) เช่น ตราสินค้า Premiera, Diamond Today, D'mond, Prima Diamond, Prima Gold เป็นต้น

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยได้จ้างแรงงานเป็นจำนวนมากในหลายระดับฝีมือ ตั้งแต่การขุดหาพลอย การปรับปรุงคุณภาพพลอย การตั้งน้ำ การเจียระไน การออกแบบ การขึ้นรูป การฝัง การประกอบตัวเรือน รวมถึงการขัดเงาและตกแต่งตัวเรือน ซึ่งแรงงานเหล่านี้มักเป็นแรงงานฝีมือ และอาศัยความประณีตบรรจงในการทำงานซึ่งเครื่องจักรไม่สามารถทดแทนได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานไทยมีฝีมือในด้านการเผาพลอยซึ่งเป็นกระบวนการที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พลอยสีและถือเป็นเอกลักษณ์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยมาโดยตลอด ทั้งนี้ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 2548 ได้ประมาณการว่าตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยมีจำนวนแรงงานทั้งสิ้น 936,300 คน แบ่งเป็นแรงงานในภาคการผลิตอัญมณีจำนวน 726,000 คนและแรงงานในภาคการผลิตเครื่องประดับจำนวน 210,300 คน

ในด้านการส่งออก เครื่องประดับแท้เป็นสินค้าที่สร้างรายได้สูงสุดในกลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออกใน กลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับ รองลงมาคือสินค้าอัญมณี (เพชรและพลอยสี) ส่งออกประมาณร้อยละ 30

ของการส่งออกในกลุ่ม ส่วนเครื่องประดับเทียมมีมูลค่าส่งออกเพียงร้อยละ 3-4 ของมูลค่าการส่งออกในกลุ่ม

โดยภาพรวม อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศไทยอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. **อุตสาหกรรมการเจียระไนเพชร**: เกิดจากการย้ายฐานการผลิตของประเทศผู้ผลิตเพชรชั้นนำของโลก เช่น เบลเยี่ยมและอิสราเอล เพื่อมาใช้ประโยชน์จากแรงงานฝีมือของไทยซึ่งมีต้นทุนค่าจ้างแรงงานต่ำกว่า เพชรที่เจียระไนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเพชรที่มีขนาดตั้งแต่ 0.1-1.0 กะรัต การเจียระไนมักใช้เครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น เครื่องเลเซอร์ช่วยในการเจียระไน ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้น ธุรกิจการเจียระไนเพชรจึงต้องอาศัยเงินลงทุนค่อนข้างสูง ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มักเข้าไปตั้งโรงงานอยู่ภายในเขตนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อรับสิทธิประโยชน์ในด้านภาษีอากร อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนักลงทุนต่างชาติได้เริ่มย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศจีนซึ่งมีต้นทุนค่าจ้างแรงงานต่ำและสามารถเจียระไนเพชรในขนาดกะรัตใกล้เคียงกับประเทศไทย
2. **อุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยสี**: ประเทศไทยถือว่ามีช่างฝีมือในการเจียระไนพลอยสีที่มีชื่อเสียงในวงการอัญมณีและเครื่องประดับโลก โดยช่างฝีมือมีความสามารถในการปรับปรุงคุณภาพพลอยสีด้วยการเผาซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับพลอยสีเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปอุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยสีของไทยมักมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อาศัยแรงงานในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ โรงงานเจียระไนมักกระจุกตัวอยู่ภายในจังหวัดจันทบุรีและกระจายอยู่ที่กรุงเทพ อุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยสีใช้เงินลงทุนไม่มากนัก เนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีระดับสูง อาศัยเพียงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อนและสามารถซื้อได้ภายในประเทศ แม้แต่ชาวบ้านก็สามารถรับงานจากผู้ประกอบการไปเจียระไนที่บ้านได้
3. **อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับ**: อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับแบ่งเป็นเครื่องประดับแท้ (เครื่องประดับทองคำ เครื่องประดับเงิน และเครื่องประดับแพลทินัม) และเครื่องประดับเทียม โดยประมาณร้อยละ 90 ของเครื่องประดับทั้งหมดจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องประดับแท้ อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก คุณภาพของสินค้าอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง การผลิตจำเป็นต้องอาศัยเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงซึ่งนำเข้าจากประเทศอิตาลีและเยอรมนี ในกระบวนการผลิตซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการออกแบบ การขึ้นรูป การฝัง การประกอบตัวเรือน

และการขัดเงาและตกแต่งตัวเรือนนั้น ขั้นตอนที่เป็นปัญหาที่สุดสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับของไทยคือขั้นตอนการออกแบบซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เนื่องจากปัจจุบันจำนวนนักออกแบบเครื่องประดับยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งรูปแบบเครื่องประดับที่ผลิตได้ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของการเลียนแบบมากกว่าที่จะมาจากความคิดสร้างสรรค์ของนักออกแบบทั้งหมด

สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยมีการจำหน่ายภายในประเทศคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของปริมาณการผลิตเครื่องประดับทั้งหมด โดยร้อยละ 80 เป็นการส่งออกไปตลาดโลก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและฮ่องกง สำหรับตลาดภายในประเทศนั้น สินค้าที่ได้รับความนิยมสูงคือ เครื่องประดับเพชร เครื่องประดับทองคำ และเครื่องประดับตกแต่งพลอยสี ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบและราคา โดยกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง ช่องทางการจำหน่ายเครื่องประดับที่สำคัญคือร้านค้าปลีกซึ่งมักอยู่ในย่านการค้า เช่น บ้านหม้อ เยาวราช เป็นต้น นอกจากนั้น มีการจำหน่ายผ่านเคาน์เตอร์ภายในห้องสรรพสินค้าหรือร้านค้าปลีกตามศูนย์กลางค้า

ปัจจุบัน ผู้บริโภคไทยมีความนิยมในเครื่องประดับแบรนด์เนมมากขึ้น ผู้ประกอบการในประเทศรวมถึงบริษัทผู้ส่งออกส่วนหนึ่งจึงได้หันมาให้ความสำคัญต่อการสร้างตราสินค้าเครื่องประดับเพิ่มขึ้น เช่น Premiera, Diamond Today, D'mond, และ Prima Diamond ซึ่งสินค้าหลักคือเครื่องประดับเพชร หรือบางแบรนด์ เช่น Tippy & Matthew ก็มีการนำพลอยเนื้ออ่อนมาตกแต่งตัวเรือน สำหรับตลาดเครื่องประดับเพชรในประเทศไทยขาย โดย Diamond Trading Company (DTC) ของเดอเบียร์สร่วมกับบรรดาผู้ประกอบการรายใหญ่ อาทิเช่น บิวตี้เจมส์ แฟรงค์ จิวเวลรี่ และบลูริเวอร์ ไดมอนด์ เป็นต้น ขณะที่เครื่องประดับทองคำเป็นสินค้าที่นิยมในหมู่คนไทยทั้งเพื่อเป็นเครื่องตกแต่งและเพื่อการลงทุน นอกจากนี้ ยังมีสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับส่วนหนึ่งที่จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยแหล่งจำหน่ายตั้งอยู่ในย่านถนนสีลม มเหสักข์ และเจริญกรุง

ก1.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

ในปี 2006 ประเทศไทยส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดโลก 3,674 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 33,455 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 2.85 ของการส่งออกสินค้ารวมของไทย โดยไทยส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปญี่ปุ่น 165 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (5,520 ล้านบาท) หรือคิดเป็นร้อยละ 4.5 ของการส่งออกรวมไปญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมนี้ โดยญี่ปุ่นจัดเป็น

ตลาดส่งออกอันดับที่ 8 ของไทย สำหรับตลาดส่งออกอันดับต้นๆ ของไทยคือสหรัฐอเมริกา มีส่วนแบ่งตลาดประมาณร้อยละ 25.4 รองลงมาคือฮ่องกง (ร้อยละ 10) อิสราเอล (ร้อยละ 9) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 8) เบลเยี่ยม (ร้อยละ 7.4) สวิตเซอร์แลนด์ (ร้อยละ 5.7) และอังกฤษ (ร้อยละ 5.7) เป็นต้น โดยอาเซียนมีส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้เพียงประมาณร้อยละ 2.3 เท่านั้น

สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ได้แก่ เครื่องประดับแท้ เพชร และพลอยสี ซึ่งรวมกันมีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 80 ของมูลค่าการส่งออกในกลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับรวม สำหรับการส่งออกไปตลาดญี่ปุ่น สินค้าที่ไทยส่งออกสูงสุดคือเครื่องประดับแท้ทำด้วยทองและแพลทินัม (HS711319) สัดส่วนร้อยละ 24.4 ของการส่งออกในกลุ่มนี้ของไทยไปตลาดญี่ปุ่น รองลงมาคือเพชร (HS710239) มีสัดส่วนร้อยละ 20.4 เครื่องประดับแท้ทำด้วยเงิน (HS711311) มีสัดส่วนร้อยละ 17.9 และรัตนชาติ (HS710391) มีสัดส่วนร้อยละ 6.2 โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกในกลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไปตลาดญี่ปุ่นมีสัดส่วนร้อยละ 96.7 ของการส่งออกสินค้าพิกัด 6 หลักในกลุ่มนี้ (ดูตารางที่ ก1.1)

ทั้งนี้ โดยรวมแล้วญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับจากตลาดโลกรวม 10,478 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยคิดเป็นร้อยละ 4.64 ของการนำเข้ารวมของโลก โดยแหล่งนำเข้าอันดับหนึ่งของญี่ปุ่นในสินค้ากลุ่มนี้คือแอฟริกาใต้ (ร้อยละ 30.6) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 11.8) อินเดีย (ร้อยละ 4.7) และออสเตรเลีย (ร้อยละ 4.4) โดยประเทศไทยเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 13 ของญี่ปุ่นมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 2.6

สำหรับความสามารถในการแข่งขันในด้านการส่งออกอัญมณีไทยไปตลาดญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาจากดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (RCA Index) ของสินค้าอัญมณีไทยในตลาดญี่ปุ่น พบว่า โดยรวมแล้วไทยได้สูญเสียความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบลง โดยในปี 2001 ดัชนี RCA ของกลุ่มสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไทยเท่ากับร้อยละ 1.01 ลดลงเหลือ 0.82 ในปี 2004 และเพิ่มขึ้นมาเท่ากับ 0.91 ในปี 2006 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายสินค้าจะพบว่ามีสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยหลายรายการที่ส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นสูงที่ยังมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบสูง เช่น เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่าจำพวกทองและแพลทินัม มีดัชนี RCA เท่ากับ 1.7 เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน และรัตนชาติจำพวกทับทิม มีค่าดัชนี RCA เท่ากับ 5.3 และ 17.9 เป็นต้น

สำหรับลักษณะตลาดอัญมณีและเครื่องประดับของญี่ปุ่นนั้น การศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) พบว่า ตลาดเครื่องประดับและอัญมณีในประเทศญี่ปุ่นมี

ขนาดใหญ่ โดยตลาดค้าปลีกมีมูลค่าประมาณ 1,250,000 ล้านเยน (ประมาณ 387,656 ล้านบาท) ญี่ปุ่นสามารถผลิตอัญมณีได้เพียงชนิดเดียว คือ มุก (Cultured pearls) โดยตลาดเครื่องประดับญี่ปุ่นต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบโดยเฉพาะพลอยสีเกือบทั้งหมดจากต่างประเทศ ทั้งนี้ เครื่องประดับที่ผลิตโดยชาวญี่ปุ่นมีฝีมือประณีตและพิถีพิถัน โดยญี่ปุ่นจะนิยมใช้เครื่องประดับทอง 18-carat ขณะที่ประเทศอื่นๆ มีเครื่องประดับทองหลายมาตรฐาน อาทิ 24-carat, 14-carat, 9-carat ทั้งนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคญี่ปุ่นสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ

- **ตลาดสตรีโสด**: เครื่องประดับที่จำหน่ายได้ดีสำหรับสตรีกลุ่มนี้ คือ ต่างหูที่ต้องเจาะรูที่หู และแหวนแบบตามแฟชั่นทันสมัย สตรีโสดจะซื้อเครื่องประดับโดยคำนึงถึงการออกแบบและแฟชั่นสมัยนิยมมากกว่าคุณค่าของวัสดุ โดยถือว่าเครื่องประดับเปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของแฟชั่นร่วมกับเสื้อผ้าและการแต่งหน้า การตัดสินใจซื้อจะเน้นประโยชน์ในการสวมใส่เพื่อให้เป็นไปตามแฟชั่น ในปัจจุบัน วัยรุ่นสตรีอายุในวัยช่วงสิบปีและช่วงยี่สิบปีมีอิทธิพลต่อตลาดเครื่องประดับญี่ปุ่นมาก การเลือกซื้อเครื่องประดับจะไม่คำนึงถึงมูลค่ามากนักแต่จะคำนึงถึงแฟชั่นสมัยนิยม สามารถใส่เข้าชุดกับเครื่องแต่งกายสไตล์ตะวันตก และสวมใส่ได้ในหลายๆ โอกาส นอกจากนี้ สตรีวัยรุ่นที่ซื้อเครื่องประดับเป็นครั้งแรก อาทิ นักเรียนชั้นมัธยม ก็มีความต้องการเครื่องประดับมากขึ้น
- **ตลาดสตรีที่เป็นคู่หมั้นหรือจะแต่งงาน** เครื่องประดับสำหรับสตรีกลุ่มนี้ คือ แหวนหมั้นและแหวนแต่งงาน ความต้องการเครื่องประดับดังกล่าวขยายเพิ่มขึ้นอย่างมาก แนวโน้มความนิยมใหม่ของคนในวัยนี้คือการแต่งตัวแบบเดียวกันตามแฟชั่น (unisex-type fashion) ซึ่งปรากฏมากในการแต่งกายเสื้อผ้าแฟชั่น แนวโน้มปรากฏการณ์นี้ก็เกิดขึ้นในวงการเครื่องประดับ โดยมีการออกแบบเครื่องประดับสำหรับคู่หนุ่มสาวให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งกำลังเป็นแฟชั่นนิยมในขณะนี้
- **ตลาดสตรีที่แต่งงานแล้ว** เครื่องประดับที่จำหน่ายได้ดีสำหรับสตรีกลุ่มนี้ คือ แหวนตามแฟชั่น เข็มกลัด และสร้อยคอ สตรีกลุ่มนี้จะเน้นคุณค่าของวัสดุและราคาแพงเพื่อความภาคภูมิใจและเพิ่มสถานะทางสังคม โดยเน้นเครื่องประดับที่มีลักษณะไม่ซ้ำใคร (unique) และหายาก

ในด้านการนำเข้าของไทย อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเกือบทั้งหมด เนื่องจากวัตถุดิบอัญมณีภายในประเทศมีไม่เพียงพอและร่อยหรอลงไปมาก ขณะที่แหล่งวัตถุดิบโลหะมีค่าในประเทศก็ไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วเช่นกัน หากพิจารณามูลค่าการนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยจะพบว่ากว่าร้อยละ 90 ของ

มูลค่านำเข้าเป็นสินค้าจำพวกวัตถุดิบ โดยสินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ ทองคำ แพลทินัม เพชร โลหะเงิน พลอยสี ไข่มุก โดยแหล่งนำเข้าที่สำคัญประกอบด้วยสวิตเซอร์แลนด์ (ร้อยละ 14.5 ของมูลค่านำเข้าในกลุ่มนี้) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 13.5) ฮ่องกง (ร้อยละ 11.2) อินเดีย (ร้อยละ 8.8) อิสราเอล (ร้อยละ 8.7) สหรัฐอเมริกาและจีน ตามลำดับ ทั้งนี้ โดยทั่วไปต้นทุนวัตถุดิบมีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 75 ของต้นทุนการผลิตหรือประมาณร้อยละ 60 ของต้นทุนรวมของกิจการ (ดูตารางที่ ก1.2)

ก1.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

อัตราภาษีศุลกากรและมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น

ภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของญี่ปุ่นอยู่ในอัตราร้อยละ 0-10 ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า โดยสินค้าประเภทวัตถุดิบทั้งเพชร พลอย และโลหะมีค่าอัตราภาษีศุลกากรเท่ากับร้อยละ 0 ส่วนเครื่องประดับแท้ อัตราภาษีเท่ากับร้อยละ 5.2-5.4 และเครื่องประดับเทียม อัตราภาษีร้อยละ 2.7-10 อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preferences: GSP) แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยในแต่ละปีญี่ปุ่นจะกำหนดเพดานการนำเข้ารวมภายใต้ GSP สำหรับแต่ละสินค้าในลักษณะผู้ยื่นขอก่อนได้ก่อน (First come-First served) ซึ่งโควตาที่ประกาศในแต่ละปีจะไม่เท่ากัน และหากมีการนำเข้าสินค้าเกิดเพดานการนำเข้ารวมหรือเกินร้อยละ 20 ของเพดานรวมในแต่ละสินค้า สินค้านั้นจะถูกระงับสิทธิ GSP และจะต้องเสียภาษีศุลกากรในอัตราปกติจนกว่าจะได้รับการคืนสิทธิโดยอัตโนมัติในปีงบประมาณใหม่ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 31 มีนาคมของปีถัดไป โดยในปี 2548-2550 ญี่ปุ่นได้ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรสินค้าเครื่องประดับแท้มูลค่าประมาณ 5.14-5.45 พันล้านเยน (ประมาณ 1.59-1.69 พันล้านบาท)

ที่ผ่านมา ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับสิทธิพิเศษ GSP จากญี่ปุ่น ซึ่งส่งผลให้เครื่องประดับแท้ (HS 7113) จากไทยเสียภาษีนำเข้าลดลงเหลือร้อยละ 2.08-2.16 เครื่องประดับเทียม (HS 7117) เสียภาษีในอัตราร้อยละ 0-2 และเครื่องทองหรือเครื่องเงิน (HS 7114) และของที่ทำด้วยไข่มุก รัตนชาติ และกึ่งรัตนชาติ (HS 7116) ไม่เสียภาษีศุลกากร โดยตารางที่ ก1.3 แสดงให้เห็นว่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์สำหรับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยที่ส่งไปญี่ปุ่นตามโครงการ GSP เท่ากับร้อยละ 34.7 และร้อยละ 33.9 ในปี 2006 และ 2007 ตามลำดับ โดยสินค้าหลักที่ไทยใช้สิทธิประโยชน์คือเครื่องประดับแท้ (HS 7113)

สำหรับมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอากรนั้น ญี่ปุ่นห้ามนำเข้าเครื่องประดับที่ทำจากงาช้างและปะการังตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) นอกจากนั้น ตามกฎหมายศุลกากรญี่ปุ่น ได้ห้ามนำเข้าเหรียญปลอม สินค้าที่ผิดกฎหมายเครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ สินค้าลอกเลียนแบบสินค้าที่มีชื่อเสียงด้วย นอกจากนี้ ตามกฎหมาย Product Liability Law ได้กำหนดเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สินค้า โดยอัญมณีและเครื่องประดับที่นำออกจำหน่ายจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีมาตรฐานที่เกี่ยวกับสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ คือ Whole Mark ได้แก่ การจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองคุณภาพโลหะมีค่าว่าเนื้อปริมาณ และคุณภาพเนื้อโลหะมีค่าตรงตามมาตรฐานสากล และ Quality Mark Program ที่เป็นมาตรฐานโดยสมัครใจที่กำหนดโดย the Japan Jewelry Association เป็นเหมือนเครื่องหมายการค้าที่ได้รับรองว่าเป็นเครื่องประดับที่ทำด้วยโลหะมีค่า

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

ประโยชน์ที่ผู้ส่งออกไทยจะได้รับจากความตกลง JTEPA และ AJCEP คือการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในการส่งออกไปตลาดญี่ปุ่น โดยจากตารางที่ ก1.1 ซึ่งแสดงรายการสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญ 10 อันดับแรกของไทยที่ส่งออกไปตลาดญี่ปุ่น (คิดเป็นร้อยละ 96.7 ของมูลค่าสินค้าในกลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับที่ส่งออกไปตลาดญี่ปุ่น) จะพบว่ามีสินค้า 3 รายการที่ได้รับประโยชน์จากความตกลงทั้งสอง ได้แก่

- *เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะอื่นๆ (ทอง แพลทินัม) (HS 711319)*: ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นมีมูลค่าสูงที่สุดในกลุ่มมีมูลค่า 40.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 24.4 ของการส่งออกในกลุ่มไปญี่ปุ่น โดยสินค้านี้มีอัตราภาษี MFN ของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 5.4 โดยอัตราภาษีตาม GSP เท่ากับร้อยละ 2.16 ซึ่งตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ได้ลดอัตราภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันที
- *เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน (HS 711311)*: ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นมูลค่า 29.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ร้อยละ 17.9 ของการส่งออกในกลุ่มนี้ไปญี่ปุ่น) โดยอัตราภาษี MFN ของสินค้านี้เท่ากับร้อยละ 5.2 และอัตราภาษีตาม GSP เท่ากับร้อยละ 2.08 ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ได้ลดอัตราภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันที
- *เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียม (HS 711719)*: ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นมูลค่า 2.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อัตราภาษี MFN ของญี่ปุ่นอยู่ที่ร้อยละ 3.7 อัตราภาษี GSP ร้อยละ 0.74 ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ได้ลดอัตราภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันที

คาดว่าผู้ส่งออกสินค้าดังกล่าวของไทยไปญี่ปุ่นจะเปลี่ยนจากการใช้สิทธิตามโครงการ GSP ไปใช้สิทธิตามความตกลง JTEPA ซึ่งมีผลบังคับใช้ไปแล้วเมื่อเดือนพฤศจิกายนปี 2007 สำหรับสินค้าอื่นๆ ในกลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับไม่ได้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP เนื่องจากอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นเดิมอยู่ที่ระดับร้อยละ 0 อยู่แล้ว เช่น เพชร รัตนชาติ เงิน เศษโลหะมีค่า และทองคำ เป็นต้น โดยสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่จะได้รับสิทธิในการลดภาษีศุลกากรภายใต้ข้อตกลง JTEPA และ AJCEP ต้องเป็นไปตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลง โดยความตกลง JTEPA ใช้เกณฑ์การพิจาณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ 2 หลัก 4 หลัก และ 6 หลัก โดยบางสินค้ามีเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่มเป็นทางเลือกเพิ่มเติม ส่วนความตกลง AJCEP ใช้เกณฑ์การพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ 2 หลัก และ 4 หลัก โดยบางสินค้ามีเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่มเป็นทางเลือกเพิ่มเติม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ใน 5 เดือนแรก (พ.ย. 2007-มี.ค.2008) พบว่าสินค้า 3 รายการ ในกลุ่มสินค้าอัญมณีที่ส่งออกไปญี่ปุ่นสูงที่คาดว่าจะใช้สิทธิจาก JTEPA ได้มีการใช้สิทธิประโยชน์จริงอย่างเต็มที่ (ตารางที่ ก1.3 และก1.4) คือ

- เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะอื่นๆ (ทอง แพลทินัม) (HS 711319) อัตราการสิทธิประโยชน์ร้อยละ 100 โดยมีมูลค่าประหยัดจากภาษี (tariff saving) เท่ากับ 1,260 พันดอลลาร์สหรัฐ
- เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน (HS 711311) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 93 โดยมีมูลค่าประหยัดจากภาษีเท่ากับ 730 พันดอลลาร์สหรัฐ
- เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียม (HS 711719) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 100 โดยมีมูลค่าประหยัดจากภาษีเท่ากับ 13.6 พันดอลลาร์สหรัฐ

นอกจากนี้ ยังมีสินค้าส่งออกในกลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับอีก 4 รายการ ที่มีการใช้สิทธิประโยชน์ตาม JTEPA แต่สินค้าเหล่านี้มีมูลค่าการส่งออกน้อยมาก ได้แก่ เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียมอื่นๆ (HS711790) ของทำด้วยรัตนชาติ (HS711620) ของทำด้วยมุก (HS 711610) เครื่องเงิน (HS 711411) โดยสินค้า 3 รายการ แรกมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 100 ส่วนสินค้ารายการสุดท้ายมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 22.1

ส่วนในด้านของการนำเข้าจากญี่ปุ่นซึ่งแสดงในตารางที่ ก1.2 สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับส่วนใหญ่ของไทยมีอัตราภาษี MFN เท่ากับร้อยละ 0 อยู่แล้ว ยกเว้นไข่มุกธรรมชาติ (HS 710122) ที่มีอัตราภาษีร้อยละ 0-5 และของอื่นๆ ทำด้วยโลหะมีค่า (HS 711590) ซึ่งมีอัตราภาษีร้อยละ 5-20 สินค้าทั้งสองชนิดนี้ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP จะทยอยลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายใน 4 ปีนับจากความตกลงมีผลบังคับใช้ หรือปี 2010 สำหรับความตกลง JTEPA สินค้าทั้งสองชนิดเป็นวัตถุดิบสำหรับทำเครื่องประดับ โดยเฉพาะ

ไข่มุกธรรมชาติซึ่งไทยพึ่งพาตลาดญี่ปุ่นถึงร้อยละ 27.5 ของการนำเข้าไข่มุกธรรมชาติ การลดภาษีตาม JTEPA จึงจะช่วยให้วัตถุดิบสำหรับการผลิตเครื่องประดับมีต้นทุนที่ต่ำลง ทั้งนี้ในช่วง 5 เดือนแรก หลังความตกลงบังคับใช้ อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้ายังอยู่ในระดับที่ต่ำมากเพียงร้อยละ 2.24 เท่านั้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความตกลง JTEPA และ AJCEP ช่วยให้สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไทยมีความสามารถในการแข่งขันในด้านส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นได้มากขึ้นจากแต้มต่อทางภาษีที่ได้รับจากความตกลง โดยจากข้อมูลการขอใช้สิทธิของผู้ส่งออกไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA 5 เดือนแรก ก็พบว่าผู้ส่งออกไทยได้ใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA อย่างเต็มที่ ส่วนในด้านการนำเข้านั้น ผู้ผลิตเครื่องประดับไทยน่าจะได้ประโยชน์จากความตกลงจากต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบโดยเฉพาะไข่มุกธรรมชาติจากญี่ปุ่นที่ต่ำลง

การลดภาษีตามความตกลง JTEPA และ AJCEP เป็นเพียงการได้แต้มต่อทางภาษีที่อยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ยังคงได้สิทธิประโยชน์จากโครงการ GSP ของญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ไทยได้แต้มต่อทางภาษีประมาณร้อยละ 2 กับประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม คู่แข่งในตลาดญี่ปุ่นที่มีส่วนแบ่งตลาดสูงกว่าไทย 12 ประเทศ ไม่มีประเทศใดที่มีความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นในปัจจุบัน ดังนั้น ไทยจึงได้เปรียบในแง่ราคาสินค้ากับประเทศเหล่านั้น โดยประเทศที่มีความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นไม่ได้มีการค้ากับญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมเหล่านี้มากนัก จึงถือว่าในระยะสั้นประเทศไทยยังคงได้เปรียบอยู่ อย่างไรก็ตาม ในระยะกลางถึงระยะยาว ในร่างความตกลงเปิดตลาดสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ภายใต้องค์การการค้าโลก ได้ให้สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าที่จะลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ซึ่งหากประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกตกลงกันได้ตามนั้น แต้มต่อทางภาษีของไทยตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ก็จะหมดลงไป

ตารางที่ ก1.1 สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN ปี 2006 (%)	GSP ปี 2006 (%)	JTEPA ปี 2007 (%)	AJCEP ปีแรก (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)					
711319	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่าอื่นๆ (ทอง แพลทินัม)	40,299	24.4	3.5	5.4	2.16	0	0
710239	เพชร	33,726	20.4	5.4	0	-	0	0
711311	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน	29,486	17.9	5.2	5.2	2.08	0	0
710391	รัตนชาติ (ทับทิม)	20,317	12.3	14.9	0	-	0	0
710691	เงิน	11,008	6.7	41.8	0	-	0	0
710399	รัตนชาติ (โกเมน เพทาย หยก)	10,310	6.2	9.3	0	-	0	0
711210	เศษโลหะมีค่า	7,222	4.4	24.7	0	-	0	0
710813	ทองคำ	2,885	1.7	3.6	0	-	0	0
711719	เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียม	2,338	1.4	1.6	3.7	0.74	0	0
711290	เศษโลหะมีค่า	2,075	1.3	48.5	0	-	0	0
รวม 10 อันดับแรก		**159,666**	**96.7**	-				
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		**165,076**	**100**	**4.5**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี GSP จากกระทรวงการคลังญี่ปุ่น, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก1.2 สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN ปี 2006 (%)	JTEPA ปี 2007 (%)	AJCEP ปีแรก (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
710812	ทองคำยังไม่ขึ้นรูป	139,963	69.6	8.4	0	0	0
710813	ทองคำอื่นๆ ในลักษณะกึ่งสำเร็จรูป	18,315	9.1	8.3	0	0	0
711019	แพลทินัม	11,881	5.9	65.1	0	0	0
710692	เงิน	10,792	5.4	4.2	0	0	0
710239	เพชรอื่นๆ	3,577	1.8	0.5	0	0	0
710122	ไข่มุกธรรมชาติ	3,136	1.6	27.5	0-5	4 ปี[1]	4 ปี
711590	ของอื่นๆ ทำด้วยโลหะมีค่า	2,695	1.3	13.6	5-20	4 ปี	4 ปี
711319	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่า	2,314	1.1	1.3	0	0	0
710210	เพชรไม่ได้คัด	1,767	0.9	97.0	0	0	0
711029	แพลทินัม แพลเลเดียมอื่นๆ	1,140	0.6	43.5	0	0	0
รวม 10 อันดับแรก		195,580	97.3	-			
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		201,003	100	4.9			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: 1/ หมายถึงทยอยลดภาษีปีละเท่าๆ กันให้เหลือร้อยละ 0 ภายใน 4 ปี

ตารางที่ ก1.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ ปี 2006-2007

ประเภท	รายการ	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)		อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	
		2006	2007	2006	2007
711311	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน	10,054	10,687	34.1	36.9
711319	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่าอื่นๆ (ทอง แพลทินัม)	14,256	10,288	35.4	31.8
711320	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะสามัญ	1.9	-	2.2	-
711411	เครื่องเงิน	1.4	0.1	0.7	0.02
711620	ของทำด้วยรัตนชาติ	6.0	-	100	-
711610	ของทำด้วยมุก	-	4.0	-	100
	รวม	**24,320**	**20,981**	**34.7**	**33.9**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจากกรมการค้าต่างประเทศ ข้อมูลการส่งออกจาก Trademap

ตารางที่ ก1.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008)

ประเภท	รายการ	แต้มต่อภาษี เมื่อเทียบกับ MFN (%)	มูลค่าการส่งออก (พัน US$)	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	มูลค่าประหยัดจากภาษี (Tariff saving)	
						(พัน US$)	สัดส่วนต่อมูลค่าการส่งออก (%)
711319	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่าอื่นๆ (ทอง แพลทินัม)	5.4	23,335.9	23,335.9	100.0	1,260.14	5.4
711311	เครื่องเพชรพลอยทำด้วยเงิน	5.2	15,009.1	14,051.5	93.6	730.68	4.9
711719	เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียม	3.7	369.3	369.3	100.0	13.66	3.7
711790	เครื่องเพชรพลอยที่เป็นของเทียมอื่นๆ	10	188.9	188.9	100.0	18.89	10.0
711620	ของทำด้วยรัตนชาติ	5.2	3.8	3.8	100.0	0.20	5.2
711610	ของทำด้วยมุก	5.2	0.1	0.1	100.0	0.00	5.2
711411	เครื่องเงิน	5.4	44.4	9.8	22.1	0.53	1.2
รวม 7 สินค้า		-	38,951.5	37,959.3	97.5	2,024	5.19
รวมทุกสินค้าที่ได้แต้มต่อ		5.39	39,686	37,959	95.6	2,308.4	2.25

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จากกรมการค้าต่างประเทศ ข้อมูลการส่งออกรายเดือนจากกระทรวงพาณิชย์

หมายเหตุ:
1. อัตราการใช้สิทธิประโยชน์คิดจากมูลค่าคำขอใช้สิทธิประโยชน์ภายใต้การใช้เอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) หารด้วยมูลค่าการส่งออกจริง อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ที่คำนวณได้สามารถมีค่าสูงเกินความเป็นจริงและในบางกรณีอาจทำให้ค่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์มีค่ามากกว่าร้อยละ 100 ได้ หากผู้ส่งออกที่ขอเอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าไปแล้วยังไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกจริงในปีนั้นๆ ในรายงานฉบับนี้ หากอัตราการใช้สิทธิประโยชน์มากกว่าร้อยละ 100 คณะผู้วิจัยจะแสดงค่าเท่ากับร้อยละ 100 เพื่อแสดงว่าผู้ส่งออกมีแนวโน้มการใช้สิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่
2. มูลค่าประหยัดจากภาษี (tariff saving) คำนวณจากส่วนต่างจากอัตราภาษี MFN กับอัตราภาษีตามความตกลง JTEPA คูณด้วยมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์

กรณีศึกษาที่ 2: อุตสาหกรรมอาหาร

ก2.1 ภาพรวมอุตสาหกรรรมอาหาร[1]

อุตสาหกรรมอาหารนับเป็นอุตสาหกรรมส่งออกสำคัญของไทยโดยมีมูลค่าส่งออกคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.5 ของการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทย โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกอาหารเป็นอันดับต้นๆ ของโลก มูลค่าส่งออกอาหารปี 2006 เท่ากับ 13,550 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 456,567 ล้านบาท) โดยจากข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม (ปี 2003) ประเทศไทยมีโรงงานอุตสาหกรรมอาหารรวม 11,721 โรงงาน จำแนกเป็นโรงงานขนาดเล็ก 10,941 โรงงานขนาดกลาง 503 โรงงานและขนาดใหญ่ 277 โรงงาน โรงงานที่ส่งออกส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ส่วนโรงงานขนาดเล็กจะเป็นการผลิตเพื่อขายในประเทศ เมื่อจำแนกโรงงานอุตสาหกรรมอาหารของไทยตามประเภทกลุ่มสินค้าและลักษณะการผลิตพบว่า ในประเทศไทยมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากธัญพืชมากเป็นอันดับ 1 มีจำนวน 4,474 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 38.17 รองลงมาคือขนมอบและผลิตภัณฑ์จากแป้ง มีจำนวน 1,588 โรง (ร้อยละ 13.55) แสดงให้เห็นว่าพื้นฐานวัตถุดิบเกษตรที่สำคัญของไทยยังคงเป็นธัญพืช ไม่ว่าจะเป็น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ถั่ว ข้าวโพด และการแปรรูปในระดับอุตสาหกรรมพึ่งพาเทคโนโลยีขั้นต้นผลิตสินค้าง่ายๆ โดยสินค้าอาหารที่ต้องใช้เทคโนโลยีการแปรรูปในระดับกลางหรือสูง เช่น การผลิตแบบปลอดเชื้อในอุตสาหกรรมนม การบรรจุกระป๋อง การแช่แข็ง ซึ่งมักใช้ในอุตสาหกรรมการแปรรูปเนื้อสัตว์ ประมง ผักและผลไม้ ยังมีจำนวนโรงงานไม่มากนัก

อุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานในกระบวนการผลิตเป็นหลัก จำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอาหารของไทยมีประมาณ 831,208 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมทั้งหมด อุตสาหกรรมอาหารที่มีการจ้างงานมากที่สุด คืออุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ มีสัดส่วนการใช้แรงงานร้อยละ 19.1 ของแรงงานในอุตสาหกรรมอาหารทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ การผลิตแป้งและผลิตภัณฑ์จากธัญพืช ร้อยละ 15.2 และการผลิตเนื้อสัตว์ ร้อยละ 12.9

ในด้านการส่งออก การส่งออกอาหารของไทยเมื่อจำแนกตามระดับขั้นการแปรรูปสามารถจัดแบ่งได้ เป็น 3 กลุ่มคือ

[1] เนื้อหาในส่วนนี้ส่วนใหญ่สรุปสาระสำคัญจากสถาบันอาหาร (2548) และสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546)

1. *สินค้าเกษตรที่เป็นอาหารพื้นฐานสำหรับมนุษย์และสัตว์* ผ่านการแปรรูปขั้นต้น ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีระดับสูงและยังไม่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้ามากนัก เช่น ข้าวสาร ถั่วเมล็ดแห้ง ข้าวโพด กาแฟ มันสำปะหลังอัดเม็ด ผลไม้สด เมล็ดพืชน้ำมันและน้ำมันพืชดิบ เครื่องเทศแห้ง เป็นต้น สินค้ากลุ่มนี้มีผู้ประกอบการขนาดกลางถึงขนาดใหญ่
2. *สินค้าอาหารแปรรูปขั้นกลาง* อาศัยเทคโนโลยีระดับสูงมากขึ้น และต้องมีการควบคุมดูแลในกระบวนการแปรรูปเข้มงวดมากขึ้นเพื่อให้สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐานและปลอดภัย อาหารกลุ่มนี้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรมากขึ้นระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ได้มีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในระดับสูงขึ้นไป ตัวอย่างเช่น สินค้าประเภทเนื้อสัตว์ดิบแช่แข็ง ปลา กุ้ง ปู ที่มีการตัดแต่งแช่แข็ง ตากแห้ง ดองเกลือ หรือรมควัน ผักผลไม้ที่มีการตัดแต่ง ทำแห้ง แช่เย็น แช่แข็ง ดองหรือทำไว้ไม่ให้เสียด้วยวิธีอื่นๆ แป้ง น้ำตาล น้ำมันพืชชนิดทำให้บริสุทธิ์ เป็นต้น สินค้ากลุ่มนี้มีผู้ผลิตหลากหลายและจำนวนมากที่สุด ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ที่มีเงินทุนมากกว่า 200 ล้านบาท สินค้ามีการบรรจุในบรรจุภัณฑ์ขนาดต่างๆเพื่อความสะดวกในการจำหน่ายถึงผู้บริโภคโดยตรงมากขึ้น
3. *สินค้าอาหารแปรรูปมูลค่าเพิ่มสูง* เป็นสินค้าที่ต้องผ่านการแปรรูปที่ซับซ้อน มีการทำวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่เสมอเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด ตลอดจนมีการใช้เทคโนโลยีการผลิตระดับสูง ต้องใช้เครื่องมือเครื่องจักรในกระบวนการผลิตที่เจาะจง มีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยเหมาะสมกับสินค้าและมีการพัฒนาต่อเนื่อง ในกระบวนการผลิตต้องอาศัยความรู้และความชำนาญทางวิชาการเพื่อควบคุมคุณภาพให้สม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น อาหารกระป๋องประเภทต่างๆ ทั้งเนื้อสัตว์ ประมง และผักผลไม้ สินค้าประเภทแปรรูปแล้วแช่แข็งพร้อมรับประทาน หรือพร้อมปรุง ผลิตภัณฑ์เครื่องปรุงรสต่างๆ เช่น ซอส ซุปก้อน เครื่องแกงสำเร็จรูป เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากแป้ง ขนมอบต่างๆ เป็นต้น

การศึกษาของสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546) ได้วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของไทยในอุตสาหกรรมอาหารไว้โดยสรุปได้ดังนี้

ด้านปัจจัยการผลิต: ประเทศไทยมีความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศและการใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นหลัก โดยแรงงานที่อยู่ในกระบวนการผลิตและบรรจุภัณฑ์มีทักษะฝีมือดี อย่างไรก็ตาม แรงงานที่มีทักษะความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาและด้านตรวจสอบอยู่ใน

ภาคธุรกิจไม่มากนัก คุณภาพของดินและน้ำเสื่อมโทรมลง ผลงานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมากแต่ได้รับความสนใจนำไปประยุกต์ใช้น้อย ตลอดจนขาดแคลนข้อมูลและผลการวิจัยด้านความปลอดภัยอาหาร และยังมีข้อจำกัดด้านมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพอาหาร

เงื่อนไขด้านอุปสงค์: การบริโภคภายในประเทศไทยมีความหลากหลาย บทบาทและการแข่งขันของธุรกิจค้าปลีกและแฟรนไชส์อาหารช่วยเพิ่มความพิถีพิถันแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้การเป็นที่นิยมของอาหารไทยในระดับโลกช่วยให้ภาพลักษณ์ของอาหารไทยมีชื่อเสียงและเป็นที่ต้องการ

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน: ปัจจัยด้านบวกคืออุตสาหกรรมและธุรกิจเกื้อหนุนมีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน มีความเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม สมาคมและองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านอาหารมีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่ผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็กยังขาดความเข้าใจ สถาบันการศึกษามีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมน้อย ขาดอุตสาหกรรมที่พัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องจักรในการผลิตภายในประเทศ ธุรกิจสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารยังขาดแคลนวัตถุดิบและปัจจัยสนับสนุนบางประเภท และการขาดการบริหารจัดการที่ดีตลาดห่วงโซ่อาหาร

กลยุทธ์และการแข่งขัน: การแข่งขันในประเทศไทยเน้นผลิตสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่ม การผลิตที่เน้นคุณภาพมีแนวโน้มสูงขึ้น ระดับมาตรฐานการจัดจำหน่ายและการบริโภคในประเทศเริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม คือไทยยังไม่มีบทบาทเชิงรุกในด้านการกำหนดมาตรฐานคุณภาพอาหารในเวทีการค้าโลก การขาดการสร้างตราผลิตภัณฑ์ไทย และยังคงมีความยุ่งยากซับซ้อนในกระบวนการและขั้นตอนของหน่วยราชการ

ในด้านยุทธศาสตร์ของอุตสาหกรรมอาหาร แผนยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย 2551-2555 ได้ตั้งวิสัยทัศน์ไว้ว่าจะผลักดันผลิตภัณฑ์อาหารไทยติดอันดับ 1 ใน 3 ของทางเลือกของผู้บริโภคทั่วโลก โดยมีเป้าหมาย 3 ประการคือ

(1) ผลักดันให้ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปส่งออกหลักของไทยที่มีมูลค่าส่งออกไม่น้อยกว่า 20,000 ล้านบาทต่อปีเพิ่มขึ้นจาก 5 รายการคือปลาแปรรูป อาหารทะเลแปรรูป เนื้อสัตว์และส่วนอื่นๆ ของสัตว์ที่ปรุงแต่งหรือทำไว้ไม่ให้เสีย ผลไม้แปรรูป และอาหารปรุงแต่งเป็น 10 รายการ

(2) ส่งเสริมให้โรงงานอาหารแปรรูปของไทยได้มาตรฐานการผลิตในระดับสากลไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของโรงงานอาหารแปรรูปทั้งหมด และ

(3) ผลักดันผู้ประกอบการอาหารแปรรูปของไทยสู่ตลาดโลกจำนวนไม่น้อยกว่า 15 ราย

ก2.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่นของอุตสาหกรรมอาหาร

ในปี 2006 ประเทศไทยส่งออกสินค้าอาหารไปตลาดโลก 13,550 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 10.5 ของการส่งออกสินค้ารวมของไทย โดยไทยส่งออกอาหารไปญี่ปุ่น 2,436 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของการส่งออกรวมไปญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมนี้ โดยญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญมากของไทยโดยอยู่ในอันดับที่ 2 รองจากสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 20 สำหรับตลาดส่งออกอื่นๆ ของไทย ได้แก่ จีน (ร้อยละ 4.2) อังกฤษ (ร้อยละ 3.8) มาเลเซีย (ร้อยละ 3.7) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 2.9) แคนาดา (ร้อยละ 2.5) และ อินโดนีเซีย (ร้อยละ 2.5)

สินค้าส่งออกไปญี่ปุ่นที่สำคัญของไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร ได้แก่ ไก่ปรุงแต่ง (HS 160232) สัดส่วนร้อยละ 14.8 ของสินค้าส่งออกไปญี่ปุ่นในกลุ่มอาหาร รองลงมา ได้แก่ กุ้งปรุงแต่ง (HS 160520) สัดส่วนร้อยละ 8.8 อาหารสุนัขและแมว (HS 230910) มีสัดส่วนร้อยละ 7.7 กุ้งอื่นๆ จำพวกกุ้งกุลาดำ (HS 030613) มีสัดส่วนร้อยละ 7.1 และอาหารส่งออกที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ ปลาหมึก (HS 030749) น้ำตาลที่ได้จากอ้อย (HS 170111) เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ (HS 160239) เดกซ์ทรินและโมดิไฟด์สตาร์ช (HS 350510) โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารไปตลาดญี่ปุ่นมีสัดส่วนร้อยละ 67.9 ของการส่งออกสินค้าพิกัด 6 หลักในกลุ่มนี้ (ตารางที่ ก2.1)

ทั้งนี้ ตลาดสินค้าอาหารญี่ปุ่นเป็นตลาดที่ใหญ่มากแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากภาคเกษตรและประมงภายในประเทศไม่สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ ต้นทุนการผลิตภายในประเทศญี่ปุ่นก็อยู่ในระดับที่สูงมาก ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงนำเข้าอาหารจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และบริษัทอาหารญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งได้ย้ายฐานผลิตไปตั้งยังต่างประเทศที่มีแหล่งวัตถุดิบและค่าจ้างแรงงานต่ำแล้วส่งอาหารแปรรูปกลับมาจำหน่ายในญี่ปุ่นอีกด้วย ลักษณะตลาดอาหารของญี่ปุ่นที่สำคัญ คือการเน้นอาหารที่ประหยัดเวลาในการปรุงอาหาร การให้ความสำคัญต่อสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอาหารที่มีแนวโน้มทางการตลาดดี ได้แก่ อาหารแบบพร้อมรับประทาน (Ready-to-Eat) อาหารเพื่อสุขภาพ อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง อาหารที่ใช้กับเครื่องอบไมโครเวฟ และอาหารสำหรับผู้สูงอายุ

ในด้านการนำเข้าของไทย ส่วนใหญ่อาหารที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นมักเป็นสินค้าอาหารที่ไทยผลิตเองไม่ได้ เช่น ปลาทะเลประเภทต่างๆ รวมถึงซอสปรุงแต่งต่างๆ ซึ่งนำเข้ามาเพื่อบริโภคโดยผู้บริโภคชาวไทยหรือโดยชาวญี่ปุ่นที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย โดยสินค้าอาหารที่นำเข้ามาสูงสุดปลาโอ (HS 030343) นำเข้ามาไทยมูลค่า 45 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีสัดส่วน

นำเข้าประมาณร้อยละ 27 ของการนำเข้าอาหารจากญี่ปุ่น รองลงมาคือปลาทูนา ปลาแมคเคอเรล ซอสปรุงแต่ง อาหารปรุงแต่งต่างๆ เป็นต้น โดยสินค้าอาหารนำเข้าสำคัญ 10 อันดับแรกที่นำเข้าจากญี่ปุ่นมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 78.6 ของการนำเข้าอาหารทั้งหมดจากญี่ปุ่น (ตารางที่ ก2.2)

ดังนั้น โดยภาพรวมแล้วประเทศไทยเกินดุลการค้าในอุตสาหกรรมอาหารกับประเทศญี่ปุ่นค่อนข้างมาก โดยในปี 2006 ไทยเกินดุลการค้าอาหารกับญี่ปุ่น 2,269 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมูลค่าการนำเข้าอาหารจากญี่ปุ่นคิดเป็นเพียงประมาณร้อยละ 7 ของมูลค่าการส่งออกอาหารของไทยไปญี่ปุ่นเท่านั้น

ก2.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

อัตราภาษีศุลกากรและมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น

ภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอาหารของญี่ปุ่นมีหลายอัตราขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า โดยสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นจำนวนมากที่มีการคิดอัตราภาษีนำเข้าต่อปริมาณนำเข้า (non-ad valorem) ซึ่งหลายสินค้าเมื่อนำอัตราภาษีที่คิดต่อปริมาณการนำเข้ามาแปลงเป็นอัตราภาษีต่อมูลค่านำเข้าแล้วพบว่าเป็นอัตราภาษีที่สูงมาก โดยบางสินค้ามีอัตราภาษีเกินร้อยละ 100 เช่น น้ำตาลที่ได้จากอ้อย (HS 170111) มีอัตราภาษีต่อมูลค่าถึงร้อยละ 217 เป็นต้น สำหรับสินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นที่มีมูลค่าสูงสุดคือ ไก่ปรุงแต่ง (HS 160232) และกุ้งปรุงแต่ง (HS 160520) มีอัตราภาษีนำเข้าไม่สูงมากนักคือประมาณร้อยละ 5-6

ประเทศไทยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นที่ให้กับประเทศกำลังพัฒนาในสินค้าอาหารบางสินค้า เช่น กุ้งปรุงแต่ง อัตราภาษี GSP เท่ากับร้อยละ 3.2 อาหารสุนัขหรืออาหารแมวอัตราภาษี GSP เท่ากับร้อยละ 0 เป็นต้น โดยเมื่อพิจารณาการขอใช้สิทธิตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่น พบว่า อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของไทยในสินค้ากลุ่มอาหารในปี 2006 และ 2007 เท่ากับร้อยละ 21.1 และ 17.7 ตามลำดับ แม้โดยภาพรวมอัตราการใช้สิทธิประโยชน์จะไม่สูงนัก แต่สินค้าอาหารอันดับต้นๆ ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นหลายรายการมีอัตราใช้สิทธิประโยชน์ค่อนข้างสูง เช่น ซอสพริกและอื่นๆ มะพร้าว ทุเรียน บิสกิต เดกซ์ทรินและโมติไฟด์สตาร์ช เป็นต้น (ดูรายละเอียดในตารางที่ ก2.3)

สำหรับมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอาหารนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นมาตรการที่เน้นเรื่องความปลอดภัยของอาหาร (ดูรายละเอียดในตารางที่ ก2.4) โดยกฎหมายภายในญี่ปุ่นที่สำคัญคือกฎหมายความปลอดภัยด้านอาหารขั้นพื้นฐาน (Basic Food

Safety Law) ซึ่งบังคับใช้ในปี 2003 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากที่ญี่ปุ่นประสบปัญหาการระบาดของโรควัวบ้าในปี 2001 และปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับอาหาร เช่น การปิดฉลากอาหารเป็นเท็จ การพบยาปราบศัตรูพืชในผักนำเข้า เป็นต้น โดยญี่ปุ่นได้ตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยด้านอาหารขึ้นเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันเมื่อพบว่าสินค้าบางอย่างอาจมีความเสี่ยงต่อสุขภาพและทำให้กระบวนการประเมินความเสี่ยงรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยของอาหาร (Food Sanitation Law) เพื่อดูแลเรื่องสารตกค้างในอาหาร ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการประเมินความความเสี่ยงโดยในกรณีที่ยังไม่รู้ข้อมูลเรื่องความปลอดภัยก็จะใช้แนวทางระวังไว้ก่อน (precautionary approach) โดยการห้ามนำเข้าและให้มีการประเมินความเสี่ยงโดยจัดให้มีการศึกษาหาข้อมูลต่างๆ โดยอาจใช้มาตรฐานสากลเป็นเกณฑ์หรือใช้มาตรฐานที่สูงกว่ามาตรฐานสากลได้เพื่อป้องกันความเสี่ยง

การศึกษาของปัทมาวดีและชยันต์ (2551) เกี่ยวกับนโยบายและมาตรการความปลอดภัยด้านอาหารและสุขอนามัยของญี่ปุ่น สรุปได้ว่ามาตรการด้านความปลอดภัยอาหารของญี่ปุ่นไม่ได้ใช้เพื่อกีดกันทางการค้า แต่เกิดจากความต้องการคุ้มครองผู้บริโภคภายในประเทศเป็นหลัก โดยมาตรการมีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล และไม่ได้มีการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศหรือเลือกปฏิบัติภายในประเทศ กล่าวคือ

- *ความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล*: นโยบายและมาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของญี่ปุ่นสอดคล้องกับมาตรฐานโลกและอยู่ในกรอบขององค์การการค้าโลก โดยญี่ปุ่นกำหนดมาตรฐานตามความสนใจของผู้บริโภคเป็นหลัก ทั้งนี้ มาตรฐานอาจมีรายละเอียดของข้อกำหนดที่แตกต่างจากของประเทศอื่นบ้าง เช่น ญี่ปุ่นสนใจเรื่องสารตกค้าง ในขณะที่สหภาพยุโรปสนใจเชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น
- *การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN)*: ไม่มีการปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่นๆ ในการนำเข้าสินค้าอาหารประเภทเดียวกัน ทั้งนี้ ในกรณีที่ญี่ปุ่นไม่นำเข้าไก่สดจากไทย แต่นำเข้าจากบราซิลแทนเนื่องจากเหตุผลของความเสี่ยงต่อไข้หวัดนกซึ่งมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้น มีข้อสังเกตจากภาคเอกชนว่าแนวทางปฏิบัติของประเทศนำเข้าส่วนใหญ่ซึ่งรวมถึงญี่ปุ่นด้วย มักจะผ่อนปรนให้กับประเทศเกิดใหม่ต่างๆ จึงทำให้เสมือนว่าการปฏิบัติต่อประเทศเกิดใหม่ เช่น จีนและเวียดนามดูจะไม่เข้มงวดเท่ากับการปฏิบัติต่อไทย แต่เมื่อประสบปัญหา มาตรการต่างๆ ที่ปฏิบัติต่อประเทศเหล่านั้นก็จะเข้มงวดขึ้น
- *การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (NT)*: ญี่ปุ่นมีรัฐบาลท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลความปลอดภัยด้านอาหารในแต่ละพื้นที่ โดยกลไกการจัดการของสินค้าที่ผลิตในประเทศอยู่ที่รัฐบาลท้องถิ่น ในขณะที่กลไกการจัดการของสินค้านำเข้าอยู่ที่รัฐบาลกลาง ดังนั้น การแก้ปัญหาในกรณีสินค้านำเข้าจึงใช้เวลานานกว่า ดังนั้น

การปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างสินค้านำเข้ากับสินค้าที่ผลิตในประเทศเกิดจากกลไกการทำงาน ไม่ได้เกิดจากการกีดกันทางการค้า

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

สินค้าอาหารที่จะได้รับสิทธิในการลดภาษีศุลกากรภายใต้ข้อตกลง JTEPA และ AJCEP ต้องเป็นไปตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าตามความตกลง โดยความตกลง JTEPA ใช้เกณฑ์การพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ 2 หลัก 4 หลัก และ 6 หลัก โดยบางสินค้ามีเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่มเป็นทางเลือกเพิ่มเติม ในขณะมีบางสินค้านอกจากต้องเปลี่ยนพิกัดแล้วยังต้องมีการเพิ่มมูลค่าเพิ่มตามที่กำหนดด้วย ส่วนความตกลง AJCEP ใช้เกณฑ์การพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรที่ 2 หลัก, 4 หลัก และ 6 หลัก โดยบางสินค้ามีเกณฑ์การพิจารณามูลค่าเพิ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ใน 5 เดือนแรก (พ.ย. 2007-มี.ค.2008) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารเท่ากับร้อยละ 65.6 โดยสินค้าหลายรายการที่มีอัตราการการใช้สิทธิเต็มร้อยละร้อยหรือใกล้ร้อย โดยเฉพาะสินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นอันดับต้นๆ เช่น ไก่ปรุงแต่ง กุ้งปรุงแต่ง กุ้งอื่นๆ (กุลาดำ ก้ามกราม) เดกซ์ทรินและโมดิไฟด์สตาร์ช ซอสอื่นๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีสินค้าอาหารบางรายการที่มีการใช้สิทธิต่ำ เช่น อาหารสุนัขและแมว ปลาหมึก เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ เป็นต้น สาเหตุที่ใช้อัตราการใช้สิทธิประโยชน์น้อยในบางรายการเกิดจากการไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เช่น อาหารสุนัขและแมว ซึ่งผู้ประกอบการไทยให้สัมภาษณ์ว่าวัตถุดิบคือปลาส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศทำให้ไม่ผ่านกฎการพิจารณามูลค่าเพิ่มที่ร้อยละ 40 ตามความตกลง JTEPA เป็นต้น ทั้งนี้ ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงบังคับใช้ อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้ายังอยู่ในระดับที่ต่ำมากเพียงร้อยละ 0.74 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาคู่แข่งของไทยที่ส่งสินค้าอาหารสำคัญๆ ไปตลาดญี่ปุ่น พบว่าสินค้าอาหารอันดับ 1 ของไทยในตลาดญี่ปุ่น คือ ไก่ปรุงแต่ง คู่แข่งของไทยคือจีน สหรัฐ และออสเตรเลีย ไม่มีประเทศใดมีความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นในปัจจุบัน (ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-ออสเตรเลียกำลังอยู่ในระหว่างเจรจา) ส่วนสินค้าอาหารอันดับที่ 2 คือ กุ้งปรุงแต่ง คู่แข่งของไทยคือ จีน เวียดนาม และอินโดนีเซีย ดังนั้น หลังความตกลง AJCEP บังคับใช้ ไทยจะไม่ได้เปรียบมากกว่าเวียดนามและอินโดนีเซีย แต่ยังคงได้เปรียบจีนอยู่ สำหรับสินค้าอาหารอันดับ 3 คืออาหารสุนัขและแมวนั้น คู่แข่งของไทยคือจีนและออสเตรเลีย ซึ่งไม่มีความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่น ดังนั้น สรุปได้ว่าสำหรับสินค้าอาหารหลักๆ ของไทย 3 อันดับแรก ไทยยังคงได้เปรียบ

คู่แข่งอยู่ในปัจจุบัน แต่ในระยะต่อไป หลังความตกลง AJCEP บังคับใช้และหลังจากความตกลงญี่ปุ่น-ออสเตรเลียบังคับใช้ ความได้เปรียบด้านราคากับประเทศเหล่านี้ก็จะหมดไป

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์หน่วยงานเอกชนในประเทศญี่ปุ่น[2] พบว่า ประเด็นหลักของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่ส่งออกไปประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันคือเรื่องความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) เนื่องจากญี่ปุ่นประสบปัญหาเรื่องมียาฆ่าแมลงปนเปื้อนเกี๊ยวซ่าที่ผลิตจากจีน ทำให้ภาครัฐและประชาชนมีความตื่นตระหนกในเรื่องความปลอดภัยของอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศมาก ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยจำเป็นต้องเข้มงวดในเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคญี่ปุ่น สำหรับผลกระทบจากความตกลง JTEPA ในส่วนของผลิตภัณฑ์อาหารนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า แม้จะได้รับการลดภาษีตามความตกลง แต่ผู้นำเข้าญี่ปุ่นก็อาจไม่ได้รับประโยชน์มากนัก เนื่องจากประสบปัญหาค่าเงินบาทแข็งขึ้น ซึ่งทำให้สินค้าส่งออกของไทยมีราคาสูงขึ้นในสายตาของประเทศญี่ปุ่น

สำหรับสินค้าน้ำตาลซึ่งเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปญี่ปุ่น จากการสัมภาษณ์หน่วยงานเอกชนญี่ปุ่น พบว่า ญี่ปุ่นมีความต้องการบริโภคน้ำตาลประมาณ 2.2 ล้านตันต่อปี แต่ผลิตได้ในประเทศเพียง 8-9 แสนตันต่อปี จึงจำเป็นต้องนำเข้าอีกประมาณ 1.2-1.3 ล้านตันต่อปี โดยญี่ปุ่นนำเข้าน้ำตาลจากประเทศไทยเป็นอันดับ 1 หรือ 2 ควบคู่กับออสเตรเลีย โดยน้ำตาลที่นำเข้าเป็นน้ำตาลดิบ (raw sugar) และนำมาสกัดให้บริสุทธิ์ในประเทศ ซึ่งรัฐบาลห้ามการนำเข้าน้ำตาลขัดสี (white sugar) โดยรัฐบาลกำหนดระดับราคาน้ำตาลในประเทศสูงกว่าน้ำตาลที่นำเข้า 3-4 เท่าตัว เนื่องจากเกรงว่าน้ำตาลที่นำเข้ามาจะกระทบการผลิตบีทน้ำตาล (sugar beet) ในฮอกไกโดและการผลิตอ้อย (sugar cane) บนเกาะโอกินาวา โดยเฉพาะกรณีของฮอกไกโดซึ่งเป็นเขตหนาว ไม่สามารถปลูกพืชอื่นทดแทนได้ ทั้งนี้ ภาษีที่เก็บได้จากการนำเข้าน้ำตาลจะนำส่งเข้ากองทุนน้ำตาลเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในประเทศ อย่างไรก็ตาม น้ำตาลไม่ได้รับการลดภาษีตามความตกลง JTEPA และ AJCEP โดยระบุในความตกลง JTEPA ว่าจะเจรจาใหม่ในปีที่ 5 หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้ ส่วนในความตกลง AJCEP ญี่ปุ่นได้ตัดน้ำตาลออกจากการเจรจาลดภาษี

ประโยชน์จากความร่วมมือในอุตสาหกรรมอาหารตามความตกลง JTEPA

นอกเหนือจากประโยชน์จากอัตราภาษีแล้ว อุตสาหกรรมอาหารยังมีประเด็นเรื่องความร่วมมือภายใต้ความตกลง JTEPA ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุตสาหกรรม

[2] บริษัท Mitsui & Co., LTD.

อาหารคือ การส่งเสริมการค้าและการลงทุนสำหรับโครงการครัวสู่โลก[3] และ ความร่วมมือที่เกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร[4] โดยความร่วมมือที่ระบุไว้ในความตกลงในส่วนของการส่งเสริมการค้าและการลงทุนประกอบด้วยการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มสูง การส่งเสริมการตลาดอาหารไทย และการส่งเสริมการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจอาหารไทยในญี่ปุ่น

จากการสัมภาษณ์หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง 2 หน่วยงานคือสถาบันอาหารซึ่งเน้นไปทางการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสำนักสนับสนุนนโยบายสนับสนุนครัวไทยสู่ครัวโลก กรมส่งเสริมการส่งออก ซึ่งเน้นด้านการตลาดและส่งเสริมการลงทุน และหน่วยงานเอกชน 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาหาร และกลุ่มภัตตาคารที่ประสงค์ลงทุนในญี่ปุ่น สรุปได้ว่า

สำหรับภาครัฐแล้วการดำเนินการตามความร่วมมือก็ยังอยู่เพียงในขั้นเริ่มต้น กระบวนการเนื่องจากความตกลงเพิ่งมีผลบังคับใช้ไม่นานนัก ที่ผ่านมา กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้รับความร่วมมือกับบริษัท KOBELCO ทำแผนจัดตั้งศูนย์เครือข่ายบริการทดสอบ วิเคราะห์วิจัยทางอุตสาหกรรม KOBELCO เป็นภาคเอกชนของญี่ปุ่นที่มีความเชี่ยวชาญในการรับทดสอบ ตรวจสอบ ค้นคว้าวิจัยทางด้านอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม ทางกระทรวงอุตสาหกรรมไทยจัดเตรียมงบประมาณ 107 ล้านบาท และสถานที่บริเวณกล้วยน้ำไทยในการจัดตัดศูนย์ ส่วนทาง KOBELCO จะสนับสนุนด้านอุปกรณ์ และผู้เชี่ยวชาญฝึกอบรมให้กับผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันต่างๆ ของกระทรวงอุตสาหกรรม โดยศูนย์ทดสอบนี้จะให้บริการทดสอบตรวจสอบกับอุตสาหกรรมทุกสาขาที่มีงานทดสอบตรวจสอบ เช่น ชิ้นส่วนอุตสาหกรรม วัตถุดิบ เหล็ก รวมทั้งสารปนเปื้อนในอาหาร อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดังกล่าวไม่ได้ริเริ่มจากความร่วมมือตามความตกลง JTEPA

สำหรับประเด็นด้านความร่วมมือเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหารและการเชื่อมท้องถิ่นสู่ท้องถิ่น ซึ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโลยีทางอาหาร การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบอาหารและการส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อการปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เกษตรที่ยั่งยืน ซึ่งมีสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นจุดติดต่อ จากการสอบถามความคืบหน้าพบว่าทางฝ่ายไทยได้เสนอโครงการ 4 โครงการ ให้กับทางรัฐบาลญี่ปุ่นร่วมศึกษาในความร่วมมือที่จะดำเนินการประชุมในระดับอนุกรรมการภายใน 3 เดือน (ไม่เกินพฤศจิกายน 2551) ได้แก่ โครงการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessments) เสนอโดยกรมปศุสัตว์ โครงการ

---

[3] รายละเอียดอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น

[4] รายละเอียดอยู่ในบทที่ 5 ในความตกลงเพื่อการปฏิบัติตามระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นตามข้อ 12 ของความความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและญี่ปุ่นสำหรับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

Pre-certification HACCP เสนอโดยกรมประมง โครงการการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์สำหรับผลไม้และผัก (Improvement package in fruits and vegetable) เสนอโดยกรมวิชาการเกษตรและโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการการรับรอง (Project of strengthening the accreditations capacity production system certificate) เสนอโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ โครงการทั้ง 4 ได้เน้นในเรื่องระบบความปลอดภัยของอาหาร การส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของผู้ผลิต และการพัฒนาความสามารถของหน่วยงานกลางที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอาหาร

ในส่วนของภาคเอกชน ผู้ประกอบการไทยส่วนใหญ่สนใจอยู่เพียงการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านภาษีศุลกากรเป็นหลัก โดยประเด็นสำคัญของสินค้าประเภทอาหารที่เอกชนสนใจ คือ การตรวจสารเคมีให้ได้ตามมาตรฐานที่หน่วยงานด้านศุลกากรกำหนด โดยประเทศไทยยังไม่มีห้องปฏิบัติการ วิธีการตรวจสอบ ความรู้หรือประสบการณ์ที่เพียงพอในการตรวจสอบสารเคมี ทำให้ต้องเสียโอกาสในการส่งออกที่ไปติดด่านอยู่ทางศุลกากรญี่ปุ่นหากผลการตรวจไม่ผ่าน และในบางกรณี ผู้ประกอบการไม่ได้ติดตามการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดต่างๆ ของญี่ปุ่น ทำให้มีความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนส่งผลให้เสียโอกาสในการค้าเช่นกัน ดังนั้น ประเด็นที่ผู้ประกอบการไทยที่ต้องการส่งสินค้าอาหารเข้าไปญี่ปุ่นต้องการคือความร่วมมือกับหน่วยงานญี่ปุ่นที่จะจัดอบรมสัมนาให้ความรู้เรื่องมาตรฐานการนำเข้า การติดฉลากที่ถูกต้อง และการตรวจสอบสารเคมี โดยเฉพาะการตรวจสอบสารเคมีควรที่จะได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเทคนิคการตรวจสอบสารเคมีและพัฒนาห้องปฏิบัติการไทยให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ หรือมีการตั้งห้องปฏิบัติการญี่ปุ่นในไทยที่จะรับรองผลการตรวจได้โดยที่ไม่ต้องติดด่านศุลกากรนานเกินความจำเป็นและเสียโอกาสทางการค้า

สำหรับประเด็นเรื่องการสนับสนุนการประกอบธุรกิจร้านอาหารในญี่ปุ่น ความคืบหน้าคือมีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการส่งพ่อครัวไทยเข้าไปทำงานในญี่ปุ่น ซึ่งจากเดิมต้องมีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีลดลงเหลือ 5 ปี โดยน่าจะลดอุปสรรคของการเข้าไปทำงานในญี่ปุ่นลง

ในด้านการส่งเสริมการตลาดและการลงทุน จากการสัมภาษณ์กรมส่งเสริมการส่งออกให้ความเห็นว่า ที่ผ่านมาภาครัฐได้ทำกิจกรรมสนับสนุนในโครงการครัวไทยสู่โลก ซึ่งมีการขอความร่วมมือกับทางองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น หรือ JICA (Japan International Cooperation Agency) และ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น หรือ METI (Ministry of Economy, Trade and Industry) อยู่เสมอๆ ในการแนะนำทิศทางการตลาดสินค้าเกษตร โดยที่ผ่านมาทั้งสองหน่วยงานของญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้มีการจัดอบรมและสัมมนาโดยเชิญวิทยากรจากญี่ปุ่นมาร่วมให้ความรู้ และ JICA ได้ส่งผู้ชำนาญการมาประจำ

ให้คำปรึกษากับทางกรมส่งเสริมการส่งออก โดยปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือความร่วมมือเหล่านี้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ทางธุรกิจ เพราะข้อมูลมักจะไม่เพียงพอ โดยขาดความละเอียดในเชิงลึก การอบรมจะเป็นการอบรมเพียงแค่ไม่กี่ชั่วโมง (เช่น เพียงครึ่งวัน) ทำให้ขาดความลึกทางด้านเนื้อหาที่จะนำไปปฏิบัติจริงได้ นอกจากนั้น คำแนะนำเชิงนโยบายจากข้อมูลของผู้ชำนาญการจาก JICA เมื่อนำไปใช้แล้วไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเพราะข้อมูลต่างๆ มักจะเป็นข้อมูลทั่วไป ไม่เจาะลึกถึงกลุ่มผู้บริโภคที่แท้จริง ดังนั้น หากมีความร่วมมือในอนาคตควรเป็นการฝึกอบรมหรือให้ความรู้กับทางไทยแล้วสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้ชัดเจน โดยอาจใช้ดัชนีชี้วัดต่างๆ เช่น จำนวนการเข้าไปเปิดร้านใหม่ของคนไทยในญี่ปุ่น มูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้น หรือการติดต่อทางทางธุรกิจมีจำนวนมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้ประกอบการและผู้ส่งออกไทยต้องการคือข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลการวิจัยทางการตลาดในเชิงลึกเป็นข้อมูลที่จำเป็นในทิศทางทางการตลาด และมีราคาสูงมากในการจ้างที่ปรึกษาซึ่งกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมไม่มีงบประมาณเพียงพอ

ตารางที่ ก2.1 สินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN (%)	GSP (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)					
160232	ไก่ปรุงแต่ง/ทำไว้ไม่ให้เสีย	337,169	14.8	44.2	6	-	0%หรือ3% ในปีที่ 16 /เจรจาในปีที่ 5 *	0/คงเดิม/ยังไม่ระบุ (R)*
160520	กุ้งปรุงแต่ง/ทำไว้ไม่ให้เสีย	214,606	8.8	18.8	4.8-5.3	3.2	0/บางสินค้าตัดออกจากเจรจา*	0/ตัดออกจากเจรจา*
230910	อาหารสุนัขหรือแมว	186,394	7.7	48.4	0 - 30 เยน* ต่อกิโลกรัม	0	0 ทันที/ 0 ในปีที่ 10	0/11 ปี
030613	กุ้งอื่นๆ (กุลาดำก้ามกราม)	172,420	7.1	16.4	1	-	0	0
030749	ปลาหมึก	166,491	6.8	48.0	0-15	-	0 ปีที่ 6/บางสินค้าตัดออกจากเจรจา*	คงเดิม/ตัดออกจากเจรจา*
170111	น้ำตาลที่ได้จากอ้อย	152,587	6.3	40.7	35.30 - 103.10 เยน* ต่อกิโลกรัม	-	เจรจาปีที่ 5	ตัดออกจากเจรจา
160239	เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ	133,823	5.5	67.7	0-21.3	-	0/ปีที่6/	0/คงเดิม/ 6 ปี*
350510	เดกซ์ทรินและโมดิไฟด์สตาร์ช	98,854	4.1	33.7	6.8-21.3	0	โควตา (Q7)/เจรจาปีที่ 5	คงเดิม/ตัดออกจากเจรจา*
030490	ปลาอื่นๆ	96,555	4.0	58.2	10	-	0/2%/ ปีที่6-8/ ตัดออกจากเจรจา/เจรจาปีที่ 5	0/คงเดิม/6ปี/ 11 ปี/ตัดออกจากเจรจา*
160414	ปลาทูนา สคิปแจ็ก	94,939	3.9	7.3	7.2-9.6%	7.2	0 ปีที่ 6	ยังไม่ระบุ (R)
รวม 10 อันดับแรก		1,653,838	67.9	-				
รวมทุกสินค้าในกลุ่ม		**2,436,183**	**100**	**18.0**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี GSP จากกระทรวงการคลังญี่ปุ่น, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: * ขึ้นอยู่กับสินค้าในระดับ 10 พิกัด

ตารางที่ ก2.2 สินค้าอาหารที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN 2008 (%)	JTEPA 2007 (%)	AJCEP ปีแรก (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
030343	ปลาสคิปแจ็กหรือปลาโอ	45,480	27.2	7.7	5	0	0
030341	ปลาแอลบาคอร์ ปลาทูนาครีบยาว	30,898	18.5	34.9	5	0	0
030374	ปลาแมคเคอเรล	20,672	12.4	32.3	5	5% ตลอด 11 ปี	ตัดออกจากการเจรจา
210690	อาหารปรุงแต่งอื่นๆ	7,607	4.6	4.9	1-5%*	54.55% (0% ปี11)	0% ปีที่ 11
210390	ซอสพริกและอื่นๆ	6,243	3.7	33.7	5	3.75-4 (0% ปี 4-5)	0% ปีที่ 3-4
110100	แป้งข้าวสาลี แป้งเมสลิน	4,854	2.9	14.6	5	20 (0% ปี 9)	0% ปีที่ 9
230990	อาหารเลี้ยงสัตว์อื่นๆ	4,663	2.8	3.1	9	7.50 (0% ปี 5)	0% ปีที่ 6
030342	ปลาทูนาครีบเหลือง	4,184	2.5	3.2	5	0	0
030329	ปลาแซลมอนอื่นๆ	3,873	2.3	24.6	5	4.17 (0% ปี 6)	0% ปีที่ 6
030349	ปลาทูนาอื่นๆ	2,781	1.7	31.6	5	0	0
รวม 10 อันดับแรก		131,255	78.6	-			
รวมทุกสินค้าในกลุ่ม		**167,027**	**100**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: *อัตราอากรตามบัญชีท้ายประกาศกระทรวงการคลัง ม.12 (MFN 20-60%)

ตารางที่ ก2.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าอาหารปี 2006-2007

ประเภท	รายการ	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)		อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	
		2006	2007	2006	2007
160520	กุ้งปรุงแต่ง/ทำไว้ไม่ให้เสีย	101,416	73,200	47.3	35.4
350510	เดกซ์ทรินและโมดิไฟด์สตาร์ช	59,527	55,365	60.2	47.5
210390	ซอสพริกและอื่นๆ	36,044	28,052	95.8	70.5
160420	ปลาปรุงแต่งหรือทำไว้ไม่ให้เสีย	24,171	16,898	47.8	35.2
160414	ปลาทูนา ปลาสคิปแจ็ก	20,826	14,181	21.9	13.8
160590	เป๋าฮื้อ	21,906	13,502	51.3	37.6
081190	มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์	7,798	7,245	89.8	76.2
200600	ทุเรียน สับปะรด กล้วย	*1,661*	5,975	100.0	103.1
151590	น้ำมันเต็งกาวัง	8,784	5,581	85.2	58.3
200899	ลิ้นจี่ ลำไยกระป๋อง	5,159	5,535	39.2	40.9
030759	ปลาหมึกยักษ์แช่เย็นแช่แข็ง	4,521	3,967	85.7	83.2
190590	บิสกิต เค้ก	*5,239*	*3,251*	100.0	100.0
160419	ปลาฮอรสแมกเคอเรล	3,044	3,206	84.4	100.3
220890	แซมซูที่มีตัวยาผสม อาร์แรคหรือสุราทำจากสับปะรด บิทเทอร์	1,242	2,510	94.1	76.1
180500	ผงโกโก้ที่ไม่เติมน้ำตาล	*2,828*	2,100	100.0	86.5
รวม 15 สินค้า		304,165	240,569	51.4	39.7
รวม		**334,784**	**254,698**	**21.1**	**17.7**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกจาก Trademap

หมายเหตุ: ในปี 2007 อัตราภาษี MFN ของสินค้าเฟอร์นิเจอร์ญี่ปุ่นหลายรายการลดลงเหลือร้อยละ 0 จึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยไม่จำเป็นต้องขอใช้สิทธิตามโครงการ GSP

ตารางที่ ก2.4 มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอาหาร

รายการสินค้า	มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น
1. เนื้อไก่	1. ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมปศุสัตว์ของไทยกำกับมาพร้อมการนำเข้า 2. โรงงานผู้ผลิตต้องผ่านการตรวจรับรองโรงงาน 3. ต้องปิดฉลากระบุชื่ออาหาร ชื่อ/ที่อยู่ผู้ผลิต(ผู้นำเข้า) วันเดือนปีที่ผลิต วิธีเก็บรักษา แหล่งกำเนิด 4. สามารถประทับเครื่องหมาย JAS Mark ได้โดยความสมัครใจเมื่อสินค้าได้มาตรฐานตาม Japanese Agricultural Standard
2. อาหารทะเลแช่แข็งและแปรรูป	1. ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมประมงของไทยกำกับมาพร้อมการนำเข้า 2. โรงงานผู้ผลิตต้องผ่านการตรวจรับรองโรงงาน 3. ต้องผ่านการตรวจกักกัน ณ ด่านนำเข้า แต่ในกรณีที่สินค้ามีใบรับรอง Pre-Certification สามารถนำเข้าได้โดยไม่ต้องหยุดตรวจที่ด่านศุลกากร แต่เก็บตัวอย่างสินค้าไว้เพื่อตรวจสอบ 4. มีการกำหนดปริมาณสารตกค้าง ดังนี้ 4.1 ต้องมี Sodium Saccharin ไม่เกิน 0.2 ppm 4.2 ห้ามมีสาร Oxolinic Acid และ Oxytetracycline ตกค้างในกุ้งแช่เย็นและแช่แข็ง 4.3 ต้องมี Antibiotic Oxytertracyclineไม่เกิน 0.1 ppm 5. มีการกำหนดค่าจุลินทรีย์ ดังนี้ 5.1 ต้องมี Bacillus ไม่เกิน100,000/g และมีค่า Colon Bacillus เป็นลบ สำหรับกุ้ง ปู หอยที่ใช้ทำซาชิมิ 5.2 ต้องมี Bacilli ไม่เกิน 3,000,000/g และมีค่า Escherichia-Coli (E-coli) เป็นลบ สำหรับทูนาและเยลโลเทล 6. ต้องติดฉลากระบุ ชื่ออาหาร วัตถุดิบ ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันหมดอายุ และวิธีการเก็บรักษา 7. สามารถประทับเครื่องหมาย JAS Mark ได้โดยความสมัครใจเมื่อสินค้าได้มาตรฐานตาม Japanese Agricultural Standard 8. ต้องปิดฉลากสินค้าอาหารก่อภูมิแพ้ ได้แก่ หอยอาวาบิ (awabi) หรือหอยทากขนาดใหญ่ (abalone) ปลาหมึก ไข่ปลา(ikura) กุ้ง ปู และปลาแซลมอน 9. มีการกำหนดโควตาการนำเข้าสำหรับ ปลาเฮอร์ริง ปลาค็อด ปลาแม็คคาเร็ล ปลาหมึก (ยกเว้น mongo-ika) และหอยแครง
3. อาหารทะเลกระป๋อง	1. ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมประมงของไทยกำกับมาพร้อมการนำเข้า 2. ต้องผ่านการตรวจกักกัน ณ ด่านนำเข้า แต่ในกรณีที่สินค้ามีใบรับรอง Pre-Certification สามารถนำเข้าได้โดยไม่ต้องหยุดตรวจที่ด่านศุลกากร แต่เก็บตัวอย่างสินค้าไว้เพื่อตรวจสอบ 3. ต้องติดฉลากระบุ ชื่ออาหาร วัตถุดิบ ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันหมดอายุ วิธีการเก็บรักษาและประเทศผู้ผลิต 4. สามารถประทับเครื่องหมาย JAS Mark ได้โดยความสมัครใจเมื่อสินค้าได้มาตรฐานตาม Japanese Agricultural Standard 5. กำหนดมาตรฐานสารปนเปื้อนที่อนุญาตให้มีได้ในกระป๋องสำหรับบรรจุ ได้แก่ สารหนู แคดเมียม ตะกั่ว ฟีนอล ฟอร์มาลดีไฮด์ และส่วนที่เหลือจากการระเหย (Residue on Evaporate)
4. ผักสดแช่เย็นแช่แข็ง	1. ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมวิชาการเกษตรของไทยกำกับมาพร้อมการนำเข้า 2. มีการกำหนดค่าสารตกค้างทางการเกษตรตาม Positive List System

รายการสินค้า	มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น
กระป๋องและแปรรูป	3. ผู้นำเข้าผลไม้กระป๋องเป็นครั้งแรกต้องยื่นรายละเอียดของส่วนประกอบและขั้นตอนการผลิตต่อกระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการของญี่ปุ่น(MHLW) 4. ผักสดต้องปิดฉลากระบุชื่อสินค้าและแหล่งผลิต 5. ผักบรรจุกระป๋องต้องปิดฉลากระบุรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อสินค้า ส่วนประกอบ น้ำหนัก/ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันเดือนปีที่ผลิต และวิธีการเก็บรักษา 6. สามารถประทับเครื่องหมาย JAS Mark ได้โดยความสมัครใจเมื่อสินค้าได้มาตรฐานตาม Japanese Agricultural Standard 7. กำหนดมาตรฐานสารปนเปื้อนที่อนุญาตให้มีได้ในกระป๋องสำหรับบรรจุ ได้แก่ สารหนู แคดเมียม ตะกั่ว ฟีนอล ฟอร์มาลดีไฮด์ และส่วนที่เหลือจากการระเหย (Residue on Evaporate)
5. ผลไม้	1. ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยที่ออกโดยกรมวิชาการเกษตรกำกับมาพร้อมการนำเข้า 2. มีการกำหนดค่าสารตกค้างทางการเกษตรตาม Positive List System 3. ต้องผ่านการอบไอน้ำร้อนโดยต้องมีเจ้าหน้าที่กักกันพืชญี่ปุ่นมาควบคุมการอบไอน้ำและลงนามร่วมกับเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทย วัตถุประสงค์เพื่อกำจัดแมลงวันในผลไม้ 4. ผลไม้บรรจุกระป๋องต้องปิดฉลากระบุรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อสินค้า ส่วนประกอบ น้ำหนัก/ปริมาณ ชื่อผู้ผลิต วันเดือนปีที่ผลิต และวิธีการเก็บรักษา 5. สามารถประทับเครื่องหมาย JAS Mark ได้โดยความสมัครใจเมื่อสินค้าได้มาตรฐานตาม Japanese Agricultural Standard 6. กำหนดมาตรฐานสารปนเปื้อนที่อนุญาตให้มีได้ในกระป๋องสำหรับบรรจุ ได้แก่ สารหนู แคดเมียม ตะกั่ว ฟีนอล ฟอร์มาลดีไฮด์ และส่วนที่เหลือจากการระเหย (Residue on Evaporate)
6. สิ่งปรุงรสอาหาร	ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานและไม่มีสารเคมีในระดับที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค

ที่มา: กรมการค้าต่างประเทศ

ตารางที่ ก2.5 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในอุตสาหกรรมอาหารไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008): 20 สินค้าที่มีการส่งออกสูงสุด

ประเภท	รายการ	แต้มต่อภาษีเทียบกับ MFN (%)	มูลค่าการส่งออก (พัน US$)	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	มูลค่าประหยัดจากภาษี (Tariff saving)	
						(พัน US$)	สัดส่วนต่อมูลค่าการส่งออก (%)
160232	ไก่ปรุงแต่ง/ทำไว้ไม่ให้เสีย	0.50	197,041	197,041	100.0	985	0.5
160520	กุ้งปรุงแต่ง/ทำไว้ไม่ให้เสีย	5.30	98,018	97,529	99.5	5,169	5.3
230910	อาหารสุนัขหรือแมว	2.90	91,113	250	0.3	7	0.0
030613	กุ้งอื่นๆ (กุลาดำ ก้ามกราม)	1.00	69,652	69,652	100.0	697	1.0
350510	เดกซ์ทรินและโมดิไฟด์สตาร์ช	6.80	63,094	63,094	100.0	4,290	6.8
030749	ปลาหมึก	0.60	56,446	12,719	22.5	76	0.1
170111	น้ำตาลที่ได้จากอ้อย	-	56,234	6	0.0	-	-
160414	ปลาทูนา สคิปแจ็ก	4.30	55,230	19,427	35.2	835	1.5
210690	อาหารปรุงแต่งที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่น	278.65	28,737	3,263	11.4	9,092	31.6
160239	เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ	1.00	26,779	1,670	6.2	17	0.1
110814	สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง	-	22,770	1	0.0	-	-
100630	ข้าวที่สีบ้างแล้วหรือสีทั้งหมดจะขัดหรือไม่ก็ตาม	-	18,611	0	0.0	-	-
210390	ซอสอื่นๆ	5.40	15,640	15,240	97.4	823	5.3
160590	สัตว์น้ำจำพวกครัสตาเซีย อื่นๆ	4.50	14,291	4,374	30.6	197	1.4
160420	ปลาที่ปรุงแต่งหรือทำไว้ไม่ให้เสียอื่น ๆ	2.60	14,249	2,110	14.8	55	0.4
160411	ปลาแซลมอนที่บรรจุภาชนะที่อากาศผ่านเข้าออกไม่ได้	3.30	13,313	2,753	20.7	91	0.7
200820	สับปะรด	-	10,681	5,483	51.3	-	-
160249	เนื้อสัตว์อื่น ๆ รวมถึงของผสม	4.00	9,758	2,461	25.2	98	1.0
110290	แป้งอื่นๆ	1.90	8,627	0	0.0	-	-
100640	ปลายข้าว	-	8,236	0	0.0	-	-
รวม 20 สินค้า			878,520	497,073	56.6	22,432	2.55
รวมทุกสินค้าที่ได้แต้มต่อ		12.4	958,405.3	628,566.5	65.6	32,196.2	2.9

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกรายเดือนจากกระทรวงพาณิชย์

กรอบที่ ก2.1 การส่งเสริมการค้าและการลงทุนสำหรับโครงการ "ครัวไทยสู่โลก" ในความตกลง JTEPA

เพื่อสนับสนุนโครงการ "ครัวไทยสู่โลก" ประเทศไทยและญี่ปุ่นจะร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารไทยหลากหลายชนิด รวมถึงเครื่องปรุง อาหารเตรียมสำเร็จ อาหารพร้อมปรุง และอาหารพร้อมรับประทาน ไปยังตลาดโลกรวมถึงตลาดญี่ปุ่น

โครงการสนับสนุนร่วมกันนี้จะดำเนินการภายใต้หุ้นส่วนขององค์การการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น (เจโทร) สถาบันอาหารของประเทศไทย และองค์การที่เกี่ยวข้อง ตามที่เหมาะสม โดยเจโทรและสถาบันฯ จะเป็นจุดติดต่อ

โครงการนี้รวมถึง

1. การส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มสูง

1.1 สนับสนุนการปรับปรุงและยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารไทยที่จะไปยังตลาดโลก

1.2 สนับสนุนการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ (อาทิ การบรรจุหีบห่อที่ดีขึ้น การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การตรวจสอบแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ อาหารเพื่อสุขภาพ และข้อสนเทศที่จำเป็นสำหรับการออกแบบและนำเสนอผลิตภัณฑ์)

1.3 สนับสนุนการปรับปรุงเทคโนโลยีและทักษะการจัดการที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมอาหารไทย (อาทิ การบรรจุหีบห่อ กระบวนการแปรรูป ลอจิสติกส์ การจัดการโซ่อุปทานการควบคุมคุณภาพ)

1.4 สนับสนุนการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตแบบอินทรีย์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพอินทรีย์

1.5 แนะนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับอาหารจากญี่ปุ่นแก่ผู้ผลิตอาหารไทย

1.6 ส่งเสริมความร่วมมือด้านการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร

2. การตลาดสำหรับอาหารไทย

2.1 สร้างโอกาสสำหรับการพัฒนาช่องทางใหม่ๆ เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารไทย

2.2 เป้าหมายของการส่งเสริมการตลาดจะรวมถึงผู้นำเข้า การค้าอิเล็กทรอนิกส์ร้านอาหาร ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านสะดวกซื้อ และบริการจัดเลี้ยง

2.3 การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารไทย และอาหารไทย ผ่านเทศกาลอาหารการจัดการแสดงเคลื่อนที่ และช่องทางอื่นๆ ที่เหมาะสม

3. การส่งเสริมการลงทุนที่เกี่ยวกับอาหารไทยในญี่ปุ่น

3.1 ส่งเสริมการจัดตั้งร้านอาหารไทยในญี่ปุ่น

3.2 ส่งเสริมการจัดตั้งคลังสินค้าอาหารไทย แฟรนไชส์ร้านอาหารไทย และร้านอาหารรูปแบบอื่นๆ ในญี่ปุ่น

4. อื่นๆ

กิจกรรมอื่นๆ ที่ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าเกี่ยวข้อง

ที่มา: แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (www.mfa.go.th/jtepa)

กรอบที่ ก2.2 ความร่วมมือที่เกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร
ในความตกลง JTEPA

สาขาของความร่วมมือเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร

1. การพัฒนาอย่างทั่วถึงของอุตสาหกรรมอาหารซึ่งครอบคลุมทุกขั้นตอนตั้งแต่ฟาร์มถึงตลาด รวมถึงระบบการกระจายสินค้าอาหาร ดังเช่น ระบบการควบคุมความเย็นในสินค้าอาหารและระบบการบรรจุในบรรจุภัณฑ์
2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
3. การพัฒนาและการส่งเสริมเทคโนโลยีใหม่ๆ
4. ระบบการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ และการออกใบรับรอง
5. การใช้การวิเคราะห์ความเสี่ยง และ
6. สาขาอื่นๆ ของความร่วมมือตามที่อาจจะตกลงกัน

รูปแบบของความร่วมมือเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร

1. การแลกเปลี่ยนความเห็นและข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร
2. การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ
3. การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการฝึกอบรม
4. การปรึกษาหารือบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อบ่งชี้และพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นที่เฉพาะเจาะจงที่อาจจะเกิดจากการใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (ซึ่งต่อไปในความตกลงฉบับนี้จะเรียกว่า “เอสพีเอส”) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุวิธีแก้ปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้
5. การปรึกษาหารือเพื่อดำเนินความพยายามที่จะร่วมมือกันระหว่างคู่ภาคีในเวทีระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการ เอส พีเอส
6. การส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนเกี่ยวกับห้องปฏิบัติการทดสอบอาหาร
7. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ และการออกใบรับรอง
8. การพัฒนาเครือข่ายระหว่างห้องปฏิบัติการในประเทศของคู่ภาคี
9. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการใช้การวิเคราะห์ความเสี่ยง และ
10. รูปแบบอื่นๆ ของความร่วมมือตามที่อาจจะตกลงกัน

ที่มา: บทที่ 5 ในความตกลงเพื่อการปฏิบัติตามระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นตามข้อ 12 ของความความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและญี่ปุ่นสำหรับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (www.mfa.go.th/jtepa)

กรณีศึกษาที่ 3: อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า

ก3.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมและการผลิต

อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้ามีสัดส่วนร้อยละ 2.93 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศของภาคอุตสาหกรรมในปี 2006 (ร้อยละ 1.15 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศโดยรวม) โดยมีมูลค่าเท่ากับ 46,487 ล้านบาท จากข้อมูลโรงงานที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมอุตสาหกรรมในปี 2005 อุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนังของไทยมีประมาณ 997 โรงงาน และมีการจ้างงาน 96,681 คน โดยโรงงานกว่าร้อยละ 90 เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) อุตสาหกรรมรองเท้ามีจำนวนโรงงานและแรงงานสูงสุดคือมีจำนวน 498 โรง และมีแรงงาน 62,662 คน ส่วนอุตสาหกรรมเครื่องหนังมีจำนวน 245 โรงงานและมีแรงงานประมาณ 19,976 คน

อุตสาหกรรมเครื่องหนัง เป็นอุตสาหกรรมที่มีโครงสร้างการผลิตที่ไม่ซับซ้อนนัก การผลิตอาศัยแรงงานและทักษะความชำนาญของแรงงานอยู่มาก โดยฝีมือแรงงานไทยมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ และการพัฒนาในเชิงแฟชั่นสูงกว่าคู่แข่งในภูมิภาคอาเซียน อุตสาหกรรมเครื่องหนังเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับหนังสัตว์ ปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมเครื่องหนังคือความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศเนื่องจากวัตถุดิบในประเทศไม่เพียงพอ มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอหรือมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานที่ตลาดส่งออกต้องการ นอกจากนั้น ไทยยังไม่สามารถขึ้นไปแข่งในตลาดบนที่เน้นการออกแบบอย่างอิตาลีและฝรั่งเศสได้

สำหรับอุตสาหกรรมรองเท้าถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในการเป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อส่งออกเป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักซึ่งประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีฝีมือการตัดเย็บที่ดี โครงสร้างอุตสาหกรรมเริ่มจากอุตสาหกรรมฟอกหนัง ซึ่งวัตถุดิบ ได้แก่ หนังฟอกแต่งสำเร็จและวัตถุดิบอื่นๆ เช่น หนังแท้ หนังเทียม ยางสังเคราะห์และพลาสติก และกาว ด้าย ชิ้นส่วนต่างๆ ซึ่งหาได้จากในประเทศและพึ่งพาการนำเข้าอีกส่วนหนึ่ง ส่วนอุตสาหกรรมปลายน้ำ ได้แก่ อุตสาหกรรมรองเท้าประเภทต่างๆ และส่วนประกอบ ผู้ประกอบการรองเท้าในประเทศส่วนใหญ่ผลิตรองเท้าสำหรับตลาดระดับกลางและระดับล่าง โดยรองเท้ากีฬาเป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก (ประมาณร้อยละ 60 ของการส่งออกรองเท้า) โดยผู้ประกอบส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่มีกระบวนการผลิตชิ้นส่วนและอุตสาหกรรมสนับสนุนครบวงจร รองลงมาเป็นการส่งออกสินค้ารองเท้าหนังที่มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 25 การส่งออก สำหรับรองเท้าแตะและรองเท้าประเภทอื่นๆ มีมูลค่าการส่งออกไม่มากนัก

ตลาดรองเท้าในประเทศไทยโดยรวมมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 30 ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นการส่งออกไปตลาดโลก ตลาดรองเท้าในประเทศต้องแข่งขันกับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศที่มีราคาจำหน่ายต่ำกว่าโดยเฉพาะจีนและประเทศกลุ่มอาเซียน ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งปรับเปลี่ยนเป้าหมายไปสู่ลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูง โดยเน้นการออกแบบที่แปลกใหม่และทันสมัย โดยรองเท้าหนังมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์จนสามารถตอบสนองความต้องการตลาดในประเทศทั้งสินค้าระดับกลางและล่างได้ แต่ประเทศไทยยังมีการนำเข้ารองเท้าหนังทั้งระดับบนและระดับกลางซึ่งเป็นแบรนด์ต่างประเทศ ส่วนสินค้ารองเท้าลำลองในประเทศเป็นสินค้าที่มีราคาขายไม่แพง ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีแบรนด์เป็นที่รู้จักมีส่วนแบ่งตลาดในประเทศประมาณครึ่งหนึ่ง ส่วนที่เหลือเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อมที่ไม่มีตราสินค้าชัดเจน ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อรองรับความต้องการในประเทศเป็นหลัก

สำหรับปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมรองเท้าก็คือการต้องแข่งขันกับคู่แข่งต่างประเทศที่ได้เปรียบด้านต้นทุนแรงงานที่ต่ำกว่าและมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้ในประเทศ เช่น จีน อินโดนีเซีย และเวียดนามที่เป็นคู่แข่งในตลาดระดับล่าง ส่วนตลาดระดับบนนั้น อิตาลี ฝรั่งเศส และสวิสเซอร์แลนด์มีความได้เปรียบด้านการออกแบบ คุณภาพการผลิตและฝีมือตัดเย็บและเทคโนโลยีการผลิต นอกจากนี้ การรับจ้างผลิตจากแบรนด์ต่างประเทศเพียงไม่กี่รายทำให้เกิดความเสี่ยงของผู้ประกอบการ เมื่อผู้ว่าจ้างเลิกจ้าง ผู้รับจ้างผลิตก็ไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ เนื่องจากไม่ได้กระจายความเสี่ยงไว้ และการรับจ้างผลิตถ้าไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของลูกค้าได้ก็จะถูกเลิกจ้าง นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญอีกประการก็คือการขาดแคลนวัตถุดิบหนังดิบที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าคู่แข่งที่มีแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศ นอกจากนั้น ในส่วนของตลาดระดับบนก็มีปัญหาในการออกแบบและสร้างแบรนด์ของตนเอง

ก3.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ในปี 2006 ประเทศไทยส่งออกสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าไปตลาดโลก 1,199 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 0.93 ของการส่งออกสินค้ารวมของไทย โดยไทยส่งออกเครื่องหนังและรองเท้าไปญี่ปุ่น 81.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของการส่งออกรวมไปญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมนี้ ญี่ปุ่นจัดเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 4 ของไทย รองจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สุดของไทยที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 28.8 เบลเยี่ยม (ร้อยละ 8.9) และอังกฤษ (ร้อยละ 7.1) สำหรับตลาดอื่นๆ ของไทย ได้แก่ เดนมาร์ก สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี สวิสเซอร์แลนด์ แคนาดา และอิตาลี

สินค้าหลักที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ได้แก่ รองเท้ากีฬา (HS640319 HS640219 และ HS640411) คิดเป็นร้อยละ 42.4 ของกลุ่มเครื่องหนังและรองเท้าที่ส่งไปญี่ปุ่น รองลงมาเป็นพวกกระเป๋าประเภทต่างๆ ทั้งกระเป๋าถือ กระเป๋าใส่สตางค์ การเป๋าเอกสาร เป็นต้น สำหรับตลาดสินค้าเครื่องหนังในประเทศญี่ปุ่นนั้นถือเป็นตลาดขนาดใหญ่ สินค้าเครื่องหนังที่วางจำหน่ายในตลาดมีทั้งที่เป็นตราสินค้าต่างประเทศซึ่งบริษัทญี่ปุ่นซื้อลิขสิทธิ์มา (licensing brand) ตราสินค้าที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศที่เข้ามาทำการตลาดและเปิดร้านจำหน่ายเอง (private brand) และตราสินค้าที่ผลิตโดยบริษัทญี่ปุ่นเอง (house brand) ซึ่งส่วนหนึ่งบริษัทญี่ปุ่นไปจ้างผู้ผลิตในต่างประเทศทำการผลิตสินค้าเครื่องหนัง ประเทศญี่ปุ่นนำเข้ากระเป๋าหนังร้อยละ 60 ของความต้องการรวม รองเท้าร้อยละ 70 ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังขนาดเล็ก อาทิ กระเป๋าสตางค์ และเข็มขัดร้อยละ 70 – 80 ซึ่งผลิตภัณฑ์เครื่องหนังขนาดเล็กร้อยละ 80 นำเข้าจากจีน สินค้าจากจีนได้เข้ามาครองตลาดในเกือบทุกประเภทสินค้า โดยมีตั้งแต่ระดับราคาถูกจนถึงระดับราคาแพง ในกรณีการนำเข้ารองเท้า ส่วนใหญ่ญี่ปุ่นนำเข้าชิ้นส่วนของรองเท้าและนำมาประกอบเองโดยผู้ผลิตชาวญี่ปุ่นเพื่อให้เข้ากับรูปร่างเท้าของชาวญี่ปุ่น การประกอบหรือผลิตรองเท้าในญี่ปุ่นต้องอาศัยผู้ที่เชี่ยวชาญในการตัดเย็บและเข้าใจรูปร่างของเท้าชาวญี่ปุ่น

ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นนิยมสินค้าเครื่องหนังที่มีตราสินค้าทำจากประเทศยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากอิตาลีและฝรั่งเศส ซึ่งมีให้เลือกซื้อหลากหลายตราสินค้า ภาพพจน์ของสินค้าเครื่องหนังที่ผลิตจากประเทศอิตาลีและฝรั่งเศสเป็นสิ่งสำคัญและประทับใจมากกว่าคุณภาพของตัวสินค้าเอง ถึงแม้ในปีที่ผ่านมา สินค้าเครื่องหนังที่ทำจากวัสดุใยสังเคราะห์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่า หากภาวะเศรษฐกิจกระเตื้องขึ้น ชาวญี่ปุ่นจะหันกลับไปนิยมสินค้าเครื่องหนังที่ทำจากหนังสัตว์แท้ๆ อีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเครื่องหนังที่ทำจากประเทศอิตาลี อย่างไรก็ตาม สินค้าที่ทำจากใยสังเคราะห์หรือวัสดุที่ไม่ใช่หนังจะยังคงได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยรุ่นและหนุ่มสาววัยทำงานอยู่เนื่องจากมีราคาถูกผู้บริโภคกลุ่มหลักของสินค้าเครื่องหนังจะเป็นสตรีในทุกวัย กลุ่มสตรีอายุ

น้อยและอยู่ในวัยทำงานจะเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจซื้อหาสินค้าเครื่องหนังมากที่สุด สตรีญี่ปุ่นจะนิยมสินค้าเครื่องหนังที่มีแฟชั่นล้ำนำสมัย และต้องการสินค้าเครื่องหนังในหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะแก่เสื้อผ้าที่สวมใส่ในหลายวาระโอกาสอาทิ งานพิธี งานสังคม ทำงาน เลี้ยงสังสรรค์ ใส่ลำลอง และอื่นๆ

ญี่ปุ่นนำเข้ากระเป๋าทำด้วยหนังเพิ่มขึ้น แต่ก็มีแนวโน้มว่าผู้บริโภคจะหันไปนิยมกระเป๋าที่ทำด้วยวัสดุอย่างอื่นๆ เช่น ผ้าผสมเส้นใยไนล่อนที่มีลักษณะเบา ทำความสะอาดง่าย และราคาถูก การนำเข้าเครื่องแต่งกายทำด้วยหนังเพิ่มขึ้นอย่างมากในระยะปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายทำด้วยหนังผลิตจากจีนได้รับความนิยมจากวัยรุ่นญี่ปุ่นมาก เนื่องจากมีราคาถูกกว่าเครื่องแต่งกายทำด้วยหนังจากประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกา

สำหรับรองเท้าหนัง ชาวญี่ปุ่นนิยมใช้รองเท้าหนังที่มีราคาถูกลง ส่วนใหญ่ผลิตโดยโรงงานของญี่ปุ่นในประเทศจีนและในเขมร ในอนาคตสินค้าจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาจะไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากจีนและเขมรได้ เพราะมีราคาแตกต่างกันถึง 3 เท่า ในอนาคตตลาดสินค้าเครื่องหนังสำหรับผู้สูงอายุจะมีแนวโน้มเติบโตขึ้น เนื่องจากสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดเพิ่มขึ้น ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังที่เหมาะกับผู้สูงอายุควรจะเน้นความประณีตคงทนใช้งานได้นาน มีประโยชน์ใช้สอยสูง ง่ายและสะดวกในการใช้งาน และมีรูปแบบแฟชั่นตามสมัยนิยม

ในด้านการนำเข้าสินค้าของไทยจากญี่ปุ่นในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้ามีมูลค่าเพียง 3.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 เนื่องจากญี่ปุ่นไม่มีความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้จึงไม่ได้ส่งออกไปต่าประเทศนัก สินค้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นสายนาฬิกาหนัง (HS911390) กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ (HS420292) เป็นต้น โดยภาพรวมแล้ว ไทยนำเข้าเครื่องหนังและรองเท้าจากญี่ปุ่นเพียงร้อยละ 1.7 ของการนำเข้าสินค้าในกลุ่มนี้จากโลก

ก3.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

อัตราภาษีศุลกากรและมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น

อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าของญี่ปุ่นค่อนข้างสูงโดยมีค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 15 โดยสินค้ารองเท้าและเครื่องหนังที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นสูงสุดอย่างรองเท้ากีฬาที่ด้านบนเป็นหนังฟอก (HS 640319) มีอัตราภาษีถึงร้อยละ 27-30 นอกจากนี้บางสินค้ายังมีโควตาการนำเข้าด้วย เช่น รองเท้าหนัง ทั้งนี้ บางสินค้าในกลุ่มเครื่องหนังและรองเท้าอยู่

ในโครงการ GSP ที่ญี่ปุ่นให้กับประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม อัตราภาษีตาม GSP ก็ยังคงอยู่ในระดับสูงอยู่คือประมาณร้อยละ 6-12.8

จากข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าปี 2006-2007 โดยมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์ในกลุ่มสินค้าตามโครงการ GSP เท่ากับ 11.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐและ 11.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 และ 2007 ตามลำดับ อัตราสิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ในสินค้ากลุ่มนี้เท่ากับร้อยละ 18.6 และร้อยละ 22.5 ในปี 2006 และ 2007 ตามลำดับ (ดูตารางที่ ก3.3) เหตุผลที่อัตราการใช้สิทธิตาม GSP ไม่สูงนักเนื่องจากอัตราภาษีตาม GSP ไม่ได้ลดลงมาจากอัตรา MFN นัก จึงทำให้แต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับ MFN ไม่สูงนัก

กฎระเบียบอื่นๆ ในการนำเข้าสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าของญี่ปุ่น คือการนำเข้าสินค้าดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อข้อตกลงตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าบางชนิด การจำหน่ายสินค้าเครื่องหนังในตลาดญี่ปุ่นจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย Household Goods Quality Labeling Law ซึ่งเกี่ยวกับการปิดฉลากสินค้า และกฎหมาย Act against Unjustifiable Premiums and Misleading Representations ซึ่งเกี่ยวกับการให้ของแถมและการโฆษณาหลอกลวง

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

เมื่อความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้จะมีการยกเลิกโควตาการนำเข้ารองเท้าหนังของญี่ปุ่นทันที และสินค้าส่วนใหญ่จะลดภาษีจนเหลือ 0 ภายใน 8 ปี อย่างไรก็ตาม มีบางสินค้าที่ยังไม่ลดภาษี เช่น รองเท้ากีฬาที่ด้านบนเป็นหนังฟอก (HS 640319) ซึ่งเป็นสินค้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นสูงสุด (ร้อยละ 23.4 ของการส่งออกไปญี่ปุ่น) โดยตามความตกลง JTEPA ได้ตัดสินค้านี้ออกจากการเจรจาลดภาษี และในความตกลง AJCEP ได้คงอัตราภาษีเดิมต่อไป จาก Trade Policy Review ประเทศญี่ปุ่นฉบับล่าสุด ปี 2007 ซึ่งจัดทำโดยองค์การการค้าโลกไม่พบว่าสินค้านี้มีโควตาหรือมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTM) ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ Urata นักวิชาการชั้นนำผู้เชี่ยวชาญด้านการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่นให้ความเห็นว่าการปกป้องอุตสาหกรรมดังกล่าวเกิดจากปัจจัยด้านปัญหาการเมืองและสังคมที่เกี่ยวกับการแบ่งแยกชนชั้น (discrimination) ของกลุ่มคนที่เรียกว่า “บุระคุมิน” (Burakumin) ในช่วงก่อนหน้านี้ และเนื่องจากบุระคุมินเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ในปัจจุบันรัฐบาลจึงพยายามที่จะให้ความดูแลเป็นพิเศษกับคนกลุ่มนี้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการ reverse discrimination

เมื่อวิเคราะห์การใช้สิทธิประโยชน์จากข้อมูลการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ (พ.ย.2007-มี.ค.2008) พบว่าโดยรวมแล้วอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าเท่ากับร้อยละ 34.0 โดยมีบางสินค้าที่ใช้สิทธิประโยชน์เต็มร้อย เช่น กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ (HS420292) รองเท้าหนัง (HS640399) บางสินค้าใช้สิทธิค่อนข้างสูง เช่น กระเป๋าใส่สตางค์ (HS420231) และกระเป๋าถือ (HS 420221) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์เท่ากับร้อยละ 84.8 และ 78.1 ตามลำดับ สินค้าส่วนใหญ่ที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ต่ำ ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการทยอยลดภาษีลงของญี่ปุ่นซึ่งใช้เวลาถึง 8 ปีทำให้แต้มต่อทางภาษีในช่วงปีแรกๆ ไม่มากนัก เช่น รองเท้ากีฬาที่ด้านบนทำด้วยยางและพลาสติก (HS 640219) ซึ่งเป็นสินค้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นสูง มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เพียงร้อยละ 24.5 แต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับอัตรา MFN เท่ากับร้อยละ 0.8 เท่านั้น ส่วนคู่แข่งสำคัญของไทยในตลาดญี่ปุ่นได้แก่จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย อิตาลี และสหรัฐ โดยในปัจจุบัน ไทยยังคงได้เปรียบคู่แข่งอยู่ แต่หากความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้ความได้เปรียบกับเวียดนามและอินโดนีเซียคงจะลดลง อย่างไรก็ตาม การลดภาษีตาม AJCEP ในกลุ่มสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าใช้เวลานานกว่า JTEPA 3 ปี จึงทำให้ไทยยังคงได้เปรียบคู่แข่งอยู่อีกระยะหนึ่ง ทั้งนี้ ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงบังคับใช้ อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้ายังอยู่ในระดับที่ต่ำมากเพียงร้อยละ 0.08 เท่านั้นส่วนหนึ่งน่าจะมาจากช่วงปีแรกแต้มต่อทางภาษีที่ได้รับจาก JTEPA มีเพียงร้อยละ 1.4 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาคู่แข่งของไทยในสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่สำคัญๆ ของไทยในตลาดญี่ปุ่น พบว่าคู่แข่งของไทยได้แก่จีน อินโดนีเซีย เวียดนาม และมาเลเซีย ซึ่งประเทศเหล่านี้ยกเว้นจีน ทำความตกลง AJCEP กับญี่ปุ่น โดยหลังจาก AJCEP บังคับใช้อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นจะลดลงเป็นร้อยละ 0 ทั้งหมดเช่นเดียวกับการลดภาษีตาม JTEPA ดังนั้น ความได้เปรียบในเชิงภาษีของไทยกับประเทศอาเซียนเหล่านี้ในตลาดญี่ปุ่นก็จะหมดไปหลัง AJCEP บังคับใช้

สำหรับผลกระทบทางฝ่ายญี่ปุ่นนั้น จากการสัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนังแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Leather and Leather Goods Industries Association: JLIA) พบว่า ในปัจจุบัน การนำเข้าสินค้าเครื่องหนังของญี่ปุ่นมีสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 90 ของการบริโภคทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากประเทศจีน รองลงมาคือ เวียดนาม กัมพูชา เมียนมาร์ อินโดนีเซีย บังกลาเทศ และไทย

โดยอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องหนังในประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มหดตัวลงอย่างต่อเนื่อง โดยธุรกิจส่วนใหญ่มีขนาดเล็กมีพนักงานไม่ถึง 20 คน และในปัจจุบันแทบจะไม่มีการส่งออกเครื่องหนังไปต่างประเทศแล้ว แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องหนังของญี่ปุ่นในขณะนี้จึงมุ่งการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเกรดปานกลางระหว่างคุณภาพของจีนและยุโรปและจะขยายตลาด

ไปยังอาเซียน เช่น สิงคโปร์และไทย มากยิ่งขึ้น โดยเมื่อความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ จะมีการยกเลิกโควตาการนำเข้ารองเท้าหนังของญี่ปุ่นทันทีและจะลดภาษีจนเหลือ 0 ภายใน 8 ปี ซึ่งการทำ JTEPA และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ส่งผลให้ผู้ผลิตรายเล็กของญี่ปุ่นไม่สามารถแข่งขันได้และเลิกธุรกิจไป ในขณะที่ผู้ผลิตรายใหญ่มีแนวโน้มที่จะไปลงทุนที่ต่างประเทศ เช่น ไทย เวียดนาม กัมพูชา จีน และนำเข้าจากประเทศเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ก3.1 สินค้าเครื่องหนังและรองเท้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN 2007 (%)	GSP 2007 (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)					
640319	รองเท้ากีฬา (ด้านบนเป็นหนังฟอก)	19,039	23.4	4.8	27-30	-	ไม่ลดภาษี (X)	อัตราเดิม
640219	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยยาง พลาสติก)	11,616	14.3	12.6	6.7	-	8 ปี	11 ปี
420500	ของอื่นๆ ทำด้วยหนังฟอก/อัด	9,141	11.2	16.7	3.3-18	6	8 ปี	11 ปี
420221	กระเป๋าถือ	7,112	8.7	34.2	8-16	12.8	8 ปี	11 ปี
420231	กระเป๋าใส่สตางค์และอื่นๆ	6,081	7.5	26.0	10-16	12.8	8 ปี	11 ปี
420212	กระเป๋าใส่เสื้อผ้า กระเป๋าเอกสาร	4,962	6.1	7.6	4.6-16	12.8	8 ปี	11 ปี
640411	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยวัตถุทอ)	3,792	4.7	6.7	8	-	8 ปี	11 ปี
640610	ส่วนประกอบรองเท้า	3,102	3.8	68.9	3.4-25	-	ไม่ลดภาษีหรือ 8 ปี	อัตราเดิมหรือ 11 ปี
420292	กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ	2,549	3.1	11.0	8	6.4	8 ปี	11 ปี
420229	กระเป๋าถืออื่นๆ	2,187	2.7	34.4	8	6.4	8 ปี	11 ปี
รวม 10 อันดับแรก		69,581	85.5	-				
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		**81,510**	**100**	**6.79**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี GSP จากกระทรวงการคลังญี่ปุ่น, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก3.2 สินค้าเครื่องหนังและรองเท้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN 2006 (%)	JTEPA 2007 (%)	AJCEP ปีแรก (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
911390	สายนาฬิกาทำด้วยหนัง หนังเทียม	1,113	29.4	7.0	5	8 ปี[1]	8 ปี
420292	กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ	542	14.3	8.0	40	8 ปี	8 ปี
420500	ของอื่นๆ ทำด้วยหนังฟอก/อัด	417	11.0	14.3	30	8 ปี	8 ปี
640590	รองเท้าอื่นๆ	199	5.3	4.5	40	8 ปี	8 ปี
420212	กระเป๋าใส่เสื้อผ้า กระเป๋าเอกสาร	189	5.0	1.0	40	8 ปี	8 ปี
420400	ส่วนประกอบหนัง	179	4.7	40.2	20	8 ปี	8 ปี
420239	กระเป๋าใส่สตางค์อื่นๆ	152	4.0	10.4	40	8 ปี	8 ปี
420232	กระเป๋าใส่สตางค์พลาสติก/วัตถุทอ	137	3.6	5.1	40	8 ปี	8 ปี
640419	รองเท้าพื้นด้านนอกทำด้วยยาง พลาสติก หนังฟอก	119	3.1	1.6	40	8 ปี	8 ปี
640699	ส่วนประกอบรองเท้า	95	2.5	0.6	10	8 ปี	8 ปี
รวม 10 อันดับแรก		3,142	82.9	-			
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		**3,789**	**100**	**1.7**			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: 1/ หมายถึงทยอยลดภาษีปีละเท่าๆ กันให้เหลือร้อยละ 0 ภายใน 8 ปี

ตารางที่ ก3.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นใน สินค้าเครื่องหนังและรองเท้าปี 2006-2007

ประเภท	รายการ	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)		อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	
		2006	2007	2006	2007
640319	รองเท้ากีฬา (ด้านบนเป็นหนังฟอก)	7.6	-	0.04	-
640219	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยยาง พลาสติก)	-	-	-	-
420500	ของอื่นๆ ทำด้วยหนังฟอก/อัด	2,826.5	1,282.9	30.9	16.9
420221	กระเป๋าถือ	598.6	1,187.2	8.4	17.6
420231	กระเป๋าใส่สตางค์และอื่นๆ	115.7	2,083.9	1.9	19.7
420212	กระเป๋าใส่เสื้อผ้า กระเป๋าเอกสาร	793.6	1,014.6	15.9	14.9
640411	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยวัตถุทอ)	8,208	6,408	0.22	0.13
640610	ส่วนประกอบรองเท้า	-	-	-	-
420292	กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ	1,977.3	1,276.2	77.6	64.6
420229	กระเป๋าถืออื่นๆ	26.2	105.8	1.2	8.6
รวม 10 สินค้า		5,902	5,681	11.0	15.0
รวมทั้งหมดทุกสินค้า		11,801	11,245	18.6	22.5

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกจาก Trademap

ตารางที่ ก3.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกเครื่องหนังและรองเท้าไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008)

ประเภท	รายการ	แต้มต่อภาษีเมื่อเทียบกับ MFN (%)	มูลค่าการส่งออก (พัน US$)	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	มูลค่าประหยัดจากภาษี (Tariff saving)	
						(พัน US$)	สัดส่วนต่อมูลค่าการส่งออก (%)
640219	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยยาง พลาสติก)	0.8	4,623.2	1,134.7	24.5	9.08	0.2
420500	ของอื่นๆ ทำด้วยหนังฟอก/อัด	14.8	4,333.9	666.1	15.4	98.58	2.3
420221	กระเป๋าถือ	4.8	3,053.8	2,384.0	78.1	114.43	3.7
420212	กระเป๋าใส่เสื้อผ้า/เอกสาร	4.8	3,021.1	134.6	4.5	6.46	0.2
420231	กระเป๋าใส่สตางค์และอื่นๆ	4.8	2,656.7	2,253.4	84.8	108.16	4.1
640610	ส่วนประกอบรองเท้า	0.4	2,470.0	1.4	0.06	0.01	0.0
640411	รองเท้ากีฬา (ด้านบนทำด้วยวัตถุทอ)	1	1,393.8	351.2	25.20	3.51	0.3
420100	เครื่องอาน สายโยง เชือกจูง	4.4	1,132.8	120.2	10.61	5.29	0.5
410719	หนังฟอกอื่นๆ	19.1	991.0	46.8	4.7	8.93	0.9
420292	กระเป๋าใส่เครื่องใช้ในห้องน้ำ	2.4	940.1	940.1	100.0	22.56	2.4
420299	กล่องใส่เครื่องประดับ	3.8	859.4	346.9	40.4	13.18	1.5
640399	รองเท้าหนัง	10.4	698.0	698.0	100.0	72.60	10.4
420229	กระเป๋าอื่นๆ	2.4	613.8	28.8	4.70	0.69	0.1
420291	กระเป๋าเครื่องกีฬา	3	556.6	176.2	31.65	5.29	0.9
420222	การเป๋าเสื้อผ้าด้านนอกเป็นพลาสติกหรือวัตถุทอ	4.8	367.3	278.2	75.7	13.35	3.6
รวม 15 สินค้า		-	27,711	9,560	34.5	482.12	1.74
รวมทุกสินค้าที่ได้แต้มต่อ		3.8	30,690.9	10,437.6	34.0	932.8	2.8

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกรายเดือนจากกระทรวงพาณิชย์

หมายเหตุ: 1. อัตราการใช้สิทธิประโยชน์คิดจากมูลค่าคำขอใช้สิทธิประโยชน์ภายใต้การใช้เอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) หารด้วยมูลค่าการส่งออกจริง อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ที่คำนวณได้สามารถมีค่าสูงเกินความเป็นจริงและในบางกรณีอาจทำให้ค่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์มีค่ามากกว่าร้อยละ 100 ได้ หากผู้ส่งออกที่ขอเอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าไปแล้วยังไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกจริงในปีนั้นๆ ในรายงานฉบับนี้ หากอัตราการใช้สิทธิประโยชน์มากกว่าร้อยละ 100 คณะผู้วิจัยจะแสดงค่าเท่ากับร้อยละ 100 เพื่อแสดงว่าผู้ส่งออกมีแนวโน้มการใช้สิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่

2. มูลค่าประหยัดจากภาษี (tariff saving) คำนวณจากส่วนต่างจากอัตราภาษี MFN กับอัตราภาษีตามความตกลง JTEPA คูณด้วยมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์

กรณีศึกษาที่ 4: อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

ก4.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยเป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเป็นสาขาที่สร้างรายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาคงที่ เป็นมูลค่า 160,459 ล้านบาท ในปี 2006 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรมของประเทศ ขณะเดียวกันยังเป็นสาขาการผลิตสำคัญที่มีการจ้างงานสูง นอกจากนี้ ในด้านการค้าระหว่างประเทศ อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยมีส่งออกในลำดับต้นๆ ให้กับประเทศและมีมูลค่าการค้าที่เกินดุลอย่างต่อเนื่อง ส่วนในด้านการบริโภคเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มภายในประเทศในปี 2005 มีมูลค่าตลาดการบริโภคภายในประเทศ 317,059 ล้านบาท โดยตลาดภายในประเทศยังคงมีความสำคัญอย่างมากต่อสาขาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย โดยพบว่าสัดส่วนการพึ่งพาตลาดต่างประเทศของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มไทยอยู่ที่ระดับร้อยละ 30

โครงสร้างอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ตามโครงสร้างของกระบวนการและขั้นตอนการผลิต ได้แก่

อุตสาหกรรมต้นน้ำ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมเส้นใย คืออุตสาหกรรมเส้นใยธรรมชาติและอุตสาหกรรมเส้นใยสังเคราะห์หรืออุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์ โดยเส้นใยประดิษฐ์เป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในปี 2006 ประเทศไทยมีโรงงานเส้นใยประดิษฐ์รวมทั้งสิ้น 16 โรงงาน เป็นโรงงานขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีระดับสูง การลงทุนส่วนใหญ่เป็นการร่วมทุนกับนักลงทุนต่างชาติ โดยพึ่งพาเทคโนโลยีจากบริษัทแม่ มีการจ้างกำลังแรงงานรวม 14,300 คน เส้นใยประดิษฐ์ที่ผลิตในประเทศไทยมี 4 ประเภท คือ เรยอน อะคริลิก ไนลอน และพอลิเอสเทอร์

อุตสาหกรรมกลางน้ำ มักใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีระดับปานกลางถึงสูง เช่น อุตสาหกรรมปั่นด้าย อุตสาหกรรมผ้าทอและผ้าถัก และ อุตสาหกรรมฟอก ย้อม พิมพ์ลาย และแต่งสำเร็จ

1. ***อุตสาหกรรมปั่นด้าย***: นำเส้นใยธรรมชาติ เช่น ฝ้าย หรือเส้นใยประดิษฐ์เข้ามาตีเกลียวหรือปั่นให้เป็นเส้นด้าย หากเป็นเส้นใยสั้น (staple fiber) ก็จะได้เส้นด้ายชนิดเส้นด้ายปั่น (spun yarn) หากเป็นเส้นใยยาว (filament) ก็จะได้เส้นด้ายชนิดใยยาว (filament yarn) กระบวนการในการปั่นด้ายมีการลงทุนมากและใช้เทคโนโลยีระดับปานกลาง ในปี 2006 มีจำนวนโรงงาน 150 โรงงาน และมีการจ้างงาน 59,980 คน สำหรับ

เทคโนโลยีสมัยใหม่ของวงการปั่นด้าย คือการปั่นด้ายระบบปลายเปิด (open end spinning หรือ O.E.S) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถปั่นด้ายได้เร็วขึ้นมากแต่มีต้นทุนที่สูงขึ้น นอกจากนั้นแล้วอุตสาหกรรมปั่นด้ายยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นลักษณะของการทำการตกแต่งผิวเส้นด้ายใยยาวให้มีสมบัติเฉพาะที่ดีขึ้นที่เหมาะแก่การใช้งาน เช่น ทำให้มีการนุ่มนวลในการสัมผัส ดูดซึมน้ำได้ดีขึ้น กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นการทำเส้นด้ายด้วยเทกซ์เจอร์ (textured yarn)

2. อุตสาหกรรมทอผ้า: ปัจจุบันใช้ระบบไร้กระสวย (shuttle less loom) มีความเร็วในการผลิตสูง และลดข้อเสียต่างๆ ของระบบการทอผ้าแบบเก่าได้อย่างมาก โรงงานทอผ้าในปี 2006 มีอยู่ประมาณ 625 โรง และมีการว่าจ้างงานประมาณ 54,470 คน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ยังเป็นเครื่องทอระบบกระสวยแบบเดิม

3. อุตสาหกรรมถักผ้า: ใช้ทั้งเครื่องถักแบบ single และ double มีโรงงานรวม 720 โรงงาน ขนาดของโรงงานมีความแตกต่างอย่างมาก ตั้งแต่โรงงานห้องแถวที่มีเครื่องจักรเพียงเครื่องเดียวไปจนถึงโรงงานขนาดใหญ่ มีคนงานอยู่ในระบบรวมทั้งสิ้น 62,860 คน

4. อุตสาหกรรมฟอก ย้อม พิมพ์ลาย และแต่งสำเร็จ: มักเป็นระบบต่อเนื่องอัตโนมัติที่รวมเอากระบวนการต่างๆ คือการเตรียม (pretreatment) การย้อมหรือพิมพ์ (dyeing or printing) ไปจนถึงการตกแต่งสำเร็จ (finishing) เพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่น การขัดมัน การตะกุยขน หรือเพื่อให้ได้สมบัติเฉพาะตามความต้องการ เช่น การป้องกัน แบคทีเรีย การดูดซึมความชื้น เป็นต้น โรงงานมีทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ รวมกัน 411 โรงงาน จำนวนคนงาน 46,850 คน เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้อย่างมาก แต่มักมีปัญหาในส่วนของการบริหารการใช้น้ำที่เป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการทั้งเรื่องของการใช้น้ำดีและการปล่อยน้ำเสีย

อุตสาหกรรมปลายน้ำ คืออุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนเทคโนโลยีและเครื่องจักรในระดับไม่สูงนัก ในขณะที่ต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมากในกระบวนการผลิต คุณลักษณะของแรงงานในอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มจะต้องมีทักษะและประสบการณ์ด้านงานฝีมือและการตัดเย็บที่ประณีต มีคุณภาพสม่ำเสมอ ในปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าที่มีขนาดและมาตรฐานที่หลากหลายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 2,528 โรงงาน ประกอบด้วยโรงงานขนาดเล็กที่ดำเนินการตัดเย็บตั้งแต่เสื้อโหลราคาถูก ไปจนถึงโรงงานขนาดใหญ่ที่ตัดเย็บเสื้อผ้าที่มีตราสินค้าจากต่างประเทศ โดยอุตสาหกรรมในส่วนนี้ มีการจ้างกำลังแรงงานมากที่สุดในห่วงโซ่อุปทานการผลิตเป็นจำนวน 824,500 คน

อัญชนา (2008)[5] กล่าวว่าจากการศึกษาของหน่วยให้คำปรึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในเรื่องโครงสร้างของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทยพบว่าในจำนวนผู้ประกอบการทั้งหมดมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 1 ที่มีการออกแบบและสร้างแบรนด์ของตนเอง โดยสามารถแบ่งตามลักษณะการผลิตออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการเสื้อผ้าบูติคหรือห้องเสื้อต่างๆ กลุ่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ (1) ระดับบน ส่วนใหญ่จะมีดีไซน์ของตนเอง ประณีตและราคาสูงมาก แบรนด์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศมีเพียง 4-5 ราย เช่น ไข่บูติค พิจิตรา นาการ่า เป็นต้น (2) ระดับกลางมีประมาณ 60-100 ราย (3) ระดับล่างมีประมาณ 10,000 ราย โดยปัญหาหลักของกลุ่มนี้คือไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับแนวโน้มแฟชั่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
2. กลุ่มผู้ประกอบการผลิตเสื้อฟ้าสำเร็จรูป กลุ่มนี้มีความหลากหลายตั้งแต่ระดับสินค้า ราคา และกลุ่มลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ เช่น แบรนด์ไทยระดับบนที่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ Flynow, Stresis, Senada, Greyhound รวมถึงบริษัทบางบริษัทที่ซื้อลิขสิทธิ์แบรนด์ของต่างประเทศมาผลิต อาทิเช่น Lacoste. ELLE, DAKS, Jousse เป็นต้น ด้านแบรนด์ไทยระดับกลางที่เป็นรู้จัก ได้แก่ AIIZ, Pena House, Jaspal, Chaps, Dapper, Ten&Co เป็นต้น ส่วนแบรนด์ไทยที่อยู่ระดับกลาง-ล่าง เช่น แม่ฟ้าหลวง ภูฟ้า เป็นต้น จนถึงกลุ่มผู้ประกอบการตามย่านค้าปลีกและค้าส่งซึ่งมีจำนวนมากที่สุดถึง 20,000 ราย ปัญหาหลักของกลุ่มนี้คือเรื่องค่าเช่าสถานที่โดยเฉพาะในห้างสรรพสินค้า การขาดแคลนบุคลากรด้านแฟชั่น และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
3. กลุ่มผู้ประกอบการ OEMs หรือ ผู้รับจ้างผลิต โดยแบ่งเป็น OEMs ขนาดใหญ่ประมาณ 30 ราย ขนาดกลางประมาณ 200 รายและขนาดเล็กประมาณ 1,300 ราย ปัญหาหลักของกลุ่มนี้คือขาดประสบการณ์ทั้งในเรื่องของการออกแบบและการสร้างแบรนด์

สำหรับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ (2007) ได้ประเมินไว้ว่า

1. ด้านปัจจัยการผลิต (Factor Condition): จุดแข็งของไทยคือการมีโครงสร้างพื้นฐานที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับประเทศอาเซียนและการมีผลิตภาพแรงงานที่สูงขึ้น ส่วนจุดอ่อนของไทย คือการวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ การขาดแคลนบุคลากรและแรงงานที่มีทักษะและความรู้ ค่าจ้างแรงงานสูงกว่าและหายากกว่าประเทศคู่แข่ง และต้นทุนพลังงานและวัตถุดิบสูงขึ้น

[5] อัญชนา ทฤษฎีคุณ (2008) "ขีดจำกัดของแฟชั่นไทยกับขีดความสามารถของผู้นำแฟชั่นโลก" ไทยแลนด์ Business Week สิงหาคม 2551

2. เงื่อนไขด้านอุปสงค์ (Demand Condition): เงื่อนไขด้านบวก คือการที่ตลาดอาเซียนมีแนวโน้มขยายตัวดีและตลาดในประเทศมีขนาดใหญ่ นอกจากนี้ผู้บริโภคยังให้ความสำคัญกับการออกแบบที่ทันสมัย ผู้ซื้อต้องการซัพพลายเออร์ที่มีความรวดเร็วและบริการแบบเบ็ดเสร็จ นอกจากนี้ ตลาดโลกมีแนวโน้มบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสูง เช่น สิ่งทอคุณสมบัติพิเศษและสิ่งทอเทคนิค (Functional and Technical Textile) ส่วนเงื่อนไขด้านลบ ได้แก่ ระดับรายได้โดยเฉลี่ยของผู้บริโภคในประเทศยังต่ำ แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับการเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศ และรสนิยมของผู้บริโภคในประเทศขาดความต้องการแฟชั่นที่ประณีต (sophisticated demand)

3. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related & Supporting Industries): ปัจจัยด้านบวกคือการมีอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ครบวงจรตลอดห่วงโซ่การผลิต การมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับสิ่งทอเทคนิค (Technical Textile) เช่น เกษตร ยานยนต์ การแพทย์ และท่องเที่ยว (โรงแรม ภัตตาคาร และสปา) ส่วนปัจจัยลบคือห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ขาดความเชื่อมโยงและสนับสนุนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ในระบบอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และเพิ่มความเร็วในการส่งมอบสินค้าที่ตรงกับความต้องการของตลาด ขาดการสนับสนุนของผู้ประกอบการที่มีขนาดใหญ่และมีความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยเพื่อสร้างฐานความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศ

4. บริบทด้านกลยุทธ์และการแข่งขัน (Firm Strategy, Structure and Rivalry): ปัจจัยบวกคือผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็น SME ทำให้การปรับตัวมีความรวดเร็ว มีการพัฒนาคลัสเตอร์ แต่ยังอยู่ในระดับเริ่มต้นของการพัฒนา มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคม (Consortium) หลายกลุ่ม แต่อาจต้องมีการกำหนดกรอบความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่อุตสาหกรรมที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ส่วนปัจจัยลบคือมีการแข่งขันสูงและใช้กลยุทธ์การตัดราคา ผู้ผลิตเป็นผู้รับจ้างผลิต (OEM) ขาดการออกแบบ และการสร้างแบรนด์อย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ผลิตสินค้าซึ่งมีมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ และสินค้าขาดความหลากหลาย และตลาดส่งออกกระจุกตัวสูงกว่าคู่แข่ง

5. บทบาทของภาครัฐ (Role of Government): รัฐบาลมีความพยายามในการสร้างกรอบความร่วมมือต่างๆ ในระดับประเทศอนุภูมิภาค และภูมิภาค เพื่อสร้างโอกาสทางการค้าและสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ (THTI) เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศ ให้มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันได้ อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T) และการวิจัยและพัฒนา (R&D) ยังคงมีน้อยและไม่มีจุดเน้นทำให้ขาดความสอดคล้องและต่อเนื่อง จึงยังไม่สามารถสนับสนุนขีดความสามารถของอุตสาหกรรมได้เท่าที่ควร มีการให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมในระดับนโยบาย แต่

การนำไปสู่การปฏิบัติยังได้ผลน้อย อีกทั้งเงินสบทบ (matching fund) ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่ในระดับต่ำ

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้วางวิสัยทัศน์ไว้ว่าจะเป็นศูนย์กลางสิ่งทอและแฟชั่นของภูมิภาคอาเซียนโดยในยุทธศาสตร์และแผนแม่บทเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม พ.ศ. 2551-2555 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ของอุตสาหกรรมดังนี้ การพัฒนาและการยกระดับคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรม การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม การพัฒนากำลังคนในทุกระดับ การทำการตลาดและขยายการลงทุนเชิงรุกในภูมิภาคอาเซียนและตลาดใหม่ที่มีการขยายตัวการนำเข้าสูง การพัฒนาตลาดภายในประเทศ การเพิ่มผลิตภาพของอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง และการประสานกลไกหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทออย่างเป็นระบบ

ก4.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ในปี 2006 ประเทศไทยส่งออกสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไปตลาดโลก 7,021 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 5.45 ของการส่งออกสินค้ารวมของไทย โดยไทยส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไปญี่ปุ่น 416.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.9 ของการส่งออกรวมไปญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมนี้ โดยญี่ปุ่นจัดเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 2 ของไทย รองจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สุดของไทยที่มีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 30 สำหรับตลาดอื่นๆ ของไทย ได้แก่ จีน ฮ่องกง อังกฤษ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฝรั่งเศส เวียดนาม เป็นต้น

สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปญี่ปุ่นอยู่ในกลุ่มเครื่องนุ่งห่มเป็นหลัก โดยสินค้าที่ส่งออกไปญี่ปุ่นสูง คือทีเชิ้ตทำด้วยฝ้าย พรม เชิ้ตของบุรุษ ผ้าไม่ทอ กางเกงชั้นในฝ้าย หมวก สูท แจ็กเก็ต เครื่องยกทรง เป็นต้น โดยบางสินค้าไทยพึ่งตลาดญี่ปุ่นสูงมาก เช่น พรมทำด้วยวัตถุทออื่นๆ (HS 570330) มีการส่งออกไปญี่ปุ่นถึงร้อยละ 94 เมื่อเทียบกับการส่งออกรวมไปโลก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์สมาคมผู้นำเข้าสิ่งทอแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Textiles Importers Association: JTIA) และบริษัท Mitsui & Co. พบว่า ตลาดเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มของญี่ปุ่นพึ่งพิงการนำเข้าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก โดยสินค้านำเข้ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 94 ของความต้องการในปี 2006 สัดส่วนของสินค้านำเข้าต่อความต้องการนี้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเทียบกับสัดส่วนในปี 1996 ซึ่งมีเพียงร้อยละ 72 ที่ผ่านมา ประเทศที่ญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าเสื้อผ้ามากที่สุด คือ จีน โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 90 ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด และมีแนวโน้มสูงขึ้น

ในขณะที่ส่วนแบ่งการตลาดของไทยและประเทศอื่นๆ มีแนวโน้มลดลง และเวียดนามส่วนแบ่งการตลาดค่อนข้างคงที่

ลักษณะพิเศษของตลาดเสื้อผ้าญี่ปุ่นเป็นตลาดที่ลูกค้ามีความละเอียดและซับซ้อน (sophisticate) มาก ลูกค้าต้องการสินค้าคุณภาพสูง มีความหลากหลาย และต้องการสินค้าล๊อตเล็ก มีวงจรของแฟชั่นและการผลิตที่สั้น การบริโภคมีความหลากหลายมาก ตลาดมีปริมาณการผลิตล้น (oversupply) ตลาดมีการแข่งขันสูงมาก มีระบบฝากขาย (consignment sales) ของผู้ค้าปลีก มีการเพิ่มขึ้นของบริษัทที่มีลักษณะ SPA (Specialty store retailer of Private label Apparel)

รูปแบบหลักของการนำเข้าสินค้าเสื้อผ้าในตลาดญี่ปุ่นแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. แบบโออีเอ็ม (Original Equipment Manufacturer: OEM) โดยที่ผู้ขายร่วมมือกับบริษัทการค้า (trading company) ในการกำหนดผ้าและออกแบบ และให้ผู้ผลิตในต่างประเทศตัดเย็บให้ ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน
2. คล้ายกับรูปแบบที่ 1 แต่ผู้ขายกำหนดลักษณะของผ้าและออกแบบเอง และให้ผู้ผลิตในต่างประเทศตัดเย็บให้ ส่วนขั้นตอนการนำเข้าจะใช้บริษัทการค้า
3. ผู้นำเข้าญี่ปุ่นไปเลือกซื้อสินค้าที่ผู้ผลิตในต่างประเทศออกแบบและเลือกผ้าเอง

ในส่วนของสินค้าเสื้อผ้าแฟชั่น ญี่ปุ่นนำเข้าจากจีนร้อยละ 85 เนื่องจากเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ ค่าแรงถูก ระยะทางใกล้ (สามารถขนส่งโดยใช้เวลาเพียง 48 ชม.) และ ฝีมือแรงงานในการตัดเย็บของจีนพัฒนาขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม ผู้นำเข้าญี่ปุ่นก็พยายามที่จะไม่พึ่งพาการนำเข้าจากจีนมากเกินไปและพยายามที่จะกระจายการนำเข้าจากประเทศอื่น เช่น เวียดนาม ไทย มากขึ้นเพื่อลดความความเสี่ยง เช่น ในขณะนี้ค่าแรงในจีนมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ประกอบกับมีการขึ้นภาษีต่างๆ ซึ่งผู้นำเข้าไม่สามารถขอคืนได้ทั้งหมด เช่น การขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มของจีนเป็นร้อยละ 17 และสินค้าบางรายการมีภาษีศุลกากรอยู่แล้วร้อยละ 10 รวมเป็นร้อยละ 27 ที่อาจไม่สามารถขอคืนได้ทั้งหมดเมื่อส่งออกจากจีน ซึ่งปัญหานี้คล้ายกับกรณีที่บริษัทญี่ปุ่นประสบในประเทศไทยก่อนมีความตกลง JTEPA

ทั้งนี้ ญี่ปุ่นนำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากไทยเพียงร้อยละ 4 ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นชุดกีฬา ปัจจัยสำคัญที่มีการนำเข้าจากไทยน้อย ได้แก่ ผู้ผลิตไทยไม่ค่อยยอมรับการสั่งสินค้าจากญี่ปุ่นเพราะไม่ต้องการผลิตสินค้าล๊อตเล็ก และผู้ผลิตไทยเลือกที่จะไปผลิตให้สหรัฐฯ และยุโรปมากกว่า นอกจากนั้นการที่ค่าแรงไทยสูง การแข็งค่าของเงินบาท และระยะทางระหว่างไทยและญี่ปุ่น เป็นข้อเสียเปรียบของไทยเมื่อเทียบกับจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการผลิตสินค้าแฟชั่นซึ่งมีวงจรการขายในระยะสั้นและเปลี่ยนไปตามฤดูกาล

ก4.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

อัตราภาษีศุลกากรและมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น

เสื้อผ้าสามารถนำเข้าญี่ปุ่นได้เสรี ไม่มีการกำหนดโควตานำเข้า อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ยของสินค้าสิ่งทอของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 5.5 โดยมีบางสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงถึงประมาณร้อยละ 25 ส่วนสินค้าเครื่องนุ่งห่มมีอัตราภาษีเฉลี่ยร้อยละ 9.2 โดยเครื่องนุ่งห่มบางรายการมีอัตราภาษีสูงสุดประมาณร้อยละ 13

ที่ผ่านมา ไทยได้ใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้ากลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มหลายชนิด โดยบางสินค้าอัตรา GSP ลดลงเป็นร้อยละ 0 และบางสินค้าลดลงมาที่ร้อยละ 3.78 โดยในปี 2006 และ 2007 อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของไทยตามโครงการ GSP ของสินค้ากลุ่มสิ่งทอและเครื่องหนังเท่ากับร้อยละ 60.9 และร้อยละ 44.2 ตามลำดับ โดยสินค้าหลายรายการมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เต็มร้อย เช่น ผ้าไม่ทอ (HS 560311) เครื่องยกทรง (HS 621210) ด้ายใยยาวทำด้วยโพลิเอสเทอร์ (HS 540233) ด้ายที่ปั่นจากเศษไหม (HS 500500) การใช้สิทธิประโยชน์ GSP ซึ่งน่าจะเกิดจากแต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับอัตรา MFN ค่อนข้างสูง เช่นเครื่องยกทรง แต้มต่อทางภาษีสูงถึงร้อยละ 8.4 ผ้าไม่ทอแต้มต่อทางภาษีเท่ากับร้อยละ 4.3 เป็นต้น

นอกจากภาษีศุลกากรแล้ว ญี่ปุ่นมีข้อกำหนดว่าเสื้อผ้าที่นำเข้าต้องแจ้งแหล่งกำเนิดสินค้าให้ถูกต้องและต้องมีคุณลักษณะและคุณภาพสินค้ากำกับ กฎหมายศุลกากรญี่ปุ่นได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการระบุแหล่งกำเนิดสินค้ากล่าวคือ หากมีการตรวจพบว่าสินค้านั้นๆ ระบุแหล่งกำเนิดสินค้าไม่ถูกต้องทั้งทางตรงและทางอ้อม สินค้ารายการนั้นจะถูกห้ามนำเข้า ทั้งนี้รวมถึงสินค้าปลอมแปลงและลอกเลียนแบบด้วย การนำเข้าเสื้อผ้าที่มีส่วนประกอบของขนสัตว์ ขนนก หรือหนัง ที่คุ้มครองโดยข้อตกลง The Washington Convention จะต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงการเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมก่อน ซึ่งโดยทั่วไปจะห้ามนำเข้า นอกจากนี้ญี่ปุ่นมีกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ Laws against Unjustifiable Premiums and Misleading Representation กำกับดูแลโดยคณะกรรมการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade Commission) เป็นกฎหมายว่าด้วยการให้ของรางวัลและโฆษณาหลอกลวง Laws for Control of Household Products Containing Harmful Substances กำกับดูแลโดยกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ กำหนดมาตรฐานส่วนผสมในเนื้อผ้าที่ต้องไม่เป็นอันตรายต่อผิวหนัง Household Goods Quality Labeling Law กฎหมายว่าด้วยฉลากสินค้าสิ่งทอของญี่ปุ่นได้กำหนดแบบของฉลาก และรายละเอียด Product Liability Law เป็นกฎหมายกำหนดให้ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค กรณีที่สินค้ามีข้อบกพร่องและเกิดอันตรายต่อ

ผู้บริโภค เนื่องจากการใช้สินค้า และ Household Commodities Quality Indication Law เป็นกฎหมายให้การคุ้มครองผู้บริโภคมุ่งกำหนดมาตรฐานฉลากและคำอธิบายคุณภาพและมาตรฐานสินค้าประกอบ

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

สินค้าสิ่งทอที่จะได้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้ต้องเป็นสินค้าที่ผ่านเกณฑ์การได้แหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งกำหนดไว้ว่าหากผู้ผลิตนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศที่สาม วัตถุดิบนั้นต้องผ่านกระบวนการผลิตต่ออีกอย่างน้อยสองขั้นตอนในประเทศ (two-process rule) เช่น ในกรณีของการผลิตผ้าผืน หากผู้ผลิตนำเข้าด้ายจากประเทศที่สาม ด้ายนั้นจะต้องผ่านกระบวนการฟอกย้อมและทอเป็นผ้าภายในประเทศ แต่ถ้าผลิตจากด้ายที่ทำในไทยก็ให้ถือว่าผ่านเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าแล้ว สำหรับสินค้าเครื่องนุ่งห่มที่จะได้สิทธินำเข้าตามความตกลง JTEPA ได้จะต้องผ่านเกณฑ์ลักษณะการผ่าน 2 ขั้นตอน (two-process rule) เช่นกัน แต่ที่แตกต่างจากเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าสิ่งทอ คือสินค้าสามารถผ่านกระบวนการขั้นแรกในไทยหรือญี่ปุ่นหรือประเทศสมาชิกอาเซียนได้ก่อนจะมาผ่านขั้นตอนที่สองในไทย (two-process rule with ASEAN cumulation) ซึ่งหมายความว่า ผู้ผลิตเครื่องนุ่งห่มสามารถนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อมาตัดเย็บในไทยต่อไป กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าลักษณะนี้เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตเครื่องนุ่งห่มสามารถเลือกแหล่งกำเนิดที่ไม่มีผลิตในไทยเพื่อมาตัดเย็บเพิ่มมูลค่าต่อในไทยได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ใน 5 เดือนแรก (พ.ย. 2007-มี.ค.2008) พบว่าผู้ส่งออกไทยได้ใช้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกภายใต้ความตกลง JTEPA ในอัตราที่สูง โดยอัตราการใช้สิทธิประโยชน์รวมของอุตสาหกรรมนี้เท่ากับร้อยละ 66.6 โดยหากคิดเฉพาะสินค้า 15 รายการแรกที่ส่งออกไปญี่ปุ่นสูงและได้แต้มต่อทางภาษีจาก JTEPA เมื่อเทียบกับ MFN จะพบว่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์แต่ละรายการสินค้าสูงถึงร้อยละร้อยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงว่าผู้ประกอบการไทยได้ใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มอย่างเต็มที่ (ดูตารางที่ ก4.4) ทั้งนี้ ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงบังคับใช้ อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้ายังอยู่ในระดับที่ปานกลางค่อนข้างต่ำ คือร้อยละ 23.12 สำหรับการนำเข้าเครื่องนุ่งห่ม และร้อยละ 17.70 สำหรับการนำเข้าสิ่งทอ

นอกจากเรื่องประโยชน์จากอัตราภาษีแล้ว ความตกลง JTEPA ยังมีประเด็นด้านความร่วมมือในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มอีกด้วย ประเด็นหลักๆ ภายใต้ความร่วมมือในอุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วย (1) การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (2) การอำนวยความสะดวก

การลงทุนด้านเทคโนโลยีในไทย (3) การเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขัน (4) การพัฒนางานบริหารและโลจิสติกส์ (5) การฝึกอบรมและการจัดหาผู้เชี่ยวชาญ และ (6) การจัดตั้งการประชุมระดับทำงาน

ทั้งนี้ การดำเนินการของภาครัฐด้านความร่วมมือในความตกลง JTEPA สำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มยังไม่ได้มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในระดับปฏิบัติการนัก ที่ผ่านมาได้มีเพียงการจัดสัมมนาโดยกรมส่งเสริมการส่งออก ในเรื่องทิศทางความต้องการและทิศทางการออกแบบสำหรับตลาดญี่ปุ่น ส่วนทางสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอมีการสนับสนุนแนะนำผู้ประกอบการให้ใช้ผ้าพิเศษ เช่น ผ้าผืนโครงการ T3 ที่มีความสามารถพิเศษหลายอย่าง เช่น พิมพ์สีพิมพ์ลายในการออกแบบผลิตภัณฑ์ สำหรับตลาดญี่ปุ่น

ในส่วนภาคเอกชน จากการสัมภาษณ์สมาคมผู้ประกอบธุรกิจสิ่งทอเสื้อผ้าสำเร็จรูปไทย (TGMA) ให้ความเห็นว่าผู้ประกอบการมีความสนใจในตลาดญี่ปุ่นมาโดยตลอด ผู้ที่ส่งออกอยู่เดิมก็ได้ใช้สิทธิพิเศษทางภาษีในความตกลง JTEPA แต่ในประเด็นด้านความร่วมมือทางสมาคมผู้ประกอบธุรกิจสิ่งทอยังมีความสงสัยในทิศทางของภาครัฐของไทยว่าจะดำเนินงานกันอย่างไร เนื่องจากการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจสิ่งทอมีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละกิจการในการทำการตลาดที่ไม่เหมือนกัน งานออกแบบและการบริหารงานการผลิตสำหรับแต่ละตลาดก็มีความแตกต่างกัน ในการเริ่มธุรกิจใหม่ต้องอาศัยความสัมพันธ์และการไว้วางใจจากทั้งผู้ซื้อและผู้ขายทั้งสองฝ่าย ซึ่งใช้เวลาในการพัฒนาร่วมกันเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทั้งสองฝ่าย ดังนั้น การสนับสนุนให้มีความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลทางธุรกิจจะต้องมีความหลากหลายไปในแต่ละประเภทธุรกิจ

ปัญหาที่ทางภาคเอกชนพบในการทำการตลาดญี่ปุ่น ได้แก่ ปัญหาการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่น และความไม่พร้อมของผู้ประกอบการบางรายในการผลิตตามเงื่อนไขข้อกำหนดทางด้านดีไซน์ของผู้ประกอบการญี่ปุ่นเพราะปริมาณการสั่งซื้อยังมีมูลค่าน้อย โดยทางสมาคมประกอบธุรกิจสิ่งทอเสื้อผ้าสำเร็จรูปไทยมีข้อเสนอแนะในเรื่องความร่วมมือในกรอบความตกลง JTEPA ว่าควรจะเพิ่มโอกาสในการพบปะระหว่างผู้ประกอบการไทยและญี่ปุ่นเพื่อเก็บข้อมูลทางการตลาดจึงจะสามารถเข้าถึงการดีไซน์และประเภทของวัตถุดิบที่ลูกค้าต้องการได้ ทางผู้ประกอบการญี่ปุ่นมีอยู่หลายสมาคมที่มีความสนใจในผู้ประกอบการไทย แต่ไม่สามารถจับคู่กันระหว่างผู้ประกอบการได้ จึงควรมีการสนับสนุนแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้ประกอบการทั้งสองฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ จึงจะสามารถทราบถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และความเหมาะสมในการลงทุนเพิ่มเติมได้ และผู้ประกอบการต้องการให้รัฐเข้ามาสนับสนุนโดยเฉพาะด้านการตลาดหรือการไป road show ที่ประเทศญี่ปุ่น

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ในมุมมองของญี่ปุ่น

จากการสัมภาษณ์สมาคมผู้นำเข้าสิ่งทอแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Textiles Importers Association: JTIA) และบริษัท Mitsui & Co. พบว่าการมีความตกลง JTEPA น่าจะช่วยให้ญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าเสื้อผ้าจากไทยสูงขึ้น เนื่องจากผู้ขายญี่ปุ่นต้องการที่จะกระจายความเสี่ยงจากพึ่งพาการนำเข้าจากประเทศจีนสูง ประกอบกับประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตเสื้อผ้าเนื่องจากมีผ้าที่มีคุณภาพสูงและมีชนิดของผ้าที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการแข็งค่าของเงินบาทด้วย

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า คุณภาพของผ้าเป็นปัจจัยสำคัญว่าผู้นำเข้าญี่ปุ่นจะจ้างผู้ผลิตในไทยตัดเย็บหรือไม่ ดังนั้น แนวทางในการเพิ่มการส่งออกสินค้าเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากไทยไปยังญี่ปุ่นคือ การพัฒนาคุณภาพของผ้า รวมถึงการเพิ่มความหลากหลายของผ้าให้มากขึ้น แล้วอาจจ้างประเทศที่มีค่าแรงถูก เช่น เวียดนาม หรือกัมพูชา ตัดเย็บแล้วส่งออกไปญี่ปุ่น ซึ่งการมีความตกลง AJCEP น่าจะก่อให้เกิดผลดีเนื่องจากจะทำให้สินค้าได้แหล่งกำเนิดสินค้าง่ายขึ้น โดยสินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปญี่ปุ่น ได้แก่ ชุดกีฬา เสื้อสเวตเตอร์ (sweater) และสินค้าแฟชั่นชาย

ตารางที่ ก4.1 สินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN (%)	GSP (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)					
610910	ทีเชิ้ตทำด้วยฝ้าย	35,961	8.6	18.5	10.90	-	0	0
570330	พรมทำด้วยวัตถุทออื่น	21,491	5.2	95.0	6.30	3.78	0	0
620520	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย	19,537	4.7	20.9	7.40	-	0	0
560311	ผ้าไม่ทอ	17,733	4.3	71.8	4.30	0	0	0
610990	ทีเชิ้ตทำด้วยวัตถุทออื่น	14,531	3.5	7.7	10.90	-	0	0
610821	กางเกงชั้นในฝ้าย	13,143	3.2	24.7	7.40	-	0	0
650590	หมวก	12,969	3.1	66.7	5.80	0	0	0
620342	สูท แจ็กเก็ต	11,925	2.9	8.4	10.00	-	0	0
621210	เครื่องยกทรง	11,802	2.8	4.3	8.40	0	0	0
570320	พรมไนลอน	10,158	2.4	18.4	6.30	3.78	0	0
รวม 10 อันดับแรก		**169,250**	**40.70**	**-**				
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		**416,424**	**100**	**5.9**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี GSP จากกระทรวงการคลังญี่ปุ่น, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก4.2 สินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
540210	ด้ายในยาวสังเคราะห์	32,840	11.88	38.8	5	0	0
550320	เส้นใยสั้นทำด้วยโพลิเอสเทอร์	16,851	6.10	46.5	1	0	0
550330	เส้นใยสั้นทำด้วยอะคริลิก	10,507	3.80	65.2	1	0	0
590390	ผ้าสิ่งทอที่อาบซึมเคลือบอื่นๆ	8,909	3.22	28.4	5	0	0
540761	ผ้าทออื่นๆ ที่มีใยยาวโพลิเอสเทอร์	6,857	2.48	13.0	5	0	0
591190	สิ่งกันรั่วและปะเก็นทำด้วยสิ่งทอ	6,704	2.43	24.8	10	0	0
590699	แผ่นผ้าสิ่งทอปนยาง	6,139	2.22	41.2	10	0	0
630790	ผ้าร่ม สายรัดชูชีพ	5,889	2.13	15.4	30	0	0
580632	ผ้าทอทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์	5,304	1.92	31.9	5	0	0
540220	ด้ายทนแรงดึงสูงทำด้วยโพลิเอสเทอร์	4,821	1.75	20.5	5	0	0
รวม 10 อันดับแรก		113,370	41.01	-			
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		276,431	100	11.42			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก4.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี 2006-2007

ประเภท	รายการ	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)		อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	
		2006	2007	2006	2007
560311	ผ้าไม่ทอ	17,733	16,040	100.0	70.9
570320	พรมไนลอน	179	341	1.8	2.1
570330	พรมทำด้วยวัตถุทออื่น	12,136	9,339	56.5	60.5
650590	หมวก	11,192	6,735	86.3	49.9
560110	ผ้าอนามัยและแทมพอน	906	706	11.8	9.2
630790	หน้ากากกรองฝุ่น	2,391	1,429	83.2	20.0
621210	เครื่องยกทรง	11,802	4,569	100.0	75.6
551211	ผ้าทอทำด้วยใยสั้นสังเคราะห์	2,552	2,299	70.5	39.6
540233	ด้ายใยยาวทำด้วยโพลิเอสเทอร์	2,480	5,219	100.0	91.5
630260	ผ้าที่ใช้กับห้องน้ำและห้องครัว	4,715	3,183	94.1	65.6
610343	กางเกงขายาว สามส่วน ขาสั้น ของบุรุษ	0	0	-	0.0
620462	กางเกงขายาว สามส่วน ขาสั้น ของสตรี	1	0	0.0	-
500500	ด้ายที่ปั่นจากเศษไหม	2,800	3,079	100.0	79.7
510710	ด้ายทำด้วยขนแกะหวีแล้ว	1,143	93	28.8	2.7
580421	ผ้าโปร่งชนิดทูลล์และผ้าตาข่ายอื่นๆ ทำด้วยเส้นใยประดิษฐ์	5	3	0.2	0.1
รวม 15 สินค้า		**70,036**	**53,036**	**60.75**	**42.78**
รวมทุกสินค้า		**111,467**	**80,726**	**60.89**	**44.28**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกจาก Trademap

หมายเหตุ: ในปี 2007 อัตราภาษี MFN ของสินค้าเฟอร์นิเจอร์ญี่ปุ่นหลายรายการลดลงเหลือร้อยละ 0 จึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยไม่จำเป็นต้องขอใช้สิทธิตามโครงการ GSP

ตารางที่ ก4.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008)

ประเภท	รายการ	แต้มต่อภาษีเมื่อเทียบกับ MFN (%)	มูลค่าการส่งออก (พัน US$)	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	มูลค่าประหยัดจากภาษี (Tariff saving)	
						(พัน US$)	สัดส่วนต่อมูลค่าการส่งออก (%)
560311	ผ้าไม่ทอผ้า	4.3	15,822.9	15,822.9	100.0	680.4	4.3
610910	ทีเชิ้ตทำด้วยฝ้าย	10.9	12,718.4	11,410.3	89.7	1,243.7	9.8
650590	หมวก	5.8	5,465.8	5,465.8	100.0	317.0	5.8
620520	เชิ้ตของบุรุษหรือเด็กชาย	7.4	5,304.1	4,551.9	85.8	336.8	6.4
620342	สูท แจ็กเก็ต	10	4,416.3	4,416.3	100.0	441.6	10.0
610821	กางเกงชั้นในฝ้าย	7.4	4,530.1	4,422.7	97.6	327.3	7.2
570330	พรมทำด้วยวัตถุทออื่นๆ	6.3	3,586.6	3,586.6	100.0	226.0	6.3
610990	ทีเชิ้ตทำด้วยวัตถุทออื่น	10.9	3,171.4	3,171.4	100.0	345.7	10.9
610520	พรมไนลอน	10.9	3,657.3	3,179.7	86.9	346.6	9.5
610343	กางเกงขายาวทำด้วยเส้นใยสังเคราะห์	10.9	2,569.6	2,569.6	100.0	280.1	10.9
621210	เครื่องยกทรง	8.4	2,676.0	2,676.0	100.0	224.8	8.4
611610	ถุงมือทุกชนิด	7.4	1,953.1	1,953.1	100.0	144.5	7.4
630260	ผ้าที่ใช้กับห้องน้ำและห้องครัว	7.4	2,077.1	2,077.1	100.0	153.7	7.4
540233	ด้ายใยยาวสังเคราะห์ทำด้วยโพลิเอสเทอร์	6.6	1,965.8	1,965.8	100.0	129.7	6.6
611599	ถุงน่อง เสื้อกางเกงทำด้วยวัตถุทออื่นๆ	5	3,875.5	2,144.4	55.3	107.2	2.8
รวม 15 สินค้าแรก		**-**	**73,790.0**	**69,413.6**	**94.6**	**5,305.1**	**7.2**
รวมทุกสินค้าที่ได้แต้มต่อ		**-**	**190,888.3**	**127,083.6**	**66.6**	**11,813**	**6.2**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกรายเดือนจากกระทรวงพาณิชย์

2. มูลค่าประหยัดจากภาษี (tariff saving) คำนวณจากส่วนต่างจากอัตราภาษี MFN กับอัตราภาษีตามความตกลง JTEPA คูณด้วยมูลค่าการใช้สิทธิประโยชน์

กรอบที่ ก4.1 ความร่วมมือสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้ความตกลง JTEPA

รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นจะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของสองประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อไปนี้

1. เพื่อสนับสนุนการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย รวมถึงผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตท้องถิ่นที่ศักยภาพ (อาทิ ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผลิตภัณฑ์โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) และการเติบโตของผู้ผลิตเหล่านี้ในตลาดญี่ปุ่นต่อไป

(1) ฝ่ายญี่ปุ่นจะจัดหาข้อสนเทศต่อไปนี้ให้แก่อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย

- ตลาดสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มญี่ปุ่น และแนวโน้มในภาคการขายปลีก
- แนวโน้มแฟชั่นและการออกแบบ

(2) ฝ่ายญี่ปุ่นจะสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยในการพัฒนาเครือข่ายการขายของตนในตลาดญี่ปุ่นผ่านวิธีการดังต่อไปนี้

- แนะนำผู้ซื้อในญี่ปุ่น
- ให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางธุรกิจในญี่ปุ่น
- ให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับระบบโลจิสติกส์และการส่งสินค้าในญี่ปุ่น
- เข้าร่วมงานแสดงสินค้า งานแสดงแฟชั่น การพบปะทางธุรกิจในประเทศไทยและญี่ปุ่น

(3) ฝ่ายญี่ปุ่นจะดำเนินความพยายามที่จะเชิญผู้ซื้อในญี่ปุ่นเข้าร่วมงานแสดงสินค้า/การพบปะทางธุรกิจที่จัดขึ้นในญี่ปุ่นหรือประเทศไทย

(4) ฝ่ายญี่ปุ่นจะสนับสนุนคณะวิจัย/สำรวจตลาดของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยที่ไปญี่ปุ่น

2. เพื่อร่วมมือกันในการอำนวยความสะดวกการลงทุนด้านเทคโนโลยีโดยอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มญี่ปุ่นในประเทศไทยรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นจะร่วมมือกันในการอำนวยความสะดวกแก่การลงทุนด้านเทคโนโลยีโดยอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มญี่ปุ่นในประเทศไทย

3. เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งด้านความสามารถทางเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยและญี่ปุ่น

(1) เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กิจกรรมการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย ฝ่ายญี่ปุ่นจะสนับสนุนการดำเนินการเพื่อจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาของประเทศไทย ซึ่งรวมถึงโรงงานทดลองด้านสิ่งทอ โดยให้คำแนะนำในเรื่องต่อไปนี้โดยสมเหตุผล

ก. โครงสร้างและบุคลากรสำหรับศูนย์การวิจัยและพัฒนา

ข. อุปกรณ์/เครื่องจักรที่จะติดตั้งในศูนย์การวิจัยและพัฒนาดังกล่าว

ค. หัวข้อที่จะศึกษา/วิจัยที่ศูนย์การวิจัยและพัฒนา

(2) โดยเพิ่มเติมจากข้อ (1) ข้างต้น ฝ่ายญี่ปุ่นจะส่งผู้เชี่ยวชาญไปยังสถาบันสิ่งทอไทย (ทีเอชทีไอ) เพื่อควบคุมดูแลการฝึกอบรมและให้ข้อสนเทศต่อไปนี้แก่ฝ่ายไทยเพื่อความมุ่งหมายที่จะพัฒนาทักษะฝีมือที่จำเป็นสำหรับการเพิ่มพูนกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา และศักยภาพในการทดสอบ

ก. การควบคุมคุณภาพ (รวมถึงเทคโนโลยีการทดสอบ) การจัดการด้านการผลิตมาตรฐานคุณภาพสำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด มาตรฐานคุณภาพเกี่ยวกับวัสดุ

ข. การรักษาสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงาน

ค. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการโครงสร้างภายใน การจัดการบุคลากรในกรณีที่อุตสาหกรรมของทั้งสองพบว่ามีความจำเป็นต้องส่งผู้ชำนาญเฉพาะทาง/ผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นไปยังประเทศไทย เพื่อร่วมการสัมมนา/การฝึกอบรมเกี่ยวกับข้อ ก.ถึง ค. ข้างต้น ญี่ปุ่นจะพยายามอย่างสมเหตุผลที่จะร่วมมือในเรื่องต่างๆ อาทิการคัดเลือกผู้ชำนาญเฉพาะทาง/ผู้เชี่ยวชาญ

(3) ฝ่ายญี่ปุ่นจะให้ความร่วมมือเมื่อผู้ชำนาญเฉพาะทาง/ผู้เชี่ยวชาญจากอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยไปญี่ปุ่นเพื่อเยี่ยมชมโรงงาน

4. เพื่อพัฒนาการจัดการธุรกิจ รวมถึงโลจิสติกส์ การจัดจำหน่ายสินค้า การจัดการโซ่อุปทานการออกแบบและการส่งเสริมการขายสินค้า เพื่อความมุ่งหมายที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยระดับรากหญ้า

5. ฝ่ายญี่ปุ่นจะให้ข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจแก่นักออกแบบแฟชั่นและผ้าผืนของไทยรวมถึงโดยผ่านการจัดการฝึกอบรม และหากจำเป็น ผ่านการส่งผู้ชำนาญเฉพาะทาง/ผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นไปประเทศไทย

6. ทั้งสองฝ่ายจะจัดตั้งการประชุมระดับทำงาน ประกอบด้วยสมาคมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องและผู้แทนจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ เพื่อหารือรายละเอียดและแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับความร่วมมือสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

ที่มา: แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชาอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (www.mfa.go.th/jtepa)

กรณีศึกษาที่ 5: อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

ก5.1 ภาพรวมอุตสาหกรรม[1]

อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์[2] เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญสูงในประเทศไทย ในปี 2006 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของอุตสาหกรรมนี้สูงถึง 161,813 ล้านบาท (ณ ราคาปี 1988) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศโดยรวม หรือคิดเป็นถึงร้อยละ 10.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคอุตสาหกรรมของไทยซึ่งเป็นรองเพียงจากอุตสาหกรรมยานยนต์ที่มีสัดส่วนร้อยละ 10.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคอุตสาหกรรมไทย โดยกลุ่มอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีสัดส่วนร้อยละ 80 ของอุตสาหกรรมกลุ่มนี้ ส่วนอีกร้อยละ 20 เป็นกลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า

ข้อมูลของสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์พบว่าไทยมีโรงงานในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ประมาณ 1,256 โรง และมีการจ้างงานประมาณ 360,110 คน ลักษณะการลงทุนส่วนใหญ่เป็นการร่วมทุนกับต่างชาติหรือเป็นการลงทุนจากต่างชาติทั้งหมด โดยเฉพาะโครงการลงทุนขนาดใหญ่จะเป็นของต่างชาติแทบทั้งหมด โดยเฉพาะจากประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา ส่วนโรงงานส่วนใหญ่ในไทยจะเป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) โดยโรงงานผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์มีจำนวนโรงงานและการจ้างงานมากกว่าโรงงานเครื่องใช้ไฟฟ้า

การพัฒนาของอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีจุดเริ่มจากการย้ายฐานการผลิตของบริษัทข้ามชาติจากญี่ปุ่น กลุ่มประเทศ NIEs[3] และประเทศตะวันตกในช่วงปลายทศวรรษ 80 จนถึงต้นทศวรรษ 90 พัฒนาการของอุตสาหกรรมขึ้นอยู่กับนโยบายการลงทุนของบริษัทข้ามชาติเป็นสำคัญ โดยเครือข่ายบริษัทข้ามชาติในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จะมีการจัดสรรกระบวนการผลิตภายใต้เครือข่ายการผลิตระดับโลกซึ่งมีบริษัทแม่เป็นแกนหลักในการควบคุมอำนาจบริหาร การตัดสินใจที่สำคัญและการจัดจ้างกิจกรรมการผลิตออกไปให้ซัพพลายเออร์ โดยซัพพลายเออร์ในเอเชียแบ่งเป็นซัพพลายเออร์ขั้นสูง (higher-tier) เช่น บริษัทในไต้หวันที่เป็น ODM (Original Design Manufacturer) ซึ่งมีความสามารถใน

---

[1] เนื้อหาในส่วนนี้ส่วนหนึ่งสรุปสาระสำคัญจากสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (2548, 2551) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) และศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550, 2551)

[2] อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของไทยอาจแบ่งย่อยได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน (ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ พัดลม และโทรทัศน์) กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (แผงวงจรไฟฟ้า สายไฟฟ้าและสายเคเบิ้ล และมอเตอร์ไฟฟ้า) กลุ่มคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ (พรินเตอร์ สแกนเนอร์ กล้องดิจิตอล และโมเด็ม) กลุ่มอุปกรณ์โทรคมนาคม (เครื่องรับโทรศัพท์ โทรสาร และอุปกรณ์เครือข่ายต่างๆ) และกลุ่มซอฟต์แวร์(ระบบบัญชี ระบบปฏิบัติการ)

[3] ไต้หวัน ฮ่องกง สิงคโปร์ และเกาหลีใต้

การออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีเครือข่ายการผลิตเป็นของตัวเอง และซัพพลายเออร์ขั้นรอง (lower-tier) ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้รับจ้างผลิต (OEM) โดยอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยประกอบไปด้วยบริษัทลูกของบริษัทข้ามชาติที่ทำหน้าที่ผลิตชิ้นส่วนหรือสินค้าขั้นสุดท้ายเพื่อกระจายไปยังภูมิภาคที่ได้รับมอบหมาย ในขณะเดียวกันบริษัทเหล่านี้ก็มีเครือข่ายการผลิตภายในประเทศ ซึ่งมีทั้งซัพพลายเออร์ที่เป็นบริษัทลูกของบริษัทต่างชาติและบริษัทของคนไทย โดยบริษัทของคนไทยที่เป็น OEM ขนาดกลางและขนาดเล็กจัดอยู่ในประเภทของซัพพลายเออร์ขั้นรองทำหน้าที่รับจ้างผลิตตามสัญญาว่าจ้าง

การผลิตของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในไทยกระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมกลางน้ำซึ่งเป็นขั้นตอนในการผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ เช่น แผงวงจร การประกอบวงจรพิมพ์ และอุตสาหกรรมปลายน้ำ คือการประกอบผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยไทยยังขาดการเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมภายในประเทศทั้งในแง่ของอุตสาหกรรมต้นน้ำและอุตสาหกรรมสนับสนุน ในปัจจุบันการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของไทย ยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศในอัตราส่วนที่สูงเพื่อนำมาทำการประกอบและส่งไปจำหน่าย การที่ไทยยังขาดแคลนอุตสาหกรรมสนับสนุนการผลิตวัตถุดิบเบื้องต้น เช่น อุตสาหกรรมพลาสติกหล่อ อุตสาหกรรมโลหะ (Metal Stamped) และขาดแคลนอุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์และการออกแบบระบบ อันเนื่องมาจากการขาดแคลนบุคลากร รวมไปถึงยังไม่มีอุตสาหกรรมเวเฟอร์ (wafer fabrication) ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง ทำให้อุตสาหกรรมของไทยมีมูลค่าเพิ่มไม่สูงนัก โดยในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์มีมูลค่าเพิ่มอยู่ที่ประมาณร้อยละ 25 ส่วนในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้ามูลค่าเพิ่มอยู่ที่ประมาณร้อยละ 40

สมาคมอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Electronics and Information Technologies Industries Association: JEITA) ให้ความเห็นว่าอุปสรรคที่สำคัญของประเทศไทยในการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในสายตาของสมาคม คือ คุณภาพของแรงงานไทยยังไม่ได้มาตรฐาน และปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง ส่วนความท้าทายของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ คือการพัฒนา “กรีนไอที” (Green IT) ที่คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในทุกด้านของการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านนาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology)

ในด้านของนโยบายของรัฐนั้น ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ปี 2551-2555 ได้ตั้งเป้าหมายของอุตสาหกรรมไว้ว่าจะเป็นผู้นำของอาเซียนในการผลิตและส่งออกสินค้าไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิสก์ภายในปี 2555 โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและประหยัดพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ 3 กลุ่มซึ่ง

ประกอบด้วยสินค้าหลักคืออุปกรณ์โทรคมนาคม อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้กับยานยนต์ คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประมวลผลข้อมูล อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมและการแพทย์ และสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อผู้บริโภคทั่วไป โดยมียุทธศาสตร์และมาตรการสรุปได้ดังนี้

- *กลุ่มอิเล็กทรอนิกส์*: ต้องการผลักดันให้ไทยเป็นฐานการผลิตอิเล็กทรอนิกส์และสร้างมูลค่าเพิ่มไปสู่อุตสาหกรรมคลื่นลูกใหม่ในทศวรรษหน้า โดยมาตรการที่จะปฏิบัติคือการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในสินค้าเป้าหมาย การส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตในประเทศโดยกำหนดมาตรฐานด้านโทรคมนาคม
- *กลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้า*: ต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเร่งสร้างนวัตกรรมและการออกแบบผลิตภัณฑ์ และรักษาตลาดเดิม ตลอดจนรุกเข้าสู่ตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ โดยเน้นการผลิตแบบเอื้อต่อสิ่งแวดล้อม โดยมาตรการที่จะปฏิบัติคือการจัดตั้งศูนย์บริการครบวงจรด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบ การผลักดันมาตรฐานบังคับและส่งเสริมตลาดผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม และการเร่งสร้างบุคลากรที่มีทักษะคุณภาพด้านการวิจัยและพัฒนา
- *กลุ่มไฟฟ้ากำลัง*: ต้องการผลักดันให้ไทยเปลี่ยนจากผู้นำเข้าเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ไฟฟ้ากำลังที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียน โดยมาตรการที่จะปฏิบัติคือการกำหนดแผนแม่บทด้านพลังงานทดแทน การส่งเสริมการใช้อุปกรณ์ประหยัดพลังงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง การเร่งพัฒนามาตรฐานด้านไฟฟ้ากำลังในระดับสากลและระบบติดตามตรวจสอบโดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน การจัดตั้งห้องทดสอบไฟฟ้ากำลังสูงในประเทศ การเร่งพัฒนาวิศวกรและช่างเทคนิคให้มีคุณภาพและเพียงพอ และการส่งเสริมความร่วมมือด้านวิจัยและพัฒนาระหว่างเอกชนและภาคการศึกษา

ก5.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยส่งออกสินค้ากลุ่มไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไปตลาดโลกปี 2006 มูลค่า 30,348 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 ของการส่งออกรวมของไทย ในด้านการนำเข้า ไทยนำเข้าสินค้ากลุ่มไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกสต์จากตลาดโลก 22,449 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 17.6 อุตสาหกรรมนี้จึงมีบทบาทสูงมากในด้านการค้าระหว่างประเทศของไทย โดยตลาดส่งออกหลักของไทยคือสหรัฐอเมริกา มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 19 ของการส่งออกของไทย รองลงมาคือญี่ปุ่น ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 12 ตลาดส่งออกอันดับถัดไปของไทย คือจีน (ร้อยละ 11.4) ฮ่องกง (ร้อยละ 12.3) สิงคโปร์ (ร้อยละ 8.5) เนเธอร์แลนด์ (ร้อยละ 6.5) ไต้หวัน (ร้อยละ 5.7) มาเลเซีย (ร้อยละ 4.9) และเกาหลีใต้ (ร้อยละ 2.5)

สินค้าส่งออกสำคัญของไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้ ได้แก่ วงจรรวมประเภทต่างๆ เครื่องประมวลผลข้อมูล เครื่องวิดีโอ โดยสินค้ารหัส HS 6 พิกัด 10 สินค้าแรกที่ไทยส่งไปญี่ปุ่น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76.5 ของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องไฟฟ้าทั้งหมดที่ไทยส่งไปญี่ปุ่น โดยสินค้าที่มีส่วนแบ่งตลาดในญี่ปุ่นสูง ได้แก่ วงจรรวมประเภทตัวประมวลผล (ร้อยละ 41.7 ของการส่งออกของไทย) ส่วนประกอบของตัวถอดรหัส (ร้อยละ 47.2) เครื่องโทรศัพท์และอุปกรณ์อื่นๆ (ร้อยละ 49)

ส่วนในด้านการนำเข้า ไทยนำเข้าจากจีนมากที่สุดโดยมีสัดส่วนร้อยละ 21.1 ของการนำเข้าของไทย รองลงมาคือญี่ปุ่น (ร้อยละ 18.3) มาเลเซีย (ร้อยละ 10.7) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 10.5) ไต้หวัน (ร้อยละ 8.7) เกาหลีใต้ (ร้อยละ 7.5) และสิงคโปร์ (ร้อยละ 6.9) สินค้านำเข้าที่สำคัญของไทย คือส่วนประกอบวงจรรวม วงจรความจำ แผงวงจรพิมพ์ ไดโอด เครื่องบันทึกเทปแม่เหล็ก เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากดัชนีการค้าภายในอุตสาหกรรม (Intra-Industry Trade Index)[4] ของประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นพบว่ามีค่าเท่ากับ 0.42 ในปี 2005 ซึ่งมีค่าสูงสุดในทุกกลุ่มอุตสาหกรรรมที่ไทยค้ากับญี่ปุ่น แสดงว่าอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นี้เป็นอุตสาหกรรมที่ไทยกับญี่ปุ่นค้ากันภายในอุตสาหกรรมมาก นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากดัชนี Spearman RCA Rank Correlation[5] ซึ่งแสดงถึงสหสัมพันธ์ของโครงสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยเทียบกับญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.1 ซึ่งแสดงว่าโครงสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในสินค้าส่งออกของไทยและญี่ปุ่นไม่ได้แข่งกัน

ในด้านสัดส่วนการผลิตของประเทศญี่ปุ่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมากที่สุดคือกลุ่มอุปกรณ์และส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์โดยมีมูลค่าสูงถึง 96,402 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2007 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.1 ของการผลิตรวมในอุตสาหกรรมนี้ รองลงมาเป็นการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในทางอุตสาหกรรม โดยเฉพาะด้านการสื่อสารโทรคมนาคม มีสัดส่วนร้อยละ 34.4 ของการผลิตรวมของอุตสาหกรรมนี้ ส่วนที่เหลือร้อยละ 14.5 เป็นการผลิตสินค้าเพื่อผู้บริโภค สำหรับในด้านความต้องการนำเข้าของญี่ปุ่น ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอุปกรณ์และส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ 58.5 ของการนำเข้าในอุตสาหรรมนี้) โดยเฉพาะวงจรรวม

---

[4] ดัชนีมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 หากมีค่าใกล้ 1 แสดงว่าประเทศทั้งสองมีการค้าภายในอุตสาหกรรมนั้น ๆ สูง

[5] Spearman RCA Rank Coorelation มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 หากมีค่าใกล้ 1 แสดงความลำดับของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออก (RCA) สินค้าของไทยและประเทศคู่ค้าค่อนข้างจะตรงกันหรือมีความสามารถในการส่งออกสินค้าใกล้เคียงกัน ในขณะที่หากค่าสหสัมพันธ์ใกล้ -1 แสดงว่าลำดับของ RCA ของสินค้าส่งออกของประเทศคู่ค้าตรงกันข้ามกัน เช่น ประเทศหนึ่งส่งออกสินค้าเกษตรมาก ในขณะที่อีกประเทศส่งออกสินค้าเทคโนโลยีมาก ค่า Spearman RCA Rank Coorelation มีแนวโน้มที่จะใกล้ -1 ส่วนหากสหสัมพันธ์มีค่าใกล้ 0 แสดงว่าลำดับความได้เปรียบในการส่งออกไม่ค่อยตรงกัน

และเซมิคอมดักเตอร์ ส่วนในกลุ่มอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่ออุตสาหกรรม (ร้อยละ 33.8 ของการนำเข้าในอุตสาหกรรมนี้) เป็นการนำเข้าอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ด้านโทรคมนาคมเป็นหลัก สุดท้ายในกลุ่มอุปกรณ์สำหรับผู้บริโภค (ร้อยละ 7.7 ของการนำเข้าในอุตสาหกรรมนี้) ส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์วิดิโอ (video equipment) รองลงมาเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้านเสียง (audio equipment)

ก5.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

เนื่องจากอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 0 ในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้อยู่แล้ว ดังนั้น ประเทศไทยจึงไม่ได้รับประโยชน์ในแง่ของภาษีศุลกากรในการส่งออกไปญี่ปุ่นจากความตกลง JTEPA และ AJCEP ในทำนองเดียวกัน ในด้านการนำเข้า ประเทศไทยมีอัตราภาษีศุลกากรในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้ต่ำหรือเป็นศูนย์ในหลายรายการ โดยการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) พบว่าอัตราภาษีเฉลี่ยในอุตสาหกรรมนี้ของไทยเท่ากับร้อยละ 0.78 เท่านั้น ซึ่งความตกลง JTEPA จะทำให้อัตราภาษีดังกล่าวลดลงในปีแรกมาอยู่ที่อัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 0.57 และทยอยลดลงจนเหลือร้อยละ 0 ในที่สุด ดังนั้น สิทธิประโยชน์ด้านภาษีจึงไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญนัก

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Electronics and Information Technologies Industries Association: JEITA) สรุปความเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA ค่อนข้างมากในด้านการส่งเสริมให้เกิดการจัดการสายโซ่อุปทาน (supply chain management) โดยอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์คาดหวังประโยชน์จากความตกลง AJCEP มากกว่าความตกลง JTEPA เนื่องจากความต้องการจะเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนต่างๆ ภายในอาเซียนอย่างคล่องตัวมากขึ้น โดยที่ผ่านมา ผู้ประกอบการมีปัญหาการใช้อัตราภาษี CEPT (Common Effective Preferential Tariff) ของอาเซียน เพราะชิ้นส่วนสำคัญ เช่น จอแสดงภาพแบบแบน (flat panel) จำเป็นต้องนำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้มูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ภายในประเทศ (Regional Content Value หรือ RVC) ไม่ถึงร้อยละ 40 ตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าเดิมของอาเซียน ดังนั้น การใช้การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร (Change in Tariff Classification: CTC) อย่างที่อาเซียนเปลี่ยนมาใช้ในปัจจุบันจะช่วยทำให้สินค้าได้แหล่งกำเนิดง่ายขึ้น ในอนาคตเมื่อความตกลง AJCEP บังคับใช้ ซึ่งความตกลงใช้กฎการเปลี่ยนพิกัดศุลกากรหรือการใช้วัตถุดิบภายในประเทศก็จะช่วยให้การเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนต่างๆ ในอาเซียนและญี่ปุ่นคล่องตัวมากขึ้น อีกเหตุผลที่ญี่ปุ่นต้องการใช้ความตกลง AJCEP มาจากการที่ผู้ผลิตญี่ปุ่นมีความต้องการที่จะเลือกพื้นที่ผลิตที่เหมาะสมที่สุดของแต่ละชิ้นส่วนภายในอาเซียนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

นอกจากนี้ ประโยชน์ที่คาดจะได้รับจากความตกลง JTEPA ที่สำคัญก็คือความตกลงเรื่องการรับรองร่วมกัน (Mutual Recognition Agreement: MRA) ในมาตรฐานสินค้าไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยรูปแบบความตกลงการรับรองร่วมกันตามความตกลง JTEPA อยู่ในรูปแบบการยอมรับใบรับรองซึ่งกันและกัน (certificate acceptance) ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายแต่ละฝ่าย โดยครอบคลุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้ข้อบังคับของแต่ละฝ่าย ซึ่งภายหลังการบังคับใช้ความตกลง JTEPA หน่วยรับรองไทยสามารถขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยตรวจรับรอง (registered conformity assessment body หรือ CAB) โดยสามารถตรวจสอบและรับรองผู้ประกอบการไทยสำหรับผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้ DENAN Law[6] ของญี่ปุ่นสำหรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์บังคับ 112 รายการ[7] ในขณะเดียวกัน หน่วยรับรองของญี่ปุ่นสามารถขอรับการแต่งตั้งเป็นผู้ตรวจสอบการทำและผู้ตรวจสอบผลิตภัณฑ์ของสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (สมอ.) สำหรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์บังคับ 19 รายการ[8] ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยที่ต้องการส่งสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์บังคับ 112 รายการ ไปญี่ปุ่นสามารถขอรับการรับรองได้จากหน่วยรับรองของไทยที่ได้รับการจดทะเบียนตาม DENAN Law และผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่ต้องการส่งสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์บังคับ 19 รายการสามารถขอรับการตรวจสอบโรงงานและตรวจสอบผลิตภัณฑ์จากหน่วยรับรองของญี่ปุ่นที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายไทย[9]

ทั้งนี้ ในปัจจุบัน สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นหน่วยงานของไทยที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการยื่นขอรับรองเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองของไทยต่อทางประเทศญี่ปุ่น จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (สมอ.) พบว่าอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานส่งเอกสารแสดงความพร้อมให้ทาง METI ส่งหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบรับรอง โดยคาดว่าจะยื่น

---

[6] DENAN Law แบ่งสินค้าเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) Specified Electrical Appliances and Materials ตาม Denan Law เป็นผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 112 รายการ ที่ควบคุมให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้าต้องผลิตและนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานที่ได้รับการขึ้นทะเบียน (Registered Conformity Assessment-Registered CAB) จากกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (METI) ว่าผลิตภัณฑ์เป็นไปตามเงื่อนไขทางเทคนิคภายใต้กฎหมาย Denan Law เมื่อได้รับการรับรองแล้วจะได้เครื่องหมาย PSE บนผลิตภัณฑ์ก่อนนำออกจำหน่ายในท้องตลาดญี่ปุ่น และ (2) Other Electrical Appliances and Materials เป็นผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 340 รายการ ผู้ผลิตและผู้นำเข้าไม่จำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบจากหน่วยตรวจรับรองแต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขทางเทคนิคซึ่งเป็นการรับรองตนเองโดยแนบรายงานผลการทดสอบว่าผลิตภัณฑ์เป็นไปตามเงื่อนไขทางเทคนิคทุกครั้งที่ส่งสินค้าไปญี่ปุ่น และต้องโดยแสดงเครื่องหมาย PSE บนผลิตภัณฑ์ก่อนนำออกจำหน่ายในท้องตลาดญี่ปุ่น (self declaration)

[7] เช่น เคเบิลประเภทต่างๆ เช่น rubber insulated cables, synthetic resin insulted calbles, twisted rubber cords, round braided PVC cords เป็นต้น ฟิวส์ประเภทต่างๆ ตู้เย็น อุปกรณ์ทำความร้อน และอื่นๆ

[8] เช่น หลอดไฟฟ้า ฟิวส์ก้ามปู สายไฟฟ้าทองแดงหุ้มด้วยไวนิลคลอไรด์ บัลลาสต์สำหรับหลอดฟลูออเรสเซนต์ สตาร์เตอร์ เตารีดไฟฟ้าเฉพาะด้านความปลอดภัย สวิตซ์ไฟฟ้า พัดลมกระแสไฟฟ้าสลับ ระบบกำลังไฟฟ้า กระติกน้ำร้อนไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศสำหรับห้องเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและประสิทธิภาพพลังงาน เป็นต้น

[9] ภัทรพร เพ้งหลัง (2550) “ผลิตภัณฑ์ในขอบข่าย JTEPA/MRA” สำนักบริหารมาตรฐาน 1, สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

เสร็จในช่วงเดือนกันยายน 2008 นี้ และรับการตรวจรับรองภายใน 3 เดือน โดยที่ผ่านมามีอุปสรรคบ้างในด้านการขาดความพร้อมในด้านอุปกรณ์และขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งอุปกรณ์ในการตรวจสอบบางอย่างเพิ่งได้รับการติดตั้ง เนื่องจากที่ผ่านมาสถาบันไฟฟ้าฯ ทำเฉพาะการตรวจสอบ (testing) อย่างเดียว ส่วนงานด้านการออกใบรับรอง (certification) นั้นที่ผ่านมาสมอ. เป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้น สถาบันไฟฟ้าฯ จึงต้องใช้เวลาในการเตรียมกระบวนการต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อรับรองให้ได้ตามมาตรฐานบังคับตาม Denan Law ของญี่ปุ่น

การรับรองร่วมกันตามความตกลง JTEPA จะช่วยให้ผู้ผลิตและส่งออกสินค้าไทยและญี่ปุ่นประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เพราะช่วยลดต้นทุนในการต้องรับรองสินค้าหลายครั้ง จากประมาณการของภัทรพร เพ้งหล้ง (2550) พบว่าการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จากความตกลง JTEPA จะส่งผลให้ต้นทุนในแต่ละขั้นตอนลดลงอย่างมาก เช่น ต้นทุนค่าใช้จ่ายในขั้นตอนทดสอบผลิตภัณฑ์อาจลดลงได้ถึงร้อยละ 80 ค่าตรวจสอบประเมินโรงงานอาจลดลงได้ถึงร้อยละ 55 (ดูเพิ่มเติมในตารางที่ ก5.3)

ตารางที่ ก5.1 สินค้าเครื่องไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN 2007 (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)				
854219	วงจรรวมประเภทวงจรความจำ	674,823	18.4	13.3	0	0	0
854211	วงจรรวมประเภทตัวประมวลผล	446,194	12.2	41.7	0	0	0
847193	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและส่วนประกอบ	381,693	10.4	5.6	0	0	0
847192	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและส่วนประกอบ	320,907	8.7	20.3	0	0	0
852990	ส่วนประกอบของตัวถอดรหัส	236,847	6.4	47.2	0	0	0
853400	วงจรพิมพ์	200,956	5.5	19.5	0	0	0
852290	ชุดประกอบแผงวงจรพิมพ์	156,449	4.3	26.6	0	0	0
847199	เครื่องประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติและส่วนประกอบ	146,778	4.0	7.8	0	0	0
851782	เครื่องโทรศัพท์และอุปกรณ์อื่นๆ	130,162	3.5	49.4	0	0	0
852110	เครื่องบันทึกหรือถอดวิดีโอ	113,977	3.1	17.1	0	0	0
รวม 10 อันดับแรก		2,808,786	76.5	-			
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		3,669,329	**100**	**12.09**			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก5.2 สินค้าเครื่องไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN 2007 หรือ ม.12 (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
854290	ส่วนประกอบวงจรรวม	1,311,548	32.0	38.8	0	0	0
854232	ส่วนประกอบวงจรความจำ	878,349	21.4	21.1	0	0	0
847330	แผงวงจรพิมพ์	269,092	6.6	6.3	0	0	0
853400	วงจรพิมพ์	227,737	5.6	22.1	0	ปีที่ 4[1]	0
854220	วงจรรวมที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์	182,089	4.4	36.1	0	0	0
852110	เครื่องบันทึกแบบเทปแม่เหล็ก	152,760	3.7	57.1	10	13.33	ปีที่ 6
854110	ไดโอด นอกจากไดโอดไวแสงหรือไดโอดเปล่งแสง	144,332	3.5	52.1	0	0	0
854129	ไดโอด นอกจากไดโอดไวแสงหรือไดโอดเปล่งแสงอื่นๆ	94,276	2.3	38.4	0	0	0
853229	ตัวเก็บประจุไฟฟ้า ชนิดค่าคงที่ เปลี่ยนค่าได้หรือปรับตั้งค่าได้อื่นๆ	69,804	1.7	41.0	0	0	0
852990	ส่วนประกอบที่เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับของตาม ประเภทที่ 85.25 ถึง 85.28 อื่นๆ	60,141	1.5	6.4	0-10	0/0 ปีที่ 3	0/ปีที่ 4
รวม 10 อันดับแรก		3,390,128	82.7	-			
รวมทั้งหมดในกลุ่ม		**4,098,970**	**100**	**18.3**			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: 1/ ปีที่ 4 หมายถึง ลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในปีที่ 4

ตารางที่ ก5.3 ประมาณการค่าใช้จ่ายในการยื่นขอรับรองเปรียบเทียบก่อนและหลังทำความตกลง JTEPA

	รายการ	ก่อนทำ JTEPA/MRA	หลังทำ JTEPA/MRA	ลดลงประมาณ
1.	ค่าทดสอบผลิตภัณฑ์ (ขึ้นอยู่กับรายการทดสอบแต่ละผลิคภัณฑ์) เช่น Rubber Insulation Cable 1 ชุดตัวอย่าง 30 เมตร	46,935 บาท (151,000 เยน)	ประมาณการค่าใช้จ่ายจากหน่วยตรวจสอบ สมอ. โดยเฉลี่ย 10,000 บาท	78.7%
2	ค่าตรวจสอบประเมิน			
	2.1 ค่าตรวจสอบประเมินโรงงาน	22,379 บาท (72,000 เยน)	10,000 บาท ต่อคนต่อวัน	55.3%
	2.2 ค่าตรวจประเมินเอกสาร	3,729 บาท (12,000 เยน)	-	-
3	ค่าใบรับรอง			
	3.1 ค่าใบรับรองฉบับจริง	6,216 บาท (20,000 เยน)	5,000 บาท	19.6%
	3.2 ค่าสำเนาใบรับรอง	3,729 บาทต่อฉบับ (12,000 เยนต่อฉบับ)	3,000 บาท	19.5%
4	ค่าใบรายงานผลการทดสอบ			
	4.1 รายการผลการทดสอบฉบับจริง	11,189-18,649 บาท (36,000-60,000 เยน)	5,000-10,000 บาท	ประมาณ 46.4-55.3%
	4.2 ค่าสำเนารายงานผลการทดสอบ	3,729 บาทต่อฉบับ (12,000 เยนต่อฉบับ)	3,000-5,000 บาทต่อฉบับ	ลดลง 19.5% (หรืออาจเพิ่ม 34.1%)

ที่มา: รวบรวมจากภัทรพร เพ้งหล้ง (2550) “การใช้ประโยชน์จาก JTEPA/MRA” สำนักบริหารมาตรฐาน 1, สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, เอกสารประกอบการสัมมนาประโยชน์จาก JTEPA และ MRA http://www.tisi.go.th/JTEPA_MRA/presentation.html

หมายเหตุ ประมาณการเป็นเงินบาทโดยคณะผู้วิจัย ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเดือนสิงหาคม 2551 (31.8 บาทต่อ 100 เยน)

กรณีศึกษาที่ 6: อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

ก6.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมและการผลิต

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มีจุดเริ่มต้นจากอุตสาหกรรมการผลิตในครัวเรือนที่ผลิตเพื่อใช้และจำหน่ายภายในประเทศเป็นหลัก ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีนโยบายอนุรักษ์ป่าไม้ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างการผลิต โดยเริ่มจากเปลี่ยนแปลงการใช้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า หันมาใช้ไม้ยางพาราแทน และหันมาใช้วัตถุดิบชนิดอื่น เช่น เหล็ก และพลาสติกในการผลิตแทนไม้ นอกจากนี้ ยังได้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สำเร็จรูปเป็นการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ชนิดที่ถอดประกอบได้ (knocked down furniture) โดยการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ชนิดถอดประกอบได้ส่วนใหญ่เป็นการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก และใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยจากต่างประเทศ

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ประกอบไปด้วย 6 อุตสาหกรรมย่อยตามลักษณะวัตถุดิบที่ใช้ ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ไม้ เฟอร์นิเจอร์โลหะ เฟอร์นิเจอร์หนัง เฟอร์นิเจอร์พลาสติก เฟอร์นิเจอร์หวาย และชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ โดยการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่ของไทยกว่าร้อยละ 50 เป็นเฟอร์นิเจอร์ไม้ ทั้งนี้ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ได้ให้ข้อมูลว่าในปี 2006 อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มีจำนวนผู้ประกอบการรวมทั้งสิ้น 12,326 ราย โดยเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จำนวน 12,306 ราย และเป็นวิสาหกิจขนาดใหญ่จำนวน 20 ราย ในด้านการจ้างงาน อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มีจำนวนการจ้างงานรวม 122,086 ราย โดยวิสาหกิจ SMEs มีการจ้างงาน 103,916 ราย (ร้อยละ 85) และวิสาหกิจขนาดใหญ่มีการจ้างงาน 18,170 ราย ตัวอย่างผู้ประกอบการที่เป็นผู้นำด้านเฟอร์นิเจอร์ในประเทศไทย ได้แก่ บริษัท บางกอกอินเตอร์เฟิร์น จำกัด ซึ่งมีตราสินค้า Index, Logica, Tielsa และ Winner บริษัทโมเดอร์นฟอร์ม จำกัด (มหาชน) มีตราสินค้า Life by Modernform, Klasse, Casa Bella, Moflex เป็นต้น

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานฝีมือในประเทศ โดยสำหรับเฟอร์นิเจอร์ไม้นั้นต้นทุนการผลิตกว่าร้อยละ 50 เป็นวัตถุดิบภายในประเทศ ในขณะที่เฟอร์นิเจอร์โลหะ ใช้วัตถุดิบร้อยละ 60 ซึ่งเป็นวัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศ ปัจจุบัน ตลาดเฟอร์นิเจอร์ในต่างประเทศมีการแข่งขันค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการแข่งขันจากจีนและเวียดนาม โดยอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของเวียดนามกำลังเติบโตอย่างก้าวกระโดดทั้งในด้านการผลิตและการส่งออกจนกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย ดังจะเห็นได้จาก ที่ผ่านมาการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ของเวียดนามจากที่มูลค่าไม่ถึง 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวเป็น 1,500 ล้าน

ดอลลาร์สหรัฐในปี 2005 และ 1,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006 ในขณะที่การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ของไทยโดยรวมอยู่ที่ระดับประมาณ 1,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2006

การศึกษาของอัจฉราและสิทธิศักดิ์ (2548) แสดงให้เห็นว่าการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยมีการปรับตัว สำหรับในตลาดต่างประเทศ พบว่า (1) ในกรณีของผู้ส่งออกที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ชนิดถอดประกอบได้ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีทันสมัยจากต่างประเทศ โดยออกแบบตามความต้องการของผู้ซื้อ รวมถึงการเป็นพันธมิตรกับผู้นำเข้าเพื่อขยายตลาดให้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ยังมีการใช้ระบบห่วงโซ่อุปทานมาบริหารต้นทุนด้านวัตถุดิบและโลจิสติกส์ เช่น การเพิ่มปริมาณสินค้าในการขนส่งแต่ละเที่ยวให้มากขึ้น ขณะที่ราคาจำหน่ายต้องไม่สูงมาก เนื่องจากลูกค้าในกลุ่มนี้จะปรับเปลี่ยนเฟอร์นิเจอร์เพื่อความทันสมัยเป็นหลัก (2) กรณีผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ไม้เนื้อแข็งต่างๆ จะให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพสินค้าการผลิตที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนรูปแบบที่แปลกใหม่ เพื่อเพิ่มคุณภาพสินค้าตลอดเวลา เนื่องจากผู้บริโภคสินค้าในกลุ่มนี้มีกำลังซื้อค่อนข้างสูงและมีรสนิยมสูง จึงให้ความสำคัญกับด้านคุณภาพของสินค้าเป็นอย่างมาก ขณะที่การปรับเปลี่ยนเฟอร์นิเจอร์ของผู้บริโภคในกลุ่มนี้จะไม่บ่อยนัก

นอกจากการแข่งขันในตลาดโลกที่มีเพิ่มขึ้นแล้ว อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของไทยยังคงมีปัญหาบางประการ โดยกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ (2551) ได้ระบุปัญหาต่างๆ ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- ปัญหาด้านวัตถุดิบโดยเฉพาะ ไม้เนื้อแข็งมีราคาแพงและขาดแคลน ส่วนกรณีไม้ยางพาราแปรรูป เมื่อน้ำยางดิบราคาดีชาวสวนจะชะลอการตัดไม้ทำให้ปริมาณไม้แปรรูปในประเทศไม่เพียงพอ
- ปัญหาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทแข็งค่าขึ้น และราคาน้ำมันเชื้อเพลิงสูงขึ้น ทำให้ค่าขนส่ง ค่าสาธารณูปโภคและต้นทุนสินค้าสูงขึ้น ดังนั้น จึงส่งผลให้ราคาส่งออกแพงขึ้นเมื่อเทียบกับคู่แข่ง
- ปัญหาจากราคาเหล็กรีดร้อนที่ใช้ในการผลิตเฟอร์นิเจอร์มีราคาที่สูงขึ้นมากและเหล็กที่ผลิตได้ในประเทศยังไม่มีมาตรฐานจึงต้องนำเข้าเหล็กคุณภาพสูงจากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกลดลง
- โครงสร้างภาษีนำเข้าวัตถุดิบ เช่น กาว เคมีภัณฑ์มีอัตราสูง โดยมีอัตรา MFN ประมาณร้อยละ 30
- การขาดแคลนฝีมือแรงงาน และ บุคลากรในการออกแบบเพื่อพัฒนาตลาดระดับกลางและบน

ก6.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ในปี 2006 อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ส่งออกไปตลาดโลกรวมมูลค่า 1,175 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 39,309 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 0.9 ของการส่งออกสินค้ารวมของไทย โดยไทยส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไปตลาดหลัก 3 แห่ง คือสหรัฐ ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ไทยส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไปตลาดญี่ปุ่นมูลค่า 287 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (9,600 ล้านบาท) หรือคิดเป็นร้อยละ 24.4 ของการส่งออกในอุตสาหกรรมนี้ โดยญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 2 ของไทย รองจากสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 30 สำหรับตลาดส่งออกอื่นๆ ของไทยคือ อังกฤษ (ร้อยละ 10.9) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 4.4) มาเลเซีย (ร้อยละ 2.1) แคนาดา (ร้อยละ 2.0) อิตาลี (ร้อยละ 1.7) และเยอรมนี (ร้อยละ 1.5) เป็นต้น

สินค้าส่งออกที่สำคัญในกลุ่มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้และส่วนประกอบเฟอร์นิเจอร์ สำหรับการส่งออกไปตลาดญี่ปุ่น สินค้าที่ไทยส่งออกสูงสุดคือเฟอร์นิเจอร์ไม้ (HS 940360) มีสัดส่วนร้อยละ 40 ของการส่งออกในกลุ่มนี้ของไทยไปตลาดญี่ปุ่น รองลงมาคือที่นั่งที่มีโครงไม้ (HS 9401) มีสัดส่วนร้อยละ 31 และส่วนประกอบเฟอร์นิเจอร์ (HS 940390) มีสัดส่วนร้อยละ 8 โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกในกลุ่มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไปตลาดญี่ปุ่นมีสัดส่วนร้อยละ 97.4 ของการส่งออกสินค้าพิกัด 6 หลักในกลุ่มนี้ (ตารางที่ ก6.1)

โดยรวมแล้ว ญี่ปุ่นนำเข้าเฟอร์นิเจอร์จากตลาดโลกรวม 5,867 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 3.95 ของการนำเข้ารวมของโลก คู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดญี่ปุ่นในสินค้าเฟอร์นิเจอร์คือจีน ไต้หวันและเวียดนาม โดยประเทศจีนครองส่วนแบ่งตลาดเฟอร์นิเจอร์สูงสุดในญี่ปุ่น มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 52.2 ในขณะที่ไทยอยู่ในอันดับ 2 มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 6.1 รองลงไปคือไต้หวัน (ร้อยละ 5.2) และเวียดนาม (ร้อยละ 4.3) โดยจีนมีความได้เปรียบในแง่ของต้นทุนแรงงานที่อยู่ในระดับต่ำรวม ทั้งการพัฒนาฝีมือแรงงานและคุณภาพสินค้าได้ตามความต้องการตลาด ในขณะที่เวียดนามซึ่งมีนักลงทุนต่างชาติทั้งจากจีนและไต้หวันย้ายฐานการผลิตเข้าไปในเวียดนามจำนวนมาก เวียดนามจึงได้ประโยชน์จากการรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ นอกจากเหนือจากที่มีความได้เปรียบจากต้นทุนแรงงานต่ำแล้ว การพัฒนาฝีมือแรงงานก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีวัตถุดิบไม้เช่นเดียวกับไทย

อัจฉราและสิทธิศักดิ์ (2548) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ในประเทศไทย พบว่า ตลาดต่างประเทศมีความสนใจในเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้มากกว่าโลหะ โดยเฉพาะเฟอร์นิเจอร์ในครัวเรือน เนื่องจากไม้ให้ความรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตรมากกว่าโลหะ รวมถึงหากมีการอบไม้อย่างดีจะมีราคาแพง คุณภาพสูง ทำให้ผู้ประกอบการสามารถจำหน่ายสินค้าในราคาที่

สูงกว่าต้นทุนได้ถึง 2-3 เท่า สำหรับลักษณะตลาดสินค้าเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นนั้น การศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) พบว่าความต้องการเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ ตึกอาคารใหม่ การปรับปรุงที่อยู่อาศัยและตึกอาคาร จำนวนคู่สมรส และลักษณะที่อยู่อาศัยของญี่ปุ่น เนื่องจากที่อยู่อาศัยมีพื้นที่จำกัด ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นมักนิยมเฟอร์นิเจอร์ที่มีขนาดเล็กกระทัดรัด มีประโยชน์ในการใช้สอยสูง คุณภาพดี และดูประณีตสวยงาม อีกทั้งส่วนใหญ่นิยมเฟอร์นิเจอร์แบบสมัยใหม่ที่เรียบง่าย (simply modern) ส่วนสไตล์การผสมผสานแบบญี่ปุ่น สไตล์ตะวันตกแบบใหม่ และสไตล์คันทรีที่ใช้ไม้เป็นหลักเป็นที่นิยมของชาวญี่ปุ่นเช่นกัน โดยไม้ที่ได้รับความนิยมมากชนิดหนึ่งคือไม้ยางพารา เพราะมีราคาถูก สวยงามและง่ายต่อการตกแต่ง

นอกจากนี้ เฟอร์นิเจอร์ประเภทไม้ลามิเนทสำหรับตลาดระดับล่างถึงระดับกลาง ได้รับความนิยมอย่างมากในตลาดญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่มีการนำเข้าจากไต้หวันและเกาหลีใต้ ทั้งนี้ ผู้ซื้อเฟอร์นิเจอร์สำนักงานรายใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น คือ หน่วยงานรัฐบาลและธุรกิจเอกชน มีความต้องการให้ผู้ผลิตไม่เพียงแค่ทำหน้าที่ผลิตและส่งสินค้าเท่านั้น แต่จะต้องเสนอบริการออกแบบและวางแผนตำแหน่งเฟอร์นิเจอร์ในสำนักงานให้ด้วย นอกจากนั้น เฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุก็กำลังเป็นที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจากโครงสร้างประชากรที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก สำหรับเฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในธุรกิจบริการ เช่น โรงแรม ร้านกาแฟประเภทที่มีสาขา ก็ถือเป็นช่องทางหนึ่งในทางการตลาดในญี่ปุ่น อีกทั้งความต้องการเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นมักจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ความต้องการสินค้าเฟอร์นิเจอร์สำนักงานของบริษัทธุรกิจ หน่วยงานรัฐบาล และโรงเรียนจะมีมากในช่วงนี้ เนื่องจากเป็นช่วงปลายปีงบประมาณเก่าต่อต้นปีงบประมาณใหม่ของญี่ปุ่น และเดือนเมษายนเป็นช่วงเปิดเทอมของโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น

ในด้านการนำเข้า ไทยนำเข้าเฟอร์นิเจอร์จากโลกในปี 2006 มูลค่า 183 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (6,122 ล้านบาท) โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากญี่ปุ่น (ร้อยละ 31) และจีน (ร้อยละ 20) รองลงมาคือเยอรมนี (ร้อยละ 5) มาเลเซีย (ร้อยละ 5) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 4.7) และอิตาลี (ร้อยละ 3.5) สินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นส่วนใหญ่คือส่วนประกอบที่นั่ง (HS 940190) ซึ่งมีสัดส่วนถึงร้อยละ 94 ของการนำเข้าเฟอร์นิเจอร์จากญี่ปุ่นทั้งหมด (ตารางก6.2)

ก6.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

อัตราภาษีศุลกากรและกฎระเบียบในด้านการนำเข้าของญี่ปุ่น

ในปัจจุบัน เฟอร์นิเจอร์ที่มีส่วนประกอบเป็นหนัง (leather-covered furniture) เป็นเฟอร์นิเจอร์ประเภทเดียวที่ต้องเสียภาษีนำเข้าญี่ปุ่นในอัตราร้อยละ 3.8-4.3 ยกเว้นเฟอร์นิเจอร์ที่นำเข้าจากประเทศแหล่งผลิตที่ได้รับสิทธิพิเศษตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจะเสียอัตราภาษีเท่ากับร้อยละ 0 ส่วนเฟอร์นิเจอร์ประเภทอื่นๆ ทุกประเภทไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า

จากข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นในปี 2006-2007 พบว่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับต่ำคือร้อยละ 2.2 และร้อยละ 26.1 ในปี 2006 และ 2007 ตามลำดับ (ดูตารางที่ ก6.3) สาเหตุที่อัตราการใช้สิทธิตาม GSP ต่ำ ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการขอยื่นใช้สิทธิตามโครงการ GSP จะมีโควตาซึ่งผู้ยื่นขอก่อนมีสิทธิได้ก่อนอีก ทั้งยังมีเพดานของสินค้าทั้งเพดานนำเข้ารวมและเพดานของแต่ละสินค้าอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม มีสินค้าบางรายการของไทยที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ค่อนข้างสูง คือ ฐานรองฟูก (HS 9404) ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื่องจากในปี 2007 อัตราภาษี MFN ของสินค้าเฟอร์นิเจอร์ญี่ปุ่นหลายรายการลดลงเหลือร้อยละ 0 จึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยไม่จำเป็นต้องขอใช้สิทธิตามโครงการ GSP

ในส่วนของมาตรการอื่นๆ ของญี่ปุ่นนั้น อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นไม่มีมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีอากรในการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นมีการกำหนดมาตรฐานอุตสาหกรรม (JIS) สำหรับสินค้าเฟอร์นิเจอร์สำนักงานทุกประเภท โดยเป็นมาตรฐานโดยสมัครใจ นอกจากนั้น ญี่ปุ่นมีการคุ้มครองความปลอดภัยของสินค้าตามกฎหมาย Product Liability Law โดยผู้ผลิต ผู้แปรรูป หรือผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความบกพร่องที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลต้องชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากความสูญเสียนั้น

สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

การที่อัตราภาษีศุลกากรในกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 0 อยู่แล้วทำให้การส่งออกของไทยไม่ได้รับประโยชน์นักจากความตกลง JTEPA และ AJCEP ดังจะเห็นได้จากสินค้าเฟอร์นิเจอร์ 10 อันดับแรกที่ส่งออกไปญี่ปุ่นในปี 2006 มีเพียงรายการเดียวที่ถูกเก็บภาษีศุลกากรของญี่ปุ่น (ตารางที่ ก6.1) คือส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ (HS 940190) ซึ่งมีภาษีอยู่ที่ประมาณร้อยละ 3.8 แต่เดิมผู้ประกอบการไทยสามารถใช้สิทธิตามโครงการ GSP ได้โดยอัตรา

ภาษีเป็นร้อยละ 0 แต่ตามความตกลง JTEPA และ AJCEP จะทยอยลดภาษีศุลกากรญี่ปุ่นลง 8 ปี และ 11 ปี จนเหลือร้อยละ 0 ตามลำดับ ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยน่าจะยังคงเลือกใช้สิทธิตามโครงการ GSP ในช่วงปีแรกๆ ที่ความตกลง JTEPA และ AJCEP มีผลบังคับใช้ เนื่องจากได้แต้มต่อจาก GSP สูงกว่า MFN และตามความตกลง JTEPA และ AJCEP

เมื่อพิจารณาการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามความตกลง JTEPA จากข้อมูลการขอใช้สิทธิในช่วง 5 เดือนแรก หลังความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ (พ.ย. 2550-มี.ค. 2551) โดยในกลุ่มสินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นมีสินค้าเพียง 3 รายการ ที่ผู้ส่งออกขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA โดยจากข้อมูลตารางที่ ก6.4 แสดงให้เห็นว่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของสินค้าทั้ง 3 รายการ อยู่ในระดับต่ำ ดังเช่น ส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ (HS 940190) และฐานรองฟูกอื่นๆ (HS 940429) มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์เพียงร้อยละ 5.2 และร้อยละ 7.5 ส่วนฐานรองฟูก (HS 940410) มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 43 สาเหตุที่การใช้สิทธิประโยชน์ไม่สูง เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น นอกจากจะเกิดเนื่องจากแต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับ MFN ที่ไม่สูงนัก ยังน่าจะเกิดจากผู้ประกอบการส่วนหนึ่งยังคงใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ซึ่งให้แต้มต่อมากกว่าความตกลง JTEPA และ AJCEP

ปัจจุบัน คู่แข่งของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของไทยในตลาดญี่ปุ่นได้แก่จีน ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับ 1 ถึงร้อยละ 52.2 โดยประเทศไทยเป็นผู้มีส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับ 2 ในตลาดญี่ปุ่น ดังนั้น การลดภาษีตาม JTEPA และ AJCEP จะช่วยให้สินค้าไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หลังความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้ประเทศเวียดนามและอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีส่วนแบ่งตลาดเฟอร์นิเจอร์ในตลาดญี่ปุ่นในอันดับที่ 4 และ 6 ก็จะได้แต้มต่อทางภาษีเช่นเดียวกับไทย ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ไทยจึงควรใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบจาก JTEPA ก่อนประเทศคู่แข่ง

ตารางที่ ก6.1 สินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN 2007 (%)	GSP 2007 (%)	JTEPA ปีแรก (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)					
940360	เฟอร์นิเจอร์ไม้	116,817	40.6	28.2	0	-	0	0
940161	ที่นั่งอื่นๆ ที่มีโครงไม้แบบมีเบาะ	61,532	21.4	29.1	0	-	0	0
940169	ที่นั่งอื่นๆ ที่มีโครงไม้แบบอื่นๆ	30,574	10.6	28.4	0	-	0	0
940390	ส่วนประกอบเฟอร์นิเจอร์	22,908	8.0	33.8	0	-	0	0
940350	เฟอร์นิเจอร์ไม้ใช้ในห้องนอน	15,574	5.4	40.5	0	-	0	0
940340	เฟอร์นิเจอร์ไม้ใช้ในห้องครัว	10,931	3.8	29.9	0	-	0	0
940190	ส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ	7,069	2.5	5.0	0-3.8*	0	8 ปี	11 ปี
940380	เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยหวายหรือไผ่	6,205	2.2	17.1	0	-	0	0
940171	ที่นั่งอื่นๆ มีโครงโลหะ	4,882	1.7	31.4	0	-	0	0
940330	เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในสำนักงาน	3,484	1.2	16.5	0	-	0	0
	รวม 10 อันดับแรก	279,976	97.4	-				
	รวมทุกสินค้าในกลุ่ม	**287,686**	**100**	**24.5**				

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: * ส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ เฉพาะที่มีหนังเป็นส่วนประกอบจะมีภาษีร้อยละ 3.8

ตารางที่ ก6.2 สินค้าเฟอร์นิเจอร์ที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
940190	ส่วนประกอบที่นั่ง	54,792	93.8	60.7	10	8 ปี[1]	8 ปี
940320	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ ทำด้วยโลหะ	1,626	2.8	12.1	20	4 ปี	4 ปี
940120	ที่นั่งชนิดที่ใช้กับยานยนต์	677	1.2	35.6	10	6 ปี	6 ปี
940380	เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยหวายหรือไผ่	347	0.6	3.3	20	4 ปี	4 ปี
940360	เฟอร์นิเจอร์ไม้	213	0.4	1.3	20	4 ปี	4 ปี
940310	เฟอร์นิเจอร์โลหะใช้ในสำนักงาน	182	0.3	7.5	20	4 ปี	4 ปี
940370	เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยพลาสติก	124	0.2	4.0	20	4 ปี	4 ปี
940130	ที่นั่งหมุนได้ที่ปรับระดับความสูงได้	119	0.2	3.2	20	4 ปี	4 ปี
940161	ที่นั่งอื่นๆ โครงไม้แบบมีเบาะ	84	0.1	1.4	20	4 ปี	4 ปี
940390	ส่วนประกอบเฟอร์นิเจอร์	77	0.1	1.4	10	4 ปี	4 ปี
	รวม 10 อันดับแรก	58,241.0	99.7	-			
	รวมทุกสินค้าในกลุ่ม	**58,399**	**100**	**31.8**			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: 1/ หมายถึงทยอยลดภาษีปีละเท่าๆ กันให้เหลือร้อยละ 0 ภายใน 8 ปี

ตารางที่ ก6.3 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของไทยตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่น ในสินค้าเฟอร์นิเจอร์ปี 2006-2007

ประเภท	รายการ	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)		อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	
		2006	2007	2006	2007
940490	ฐานรองฟูกอื่นๆ หมอนและเบาะ	2,871.8	774.6	80.6	62.5
940190	ส่วนประกอบที่นั่ง	810.7	564.6	11.5	11.2
940360	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ ทำด้วยไม้	365.2	-	0.3	-
940429	ฐานรองฟูกทำด้วยวัตถุอื่นๆ	158.3	267.0	50.3	100.0
940300	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ และส่วนประกอบ	113.7	-	7.7	-
940161	ส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ	41.6	-	0.1	-
940180	ที่นั่งอื่นๆ	38.2	37.9	12.7	18.1
940179	ที่นั่งอื่นๆ ที่มีโครงโลหะ	19.1	-	4.5	-
940410	ฐานรองฟูก	19.0	159.0	100.0	100.0
940330	เฟอร์นิเจอร์ที่ทำด้วยไม้ใช้ในสำนักงาน	14.4	-	0.4	-
940380	เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยไม้ไผ่หรือหวาย	6.9	-	0.1	-
	รวม	**4,458.8**	**1,803**	**2.2**	**26.1**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นจากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกจาก Trademap

หมายเหตุ: ในปี 2007 อัตราภาษี MFN ของสินค้าเฟอร์นิเจอร์ญี่ปุ่นหลายรายการลดลงเหลือร้อยละ 0 จึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยไม่จำเป็นต้องขอใช้สิทธิตามโครงการ GSP

ตารางที่ ก6.4 การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรในด้านการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไปญี่ปุ่นตามความตกลง JTEPA (พ.ย.2007-มี.ค.2008)

ประเภท	รายการ	แต้มต่อภาษีเมื่อเทียบกับ MFN (%)	มูลค่าการใช้สิทธิ (พัน US$)	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ (%)	มูลค่าประหยัดจากภาษี (Tariff saving)	
					(พัน US$)	สัดส่วนต่อมูลค่าการส่งออก (%)
940190	ส่วนประกอบที่นั่งอื่นๆ	0.5	91.08	5.21	0.46	0.03
940410	ฐานรองฟูก	3.2	29.15	43.87	0.93	1.40
940429	ฐานรองฟูกอื่นๆ	3.8	15.42	7.50	0.59	0.29
รวมทุกสินค้าที่ได้แต้มต่อ		**0.6**	**135.7**	**6.4**	**2.0**	**0.002**

ที่มา: ข้อมูลการขอใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จากกรมการค้าต่างประเทศ, ข้อมูลการส่งออกรายเดือนจากกระทรวงพาณิชย์

กรณีศึกษาที่ 7: อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน

ก7.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมยานยนต์ [10]

การส่งออกของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยปี 2006 มีมูลค่าถึง 10,204 ล้านบาท และมูลค่าการผลิตจากอุตสาหกรรมยานยนต์คิดเป็นร้อยละ 10.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในภาคการผลิต โดยมีการจ้างงานกว่า 250,000 คน การผลิตรถยนต์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 15 ของโลก โดยอุตสาหกรรมยานยนต์ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมเชื่อมโยงอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตแม่พิมพ์ อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนพลาสติก เฟอร์นิเจอร์ ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

อุตสาหกรรมยานยนต์เป็นอุตสาหกรรมที่บริษัทข้ามชาติมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีการผลิต ควบคุมกำลังการผลิตที่กระจายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก และควบคุมช่องทางการจัดจำหน่าย ในกรณีของไทยในช่วงต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมรถยนต์ บริษัทข้ามชาติเข้ามาดำเนินธุรกิจในลักษณะที่จัดตั้งบริษัทร่วมทุนกับกลุ่มทุนภายในประเทศที่มีความคุ้นเคยกับตลาดภายในประเทศและกระบวนการกำหนดนโยบายของภาครัฐเป็นอย่างดีเพื่อประกอบรถยนต์และจำหน่ายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงนโยบายของบริษัทข้ามชาติ เหล่านี้และนโยบายเปิดเสรีการเข้ามาลงทุนของบริษัทต่างชาติทำให้บริษัทข้ามชาติได้เพิ่มบทบาทความสำคัญและเข้าดำเนินการบริหารจัดการในบริษัทเต็มที่ ในขณะที่ผู้ร่วมทุนของไทยลดบทบาทความสำคัญลงอย่างมาก

ในปี 2007 ปริมาณการผลิตรถยนต์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 1.3 ล้านคัน โดยส่วนใหญ่เป็นรถกระบะ 1 ตันจำนวน 948,370 คัน รองลงมาเป็นรถยนต์นั่ง 329,223 คัน โดยภาพรวมแล้วผู้นำตลาดในประเทศคือ Toyota มีส่วนแบ่งตลาดประมาณร้อยละ 47.4 รองลงมาคือ Isuzu มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 26.9 นอกจากนั้นมีการผลิตรถยนต์เพื่อส่งออกประมาณร้อยละ 53 ของการผลิตรวม โดยที่ส่วนที่เหลือถูกขายในประเทศ สำหรับในด้านชิ้นส่วนยานยนต์นั้น ชิ้นส่วนที่ไทยส่งออกมากที่สุดคือ OEM Parts ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 78.2 รองลงมาคือเครื่องยนต์และอะไหล่

[10] เนื้อหาในส่วนนี้สรุปสาระสำคัญจากอาชนัน (2551) สถาบันยานยนต์ (2548) สถาบันยานยนต์ (2551) และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเอกชน

ในกรณีของอุตสาหกรรมชิ้นส่วน ผู้ประกอบการไทยมีบทบาทเพียงในช่วงต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมถึงราวกลางทศวรรษ 1990 ในช่วงต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ราวต้นทศวรรษ 1970 มีเพียงบริษัทข้ามชาติที่ผลิตชิ้นส่วนจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่ตามบริษัทข้ามชาติที่ผลิตรถยนต์เข้ามาลงทุนด้วย[11] สำหรับชิ้นส่วนอื่นๆ บริษัทรถยนต์นำเข้าจากต่างประเทศแทน เพราะในขณะนั้นตลาดรถยนต์ภายในประเทศยังมีขนาดที่จำกัด และความสามารถทางด้านเทคโนโลยีการผลิตของแรงงานไทยโดยรวมยังจำกัด อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่ภาครัฐกำหนดมาตรการบังคับใช้ชิ้นส่วนภายในประเทศตั้งแต่ปี 1974 ทำให้บริษัทข้ามชาติรถยนต์ต้องใช้ชิ้นส่วนภายในประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้น บริษัทข้ามชาติเหล่านี้จึงเริ่มว่าจ้างให้ผู้ผลิตภายในประเทศ และทำให้อุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วน (OEM) เริ่มขยายตัวในประเทศไทย ผู้ผลิตชิ้นส่วนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากประมาณ 20 ราย ในช่วงก่อนปี 1970 เป็น 180 ราย ในช่วงปี 1980 และส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการไทย บริษัทข้ามชาติที่ผลิตชิ้นส่วนยังคงเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตชิ้นส่วนภายในประเทศค่อนข้างจำกัดมีเพียงประมาณ 20-30 รายเท่านั้น ต่อมาปลายทศวรรษ 1980 ความต้องการรถยนต์ของประเทศพัฒนาแล้วชะลอตัวลง ในขณะที่การแข่งขันในอุตสาหกรรมรถยนต์ของโลกทวีความรุนแรงมากขึ้นในตลาดประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ได้ทยอยเปิดเสรีในอุตสาหกรรมรถยนต์ของตนในระดับภูมิภาค[12]

แนวโน้มดังกล่าวทำให้บริษัทรถยนต์รวมกำลังการผลิตที่เคยกระจายอยู่ทั่วในประเทศกำลังพัฒนาแต่ละประเทศให้กระจุกอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งในภูมิภาคหนึ่งเพื่อขายในภูมิภาคนั้นและประเทศใกล้เคียงอื่นๆ นอกจากนั้น การผลิตรถยนต์มุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพมากขึ้น และการย้ายฐานของบริษัทข้ามชาติที่ผลิตชิ้นส่วนเข้ามาในประเทศที่เป็นศูนย์กลางเพื่อร่วมกับผู้ผลิตรถยนต์ในการพัฒนารถยนต์และลดต้นทุนการจัดหาชิ้นส่วน ดังในกรณีของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นศูนย์กลางของบริษัทข้ามชาติรถยนต์ ดังนั้น บริษัทข้ามชาติชิ้นส่วนจำนวนมากจึงย้ายฐานเข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนผู้ผลิตชิ้นส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมากจากประมาณ 30 รายในช่วงก่อนปี 1985 เพิ่มเป็นกว่า 300 รายในปัจจุบัน นอกจากประเภทของชิ้นส่วนที่ผลิตในประเทศไทยจะมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น และบริษัทข้ามชาติเข้ามาเกี่ยวข้องมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นทั้งจากทวีปยุโรปและอเมริกา เช่น RW Steering & suspension, Visteon Thailand, Johnson Controls, Delphi Automotive Systems และ Tenneco Automotive จากเดิมที่บริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นมีบทบาทนำ

[11] ชิ้นส่วนเหล่านั้น ได้แก่ ยางรถยนต์ แบตเตอรี่ ปะเก็น ตลับลูกปืน ซึ่งล้วนเป็นชิ้นส่วนที่สนองความต้องการของทั้งโรงงานประกอบและตลาดทดแทน

[12] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อาชนัน (2549)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมรถยนต์ของไทยได้หันไปสู่การผลิตเพื่อส่งออกเพิ่มมากขึ้นและรถยนต์สำเร็จรูปได้กลายมาเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของอุตสาหกรรม การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อส่งออกของอุตสาหกรรมรถยนต์เกิดขึ้นอย่างจริงจังภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ โดยสัดส่วนการส่งออกต่อปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3 ในปี 1996 เป็นมากกว่าร้อยละ 50 ในปี 2007

ในด้านการลงทุนจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมยานยนต์ในช่วงปีที่ผ่านมา วีลาวัณย์ (2008)[13] ได้สรุปข้อมูลไว้ว่าจากช่วงต้นปี 2007 จนถึงเดือนมิถุนายน 2008 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ของไทยได้อนุมัติส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและประกอบยานยนต์แล้วประมาณ 100 โครงการ อาทิ

- บริษัท ทาทา มอเตอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นกิจการร่วมทุนของ Tata Motors ประเทศอินเดียกับบริษัทธนบุรีประกอบรถยนต์ จำกัด ซึ่งเป็นผู้นำเข้าและประกอบรถยนต์ให้เมอร์เซเดสเบนซ์ในประเทศไทยได้รับการส่งเสริมไปเมื่อเดือนกรกฎาคม 2007 ในการประกอบรถปิกอัพขนาด 1 ตัน ด้วยเงินลงทุนประมาณ 1,302 ล้านบาท มีกำลังการผลิตรถปิกอัพทั้งสิ้น 35,000 คันต่อปี ซึ่งจะใช้เวลา 5 ปี จึงจะผลิตได้เต็มกำลังการผลิต สำหรับการขายร้อยละ 80 ขายในประเทศ โดยจะใช้วัตถุดิบในประเทศกว่าร้อยละ 54 คิดเป็นมูลค่ากว่า 3,914 ล้านบาทต่อปี เช่น ชิ้นส่วน เครื่องยนต์เพลาหมุน ชิ้นส่วนระบบบังคับเลี้ยว ชิ้นส่วนโครงรถยนต์ และชิ้นส่วนระบบกันสะเทือน เป็นต้น การลงทุนก่อให้เกิดการจ้างแรงงานไทย 482 คน
- ในเดือนตุลาคมปี 2007 บริษัทฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นกิจการร่วมทุนไทย-ญี่ปุ่นได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อผลิตรถประหยัดพลังงานซึ่งมีมูลค่าเงินลงทุน 6,700 ล้านบาท คาดว่าจะเกิดการจ้างแรงงานไทย 2,460 คน นอกจากนี้ ในเดือนพฤศจิกายน ฮอนด้า ยังได้รับอนุมัติให้การส่งเสริมการลงทุนเพื่อผลิตชิ้นส่วนโลหะสำหรับยานพาหนะและประกอบรถยนต์ของฮอนด้าที่กำลังขยายกำลังการผลิตรถยนต์ขนาดใหญ่ เช่น ซีวิค แอคคอร์ด และซีอาร์วี โดยลงทุน 7,588 ล้านบาท เพื่อขยายกำลังการผลิตให้เป็น 210,000 คันต่อปี และชิ้นส่วนโลหะมีกำลังการผลิตปีละ 2,160,000 ชิ้น สินค้าที่ผลิตได้จะขายในประเทศร้อยละ 40 และส่งออกร้อยละ 60 ไปยังแถบอาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์
- บริษัทมิตซูบิชิ มอเตอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทยจำกัด และกิจการของ Amarjit Singh Puri ที่มีชาวอินเดียเป็นผู้ถือหุ้นก็ได้รับการส่งเสริมเพื่อผลิตรถประหยัดพลังงานมาตรฐานสากลด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมี Patrick S. Lancsater ชาวสหรัฐอเมริกาก็ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในการตั้ง

[13] วีลาวัณย์ วรินทร์รักษ์ (2008) “นโยบายและบทบาทของรัฐบาล” ไทยแลนด์ Business Week, สิงหาคม 2551, หน้า 54-55

โรงงานผลิตเฟืองหน้า เฟืองหลัง เพลาขับหน้าและหลัง ที่จังหวัดระยองโดยใช้เงินลงทุน 1,304 ล้านบาท

- บริษัท ออโต้อัลลายแอนซ์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเกิดจากการร่วมทุนระหว่างต่างชาติจากญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาในนามของ Ford Motors ในสัดส่วนร้อยละ 50 Mazda Motor Corporation สัดส่วนร้อยละ 45 และที่เหลืออีกร้อยละ 5 ถือหุ้นโดยมาสด้า เซลส์ นั้นได้รับการส่งเสริมเพื่อผลิตรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ชิ้นส่วนรถยนต์สำเร็จรูปและชิ้นส่วนรถยนต์ปั้มขึ้นรูป จากการลงทุน 20,893 ล้านบาท การร่วมทุนของออโต้อัลลายแอนซ์ดังกล่าวถือว่าเป็นการเปิดกว้างเชิงนโยบายของรัฐบาลไทยที่อนุมัติให้กิจการต่างชาติร่วมทุนกันเอง โดยไม่มีกลุ่มธุรกิจไทยเข้าไปเกี่ยวข้อง

ในส่วนของวิสัยทัศน์ของการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์พ.ศ. 2550-2554 ยังคงวิสัยทัศน์เดิมที่ได้วางไว้ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาฉบับก่อนคือ ต้องการให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ในเอเชียและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศโดยมีอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีความแข็งแกร่ง โดยในปี 2553 คาดว่ากำลังการผลิตรถยนต์จะเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากโครงการส่งเสริมการลงทุนรถยนต์ประหยัดพลังงานมาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุสาหกรรมยานยนต์ พ.ศ. 2550-2554 ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการวางแผนพัฒนาให้ต่อเนื่องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ พ.ศ. 2545-2549 พบว่ามีประเด็นสำคัญหลายประการที่เปลี่ยนแปลงไปในการแข่งขันทั้งการแข่งขันในประเทศและต่างประเทศที่จะส่งผลอย่างมากต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย หากไม่เร่งพัฒนาด้วยแผนยุทธศาสตร์ที่สอดรับต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว เช่น การขยายตัวของตลาดใหม่และการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศคู่แข่งที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น จีน อินเดีย กลยุทธ์ของผู้ประกอบรถยนต์ในการจัดการห่วงโซ่อุปทานซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนฐานการผลิตและเลือกซื้อชิ้นส่วน ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การประหยัดพลังงาน และควบคุมการเกิดมลพิษจากการใช้รถยนต์ ตลอดจนปัญหาวิกฤติพลังงาน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยียานยนต์ในอนาคต นโยบายการเปิดเสรีทางการค้าทั้งในส่วนที่ประเทศไทยทำข้อตกลงกับประเทศอื่น และส่วนที่ประเทศคู่แข่งและประเทศคู่ค้ามีข้อตกลงกัน และการขยายการลงทุนและเพิ่มกำลังการผลิตของอุตสาหกรรมยานยนต์ในอนาคตที่จะเพิ่มขึ้นถึง 2.5 ล้านคันในปี 2553

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุสาหกรรมยานยนต์ พ.ศ. 2550-2554 ได้วางเป้าหมายของอุตสาหกรรมยานยนต์ไว้ดังนี้

- ในปี 2554 อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยได้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นฐานการผลิตยานยนต์ที่สำคัญของเอเชียที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง ห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยได้พัฒนาเป็น Lean Supply Chain เป็นส่วนใหญ่ตลอดทั้งอุตสาหกรรมทั้งในระบบการผลิตของ OEM และ REM ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จากการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วนมีความได้เปรียบในการแข่งขันจากประสิทธิภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่ และประเทศไทยเป็นแหล่งจัดหาชิ้นส่วนยานยนต์ที่สำคัญ
- ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการวิจัย ออกแบบ และวิศวกรรม ที่สำคัญของเอเชีย/แปซิฟิก มีเครือข่ายศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence: COE) ในด้านที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเทคโนโลยีตามกรอบของยุทธศาสตร์ฯ มีโครงการร่วมมือ (Collaboration Projects) กับศูนย์ของเอกชน ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย COE จะเป็นแหล่งสนับสนุนอุตสาหกรรมที่สำคัญที่รวมถึงการบริการการทดสอบที่เกี่ยวข้อง
- บุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์มีความสามารถในระดับสากลทั้งในด้านการบริหารธุรกิจยานยนต์และในการพัฒนาและการผลิต
- ตลาดอาเซียนได้กลายเป็นตลาดร่วมที่สำคัญของประเทศสมาชิกที่มีโครงสร้างการผลิตที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เป็นฐานของตลาดที่สำคัญที่มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันนำไปสู่ความได้เปรียบในระดับกำลังผลิตและความสามารถในการส่งออกยานยนต์และชิ้นส่วนไปสู่ตลาดโลก

ตารางที่ ก7.1 สรุปกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์พ.ศ. 2550-2554

ส่วนปัญหาและอุปสรรคจากนโยบายภาครัฐ วีลาวัณย์ (2008) สะท้อนความคิดเห็นจากภาคเอกชนว่า เรื่องโครงสร้างภาษีสรรพสามิตที่มีการปรับเปลี่ยนบ่อยทำให้บริษัทรถยนต์วางแผนการตลาดได้ยาก นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์บริษัทเอกชนผู้ผลิตชิ้นส่วนรายใหญ่แห่งหนึ่งได้ให้ความเห็นว่าปัจจุบัน รัฐบาลยังขาดความชัดเจนในการเลือกพลังงานทดแทน ซึ่งหัวข้อหลักของอุตสาหกรรมยานยนต์ คือโครงการอีโคคาร์ (eco-car) เป็นประเด็นที่ผู้ประกอบการและรัฐบาลทั่วโลกจับตาถึงความเป็นไปของเทคโนโลยีและนโยบายของภาครัฐ โดยรถยนต์ขนาดเกิน 3,000 ซีซี มีแนวโน้มที่จะไม่มีการผลิตอีกแล้วในอนาคตเพราะราคาน้ำมันสูงขึ้น โดยอีโคคาร์ คือรถที่มีการประหยัดพลังงานและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง เช่น รถที่มีเครื่องยนต์ใช้ NGV, Gasohol รวมทั้งเครื่องยนต์ดีเซลที่มีความสะอาดสูง และรถประเภทไฮบริด (hybrid) ทั้งนี้ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนในประเทศไทยมีความพร้อมที่จะปรับตัวตามเทคโนโลยีดังกล่าว ซึ่งจะสามารถตอบสนองได้ก็ต่อเมื่อรัฐมีนโยบายที่ชัดเจน โดยรถพลังงาน

ทางเลือกควรจะดูทั้งสองตลาดคือ ตลาดในประเทศและต่างประเทศ เพื่อที่อุตสาหกรรมยานยนต์จะได้ใช้กำลังการผลิตเต็มที่

ตารางที่ ก7.1 สรุปกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์พ.ศ. 2550-2554

กลยุทธ์	แผนปฏิบัติการ	ตัวชี้วัด
1. การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยให้เป็น Lean Supply Chain ทั้งอุตสาหกรรม (Developing Lean Supply Chain throughout the Automotive Industry)) ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนด้านผลิตภาพ (Productivity Thrust)	1. การพัฒนาผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์	1. จำนวนผู้ผลิตชิ้นส่วน 1,000 รายภายในปี พ.ศ. 2554 2. ดัชนีวัตผลิตภาพที่เพิ่มขึ้น 3. ฐานข้อมูลเพื่อวัดผลิตภาพ เพื่อใช้ในการทำ Best Practice Benchmarking
	2. การพัฒนา Lean Supply Chain	1. 60% ของผู้ผลิตชิ้นส่วน Tier 1 2. ผู้ผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ทดแทน 50 ราย 3. ผลิตภาพเพิ่มขึ้น 20%
	3. การจัดทำ Best Practice Benchmarketing	1. ฐานข้อมูล Benchmarking 2. 50% ของผู้ผลิตชิ้นส่วนที่เข้าร่วมในแผนงานที่ 1 และ 2
2. การพัฒนาตลาดภายในภูมิภาคเพื่อการเป็นฐานในการขยายไปสู่ตลาดโลก (Developing Regional Market for Furthering the Asian and Global Markets) (Market Thrust)	4. การส่งเสริมพัฒนาตลาดภายในประเทศ	1. จำนวนยานยนต์ต่อประชากร 2. อัตราการขยายตัวของตลาด OEM และ REMs
	5. การพัฒนาตลาดอาเซียนและตลาดสากล	1. อัตราการขยายตัวของตลาดอาเซียนและตลาดส่งออก 2. อัตราการขยายตัวของชิ้นส่วนยานยนต์และมูลค่าเพิ่ม
	6. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบการขนส่งอัจฉริยะ	1. การลดระยะเวลาในการเดินทาง 2. การประหยัดการสูญเสียของพลังงาน 3. การประหยัดต้นทุนในการขนส่ง
3. การพัฒนาเทคโนโลยีและความสามารถด้านวิศวกรรม (Developing Technologies and Engineering Capability) เป็นแรงขับเคลื่อนด้านเทคโนโลยีและวิศวกรรม (Technology and Engineering Thrust) หรือจัดได้ว่าเป็นแรงขับเคลื่อนด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Capital Thrust)	7. การจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนาเทคโนโลยีและความสามารถด้านวิศวกรรม	1. แผนที่นำทางการพัฒนาเทคโนโลยีฯ ภายใน 6 เดือน 2. ร้อยละของโครงการที่สำเร็จตามแผนงาน 3. ความสามารถในการออกแบบและวิศวกรรม 4. สิทธิบัตรและ Licensing
	8. การพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศเฉพาะด้าน และศูนย์ทดสอบ	1. ร้อยละโครงการที่ดำเนินการตามแผน 2. จำนวนโครงการพัฒนาร่วม 3. ศูนย์ความเป็นเลิศเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเทคโนโลยี 4. ความสามารถในการบริการทดสอบ
4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	9. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	1. ระดับความสามารถของบุคลากรในระดับบริหาร การพัฒนาความเป็นผู้นำ ผู้บริหารระดับกลางและระดับการผลิต (ตัวชี้วัด : ระดับความสามารถ/จำนวนบุคลากร/จำนวนองค์กร)
	10. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการผลิตบุคลากรด้านวิศวกรรมยานยนต์และวิศวกรรมการผลิต	1. จำนวนวิทยาลัยที่ได้ปรับปรุงหลักสูตรและการถ่ายทอด 2. การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและการสอนในระดับปริญญาบัณฑิตสาขาวิศวกรรมการผลิตและวิศวกรรมยานยนต์ 3. การพัฒนาโครงการวิจัยร่วมในการเสริมสร้างการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา
5. การส่งเสริมการลงทุนในและต่างประเทศ	11. การส่งเสริมการลงทุน	1. อัตราการขยายตัวของการลงทุน
	12. การพัฒนาการเชื่อมโยง	1. จำนวนโครงการพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมและระดับการพัฒนา 2. จำนวนการเชื่อมโยงระดับสากลและผลลัพธ์

ที่มา: ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์พ.ศ. 2550-2554

ก7.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยส่งออกสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนไปตลาดโลกในปี 2006 มีมูลค่า 10,204 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.9 ของการส่งออกรวมของไทย โดยตลาดหลักของไทย ได้แก่ ออสเตรเลียมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 15.02 รองลงมาคืออินโดนีเซีย (ร้อยละ 6.6) ญี่ปุ่น (ร้อยละ 6.2) ซาอุดิอาระเบีย (ร้อยละ 6.1) มาเลเซีย (ร้อยละ 5.3) อังกฤษ (ร้อยละ 5) ฟิลิปปินส์ (ร้อยละ 4.7) สิงคโปร์ (ร้อยละ 3.4) เป็นต้น สินค้าส่งออกหลักของไทยไปญี่ปุ่นส่วนใหญ่คือส่วนประกอบยานยนต์ เช่น ถังเชื้อเพลิงที่ยังไม่ได้ประกอบ เข็มขัดนิรภัย ลูกสูบและเสื้อสูบ จานล้อ ฝาครอบดุมล้อ เครื่องยนต์ เป็นต้น ส่วนรถยนต์ที่ส่งออกไปญี่ปุ่นเป็นรถยนต์ส่วนบุคคลขนาด 1,000-1,500 ซีซี โดยประเทศญี่ปุ่นมีภาษีศุลกากรในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนเป็นร้อยละ 0 อยู่แล้ว ดังนั้นความตกลง JTEPA และ AJCEP จึงไม่มีสิทธิประโยชน์ด้านภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลง (ตารางที่ ก7.2)

ส่วนในด้านการนำเข้าของไทยนำเข้าจากทุกประเทศทั่วโลกรวมอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน 4,752 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.7 ของการนำเข้ารวมของไทย ไทยจึงเกินดุลการค้าในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนในปี 2006 ประมาณ 5,451 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยแหล่งนำเข้าหลักของไทยคือญี่ปุ่นมีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 71.1 ทั้งนี้เนื่องจากญี่ปุ่นใช้ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ ดังนั้น จึงมีการนำเข้าชิ้นส่วน โดยเฉพาะถังเชื้อเพลิง เครื่องยนต์ ลูกสูบ เสื้อสูบ แชสซีส์ กระปุกเกียร์ เป็นต้น (ตารางที่ ก7.3) แหล่งนำเข้าอื่นๆ ของไทยคือฟิลิปปินส์มีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 6.6 รวมทั้งอินโดนีเซีย เยอรมนี มาเลเซีย จีน สหรัฐ เกาหลีใต้ และออสเตรเลีย เป็นต้น

ก7.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

สิทธิประโยชน์ด้านภาษี

ในด้านการส่งออกยานยนต์และชิ้นส่วนจากไทยไปญี่ปุ่นนั้น ไทยไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี เนื่องจากอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมนี้อยู่ที่ร้อยละ 0 อยู่แล้ว ในขณะที่ทางด้านการนำเข้าของไทย ตามความตกลง JTEPA จะมีการลดภาษีดังนี้

- รถยนต์ขนาดเกิน 3,000 ซีซี ลดภาษีแบบขั้นบันไดปีละ 5% จากร้อยละ 80 เหลือร้อยละ 75 ในปีแรก และลดลงมาจนถึงร้อยละ 60 และคงไว้จนกว่าจะมีการนำมาเจรจาใหม่ ส่วนรถยนต์ขนาดต่ำกว่า 3,000 ซีซี จะคงภาษีไว้ที่ร้อยละ 80 และนำมาเจรจาใหม่ในปีที่ 6
- ชิ้นส่วนยานยนต์ สำหรับเครื่องยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีภาษีไม่เกินร้อยละ 20 จะคงภาษีไว้ที่อัตราปัจจุบัน และลดเป็นร้อยละ 0 ในปีที่ 8 ส่วนชิ้นส่วน OEM ที่มี

ภาษีมากกว่าร้อยละ 20 ให้ลดลงมาที่ร้อยละ 20 เป็นเวลา 5 ปี และเป็นร้อยละ 0 ในปีที่ 6 สำหรับชิ้นส่วน OEM ที่มีภาษีต่ำกว่าร้อยละ 20 จะคงไว้ที่อัตราปัจจุบัน และเป็นร้อยละ 0 ในปีที่ 8 ทั้งนี้ หากการลดภาษีในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) มีผลหลัง 31 มีนาคม 2553 ก็ให้เลื่อนการยกเลิกภาษีออกไปเป็นหลังจากที่ AFTA มีผลแล้ว 1 ปี หรือ 3 ปีแล้วแต่สินค้า หรืออีกนัยหนึ่ง ไทยจะไม่ลดภาษีชิ้นส่วนยานยนต์ให้ญี่ปุ่นก่อนการลดให้สมาชิกอาเซียน

จากข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ในด้านการนำเข้า 5 เดือนแรก พบว่ามีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในสาขายานยนต์และชิ้นส่วนเท่ากับร้อยละ 13.55 โดยแต้มต่อทางภาษีโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 12.96

ส่วนในกรณีความตกลง AJCEP นั้น บางสินค้าไทยผูกพันให้คงที่ภาษีในปัจจุบันไว้ เช่น ส่วนประกอบยานยนต์ประเภทถังเชื้อเพลิง (HS 870899) แต่ในบางสินค้าไทยตกลงจะยกเลิกภาษีทันที และบางสินค้าจะทยอยลดลงเหลือร้อยละ 0 ใน 10 ปีสำหรับสินค้าบางรายการ อย่างไรก็ตาม สินค้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 10 อันดับแรกในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน ส่วนใหญ่จะคงอัตราภาษีเดิมไว้หรือตัดออกจากเจรจา ดังนั้น ผู้นำเข้าน่าจะใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA เป็นหลักมากกว่าความตกลง AJCEP เนื่องจากสามารถลดภาษีมากกว่าหรือเร็วกว่า นอกจากนี้ ประเทศไทยไม่ติดปัญหาในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในอุตสาหกรรมยานยนต์เนื่องจากมีมูลค่าเพิ่มในประเทศที่สูงพอจะผ่านกฎตามความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ ได้ เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียนและความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียซึ่งที่ผ่านมาไทยสามารถใช้สิทธิประโยชน์สูงโดยไม่ติดอุปสรรคด้านแหล่งกำเนิดสินค้า (ดูสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2006 และ 2007)) ดังนั้น ผู้ส่งออกจึงไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากกฎการสะสมในอาเซียนตามความตกลง AJCEP อย่างไรก็ตาม หลังความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้ ผู้ประกอบการสามารถนำเข้ายานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์บางรายการจากญี่ปุ่นได้ โดยชิ้นส่วนบางรายการลดภาษีลงทันที[14] บางรายการทยอยลดภาษีลงในเวลา 11 ปี[15] และบางรายการเริ่มลดภาษีในปีที่ 11[16] ซึ่งถือเป็นทางเลือกแก่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคของไทยนอกเหนือจากความตกลง JTEPA อย่างไรก็ตามสินค้าเหล่านี้มีมูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่นไม่มากนัก โดยในปี 2006 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.54 ของการนำเข้าจากญี่ปุ่นในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วน (ตารางที่ ก7.4)

[14] เช่น HS 860900, HS 870310

[15] เช่น HS 870421, HS 870431, HS 870510-90, HS 871690

[16] ได้แก่ HS 870821

จากการสัมภาษณ์บริษัทชิ้นส่วนยานยนต์รายใหญ่แห่งหนึ่ง ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามความตกลง JTEPA ไว้ว่า ไม่น่าจะมีการแข่งขันของชิ้นส่วนยานยนต์จากประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากไทยนำเข้าเฉพาะชิ้นส่วนยานยนต์ที่ไทยยังไม่สามารถผลิตได้เป็นส่วนใหญ่ โดยความตกลง JTEPA จะทำให้ผู้ประกอบรถยนต์สามารถเลือกนำเข้าชิ้นส่วนแต่ละชิ้นตามที่ต้องการและเสียภาษีตามชิ้นส่วนนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องนำเข้าแบบ CKD โดยอัตราภาษีชิ้นส่วนของไทยตามความตกลง JTEPA ลดลงจากร้อยละ 30 เหลือร้อยละ 20 ทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำเข้าชิ้นส่วนถูกลง อย่างไรก็ตาม บริษัทพบปัญหาบางประการในการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA คือค่าธรรมเนียมการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในฝั่งของญี่ปุ่น โดยอัตราค่าธรรมเนียมของญี่ปุ่นซึ่งเก็บค่าธรรมเนียมการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าขั้นต่ำ 2,000 เยนต่อครั้ง และค่าธรรมเนียมต่อชนิดสินค้ารายการละ 500 เยนดูจะไม่สูงนัก แต่สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ซึ่งเวลานำเข้ามักจะต้องทยอยนำเข้าตามระบบ just-in-time จึงทำให้มีต้องเสียค่าธรรมเนียมโดยรวมค่อนข้างสูง ดังนั้น จึงน่าจะมีการเสนอให้ญี่ปุ่นลดค่าธรรมเนียมดังกล่าวลงเพื่อเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์สมาคมผู้ผลิตยานยนต์แห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Automobile Manufacturers Association: JAMA) พบว่า ในปี 2007 มีการลงทุนของบริษัทผลิตรถยนต์หลายโครงการในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในเอเซีย และยังมีการลงทุนของผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมากถึง 17 โครงการ (ตารางที่ ก7.5) อย่างไรก็ตาม การลงทุนดังกล่าวไม่น่าจะเกิดจากผลของความตกลง JTEPA แต่เกิดจากปัจจัยอื่นมากกว่า เช่น โครงการอีโคคาร์ (eco-car) สำหรับการลงทุนในการผลิตรถไฮบริด (hybrid) หรือรถด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่จะมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต โดยบริษัทโตโยต้าได้ลงทุนในการประกอบรถไฮบริดในจีน เนื่องจากจีนออกกฎที่เกี่ยวกับรถสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยรัฐบาลจีนจะรับรองบริษัทที่ผลิตรถเพื่อสิ่งแวดล้อมเพราะที่ผ่านมามีการแอบอ้างของบริษัทหลายแห่งว่าสามารถผลิตรถที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมได้ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นก็ยังจะผลิตชิ้นส่วนสำคัญของรถด้านสิ่งแวดล้อมในญี่ปุ่นอยู่

ดังนั้น โจทย์สำคัญที่ผู้ผลิตชิ้นส่วนไทยจำเป็นต้องเตรียมพร้อมหรือพัฒนาเพื่อรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ คือคุณภาพ ต้นทุน และการส่งมอบ (Quality-Cost-Delivery: QCD) และเรื่องพื้นฐานอื่นๆ เช่น การพัฒนาคุณภาพ ระบบการขนส่งที่ทันเวลาพอดี (just-in-time delivery) ทั้งนี้ อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยน่าจะได้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA มากกว่า AJCEP เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ประกอบกับผู้ผลิตมีนโยบายที่จะตั้งฐานการผลิตที่กระจุกตัวอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้ประโยชน์จาก JTEPA อีกประการ คือความไม่ตรงกันของรายละเอียดสินค้าใน C/O และ invoice รวมถึงเรื่องของการระบุน้ำหนักที่เป็นน้ำหนักรวม (gross weight) และน้ำหนักสุทธิ (net weight) ซึ่งเกิดขึ้นเช่นเดียวกันในอุตสาหกรรมเหล็ก เป็นผลให้ทางด่านศุลกากรไทยไม่สามารถรับรองการใช้สิทธิประโยชน์ของ JTEPA

สิทธิประโยชน์จากความร่วมมือภายใต้ JTEPA

ความร่วมมือภายใต้ความตกลง JTEPA ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมยานยนต์คือโครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งระบุอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น โดยโครงการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปลายปี 2005 ก่อนหน้าที่ความตกลง JTEPA จะมีผลบังคับใช้ และภายใต้ความตกลง JTEPA โครงการนี้ก็ต้องมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือการจัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์เพื่อรองรับการลงทุนใหม่ในอุตสาหกรรมยานยนต์

ความคืบหน้าของโครงการในขณะนี้ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาประเทศไทยทั้งหมด 39 คน และได้ฝึกอบรมวิศวกรที่เข้าร่วมโครงการไปแล้ว 100 คน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมากยังไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า ยังมีปัญหาเรื่องการสื่อสารและความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของการดำเนินการโครงการในระดับรัฐบาลกับระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะปัญหาความชัดเจนของโครงการพัฒนาฝีมือแรงงานเดิมที่ได้ดำเนินการอยู่ (โครงการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย หรือ Automotive Human Resource Development Project: AHRDP) ว่าจะต่อเนื่องเป็นเรื่องโครงการใหม่ (โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ หรือ Automotive Human Resource Developmen Institute: AHRDI) ภายใต้ความตกลง JTEPA หรือทั้งสองโครงการจะดำเนินการต่อควบคู่กันไป ซึ่งยังอยู่ในระดับการทำความเข้าใจกันอีกครั้งระหว่างไทยและญี่ปุ่น ทั้งนี้ สมาคมผู้ผลิตยานยนต์แห่งประเทศญี่ปุ่น (JAMA) ให้สัมภาษณ์เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2008 ว่ายังไม่ได้รับทราบถึงข้อมูลการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ฯ และเสนอให้รัฐบาลไทยปรึกษากับรัฐบาลญี่ปุ่น ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรนำโครงการ AHRDP เดิมมาผนวกเป็นส่วนหนึ่งกับโครงการ AHRDI โดยต่อยอดและใช้ประโยชน์จากความร่วมมือตามความตกลง JTEPA

ทั้งนี้ ภาคเอกชนได้ให้ความเห็นว่าความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมยานยนต์ตามความตกลง JTEPA ที่เกิดขึ้นใหม่ควรจะมีแผนการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลายให้ตรงกับอุปสงค์แรงงานในระดับต่างๆ เพราะมีทั้งแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดิม

และแรงงานที่เข้าสู่ตลาดใหม่ ซึ่งต้องการทักษะแรงงานที่ต่างกัน ดังนั้น การดำเนินโครงการที่เกิดใหม่อย่าง AHRDI จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องความหลากหลายของแรงงานนี้ด้วย โดยประเด็นการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมนี้ คือแรงงานควรจะมีทักษะและความรู้ที่ใหม่อยู่เสมอ ในส่วนของแรงงานที่เข้ามาใหม่สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องควรจะมีการวางยุทธศาสตร์ร่วมกันของสถาบันการศึกษาที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ และมีภาคเอกชนเข้ามาช่วยในการสอนและรับนักศึกษาเข้าไปฝึกหัดภาคปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างบูรณาการ

ความร่วมมือในความตกลง JTEPA เป็นความร่วมมือระดับรัฐกับรัฐ ดังนั้น ถ้าเป็นโครงการความร่วมมือที่ต้องประสานงานระหว่างรัฐกับรัฐอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น หรืออาจเกิดโครงการที่ไม่สัมพันธ์กับความต้องการของอุตสาหกรรม ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีช่องทางให้ภาคเอกชนเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ JTEPA นอกจากนั้นภาคเอกชนควรจะได้เข้าไปดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการในสถาบันยานยนต์เพิ่มขึ้นเพื่อให้สถาบันได้ทราบความต้องการของอุตสาหกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ก7.2 สินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)				
870899	ส่วนประกอบยานยนต์ (ถังเชื้อเพลิงที่ยังไม่ได้ประกอบรวมทั้งฐานยึดเครื่องยนต์)	133,080	21.0	9.2	0	0	0
870821	ส่วนประกอบยานยนต์ (เข็มขัดนิรภัย)	101,309	16.0	80.9	0	0	0
840999	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ (ลูกสูบ เสื้อสูบ)	82,683	13.0	41.7	0	0	0
870870	ส่วนประกอบยานยนต์ (จานล้อ ฝาครอบดุมล้อ)	72,072	11.4	32.9	0	0	0
840820	เครื่องยนต์ให้กำลังไม่เกิน 60 กิโลวัตต์	58,980	9.3	20.2	0	0	0
870322	รถยนต์ส่วนบุคคลความจุกระสอบสูบ 1,000-1,500 ซีซี	54,197	8.5	9.2	0	0	0
840991	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	47,550	7.5	10.8	0	0	0
870829	ส่วนประกอบยานยนต์ (องค์ประกอบของชุดประกอบประตูด้านใน)	30,008	4.7	10.5	0	0	0
870893	ส่วนประกอบยานยนต์ (คลัสซ์)	14,610	2.3	33.1	0	0	0
870431	ยานยนต์ขนของน้ำหนักไม่เกิน 5 ตัน	8,055	1.3	1.6	0	0	0
รวม 10 อันดับแรก		602,544	95.0	-			
รวมทุกสินค้าในกลุ่ม		634,491	100	6.2			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก7.3 สินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
870899	ส่วนประกอบยานยนต์ (ถังเชื้อเพลิงที่ยังไม่ได้ประกอบรวมทั้งฐานยึดเครื่องยนต์)	1,298,891	38.5	73.34	30	P13	คงเดิม
840820	เครื่องยนต์ให้กำลังไม่เกิน 60 กิโลวัตต์	459,045	13.6	99.01	10	P14	ตัดออก
840999	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ (ลูกสูบ เสื้อสูบ)	389,718	11.5	82.35	10	P14	ตัดออก
870600	แชสซีส์ที่มีเครื่องยนต์ติดตั้ง	213,016	6.3	87.19	30	ทยอยลดเหลือ 10% ในปีที่ 11	R
840991	ส่วนประกอบยานยนต์อื่นๆ	205,582	6.1	65.11	10	P14	ตัดออก
870840	กระปุกเกียร์	183,214	5.4	52.12	30	P13	คงเดิม
870210	ยานยนต์สำหรับขนส่ง 10 คนขึ้นไป	161,190	4.8	83.67	40	ลดเหลือร้อยละ 20 ในปีที่ 11	R
870829	ส่วนประกอบยานยนต์ (องค์ประกอบของชุดประกอบประตูด้านใน)	130,441	3.9	76.24	30	P13	คงเดิม
870839	ส่วนประกอบยานยนต์	87,262	2.6	71.31	30	P13	คงเดิม
870323	รถยนต์ความจุ 1,500-3,000 ซีซี	42,844	1.3	26.78	80	เจรจาในปีที่ 6	ตัดออก

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: R ยังไม่ได้ระบุในความตกลง AJCEP ฉบับที่เผยแพร่ ณ ปัจจุบัน (สิงหาคม 2008)

P13 หมายถึง อัตราภาษีศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 ตั้งแต่วันแรกของปีที่ 6 ในกรณี AFTA เสร็จสมบูรณ์ไม่ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010 หรือ 12 เดือนหลังจาก AFTA เสร็จสมบูรณ์ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010

P14 หมายถึง อัตราภาษีศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 ตั้งแต่วันแรกของปีที่ 8 ในกรณี AFTA เสร็จสมบูรณ์ไม่ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010 หรือ 36 เดือนหลังจาก AFTA เสร็จสมบูรณ์ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010

ตารางที่ ก7.4 รายการสินค้ายานยนต์และชิ้นส่วนภายใต้ AJCEP ที่มีการลดภาษี

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)	
860900	คอนเทนเนอร์ทำด้วยโลหะ	0.9	0.03	ลดภาษีทันที
870310	ยานยนต์ที่ออกแบบโดยเฉพาะเพื่อการเดินทางบนหิมะ รวมทั้งรถที่ใช้ในสนามกอล์ฟและยานยนต์ที่คล้ายกัน	0.5	0.01	ลดภาษีทันที
870421	ยานยนต์ขนส่งน้ำหนักบรรทุกไม่เกิน 5 ตัน	11.7	0.35	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870431	ยานยนต์ขนส่งน้ำหนักบรรทุกไม่เกิน 5 ตัน	0.4	0.01	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870510	รถปั่นจั่น	3.3	0.10	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870530	รถดับเพลิง	0.01	0.00	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870540	รถผสมคอนกรีต	0.1	0.00	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870590	ยานยนต์อื่นๆ	0.1	0.00	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
870821	เข็มขัดนิรภัย	0.6	0.02	เริ่มลดปีที่ 11
871690	ส่วนประกอบรถพ่วง	0.8	0.02	ทยอยลดภาษีใน 11 ปี
	รวม	**18.4**	**0.54**	

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap การลดภาษีจากความตกลง AJCEP

หมายเหตุ: 1. มีสินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนอีกบางรายการที่มีการลดภาษีภายใต้ AJCEP แต่อยู่ในระดับ 7 พิกัด เช่น HS 870210.1 ลดภาษีทันที แต่ HS 870210.9 ยังไม่ลดภาษี (R) ซึ่งมีสินค้าที่อยู่ในลักษณะนี้ 9 รายการ โดย 8 รายการลดภาษีลงทันที ได้แก่ HS 870210.1, 870290.1, 870322.1, 870323.1, 870324.1, 870331.1, 870332.1, 870333.1 และ 1 รายการที่ทยอยลดภาษีใน 11 ปี ได้แก่ 870490.9

2. สินค้าในกลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากแสดงในตารางนี้ไม่ลดภาษี (X) หรือคงภาษีไว้เท่าเดิม (C) หรือลดภาษีตามเงื่อนไข (R) ซึ่งยังไม่ได้ระบุว่าจะลดอย่างไรในตารางลดภาษีในปัจจุบัน

ตารางที่ ก7.5 ข้อมูลการลงทุนของผู้ผลิตยานยนต์ญี่ปุ่นไปยังประเทศในทวีปเอเชีย ปี 2550

บริษัท	ประเทศ	ประเภทยานยนต์	ลักษณะการลงทุน	จำนวนเงินลงทุน (ร้อยล้านเยน)	วัตถุประสงค์
Isuzu	อินเดีย	รถบัสขนาดกลาง	ลงทุนใหม่		ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Isuzu	มาเลเซีย	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์	เพิ่มทุน	33	
Toyota	ฟิลิปปินส์	MT	ลงทุนเพิ่ม	135	ขยายกำลังการผลิตให้ IMV
Suzuki	ไทย (จ.ระยอง)	รถยนต์ขนาดเล็ก	ลงทุนใหม่	414	ร่วมกับโครงการ eco-car
Suzuki	จีน	จักรยานยนต์ (125 cc)	ขยายการผลิต, สร้างร้านตัวแทนจำหน่าย	136	
Nissan	อินเดีย	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็ก	ลงทุนใหม่	571	
Nissan Diesel	ออสเตรเลีย	รถบรรทุกขนาดกลางและขนาดใหญ่	ขยายบริษัทลูก	9.1	เพิ่มความสามารถในการขาย
Honda	ไทย	รถยนต์นั่ง	สร้างโรงงานใหม่	230	ขยายการจำหน่ายในไทยและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
Honda	อินเดีย	รถยนต์นั่ง	สร้างโรงงานใหม่	276	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Honda	เวียดนาม	รถจักรยานยนต์	สร้างโรงงานใหม่	70	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Honda	จีน	การพัฒนารถยนต์ 4 ล้อ	สร้างศูนย์วิจัย	27	ตอบสนองความต้องการของตลาดจีน
Mazda	ไทย	รถยนต์นั่งขนาดเล็ก	สร้างโรงงานใหม่ (ร่วมกับ Ford)		
Mitsubishi Fuso	อินโดนีเซีย		เพิ่มทุน		
Yamaha	จีน	ศูนย์กระจายชิ้นส่วนยานยนต์			สร้างศูนย์ซ่อม-บำรุง
Yamaha	เวียดนาม	รถจักรยานยนต์	สร้างโรงงานใหม่	54	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Fuji Juko (Fuji heavy industries)	เกาหลีใต้	รถยนต์นั่ง	จำหน่าย		รับมือกับความต้องการที่สูงขึ้นของรถยนต์นำเข้า

ที่มา: Japan Automobiles Manufacturers Association

กรอบที่ ก7.1 โครงการสถาบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านยานยนต์

ตามความตกลง JTEPA

1. วิสัยทัศน์หลัก

เพื่อสนับสนุนเป้าหมายสูงสุดที่จะทำให้นโยบาย "ดีทรอยท์แห่งเอเชีย" สำเร็จเป็นจริงในอนาคตอันใกล้ โครงการสถาบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านยานยนต์จะเป็นกลไกหนึ่งของหุ้นส่วนระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น เพื่อรัฐบาลและภาคเอกชนของทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกันในอันที่จะ

1.1 ทำให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตที่ยั่งยืนระดับโลกในสาขายานยนต์ที่พร้อมด้วยบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติ

1.2 แก้ไขปัญหาเรื่องข้อจำกัดด้านแรงงานมีฝีมือในสาขายานยนต์

1.3 เพิ่มพูนความสามารถของแรงงานด้านยานยนต์ เพื่อความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยในตลาดระหว่างประเทศ

2. หลักการที่สำคัญ

- ความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันระหว่างรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น
- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนผ่านการฝึกอบรมผู้ฝึกสอนไทย และพนักงานที่มีทักษะสูงอื่นๆ ตลอดจนถ่ายโอนความรู้ความชำนาญทางวิชาการและความเชี่ยวชาญที่ก้าวหน้าจากต่างประเทศ
- รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น โดยประสานงานกับแต่ละอุตสาหกรรม จะจัดหาทรัพยากรรวมถึงทรัพยากรมนุษย์ การสนับสนุนทางการเงิน และการมีส่วนร่วมที่จับต้องไม่ได้ ตามการจัดสรรงบประมาณของแต่ละฝ่าย ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน
- การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

3. วัตถุประสงค์

- เพื่อพัฒนาระบบและหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีมาตรฐานสูงสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขายานยนต์
- เพื่อพัฒนาผู้ฝึกสอนไทยที่มีความสามารถ ที่สามารถถ่ายโอนความรู้ให้แก่ผู้ร่วมงานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการขยายความสามารถในการผลิตในอนาคต
- เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการฝึกอบรมทักษะและทักษะด้านการเป็นผู้ประกอบการทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของอุตสาหกรรมยานยนต์ของประเทศไทยในอนาคต
- เพื่อจัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย ศูนย์แห่งนี้จะพร้อมด้วยเครื่องมือ อุปกรณ์ห้องปฏิบัติการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการทดสอบ เพื่อที่จะสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสาขาการผลิตการทดสอบ และการวิจัยและการพัฒนา

4. เป้าหมาย

- สาขาการผลิต เพื่อผลิตผู้ฝึกสอน 1,000 คน และบุคลากร 255,000 คน
- สาขาการทดสอบคุณภาพ เพื่อผลิตผู้ฝึกสอน 200 คน และบุคลากร 30,000 คน
- สาขาการวิจัยและพัฒนา เพื่อผลิตผู้ฝึกสอน 100 คน และบุคลากร 15,000 คน
- หลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาแรงงานฝีมือ และผู้ฝึกอบรม วิศวกรการผลิต และทักษะการเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารระดับสูง
- ระบบการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาระบบการฝึกอบรมที่เป็นหนึ่งเดียวสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ประกาศนียบัตร เพื่อออกประกาศนียบัตรให้แก่ผู้ฝึกสอนหลังจากสำเร็จการฝึกอบรม

5. ระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี 2549 ถึง 2559

6. การปฏิบัติ

รัฐบาลญี่ปุ่นและอุตสาหกรรมยานยนต์ญี่ปุ่นยินดีที่จะมีความร่วมมือภายใต้โครงการนี้ ตลอดจนการริเริ่มดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1

- จัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับภาคยานยนต์ในประเทศไทย ซึ่งจะพร้อมด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ก้าวหน้า และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้งานได้ดี
- พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งรวมความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ตลอดจนออกประกาศนียบัตรแก่บุคลากรดังต่อไปนี้
- วิศวกรการผลิต
- แรงงานฝีมือและผู้ฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2

- ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านยานยนต์ญี่ปุ่นไปจัดหลักสูตรการฝึกอบรม บนพื้นฐานของหลักสูตรข้างต้น สำหรับบุคลากรที่กล่าวถึงข้างต้น เพื่อถ่ายทอดวิธีการฝึกอบรมทักษะฝีมือ
- จัดการฝึกอบรม บนพื้นฐานของหลักสูตรการฝึกอบรมที่ก้าวหน้ากว่า ซึ่งรวมความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เพื่อเพิ่มพูนทักษะของวิศวกรการผลิต ผู้ควบคุมงาน แรงงานฝีมือ และผู้ฝึกอบรม
- จัดการฝึกอบรมแก่ผู้ฝึกอบรมไทยในสถานที่ผลิต หรือสถาบันการฝึกอบรมในญี่ปุ่นเพื่อเสริมให้การฝึกอบรมทักษะฝีมือโดยรวม

ขั้นตอนที่ 3

- แนะนำหลักสูตรแก่หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ เพื่อความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของอุตสาหกรรมต่อทักษะฝีมือของบุคคลากรและหลักสูตรการฝึกอบรมที่จัดหาให้ในสถาบันการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยอาชีวศึกษา

7. หน่วยงานที่มีส่วนร่วม

จุดประสานงานหลักจะได้แก่ กองยานยนต์ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (เมติ) และองค์การการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น (เจโทร) สำหรับฝ่ายญี่ปุ่น และกระทรวงอุตสาหกรรมและสถาบันยานยนต์สำหรับฝ่ายไทย หน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมอาจรวมถึง สมาคมผู้ผลิตยานยนต์ญี่ปุ่น (จามา) สมาคมอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ญี่ปุ่น (จาเปีย) สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย (ทีเอไอเอ) ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมยานยนต์สถาบันการศึกษา และสมาคมวิศวกรยานยนต์ไทย (ทีเอสเอวี) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กระทรวงแรงงาน) กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

8. แผนการปฏิบัติ

รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เข้าร่วมอื่นๆ ของทั้งสองประเทศ จะจัดตั้งกลไกหารือเพื่อพัฒนารายละเอียดเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญที่จะส่ง ค่าใช้จ่ายที่มีและประเด็นอื่นๆ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติโครงการความร่วมมือ และเพื่อหารือสาขาที่เป็นความสนใจร่วมกันสำหรับความร่วมมือในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อผู้บริหารระดับสูง วิศวกรด้านการทดสอบ วิศวกรด้านการวิจัยและพัฒนา และวิศวกรด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยรัฐบาลทั้งสองรับรองว่าการริเริ่มที่กล่าวถึงข้างต้นจะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวต่อไป

9. กรอบเวลาสำหรับการปฏิบัติแต่ละขั้นตอน จะหารือกันต่อไป

ที่มา: แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (www.mfa.go.th/jtepa)

กรณีศึกษาที่ 8: อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

ก8.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า[1]

อุตสาหกรรมเหล็กถือเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่ผลิตวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย (2007) รายงานว่าปริมาณการบริโภคเหล็กรวมของไทยในปี 2006 เท่ากับ 12.6 ล้านตัน เป็นการบริโภคโดยอุตสาหกรรมก่อสร้าง 7.6 ล้านตัน (ร้อยละ 60) อุตสาหกรรมยานยนต์ 1.5 ล้านตัน (ร้อยละ 12) อุตสาหกรรมการผลิต 1.4 ล้านตัน อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า 1.0 ล้านตัน ตามลำดับ โดยแต่ละอุตสาหกรรมมีการบริโภคเหล็กต่างชนิดกันไป เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์จำเป็นต้องใช้เหล็กรีดร้อนบางชนิดที่คุณภาพสูงซึ่งไทยผลิตไม่ได้จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่น ส่วนอุตสาหกรรมก่อสร้างส่วนใหญ่จะใช้เหล็กทรงยาวเป็นปริมาณมาก เป็นต้น

อุตสาหกรรมเหล็กอาจแบ่งได้เป็น 3 ขั้น คืออุตสาหกรรมเหล็กขั้นต้น[2] ขั้นกลาง[3] และขั้นปลาย[4] โดยอุตสาหกรรมเหล็กของประเทศไทยอยู่ในอุตสาหกรรมเหล็กขั้นปลายเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป คือเหล็กแท่งชนิดต่างๆ ด้วยการรีดไปเป็นเหล็กแผ่นรีดร้อน หรือนำเหล็กแท่งเล็กไปทำเป็นเหล็กเส้น เป็นต้น ผลิตภัณฑ์จากขั้นตอนนี้จะนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตของอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ รวมทั้งเป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์เหล็กอื่นๆ เช่น การนำเหล็กรีดร้อนไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเหล็กแผ่นรีดเย็น หรือการใช้เหล็กรีดเย็นในการผลิตเหล็กแผ่นเคลือบ เป็นต้น สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์เหล็กที่สำคัญในประเทศมีดังนี้

1. **เหล็กรีดร้อน** อุตสาหกรรมเหล็กรีดร้อนของไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศมาโดยตลอดจนกระทั่งปี 1994 (พ.ศ. 2537) ซึ่งได้เริ่มมีการผลิตเหล็กรีดร้อนขึ้นในประเทศไทย จนในปัจจุบันมีผู้ผลิตจำนวน 5 ราย ได้แก่ บริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี บริษัทจีสตีล บริษัทนครไทยสตริปมิล บริษัทสหวิริยาเพลท

---

[1] เนื้อหาในส่วนนี้สรุปสาระสำคัญจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551) และสถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย (2007)

[2] อุตสาหกรรมเหล็กขั้นต้นเป็นอุตสาหกรรมการถลุงสินแร่เหล็กให้เป็นโลหะเหล็กเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตเหล็กกล้า ในอุตสาหกรรมขั้นต้นเป็นการผลิตเหล็กถลุง (pig iron) และเหล็กพรุน (sponge iron) สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งโรงงานผลิตเหล็กขั้นต้น (สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย (2545))

[3] อุตสาหกรรมเหล็กขั้นกลางจะนำน้ำเหล็กกล้าที่ได้จากการผลิตเหล็กขั้นต้นไปหล่อ เป็นผลิตภัณฑ์เหล็กกึ่งสำเร็จรูปแบบต่างๆ ได้แก่ เหล็กแท่งเล็ก (billet) เหล็กแท่งใหญ่ (bloom) สำหรับรีดเป็นเหล็กรูปทรงยาวหรือหล่อเป็นเหล็กแท่งแบน (slab) สำหรับรีดเป็นเหล็กแผ่นต่อไป

[4] อุตสาหกรรมเหล็กขั้นปลายเริ่มจากการนำผลิตภัณฑ์เหล็กกึ่งสำเร็จรูปมาขึ้นรูปร้อน โดยวิธีการต่างๆ เช่น การรีดร้อน (hot rolling) การตีขึ้นรูปร้อน (hot forging) ได้เป็นผลิตภัณฑ์เหล็กสำเร็จรูป

มิล และบริษัทแอลพีเอ็นเพลทมิล ในปี 2006 ประเทศไทยผลิตเหล็กแผ่นรีดร้อนได้ 4.3 ล้านตัน โดยนำเข้าเหล็กแผ่นรีดร้อนจากต่างประเทศ 1.8 ล้านตัน (นำเข้าจากญี่ปุ่นและจีนเป็นหลัก) และส่งออกเหล็กแผ่นรีดร้อนจำนวน 0.9 ล้านตัน (ส่งออกไปสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก) โดยเหล็กรีดร้อนส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมขึ้นรูปเย็น อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุตสาหกรรมการก่อสร้าง

2. **เหล็กรีดเย็น** ประเทศไทยมีผู้ผลิตในปัจจุบันจำนวน 3 ราย คือบริษัทแผ่นเหล็กรีดเย็นไทย บริษัทสยามยูไนเต็ดสตีล และบริษัทบีเอชพี สตีล (ประเทศไทย) โดยประเทศไทยผลิตเหล็กรีดเย็นได้ 1.7 ล้านตัน โดยนำเข้าจากต่างประเทศ 6 แสนตัน (นำเข้าจากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นหลัก) และส่งออก 0.24 ล้านตัน (ส่งออกไปมาเลเซียและฮ่องกงเป็นหลัก) เหล็กรีดเย็นส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า และอุตสาหกรรมยานยนต์
3. **เหล็กแผ่นเคลือบ** ประเทศไทยมีผู้ผลิตรายใหญ่ 7 ราย ได้แก่ บริษัทเหล็กแผ่นเคลือบไทย บริษัทกรุงเทพผลิตเหล็ก บริษัทสังกะสีไทย บริษัทไทยแลนด์ไอออนเวิร์ค บริษัทบีเอชพี สตีล (ประเทศไทย) บริษัทแผ่นเหล็กวิลาสไทย และบริษัทสยามแผ่นเหล็กวิลาส โดยประเทศไทยผลิตเหล็กแผ่นเคลือบได้ 1.0 ล้านตัน นำเข้าจากต่างประเทศ 1.3 ล้านตัน (นำเข้าจากญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นหลัก) และส่งออก 0.16 ล้านตัน (ส่งออกไปสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก) สำหรับเหล็กแผ่นเคลือบจะใช้สำหรับอุตสาหกรรมกระป๋อง อุตสาหกรรมก่อสร้าง และอุตสาหกรรมยานยนต์เป็นหลัก

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมเหล็กไทยเพื่อเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตทดแทนการนำเข้า โดยการส่งเสริมผ่านทางคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนที่ผู้ประกอบการได้รับอยู่ในรูปของบัตรส่งเสริมการลงทุนที่มีรายละเอียดต่างๆ เช่น การได้รับยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรเพื่อใช้ในการผลิต ได้รับลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุที่จำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ เป็นต้น ในปัจจุบัน คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้กำหนดหลักการให้ส่งเสริมการลงทุนแก่กิจการเหล็กขั้นต้นโดยให้เหตุผลว่าอุตสาหกรรมเหล็กขั้นต้นต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก ภาครัฐจึงต้องสนับสนุนเรื่องสิทธิประโยชน์และการสนับสนุนในเรื่องของระบบสาธารณูปโภคต่างๆ อาทิ พื้นที่ตั้งโครงการ ท่าเรือน้ำลึกและแหล่งน้ำอุตสาหกรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลงทุนอุตสาหกรรมเหล็กขั้นต้นที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า จะต้องอยู่ร่วมกับชุมชนได้โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมด้วย[5] ทั้งนี้ ในส่วนของโครงสร้างอัตราภาษีเหล็กของไทยจากเดิมที่อยู่ในระดับสูงได้ทยอยลดต่ำลงมาตามที่ผูกพันกับองค์การการค้าโลกและการปรับลดภาษีเพิ่มเติมโดยความสมัครใจของ

[5] สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน "บอร์ดบีโอไอวางกรอบส่งเสริมกิจการผลิตเหล็กต้นน้ำปูทางไทยเป็นศูนย์กลางผลิตเหล็กคุณภาพสูงในอาเซียน" ข่าวสำหรับสื่อมวลชน ฉบับที่ 171/2550 วันที่ 13 พฤศจิการยน 2550

ประเทศไทยเอง โดยได้มีการปรับโครงสร้างภาษีวัตถุดิบ สินค้ากึ่งสำเร็จรูป และสินค้าสำเร็จรูป ในอัตราร้อยละ 1 ร้อยละ 5 และร้อยละ 10 ตามลำดับ ทั้งนี้ อัตราภาษีสินค้าเหล็กล่าสุดปี 2550 ที่ประกาศตามมาตรา 12 ของพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 พบว่าอัตราภาษีของไทยในส่วนของวัตถุดิบเป็นร้อยละ 0 และผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นกลางอยู่ในระดับร้อยละ 5 ส่วนสินค้าขั้นปลายอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 10-20 ขึ้นอยู่กับสินค้า

การศึกษาของสถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย (2007) พบว่าปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมเหล็กของไทยคือระดับประสิทธิภาพในการผลิตยังต่ำ ปัญหาการมีวัตถุดิบทั้งเศษเหล็กและเหล็กกึ่งสำเร็จรูปไม่เพียงพอ การไม่มีกระบวนการผลิตเหล็กขั้นต้นหรือการถลุงเหล็กในประเทศ ซึ่งทำให้การจัดหาผลิตภัณฑ์เหล็กกึ่งสำเร็จรูปทำได้ยากในภาวะที่ตลาดขยายตัวมาก ปัญหาการมุ่งเน้นผลิตสินค้าเกรดทั่วไปและเน้นแข่งขันที่ปริมาณการผลิตให้ได้มากแทนการตระหนักถึงอัตราผลตอบแทนที่จะได้จากการขายผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงและการมุ่งเน้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้น โดยประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงและมีความหลากหลายตามที่ลูกค้าต้องการได้ โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตซึ่งรวมถึงยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า บรรจุภัณฑ์ และเครื่องจักรกลที่เน้นการใช้เหล็กคุณภาพสูง

ก8.2 การค้าระหว่างประเทศและการค้ากับประเทศญี่ปุ่นของอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

ประเทศไทยส่งออกเหล็กและเหล็กกล้าไปตลาดโลกในปี 2006 มูลค่า 1,986 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่นำเข้าจากตลาดโลก 8,271 ล้านดอลลาร์ ไทยจึงเป็นประเทศที่พึ่งพาเหล็กจากต่างประเทศอยู่มาก โดยในด้านการส่งออก ไทยส่งเหล็กไปสหรัฐเป็นหลัก รองลงมาคือมาเลเซีย อินเดีย และญี่ปุ่น โดยสินค้าที่ส่งออกไปญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นพวกผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นปลายต่างๆ เช่น อุปกรณ์ติดตั้งสำหรับการเชื่อม หลอดท่อทำด้วยเหล็ก เศษและของที่ใช้ไม่ได้จำพวกเหล็ก เป็นต้น (ตารางที่ ก8.1)

ในด้านการนำเข้า ประเทศไทยนำเข้าผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นกลางสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 46.4 ของการนำเข้าเหล็กทั้งหมด รองลงมาคือผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นปลาย (ร้อยละ 24.8) และผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นต้น (ร้อยละ 21.1) สำหรับผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นกลางที่ไทยนำเข้าในสัดส่วนที่สูง คือเหล็กแผ่นรีดร้อน (ร้อยละ 13.6 ของการนำเข้าเหล็กทั้งหมด) และเหล็กแผ่นเคลือบ โดยสินค้าเหล็กระดับ 6 พิกัดที่ไทยนำเข้าสูง ได้แก่ เหล็กแท่งแบน (HS 720712) ของอื่นๆ ที่ทำด้วยเหล็ก (HS 732690) และเหล็กแผ่นรีดร้อน (HS 720824) โดยปัญหาของอุตสาหกรรมเหล็กไทยประการหนึ่งคือยังไม่มีการผลิตเหล็กคุณภาพสูงในประเทศไทย ทำให้อุตสาหกรรมสำคัญต่างๆ ต้องนำเข้าเหล็กคุณภาพสูงจากญี่ปุ่นและเกาหลี โดยภาพรวมไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นร้อยละ

38.9 ของการนำเข้าเหล็กโดยรวม รองลงมาคือจีน (ร้อยละ 14.2) เกาหลีใต้ (ร้อยละ 9.2) และรัสเซีย (ร้อยละ 8.4) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาลงในรายละเอียดของผลิตภัณฑ์พบว่าประมาณร้อยละ 61 ของการนำเข้าผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นกลางของไทยมาจากประเทศญี่ปุ่นเป็นหลัก รองลงมาคือเกาหลีใต้ และจีน (ร้อยละ 8.1) ในส่วนของผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นต้น ไทยนำเข้าสูงสุดจากรัสเซีย (ร้อยละ 45.1 ของการนำเข้าผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นต้น) รองลงมาคือจีนและบราซิล สำหรับผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นปลายไทยนำเข้าสูงสุดจากญี่ปุ่น (ร้อยละ 41.5 ของการนำเข้าผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นปลาย) รองลงมาคืออาเซียน และจีน ดังนั้น ความตกลง JTEPA น่าจะมีผลต่อการลดต้นทุนการนำเข้าเหล็กของไทย

สำหรับอุตสาหกรรมเหล็กของญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นถือเป็นผู้ผลิตเหล็กรายใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก และเป็นประเทศผู้ส่งออกเหล็กอันดับ 2 ของโลก โดยประเทศจีนได้ขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกเหล็กอันดับ 1 แทนญี่ปุ่น ผลิตภัณฑ์เหล็กกล้าของญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับจากทั่วโลกว่ามีคุณภาพสูง ปริมาณการผลิตเหล็กของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากระดับต่ำกว่า 100 ล้านตันในช่วงก่อนปี 2000 มาเป็น 116.2 ล้านตันในปี 2006 ซึ่งระดับการผลิตที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากความต้องการในประเทศที่เพิ่มขึ้นภายหลังการฟื้นตัวของเศรษฐกิจของญี่ปุ่น รวมทั้งจากตลาดต่างประเทศที่ขยายตัวในทุกภูมิภาคทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การส่งออกเหล็กของญี่ปุ่นมียอดรวมประมาณ 35 ล้านตันหรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของปริมาณการผลิตเหล็กกล้าหลอมของประเทศ โดยในปี 2006 การส่งออกร้อยละ 80.1 เป็นการส่งออกเหล็กทรงแบน ร้อยละ 10.3 เป็นท่อเหล็ก และร้อยละ 9.6 เป็นเหล็กทรงยาว และหากพิจารณาตามคุณสมบัติของเหล็กแล้ว ร้อยละ 70 เป็นการส่งออกเหล็กชั้นคุณภาพทั่วไป ร้อยละ 14.2 เป็นการส่งออกเหล็กพิเศษ และร้อยละ 12.4 เป็นอินกอตและเหล็กกึ่งสำเร็จรูป โดยตลาดส่งออกหลักของผู้ผลิตเหล็กญี่ปุ่นคือเกาหลีใต้ อาเซียน (โดยเฉพาะไทย) จีนและไต้หวัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25, 22, 20 และ 10 ตามลำดับ โดยญี่ปุ่นเป็นผู้ส่งออกหลักของเหล็กเกือบทุกประเภททั้งเหล็กแผ่นรีดร้อน เหล็กแผ่นรีดเย็น เหล็กเคลือบสังกะสีแบบจุ่มร้อน เหล็กเคลือบสังกะสีด้วยไฟฟ้า เหล็กเพลา และท่อเหล็ก

ก8.3 สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP ในอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากร

ไทยส่งออกผลิตภัณฑ์เหล็กไปญี่ปุ่นไม่มากนักและอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นเท่ากับร้อยละ 0 อยู่แล้ว ดังนั้น ในแง่ตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์เหล็กจึงไม่ได้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP

ด้านการนำเข้าเหล็กของไทยจากญี่ปุ่น จากการสัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าแห่งญี่ปุ่น (Japan Iron and Steel Federation: JISF) พบว่า ประเทศญี่ปุ่นส่งออกเหล็กมายังประเทศไทยมากเป็นอันดับสามรองจากเกาหลีใต้และจีน โดยปริมาณการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 12 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด ประเทศไทยจึงเป็นผู้นำเข้าเหล็กรายใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศที่ลงนามในความตกลงการเปิดเสรีกับญี่ปุ่น โดยผู้ผลิตยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตในประเทศไทยเป็นผู้นำเข้าเหล็กรายสำคัญจากญี่ปุ่น สินค้านำเข้าหลักคือ แผ่นเหล็กคุณภาพสูง (high-quality steel sheets) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผ่นเหล็กรีดร้อน (ดูตารางที่ ก8.3) ที่ผ่านมา ผู้ประกอบการญี่ปุ่นลงทุนเป็นจำนวนมากในอุตสาหกรรมปลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วย processing facility และ coil center เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ใช้ในประเทศไทย

ทั้งนี้ ตามความตกลง JTEPA สามารถจำแนกการลดภาษีเหล็กและเหล็กกล้าของไทยได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

- เหล็กรีดร้อนที่ไม่มีการผลิตในประเทศ ไทยยกเลิกภาษีนำเข้าทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
- เหล็กรีดร้อนที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ ไทยกำหนดโควตาปลอดภาษีนำเข้าเป็นการเฉพาะให้กับอุตสาหกรรมยานยนต์
- เหล็กรีดร้อนอื่นๆ ไทยจะคงอัตราภาษีนำเข้า 10 ปีและยกเลิกภาษีนำเข้าในปีที่ 11 นับตั้งแต่วันที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
- เหล็กประเภทอื่นๆ ไทยจะยกเลิกภาษีนำเข้าทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ หรือ คงอัตราภาษีนำเข้าไว้ 6 ปี ก่อนจะยกเลิกภาษีนำเข้าในปีที่ 7 หรือ คงอัตราภาษีนำเข้าไว้ 8 ปีก่อนจะเริ่มลดอัตราภาษีนำเข้าในปีที่ 9 และยกเลิกภาษีในปีที่ 10 ขึ้นอยู่กับประเภทของเหล็ก

โดยสำหรับเหล็กนำเข้าที่มีการกำหนดโควตานำเข้าตามความตกลง JTEPA แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ 1 เหล็กรีดร้อนกัดกรดเคลือบน้ำมัน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เหล็กแผ่นรีดร้อนเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั่วไป (รหัสการลดภาษีตาม JTEPA คือ Q9)
2. กลุ่มที่ 2 เหล็กรีดร้อนหน้ากว้างสำหรับนำไปรีดเย็นต่อ (ที่มีส่วนผสมของคาร์บอนน้อยกว่า 0.01%) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (รหัสการลดภาษีตาม JTEPA คือ Q10)
3. กลุ่มที่ 3 เหล็กรีดร้อนหน้ากว้างที่นำไปรีดเย็นต่อ (ที่มีส่วนผสมของคาร์บอนมากกว่า 0.01%) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมยานยนต์ (รหัสการลดภาษีตาม JTEPA คือ Q11)

ตามความตกลง JTEPA โควตานำเข้าเหล็กสำหรับกลุ่มที่ 1 (Q9) กำหนด ปริมาณโควตาปีแรก 440,000 ตัน กลุ่มที่ 2 (Q10) ปริมาณโควตาปีแรก 230,000 ตัน และกลุ่มที่ 3 (Q11) ปริมาณโควตาปีแรก 280,000 ตัน ปริมาณโควตาสำหรับปีที่สองและปีต่อๆ ไป ปริมาณโควตารวมจะต้องกำหนดในปีก่อนหน้าโดยภาคีผู้นำเข้า โดยคำนึงถึงข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านเหล็กและเหล็กกล้าซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มหารืออุตสาหกรรมเหล็กกล้าญี่ปุ่น-ไทยที่ตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม 2004 ในกรณีที่ไม่มีข้อเสนอแนะดังกล่าว ภาคีผู้นำเข้าจะต้องพยายามกำหนดปริมาณโควตารวมในระดับที่เหมาะสมบนพื้นฐานของปริมาณโควตารวมที่ใช้อยู่ในปีปัจจุบัน โดยอัตราในโควตาของอากรศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 และโควตาอัตราภาษีจะต้องยกเลิกตั้งแต่วันแรกของปีที่ 11 เป็นต้นไป

ตารางที่ ก8.4 แสดงปริมาณการจัดสรรโควตานำเข้าเหล็กทั้ง 3 กลุ่มตามความตกลง JTEPA และปริมาณการใช้โควตานำเข้าตามจริง จนถึงปัจจุบันกรมการค้าต่างประเทศได้จัดสรรโควตานำเข้าเหล็ก 3 กลุ่มดังกล่าวไปแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรกเป็นช่วงสองเดือนแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ (พ.ย.-ธ.ค. 2550) ครั้งที่สองเป็นช่วงครึ่งปีแรกของปี 2551 และครั้งที่สามเป็นช่วงครึ่งปีหลังของปี 2551 โดยจากข้อมูลการใช้โควตาจริงจะพบว่าผู้ประกอบการไม่ได้นำเข้าเหล็กเต็มตามโควตาที่ได้รับการจัดสรร จึงมีโควตานำเข้าเหลือในเหล็กทั้ง 3 กลุ่ม โดยจากข้อมูลการใช้โควตาตามจริงล่าสุดตามการจัดสรรรอบที่ 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2551) กลุ่มเหล็กที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีอัตราการนำเข้าจริงเพียงร้อยละ 50 และร้อยละ 58.5 ของปริมาณการจัดสรรโควตา ตามลำดับ ส่วนกลุ่มเหล็กที่ 3 มีอัตราการนำเข้าจริงร้อยละ 75.5 ของปริมาณการใช้จริง สาเหตุดังกล่าวอาจเกิดจากการนำเข้าของเหล็กที่เปลี่ยนอยู่กับปัจจัยตามฤดูกาล และการจัดสรรโควตาดังกล่าวอาจจะใช้เต็มที่ในครึ่งปีหลัง ดังนั้น การขยายปริมาณโควตาตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นอาจยังไม่จำเป็นในระยะสั้นนี้เนื่องจากยังมีโควตานำเข้าเหลือในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐต้องติดตามปริมาณความต้องการนำเข้าจริงอย่างต่อเนื่องโดยควรจัดสรรและปรับโควตานำเข้าให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการในแต่ละช่วงของปี

โดยหากประเทศไทยเปิดโควตานำเข้าเหล็กตามที่ญี่ปุ่นเสนอให้เพิ่ม ก็จะส่งผลกระทบกับผู้ผลิตเหล็กในประเทศที่แข่งขันกับเหล็กนำเข้าดังกล่าว โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเหล็กพบว่า หลังความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ ผู้ประกอบการสามารถประกอบธุรกิจต่อไปได้ แต่ผู้ประกอบการมักถูกกดราคาสินค้าและขายสินค้าได้ยากขึ้น ทั้งนี้ ในกรณีเหล็กกลุ่ม 1 คือเหล็กกัดกรดเคลือบน้ำมัน (pickle and oil) หรือที่เรียกกันว่า Q9 ตามชื่อรหัสโควตาลดภาษีตามความตกลง JTEPA ซึ่งไทยให้โควตานำเข้าปีแรก 440,000 ตัน จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเหล็กให้ความเห็นว่า แต่ละปี ประเทศไทยมีอุปสงค์ใช้เหล็กชนิดนี้ประมาณ 800,000 ตัน โดยก่อนที่จะมีความตกลง JTEPA ผู้ใช้เหล็กดังกล่าวจะนำเข้าโดยใช้สิทธิประโยชน์ตามมาตรการส่งเสริมการลงทุนประมาณร้อยละ 50 ของความต้องการใช้ และอีกร้อยละ 50 ใช้จากผู้ผลิตในประเทศ ดังนั้น หลังความตกลง JTEPA บังคับใช้ จึงทำให้ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ใช้เหล็กสามารถนำเข้าทั้งหมดตามความต้องการโดยเสียภาษีศุลกากรร้อยละ 0 แล้วซึ่งเพียงพอต่ออุปสงค์ในประเทศไทยในปัจจุบัน

ประโยชน์ด้านภาษีและแนวโน้มการลงทุนในมุมมองของญี่ปุ่น

การสัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าแห่งญี่ปุ่น (Japan Iron and Steel Federation: JISF) พบว่า มีสินค้าเหล็กที่มีการลดภาษีเป็น 0 ทันทีประมาณร้อยละ 50 - 60 ของปริมาณการนำเข้าเหล็กทั้งหมดของไทยจากญี่ปุ่น โดยจากการคาดการณ์ของสมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของญี่ปุ่น ความตกลง JTEPA น่าจะส่งผลกระทบต่อการค้าและการลงทุน โดยปริมาณการส่งออกเหล็กจากญี่ปุ่นมาไทยน่าจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากผู้ใช้ซึ่งได้แก่ ผู้ผลิตยานยนต์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์คาดหวังจะขยายการผลิต ส่วนในด้านการลงทุน สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กคาดการณ์ว่าไม่น่าจะมีการลงทุนเพิ่มเติมของอุตสาหกรรมปลายน้ำในประเทศไทย เนื่องจากบริษัทต่างๆ ได้ลงทุนไปมากพอแล้ว ในขณะที่สถานการณ์การลงทุนในอุตสาหกรรมต้นน้ำยังมีความไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ของแต่ละบริษัท แต่โดยส่วนใหญ่บริษัทญี่ปุ่นคิดว่าการรวมศูนย์การผลิตในญี่ปุ่นแล้วส่งออกจะมีประสิทธิภาพมากกว่า อย่างไรก็ตาม หากบริษัทญี่ปุ่นจะมาลงทุนในอาเซียน ประเทศไทยก็น่าจะมีศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากมีอุปสงค์ของเหล็กสูงที่สุด

ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี อุตสาหกรรมเหล็กญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ประโยชน์จาก ASEAN+3 หรือ ASEAN+6 เพราะระดับการลดภาษีจะต่ำกว่าถึงแม้จะได้แหล่งกำเนิดง่ายกว่าก็ตาม โดยญี่ปุ่นจะใช้ความตกลงแบบทวิภาคีมากกว่า สำหรับความท้าทายของอุตสาหกรรมเหล็กของญี่ปุ่น คือเรื่องสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหาการมีปริมาณการผลิตล้น (oversupply) โดยญี่ปุ่นต้องมุ่งสู่แนวทางการผลิตและพัฒนาสินค้าชั้นสูง (high end) มาแข่งขันในตลาดโดยเฉพาะกับจีนและอินเดีย

สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าแห่งญี่ปุ่น ให้สัมภาษณ์ว่าอุปสรรคของการค้าเหล็กที่สำคัญของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย คือการที่รัฐบาลไทยใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping: AD) ต่อแผ่นเหล็กรีดร้อน (hot-rolled steel sheet) ที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น ส่วนอุปสรรคที่มีต่อการลงทุนคือ การจำกัดจำนวนชาวต่างชาติในการจ้างงานในประเทศไทย

จากข้อมูลกรมการค้าต่างประเทศพบว่า (ตารางที่ ก8.5) ไทยใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดกับญี่ปุ่นในสินค้าเหล็ก 2 ประเภทคือ เหล็กกล้าไร้สนิมรีดเย็นชนิดม้วนแผ่นและแผ่นแถบ (อัตรา AD 0-50.92%) และเหล็กแผ่นรีดร้อนชนิดม้วนและไม่ม้วน (อัตรา AD 0-36.25%) จากข้อมูลการนำเข้าสินค้าเหล็ก 2 ประเภทนี้จากญี่ปุ่นเมื่อเทียบกับนำเข้าจากโลก จะพบว่า <u>ประเทศไทยพึ่งพาเหล็กดังกล่าวจากญี่ปุ่นค่อนข้างมาก</u> โดยไทยนำเข้าเหล็กกล้าไร้สนิมรีดเย็นชนิดม้วนแผ่นและแผ่นแถบจากญี่ปุ่นร้อยละ 64.9 ของการนำเข้าจากโลกในปี 2007 และไทยนำเข้าเหล็กแผ่นรีดร้อนชนิดม้วนและไม่ม้วนจากญี่ปุ่นร้อยละ 73.5 ของการนำเข้าจากโลกในปี 2007 ซึ่งจากตารางที่ ก8.5 จะพบว่าช่วงปี 2001-2007 ไทยได้ใช้เหล็กจากญี่ปุ่นในสัดส่วนค่อนข้างสูงอย่างคงที่มาโดยตลอด ดังนั้น แม้ไทยจะเก็บอัตรา AD กับเหล็กของญี่ปุ่น แต่ผู้นำเข้าก็ยังต้องนำเข้าจากญี่ปุ่นเนื่องจากเป็นเหล็กที่มีคุณภาพสูงเช่นเดิม ซึ่งส่งผลให้ผู้นำเข้ามีต้นทุนค่อนข้างสูงในการนำเข้าเหล็กที่มีการเก็บอัตรา AD และส่งผ่านมายังสินค้าที่ผู้บริโภคใช้ อย่างไรก็ตาม หากการใช้มาตรการ AD เป็นไปตามกฎกติกาสากลก็สามารถใช้ได้ เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตที่เสียเปรียบจากการทุ่มตลาดของต่างประเทศ

นอกจากการนำเข้าเหล็กรีดร้อนและเหล็กรีดเย็นภายใต้โควตาของ JTEPA แล้วยังมีโควตานำเข้าของมาตรการยกเว้น AD อีกเช่นกัน ในขณะนี้โควตานำเข้ายกเว้น AD ได้หมดลงแล้วตามการยุติของมาตรการ AD สำหรับเหล็กทั้ง 3 กลุ่มที่ได้สิ้นสุดลงในปี 2551 (เหล็กรีดร้อน Q9 และ Q10 เมื่อ พ.ค.51 และเหล็กรีดเย็น Q11 เมื่อมี.ค.51) สำหรับมาตรการ AD ในรอบใหม่กำลังมีการพิจารณา ดังนั้นผู้ประกอบการนำเข้าในขณะนี้จะใช้โควตาตาม JTEPA เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ทั้งนี้หากมีการใช้มาตรการ AD อีกครั้งอาจจะมีปัญหาในการจัดสรรโควตา และเกิดความซ้ำซ้อนในการพิจารณาภาษีศุลกากร ประการแรกอาจจะมีความสับสนในการใช้โควตาทั้งสองร่วมกัน วิธีการตรวจสอบของด่านศุลกากรอาจมีปัญหาในการควบคุมโควตา หน่วยงานกำกับดูแลต้องมีแนวทางนโยบายที่สอดคล้องกับวิธีการปฏิบัติ และสภาพความเป็นจริงของภาคอุตสาหกรรม ประการที่สอง การประเมินภาษีนำเข้าที่ได้รับการยกเว้นจากความตกลง JTEPA และ AD จะมีผลซึ่งกันและกันอย่างไรบ้าง จากการสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ได้กล่าวถึงแนวทางการคำนวนไว้ว่า จะต้องคิดภาษี AD เพิ่มจากการภาษีใน JTEPA และในส่วนของโควตาการยกเว้น AD จะมีอีกหรือไม่ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการในการพิจารณาซึ่งต้องรอหลังการพิจารณาการประกาศใช้ AD แล้วเสร็จก่อน

ประโยชน์จากความร่วมมือในความตกลง JTEPA

ประโยชน์อีกประการที่ไทยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA คือ ประโยชน์จากความร่วมมือซึ่งระบุอยู่ในความตกลงเพื่อการปฏิบัติตามระหว่างไทยและญี่ปุ่น ตามข้อ 12 ของความตกลง JTEPA (Implementing Agreement) และระบุรายละเอียดของโครงการความร่วมมือไว้ในแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นดังแสดงในกรอบที่ ก6.1 ซึ่งจะมีความร่วมมือใน 4 ด้านคือ

1. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของรากฐานทางเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเหล็กไทย
2. การเสริมสร้างเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย
3. การพัฒนาทักษะของช่างเทคนิคภาคสนามที่โรงงานเหล็กกล้าไทย
4. การสนับสนุนการศึกษาและพัฒนาทักษะสำหรับวิศวกรด้านเหล็กกล้า

ความคืบหน้าของโครงการคือมีการดำเนินการของโครงการหลักที่ฝ่ายญี่ปุ่นนำเสนอ 2 โครงการ ได้แก่

1. โครงการ "เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย" (Strengthen the technical basis of Thai steel industry) โดยฝ่ายญี่ปุ่นเสนอ 2 โครงการย่อย ได้แก่

- การจัดอบรมเรื่อง "Introduction to Steel Market Development and Steel Use Promotion Activities for the Construction Area" โดยทางฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนเดินทางไปอบรมและดูงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตลาดเหล็กและการส่งเสริมการใช้เหล็กของญี่ปุ่น
- การจัดอบรมเรื่อง "Thai Participation in South East Asia Steel Structure Construction Seminar" โดยฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนไปเข้าร่วมอบรมกับผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ ในเอเชียที่ประเทศเวียดนาม

2. โครงการ "สนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย" (Reinforce environmental technology of Thai steel industry) โดยฝ่ายญี่ปุ่นเสนอ 2 โครงการย่อย ได้แก่

- “Technology Exchange Workshop on Environmental and Energy Conservation Technologies for Electric Arc Furnaces” โดยฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่องการปรับปรุงเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงาน
- ส่งผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นไปให้คำแนะนำเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงานให้แก่ผู้ประกอบการไทย

ในส่วนของความคืบหน้าของการพัฒนาทักษะของช่างเทคนิคภาคสนามที่โรงงานเหล็กกล้าไทย ที่ผ่านมาได้มีการฝึกอบรมที่จำกัดอยู่เพียงบริษัทไทยที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่น (Japan-Thai joint venture) เท่านั้น ถึงแม้ฝ่ายไทยจะได้เรียกร้องให้มีการขยายขอบเขตของโครงการให้ครอบคลุมผู้ประกอบการไทยที่ไม่ใช่บริษัทร่วมทุนด้วย แต่ฝ่ายญี่ปุ่นยังยืนที่จะจำกัดขอบเขตให้เพียงบริษัทไทยที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่นเท่านั้น เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องความลับของความรู้และเทคโนโลยีในการผลิต

ผู้ประกอบการเหล็กไทยรายใหญ่แห่งหนึ่งให้ความเห็นว่า ประเทศไทยจะได้ประโยชน์ในระยะยาวจากความร่วมมือตามความตกลง JTEPA อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมา มีปัญหาในประเด็นการอบรมและพัฒนาทักษะต่างๆ ตามความร่วมมือที่ยังเข้าใจไม่ตรงกัน อาทิเช่น ประเทศไทยคาดหวังการถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับสูง แต่ญี่ปุ่นเสนอให้มีการฝึกอบรมทักษะการบริหารจัดการเบื้องต้น เช่น 5ส เท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทยในประเด็นความร่วมมือ พบว่าไทยได้ประโยชน์พอสมควรแต่ยังไม่เต็มที่ตามที่คาดหวังไว้ โดยหลังความตกลง JTEPA บังคับใช้ ประเทศไทยได้ส่งผู้แทน 10 คนเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่องการปรับปรุงเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงาน โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่าย ซึ่งทางไทยไม่ได้ไปรับการอบรมอย่างเดียวแต่ถือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันเนื่องจากผู้แทนไทยได้นำระบบที่ไทยพัฒนาแล้วไปเผยแพร่ที่ญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน ในส่วนของการส่งผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นเพื่อให้คำแนะนำเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงานให้แก่ผู้ประกอบการไทย ญี่ปุ่นตกลงจะส่งผู้เชี่ยวชาญมาประเทศไทยในหัวข้อการสร้างบ้านด้วยเหล็ก ซึ่งคาดว่าผู้เชี่ยวชาญจะมาในปีนี้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาในด้านความร่วมมือที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมเป็นผู้เจรจาและลงนามในความตกลง ส่วนการแลกเปลี่ยนอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิจัยหรือประเด็นด้านทุนการศึกษาและการอบรมเป็นของกระทรวงศึกษาของญี่ปุ่นจึงทำให้มีปัญหาในการประสานงานและปัญหาด้านเจ้าภาพและงบประมาณ

สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย คาดว่าในอนาคต ญี่ปุ่นน่าจะเข้ามาตั้งโรงถลุงเหล็กในประเทศไทย เนื่องจากช่วงหลังที่ผ่านมาจีนมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกเหล็กมากขึ้น หากการเข้ามาตั้งโรงถลุงเหล็กในไทยของญี่ปุ่นเกิดจริงก็น่าจะส่งผลให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะต่างๆ ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพราะญี่ปุ่นจำเป็นต้องสร้างบุคลากรไว้รองรับอุตสาหกรรม หากญี่ปุ่นจะมาตั้งโรงถลุงในภูมิภาคอาเซียน คาดว่าน่าจะมาที่ประเทศไทยเป็นอันดับแรก แต่ก็อาจจะไปเวียดนามได้หากสถานการณ์การเมืองในประเทศไทยไม่สงบ เหตุผลที่เลือกประเทศไทยเป็นเป้าหมายแรกเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบที่สามารถนำเข้าจากออสเตรเลีย และใกล้ตลาดผู้บริโภคเหล็ก โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยานยนต์ในภูมิภาคอาเซียนของไทย

ตารางที่ ก8.1 สินค้าเหล็กและเหล็กกล้าที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น ปี 2006

ประเภท	รายการ	การส่งออกไปญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนตลาดญี่ปุ่นต่อตลาดโลก (%)	MFN (%)	JTEPA (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการส่งออกในกลุ่ม (%)				
730793	อุปกรณ์ติดตั้งสำหรับการเชื่อมชน	25,680	22.9	24.8	0	0	0
730640	หลอด ท่อทำด้วยเหล็ก เหล็กกล้า	24,814	22.2	52.5	0	0	0
720421	เศษและของที่ใช้ไม่ได้จำพวกเหล็ก	9,519	8.5	10.0	0	0	0
721990	ผลิตภัณฑ์เหล็กรีดทำด้วยเหล็กกล้าไม่เป็นสนิม	8,142	7.3	24.8	0	0	0
730431	หลอด ท่อ โพรไฟล์กลวง ไร้ตะเข็บ ทำด้วยเหล็ก เหล็กกล้า	7,333	6.6	59.9	0	0	0
722300	ท่อนและเส้นอื่นๆ	7,139	6.4	25.1	0	0	0
730719	อุปกรณ์ติดตั้งของหลอดหรือท่อ	6,113	5.5	14.0	0	0	0
730590	หลอดหรือท่ออื่นๆ	3,112	2.8	39.0	0	0	0
722090	ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าไม่เป็นสนิม	1,970	1.8	55.6	0	0	0
720916	เหล็กแผ่นรีดเย็น	1,780	1.6	26.3	0	0	0
รวม 10 อันดับแรก		95,601	85.6	-			
รวมทุกสินค้าในกลุ่ม		111,715	100	5.6			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก8.2 สินค้าเหล็กและเหล็กกล้าที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006

ประเภท	รายการ	การนำเข้าจากญี่ปุ่น 2006		สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อโลก (%)	MFN (%) หรือม. 12	JTEPA ปี 2007 (%)	AJCEP (%)
		มูลค่า (พัน US$)	สัดส่วนต่อการนำเข้าในกลุ่ม (%)				
721049	เหล็กแผ่นเคลือบ	521,473	16.18	82.4	30	0-5	10 ปี
720839	เหล็กแผ่นรีดร้อน	237,588	7.37	71.6	30	0-5	11 ปี
720838	เหล็กแผ่นรีดร้อน	196,256	6.09	75.9	1-5	0-5	11 ปี
720918	เหล็กแผ่นรีดเย็น	194,559	6.04	80.9	30	0-5	10 ปี
720827	เหล็กแผ่นรีดร้อน	182,642	5.67	89.9	30	0-5	11 ปี
720826	เหล็กแผ่นรีดร้อน	132,618	4.11	83.9	5	0-5	11 ปี
721030	เหล็กแผ่นเคลือบ	105,118	3.26	79.8	30	5	10 ปี
721499	ท่อน เส้น	99,185	3.08	63.8	5	0-5	10 ปี
730410	หลอด ท่อ	84,654	2.63	16.0	1	0	0
722830	ท่อน เส้น มุม รูปทรง	73,086	2.27	54.2	5	0	0
รวม 10 อันดับแรก		1,827,179	56.68	-			
รวมทุกสินค้าในกลุ่ม		3,223,438	100	39			

ที่มา: มูลค่าการค้าจาก Trademap, อัตราภาษี MFN จาก TRAIN, อัตราภาษี JTEPA จากความตกลง JTEPA และอัตราภาษี AJCEP จากความตกลง AJCEP

ตารางที่ ก8.3 ปริมาณการส่งออกเหล็กจากญี่ปุ่นมาไทยปี 2550 จำแนกตามชนิดสินค้า

(หน่วย: 1000 ตัน)

ชนิดสินค้า	ปริมาณ (%)
Hot-rolled steel sheets	1,810 (42.1%)
Galvanized sheets	839 (19.5%)
Bars and wires	451 (10.5%)
Cold-rolled steel sheets	432 (10.0%)
รวม	4,302 (100.0%)

ที่มา: Japan Iron and Steel Federation

ตารางที่ ก8.4 ปริมาณการจัดสรรโควตานำเข้าเหล็กตามความตกลง JTEPA

	ปริมาณการจัดสรรโควตา		ปริมาณการใช้โควตาจริง		
	จำนวนผู้ประกอบการ (ราย)	ปริมาณเหล็ก (ตัน)	จำนวนผู้ประกอบการ (ราย)	ปริมาณเหล็กที่ใช้จริง (ตัน)	อัตราการใช้โควตา (%)
กลุ่มที่ 1 ผลิตภัณฑ์เหล็กแผ่นรีดร้อนเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั่วไป (Q9)					
ครั้ง 1: พ.ย.-ธ.ค. 2550	62	74,000	26	60,037	81.1
ครั้ง 2: ม.ค.-มิ.ย. 2551	62	227,500	39	114,043	50.1
ครั้ง 3: ก.ค.-ธ.ค. 2551	37 (และรายใหม่อีก 5 ราย)	300,788	n.a.	n.a.	n.a.
กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กอื่นม้วนรีดร้อนเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (Q10)					
ครั้ง 1: พ.ย.-ธ.ค. 2550	1	40,000	1	11,847	29.6
ครั้ง 2: ม.ค.-มิ.ย. 2551	2	88,250	2	51,666	58.5
ครั้ง 3: ก.ค.-ธ.ค. 2551	2	93,250	n.a.	n.a.	n.a.
กลุ่มที่ 3 ผลิตภัณฑ์ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กอื่นม้วนรีดร้อนสำหรับรีดเย็นเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมยานยนต์ (Q11)					
ครั้ง 1: พ.ย.-ธ.ค. 2550	2	47,000	2	36,174	77.0
ครั้ง 2: ม.ค.-มิ.ย. 2551	2	153,500	2	115,864	75.5
ครั้ง 3: ก.ค.-ธ.ค. 2551	2	153,500	n.a.	n.a.	n.a.

ที่มา: รวบรวมจากข้อมูลกรมการค้าต่างประเทศและหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ (10 กรกฎาคม 2551)

หมายเหตุ: 1. กลุ่มที่ 1 (Q9) ปริมาณโควตาปีแรก 440,000 ตัน กลุ่มที่ 2 (Q10) ปริมาณโควตาปีแรก 230,000 ตัน และกลุ่มที่ 3 (Q11) ปริมาณโควตาปีแรก 280,000 ตัน

2. ปริมาณโควตาสำหรับปีที่สองและปีต่อๆ ไป ปริมาณโควตารวมจะต้องกำหนดในปีก่อนหน้าโดยภาคีผู้นำเข้า โดยคำนึงถึงข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านเหล็กและเหล็กกล้าซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มหารืออุตสาหกรรมเหล็กกล้าญี่ปุ่น-ไทยที่ตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม 2004 ในกรณีที่ไม่มีข้อเสนอแนะดังกล่าว ภาคีผู้นำเข้าจะต้องพยายามกำหนดปริมาณโควตารวมในระดับที่เหมาะสม บนพื้นฐานของปริมาณโควตารวมที่ใช้อยู่ในปีปัจจุบันยกเว้นในสภาวการณ์พิเศษ ภาคีผู้นำเข้าจะต้องแจ้งให้ภาคีอีกฝ่ายรู้ปริมาณโควตารวมที่กำหนดสำหรับปีต่อไปโดยพลัน โดยอัตราในโควตาของอากรศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 โควตาอัตราภาษีจะต้องยกเลิกตั้งแต่วันแรกของปีที่ 11 เป็นต้นไป

ตารางที่ ก8.5 สัดส่วนมูลค่านำเข้าสินค้าเหล็กที่ไทยใช้มาตรการ AD กับญี่ปุ่น

	เหล็กกล้าไร้สนิมรีดเย็นชนิดม้วนแผ่นและแผ่นแถบ		เหล็กแผ่นรีดร้อนชนิดม้วนและไม่ม้วน	
	มูลค่านำเข้าจากญี่ปุ่น (พัน US$)	สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อนำเข้าจากโลก (%)	มูลค่านำเข้าจากญี่ปุ่น (พัน US$)	สัดส่วนนำเข้าจากญี่ปุ่นต่อนำเข้าจากโลก (%)
2001	54,390	66.0	341,116	65.5
2002	54,003	70.0	459,134	80.2
2003	68,810	64.4	623,083	81.7
2004	90,899	63.9	809,588	76.6
2005	132,646	56.8	1,141,222	71.2
2006	153,282	64.2	889,074	75.1
2007	417,939	64.9	2,156,818	73.5

ที่มา ข้อมูลการค้าจาก Trade Map

กรอบที่ ก8.1 โครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็กไทย-ญี่ปุ่น

ตามความตกลง JTEPA

(1) สร้างเสริมความแข็งแกร่งของรากฐานทางเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเหล็กไทย

- ส่งผู้เชี่ยวชาญไปยังสถาบันของรัฐในประเทศไทย (อาทิ สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย) เป็นประจำ
- ผู้เชี่ยวชาญอาจให้คำแนะนำที่จำเป็นแก่สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทยในการพัฒนาวัสดุการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับวิศวกรและช่างเทคนิคเกี่ยวกับความสามารถการออกแบบและมาตรฐานและเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดเหล็กกล้าสำหรับการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีการก่อสร้างโดยเน้นบ้านโครงเหล็กกล้า อาคารที่มีการเตรียมการทางวิศวกรรมล่วงหน้าและโครงสร้างที่มีการประกอบล่วงหน้าตลอดจนเครื่องจักรการเกษตรโดยเน้นอาคารการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ หากจำเป็น อาจมีการสนับสนุนจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

(2) การเสริมสร้างเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย

1. การสัมมนาด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
   - ส่งผู้ฝึกสอนที่สามารถถ่ายทอดความเชี่ยวชาญในลักษณะทำงานตรงไปร่วมสัมมนาด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมซึ่งจัดโดยฝ่ายไทย
   - จัดหาวัสดุการเรียนรู้ที่จำเป็น (คาดว่าจำนวนผู้ร่วมสัมมนาโดยรวมน่าจะถึง1,000 คนในช่วง 5 ปี จนถึงปี 2553)
2. ให้คำแนะนำด้านมาตรการสิ่งแวดล้อม ณ สถานที่จริง
   - ผู้เชี่ยวชาญอาจให้คำแนะนำ ณ สถานที่ปฏิบัติงานจริง เพื่อลดการปล่อยสารอันตราย เพื่อลดและนำเศษเหล็กไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

(3) พัฒนาทักษะของช่างเทคนิคภาคสนามที่โรงงานเหล็กกล้าไทย

1. ฝึกอบรมช่างเทคนิคภาคสนามของการลงทุนร่วมไทย-ญี่ปุ่น ผ่านวิธีการ (1) การให้คำแนะนำด้านเทคนิค ณ สถานที่จริง และ (2) หลักสูตรการฝึกอบรมในญี่ปุ่น
2. สนับสนุนหลักสูตรพัฒนาทักษะ (จัดโดยฝ่ายไทย) สำหรับช่างเทคนิคท้องถิ่น โดยจัดหาวัสดุการสอนเป็นภาษาอังกฤษ และโดยการฝึกอบรมผู้ฝึกสอนไทย

(4) สนับสนุนการศึกษาและพัฒนาทักษะสำหรับวิศวกรด้านเหล็กกล้า

1. ส่งผู้เชี่ยวชาญเทคโนยีเหล็กกล้าของบริษัทเหล็ก/มหาวิทยาลัยญี่ปุ่น ไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทย
2. อำนวยความสะดวกแก่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในการพัฒนาการทำวิจัยร่วมการฝึกอบรมและหลักสูตรการเรียนในด้านเทคโนโลยีเหล็กและเหล็กกล้า ระหว่างมหาวิทยาลัยไทยและมหาวิทยาลัยญี่ปุ่น โดยประสานงานอย่างใกล้ชิดกับอุตสาหกรรมเหล็กกล้าของทั้งสองประเทศกลุ่มหารืออุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย-ญี่ปุ่นจะหารือรายละเอียดของ “โครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็ก” ไทย-ญี่ปุ่น และสาขาความสนใจร่วมกันอื่นๆ ที่เป็นไปได้สำหรับความร่วมมือในอนาคตภายใต้โครงการนี้ และจะรายงานผลของการหารือดังกล่าวต่อรัฐบาลทั้งสอง

ที่มา: แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชาอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (www.mfa.go.th/jtepa)

6.3 สรุปการใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA และ AJCEP กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรม

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา 8 อุตสาหกรรมที่เสนอในหัวข้อที่ 6.1 พบว่าแต่ละอุตสาหกรรมได้ประโยชน์หรือผลกระทบจากความตกลง JTEPA สรุปได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 6.2 ประกอบ)

- ***อุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์จากอัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นที่ลดลง*** ได้แก่ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อาหาร เครื่องหนังและรองเท้า สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และเฟอร์นิเจอร์ โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลง JTEPA บังคับใช้ สรุปได้ว่า (ดูตารางที่ 6.3)
    - *อุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์สูง* คืออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ และอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
    - *อุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในระดับปานกลาง*คืออุตสาหกรรมอาหาร เหตุผลที่อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ไม่สูงนักเนื่องจากบางสินค้าในกลุ่มอาหารมีอัตราการใช้สิทธิต่ำ ซึ่งน่าจะเกิดจากแต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับ MFN ในสินค้านั้นต่ำ
    - *อุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ในระดับต่ำ*คืออุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า สาเหตุเกิดจากแต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับอัตรา MFN ยังไม่มากพอในปีแรกๆ เนื่องจากญี่ปุ่นทยอยลดภาษีลงโดยเวลาถึง 8 ปี อีกอุตสาหกรรมที่อัตราการใช้สิทธิต่ำคือเฟอร์นิเจอร์ สาเหตุน่าจะเกิดจากอัตราภาษีพิเศษตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นให้แต้มต่อมากกว่าอัตราตามความตกลง JTEPA ผู้ส่งออกไทยจึงยังใช้สิทธิตามโครงการ GSP
- ***อุตสาหกรรมทั้ง 8 อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมต่อเนื่องและผู้บริโภคได้ประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของไทย*** ซึ่งทำให้ได้วัตถุดิบหรือสินค้าที่มีต้นทุนต่ำลง รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงซึ่งประเทศไทยยังผลิตไม่ได้ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมของไทยที่แข่งขันกับสินค้าที่นำเข้าจากญี่ปุ่นก็จะได้รับผลกระทบซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวหรือเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
- ***อุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์โดยตรงจากความร่วมมือในความตกลง JTEPA*** ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ยานยนต์และชิ้นส่วน และเหล็กและเหล็กกล้า ซึ่งจากการสอบถามความคืบหน้าของความร่วมมือในแต่ละอุตสาหกรรม พบว่าจนถึงปัจจุบันความคืบหน้าของความร่วมมือยังมีไม่มากนัก โดยมีบางโครงการที่ยังมีปัญหาการดำเนินงาน เช่น โครงการสถาบันทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมยานยนต์ (AHRDIP)

- ***อุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์จากความตกลงการรับรองร่วมกัน***คืออุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งทำให้ต้นทุนการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าส่งออกของทั้งไทยและญี่ปุ่นลดลง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์กำลังอยู่ในขั้นตอนกระบวนการยื่นขอรับรองเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองของไทยต่อทางประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประโยชน์จากความตกลง AJCEP กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2008) สรุปไว้ว่าญี่ปุ่นเปิดตลาดเพิ่มขึ้นหรือเร็วขึ้นในความตกลง AJCEP เมื่อเทียบกับความตกลง JTEPA เพียงจำนวน 68 สินค้า[6] คิดเป็นมูลค่า 53 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 0.3 ของมูลค่าการส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นเท่านั้น ส่วนกรณีของไทย การเปิดตลาดภายใต้ AJCEP ไม่ได้เปิดมากไปกว่าความตกลง JTEPA โดยประเด็นที่ผู้ส่งออกไทยน่าจะได้รับประโยชน์จากความตกลง AJCEP น่าจะเกิดจากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ตามความตกลง AJCEP อนุญาตให้สะสมมูลค่าภายในอาเซียนได้ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการมีความคล่องตัวในการเลือกวัตถุดิบได้มากกว่าความตกลง JTEPA โดยเฉพาะอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิสก์ที่การผลิตมีลักษณะเป็นเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศ

เนื้อหาในบทต่อไป คณะผู้วิจัยจะเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้อุตสาหกรรมต่างๆ ใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ในประเด็นต่างๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจะประกอบไปด้วยข้อเสนอโดยทั่วไปและข้อเสนอสำหรับ 8 อุตสาหกรรม

[6] เช่น ปลาหมึกปรุงแต่ง ผงโกโก้ แวฟเฟิลและเวเฟอร์ พิซซ่าแช่แข็ง เพสทรีและขนมจำพวกเบเกอรี่อื่นๆ เนื้อปลาแซลมอนแบบฟิลเล แห้ง ใส่เกลือ หรือแช่น้ำเหลือ เนื้อปลาแซลมอนแห้งไม่รมควัน หอยนางรมสดหรือแช่แบ็ง สิ่งสกัดที่ได้จากเนื้อสัตว์และสัตว์น้ำ ปลาปรุงแต่งที่ทำไว้ไม่ให้เสีย เช่น ปลาเฮอร์ริง ปลาซาร์ดีน ปลาแมกเคอเรล ปลาไหล ปลาอังโชวี และกล้วย เป็นต้น

ตารางที่ 6.2 สรุปประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากความตกลง JTEPA

อุตสาหกรรม	แต้มต่อทางภาษี		โครงการความร่วมมือ	การรับรองร่วมกัน
	ส่งออกไปญี่ปุ่น	นำเข้าจากญี่ปุ่น		
1. อัญมณีและเครื่องประดับ	✓	✓		
2. อาหาร	✓	✓	✓	
3. เครื่องหนังและรองเท้า	✓	✓		
4. สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	✓	✓	✓	
5. ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์		✓		✓
6. เฟอร์นิเจอร์	✓	✓		
7. ยานยนต์และชิ้นส่วน		✓	✓	
8. เหล็กและเหล็กกล้า		✓	✓	

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 6.3 สรุปอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ด้านการส่งออกตามความตกลง JTEPA (ในช่วง 5 เดือนแรกหลังความตกลงมีผลบังคับใช้)

อุตสาหกรรม	อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ด้านการส่งออก JTEPA	หมายเหตุ
1. อัญมณีและเครื่องประดับ	สูง	-
2. อาหาร	ปานกลาง	บางสินค้าที่ใช้สิทธิน้อย มีแต้มต่อทางภาษีต่ำ
3. เครื่องหนังและรองเท้า	ต่ำ	แต้มต่อทางภาษียังไม่มาก เนื่องจากญี่ปุ่นทยอยลดภาษีลง 8 ปี
4. สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	สูง	-
5. ยานยนต์และชิ้นส่วน	-	อัตราภาษี MFN เป็น 0 อยู่แล้ว
6. เหล็กและเหล็กกล้า	-	อัตราภาษี MFN เป็น 0 อยู่แล้ว
7. ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	-	อัตราภาษี MFN เป็น 0 อยู่แล้ว
8. เฟอร์นิเจอร์	ต่ำ	GSP ให้แต้มต่อมากกว่า

ที่มา: คณะผู้วิจัย

บทที่ 7 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงโยบายในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความตกลง JTEPA ที่บังคับใช้ไปแล้วและความตกลง AJCEP ที่ฝ่ายไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนของรัฐสภา โดยข้อเสนอแนะดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อเสนอแนะในภาพรวมและข้อเสนอแนะในรายสาขาอุตสาหกรรมที่ศึกษาในรายงานฉบับนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในภาพรวม

1. การกำกับการดำเนินการและติดตามความคืบหน้าตามความตกลง JTEPA

รัฐบาลควรตั้ง "สำนักงานติดตามการใช้ประโยชน์ตามความตกลง JTEPA" ขึ้น โดยรายงานตรงต่อคณะกรรมการกำกับการดำเนินการตามความตกลง JTEPA ที่รัฐบาลได้ตั้งขึ้นอย่างน้อยทุกไตรมาส โดยที่ผ่านมาในช่วงระหว่างการเจรจาความตกลง JTEPA รัฐบาลได้จัดตั้ง "สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น" เป็นหน่วยงานเฉพาะกิจชั่วคราวในกระทรวงการต่างประเทศ ดังนั้น หลังความตกลงบังคับใช้ จึงควรมีสำนักงานเฉพาะกิจเพื่อติดตามการใช้ประโยชน์ตามความตกลง JTEPA เพื่อเร่งรัดการใช้ประโยชน์ รับฟังปัญหาจากภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ และเตรียมข้อมูลให้แก่คณะเจรจาฝ่ายไทยเมื่อมีการเจรจาทบทวนความตกลงภายใน 5 ปี หรือเร็วกว่านั้น โดยสำนักงานดังกล่าวควรมีบุคลากรคุณภาพสูงและมีทรัพยากรอย่างเพียงพอ

ที่ผ่านมา ญี่ปุ่นแสดงท่าทีที่ต้องการเจรจาให้ไทยเปิดเสรีเพิ่มเติมในหลายสาขา เช่น ยานยนต์ เหล็ก สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ในขณะที่ การดำเนินการหลังความตกลง JTEPA บังคับใช้ในประเด็นโครงการความร่วมมือยังไม่คืบหน้าเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น ในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมอาหาร นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างไทยและญี่ปุ่นในบางอุตสาหกรรม เช่น เหล็กและเหล็กกล้า ส่วนในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน มีปัญหาความไม่ชัดเจนระหว่างโครงการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ (AHRDP) เดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นโครงการก่อนมี JTEPA กับโครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาบุคคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ (AHRDIP) เป็นต้น

การมีสำนักงานติดตามการใช้ประโยชน์ตามความตกลง JTEPA จะช่วยให้รัฐบาลได้รับทราบข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันที่เกิดขึ้น และมีข้อมูลซึ่งจะทำให้ไทยมีอำนาจต่อรองมากขึ้นในการเจรจาทบทวนความตกลงในอนาคต ในขณะเดียวกันกระทรวงอุตสาหกรรมควรส่งเสริมให้สถาบันเฉพาะทางภายใต้กระทรวงฯ มีความเข้มแข็ง

เพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการจากภาคเอกชนในสาขาอุตสาหกรรมต่างๆ และทำให้โครงการความร่วมมือในอุตสาหกรรมต่างๆ ตามความความตกลง JTEPA สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการภาคเอกชน

นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนให้สำนักงานฯ ดังกล่าวให้มีการสำรวจการใช้สิทธิประโยชน์ของความตกลงการค้าเสรีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรสำรวจความรับรู้ความเข้าใจและอุปสรรคของผู้ประกอบการในการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีที่มีการลงนามกันไปแล้วโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งยังไม่เคยมีงานวิจัยที่ประเมินการใช้ประโยชน์โดย SMEs จากความตกลงการค้าเสรีฉบับต่างๆ

2. การเจรจาต่อรองด้านภาษีศุลกากรและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

ปัจจัยที่สำคัญซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จาก FTA ก็คือการที่อัตราภาษีศุลกากรตามความตกลงต่ำกว่าอัตราภาษี MFN มากพอสมควร แม้ว่าผู้ประกอบการภาคส่งออกไทยจะสามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ในการส่งออกได้ในระดับปานกลางค่อนข้างสูงแล้ว แต่ก็มีบางอุตสาหกรรมที่อัตราการใช้สิทธิยังไม่สูงนัก เช่น อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ และสินค้าอาหารบางรายการ โดยสาเหตุหลักน่าจะเกิดจากแต้มต่อทางภาษีเมื่อเทียบกับอัตรา MFN หรืออัตรา GSP ไม่มากพอ ดังนั้น เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้มากขึ้น ในกระบวนการทบทวนความตกลง (review) ภาครัฐควรผลักดันให้ประเทศญี่ปุ่นเร่งลดภาษีให้เร็วขึ้น โดยเป้าหมายคือการให้มีแต้มต่อภาษีเมื่อเทียบกับ MFN และ GSP สูงมากพอ เช่น ในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า เฟอร์นิเจอร์ และสินค้าอาหารบางรายการ รวมทั้งนำสินค้าที่อยู่นอกรายการลดภาษีหรือยังไม่ลดภาษีเช่น น้ำตาล เข้ามาอยู่ในรายการลดภาษี

นอกจากนี้ ควรเจรจาผ่อนคลายกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับสินค้าบางชนิด เช่น สินค้าอาหารแมว ซึ่งมีผู้ประกอบการไม่ผ่านเกณฑ์พิจารณามูลค่าเพิ่มร้อยละ 40 เนื่องจากวัตถุดิบหลักคือปลาต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ควรเจรจาเปลี่ยนไปใช้กฎการเปลี่ยนพิกัดที่ 2 หลัก (CC) สินค้าพรมไม่ผ่านเกณฑ์การเปลี่ยนพิกัด 2 หลักที่ยกเว้นวัตถุดิบบางสินค้า (CCex) และเครื่องนุ่งห่มบางรายการ จำพวกผ้าม่าน ผ้าปูเตียง ซึ่งมีผู้ประกอบการไทยไม่ผ่านกฎการเปลี่ยนพิกัด 2 หลักและกฎเฉพาะของสินค้า เป็นต้น

ในการเจรจาเร่งรัดให้ประเทศญี่ปุ่นเร่งลดภาษี ฝ่ายไทยเองก็จำเป็นจะต้องลดภาษีด้วยเช่นกัน จากการสัมภาษณ์หน่วยงานต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่น พบว่ามีประเด็นที่ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้เพิ่มเติมในอนาคต

- ต้องการเจรจาเรื่องการลดภาษีศุลกากรสำหรับรถยนต์ขนาดเกิน 3,000 ซีซี ในปี 2009
- ต้องการให้มีการลดภาษีเหล็กกล้าในอัตราที่เร็วกว่าที่เป็นอยู่
- ต้องการให้สินค้าอิเล็กทรอนิกส์มูลค่าสูง เช่น ตู้เย็น 4 ประตู เครื่องล้างจานอัตโนมัติ ได้รับการลดภาษีทันที
- ต้องการให้ลดข้อจำกัดในการลงทุนสาขาบริการและบริการหลังการขาย (ซ่อม-บำรุง)
- ต้องการให้มีการคืนภาษีอย่างรวดเร็ว

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเตรียมกระบวนการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อวิเคราะห์ประเด็นข้างต้น ตลอดจนเตรียมการจัดทำแผนการลดภาษีฝ่ายไทย โดยภาครัฐควรปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรทั้งหมดของไทยเพื่อลดการบิดเบือนในโครงสร้างภาษีและทำให้โครงสร้างภาษีเอื้อต่อการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม โดยเร่งปรับลดอัตราภาษีให้มีความแตกต่างกันน้อยลง ด้วยการลดจำนวนอัตราภาษีศุลกากร และตั้งเป้าไปสู่การมีภาษีอัตราเดียวในที่สุดที่มีอัตราต่ำลงจนมีอัตราเฉลี่ยใกล้ศูนย์ตามกรอบที่ 7.1 ซึ่งได้สรุปแนวทางการปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรภาคอุตสาหกรรมของไทย ที่เสนอโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) นอกจากนี้ นโยบายในการเจรจาเปิดเสรีการค้าและนโยบายการส่งเสริมการส่งออกจะต้องมีทิศทางเดียวกันและมีการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบดังกล่าวร่วมกัน

3. การให้ข้อมูล คำปรึกษา และจัดทำคู่มือการใช้ประโยชน์แก่ผู้ประกอบการ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ประกอบการไทย ตลอดจนตัวกลางต่างๆ เช่น ตัวแทนในการติดต่อกับศุลกากร นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงต่าง ๆ โดยเฉพาะในกรณีตลาดญี่ปุ่น ซึ่งมีช่องทางการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เกี่ยวข้องหลายช่องทาง เช่น อัตราภาษีทั่วไป (MFN rate) อัตราภาษีตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่น อัตราภาษีตามความตกลง JTEPA และอัตราภาษีตามความตกลง AJCEP โดยแต่ละช่องทางจะมีข้อดีแตกต่างกันไปรายสินค้า และแตกต่างกันไปตามระยะเวลาการลดภาษี

จากการศึกษาพบว่า บางสินค้าก็ยังควรใช้อัตราภาษีตามโครงการ GSP ของญี่ปุ่นซึ่งให้แต้มต่อทางภาษีที่สูงกว่า JTEPA ในปัจจุบัน โดยอัตราภาษีของบางสินค้าตามโครงการ GSP จะต่ำกว่าอัตราตามความตกลง JTEPA ในช่วงปีแรกๆ หลังความตกลง JTEPA บังคับใช้

แต่ผ่านไประยะหนึ่ง อัตราภาษีตามความตกลง JTEPA จะต่ำกว่า หรือมีบางสินค้าที่อัตราภาษี MFN ต่ำกว่าอัตรา JTEPA และบางสินค้าอัตราภาษีตาม AJCEP ต่ำกว่าอัตรา JTEPA เป็นต้น ภาครัฐจึงควรจัดทำคู่มือเพื่ออำนวยความสะดวกและป้องกันความสับสน โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อให้สามารถใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลงได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ยังควรให้ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น การพิจารณารหัสพิกัดศุลกากรของสินค้าตาม HS 2007 กระบวนการขอใช้สิทธิประโยชน์ผ่านช่องทางปกติและอินเทอร์เน็ต การแก้ไขความเข้าใจผิดว่าผู้ส่งออกที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิตไม่สามารถขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าได้หากไม่มีข้อมูลโครงสร้างต้นทุน และการแก้ไขความเข้าใจผิดว่าการเปิดเผยโครงสร้างต้นทุนการผลิตเพื่อขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าจะทำให้ผู้ประกอบการถูกเรียกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มขึ้น เป็นต้น โดยภาครัฐควรเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวในมุมมองที่ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์ได้ง่าย ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีได้แก่เว็บไซต์ของรัฐบาลสิงคโปร์ที่เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงการค้าเสรี (http://www.iesingapore.gov.sg/) ซึ่งให้ข้อมูลในมุมมองของผู้ประกอบการมากกว่าในมุมมองของคณะเจรจา โดยอยู่ในรูปแบบที่ใช้ง่าย สะดวก และให้ข้อมูลที่ครบถ้วน

4. การศึกษาและติดตามนโยบายการค้าและการลงทุน รวมถึงมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องและมีการศึกษาเชิงลึกในมาตรการที่สำคัญ

ในปัจจุบัน ประเด็นเรื่องภาษีศุลกากรลดความสำคัญลงไปมาก เนื่องจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มที่จะมีอัตราภาษีโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ ประเด็นที่มีความสำคัญมากขึ้นจึงเป็นเรื่องมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีต่างๆ โดยเฉพาะมาตรฐานสำหรับทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีมาตรฐานสินค้าสูงโดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มอาหารที่เน้นด้านความปลอดภัยของอาหาร แม้ว่ามาตรการต่างๆ ของญี่ปุ่นจะมุ่งคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ใช่มาตรการที่จงใจดำเนินการเพื่อใช้เป็นอุปสรรคเพื่อกีดกันทางการค้า แต่มาตรการต่างๆ ก็มีผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้ส่งออกไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น ภาครัฐควรติดตามการออกกฎหมาย การกำกับดูแล และมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง และควรจัดทำรายงานการเปลี่ยนแปลงมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่นและคู่ค้าที่สำคัญของไทยเป็นประจำทุกปี ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกามีรายงาน National Trade Estimate Report on Foreign Trade Barriers โดย USTR ในอาเซียนมีฐานข้อมูลมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของอาเซียน และในญี่ปุ่นมีรายงานมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของ

ประเทศคู่ค้าของญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาผลกระทบในเชิงลึกของมาตรการที่สำคัญต่างๆ เพื่อให้อุตสาหกรรมไทยสามารถปรับตัวรองรับกับมาตรฐานใหม่ๆ ดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที

ทั้งนี้ ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญอันดับต้นๆ ของไทย และเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องติดตามนโยบายการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถศึกษาข้อมูลและเอกสารหลักๆ ของญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องและมีการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษเป็นประจำ เช่น สมุดปกขาวว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศที่จัดทำโดยกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) และสมุดปกขาวว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนที่จัดทำโดยองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO) เป็นต้น สำหรับแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น Trade Policy Reviews ขององค์การการค้าโลกที่จัดทำทุกๆ 3 ปีสำหรับประเทศพัฒนาแล้ว โดยฉบับล่าสุดของญี่ปุ่นคือปี 2007 เป็นต้น

5. การสนับสนุนให้มีการศึกษาสภาพตลาดของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลไทยควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยตลาดญี่ปุ่นในรายสาขาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ผ่านมาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียวและหน่วยงานราชการไทยในญี่ปุ่น ได้จัดทำรายงานการตรวจสอบตลาดญี่ปุ่น โดยเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ http://www.thaiceotokyo.jp/ ซึ่งช่วยลดปัญหาที่ผู้ประกอบการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลตลาดที่เป็นภาษาญี่ปุ่น การจัดทำรายงานตรวจสอบตลาดดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งภาครัฐควรสนับสนุนให้ขยายขอบเขตมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าที่ได้รับแต้มต่อทางภาษีและมีตลาดที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องนุ่งห่ม อัญมณีและเครื่องประดับ และอาหาร นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้มีการจัดทำรายงานในลักษณะนี้ในทุกประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย โดยเฉพาะประเทศที่มีความตกลงการค้าเสรีร่วมกับไทย

6. การแก้ไขปัญหาความไม่ชัดเจนบางประการในกระบวนการศุลกากรและการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

ที่ผ่านมามีปัญหาความสับสนและไม่ชัดเจนในเรื่องการออกใบกำกับสินค้าโดยประเทศที่สาม (re-invoicing) เช่น การไม่มีการกล่าวถึง re-invoicing ในความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน โดยในทางปฏิบัติรัฐบาลกลางจีนไม่ยอมรับการ re-invoicing แต่รัฐบาลท้องถิ่นยอมรับ เป็นต้น ในกรณี JTEPA นั้น ผู้ประกอบการญี่ปุ่นยังเชื่อว่าไทยไม่ยอมรับ re-invoicing ซึ่งทำให้บริษัทญี่ปุ่นไม่กล้าใช้ประโยชน์จาก JTEPA โดยเฉพาะในกรณีของผู้ผลิตชิ้นส่วนที่ต้องส่งสินค้าให้

ผู้ประกอบการแบบทันเวลา (JIT) อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย[1] ได้ชี้แจงว่าประเทศไทยยอมรับ re-invoicing แล้ว โดยเมื่อเดือนพฤษภาคม 2551 ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ยอมรับ re-invoicing สำหรับความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (TNZFTA) ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (TIFTA) และความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) อย่างไรก็ตาม สำหรับความตกลงอาเซียน-จีน (ACFTA) ยังไม่ยอมรับ re-invoicing[2] ดังนั้น หน่วยงานรัฐควรชี้แจงให้กับทางภาครัฐและเอกชนของญี่ปุ่นรวมถึง JETRO ถึงการยอมรับ re-invoicing ของไทยตาม JTEPA และควรผลักดันให้มีการยอมรับ re-invoicing ในความตกลงอาเซียน-จีน (ACFTA) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการทั้งสองฝ่าย และสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางของสำนักงานใหญ่ในภูมิภาค (regional headquarter) ในบางสาขาอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ที่ผ่านมาพบปัญหาบางประการในกระบวนการศุลกากรและการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ดังนี้

- กรณีอุตสาหกรรมเหล็ก เกิดปัญหาการปฏิเสธใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าโดยกรมศุลกากรไทย เนื่องจากกรมศุลกากรไทยต้องการให้รายงานน้ำหนักรวม (gross weight) ของสินค้าในใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ในขณะที่กรมการค้าต่างประเทศต้องการให้รายงานน้ำหนักสุทธิ (net weight) เพื่อตรวจสอบโควตา
- ปัญหาการระบุรายละเอียดของสินค้า (product description) ในใบกำกับสินค้า (invoice) และใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) ไม่ตรงกัน โดยรายละเอียดของสินค้าที่ระบุในใบกำกับสินค้าจะเฉพาะเจาะจงมากกว่ารายละเอียดในใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่เป็นรายละเอียดตามรหัสพิกัดอัตราศุลกากร ทำให้มีกรณีที่กรมศุลกากรไทยไม่สามารถรับรองการใช้สิทธิตาม JTEPA ได้
- ปัญหาการตีความรหัสพิกัดอัตราศุลกากรที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นในบางสินค้า โดยเกิดปัญหาในการตีความไม่ตรงกันของตอนที่ 44 ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ และกรณีการตีความสินค้าที่เกี่ยวกับปลาว่าจะอยู่ในตอนที่ 3 หรือตอนที่ 16 เป็นต้น
- ปัญหาข้อมูลในกล่องที่ 1 ซึ่งเป็นการระบุชื่อผู้ส่งออกในใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าไม่ตรงกับข้อมูลที่ระบุในใบกำกับสินค้า ซึ่งทำให้กระบวนการนำเข้าเกิดความล่าช้า เนื่องจากกรมศุลกากรญี่ปุ่นจะต้องขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้นำเข้าหรือทำการตรวจสินค้าว่าตรงกับที่ระบุในใบรับรองแหล่งกำเนิดหรือไม่

[1] เจ้าหน้าที่รัฐจากกรมการค้าต่างประเทศ

[2] Sitthichai Promsuwon (2008)

ดังนั้น กรมศุลกากรและกรมการค้าต่างประเทศจึงควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกันเนื่องจากเป็นผลประโยชน์ของฝ่ายไทยด้วย สำหรับปัญหาการตีความไม่ตรงกันของพิกัดศุลกากร เป็นปัญหาที่มักเกิดขึ้นในความตกลงการค้าเสรีฉบับต่าง ๆ ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในกรณีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-เม็กซิโก โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ สำหรับแนวทางแก้ไข นอกจากประเทศคู่ภาคีควรใช้รหัสพิกัดศุลกากรในมาตรฐานเดียวกัน เช่น HS 2007 แล้ว ในกรณีที่มีปัญหาในบางสินค้า กรมศุลกากรทั้งสองฝ่ายควรปรึกษาหารือในประเด็นการตีความรหัสภาษีให้ชัดเจน โดยลดความแตกต่างของดุลยพินิจในการตีความให้น้อยที่สุด ส่วนปัญหาการระบุชื่อผู้ส่งออกในใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าไม่ตรงกับที่ระบุในใบกำกับสินค้านั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกรมศุลกากรและกรมการค้าต่างประเทศควรแจ้งให้ผู้ประกอบการทราบว่าจำเป็นต้องระบุชื่อผู้ส่งออกให้ตรงกันในทุกเอกสาร

7.2 ข้อเสนอแนะรายอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

- ภาครัฐควรติดตามการใช้โควตานำเข้าเหล็กจริงอย่างต่อเนื่องและจัดสรรโควตาให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิตของอุตสาหกรรมเหล็ก จากการตรวจสอบข้อมูลการใช้โควตานำเข้าเหล็กที่มีการกำหนดโควตาตามความตกลง JTEPA ทั้ง 3 กลุ่มเหล็ก โดยเฉพาะกลุ่มที่ 1 (เหล็กกัดกรดเคลือบน้ำมัน) หรือโควตา Q9 พบว่า ผู้ประกอบการในประเทศไทยไม่ได้นำเข้าเหล็กเต็มจำนวนตามโควตาที่ได้รับการจัดสรรเนื่องจากความต้องการมีความแปรผันตามช่วงเวลาของปี ซึ่งมีแนวโน้มที่ชัดเจนว่าจะมีการใช้อย่างเต็มที่ในผู้ประกอบการบางราย อย่างไรก็ตาม การขยายปริมาณโควตาตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นอาจยังไม่จำเป็นในระยะสั้นแต่ต้องติดตามการจัดสรรโควตาให้ลงตัว และไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้นำเข้า
- ในด้านความร่วมมือในอุตสาหกรรมเหล็กนั้น ภาครัฐควรใช้สำนักงานฯ ที่คณะผู้วิจัยเสนอให้จัดตั้งขึ้น เพื่อติดตามความคืบหน้าและเร่งทำความเข้าใจกับทางฝ่ายญี่ปุ่นในประเด็นที่ยังมีความเห็นไม่ตรงกันอยู่ เช่น การพัฒนาทักษะของช่างเทคนิคภาคสนามที่โรงงานเหล็กกล้าไทยซึ่งควรขยายขอบเขตของโครงการให้ครอบคลุมผู้ประกอบการไทยที่ไม่ใช่บริษัทร่วมทุนด้วย ประเด็นการอบรมและพัฒนาทักษะที่ควรยกระดับหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศไทย ปัญหาการประสานงานกันระหว่างกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมกับกระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นในด้านการ

เป็นเจ้าภาพให้ทุนและงบประมาณการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนอาจารย์และนักวิจัยระหว่างสถาบัน เป็นต้น

- ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping: AD) ต่อแผ่นเหล็กรีดร้อน (hot-rolled steel sheet) ที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมาตรการ AD อาจเอื้อต่อการปกป้องกลุ่มผลประโยชน์ที่ผลิตสินค้าแข่งกับสินค้านำเข้า ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายไทยจำเป็นต้องกำกับดูแลการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดให้เป็นไปตามกฎกติกาสากลและตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด ไม่ให้เกิดการใช้มาตรการอย่างไม่เป็นธรรม เพราะจะเป็นการลงโทษอุตสาหกรรมต่อเนื่องและผู้บริโภคในประเทศ
- ผู้ประกอบการเอกชนรายใหญ่ของไทยมีความต้องการลงทุนกิจการเหล็กขั้นต้นหรือโรงถลุงเหล็กในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสถาบันเหล็กและเหล็กกล้า นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่าญี่ปุ่นอาจจะเข้ามาลงทุนเหล็กขั้นต้นในไทยในอนาคต อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามักเกิดปัญหาการไม่ยอมรับของชุมชนทั้งในประเด็นสิ่งแวดล้อมและการจัดสรรทรัพยากร ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับจากชุมชุนและไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ภาครัฐควรมีกระบวนการการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่โปร่งใสอย่างรอบด้านเพื่อจัดทำกติกาการลงทุนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน

- ภาครัฐควรส่งเสริมให้ผู้ผลิตชิ้นส่วนไทยเตรียมพร้อมหรือพัฒนาตนเองเพื่อรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ต้นทุนและการส่งมอบ (Quality-Cost-Delivery: QCD) และเรื่องพื้นฐานอื่นๆ เช่น การพัฒนาคุณภาพ ระบบการขนส่งที่ทันเวลาพอดี (just-in-time delivery) นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรเสนอให้ญี่ปุ่นลดค่าธรรมเนียมการรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าในฝั่งญี่ปุ่นลง เพราะแม้ว่าค่าธรรมเนียมการขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าขั้นต่ำ 2,000 เยนต่อครั้ง และค่าธรรมเนียมต่อชนิดสินค้ารายการละ 500 เยน จะดูไม่สูงนัก แต่สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ซึ่งเวลานำเข้ามักจะต้องทยอยนำเข้าตามระบบ just-in-time จะทำให้มีต้นทุนค่าธรรมเนียมโดยรวมค่อนข้างสูงมาก การลดค่าธรรมเนียมการรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าของญี่ปุ่นลง จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการค้าระหว่างทั้งสองประเทศ

- นโยบายภาครัฐในด้านรถยนต์ที่ใช้พลังงานทางเลือกต่างๆ ควรจะชัดเจนและไม่ขัดแย้งกันเอง เพื่อให้เอกชนสามารถวางแผนการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมได้ล่วงหน้า และสามารถแข่งขันกันได้อย่างเสมอภาคบนพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน
- ภาครัฐควรส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมยานยนต์โดยใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ตามโครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ (AHRDI) โดยอาจต่อยอดจากโครงการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย (Automotive Human Resource Development Project: AHRDP) ที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามโครงการดังกล่าวควรดำเนินการโดยสถาบันยานยนต์ และเครือข่ายสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น (Thai-Nichi Institute of Technology) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นต้น โดยคณะกรรมการที่ดูแลโครงการความร่วมมือ AHRDI ตามความตกลง JTEPA ควรมีตัวแทนเสียงข้างมากจากภาคเอกชนเพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตรงความต้องการของอุตสาหกรรม และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการชิ้นส่วนยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กได้เข้าร่วมโครงการความร่วมมือพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์ด้วย

อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

- ภาครัฐควรใช้สำนักงานฯ ที่คณะผู้วิจัยเสนอให้จัดตั้งขึ้นติดตามความคืบหน้าการยื่นขอเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองของสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ในกระบวนการยื่นขอเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองของไทยต่อกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ในด้านความตกลงรับรองร่วมกัน (Mutual Recognition Agreement: MRA) ได้โดยเร็ว ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการตรวจสอบให้แก่ผู้ประกอบการไทยที่ส่งสินค้าที่มีมาตรฐานบังคับไปญี่ปุ่น
- ภาครัฐควรใช้ประโยชน์จากความร่วมมือในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม ตามความตกลง JTEPA ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในทุกกระบวนการผลิต (Green IT) และการพัฒนาเทคโนโลยีด้านนาโนเทคโนโลยีซึ่งญี่ปุ่นมีความเชี่ยวชาญ ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพแรงงานไทยในด้านดังกล่าว

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

- ภาครัฐควรเร่งกำหนดโครงการการใช้ประโยชน์จากความร่วมมือในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว เนื่องจากประเด็นความร่วมมือในอุตสาหกรรมนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับภาคเอกชนไทย เช่น ในความร่วมมือระบุว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มและแนวโน้มแฟชั่นและการออกแบบให้แก่ไทย ฝ่ายญี่ปุ่นจะสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทยในการแนะนำผู้ซื้อในญี่ปุ่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติทางธุรกิจในญี่ปุ่น เข้าร่วมงานแสดงสินค้า การพบปะทางธุรกิจในประเทศไทยและญี่ปุ่น เป็นต้น (ดูรายละเอียดความร่วมมือในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มในกรอบที่ ก 4.1)
- ภาครัฐควรส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของผ้ารวมถึงการเพิ่มความหลากหลายของผ้าให้มากขึ้น เนื่องจากคุณภาพของผ้าเป็นปัจจัยสำคัญว่าผู้นำเข้าญี่ปุ่นจะจ้างผู้ผลิตในไทยตัดเย็บหรือไม่
- ภาครัฐควรกำหนดกติกา และอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น เร่งรัดระบบศุลกากร พัฒนาระบบโลจิสติกส์และการขนส่งเพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มในภูมิภาคอาเซียน และสามารถรองรับแนวทางการดำเนินการธุรกิจ (business model) ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการจ้างประเทศที่มีค่าแรงถูก เช่น เวียดนาม หรือกัมพูชา ตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วส่งออกไปญี่ปุ่น เพื่อใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากความตกลง JTEPA ซึ่งผู้ประกอบการไทยสามารถใช้กฎการผลิต 2 ขั้นตอน แบบสะสมมูลค่าเพิ่มในอาเซียน (two-process rule with ASEAN accumulation) เพื่อส่งออกไปญี่ปุ่นได้ โดยสินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปญี่ปุ่น ได้แก่ ชุดกีฬา เสื้อสเวตเตอร์ (sweater) และเครื่องนุ่งห่มชาย

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

- ภาครัฐควรส่งเสริมการศึกษาตลาดอัญมณีและเครื่องประดับญี่ปุ่นอย่างจริงจัง และสนับสนุนการยกระดับสินค้าและตราสินค้าของตนให้เข้ากับความต้องการเฉพาะของญี่ปุ่น เนื่องจากแต้มต่อทางภาษีที่ได้จากความตกลง JTEPA ไม่สูงมากนัก อีกทั้งประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ยังคงได้สิทธิประโยชน์จากโครงการ GSP ของญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ไทยได้แต้มต่อทาง

ภาษีเพียงประมาณร้อยละ 2 เทียบกับประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น นอกจากนั้น ในร่างความตกลงเปิดตลาดสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ภายใต้องค์การการค้าโลกได้ให้สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าที่จะลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ซึ่งหากประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกตกลงกันได้ตามนั้น แต้มต่อทางภาษีของไทยตามความตกลง JTEPA และ AJCEP ก็จะหมดลงไป ดังนั้น การแข่งขันในอนาคตอันใกล้ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับจึงไม่ใช่การแข่งขันกันด้วยราคาจากแต้มต่อทางภาษีอีกต่อไป

- ผู้ผลิตเครื่องประดับไทยควรใช้ประโยชน์จากความตกลงในการนำเข้าวัตถุดิบจากญี่ปุ่นโดยเฉพาะไข่มุกธรรมชาติจากญี่ปุ่น ซึ่งทำให้สามารถนำมาผลิตเป็นเครื่องประดับไข่มุกและส่งขายในตลาดอื่นๆ ได้ด้วยต้นทุนที่ถูกลง

อุตสาหกรรมอาหาร

- ในการทบทวนความตกลง JTEPA ภาครัฐควรเจรจาเร่งลดภาษีสำหรับสินค้าอาหารที่ใช้สิทธิประโยชน์น้อยจากแต้มต่อทางภาษีที่ต่ำ เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA พบว่าอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารเท่ากับร้อยละ 65.6 แม้สินค้าหลายรายการมีอัตราการใช้สิทธิเต็มร้อยละ 100 แต่ก็มีสินค้าอาหารบางรายการที่มีการใช้สิทธิต่ำ เช่น อาหารสุนัขและแมว ปลาหมึก เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ เป็นต้น สาเหตุที่อัตราการใช้สิทธิประโยชน์น้อยในบางรายการน่าจะเกิดจากแต้มต่อทางภาษีที่ไม่จูงใจ เช่น ปลาหมึกมีแต้มต่อทางภาษีเพียงร้อยละ 0.6 และบางสินค้าไม่ผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เช่น อาหารแมว เป็นต้น
- ภาครัฐควรจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การเผยแพร่กฎระเบียบ การจัดอบรมและสัมมนา ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการไทยเข้าใจมาตรฐานการนำเข้า การติดฉลากที่ถูกต้อง และการตรวจสอบสารเคมี ตลอดจนลักษณะเฉพาะของตลาดอาหารญี่ปุ่นที่เน้นความปลอดภัยด้านอาหารเป็นอย่างสูง เพื่อให้ผู้ผลิตและส่งออกไทยเพิ่มความเข้มงวดในเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคญี่ปุ่น และเร่งจัดทำโครงการความร่วมมือด้านความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) ให้เป็นรูปธรรมและตรงความต้องการของผู้ประกอบการให้เร็วที่สุด

- ส่งเสริมการพัฒนาห้องปฏิบัติการไทยให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ หรือสนับสนุนให้มีการตั้งห้องปฏิบัติการของญี่ปุ่นในไทย เพื่อให้สามารถตรวจสอบความปลอดภัยของอาหารได้อย่างรวดเร็ว และมีต้นทุนต่ำ

อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า

- ในการทบทวนความตกลง JTEPA ภาครัฐควรเจรจาเร่งลดภาษีให้เร็วขึ้นสำหรับสินค้าในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า เนื่องจาก สินค้าหลายรายการยังมีอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ต่ำ เนื่องจากการลดภาษีลงของญี่ปุ่นตามความตกลงที่มีอยู่จะใช้เวลาถึง 8 ปี ทำให้แต้มต่อทางภาษีในช่วงปีแรกๆ ไม่มากนัก
- ภาครัฐควรเตรียมความพร้อมในการดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าคุณภาพสูงจากญี่ปุ่นให้มาลงทุนในประเทศไทย เช่น โดยการพัฒนาแรงงานฝีมือและการออกแบบผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผู้ผลิตเครื่องหนังและรองเท้ารายใหญ่ของญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะไปลงทุนที่ต่างประเทศ เช่น ไทย เวียดนาม กัมพูชา จีน และนำเข้าจากประเทศเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

- ในการทบทวนความตกลง JTEPA คณะเจรจาควรเจรจาเร่งลดภาษีสินค้าในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ให้อยู่ในระดับเดียวกับอัตราภาษีตาม GSP (อัตราร้อยละ 0) แม้ว่าอัตราภาษีศุลกากรในกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 0 อยู่แล้ว แต่ก็มีสินค้าบางรายการที่ยังมีภาษีอยู่ โดยแต่เดิมผู้ประกอบการไทยสามารถใช้สิทธิตามโครงการ GSP ได้โดยอัตราภาษีเป็นร้อยละ 0 และตามความตกลง JTEPA และ AJCEP จะทยอยลดภาษีศุลกากรญี่ปุ่นลง 8 ปี และ 11 ปี จนเหลือร้อยละ 0 ตามลำดับ
- ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการศึกษาตลาดเฟอร์นิเจอร์ญี่ปุ่นในเชิงลึกและพัฒนาสินค้าให้เหมาะสมกับตลาดญี่ปุ่น เช่น ที่อยู่อาศัยญี่ปุ่นมีพื้นที่จำกัด ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นจึงมักนิยมเฟอร์นิเจอร์ที่มีขนาดเล็กกะทัดรัด มีประโยชน์ในการใช้สอยสูง คุณภาพดี และประณีตสวยงาม โดยไม้ที่ได้รับความนิยมชนิดหนึ่งก็คือไม้ยางพารา เพราะมีราคาถูก สวยงามและง่ายต่อการตกแต่ง โดยในส่วนของผู้ซื้อเฟอร์นิเจอร์สำนักงานรายใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น คือหน่วยงานรัฐบาลและธุรกิจเอกชน ซึ่งผู้ผลิตไม่เพียงแต่ต้องทำ

หน้าที่ผลิตและส่งสินค้าเท่านั้น แต่จะต้องเสนอบริการออกแบบและวางตำแหน่งเฟอร์นิเจอร์สำนักงานให้ด้วย นอกจากนั้น เฟอร์นิเจอร์สำหรับผู้สูงอายุก็กำลังเป็นที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจากโครงสร้างประชากรที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และความต้องการเฟอร์นิเจอร์ของญี่ปุ่นมักจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน เนื่องจากเป็นช่วงปลายปีงบประมาณเก่าต่อต้นปีงบประมาณใหม่ของญี่ปุ่น และเดือนเมษายนเป็นช่วงเปิดเทอมของโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น หากต้องการจะเข้าตลาดญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีศึกษาลักษณะตลาดอย่างถ่องแท้

กรอบที่ 7.1 สรุปแนวทางการปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรภาคอุตสาหกรรมของไทย

แนวทางการปรับโครงสร้างภาษี

- นำรายการภาษีที่อยู่นอกโครงสร้างภาษีเข้าสู่โครงสร้างภาษี
- เร่งลดภาษีสินค้าที่ยังมีภาษีสูงมาก
- ปรับโครงสร้างภาษีสู่ภาษีอัตราเดียวที่มีอัตราต่ำลงจนมีอัตราเฉลี่ยใกล้ศูนย์

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนวทางในการปรับโครงสร้างภาษีในระยะ 15 ปีข้างหน้าดังนี้

- รัฐบาลควรมีแผนการปฏิรูปโครงสร้างภาษีศุลกากร 15 ปี โดยกำหนดเป้าหมายว่าเมื่อครบ 15 ปี อัตราภาษีศุลกากรไทยจะเท่ากับศูนย์
- แผนการลดภาษีเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยหลังจากนำสินค้าที่อยู่นอกรายการภาษีเข้าสู่โครงสร้างภาษีนำเข้า 1-5-10 % เสร็จแล้วภายใน 3 ปี หลังจากนั้น โครงสร้างภาษีควรปรับเป็นระบบ 0-5-7 คือลดภาษีวัตถุดิบทุกชนิดให้เป็นศูนย์ วิธีนี้จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของไทย
- ควรลดภาษีสินค้าปลายน้ำเหลือ 7 % เพื่อลดอัตราคุ้มครองที่สูงให้ต่ำลง
- ควรลดขั้นบันไดภาษีให้เหลือ 1 ขั้นในเวลา 5-10 ปี กล่าวคือ ภายใน 5 ปี ปรับโครงสร้างภาษีเป็น 0-5-5 % และภายใน 10 ปี ปรับขั้นบันไดภาษีให้เหลือ 0-3-3%
- ขั้นสุดท้ายภายใน 15 ปี ประเทศไทยจะยกเลิกภาษีนำเข้าทุกชนิด แต่มีข้อยกเว้นสำหรับสินค้าบางชนิดที่มีความจำเป็นต้องใช้ภาษีนำเข้าเป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณการค้า เช่น
    - สินค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัย และความมั่นคง ก็อาจใช้ภาษีควบคู่ไปกับมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี เช่น SPS และ TBT และภาษีสรรพสามิต
    - อุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกในเชิงบวก (positive externalities) เช่น ยานยนต์
    - ข้อยกเว้นตามข้อตกลง FTA เช่น การที่ไทยไม่ลดภาษีรถยนต์ที่มีขนาดเครื่องยนต์เกิน 3 พันซีซี เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอด้านสถาบันและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิรูปโครงสร้างภาษีใน 3 ด้าน คือการจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบติดตามการลดภาษีนำเข้า ข้อเสนอมาตรการทางเลือกในการปรับตัวของอุตสาหกรรม และข้อเสนอเรื่องการศึกษาเพิ่มเติม โดยสามารถศึกษารายละเอียดได้จากรายงานดังกล่าว

ที่มา: สรุปจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) “โครงการศึกษาการปรับโครงสร้างอัตราภาษีศุลกากรในภาคอุตสาหกรรม” เสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ธันวาคม 2549.

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงต่างประเทศ (2549) **"เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น"** www.mfa.go.th/jtepa

ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ (2547) "**นโยบายและมาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของญี่ปุ่นกับผลกระทบและความพร้อมของไทย**" โครงการพัฒนาข้อเสนอการวิจัย เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภัทรพร เพ้งหลัง (2550) "**ผลิตภัณฑ์ในขอบข่าย JTEPA/MRA**" สำนักบริหารมาตรฐาน 1, สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ภัทรพร เพ้งหลัง (2550) "**การใช้ประโยชน์จาก JTEPA/MRA**" สำนักบริหารมาตรฐาน 1, สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

วีลาวัณย์ วรินทร์รักษ์ (2008) "**นโยบายและบทบาทของรัฐบาล**" ไทยแลนด์ Business Week, สิงหาคม 2551, หน้า 54-55

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2551) "**เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน: ปัจจัยลบรุมเร้า....ทั้งตลาดในประเทศ-ต่างประเทศ**" Current Issue ปีที่ 14 ฉบับที่ 2101 วันที่ 18 มกราคม 2551

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2551) "**การชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐ: ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้าไทย**" Current Issue ปีที่ 14 ฉบับที่ 2120 วันที่ 17 มีนาคม 2551

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2551) "**ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังไทยปี 51 เผชิญปัญหา: จากเศรษฐกิจโลกชะลอตัวเงินเฟ้อพุ่ง**" Current Issue ปีที่ 14 ฉบับที่ 2223 วันที่ 14 กรกฎาคม 2551

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2551) "**ความท้าทายของอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไทย: ปัญหาที่รอการแก้ไข**" Current Issue ปีที่ 14 ฉบับที่ 2071 วันที่ 15 พฤษภาคม 2551

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550) "**เสื้อผ้าสำเร็จรูปไทย: เร่งใช้ประโยชน์จากข้อตกลง JTEPA เพิ่มมูลค่าส่งออก**" Current Issue ปีที่ 13 ฉบับที่ 1982 วันที่ 27 เมษายน 2550

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550) "**อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์: ความสามารถในการแข่งขันลดลงจากการแข็งค่าของเงินบาท**" Current Issue ปีที่ 13 ฉบับที่ 1984 วันที่ 19 พฤษภาคม 2550

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550) "**เครื่องประดับแท้ไทยในตลาดสหรัฐฯ: ต้องรุกด้านคุณภาพ...ภายหลังถูกตัดสิทธิ์ GSP**" Current Issue ปีที่ 13 ฉบับที่ 1984 วันที่ 19 พฤษภาคม 2550

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550) "**เสื้อผ้าสำเร็จรูป: ผู้ผลิตเร่งปรับตัว...รับเงินบาทแข็งค่า**" Current Issue ปีที่ 13 ฉบับที่ 2018 วันที่ 27 กรกฎาคม 2550

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2550) "**รองเท้ากีฬา: พิษค่าเงิน ต้นทุนเพิ่มสู้จีนและเวียดนามไม่ได้**" Current Issue ปีที่ 13 ฉบับที่ 2022 วันที่ 3 สิงหาคม 2550

ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2547) **"โครงการจัดทำระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมเครื่องหนังผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มและอัญมณีและเครื่องประดับ**" เสนอต่อสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ (2551) "**ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (2550-2554)**" รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (2548) "**โครงการพัฒนาฐานข้อมูลอุตสาหกรรมเชิงเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Benchmarking)**" รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551). **โครงการการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการเปิดเสรี ระยะที่ 2**, รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) "**โครงการวิจัยข้อสังเกตต่อร่างความตกลง JTEPA**" เสนอต่อสำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น, กระทรวงการต่างประเทศ. www.mfa.go.th/jtepa

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549ก) "**โครงการการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการเปิดเสรี ระยะที่ 1**", รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549ข) "**โครงการศึกษาการปรับโครงสร้างอัตราภาษีศุลกากรในภาคอุตสาหกรรม**" เสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ธันวาคม 2549

สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2549) "**การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันอัญมณีและเครื่องประดับไทยในตลาดโลก**" ธันวาคม 2549

สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2549) "**การศึกษามาตรการทางการค้าที่มิใช่ภาษีที่ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทย**" ธันวาคม 2549

สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2549) "**ตลาดอัญมณีและเครื่องประดับญี่ปุ่น**" ธันวาคม 2549

สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย (2550) "**โครงการจัดทำข้อมูลอุตสาหกรรมเชิงเปรียบเทียบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า**" รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สถาบันอาหาร (2548) "**โครงการพัฒนาฐานข้อมูลอุตสาหกรรมเชิงเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (competitive benchmarking) สาขาอาหาร**" เสนอสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน "**บอร์ดบีโอไอวางกรอบส่งเสริมกิจการผลิตเหล็กต้นน้ำปูทางไทยเป็นศูนย์กลางผลิตเหล็กคุณภาพสูงในอาเซียน**" ข่าวสำหรับสื่อมวลชน ฉบับที่ 171/2550 วันที่ 13 พฤศจิการยน 2550

สำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) "**ตลาดสินค้าเครื่องประดับและอัญมณีในประเทศญี่ปุ่น**" รายงานการตรวจสอบตลาด www.thaiceotokyo.jp/thai/

สำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) "**ตลาดสินค้าเครื่องหนังในประเทศญี่ปุ่น**" รายงานการตรวจสอบตลาด www.thaiceotokyo.jp/thai/

สำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) "**ตลาดสินค้าเฟอร์นิเจอร์ในประเทศญี่ปุ่น**" รายงานการตรวจสอบตลาด www.thaiceotokyo.jp/thai/

สำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2007) "**ตลาดสินค้าอาหารในประเทศญี่ปุ่น**" รายงานการตรวจสอบตลาด www.thaiceotokyo.jp/thai/

สำนักงานส่งเสริมการค้าฯ ณ กรุงโตเกียว (2549) "**ตลาดสินค้ารองเท้าในประเทศญี่ปุ่น**" รายงานการตรวจสอบตลาด www.thaiceotokyo.jp/thai/

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2545) "**โครงการจัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมรายสาขา (สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ)**" เสนอสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

อัญชนา ทฤษฎีคุณ (2008) "**ขีดจำกัดของแฟชั่นไทยกับขีดความสามารถของผู้นำแฟชั่นโลก**" ไทยแลนด์ Business Week สิงหาคม 2551

เอกสารความตกลงการค้าเสรี (FTA text)

ความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและญี่ปุ่นสำหรับความเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (JTEPA)

ความตกลงเพื่อการปฏิบัติตามระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นตามข้อ 12 ของความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและญี่ปุ่นสำหรับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

แถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น

ฐานข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ฐานข้อมูลอัตราภาษีนำเข้าของ TRAIN (Trade Analysis Information System) โดย UNCTAD (จาก WITS Database)

ฐานข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของ COMTRADE (Commodity Trade) โดย UNSD (United Nations Statistical Division) (จาก WITS Database)

ตัวแปลง (convertor) รหัสการจัดกลุ่มสินค้าจากรหัส HS 6 พิกัดเป็นกลุ่มสาขาการผลิต 42 สาขา โดย GTAP (Global Trade Analysis Project)

ภาษาอังกฤษ

Ando, Mitsuyo (2007), "**Impacts of Japanese FTAs/EPAs: Post Evaluation from the Initial Data**", RIETI Discussion Paper Series 07-E-041, June 2007.

ASEAN-Japan Center (2007) "**ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 20**07"

www.**asean**.or.jp/eng/

JETRO (2008), "**2007 Survey of Japanese Firms in Asia**", Asia & Oceania Div. and China & North Asia Div., Overseas Research Dept., Japan External Trade Organization (JETRO), February 2008

JETRO (2007) "**Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia – ASEAN and India**" www.jetro.go.jp

JETRO (2006) "**JETRO Report Examines Effects of Japan-Mexico EPA One Year After its Entry into Force**" www.jetro.go.jp

Kee , Hiau Looi, et al. (2008) "**Estimating trade restrictiveness indices**", Policy Research Working Paper Series 3840, World Bank., Japan 2008.

http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:21085342~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html

METI (2007) "**White Paper on International Economy and Trade 2007**", Ministry of Economy, Trade and Industry. www.meti.go.jp

Okayama, Hidehiro (2007) "**Use of Preferential Treatment Under FTA**", Tokyo Chamber of Commerce and Industry, RIETI Policy Symposiym, March 2007.

Sitthichai Promsuwon (2008) "**Third-country reinvoicing may make strong rules under FTA**", The Nation, June 18,2008

Takahashi and Urata (2008) "**On the Use of FTAs by Japanese Firms**", Research Institute of Economy (RIETI), Trade and Industry , Discussion papers no.08002,Jan 2008.

WTO (2007) "Trade Policy Review: Japan 2007", www.wto.org

WTO (2007) "Trade Policy Review: Thailand 2007", www.wto.org

WTO (2007) "Trade Profiles 2007", www.wto.org

WTO (2006) "Trade Policy Review – Japan" World Trade Organization. www.wto.org

ภาคผนวกที่ 1

การลดภาษีตามความตกลง JTEPA สำหรับสินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญของไทยที่ค้ากับประเทศญี่ปุ่น

ตารางภาคผนวกที่ 1.1 สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปญี่ปุ่นปี 2006

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	ส่งออกไปญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ของญี่ปุ่นปี 2006 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 8	ปี 10	ปี 15	ปี 16
1	854229	วงจรรวมที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์	674,823	4.13	CTSH หรือ 40%	0	0						
2	400121	ยางแผ่นรมควัน	552,149	3.38	CTSH	0	0						
3	160232*	ไก่ชนิดแกลลัสเมสติกัส	470,992	2.88	CTSH	0-21.30							
		เครื่องใน ตับ ชิ้นส่วน					0						
		อื่นๆ มีเนื้อ และส่วนอื่นของสัตว์ จำพวกโค กระบือ หรือสุกร					R1 (เจรจาในปีที่ 5)						
		อื่นๆ					5.5	4.5	3.5	3	3	3	3
4	400129	ยางแผ่นอื่นๆ	446,236	2.73	CTSH หรือ 40% หรือ CR	0	0						
5	854210	วงจรรวมที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์	446,194	2.73	CTSH หรือ 40%	0	0						
6	271011*	น้ำมันเบาและสิ่งปรุงแต่ง	408,740	2.50	CTSH หรือ CR	0-3.9, บางสินค้า 493-1240 yen/kl							
		แอลคีลีนผสมด้วยวิธีโพลีเมอร์ไรเซชั่นที่อุณหภูมิต่ำมาก, เคโรซีน, พาราฟีนปกติ, น้ำมันดีเซลหมุนรอบเร็ว, อื่นๆ					0						
7	847170	หน่วยเก็บข้อมูล	381,693	2.34	CTSH หรือ 40%	0	0						
8	847160	หน่วยรับเข้าหรือส่งออก	320,908	1.96	CTSH หรือ 40%	0	0						
9	761010	ประตู หน้าต่าง	236,878	1.45	CTSH หรือ 40%	0-3	0						
10	852990	ส่วนประกอบที่ใช้แล้วของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (กล้อง จอ แผงวงจร)	236,847	1.45	CTSH หรือ 40%	0	0						
11	900211	เลนส์สำหรับกล้องถ่าย	228,520	1.40	CTSH หรือ 40%	0	0						
12	841821	ตู้เย็นแบบคอมเพรสชัน	219,075	1.34	CTSH หรือ 40%	0	0						
13	160520*	กุ้งบรรจุภาชนะ	214,606	1.31	CTSH**	4.8-5.3							

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	ส่งออกไปญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ของญี่ปุ่นปี 2006 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 8	ปี 10	ปี 15	ปี 16
		รมควัน ต้มน้ำ หรือน้ำเกลือแช่เย็น แช่เย็นจนแข็ง ทำให้เค็ม แช่น้ำเกลือ หรือ ทำให้แห้ง					0						
		มีข้าว					X (ตัดออกการเจรจา)						
		อื่นๆ					0						
14	854430	ชุดสายไฟจุดระเบิด	211,701	1.30	CTSH หรือ 40%	0-5.8	0						
15	853400	วงจรพิมพ์	200,957	1.23	CTSH หรือ 40%	0	0						
16	230910*	อาหารสุนัขหรือแมว	186,394	1.14	40%	0% บางสินค้า 36 ถึง 59.5 เยนบวก 6 เยนทุกร้อยละ 1 ที่เกินร้อยละ10 โดยน้ำหนัก แลคโตสที่บรรจุอยู่							
		มีแลคโตสไม่น้อยกว่าร้อยละ10 โดยน้ำหนัก					ต่อกก, 54.09 เยนบวก5.45 เยนทุกร้อยละ 1 ที่เกินร้อยละ10 โดยน้ำหนักของแลคโตสที่บรรจุอยู่ (ทยอยลดภาษีลงทุกๆ ปี)					0	
		บรรจุภาชนะอัดลม ไม่มากกว่า10 กิโลกรัมต่อภาชนะ					0						
		อื่นๆ					16.36 เยนต่อกก, (ทยอยลดภาษีทุกปี)					0	
17	030613	กุ้ง (กุลาดำ ก้ามกราม ขาว)	172,420	1.06	CTH	1	0						
18	030749*	ปลาหมึกแช่เย็นหรือใส่เกลือ	166,491	1.02	CTH	3.5-15							
		มองโก อิกะ					2.9	1.8	0.6	0			
		อื่นๆ					X (ตัดออกการเจรจา)						
19	690912	ผลิตภัณฑ์เซรามิก	159,661	0.98	CTH หรือ 40%	0	0						
20	851650	เตาอบไมโครเวฟ	158,122	0.97	CTSH หรือ 40%	0	0						
21	852290	ชุดประกอบแผงวงจรพิมพ์สำหรับเครื่องบันทึกเสียง	156,450	0.96	CTSH หรือ 40%	0	0						

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	ส่งออกไปญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ของญี่ปุ่นปี 2006 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 8	ปี 10	ปี 15	ปี 16
22	170111*	น้ำตาลที่ได้จากอ้อย	152,587	0.93	CTH หรือ 40%	0% , สำหรับบางสินค้า 21.5-35.3 เยนต่อ กก.	R4 (เจรจาในปีที่ 5 หรือเมื่อตกลงกันได้ขึ้นอยู่กับเวลาที่เร็วกว่า)						
23	847180	หน่วยอื่นๆ ของเครื่องประมวลผล	146,778	0.90	CTSH หรือ 40%	0	0						
24	841430	เครื่องอัดที่ใช้ในเครื่องทำความเย็น	143,275	0.88	CTSH หรือ 40%	0	0						
25	870899	ส่วนประกอบยานยนต์	133,081	0.81	CTH หรือ 40%	0	0						
26	851721	เครื่องโทรศัพท์	130,162	0.80	CTSH หรือ 40%	0	0						
27	900150	เลนส์แว่นตาทำด้วยวัตถุอื่นๆ	128,053	0.78	CTH หรือ 40%	0	0						
28	392321	จุก ฝา ถุง ทำด้วยโพลิเมอร์ของเอทิลีน	127,453	0.78	CTSH หรือ 40% หรือ CR	3.9	0						
29	940360	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ ทำด้วยไม้	116,817	0.71	CTSH หรือ 40%	0	0						
30	852110	เครื่องบันทึกหรือถอดวิดีโอ	113,977	0.70	CTSH หรือ 40%	0	0						
31	841510	เครื่องปรับอากาศ	106,101	0.65	CTSH หรือ 40%	0	0						
32	852721	เครื่องรับสำหรับวิทยุกระจายเสียง	103,189	0.63	CTH หรือ 40%	0	0						
33	870821	กันชนและส่วนประกอบ	101,309	0.62	CTH หรือ 40%	0	0						
34	740400	เศษที่เป็นทองแดง	99,708	0.61	CTSH หรือ 40%	0	0						
35	350510*	เดกซ์ทริน	98,854	0.61	CTH	6.80%, สำหรับบางสินค้า21.3% or 25.50 yen/kg							
		เอสเตอริไฟด์สตาร์ชและสตาร์ชอื่นๆ					Q7 (โควตาปลอดภาษีปริมาณโควตา 2 แสนตันในแต่ละปี)						
		อื่นๆ					R1 (เจรจาในปีที่ 5)						
36	854129	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	97,402	0.60	CTSH หรือ 40%	0	0						
37	030490*	ปลาชอร์ดฟิส ทูธฟิช ปลานิชชิน ปลาทาระ ปลาบูริ ปลาซาบะ ปลาอิวาชิ ปลาอายิ	96,554	0.59	CTH	2-10	X (ตัดออกการเจรจา)						

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	ส่งออกไปญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ของญี่ปุ่นปี 2006 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 8	ปี 10	ปี 15	ปี 16
		บาราคูทะ สัตว์ทะเลที่ใช้เป็นอาหารและชิชาโมะ					0						
		ปลาบลูฟินทูนา					R1 (เจรจาในปีที่ 5)						
		ปลาฟูกุ					3.1	2.2	1.3	0			
		ปลาอิโทโยริ					2						
		ปลาเซาต์เทิร์นบลูฟินทูน่า					X (ตัดออกการเจรจา)						
		อื่นๆ					2.9	1.8	0.6	0			
38	160414*	ปลาทูนา	94,939	0.58	CTSH (ยกเว้นจาก chapter 3)	9.6							
		ปลาสคิปแจ็กบรรจุภาชนะอัดลม					5.3	3.2	1.1	0			
		ปลาสคิปแจ็ก ต้ม และแห้ง					6	3.6	1.2	0			
		อื่นๆ					8	4.8	1.6	0			
39	901890	อุปกรณ์ที่ใช้ทางทันตกรรม	94,652	0.58	CTSH	0	0						
40	853650	สวิตซ์อื่นๆ	93,050	0.57	CTSH หรือ 40%	0	0						
41	851711	เครื่องโทรศัพท์แบบใช้สาย	87,891	0.54	CTSH หรือ 40%	0	0						
42	845012	เครื่องจักรอื่นๆ ที่มีเครื่องทำให้แห้งโดยวิธีหมุนเหวี่ยง	85,790	0.53	CTSH หรือ 40%	0	0						
43	847330	แผงวงจรพิมพ์ที่ประกอบแล้ว	85,599	0.52	CTSH หรือ 40%	0	0						

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	ส่งออกไปญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ของญี่ปุ่นปี 2006 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 8	ปี 10	ปี 15	ปี 16
44	850110	มอเตอร์แบบขั้น	84,452	0.52	CTH หรือ 40%	0	0						
45	853690	ตัวขั้วต่อสำหรับสายไฟฟ้าและเคเบิลกล่องชุมสายโทรศัพท์	83,238	0.51	CTSH หรือ 40%	0	0						
46	840999	คาร์บูเรเตอร์ เสื้อสูบ ลูกสูบ	82,683	0.51	CTSH หรือ 40%	0	0						
47	392690	ของอื่นๆ ทำด้วยพลาสติก	81,786	0.50	CTSH หรือ 40% หรือ CR	0-3.9	0						
48	390760	โพลิ (แล็กติกแอซิด)	79,044	0.48	CTSH หรือ 40% หรือ CR	3.1	0						
49	732690	หางเสือสำหรับเรือ รางรับน้ำ ปลอกยางสำหรับท่อเหล็ก	76,593	0.47	CTSH หรือ 40%	0	0						
50	730890	สิ่งก่อสร้างอื่นๆ (ท่อนำ ท่อวางสายใต้ดิน รางสำหรับเรือ)	74,531	0.46	CTH หรือ 40%	0	0						
		รวม	9,249,405	56.6									
		มูลค่าส่งออกไทยไปญี่ปุ่นรวม	16,338,852	100									

ที่มา: คณะผู้วิจัย โดยข้อมูลการค้าระหว่างประเทศและอัตราภาษี MFN จาก WITS, การลดภาษีและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจากความตกลง JTEPA

หมายเหตุ: * ในสินค้านี้ยังมีสินค้าย่อยอื่นๆ ในระดับ 10 พิกัดที่อาจมีอัตราภาษีและการลดภาษีตามความตกลงที่แตกต่างกันซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในตารางการลดภาษีตามความตกลง

** การเปลี่ยนเป็นประเภทย่อย 1605.20 จากตอนอื่นใด โดยมีเงื่อนไขว่า ในกรณีที่มีการใช้วัสดุที่ไม่ได้ถิ่นกำเนิดในตอนที่ 3 วัสดุที่ไม่ได้ถิ่นกำเนิดแต่ละชนิดนั้น ได้มาโดยการทำประมงในประเทศที่ไม่ใช่คู่ภาคีซึ่งเป็นประเทศสมาชิกของอาเซียน หรือได้มาโดยเรือประมงที่จดทะเบียนและแล่นภายใต้ธงของประเทศที่ไม่ใช่คู่ภาคีซึ่งเป็นประเทศสมาชิกของอาเซียน จากทะเลที่อยู่นอกทะเลอาณาเขตของประเทศที่ไม่ใช่คู่ภาคีนั้น

ตารางภาคผนวกที่ 1.2 สินค้านำเข้าที่สำคัญของไทยจากญี่ปุ่นปี 2006

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	นำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ไทบปี 2005 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 7	ปี 9	ปี 10	ปี11
1	854290	ส่วนประกอบวงจรรวม	1,311,548	5.09	CTSH หรือ 40%	0	0						
2	870899	ส่วนประกอบยานยนต์	1,298,891	5.04	CTH หรือ 40%	30	20			20 หรือ 0 (หมายเหตุ 13) **			
3	854229	วงจรรวมที่ใช้ในทางอิเล็กทรอนิกส์	878,349	3.41	CTSH หรือ 40%	0	0						
4	721049*	ผลิตภัณฑ์เหล็กรีด ชุบหรือเคลือบ	521,473	2.02	CTH หรือ 40%	9	7	5	5	5	2.5	0	
5	732690	ของทำด้วยลวดเหล็กหรือลวดเหล็กกล้า	460,472	1.79	CTSH หรือ 40%	10	15	15	15	15	7.5	0	
6	840820*	เครื่องยนต์สันดาปภายใน	459,045	1.78	CTSH หรือ 40%	10							
		ของที่ใช้สำหรับยานยนต์ รถแวน รถปิกอัพ - นำเข้าสำหรับใช้ในการประกอบยานยนต์ตามประเภทที่ 87.02 - 87.05					20				20 หรือ 0 (หมายเหตุ 14) ***		
		- อื่นๆ					20						
		- อื่นๆ - สำหรับใช้ในการประกอบยานยนต์ตามประเภทที่ 87.02 - 87.05					15				15 หรือ 0 (หมายเหตุ 14) ***		
7	720810	เหล็กแผ่นรีดร้อน	420,261	1.63	CTSH หรือ 40%	5	5						
8	392690	ของอื่นๆ ทำด้วยพลาสติก (อุปกรณ์นิรภัย เบาะ สายพาน)	418,755	1.63	CTH หรือ 40% หรือ CR	20	27.27	21.8	16.36	10.9	5.45	2.73	0

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	นำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ไทยปี 2005 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 7	ปี 9	ปี 10	ปี11
9	840999*	ส่วนประกอบยานยนต์ (คาร์บูเรเตอร์ เสื้อสูบ)	389,718	1.51	CTSH หรือ 40%	10							
		- นำเข้าสำหรับใช้ในการประกอบยานยนต์ตามประเภทที่ 87.02 - 87.05					15				15 หรือ 0 (หมายเหตุ 14) ***		
		- - อื่นๆ					15						
10	847950	เครื่องจักร หุ่นยนต์ที่ใช้ในอุตสาหกรรม	337,346	1.31	CTSH หรือ 40%	1	0						
11	720826*	เหล็กแผ่นรีดร้อน	328,875	1.28	CTSH หรือ 40%	5	5						0
12	847330	ส่วนประกอบเครื่องจักร	269,092	1.04	CTSH หรือ 40%	0	0						
13	903180	เครื่องอุปกรณ์สำหรับใช้ทดสอบเคเบิล	239,493	0.93	CTSH หรือ 40%	3	2.5	1.5	0.5	0			
14	853690	เครื่องอุปกรณ์อื่นๆ (ขั้นต่อเคเบิล กล่องชุมสายโทรศัพท์)	229,425	0.89	CTSH หรือ 40%	10	7.5	2.5	0				
15	853400	วงจรพิมพ์	227,737	0.88	CTSH หรือ 40%	0	7.5	2.5	0				
16	853710	แป้น แผง คอนโซลเพื่อควบคุมไฟฟ้า	224,660	0.87	CTSH หรือ 40%	10	15			15 หรือ 0 (หมายเหตุ 13) **			
17	870600	แชสซีส์ที่มีเครื่องยนต์ติดตั้ง	213,016	0.83	CTH หรือ 40%	30	28.18	24.5	20.91	17.2	13.6	11.8	10

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	นำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ไทยปี 2005 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 7	ปี 9	ปี 10	ปี11
18	840991*	ส่วนประกอบเครื่องยนต์ - - เหมาะสำหรับใช้เฉพาะหรือส่วนใหญ่ใช้กับเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบที่จุดระเบิดด้วยประกายไฟ	205,582	0.80	CTSH หรือ 40%	10							
		- นำเข้าสำหรับใช้ในการประกอบยานยนต์ตามประเภทที่ 87.02 - 87.05					15				15 หรือ 0 (หมายเหตุ 14)***		
		- อื่นๆ					15						
19	854340	เครื่องสร้างแรงดันสูงสำหรับรั้วไฟฟ้า	203,738	0.79	CTSH หรือ 40%	10	11.25	3.75	0				
20	720918*	เหล็กแผ่นรีดเย็น	194,559	0.76	CTH หรือ 40%	7	6	5	5	5	2.5	0	
		- ชั้นคุณภาพเหล็กทีเอ็มบีพี					0						
21	870840*	กระปุกเกียร์และส่วนประกอบ	183,214	0.71	CTSH หรือ 40%	30							
		- สำหรับใช้ในการประกอบยานยนต์ตามประเภทที่87.02 - 87.05					20			20 หรือ 0 (หมายเหตุ 13) **			
		- อื่นๆ					30						
22	854260	วงจรรวมไฮบริด	182,089	0.71	CTSH หรือ 40%	0	0						
23	300670	เยลปรุงแต่งใช้ในทางการแพทย์	175,070	0.68	CTSH หรือ 40% หรือ CR	5	4.17	2.5	0.83	0			
24	870210*	เครื่องยนต์สันดาปภายใน	161,190	0.63	40%	40							
		- - - มีที่นั่งตั้งแต่สามสิบที่นั่งขึ้นไป					0						
		- - - อื่น ๆ					38.18	34.5	30.9	27.2	23.6	21.8	20
25	870190	แทรกเตอร์ใช้ในทางเกษตรอื่นๆ	159,041	0.62	CTH หรือ 40%	5	20						

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	นำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ไทบปี 2005 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 7	ปี 9	ปี 10	ปี11
26	852110	เครื่องบันทึกหรือถอดวิดิโอแบบแทปแม่เหล็ก	152,760	0.59	CTSH หรือ 40%	10	16.67	10	3.33	0			
27	853120	แผงสัญญาณที่มีอุปกรณ์ซึ่งทำด้วยผลึกเหลว	146,451	0.57	CTSH หรือ 40%	0	0						
28	848071	หีบแบบหล่อสำหรับงานหล่อโลหะ	144,943	0.56	CTSH หรือ 40%	5	4.17	2.5	0.83	0			
29	854110	ไดโอด	144,332	0.56	CTSH หรือ 40%	0	0						
30	731815	ตะปูควง แป้นเกลียว	140,840	0.55	CTH หรือ 40%	10	15				7.5	0	
31	710812	ทองคำยังไม่ขึ้นรูป	139,963	0.54	CTSH หรือ 40%	0	0						
32	847710	เครื่องหล่อแบบชนิดใช้หัวฉีด	130,563	0.51	CTSH หรือ 40%	5	4.17	2.5	0.83	0			
33	870829	ส่วนประกอบยานยนต์	130,441	0.51	CTH หรือ 40%	30	20	20	20	20 หรือ 0 (หมายเหตุ 13) **			
34	903289	อุปกรณ์สำหรับควบคุมอัตโนมัติ	127,696	0.50	CTSH หรือ 40%	10	8.33	5	3.33	0			
35	820720	แม่พิมพ์ (ดาย) สำหรับดึงหรืออัดรีด	122,471	0.48	CTH หรือ 40%	10	8.33	5	1.67	0			
36	401699*	กระเบื้องติดผนัง ลูกกระสงสำหรับประมง	116,665	0.45	CTSH หรือ 40% หรือ CR	30							
		- - - กระเบื้องติดผนัง					26.67	20	13.3	6.67	0		
		- - - อื่น ๆ					13.33	0					
37	740990	แผ่นบางทำด้วยทองแดง	111,201	0.43	CTH หรือ 40%	5	3.33	0					
38	852330	บัตรที่มีแถบแม่เหล็กประกอบอยู่ด้วย	110,042	0.43	CTH หรือ 40%	10	12.5	7.5	2.5	0			
39	290723	ไอโซโพลพิลิดีนไดฟีนอล	108,213	0.42	CTSH หรือ 40% หรือ CR	1	0						
40	721030	เหล็กรีดเคลือบ	105,118	0.41	CTSH หรือ 40%	9	7	5			2.5	0	
41	761691	ของอื่นๆ ทำด้วยอะลูมิเนียม	104,892	0.41	CTH หรือ 40%	10	8.33	5	1.67	0			

ลำดับที่	รหัส HS	สินค้า	นำเข้าจากญี่ปุ่นปี 2006		กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า	ภาษี MFN ภาษี MFN ไทบปี 2005 (6 พิกัด) %	ตารางเวลาการลดภาษีตามความตกลง JTEPA						
			มูลค่า (พันUS$)	สัดส่วน (%)			ปี 1	ปี 3	ปี 5	ปี 7	ปี 9	ปี 10	ปี11
42	721491*	ท่อนหรือเส้นอื่นๆ ทำด้วยเหล็ก	104,190	0.40	CTSH หรือ 40%	5	5	5	5	5	2.5	0	
43	292610	อะคลิโลไนไทรล์	102,277	0.40	CTH หรือ 40%	1	0						
44	284690	สารประกอบของโลหะแรร์เอิร์ท	96,669	0.38	CTH หรือ 40% หรือ CR	1	0						
45	850231	ชุดกำเนิดไฟฟ้าขับด้วยกำลังลม	96,102	0.37	CTH หรือ 40%	10	12.5	7.5	2.5	0			
46	391990	แผ่นบาง ฟิล์มอื่นๆ	95,769	0.37	CTH หรือ 40% หรือ CR	17.5	27.27	21.8	13.6	8.1	2.7	0	
47	854129	ไดโอด ทรานซิสเตอร์อื่นๆ	94,276	0.37	CTSH หรือ 40%	0	0						
48	853650	สวิตซ์อื่นๆ	93,494	0.36	CTSH หรือ 40%	10	8.33	5.00	1.67	0			
49	852320	จานแม่เหล็ก	88,499	0.34	CTSH หรือ 40%	0	0						
50	870839	เบรกและเซอร์โวเบรก	87,262	0.34	CTH หรือ 40%	30	20			20 หรือ 0 (ภายใต้หมายเหตุ 13)**			
		รวม	12,587,767	48.9									
		มูลค่านำเข้าไทยจากญี่ปุ่นรวม	25,755,218	100									

ที่มา: คณะผู้วิจัย โดยข้อมูลการค้าระหว่างประเทศและอัตราภาษี MFN จาก WITS, การลดภาษีและกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าจากความตกลง JTEPA

หมายเหตุ * ในสินค้านี้ยังมีสินค้าย่อยอื่นๆ ในระดับ 10 พิกัดที่อาจมีอัตราภาษีและการลดภาษีตามความตกลงที่แตกต่างกันซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในตารางการลดภาษีตามความตกลง

** หมายเหตุ 13 คือ อัตราศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 ตั้งแต่วันแรกของปีที่ 6 ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ไม่ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010 หรือสิบสองเดือนหลังจาก AFTA เสร็จสมบูรณ์ ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010

*** หมายเหตุ 14 คืออัตราศุลกากรจะต้องเป็นร้อยละ 0 ตั้งแต่วันแรกของปีที่ 8 ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ไม่ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010 หรือสามสิบหกเดือนหลังจาก AFTA เสร็จสมบูรณ์ในกรณีที่ AFTA เสร็จสมบูรณ์ช้ากว่าวันที่ 31 มีนาคม 2010

ภาคผนวกที่ 2

ภาพรวมการค้าและอัตราภาษีของไทยและญี่ปุ่น
ก่อนที่ความตกลง JTEPA จะมีผลบังคับใช้

ตารางภาคผนวกที่ 2.1 มูลค่าการค้าในตลาดหลักของญี่ปุ่นและอาเซียนปี 1980 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

		โลก	ญี่ปุ่น	สหรัฐ	สหภาพยุโรป	จีน	เกาหลีใต้	อาเซียน	อื่น ๆ
ญี่ปุ่น	**ส่งออก**	**130,435**	**-**	**31,910**	**18,217**	**5,109**	**5,393**	**13,549**	**56,257**
	นำเข้า	**141,284**	**-**	**24,567**	**8,357**	**4,346**	**3,040**	**24,735**	**76,239**
อาเซียน	**ส่งออก**	**71,732**	**21,176**	**11,660**	**8,963**	**698**	**1,102**	**12,437**	**15,695**
	นำเข้า	**65,600**	**14,416**	**9,869**	**8,541**	**1,757**	**1,074**	**9,415**	**20,528**
บรูไน	ส่งออก	4,589	3,253	395	1	-	-	585	356
	นำเข้า	573	136	115	116	11	1	150	45
อินโดนีเซีย	ส่งออก	21,909	10,793	4,303	1,433	-	294	2,761	2,325
	นำเข้า	10,837	3,413	1,409	1,470	197	234	1,400	2,714
ลาว	ส่งออก	23	5	1	1	-	0	4	12
	นำเข้า	123	14	0	22	-	1	70	17
มาเลเซีย	ส่งออก	12,960	2,958	2,119	2,279	217	232	2,943	2,182
	นำเข้า	10,821	2,471	1,632	1,706	253	202	1,807	2,750
พม่า	ส่งออก	415	41	2	51	5	1	113	202
	นำเข้า	785	343	39	160	29	10	65	139
ฟิลิปปินส์	ส่งออก	5,787	1,540	1,594	1,012	45	203	389	1,004
	นำเข้า	8,295	1,651	1,951	888	221	145	559	2,280
สิงคโปร์	ส่งออก	19,377	1,560	2,424	2,481	307	289	4,464	**7,852**
	นำเข้า	24,013	4,311	2,389	2,698	629	274	4,164	**8,548**
ไทย	**ส่งออก**	**6,501**	**982**	**823**	**1,689**	**124**	**49**	**1,157**	1,678
	นำเข้า	**9,213**	**1,952**	**1,332**	**1,231**	**417**	**198**	**1,119**	2964
เวียดนาม	ส่งออก	171	44	-	16	-	4	21	85
	นำเข้า	940	125	1	251	-	10	81	472

ที่มา: ASEAN-Japan Center (2007) “ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 2007”

ตารางภาคผนวกที่ 2.2 สัดส่วนการค้าในตลาดหลักของญี่ปุ่นและอาเซียนปี 1980 (ร้อยละ)

		โลก	ญี่ปุ่น	สหรัฐ	สหภาพยุโรป	จีน	เกาหลีใต้	อาเซียน	อื่น ๆ
ญี่ปุ่น	**ส่งออก**	**100**	**-**	**24.5**	**14.0**	**3.9**	**4.1**	**10.4**	**43.1**
	นำเข้า	**100**	**-**	**17.4**	**5.9**	**3.1**	**2.2**	**17.5**	**54.0**
อาเซียน	**ส่งออก**	**100**	**29.5**	**16.3**	**12.5**	**1.0**	**1.5**	**17.3**	**21.9**
	นำเข้า	**100**	**22.0**	**15.0**	**13.0**	**2.7**	**1.6**	**14.4**	**31.3**
บรูไน	ส่งออก	100	70.9	8.6	0.02	-	-	12.7	7.8
	นำเข้า	100	23.7	20.0	20.3	1.8	0.2	26.1	7.8
อินโดนีเซีย	ส่งออก	100	49.3	19.6	6.5	-	1.3	12.6	10.6
	นำเข้า	100	31.5	13.0	13.6	1.8	2.2	12.9	25.0
ลาว	ส่งออก	100	23.0	3.9	5.1	-	0.004	17.2	50.8
	นำเข้า	100	11.2	0.2	17.6	-	0.6	56.9	13.6
มาเลเซีย	ส่งออก	100	22.8	16.4	17.6	1.7	2.0	22.7	16.8
	นำเข้า	100	22.8	15.1	15.8	2.3	1.9	16.7	25.4
พม่า	ส่งออก	100	9.9	0.5	12.2	1.2	0.2	27.3	48.6
	นำเข้า	100	43.7	5.0	20.3	3.7	1.3	8.3	17.7
ฟิลิปปินส์	ส่งออก	100	26.6	27.5	17.5	0.8	3.5	6.7	17.3
	นำเข้า	100	19.9	23.5	10.7	2.7	1.8	6.7	34.7
สิงคโปร์	ส่งออก	100	8.1	12.5	12.8	1.6	1.5	23.0	40.5
	นำเข้า	100	18.0	14.1	11.2	2.6	1.1	17.3	35.6
ไทย	**ส่งออก**	**100**	**15.1**	**12.7**	**26.0**	**1.9**	**0.8**	**17.8**	**25.8**
	นำเข้า	**100**	**21.2**	**14.5**	**13.4**	**4.5**	**2.1**	**12.1**	**32.2**
เวียดนาม	ส่งออก	100	26.0	-	9.3	-	2.6	12.4	49.8
	นำเข้า	100	13.3	0.1	26.7	-	1.0	8.6	50.2

ที่มา: ASEAN-Japan Center (2007) “ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 2007”

ตารางภาคผนวกที่ 2.3 มูลค่าการค้าในตลาดหลักของญี่ปุ่นและอาเซียนปี 2006 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

		โลก	ญี่ปุ่น	สหรัฐ	สหภาพยุโรป	จีน	เกาหลีใต้	อาเซียน	อื่น ๆ
ญี่ปุ่น	**ส่งออก**	**646,779**	**-**	**147,230**	**94,083**	**92,789**	**50,290**	**76,434**	**185,953**
	นำเข้า	**578,694**	**-**	**69,329**	**59,754**	**118,444**	**27,385**	**80,197**	**223,586**
อาเซียน	**ส่งออก**	**780,922**	**82,631**	**109,985**	**100,923**	**66,071**	**29,242**	**194,333**	**197,735**
	นำเข้า	**699,410**	**83,152**	**68,542**	**68,679**	**81,207**	**34,238**	**184,394**	**179,198**
บรูไน	ส่งออก	6,625	2,067	523	199	196	884	1,730	1,027
	นำเข้า	2,047	111	53	291	110	83	1,165	234
อินโดนีเซีย	ส่งออก	115,279	22,015	13,038	13,867	8,746	8,908	23,045	25,660
	นำเข้า	91,534	8,108	3,386	6,934	10,403	3,542	37,983	21,179
ลาว	ส่งออก	1,101	11	8	116	45	2	608	310
	นำเข้า	1,635	23	7	39	186	19	1,273	88
มาเลเซีย	ส่งออก	160,664	14,241	30,191	20,539	11,646	5,806	41,876	36,366
	นำเข้า	130,477	17,338	16,424	14,946	15,887	7,068	32,035	26,779
พม่า	ส่งออก	4,353	226	0	325	230	63	2,381	1,129
	นำเข้า	3,834	114	8	112	1,328	163	1,771	338
ฟิลิปปินส์	ส่งออก	46,976	7,741	8,608	8,710	4,617	1,408	8,130	7,762
	นำเข้า	51,532	7,004	8,404	4,460	3,672	3,218	10,211	14,564
สิงคโปร์	ส่งออก	272,049	14,854	27,621	30,638	26,513	8,736	83,925	79,762
	นำเข้า	238,790	19,927	30,352	27,253	27,242	10,477	62,343	61,196
ไทย	**ส่งออก**	**130,783**	**16,571**	**19,674**	**18,099**	**11,806**	**2,652**	**27,256**	**34,725**
	นำเข้า	**128,634**	**25,848**	**8,673**	**11,241**	**13,641**	**5,071**	**23,713**	**40,451**
เวียดนาม	ส่งออก	39,531	4,871	8,423	7,782	2,260	780	5,142	10,274
	นำเข้า	47,941	4,554	1,210	3,281	8,215	4,450	12,876	13,355

ที่มา: ASEAN-Japan Center (2007) “ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 2007”

ตารางภาคผนวกที่ 2.4 สัดส่วนการค้าในตลาดหลักของญี่ปุ่นและอาเซียนปี 2006 (ร้อยละ)

		โลก	ญี่ปุ่น	สหรัฐ	สหภาพยุโรป	จีน	เกาหลีใต้	อาเซียน	อื่น ๆ
ญี่ปุ่น	**ส่งออก**	**100**	**-**	**22.8**	**14.5**	**14.3**	**7.8**	**11.8**	**28.8**
	นำเข้า	**100**	**-**	**12.0**	**10.3**	**20.5**	**4.7**	**13.9**	**38.6**
อาเซียน	**ส่งออก**	**100**	**10.6**	**14.1**	**12.9**	**8.5**	**3.7**	**24.9**	**25.3**
	นำเข้า	**100**	**11.9**	**9.8**	**9.8**	**11.6**	**4.9**	**26.4**	**25.6**
บรูไน	ส่งออก	100	31.2	7.9	3.0	3.0	13.3	26.1	15.5
	นำเข้า	100	5.4	2.6	14.2	5.4	4.1	56.9	11.4
กัมพูชา	ส่งออก	100	1.0	53.3	18.2	0.4	0.1	6.7	20.2
	นำเข้า	100	4.3	0.9	4.1	17.5	4.9	34.3	33.9
อินโดนีเซีย	ส่งออก	100	19.1	11.3	12.0	7.6	7.7	20.0	22.3
	นำเข้า	100	8.9	3.7	7.6	11.4	3.9	41.5	23.1
ลาว	ส่งออก	100	1.0	0.8	10.6	4.1	0.2	55.2	28.1
	นำเข้า	100	1.4	0.5	2.4	11.4	1.2	77.9	5.4
มาเลเซีย	ส่งออก	100	8.9	18.8	12.8	7.2	3.6	26.1	22.6
	นำเข้า	100	13.3	12.6	11.5	12.2	5.4	24.6	20.5
พม่า	ส่งออก	100	5.2	0.0	7.5	5.3	1.5	54.7	25.9
	นำเข้า	100	3.0	0.2	2.9	34.6	4.3	46.2	8.8
ฟิลิปปินส์	ส่งออก	100	16.5	18.3	18.5	9.8	3.0	17.3	16.5
	นำเข้า	100	13.6	16.3	8.7	7.1	6.2	19.8	28.3
สิงคโปร์	ส่งออก	100	5.5	10.2	11.3	9.7	3.2	30.8	29.3
	นำเข้า	100	8.3	12.7	11.4	11.4	4.4	26.1	25.6
ไทย	**ส่งออก**	**100**	**12.7**	**15.0**	**13.8**	**9.0**	**2.0**	**20.8**	**26.6**
	นำเข้า	**100**	**20.1**	**6.7**	**8.7**	**10.6**	**3.9**	**18.4**	**31.4**
เวียดนาม	ส่งออก	100	12.3	21.3	19.7	5.7	2.0	13.0	26.0
	นำเข้า	100	9.5	2.5	6.8	17.1	9.3	26.9	27.9

ที่มา: ASEAN-Japan Center (2007) “ASEAN-Japan Statistical Pocketbook 2007”

ตารางภาคผนวกที่ 2.5 สัดส่วนการส่งออกสินค้าของไทยไปญี่ปุ่นแยกตามสาขาการผลิต (ร้อยละ)

สัดส่วน		ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก				ไทยส่งออกไปโลก			
		2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006
HS 1-5	สัตว์มีชีวิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	9.5	8.5	4.0	3.5	5.8	5.1	4.2	3.3	4.3	3.2	1.9	1.8
HS 6-14	ผลิตภัณฑ์จากพืช	1.7	1.7	1.7	1.5	3.6	3.6	2.9	2.6	4.0	3.6	3.4	3.4
HS 15	ไขมันจากสัตว์และพืช	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
HS 16-24	อาหารปรุงแต่ง	11.5	10.8	10.4	10.0	4.0	3.9	3.5	3.3	7.4	7.5	6.6	6.3
HS 25-27	ผลิตภัณฑ์แร่	0.8	0.7	2.2	2.7	22.4	23.5	28.9	31.8	3.5	3.2	4.9	5.5
HS 28-38	ผลิตภัณฑ์เคมี	2.1	2.4	2.9	2.8	6.5	6.9	6.5	6.2	2.6	3.2	3.6	3.8
HS 39-40	พลาสติกและยาง	7.7	8.6	10.1	11.3	2.0	2.2	2.3	2.3	7.7	9.8	11.1	11.7
HS 41-43	หนังดิบหนังฟอก	0.4	0.4	0.3	0.3	1.2	1.1	1.0	0.9	1.3	0.8	0.6	0.5
HS 44-46	ไม้และผลิตภัณฑ์	1.0	0.9	0.6	0.4	2.9	2.7	2.2	2.1	0.9	0.9	0.8	0.8
HS 47-49	กระดาษ	0.4	0.3	0.3	0.4	1.2	1.2	0.9	0.8	1.2	1.1	1.0	1.0
HS 50-63	สิ่งทอ	3.4	3.3	2.8	2.4	6.7	6.3	5.3	5.0	8.1	6.9	6.1	5.3
HS 64-67	รองเท้า	0.7	0.8	0.6	0.5	1.0	1.0	0.8	0.8	1.5	1.1	0.9	0.8
HS 68-70	ซีเมนต์ เซรามิก	2.0	2.0	2.2	2.1	0.8	0.9	0.8	0.8	1.2	1.2	1.1	1.0
HS 71	อัญมณี	1.3	1.0	1.1	1.0	1.7	1.5	1.6	1.8	2.8	3.1	2.9	2.8
HS 72-83	โลหะและผลิตภัณฑ์	4.2	4.8	5.6	6.9	3.9	4.2	5.0	5.3	3.2	3.6	4.5	5.0
HS 84	เครื่องจักรกล	14.8	12.6	15.0	15.4	11.0	10.8	10.1	9.4	17.2	16.0	17.6	18.3
HS 85	เครื่องไฟฟ้า	25.3	26.3	27.2	26.0	12.8	12.5	11.9	11.7	20.4	21.3	18.8	17.8
HS 86-89	ยานยนต์	2.8	4.2	3.2	3.5	3.5	4.3	3.7	3.4	4.3	6.5	8.6	8.9
HS 90-92	เครื่องวัด	3.6	4.3	4.8	4.7	4.5	4.5	4.3	4.5	2.2	2.0	2.0	2.0
HS 94-96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	5.1	4.4	3.6	3.3	2.4	2.4	2.2	2.2	2.5	2.3	2.0	1.7
HS 97-99	ศิลปกรรมและอื่นๆ	1.5	1.7	1.3	1.2	1.7	1.5	1.6	1.6	3.5	2.2	1.4	1.3
มูลค่ารวม (ล้านดอลลาร์)		**9,959**	**11,399**	**15,029**	**16,542**	**349,057**	**383,273**	**515,663**	**578,897**	**65,110**	**80,321**	**110,083**	**130,561**

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก TradeMap

ตารางภาคผนวกที่ 2.6 สัดส่วนการนำเข้าสินค้าของไทยจากญี่ปุ่นแยกตามสาขาการผลิต (ร้อยละ)

สินค้า		ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก				ไทยนำเข้าจากโลก			
		2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006
HS 1-5	สัตว์มีชีวิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	0.4	0.6	0.5	0.5	0.1	0.1	0.2	0.2	2.1	1.8	1.5	1.5
HS 6-14	ผลิตภัณฑ์จากพืช	0.1	0.1	0.1	0.1	0.3	0.1	0.1	0.1	1.2	1.3	1.0	0.9
HS 15	ไขมันจากสัตว์และพืช	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
HS 16-24	อาหารปรุงแต่ง	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	1.8	1.8	1.4	1.5
HS 25-27	ผลิตภัณฑ์แร่	0.2	0.4	0.3	0.4	0.5	0.4	0.8	1.0	12.6	12.3	18.2	20.3
HS 28-38	ผลิตภัณฑ์เคมี	6.9	6.5	6.5	7.2	6.5	6.9	7.1	7.0	8.5	8.8	7.9	8.0
HS 39-40	พลาสติกและยาง	7.3	7.4	6.9	7.3	3.7	4.0	4.4	4.5	4.6	4.9	4.3	4.4
HS 41-43	หนังดิบหนังฟอก	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.8	0.7	0.5	0.5
HS 44-46	ไม้และผลิตภัณฑ์	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.7	0.6	0.5
HS 47-49	กระดาษ	1.2	1.1	0.9	1.0	0.6	0.6	0.6	0.6	1.5	1.5	1.2	1.2
HS 50-63	สิ่งทอ	1.4	1.3	1.2	1.1	1.8	1.6	1.4	1.3	3.7	3.2	2.5	2.3
HS 64-67	รองเท้า	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
HS 68-70	ซีเมนต์ เซรามิก	1.6	1.2	1.1	1.1	1.1	1.0	1.1	1.1	0.8	0.8	0.7	0.7
HS 71	อัญมณี	0.2	0.2	0.3	0.8	0.4	0.5	0.5	0.8	3.1	2.9	3.4	3.2
HS 72-83	โลหะและผลิตภัณฑ์	17.1	17.4	21.2	21.0	6.0	6.5	7.7	8.1	9.7	11.1	13.5	13.4
HS 84	เครื่องจักรกล	22.2	21.8	20.6	20.6	20.7	20.1	20.1	19.5	16.2	16.4	14.4	14.1
HS 85	เครื่องไฟฟ้า	27.3	26.2	25.7	24.3	22.4	22.1	20.6	19.8	23.5	21.8	19.8	19.6
HS 86-89	ยานยนต์	9.2	11.3	10.4	10.0	23.0	24.6	23.5	24.5	5.7	5.6	4.9	4.0
HS 90-92	เครื่องวัด	3.9	3.5	3.3	3.6	7.3	6.2	6.3	5.7	2.2	2.4	2.3	2.3
HS 94-96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	0.5	0.5	0.5	0.5	1.1	0.9	1.0	0.8	0.6	0.6	0.4	0.5
HS 97-99	ศิลปกรรมและอื่นๆ	0.2	0.3	0.3	0.3	4.0	4.1	4.4	4.7	0.6	1.1	1.2	1.0
มูลค่ารวม (ล้านดอลลาร์)		**13,879**	**18,260**	**26,050**	**25,843**	**403,244**	**471,921**	**594,853**	**646,641**	**62,048**	**75,816**	**118,139**	**128,555**

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก TradeMap

ตารางภาคผนวกที่ 2.7 การส่งออกของไทยไปประเทศญี่ปุ่นปี 2006

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก			ไทยส่งออกไปโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกไปโลกในแต่ละสินค้า (%)
	รวมทุกสินค้า	**16,542,490**	**14**	**12.67**		**579,063,900**	**15**	**4.8**	**130,580,000**	**18**	**1.1**
01	สัตว์มีชีวิต	130	28	1.28	42.9	249,641	8	1.77	10,193	-20	0.07
02	เนื้อสัตว์	8,573	-68	28.55	35.4	6,514,603	0	9.93	30,026	-60	0.04
03	ปลา สัตว์น้ำครัสตาเชีย	566,838	-3	25.97	4	10,856,450	1	15.64	2,182,541	7	3.48
04	ผลิตภัณฑ์นม	3,787	0	2.91	98	1,023,286	6	2.22	130,255	-1	0.28
05	ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	2,955	-16	13.92	0	595,840	8	10.99	21,230	-8	0.4
06	ต้นไม้และพืชอื่น ๆ	31,335	11	32.64	0	480,419	6	3.39	95,989	10	0.66
07	พืชผัก	87,029	10	12.93	12.6	1,925,093	4	5.09	673,175	19	1.82
08	ผลไม้	17,637	16	5.16	9.7	2,223,233	3	3.8	341,626	12	0.66
09	กาแฟ ชา	2,999	-3	6.36	2.7	1,392,323	13	6.52	47,150	25	0.22
10	ธัญพืช	41,603	19	1.57	119.2	4,727,022	5	9.32	2,657,416	12	5.49
11	ผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมโม่สี เมล็ดธัญพืช มอลต์	47,054	4	10.27	84.5	332,024	2	3.68	458,060	21	5.12
12	เมล็ดพืชและผลไม้ ที่มีน้ำมัน	7,621	7	8.79	5	3,490,210	3	10.29	86,692	22	0.27
13	ครั่ง	10,070	10	30.2	2.3	316,055	12	8.49	33,339	18	0.97
14	วัตถุจากพืชที่ใช้ถักสาน	1,061	3	19.02	1.1	62,271	4	10.2	5,578	4	1.24
15	ไขมันและน้ำมัน	11,200	27	5.59	4.6	858,149	11	1.98	200,385	15	0.47
16	ของปรุงแต่งจากเนื้อสัตว์ ปลา	953,870	13	23.9	9	4,597,210	10	16.94	3,990,745	13	13.84
17	น้ำตาล	172,213	25	19.71	30.7	727,115	12	2.37	873,842	0	3.01
18	โกโก้	3,933	-6	8.71	19.2	688,266	8	2.96	45,158	15	0.2
19	ของปรุงแต่งจากธัญพืช	47,096	-5	11.74	28.7	1,028,333	7	3.21	401,042	16	1.24
20	ของปรุงแต่งทำจากพืชผัก ผลไม้	131,171	9	9.94	15.2	2,666,824	9	7.61	1,319,388	14	3.71

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก			ไทยส่งออกไปโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกไปโลกในแต่ละสินค้า (%)
21	ของปรุงแต่งเบ็ดเตล็ดที่บริโภคได้	115,558	21	15.58	24.2	1,352,818	9	3.93	741,749	20	2.25
22	เครื่องดื่ม สุรา	11,790	-15	5.26	10.7	2,731,409	7	3.94	224,334	14	0.33
23	กากและเศษที่เหลือจากอุตสาหกรรมผลิตอาหาร	211,818	7	35.19	0.5	1,975,322	8	5.86	601,849	17	1.87
24	ยาสูบ	262	-48	0.32	2	3,429,419	8	12.08	80,691	3	0.32
25	เกลือ กำมะถัน ดิน และหิน	19,135	5	2.89	0	1,614,264	9	4.63	662,473	12	2.32
26	สินแร่ ตะกรัน	48	9	0.07	0	20,794,940	35	18.07	67,993	70	0.07
27	เชื้อเพลิงที่ได้จากแร่	420,142	84	6.46	0.6	161,732,200	26	9.27	6,507,877	40	0.39
28	เคมีภัณฑ์อนินทรีย์	75,678	26	31.38	0	5,522,164	17	6.38	241,145	22	0.3
29	เคมีภัณฑ์อินทรีย์	81,021	29	3.18	0	12,256,530	11	3.92	2,548,561	34	0.86
30	ผลิตภัณฑ์ทางเภสัชกรรม	4,677	46	2.54	0	7,589,921	14	2.6	183,991	17	0.06
31	ปุ๋ย	661	-4	1.2	0	727,524	10	2.3	54,977	20	0.19
32	สิ่งสกัดที่ใช้ฟอกหนัง	7,442	7	3.16	0	1,163,222	9	2.04	235,144	20	0.41
33	เครื่องหอมเครื่องสำอาง	100,139	47	13.68	0	2,001,004	7	3.19	731,851	18	1.13
34	สบู่	31,479	33	10.69	0	721,670	10	2.13	294,334	25	0.88
35	กาว	109,630	7	31.71	0.9	852,086	8	4.93	345,745	13	2.09
36	ระเบิด ไม้ขีดไฟ	1,427	17	15.99	0	88,421	5	2.89	8,927	0	0.32
37	ของที่ใช้ในการถ่ายรูปหรือถ่ายภาพยนตร์	2,486	17	10.29	0	364,221	-3	1.82	24,156	22	0.12
38	เคมีภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	43,816	15	13.42	0	4,534,291	12	4.18	326,403	21	0.31
39	พลาสติก	570,169	26	8.78	0.2	9,431,500	15	2.47	6,490,350	26	1.71
40	ยาง	1,292,789	25	14.73	0	4,099,810	22	3.45	8,778,807	28	7.52
41	หนังดิบ หนังฟอก	6,749	55	1.99	13.8	334,861	2	1.23	338,869	7	1.18

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก			ไทยส่งออกไปโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกไปโลกในแต่ละสินค้า (%)
42	เครื่องหนัง	44,300	2	13.91	8.7	4,655,467	10	10.92	318,457	-7	0.82
43	หนังเฟอร์ เฟอร์เทียม	92	-32	3.68	8.5	268,965	5	4.67	2,498	16	0.03
44	ไม้	71,991	-7	6.73	1	11,845,930	6	10.49	1,069,621	12	0.98
45	ไม้ก๊อกและของทำด้วยไม้ก๊อก	0	0	0	0	26,328	0	1.49	20	20	0
46	ผลิตภัณฑ์ทำด้วยฟาง	866	-5	6.38	2.6	300,433	0	15.38	13,577	14	0.65
47	เยื่อไม้	3,886	18	3.25	0	1,453,616	5	4.37	119,393	8	0.4
48	กระดาษ	59,893	16	5.51	0	2,535,282	6	1.7	1,086,708	15	0.74
49	หนังสือพิมพ์	3,996	9	3.84	0	820,632	3	2.2	104,144	14	0.28
50	ไหม	4,126	-10	15.46	25.2	224,289	6	7.52	26,693	8	0.81
51	ขนแกะ	9,916	-15	15.92	2	595,014	0	4.68	62,291	-2	0.47
52	ฝ้าย	21,042	-1	3.96	3.1	802,983	-3	1.76	530,894	9	1.1
53	เส้นใยสิ่งทอ	421	-24	3.97	0.9	77,940	6	2.29	10,592	17	0.3
54	ใยยาวประดิษฐ์	22,291	11	3.9	2.9	533,485	13	1.56	571,470	12	1.55
55	ใยสั้นประดิษฐ์	21,412	16	2.15	4.2	434,031	6	1.55	994,624	12	3.52
56	แวดดิ้ง	36,140	36	14.93	0.2	521,059	11	3.5	242,060	17	1.54
57	พรม	34,637	14	27.34	2.7	519,992	10	4.46	126,702	24	1
58	ผ้าทอชนิดพิเศษ	3,025	25	1.72	1.1	176,238	7	1.66	176,356	12	1.46
59	ผ้าสิ่งทอ	3,096	-12	2.1	0	300,103	9	1.91	147,592	9	0.87
60	ผ้าถัก	1,339	-13	0.84	5.7	104,258	5	0.56	159,438	16	0.75
61	เครื่องแต่งกายถักนิต โครเชต์	137,409	6	6.61	9.6	10,377,970	10	7.58	2,077,522	7	1.41
62	เครื่องแต่งกายไม่ได้ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์	84,213	2	5.53	8.9	12,050,450	6	7.79	1,523,552	3	0.95
63	ของทำด้วยสิ่งทอ	24,718	16	8.23	2.8	2,395,380	9	6.82	300,188	10	0.83

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก			ไทยส่งออกไปโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกไปโลกในแต่ละสินค้า (%)
64	รองเท้า	44,003	7	4.72	78.3	3,820,571	7	4.82	932,932	5	1.25
65	หมวก	13,500	-3	30.86	0	352,665	8	6.29	43,741	5	0.88
66	ร่ม	25	-13	0.45	0	234,964	7	11.71	5,496	-5	0.3
67	ขนแข็งและขนอ่อนของสัตว์ปีก	23,422	1	43.74	0.6	183,050	8	5.08	53,543	-4	1.76
68	ของทำด้วยหิน ซีเมนต์	24,242	8	12.42	0	1,272,137	4	3.91	195,211	20	0.6
69	ผลิตภัณฑ์เซรามิก	198,960	17	30.56	0	1,041,498	13	3.11	651,027	9	1.94
70	แก้วและเครื่องแก้ว	130,137	11	26.1	0	2,229,246	17	4.31	498,643	8	0.97
71	ไข่มุก	165,076	10	4.49	0.2	10,478,850	17	4.9	3,674,974	14	1.59
72	เหล็กและเหล็กกล้า	38,550	24	2.57	0.2	6,141,474	33	1.85	1,500,937	27	0.46
73	ของทำด้วยเหล็ก	305,797	19	14.23	0	5,030,303	20	2.47	2,149,411	30	1.06
74	ทองแดง	193,319	55	17.73	0	2,234,304	33	1.76	1,090,589	54	0.82
75	นิกเกิล	1,741	70	20.18	1.1	3,147,321	33	10.02	8,626	104	0.03
76	อะลูมิเนียม	375,821	29	41.74	0	9,507,836	19	7.04	900,310	25	0.66
78	ตะกั่ว	79	-13	1.61	0.6	76,919	44	1.85	4,897	25	0.12
79	สังกะสี	1,240	3	2.93	1	170,338	40	1.01	42,272	14	0.23
80	ดีบุก	52,625	38	26.3	0	344,133	33	8.78	200,100	45	5.34
81	โลหะสามัญชนิดอื่น	20,540	-14	41.56	0	1,887,825	34	12.69	49,418	-2	0.33
82	เครื่องใช้ ของใช้ชนิดมีคม	67,435	30	42.13	0	1,143,359	13	2.67	160,071	23	0.38
83	ของเบ็ดเตล็ดทำด้วยโลหะสามัญ	90,641	24	23.98	0	964,142	17	2.21	378,056	28	0.88
84	บอยเลอร์ เครื่องจักรเครื่องใช้กล	2,549,163	20	10.65	0	54,692,020	11	3.52	23,925,760	22	1.54
85	เครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องไฟฟ้า	4,303,993	14	18.51	0	67,733,110	12	4.01	23,256,000	11	1.43
86	หัวรถจักรของรถไฟ	7	47	0.11	0	212,355	18	1.19	6,634	57	0.03
87	ยานยนต์	505,014	13	5	0	14,218,740	8	1.43	10,093,000	36	1.02

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นนำเข้าจากโลก			ไทยส่งออกไปโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่น (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกไปโลกในแต่ละสินค้า (%)
88	เครื่องบิน	71,952	45	5.46	0	5,065,685	7	3.24	1,317,744	99	0.76
89	เรือ	362	-14	0.23	0	191,547	-4	0.32	157,274	25	0.18
90	อุปกรณ์และเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์	730,339	20	33.78	0	22,960,020	15	6.08	2,162,209	16	0.58
91	นาฬิกา	45,399	-13	11.64	0.1	2,319,188	8	8.52	390,190	3	1.44
92	เครื่องดนตรี	752	0	4.82	0	482,166	8	8.68	15,617	2	0.31
93	อาวุธ	0	0	0	0.1	167,241	-3	2.5	19,202	118	0.26
94	เฟอร์นิเจอร์	334,049	0	24.2	0	5,867,036	8	3.99	1,380,164	8	1.01
95	ของเล่น	131,564	1	19.85	0	5,701,063	16	6.49	662,763	4	0.97
96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	75,184	16	33.05	0	920,960	10	4.37	227,472	9	1.1
97	ศิลปกรรม ของที่นักสะสมรวบรวม	30	-14	1.08	0	325,316	12	2.01	2,784	37	0.02
99	อื่นๆ	203,624	5	12.23		8,854,777	12	2.35	1,664,522	-5	0.42

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก TradeMap

ตารางภาคผนวกที่ 2.8 สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปญี่ปุ่นตามพิกัด 4 หลักปี 2006

HS		สินค้า	การส่งออก มูลค่า (พันดอลลาร์)	การส่งออก สัดส่วน (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	สัดส่วนนำเข้าของญี่ปุ่นจากไทยในแต่ละสินค้า (%)	อัตราภาษีเฉลี่ยของญี่ปุ่น (%)
		รวมทุกสินค้า	**16,542,485**		**12.67**	**2.92**	
		วงจรรวมที่ใช้ในทาง			16.06	1.85	0
1	8542	อิเล็กทรอนิกส์	1,136,192	6.87			
2	4001	ยางธรรมชาติ	1,003,885	6.07	18.49	55.88	0
		เครื่องประมวลผลข้อมูล			7.89	6.59	0
3	8471	อัตโนมัติ	856,534	5.18			
		เนื้อสัตว์ ส่วนอื่นของสัตว์หรือ			50.01	29.74	12.8
4	1602	เลือกสัตว์ที่ปรุงแต่ง	494,944	2.99			
		ถ่านหิน ผงถ่านหินอัดเป็น			10.24	2.7	1.3
5	2710	ก้อน	408,740	2.47			
		ส่วนประกอบและอุปกรณ์			14.73	7.48	0
6	8708	ประกอบของยานยนต	368,282	2.23			
		เลนส์ ปริซึม กระจกเงา และ			54.8		
7	9002	วัตถุเชิงทัศนศาสตร์อื่น ๆ	299,897	1.81		1.79	0
8	8517	เครื่องโทรศัพท์	296,096	1.79	27.93	10.66	0
9	8541	ไดโอน ทรานซิสเตอร์	293,987	1.78	29.36	9.08	0
10	8544	ลวด เคเบิล	285,534	1.73	34.68	6.76	0
11	1605	สัตว์น้ำ ปู กุ้ง	273,209	1.65	20.42	21.63	5.6
12	7610	สิ่งก่อสร้างทำด้วยอะลูมิเนียม	272,043	1.64	83.43	54.93	0
13	8418	ตู้เย็น	268,488	1.62	28.16	34	0
14	8516	เครื่องทำน้ำร้อน	251,028	1.52	36.16	17.74	0
15	8415	เครื่องปรับอากาศ	239,553	1.45	10.35	18.62	0
16	8529	สายอากาศ	238,695	1.44	35.1	7.94	0
17	8536	ฟิวส์	214,955	1.30	32.34	7.25	0
18	9999	สินค้าอื่นๆ	203,624	1.23	12.23	10.08	
19	8534	วงจรพิมพ์	200,957	1.21	19.47	7.75	0
20	0306	สัตว์น้ำจำพวกครัสตาเซีย	197,633	1.19	16.58	5.73	1.7
		ของปรุงแต่งชนิดที่ใช้ในการ					
21	2309	เลี้ยงสัตว์	188,835	1.14	37.47	21.5	1.3
22	0307	สัตว์น้ำจำพวกโมลลุสก์ หอย	186,754	1.13	42.89	13	7.7
23	9403	เฟอร์นิเจอร์อื่นๆ	180,152	1.09	27.49	7.7	0
24	1604	ปลาที่ปรุงแต่ง	179,013	1.08	10.81	11.23	7.3
25	8414	เครื่องสูบลม	167,085	1.01	21.02	12.19	0
26	0304	เนื้อปลา	160,722	0.97	51.69	7.93	3.8
27	6909	ผลิตภัณฑ์เซรามิก	160,291	0.97	98.51	3	0
28	3923	จุก ฝา พลาสติก	158,931	0.96	24.82	10.15	0
29	1701	น้ำตาล	157,480	0.95	21.44	40.71	35.8
30	8522	ส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์	156,450	0.95	26.59	17.74	0
31	3907	โพลิอะซีทัล โพลิอีเทอร์อื่นๆ	147,174	0.89	9.61	11.88	0
32	8527	เครื่องรับสำหรับ	136,058	0.82	16.63	12.9	0
		วิทยุกระจายเสียง					

	HS	สินค้า	การส่งออก มูลค่า (พันดอลลาร์)	สัดส่วน (%)	สัดส่วนส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	สัดส่วนนำเข้าของญี่ปุ่นจากไทยในแต่ละสินค้า (%)	อัตราภาษีเฉลี่ยของญี่ปุ่น (%)
		รวมทุกสินค้า	**16,542,485**		**12.67**	**2.92**	
33	8504	หม้อแปลงไฟฟ้า	132,001	0.80	15.49	5.69	0
34	9001	เส้นใยนำแสง	131,613	0.80	28.46	10.71	0
35	8409	ส่วนประกอบยานยนต์	130,234	0.79	20.39	8.02	0
36	8450	เครื่องซักผ้า	125,069	0.76	22.44	23.4	0
37	8525	เครื่องส่งวิทยุโทรทัศน์	115,819	0.70	15.08	7.57	0
38	4011	ยางนอกชนิดอัดลม	113,515	0.69	10.15	13.46	0
39	3926	ของอื่นๆ ทำด้วยพลาสติก	107,790	0.65	22.06	2.79	0.2
40	9401	ที่นั่ง	107,200	0.65	21.06	6.9	0
41	9018	เครื่องใช้ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์	107,010	0.65	36.41	2.86	0
42	8543	เครื่องจักรไฟฟ้า	100,233	0.61	22.23	4.39	0
43	7404	เศษและของที่ใช้ไม่ได้ที่เป็นทองแดง	99,708	0.60	30.56	13.68	0
44	8501	มอเตอร์ไฟฟ้า	99,510	0.60	14.15	7.88	0
45	3505	เดาซ์ทริน โมดิไฟล์สตาร์ชอื่นๆ	99,164	0.60	33.3	47.67	2.3
46	8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	88,010	0.53	2.34	2.46	0
47	7326	ส่วนประกอบเหล็กอื่นๆ	86,851	0.53	19.63	3.06	0
48	8523	จานบันทึก เทป	82,444	0.50	22.16	1.71	0
49	8481	แท็ป ก๊อก วาล์ว	80,037	0.48	26.92	4.98	0
50	8537	แป้น แผง คอนโซล	78,889	0.48	15.17	0.97	0
		รวม	**11,668,318**	**70.54**	**-**	**-**	**-**

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก TradeMap

ตารางภาคผนวกที่ 2.9 การนำเข้าของไทยจากประเทศญี่ปุ่นปี 2006

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก			ไทยนำเข้าจากโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนนำเข้าของไทย จากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีของไทย (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกของโลกในแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)
	รวมทุกสินค้า	**25,842,610**	**16**	**20.1**		**646,725,100**	**12**	**5.43**	**128,584,500**	**20**	**1.07**
01	สัตว์มีชีวิต	214	175	0.79	10.7	12,049	-10	0.09	26,970	12	0.19
02	เนื้อสัตว์	2	17	0.01	37.8	9,201	21	0.01	13,869	29	0.02
03	ปลา สัตว์น้ำจำพวกครัสตาเชีย	124,577	16	8.4	10.1	991,752	16	1.58	1,483,078	11	2.14
04	ผลิตภัณฑ์นม	272	43	0.07	19.2	12,646	24	0.03	373,618	10	0.81
05	ผลิตภัณฑ์จากสัตว์	234	11	0.68	16.7	32,828	13	0.62	34,202	-3	0.63
06	ต้นไม้และพืชอื่น ๆ	184	87	3.54	38.2	25,583	22	0.18	5,191	26	0.04
07	พืชผัก	497	20	0.52	54.3	31,110	7	0.08	95,109	37	0.25
08	ผลไม้	992	10	0.6	76.3	68,622	16	0.13	165,684	25	0.28
09	กาแฟ ชา	1,077	18	3.29	36.8	40,914	18	0.19	32,730	16	0.15
10	ธัญพืช	17	-2	0.01	11.3	10,658	13	0.02	240,412	13	0.47
11	ผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมโม่สี เมล็ดธัญพืช มอลต์	6,175	11	4.2	19.6	75,758	-4	0.85	147,024	8	1.63
12	เมล็ดพืชและผลไม้ ที่มีน้ำมัน	5,365	18	1.24	29.8	121,145	3	0.38	434,182	4	1.28
13	ครั่ง	1,137	-16	2.12	9.3	33,379	10	0.97	53,635	5	1.44
14	วัตถุจากพืชที่ใช้ถักสาน	53	33	0.54	7.1	1,167	7	0.26	9,834	11	1.61
15	ไขมันและน้ำมัน	3,328	14	3.14	13.5	87,931	5	0.21	106,085	15	0.24
16	ของปรุงแต่งจากเนื้อสัตว์ ปลา	960	0	3.15	52.1	401,805	15	1.39	30,514	20	0.11
17	น้ำตาล	1,727	29	3.26	28.6	71,492	9	0.25	53,007	14	0.17
18	โกโก้	850	137	1.11	18	46,313	15	0.2	76,402	7	0.33
19	ของปรุงแต่งจากธัญพืช	3,650	25	1.57	20.5	219,921	9	0.68	232,752	18	0.73
20	ของปรุงแต่งทำจากพืชผัก ผลไม้	765	9	0.67	47.5	48,593	10	0.14	113,897	20	0.33
21	ของปรุงแต่งเบ็ดเตล็ดที่บริโภคได้	18,896	11	7.99	23.6	517,702	7	1.57	236,590	17	0.69
22	เครื่องดื่ม สุรา	7,244	26	3.54	53.4	193,555	7	0.28	204,697	13	0.3

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก			ไทยนำเข้าจากโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนนำเข้าของไทย จากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีของไทย (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกของโลกในแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)
23	กากและเศษที่เหลือจากอุตสาหกรรมผลิตอาหาร	7,612	-8	0.93	7.2	70,014	-5	0.22	821,136	10	2.44
24	ยาสูบ	3,681	15	3.03	56.8	234,457	2	0.92	121,495	8	0.43
25	เกลือ กำมะถัน ดิน และหิน	9,431	7	5.14	4.9	527,928	15	1.85	183,322	8	0.53
26	สินแร่ ตะกรัน	11,662	57	4.01	1	101,169	38	0.1	290,942	29	0.25
27	เชื้อเพลิงที่ได้จากแร่	82,677	16	0.32	0.6	5,897,205	48	0.35	25,622,740	39	1.47
28	เคมีภัณฑ์อนินทรีย์	350,251	43	33.86	1.9	3,443,474	15	4.24	1,034,554	25	1.19
29	เคมีภัณฑ์อินทรีย์	674,656	25	17.66	1.6	18,585,800	13	6.24	3,819,954	21	1.22
30	ผลิตภัณฑ์ทางเภสัชกรรม	37,806	25	4.49	3.1	2,478,099	5	0.87	842,285	20	0.29
31	ปุ๋ย	659	-21	0.07	5	105,126	7	0.37	934,160	17	2.96
32	สิ่งสกัดที่ใช้ฟอกหนัง	212,683	-1	24.65	6.2	3,383,858	13	5.97	862,645	3	1.51
33	เครื่องหอมเครื่องสำอาง	42,264	17	9.2	28.2	1,024,875	10	1.58	459,517	13	0.73
34	สบู่	119,471	11	29.67	7.6	1,285,160	12	3.82	402,635	11	1.19
35	กาว	21,136	7	15.03	3.2	700,812	13	4.23	140,601	13	0.81
36	ระเบิด ไม้ขีดไฟ	2,802	432	9.68	18.8	14,123	13	0.51	28,951	36	0.95
37	ของที่ใช้ในการถ่ายรูปหรือถ่ายภาพยนตร์	58,375	-2	33.37	15.6	4,701,992	6	23.06	174,910	4	0.87
38	เคมีภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	333,471	16	21	5.7	9,625,849	20	9.1	1,587,837	16	1.47
39	พลาสติก	1,468,953	12	31.73	18.4	19,637,300	18	5.17	4,630,026	15	1.21
40	ยาง	407,736	14	37.75	8.9	9,239,573	11	7.92	1,080,216	17	0.91
41	หนังดิบ หนังฟอก	11,378	0	2.38	4.4	217,589	7	0.76	477,532	4	1.76
42	เครื่องหนัง	2,023	12	2.02	38.6	56,617	4	0.15	99,986	26	0.23
43	หนังเฟอร์ เฟอร์เทียม	383	-18	9.02	7.4	1,469	-5	0.02	4,246	-9	0.07
44	ไม้	5,899	29	0.92	10.2	82,551	6	0.08	639,133	12	0.57
45	ไม้ก๊อกและของทำด้วยไม้ก๊อก	259	6	13.14	9.5	2,186	29	0.12	1,971	16	0.11
46	ผลิตภัณฑ์ทำด้วยฟาง	98	38	3.03	18	1,447	2	0.07	3,229	27	0.17

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก			ไทยนำเข้าจากโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนนำเข้าของไทย จากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีของไทย (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกของโลกในแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)
47	เยื่อไม้	39,439	-8	9.19	1	577,091	30	1.92	429,278	6	1.29
48	กระดาษ	214,168	17	21.88	6.5	2,554,353	3	1.74	978,643	15	0.66
49	หนังสือพิมพ์	15,843	15	11.1	6.2	597,717	16	1.59	142,693	17	0.38
50	ไหม	470	2	2.26	5.4	119,871	6	3.63	20,788	25	0.7
51	ขนแกะ	3,582	10	4.18	4.4	346,738	-3	2.59	85,707	-9	0.67
52	ฝ้าย	28,995	-4	3.23	4.4	1,006,264	1	2.08	897,737	5	1.96
53	เส้นใยสิ่งทอ	450	6	1.64	5	37,398	13	1.05	27,459	6	0.81
54	ใยยาวประดิษฐ์	82,511	13	17.95	5	2,102,920	0	5.69	459,586	4	1.34
55	ใยสั้นประดิษฐ์	46,317	-2	15.7	4.6	1,446,002	3	5.12	294,972	4	1.05
56	แวดดิ้ง	23,327	6	17.3	5.7	849,718	10	5.39	134,835	14	0.9
57	พรม	1,381	30	15.89	30.1	28,670	23	0.23	8,690	14	0.07
58	ผ้าทอชนิดพิเศษ	15,489	14	10.92	6.4	287,950	4	2.39	141,896	14	1.33
59	ผ้าสิ่งทอ	36,274	13	16.38	6.5	741,259	10	4.37	221,403	14	1.41
60	ผ้าถัก	15,427	6	4.07	5	631,687	11	2.96	378,645	10	2.02
61	เครื่องแต่งกายถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์	3,230	48	3.6	29.9	147,228	-7	0.1	89,637	3	0.07
62	เครื่องแต่งกายที่ไม่ได้ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์	7,575	15	5.07	54.1	202,205	2	0.13	149,464	34	0.1
63	ของทำด้วยสิ่งทอ	13,894	17	16.61	24.5	151,582	7	0.42	83,666	25	0.24
64	รองเท้า	728	-13	0.65	33.3	57,138	11	0.08	111,188	19	0.14
65	หมวก	261	20	4.18	28.8	118,298	9	2.37	6,239	33	0.11
66	ร่ม	69	33	1.36	28.8	1,044	-7	0.06	5,069	9	0.25
67	ขนแข็งและขนอ่อนของสัตว์ปีก	415	13	9.32	28.8	3,321	4	0.11	4,453	11	0.12
68	ของทำด้วยหิน ซีเมนต์	55,133	7	31.85	11.4	1,539,411	16	4.77	173,090	12	0.53
69	ผลิตภัณฑ์เซรามิก	72,065	6	28.88	23.1	1,351,576	13	4.04	249,512	20	0.74
70	แก้วและเครื่องแก้ว	157,650	11	35.89	9.2	3,950,143	14	7.65	439,277	15	0.85

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก			ไทยนำเข้าจากโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนนำเข้าของไทย จากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีของไทย (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกของโลกในแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)
71	ไข่มุก	201,003	65	4.95	2.9	5,486,479	32	2.37	4,059,595	21	1.9
72	เหล็กและเหล็กกล้า	2,898,924	25	40.96	4.6	25,960,480	20	7.99	7,077,801	26	2.13
73	ของทำด้วยเหล็ก	1,219,728	21	34.57	9.4	11,033,800	18	5.42	3,528,173	29	1.73
74	ทองแดง	497,920	30	17.06	3.9	6,430,318	29	4.85	2,917,911	43	2.3
75	นิกเกิล	10,570	48	13.74	2.6	564,196	19	1.93	76,947	44	0.24
76	อะลูมิเนียม	323,543	13	14.94	5.7	2,325,213	12	1.7	2,165,618	23	1.6
78	ตะกั่ว	2,125	-2	1.69	2.5	27,097	9	0.66	125,819	34	3.03
79	สังกะสี	9,438	14	7.5	6.4	314,160	27	1.69	125,762	34	0.74
80	ดีบุก	5,603	59	3.03	1.9	120,041	24	3.21	185,078	170	4.72
81	โลหะสามัญชนิดอื่น	46,983	27	49.29	2.9	1,442,186	29	9.5	95,323	31	0.64
82	เครื่องใช้ ของใช้ชนิดมีคม	329,574	11	51.62	13.7	3,047,239	10	7.24	638,439	13	1.49
83	ของเบ็ดเตล็ดทำด้วยโลหะสามัญ	82,671	13	29.66	12.9	1,059,808	14	2.45	278,773	17	0.64
84	บอยเลอร์ เครื่องจักรเครื่องใช้กล	5,326,815	15	29.47	2.1	125,937,200	11	8.08	18,074,480	15	1.16
85	เครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า	6,281,984	13	24.88	2.8	128,037,400	9	7.9	25,248,870	14	1.5
86	หัวรถจักรของรถไฟ	1,050	-10	11.14	2.7	913,184	33	3.56	9,427	-7	0.05
87	ยานยนต์	2,539,083	14	64.82	39.3	141,692,200	11	14.32	3,916,835	14	0.39
88	เครื่องบิน	38	-69	0	2.9	2,032,246	9	1.17	1,019,366	13	0.65
89	เรือ	34,458	6	16.71	2.6	14,056,890	11	16.09	206,199	14	0.34
90	อุปกรณ์และเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์	894,181	18	34.82	4.7	35,448,420	12	9.57	2,567,911	22	0.68
91	นาฬิกา	33,695	3	9.45	5.7	947,146	-2	3.49	356,599	11	1.31
92	เครื่องดนตรี	5,672	9	20.82	10.3	637,282	1	12.48	27,249	9	0.49
93	อาวุธ	20	17	0.07	24.6	83,596	-10	1.13	29,978	43	0.45
94	เฟอร์นิเจอร์	62,386	70	23.24	18.4	1,032,874	16	0.76	268,474	27	0.18
95	ของเล่น	24,322	-8	15.49	16.2	2,802,073	8	4.11	157,043	3	0.18
96	ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	45,841	11	24.78	13.2	1,597,188	2	7.69	184,989	7	0.88

HS	กลุ่มสินค้า	ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น				ญี่ปุ่นส่งออกไปโลก			ไทยนำเข้าจากโลก		
		มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนนำเข้าของไทย จากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า(%)	อัตราภาษีของไทย (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัว ช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการส่งออกของโลกในแต่ละสินค้า (%)	มูลค่า (พัน US$)	อัตราการขยายตัวช่วง 2002-2006 (%)	สัดส่วนในการนำเข้าจากโลกแต่ละสินค้า (%)
97	ศิลปกรรม ของที่นักสะสมรวบรวม	20	13	2.54	5.4	85,890	14	0.51	787	21	0
99	อื่นๆ	86,682	25	6.81	N.A.	30,288,110	16	7.62	1,273,602	26	0.34

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก Trade Map

ตารางภาคผนวกที่ 2.10 สินค้านำเข้าที่สำคัญของไทยจากญี่ปุ่น 4 หลักปี 2006

	HS	สินค้า	การนำเข้า		สัดส่วนในการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า (%)	สัดส่วนการส่งออกของญี่ปุ่นมาไทยในแต่ละสินค้า (%)	อัตราภาษีเฉลี่ยของไทย (%)
			มูลค่า (พันดอลลาร์)	สัดส่วน (%)			
		รวม	**25,842,606**		**20.1**	**3.54**	
1	8542	วงจรรวม	2,450,460	9.48	28.03	4.97	0
2	8708	ส่วนประกอบยานยนต์	1,768,072	6.84	68.3	5.85	21.6
3	7208	แผ่นเหล็กรีดร้อน	887,841	3.44	76.24	15.18	4.3
4	7210	แผ่นเหล็กรีดเคลือบ	772,087	2.99	66.61	16.51	8.7
5	8409	ส่วนประกอบยานยนต์	595,306	2.30	75.42	9.11	6.7
6	8408	เครื่องยนต์ดีเซล	488,820	1.89	93.41	5.82	8.5
7	7326	ส่วนประกอบเหล็กและเหล็กกล้า	463,617	1.79	35.6	8.81	10.4
8	8536	ฟิวส์	454,595	1.76	40.58	4.57	5.4
9	3926	ส่วนประกอบพลาสติก	429,487	1.66	39.92	6.29	13.7
10	8479	เครื่องจักรและเครื่องใช้กล	406,596	1.57	43.95	3.88	1.2
11	8541	ไดโอด ทรานซิสเตอร์	377,988	1.46	42.79	7.51	0
12	7318	ตะปูควง สลักเกลียว	339,666	1.31	63.73	12.62	10
13	7209	ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กรีดเย็น	297,961	1.15	68.61	16.2	7
14	9031	อุปกรณ์ เครื่องใช้และเครื่องจักรสำหรับวัดหรือตรวจสอบ	286,780	1.11	45.39	6.87	2.3
15	8473	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	270,749	1.05	6.3	2.14	0.1
16	8543	เครื่องจักรไฟฟ้า และเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า	259,662	1.00	29.13	2.46	6.4
17	8537	แป้น แผง คอนโซล โต๊ะ	257,908	1.00	34.71	2.53	9
18	8207	เครื่องมือชนิดถอดสับเปลี่ยนได้	249,832	0.97	60.22	7.7	10
19	8462	เครื่องมือกล (รวมถึงเครื่องอัด) สำหรับใช้งานกับโลหะ	240,952	0.93	61.03	13.32	4.4
20	8480	หีบแบบหล่อ	236,604	0.92	51.13	13.86	5
21	8534	วงจรพิมพ์	227,737	0.88	22.14	6.42	0
22	8414	เครื่องสูบลมหรือสูบสุญญากาศ	219,492	0.85	26.91	4.38	5.2
23	7304	หลอดหรือท่อ	218,729	0.85	25.99	1.89	4.4
24	8477	เครื่องจักรสำหรับใช้ในงานแปรรูปยาง พลาสติก	216,603	0.84	44.27	9.77	4.2
25	8706	แชสซีส์ที่มีเครื่องยนต์ติดตั้ง	213,016	0.82	87.19	35.53	30
26	8523	จานบันทึก เทป อุปกรณ์หน่วยเก็บความจำ	209,127	0.81	12.35	5.07	0
27	7409	แผ่น แผ่นบางและแถบทำด้วยทองแดง	204,861	0.79	64.78	14.77	5
28	8483	เพลาส่งกำลัง	204,135	0.79	48.7	4.98	3

	HS	สินค้า	การนำเข้า		สัดส่วนในการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นแต่ละสินค้า (%)	สัดส่วนการส่งออกของญี่ปุ่นมาไทยในแต่ละสินค้า (%)	อัตราภาษีเฉลี่ยของไทย (%)
			มูลค่า (พันดอลลาร์)	สัดส่วน (%)			
29	8482	บอลล์แบริ่งหรือโรลเลอร์แบริ่ง	200,287	0.78	47.72	6.4	1
30	3907	โพลิอะซีทัล โพลิอีเทอร์อื่น ๆ	191,465	0.74	32.97	5.25	20
31	8531	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับให้สัญญาณเสียงหรือให้สัญญาณที่เห็นได้	186,702	0.72	53.74	6.75	2.9
32	8532	ตัวเก็บประจุไฟฟ้า	179,542	0.69	42.48	2.34	0
33	8702	ยานยนต์สำหรับขนส่งบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไป (รวมถึงคนขับ)	179,475	0.69	80.33	8.84	40
34	3824	สารยึดปรุงแต่งสำหรับทำแบบหล่อหรือแกนห	177,560	0.69	31.49	4.2	5
35	2907	ฟีนอล และฟีนอล-แอลกอฮอล์	172,215	0.67	40.83	26.94	1.2
36	8701	แทรกเตอร์	168,793	0.65	66.91	6.74	12.2
37	8525	โทรทัศน์ กล้องถ่ายรูป	166,484	0.64	9.16	1.08	0.8
38	7108	ทองคำ	158,281	0.61	8.36	1.38	0
39	4002	ยางสังเคราะห์	156,229	0.60	37.02	11.03	9.5
40	9032	อุปกรณ์และเครื่องอุปกรณ์สำหรับบังคับหรือควบคุมโดยอัตโนมัติ	154,441	0.60	32.02	6.44	5.1
41	8413	เครื่องสูบของเหลว	150,051	0.58	38	5.65	3.3
42	8458	เครื่องกลึงโลหะ	146,940	0.57	72.67	6.89	1
43	7219	ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าไม่เป็นสนิม	142,848	0.55	21.96	6.48	3.3
44	8544	ลวดและเคเบิล	142,658	0.55	18.17	4.95	8.9
45	7225	ผลิตภัณฑ์แผ่นรีดทำด้วยเหล็กกล้าเจืออื่น ๆ	138,278	0.54	67.97	6.43	3
46	4016	ของอื่น ๆ ทำด้วยยางวัลแคไนซ์นอกจากยางแข็ง	129,587	0.50	44.62	5.62	14.2
47	8504	หม้อแปลงไฟฟ้า	126,640	0.49	15.81	3.22	5.2
48	8481	แท้ป ก๊อก วาล์ว	124,989	0.48	26.87	6.05	4.5
49	3919	แผ่น แผ่นบาง ฟิล์ม ฟอยล์	119,761	0.46	52.38	4.91	20
50	8511	เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับจุดระเบิดหรือสตาร์ตเครื่องยนต์	118,780	0.46	72.06	4.46	8.4
		รวม	**16,680,699**	**64.55**	**-**	**-**	**-**

ที่มา: ประมวลผลจากข้อมูลจาก Trade Map

ภาคผนวกที่ 3

วิธีคำนวณอัตราภาษีเทียบเท่าของ
มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Ad-Valorem Equivalent: AVE)

วิธีคำนวณอัตราภาษีเทียบเท่าของ
มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Ad-Valorem Equivalent: AVE)
ที่แสดงในตารางที่ 3.6

โดยทั่วไป เมื่อเราพิจารณามาตรการทางการค้าต่าง ๆที่ไม่ใช่มาตราการทางภาษี เราจะพบความหลากหลายของมาตรการ เช่น มาตรฐานทางเทคนิค มาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช การตอบโต้การทุ่มตลาด การตอบโต้การอุดหนุน การอุดหนุนภายในประเทศ เป็นต้น ซึ่งเราไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรงว่ามาตรฐานใดจะกีดกันสินค้านำเข้ามากกว่ากัน การแปลงมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเป็นอัตราภาษีเทียบเท่ามีประโยชน์เพื่อทำให้เราสามารถเปรียบเทียบได้ว่ามาตรการการค้าที่ไม่ใช่ภาษีเมื่อคิดอยู่ในรูปอัตราภาษีศุลกากรแล้วจะมีอัตราประมาณเท่าไร

ในการคำนวณอัตราภาษีเทียบเท่าของมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Ad-Valorem Equivalent: AVE) Kee et al ได้ใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปของสมการอรรถประโยชน์ที่มีสินค้า n ประเภท และปัจจัย n ประเภท มาสรุปในรูปสมการการนำเข้า โดยใช้ข้อมูลการนำเข้า อัตราภาษี และ NTB ในการประมาณแบบจำลองทางเศรษฐมิติ ซึ่งจะทำให้สามารถคำนวณผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง NTB 1 หน่วยต่อมูลค่าการนำเข้า ($m_{n,c}$) โดยแทนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\frac{\partial \ln m_{n,c}}{\partial Core_{n,c}} = \varepsilon_{n,c} \cdot ave_{n,c}^{Core}$$

$$\frac{\partial \ln m_{n,c}}{\partial \ln DS_{n,c}} = \varepsilon_{n,c} \cdot ave_{n,c}^{DS}$$

โดย $\varepsilon_{n,c}$ เป็นค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของสินค้า n ในประเทศ c

ทั้งนี้ อัตราภาษีเทียบเท่าของมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Ad-Valorem Equivalent: AVE) จะเท่ากับ NTB หลัก (Core) และเงินอุดหนุนภาคการเกษตร (DS)

$$ave_{n,c} = ave_{n,c}^{Core} + ave_{n,c}^{DS}$$

ดังนั้น อุปสรรคทางการค้ารวมจะเท่ากับอัตราภาษีรวมกับอัตราภาษีเทียบเท่าของมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี $T_{n,c} = ave_{n,c} + t_{n,c}$

Kee , Hiau Looi, et al. (2008) Estimating trade restrictiveness indices, Policy Research Working Paper Series 3840, World Bank., Japan 2008.
http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:21085342~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html

ภาคผนวกที่ 4

รายละเอียดของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษาของ

Takahashi and Urata (2008)

รายละเอียดของบริษัทที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษาของ Takahashi and Urata (2008)

ที่ตั้งสำนักงานของบริษัท

	โอซากา	เกียวโต	เฮียวโก	เขตคันไซอื่น ๆ	อื่น ๆ	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	347	24	40	7	31	20	469
ร้อยละ	74	5.1	8.5	1.5	6.6	4.3	100

ประเภทของอุตสาหกรรม

	อุตสาหกรรม	การค้า	ขนส่ง	บริการ	อื่น ๆ	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	205	191	13	15	27	18	469
ร้อยละ	43.7	40.7	2.8	3.2	5.8	3.8	100

เงินทุน (ล้านเยน)

	<100	101-500	501-1,000	>1,000	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	239	66	11	86	67	469
ร้อยละ	51.0	14.1	2.3	18.3	14.3	100

จำนวนคนงาน

	<20	20-49	50-99	100-499	500-999	>1,000	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	125	58	63	116	37	51	19	469
ร้อยละ	26.7	12.4	13.4	24.7	7.9	10.9	4.1	100

สาขาการผลิต

	โลหะ	เครื่องจักร	อิเล็กทรอนิกส์	ยานยนต์	สิ่งทอ	เคมีภัณฑ์	อาหาร	ของเบ็ดเตล็ด	อื่น ๆ	รวม
จำนวน	64	135	85	58	75	106	43	56	125	469
ร้อยละ	13.6	28.8	18.1	12.4	16.0	22.6	9.2	11.9	26.7	100

การค้าต่างประเทศ

	ดำเนินการค้ากับต่างประเทศ	ค้าขายในประเทศเท่านั้น	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	435	33	1	469
ร้อยละ	92.8	7.6	0.2	100

สัดส่วนการค้าต่างประเทศต่อยอดขายรวม (ร้อยละ)

	>90	75-89	50-74	25-49	10-24	<10	ไม่ทราบ	รวม
จำนวน	71	36	57	72	79	117	3	469
ร้อยละ	15.1	7.7	12.2	15.4	16.8	24.9	0.6	100

บริษัทสาขาในต่างประเทศ

ประเทศ	จำนวน	ลักษณะงาน				
		ผลิต	ขาย	บริษัทแม่ในท้องถิ่น	จัดซื้อ	อื่น ๆ
จีน	166	102	92	9	21	24
สหรัฐ	95	34	75	16	7	15
ไทย	68	41	48	6	10	9
สิงคโปร์	37	9	34	7	4	3
ฮ่องกง	36	0	31	3	2	7
ไต้หวัน	32	16	22	1	3	6
เกาหลีใต้	31	8	26	1	5	6
อินโดนีเซีย	27	21	15	1	1	3
มาเลเซีย	26	14	19	2	2	4
เวียดนาม	14	10	5	0	1	4
ฟิลิปปินส์	5	3	3	0	0	1

ภาคผนวกที่ 5

รายงานการสัมภาษณ์หน่วยงานที่ประเทศญี่ปุ่น

รายงานการสัมภาษณ์หน่วยงานที่ประเทศญี่ปุ่น

เนื้อหาส่วนนี้จะนำเสนอรายงานการเดินทางไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) และความตกลงอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) ที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในโครงการการแสวงหาประโยชน์จากการความตกลงการเปิดเสรี โดยคณะผู้สัมภาษณ์ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและคณะนักวิจัยจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. คุณศิริรุจ จุลกะรัตน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ
2. คุณอัจฉรียา เทพัฒนพงศ์	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ
3. คุณนิอร สุขุม	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6ว
4. คุณอินทร์พร ปัญญานุชิต	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6ว
5. ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	ผู้อำนวยการวิจัย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
6. คุณอารียา มนัสบุญเพิ่มพูล	นักวิจัย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

คณะผู้สัมภาษณ์ได้เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการเปิดเสรีของญี่ปุ่น ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคธุรกิจ และนักวิชาการ ซึ่งได้แก่ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (Ministry of Economy, Trade and Industry: METI) และหน่วยงานในสังกัด กรมศุลกากร สมาคมอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ทำการศึกษา 5 อุตสาหกรรม บริษัทการค้า (trading company) และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ ในระหว่างวันที่ 19 - 22 กุมภาพันธ์ 2551 (ดูรายละเอียดในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 หน่วยงานในการสัมภาษณ์

Organization	Date of interview
1. Economic Partnership Division, Trade Policy Bureau Ministry of Economy, Trade and Industry	February 19, 2008
2. Japan External Trade Organization (JETRO)	February 19, 2008
3. Japan Business Federation (Nippon Keidanren)	February 19, 2008
4. Professor Shujiro Urata Graduate School of Asia-Pacific Studies, Waseda University	February 19, 2008
5. The Japan Iron and Steel Federation	February 20, 2008
6. Japan Electronics and Information Technologies Industries Association	February 20, 2008
7. Mitsui & Co., LTD.	February 20, 2008
8. Japan Automobile Manufacturers Association	February 21, 2008
9. Japan and Tokyo Chamber of Commerce and Industry	February 21, 2008
10. Japan Textiles Importers Associations	February 21, 2008
11. Japan Leather and Leather Goods Industries Association	February 21, 2008
12.Customs and Tariff Bureau, Ministry of Finance	February 22, 2008

สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

1. การทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (EPA) ของญี่ปุ่นกับประเทศต่าง ๆ

ผู้ให้สัมภาษณ์

1) Economic Partnership Division, Trade Policy Bureau, METI

Aya Ishimi, Deputy Director

Yoshimitsu Morihiro, Assistant Director, Asia and Pacific Division

2) Japan Business Federation (Nippon Keidanren)

Koh Nakajima, Economic Partnership Group, International Economic Affair Bureau II

Yasukiyo Horiuchi, Economic Partnership Group, International Economic Affair Bureau II

Nippon Keidanren คือองค์กรความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ (comprehensive economic organization) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2002 โดยการควบรวมของ Japan Federation of Economic Organizations และ Japan Federation of Employers' Associations Nippon Keidanren มีสมาชิกทั้งสิ้น 1,662 แห่ง ประกอบด้วยบริษัท 1,343 แห่ง สมาคมอุตสาหกรรม 130 แห่ง และหน่วยงานด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค 47 แห่ง Nippon Keidanren มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างความแข็งแรงของธุรกิจภาคเอกชนที่จะผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศมีเสถียรภาพ

3) Professor Shujiro Urata, Graduate School of Asia-Pacific Studies, Waseda University

ศาสตราจารย์ Shujiro Urata เป็นศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ของบัณฑิตวิทยาลัยเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยวาเซดะ (Waseda University) และยังทำงานในตำแหน่งนักวิจัยที่ Japan Center for Economic Research และ Research Institute of Economy, Trade and Industry (RIETI) ในกรุงโตเกียว ศาสตราจารย์ Urata จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด (Stanford University) ประเทศสหรัฐอเมริกา งานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการค้าระหว่างประเทศ (international trade) ด้านการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment) ด้านธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ด้านการรวมกลุ่มในภูมิภาค (regional integration) และ ด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค (Asia-Pacific Economic Cooperation) นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ Urata ยังเคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของหน่วยงานที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ ที่ปรึกษาของรัฐบาลประเทศอินโดนีเซีย ธนาคารโลก ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) และที่ปรึกษารัฐบาลญี่ปุ่น

1.1 ภาพรวม

โดยภาพรวม รัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายส่งเสริมการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (EPA) กับประเทศต่างๆ ให้มากที่สุดและให้ภาคเอกชนเลือกใช้ความตกลงที่เหมาะสมหรือให้ประโยชน์กับธุรกิจของตนเอง ทั้งนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญในการทำความตกลงทั้งแบบทวิภาคี (bilateral agreement) และแบบพหุภาคี (multilateral agreement) โดยความตกลงแบบทวิภาคีมีข้อดีในด้านการเปิดเสรีที่ลึกกว่า ซึ่งหมายถึงการได้ลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างประเทศภาคีในระดับที่สูงกว่า รวมถึงความร่วมมือกันทางการค้าและการลงทุนด้านต่างๆ ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ในขณะที่ความตกลงแบบพหุภาคีหรือภูมิภาคจะมีขอบเขตประเทศที่เข้าร่วมในความตกลงมากกว่า และทำให้สินค้าที่เกี่ยวข้องได้แหล่งกำเนิดง่ายกว่าในกรณีของความตกลงแบบทวิภาคี

อาจกล่าวได้ว่า การทำความตกลงทั้งสองแบบมีทั้งข้อดีและข้อด้อยโดยที่เป็นการแลกเปลี่ยน (tradeoff) ระหว่างการลดอัตราภาษีกับการได้แหล่งกำเนิดของสินค้า

ภาพที่ 1 แสดงสัดส่วนของการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศคู่ค้าต่างๆ ในปี 2006 สำหรับกลุ่มประเทศที่ได้ลงนามในความตกลงแล้ว ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่มีมูลค่าการค้ากับญี่ปุ่นมากที่สุดโดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 3 ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม มูลค่าทางการค้าของญี่ปุ่นกับประเทศที่ลงนามในความตกลงแล้วยังเป็นสัดส่วนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการค้ากับกลุ่มประเทศจีน ฮ่องกงและไต้หวัน และกลุ่มประเทศที่กำลังอยู่ในระหว่างการเจรจา

ภาพที่ 1 สัดส่วนมูลค่าการค้ากับประเทศที่ทำ EPA กับญี่ปุ่นต่อมูลค่าการค้าทั้งหมดของญี่ปุ่น ปี 2006

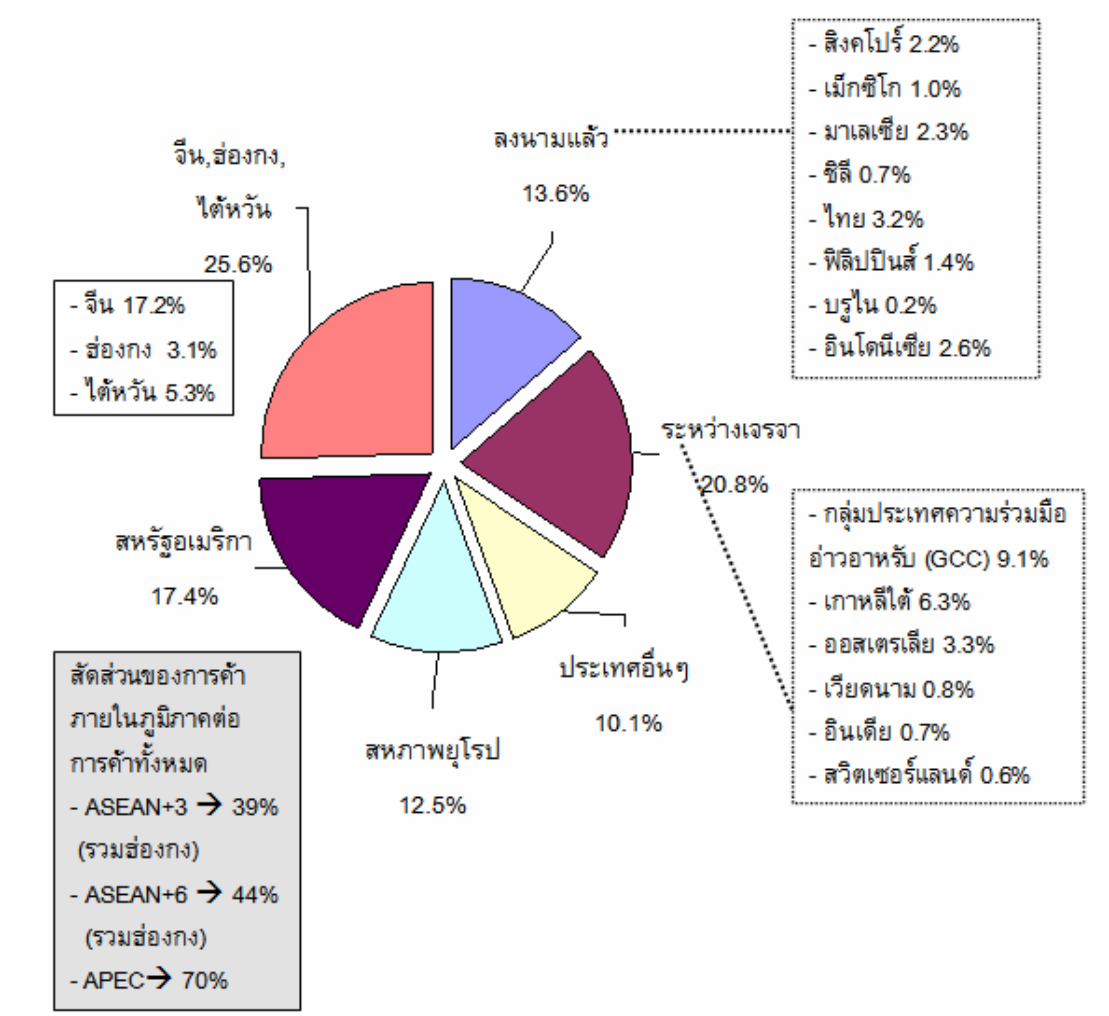

ที่มา: Trade Statistics of Japan, Ministry of Finance

ในเชิงของยุทธศาสตร์การทำความตกลงกับประเทศคู่ค้านั้น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการทำความตกลงกับกลุ่มประเทศอาเซียนมากที่สุด เนื่องจากต้องการให้อาเซียนเป็นฐานของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ หรือ “Hub of EPAs” ในทวีปเอเชีย โดยมุ่งที่จะใช้ประเทศในอาเซียนเป็นฐานการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไปยังประเทศต่างๆ

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการทำ EPA พร้อมกันหลายความตกลงนั้น Nippon Keidanren ชี้แจงว่า เท่าที่ผ่านมายังไม่ปรากฏว่าแนวทางนี้มีปัญหาในเรื่องความสับสนในการใช้ประโยชน์จากความตกลง หรือที่เรียกว่า spaghetti bowl problem ดังที่นักวิชาการแสดงความวิตกกังวลในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่จากกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) กล่าวว่าการมีหลาย EPA หรือ FTA ให้ผู้ประกอบการได้เลือกนั้นอาจมีต้นทุนที่ไม่สามารถเลี่ยงได้คือ ความสับสนของผู้ประกอบการ ยกตัวอย่างเช่น ความสับสนเรื่องเอกสารที่ใช้ของความตกลงต่างๆ

ประเด็นเรื่องการทำความตกลง CEPEA (Comprehensive Economic Partnership in East Asia) กระทรวงเศรษฐกิจฯ ยืนยันว่าเป็นเหตุผลในเรื่องความต้องการขยายตลาดการค้า การลงทุนของญี่ปุ่นและด้านความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการให้ความเห็นว่าเหตุผลสำคัญที่ญี่ปุ่นต้องการ CEPEA มากกว่า ASEAN+3 นั้น ไม่ใช่ปัจจัยด้านการขยายตลาดเพียงอย่างเดียว แต่ญี่ปุ่นต้องการรวมกลุ่มกับประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (market economy) เช่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เพื่อมาถ่วงดุลกับจีนในการรวมกลุ่มของ CEPEA

สำหรับเรื่องความเป็นไปได้ในการขยายขอบเขตการทำ MRA (Mutual Recognition Agreement) METI ค่อนข้างจะไม่ให้ความสนใจในการทำ MRA ของสินค้ากลุ่มอื่นนอกเหนือจากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้มีการทำ MRA ไปแล้ว ทั้งในกรณีของ JTEPA หรือ EPA กับประเทศอื่นๆ

Nippon Keidanren (Japan Business Federation) ได้สำรวจบริษัทสมาชิกเกี่ยวกับเหตุผลที่ต้องการส่งเสริมการทำ EPA กับประเทศต่างๆ โดยผลการสำรวจชี้ว่า 5 อันดับแรกของเหตุผลที่สำคัญที่สุด ได้แก่

1) การขยายตลาดการส่งออก (เนื่องจากการลดอัตราภาษี และการปรับปรุงพิธีการศุลกากร ฯลฯ)
2) การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียน
3) การขยายขอบเขตกิจกรรมของบริษัทญี่ปุ่น เช่น การเพิ่มกิจกรรมในด้านการกระจายสินค้าและบริการ

4) การหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบจากการที่ประเทศอื่นมี EPA หรือ FTA (trade diversion effect)

5) การลดความเสี่ยงของธุรกิจ

1.2 ความคืบหน้าและประเด็นสำคัญของการทำ EPA ของญี่ปุ่นกับประเทศต่าง ๆ

ความคืบหน้าของการทำ EPA ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศต่างๆ สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความคืบหน้าและประเด็นสำคัญของการทำ EPA ของญี่ปุ่น

ประเทศ	ความคืบหน้าและประเด็นสำคัญของ EPA
ญี่ปุ่น-ฟิลิปปินส์	ฟิลิปปินส์ยังไม่ได้ปฏิเสธความตกลงกับญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ และมีความเป็นไปได้ที่จะให้การรับรองความตกลงในอนาคต
ญี่ปุ่น-อินโดนีเซีย	ลงนามเรียบร้อยแล้ว รอมีผลบังคับใช้
ญี่ปุ่น-เวียดนาม	การเจรจาค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากฝ่ายเวียดนามมีข้อเรียกร้องในอุตสาหกรรมยานยนต์หลายประการซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นยอมรับได้ยาก
ญี่ปุ่น-อินเดีย	การเจรจาเป็นไปอย่างยากลำบาก โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Origin: RoO) แต่ญี่ปุ่นก็ยังไม่ตัดอินเดียออกจากแผนการเจรจา
ญี่ปุ่น-ออสเตรเลีย	ญี่ปุ่นหวังผลด้านวัตถุดิบจากทำ EPA กับออสเตรเลีย และหวังผลในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic)
ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ	สหรัฐฯ รอดูท่าทีการทำ EPA ของญี่ปุ่นกับออสเตรเลีย ถ้าประสบความสำเร็จก็อาจจะพิจารณาการทำ EPA กับญี่ปุ่น เนื่องจากฝ่ายสหรัฐฯ เห็นว่า EPA ของญี่ปุ่นไม่ได้มาตรฐานของสหรัฐฯ เช่น การที่ญี่ปุ่นไม่ยอมเปิดเสรีสินค้าเกษตร
ญี่ปุ่น-สหภาพยุโรป	สหภาพยุโรปลังเลที่จะเปิดตลาดยานยนต์ จอภาพแสดงผลแบบแบน (อัตราภาษี 10%) และ สินค้าโสตทัศน์ (อัตราภาษี 14%) ในขณะที่ญี่ปุ่นกังวลเรื่องเนื้อหมูจากเดนมาร์กจะเข้ามาในตลาดญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก

2. การใช้สิทธิประโยชน์ของ JTEPA ของบริษัทญี่ปุ่น

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan External Trade Organization (JETRO)

Isamu Wakamatsu	Senior Coordinator, Asian & South Asia Planning Department
Seiya Sukegawa	Deputy Director, Asia and Oceania Division, Overseas Research Department
Kohei Shiino	Deputy Director, International Economic Research Division, Overseas Research Department
Hiroshi Sano	Deputy Director, Agriculture and Fisheries Division, Export promotion and Agriculture Department
Yusuke Yoshida	Asian Cooperation Division, Trade and Economic Cooperation Department

องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น หรือ JETRO เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีลักษณะกึ่งรัฐบาล ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1958 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การสนับสนุนการค้าและการลงทุนระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่นๆ เพื่อให้การค้าระหว่างญี่ปุ่นและคู่ค้ามีความสมดุลกัน

2.1 ภาพรวมการใช้ประโยชน์ JTEPA

JETRO ได้สำรวจเกี่ยวกับผลกระทบของ FTA และ EPA ต่อการดำเนินการของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการสำรวจจากตารางที่ 3 ชี้ว่า ผลประโยชน์ของความตกลงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและญี่ปุ่น ในความเห็นของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นไปตามลำดับเรียงจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ คือ 1) JTEPA 2) AFTA 3) AJCEP 4) ASEAN+3

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจผลกระทบของ FTA/EPA ต่อบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย

FTA/EPA	ดัชนี
Thai-Japan	1.12
Zero tariff in ASEAN Free Trade Area	0.93
Japan-ASEAN	0.87
ASEAN+3	0.48
Thai-USA	0.35
Thai-India	0.29
India-ASEAN	0.28
Thai-Korea	0.07
Thai-China	0.05
Japan-India	0.00
Japan-Korea	-0.04
China-ASEAN	-0.10
Japan-China	-0.14

ที่มา: Thai FTA/EPA and Japanese Affiliated Companies, JETRO

หมายเหตุ: ผลทางบวก=2 ผลทางบวกเล็กน้อย=1 ผลทางลบ=-2 ผลทางลบเล็กน้อย=-1
ค่าดัชนีในตารางคำนวณจากค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ความเห็นของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยจากผลการสำรวจดังกล่าว ในเบื้องต้นอาจอธิบายได้จากข้อมูลของสัดส่วนในการจัดหาวัตถุดิบของบริษัทญี่ปุ่นในแต่ละประเทศ และขนาดของตลาดดังรายละเอียดต่อไปนี้

- บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยใช้วัตถุดิบภายในประเทศไทยเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 54 และนำเข้าจากญี่ปุ่นร้อยละ 31.5 ดังแสดงในภาพที่ 2 จึงทำให้ JTEPA เกิดประโยชน์ค่อนข้างมากต่อผู้ประกอบการในการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างกัน
- เนื่องจากในปัจจุบันจีนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ด้วยระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี (Just-in-time production) โดยยังต้องใช้เวลาในการผลิตถึง 2-3 เดือน บริษัทญี่ปุ่นจึงไม่เห็นประโยชน์ของความตกลงระหว่างจีนและอาเซียนต่ออุตสาหกรรมยานยนต์มากนัก ซึ่งสะท้อนไปยังผลการสำรวจที่มีดัชนีติดลบ
- ในกรณีของอินเดีย บริษัทญี่ปุ่นจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบหรือชิ้นส่วนภายในประเทศมาก เนื่องจากภาษีนำเข้าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 10 และ มีอัตราภาษีที่เรียกเก็บจริง (effective rate) อยู่ที่ร้อยละ 30 จึงมีแนวโน้มที่บริษัทญี่ปุ่นจะใช้ไทยเป็นฐานการผลิตแล้วส่งสินค้าไปขายที่อินเดียโดยใช้ความตกลงอินเดีย-อาเซียน หรือความตกลงไทย-อินเดีย เช่น กรณีของบริษัทโซนี่

ภาพที่ 2 สัดส่วนของวัตถุดิบที่บริษัทญี่ปุ่นจัดหาแยกตามที่มาของแหล่งวัตถุดิบ (ร้อยละ)

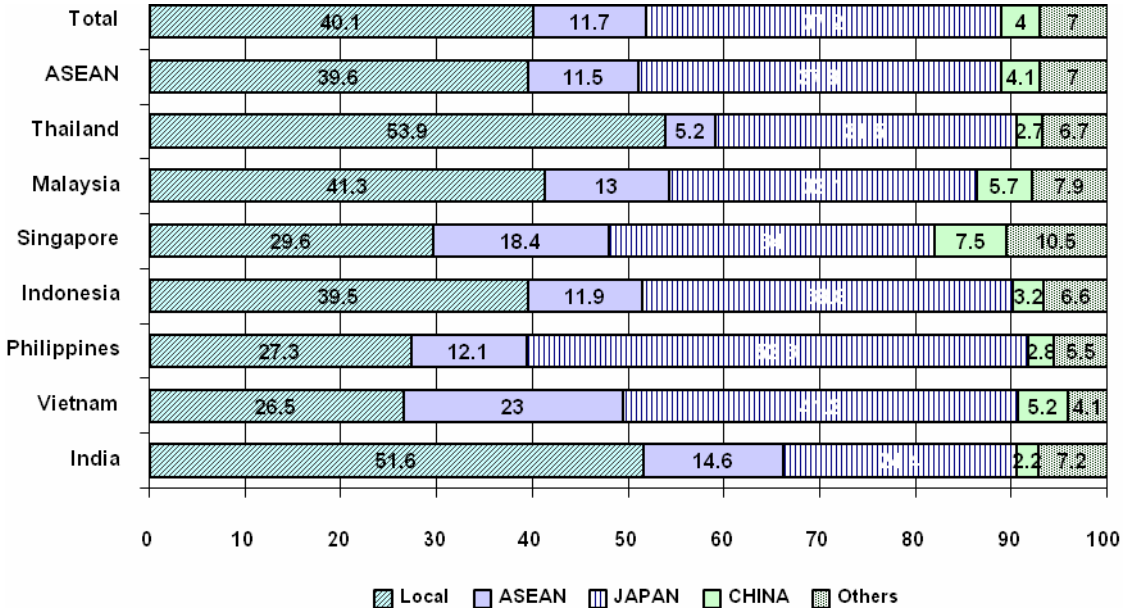

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia – ASEAN and India- (survey 2007)

นอกจากนี้ JETRO ยังได้ดำเนินการสำรวจการใช้ประโยชน์ของ FTA และ EPA ของบริษัทญี่ปุ่นในกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งในด้านการนำเข้าและส่งออก ผลการสำรวจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ บริษัทที่ใช้ประโยชน์จาก FTAหรือ EPA ในปัจจุบัน บริษัทที่กำลังพิจารณาว่าจะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ในอนาคต และ บริษัทที่ไม่มีแผนที่จะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ในกรณีของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ภาพที่ 3 และภาพที่ 4 แสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ 50 ของบริษัทญี่ปุ่นทั้งหมดไม่มีแผนที่จะใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA ทั้งในด้านการนำเข้าและส่งออก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2006 และ 2007 บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จาก FTA และ EPA ค่อนข้างคงที่ในส่วนของการส่งออก และมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์ลดลงในส่วนของการนำเข้า

ภาพที่ 3 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการนำเข้าของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007 (ร้อยละ)

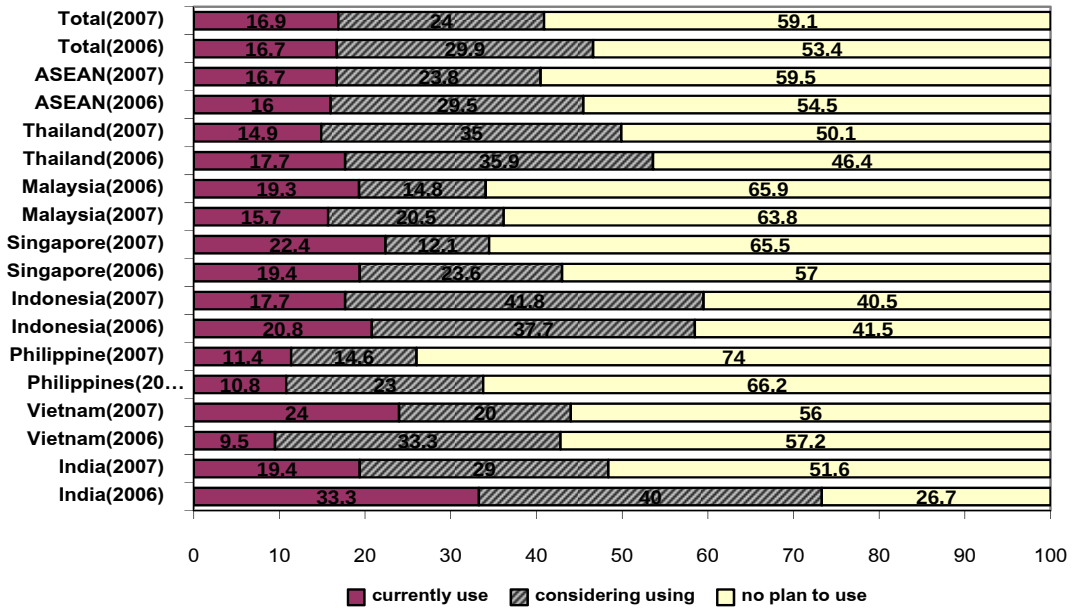

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia - ASEAN and India- (survey 2007)

ภาพที่ 4 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ FTA และ EPA ในการส่งออกของบริษัทญี่ปุ่น ปี 2006 และ 2007 (ร้อยละ)

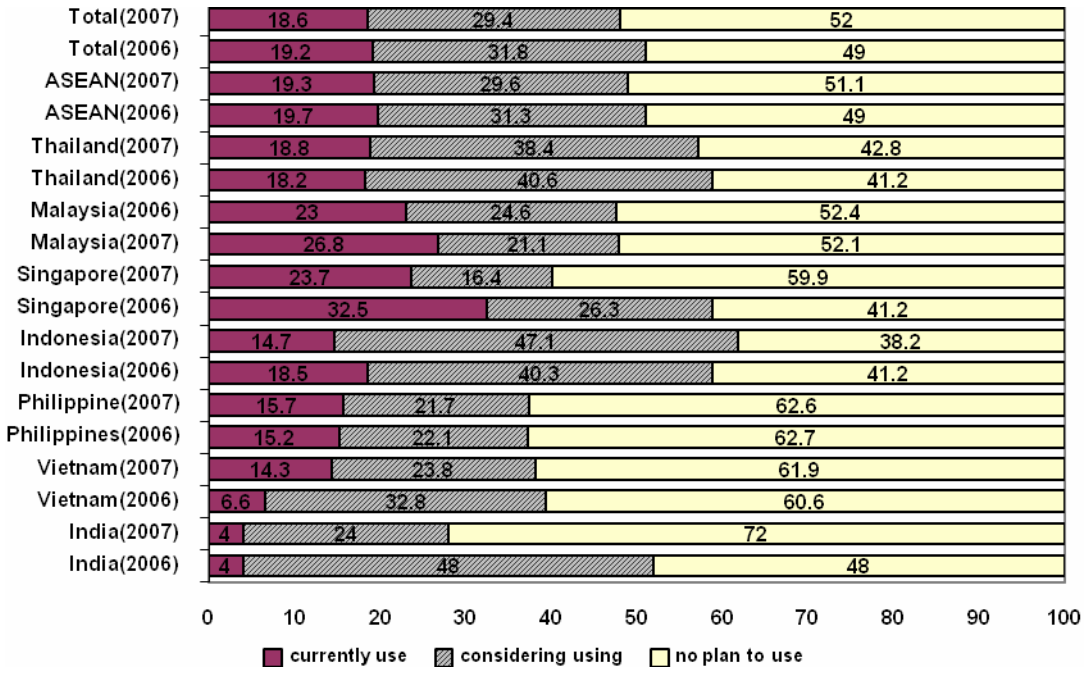

ที่มา: Japanese-Affiliated Manufacturers in Asia - ASEAN and India- (survey 2007)

ผลการสำรวจเกี่ยวกับเหตุผลที่บริษัทญี่ปุ่นที่อยู่ในอาเซียนไม่มีแผนการที่จะใช้ FTA ชี้ว่า สาเหตุสำคัญของการไม่ใช้ประโยชน์จากความตกลงเนื่องจากการนำเข้าของผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จาก FTA หรือ EPA เพราะบริษัทได้รับประโยชน์จากสิทธิทางภาษีจากกระบวนการอื่นๆ อยู่แล้ว เช่น เขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) สิทธิพิเศษจากการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 63.5 ของเหตุผลทั้งหมด ในขณะที่ร้อยละ 45 ของบริษัทไม่ใช้ FTA ในการส่งออก เนื่องจากไม่เห็นประโยชน์ของ FTA ด้วยเหตุที่อัตราภาษีศุลกากรทั่วไปอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่แล้ว

2.2 ประเด็นที่ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไข JTEPA

ในส่วนนี้ผู้สัมภาษณ์สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ JETRO และ ข้อมูลผลการสำรวจบริษัทสมาชิกของ Nippon Keidanren เกี่ยวกับประเด็นเรื่องความต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขความตกลง JTEPA ในกระบวนการทบทวนที่จะมีขึ้นในอนาคต โดยมีความต้องการดังต่อไปนี้

- ต้องการเจรจาเรื่องการลดภาษีศุลกากรสำหรับรถยนต์ขนาดเกิน 3,000 ซีซี ในปี ค.ศ. 2009
- ต้องการให้มีการลดภาษีเหล็กกล้าในอัตราที่เร็วกว่าที่เป็นอยู่
- ต้องการให้สินค้าอิเล็กทรอนิกส์มูลค่าสูง เช่น ตู้เย็น 4 ประตู เครื่องล้างจานอัตโนมัติ ได้รับการลดภาษีทันที
- ต้องการลดข้อจำกัดในการลงทุนสาขาบริการและบริการหลังการขาย (ซ่อม-บำรุง)
- ต้องการให้มีการคืนภาษีอย่างรวดเร็ว
- ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องการรับรองการออกใบกำกับสินค้าโดยประเทศที่สาม (re-invoicing) โดยจะอธิบายโดยละเอียดในหัวข้อ 6.2.3

2.3 การออกใบกำกับสินค้าโดยประเทศที่สาม (Re-invoicing)

ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ EPA ในส่วนของ “การค้าโดยผ่านตัวกลาง” (intermediary trade หรือ merchant trade) คือ การออกใบกำกับสินค้าโดยประเทศที่สาม หรือ รีอินวอยซิ่ง (re-invoicing) ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากในเอเชีย การค้าที่ใช้รีอินวอยซิ่ง หมายถึง เส้นทางการค้าที่สินค้าถูกขนส่งมาจากประเทศผู้ผลิต ในขณะที่ใบกำกับสินค้าหรือใบอินวอยซ์ออกโดยสำนักงานใหญ่ (headquarter) หรือสำนักงานในส่วนภูมิภาค (regional subsidiary) ที่ตั้งอยู่ในประเทศที่สาม ภาพที่ 5 แสดงกลไกของการค้าที่ใช้รีอินวอยซิ่ง โดยยกตัวอย่างกรณีที่สินค้าที่ผลิตในประเทศไทยและส่งไปยังประเทศอินโดนีเซียโดยตรงพร้อมกับใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (Form D) ในขณะที่ใบกำกับสินค้าจะออกจากสิงคโปร์ไปยังอินโดนีเซีย โดยรายละเอียดในใบกำกับสินค้าจะแสดงถึงการที่สำนักงานใหญ่ในสิงคโปร์ซื้อ

สินค้าจากบริษัทสาขาที่ตั้งอยู่ที่ประเทศไทยและส่งไปขายยังอินโดนีเซีย กล่าวคือ เส้นทางการเคลื่อนย้ายสินค้าจะเป็นเส้นทางตรงจากประเทศผู้ผลิต แต่เส้นทางการค้าจะผ่านประเทศที่สามนั่นเอง

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงตัวอย่างการค้าที่ใช้รีอินวอยซิ่ง (re-invoicing)

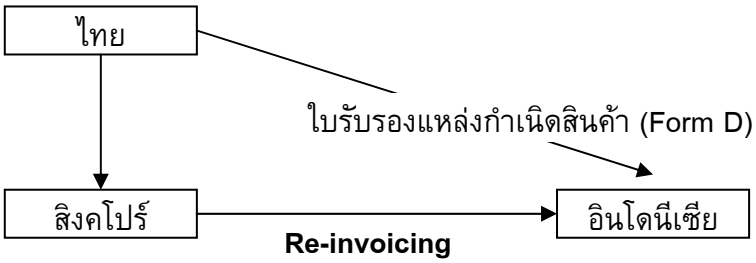

ข้อมูลการสำรวจของ JETRO ชี้ว่า สัดส่วนของการค้าที่ใช้การค้าโดยผ่านตัวกลางของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 15 ของบริษัททั้งหมดในการสำรวจ (ดูภาพที่ 6) โดยเฉลี่ยบริษัทญี่ปุ่นในอาเซียนมีการใช้รีอินวอยซิ่งอยู่ที่ประมาณร้อยละ 16 ของบริษัททั้งหมด

ภาพที่ 6 สัดส่วนของบริษัทญี่ปุ่นที่ใช้การค้าผ่านตัวกลางในการส่งออก (จากบริษัททั้งหมดในการสำรวจ)

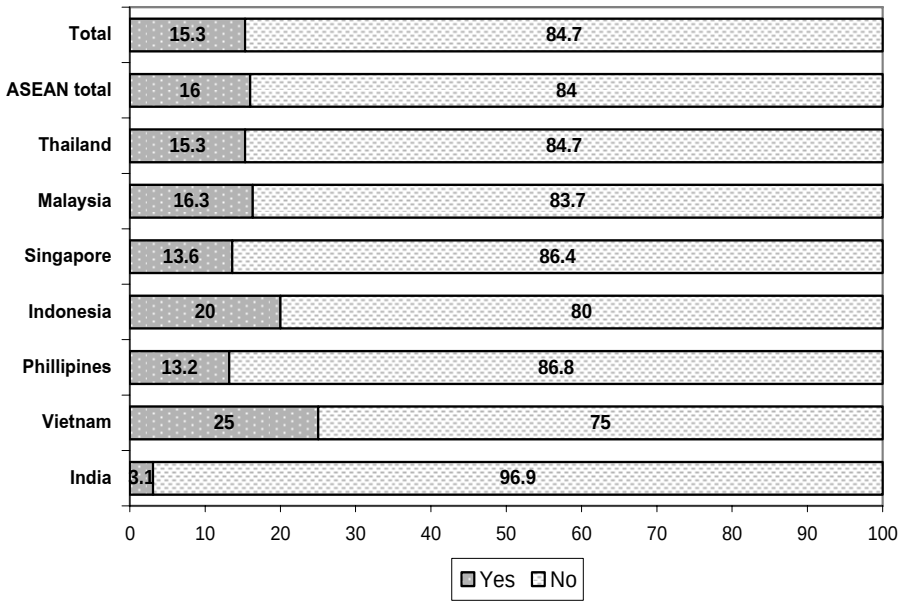

ที่มา: Japanese- Affiliated Manufacturers in Asia (2007), JETRO

ตารางที่ 4 แสดงผลการสำรวจเหตุผลสำคัญที่บริษัทญี่ปุ่นเลือกใช้การออกใบกำกับสินค้าโดยประเทศที่สาม (re-invoicing) โดยเหตุผลสำคัญของการใช้การค้าผ่านตัวกลางเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ได้แก่

1) เพิ่มประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ (logistics)
2) ลดต้นทุนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการส่งออก
3) ไม่ต้องเปิดเผยราคาหน้าโรงงานและราคา FOB (Free on Board) แก่ลูกค้า
4) ลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
5) ต้องการเปลี่ยนชื่อผู้ส่งออก
6) ลดภาษีเงินได้นิติบุคคล

ตารางที่ 4 เหตุผลที่บริษัทญี่ปุ่นใช้การค้าผ่านตัวกลาง (merchant trade)

Reason	ASEAN (91)		Thailand (23)		Malaysia (23)		Singapore (8)		Indonesia (15)		Philippines (16)		Vietnam (6)	
	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%
Improve efficiency of logistics as a whole	32	35.2	9	39	5	21.7	5	62.5	7	46.7	5	31.3	1	16.7
Reduce costs by concentrating export-related works	19	20.9	3	13	5	21.7	2	25	2	13.3	5	31.3	2	33.3
Not to disclose ex-factory prices and FOB prices to customers	15	16.5	2	8.7	3	13	NA	NA	4	26.7	2	12.5	4	66.7
Reduce exchange risks (netting)	13	14.3	4	17	6	26.1	NA	NA	1	6.7	1	6.3	1	16.7
Change the name of exporter	13	14.3	4	17	1	4.4	2	25	2	13.3	2	12.5	2	33.3
Reduce tax costs such as the corporation tax	4	4.4	2	8.7	1	4.4	NA	NA	NA	NA	1	6.3	NA	NA
Others	30	33	7	30	11	47.8	1	12.5	4	26.7	6	37.5	1	16.7

ที่มา: Japanese- Affiliated Manufacturers in Asia (2007), JETRO

ปัญหาของการค้าที่ใช้รีอินวอยซิ่งในขณะนี้คือ ความสับสนและความไม่ชัดเจนของการยอมรับการทำรีอินวอยซิ่งของแต่ละประเทศ เช่น การไม่มีการกล่าวถึงรีอินวอยซิ่งในความตกลง ACFTA โดยในทางปฏิบัติ รัฐบาลกลางของจีนไม่ยอมรับการทำรีอินวอยซิ่ง และไม่อนุญาตให้การค้าที่ใช้รีอินวอยซิ่งสามารถใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง ในขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นของจีนบางแห่งยอมรับการทำรีอินวอยซิ่ง เป็นต้น ในกรณีของ JTEPA เจ้าหน้าที่จาก JETRO กล่าวว่า

มีปัญหาที่ทางศุลกากรไทยยังไม่ยอมรับรีอินวอยซิ่ง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การใช้ประโยชน์ของ JTEPA ไม่สูงเท่าที่ควร

ข้อสังเกตของผู้สัมภาษณ์

จากข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้สัมภาษณ์ได้ตรวจสอบระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า (operation procedure) ของ JTEPA พบว่ามีการระบุเรื่องการยอมรับการทำรีอินวอยซิ่งเอาไว้ ดังนั้น ปัญหาเรื่องการไม่ยอมรับรีอินวอยซิ่งจึงอาจเกิดจากการที่ฝ่ายปฏิบัติยังไม่เข้าใจรายละเอียดของระเบียบปฏิบัติอย่างครบถ้วน ซึ่งหากเกิดความไม่แน่นอนของการยอมรับรีอินวอยซิ่งของฝ่ายไทย บริษัทญี่ปุ่นอาจไม่กล้าใช้ประโยชน์จาก JTEPA โดยเฉพาะในกรณีของผู้ผลิตชิ้นส่วนที่ต้องส่งสินค้าให้ผู้ประกอบแบบทันเวลาพอดี (JIT)

3. โครงการความร่วมมือภายใต้ JTEPA

เรื่องความร่วมมือระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในการส่งเสริมการค้าและการลงทุนภายใต้ความตกลง JTEPA เป็นประเด็นสำคัญที่ฝ่ายไทยจะต้องติดตามความคืบหน้า รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของโครงการต่างๆ เพื่อให้มีการปรับปรุงการดำเนินการโครงการในการทบทวนความตกลงที่จะมีขึ้นในอนาคต คณะผู้สัมภาษณ์ได้สอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือกับ JETRO ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลโครงการความร่วมมือ 3 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อ “ครัวไทยสู่โลก” โครงการเศรษฐกิจสร้างมูลค่า และโครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยโครงการความร่วมมือที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมยานยนต์ได้สัมภาษณ์สมาคมผู้ผลิตยานยนต์ญี่ปุ่น (Japan Automobile Manufacturers Association: JAMA) ซึ่งเป็นผู้ประสานงานหลักของโครงการดังกล่าว นอกจากนี้ คณะผู้สัมภาษณ์ยังได้สัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าแห่งญี่ปุ่น (Japan Iron and Steel Federation: JISF) เกี่ยวกับโครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็กไทย-ญี่ปุ่นด้วย ความคืบหน้าของโครงการความร่วมมือแต่ละโครงการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 โครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์

โครงการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 ก่อนหน้าที่ JTEPA จะมีผลบังคับใช้ และภายใต้ความตกลง JTEPA โครงการนี้ก็ต้องมีความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์เพื่อรองรับการลงทุนใหม่ในอุตสาหกรรมยานยนต์ ความคืบหน้าของโครงการคือ ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาประเทศไทยทั้งหมด 39 คน และได้ฝึกอบรมวิศวกรที่เข้าร่วมโครงการไปแล้ว 100 คน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมากยัง

ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ นอกจากนี้ คณะผู้สัมภาษณ์พบว่า ยังมีปัญหาเรื่องการสื่อสารและความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของการดำเนินการโครงการในระดับรัฐบาลกับระดับปฏิบัติ โดยที่ JAMA ยังไม่ได้รับทราบถึงข้อมูลการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ฯ และเสนอให้รัฐบาลไทยปรึกษากับรัฐบาลญี่ปุ่นในประเด็นนี้

3.2 โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อ "ครัวไทยสู่โลก"

การดำเนินงานที่ผ่านมา ทาง JETRO ร่วมกับ กรมส่งเสริมการส่งออกและสถาบันอาหารของไทย ได้จัดทำรายงานเสนอต่อรัฐบาลไทยเพื่อส่งเสริมการส่งออกอาหารไทยไปยังประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ JETRO ยังมีโครงการที่จะจัดสัมมนาเรื่องระบบระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร หรือ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point System) ที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่

3.3 โครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็กไทย-ญี่ปุ่น

ความคืบหน้าของโครงการในขณะนี้ ผู้สัมภาษณ์ได้รับทราบถึงเกี่ยวกับรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการของโครงการหลักที่ฝ่ายญี่ปุ่นนำเสนอ 2 โครงการ ได้แก่

1) โครงการ "เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย" (Strengthen the technical basis of Thai steel industry) โดยฝ่ายญี่ปุ่นเสนอร่างโครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- การจัดอบรมเรื่อง "Introduction to Steel Market Development and Steel Use Promotion Activities for the Construction Area" โดยทางฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนเดินทางไปอบรมและดูงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตลาดเหล็กและการส่งเสริมการใช้เหล็กของญี่ปุ่น
- การจัดอบรมเรื่อง "Thai Participation in South East Asia Steel Structure Construction Seminar" โดยฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนไปเข้าร่วมอบรมกับผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ ในเอเชียที่ประเทศเวียดนาม

2) โครงการ "สนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไทย" (Reinforce environmental technology of Thai steel industry) โดยฝ่ายญี่ปุ่นเสนอร่างโครงการย่อย 2 โครงการ ได้แก่

- "Technology Exchange Workshop on Environmental and Energy Conservation Technologies for Electric Arc Furnaces" โดยฝ่ายไทยจะส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่ประเทศญี่ปุ่นในเรื่องการปรับปรุงเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงาน

- ส่งผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นไปให้คำแนะนำเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงานให้แก่ผู้ประกอบการไทย

นอกจากนี้ ในส่วนของความคืบหน้าของโครงการพัฒนาฝีมือของช่างเทคนิคในโรงงานเหล็กในประเทศไทย ที่ผ่านมาได้มีการฝึกอบรมที่จำกัดอยู่เพียงบริษัทไทยที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่น (Japan-Thai joint venture) เท่านั้น ถึงแม้ฝ่ายไทยจะได้เรียกร้องให้มีการขยายขอบเขตของโครงการให้ครอบคลุมผู้ประกอบการไทยที่ไม่ใช่บริษัทร่วมทุนด้วย แต่ฝ่ายญี่ปุ่นยังยืนที่จะจำกัดขอบเขตให้เพียงบริษัทไทยที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่นเท่านั้น เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องความลับของความรู้และเทคโนโลยีในการผลิต

4. การออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan and Tokyo Chamber of Commerce and Industry

Hisashi Emoto Manager, International Division

Mitsuo Yamada Project General Manager for Asia, International Division

Japan Chamber of Commerce and Industry (JCCI) เป็นหน่วยงานที่ได้รับการแต่งตั้งจาก METI ในการออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า หรือ C/O ของบริษัทผู้ส่งออกญี่ปุ่น โดยมีสำนักงานทั้งหมด 21 แห่ง ทั่วประเทศ และมีธุรกิจทั่วประเทศเป็นสมาชิกจำนวน 1.43 ล้านราย (ถึงปี ค.ศ. 2006) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของ JCCI ชี้ว่า การออก C/O ในการส่งออกภายใต้ JTEPA มีจำนวนมากที่สุดโดยเฉลี่ยประมาณ 1,500 คำขอต่อเดือน (ข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2550) ในขณะที่ จำนวน C/O ของเม็กซิโกประมาณ 480 คำขอต่อเดือน มาเลเซีย 440-460 คำขอต่อเดือน ชิลี 250 คำขอต่อเดือน ส่วนกรณีของสิงคโปร์มีน้อยมาก เนื่องจากมีสินค้าเพียง 3-4 รายการที่ได้ลดภาษีภายใต้ความตกลง

4.1 ขั้นตอนการออก C/O

การออก C/O ในการส่งออกภายใต้ EPA ต่างๆ มีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้

1) บริษัทส่งออกที่ต้องการขอ C/O จะต้องลงทะเบียนกับ JCCI ในขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 3-4 วัน และไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด บริษัทจะต้องมาติดต่อด้วยตนเองหรือส่งเอกสารและหลักฐานต่างๆ ทางไปรษณีย์ ทั้งนี้การลงทะเบียนบริษัทยังไม่สามารถลงทะเบียนผ่านอินเตอร์เน็ตได้เนื่องจากยังต้องใช้หลักฐานการตีตราประทับ (hanko) ของบริษัท ขั้นตอนการลงทะเบียนนี้เพื่อตรวจสอบว่า

บริษัทดังกล่าวเป็นธุรกิจของญี่ปุ่นจริง โดยตรวจสอบจากเอกสารการจดทะเบียนบริษัท

2) บริษัทที่ลงทะเบียนแล้วจะสามารถขอ C/O ผ่านทางอินเตอร์เน็ตได้ หลังจากได้รับชื่อผู้เข้าใช้ (ID) และรหัสผ่าน (password) จาก JCCI โดยจะต้องกรอกข้อมูลที่จำเป็นต่างๆ ในเวบไซต์ บริษัทผู้ส่งออกจะรับรองความถูกต้องของข้อมูลด้วยตนเองและไม่มีการตรวจสอบความถูกต้องจาก JCCI เว้นแต่ในกรณีที่มีข้อผิดพลาด เช่น ชื่อสินค้าและรหัส HS ไม่ตรงกัน และการตรวจสอบว่าข้อมูลตามคำขอจะได้แหล่งกำเนิดหรือไม่ เป็นต้น

3) JCCI จะออก C/O ในรูปกระดาษ โดยใช้เวลาประมาณ 2 วันนับแต่วันที่ยื่นขอผ่านอินเตอร์เน็ต ค่าธรรมเนียมในการขอ C/O ประกอบด้วย ค่าธรรมเนียมขั้นต่ำ (fixed charge) คิดเป็นเงิน 2,000 เยนต่อครั้ง และค่าธรรมเนียมต่อชนิดของสินค้ารายการละ 500 เยน หากขอเกินกว่า 20 รายการ รายการต่อไปคิดรายการละ 50 เยน ทั้งนี้ อัตราค่าธรรมเนียมการขอ C/O ได้รับการรับรองจากรัฐบาลและใช้อัตราเดียวกันสำหรับ EPA และ FTA ของทุกประเทศที่ทำความตกลงกับญี่ปุ่น

4.2 ปัญหาของการออก C/O ของสินค้าที่ส่งออกมาประเทศไทย

โดยภาพรวม ยังไม่มีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นในกระบวนการออก C/O โดยปัญหาที่เกิดขึ้นในตั้งแต่ JTEPA มีผลบังคับใช้ ได้แก่

1) กรณีของอุตสาหกรรมเหล็ก เกิดปัญหาการปฏิเสธ C/O โดยกรมศุลกากรไทย เนื่องจากกรมศุลกากรไทยต้องการให้รายงานน้ำหนักรวม (gross weight) ของสินค้าใน C/O ในขณะที่กรมการค้าระหว่างประเทศต้องการให้รายงานน้ำหนักสุทธิ (net weight) เพื่อตรวจสอบโควตา

2) ปัญหาการระบุรายละเอียดของสินค้า (product description) ในใบกำกับสินค้า (invoice) และ C/O ไม่ตรงกัน โดยรายละเอียดของสินค้าที่ระบุใน invoice จะมีเฉพาะเจาะจงมากกว่ารายละเอียดใน C/O ที่เป็นรายละเอียดตามรหัสพิกัดอัตราศุลกากรทำให้มีกรณีที่กรมศุลกากรไทยไม่สามารถรับรองการใช้สิทธิของ JTEPA ได้

5. พิธีการศุลกากร

ผู้ให้สัมภาษณ์

Customs and Tariff Bureau, Ministry of Finance

Tadashi Kamikawa Director for Rules of Origin, Tariff Policy and Legal Division

Satoko Kagawa Deputy Director, Office of Economic Partnership

Tadashi Yasui Deputy Director, Office of Economic Partnership

ภาพรวมของปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้ประโยชน์ JTEPA ในส่วนของพิธีการศุลกากรยังไม่มีปัญหาใหญ่ อย่างไรก็ตาม หลังจาก JTEPA มีผลบังคับใช้ได้เกิดปัญหาขึ้น 2 ประการ ได้แก่

1) การตีความรหัสพิกัดอัตราศุลกากรที่ไม่สอดคล้องกันของฝ่ายไทยและญี่ปุ่น เช่น การตีความของตอนที่ 44 ของ ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ (woods & woods product) และการตีความสินค้าที่เกี่ยวกับปลาว่าจะอยู่ในตอนที่ 3 (fish) หรือตอนที่ 16 (fish product)
2) ข้อมูลในกล่องที่ 1 (ชื่อผู้ส่งออก) ใน C/O ไม่ตรงกับข้อมูลที่ระบุในใบกำกับสินค้า รวมถึงมีปัญหาที่ C/O ไม่ตรงกับขั้นตอนการดำเนินงาน (operating procedure) ตามความตกลง ในกรณีนี้ กระบวนการนำเข้าก็จะเกิดความล่าช้า เนื่องจากกรมศุลกากรญี่ปุ่นจะต้องขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้นำเข้า หรือทำการตรวจสินค้าว่าตรงกับที่ระบุใน C/O หรือไม่

สรุปข้อมูลการสัมภาษณ์รายอุตสาหกรรม

6. อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า

ผู้ให้สัมภาษณ์

The Japan Iron and Steel Federation

Misuo Kobayashi, Group Leader, International Trade & Cooperation Group, International Economic Affairs Division

สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า (Japan Iron and Steel Federation: JISF) ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 สมาชิกของสมาคมประกอบด้วยผู้ผลิตเหล็กและเหล็กกล้ารายใหญ่

ของประเทศ และ trading company ที่ประกอบธุรกิจซื้อขายเหล็ก วัตถุประสงค์ของ JISF คือ การส่งเสริมการผลิต การกระจายสินค้า การบริโภค และการซื้อขายผลิตภัณฑ์เหล็ก

6.1 ภาพรวม

ประเทศญี่ปุ่นส่งออกเหล็กมายังประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับสามรองจากเกาหลีใต้และจีน (ตารางที่ 5) โดยปริมาณการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 12 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด ตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นผู้นำเข้าเหล็กรายใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศที่ลงนามในความตกลงการเปิดเสรีกับญี่ปุ่น โดยผู้ผลิตยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตในประเทศไทยเป็นผู้นำเข้าเหล็กรายสำคัญจากญี่ปุ่น สินค้านำเข้าหลักคือ แผ่นเหล็กคุณภาพสูง (high-quality steel sheets) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผ่นเหล็กรีดร้อน (ดูตารางที่ 7) ที่ผ่านมาผู้ประกอบการญี่ปุ่นลงทุนเป็นจำนวนมากในอุตสาหกรรมปลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วย processing facility และ coil center เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ใช้ (end user) ในประเทศไทย

ตารางที่ 5 ปริมาณการส่งออกเหล็กของญี่ปุ่นปี 2550 (หน่วย: 1000 ตัน)

ประเทศ	ปริมาณ (%)
เกาหลีใต้	9,591 (26.0%)
จีน	6,341 (17.2%)
ไทย	4,302 (11.7%)
ทั้งหมด	36,853 (100.0%)

ที่มา: Japan Iron and Steel Federation

ตารางที่ 6 ปริมาณการส่งออกเหล็กของญี่ปุ่นไปยังประเทศที่ลงนามในความตกลง

ประเทศ	ปริมาณ (พันตัน)	ผู้ใช้หลัก (main user)
สิงคโปร์	661	NA
เม็กซิโก	910	ยานยนต์,อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
มาเลเซีย	1,113	ยานยนต์, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ฟิลิปปินส์	453	ยานยนต์, กระป๋อง
ไทย	3,724	ยานยนต์, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ชิลี	14	พลังงาน
อินโดนีเซีย	946	ยานยนต์, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
บรูไน	11	น้ำมัน (ท่อเหล็ก)

ที่มา: Japan Iron and Steel Federation

ตารางที่ 7 ปริมาณการส่งออกเหล็กจากญี่ปุ่นมาไทยปี 2550 จำแนกตามชนิดสินค้า

(หน่วย: 1000 ตัน)

ชนิดสินค้า	ปริมาณ (%)
Hot-rolled steel sheets	1,810 (42.1%)
Galvanized sheets	839 (19.5%)
Bars and wires	451 (10.5%)
Cold-rolled steel sheets	432 (10.0%)
Total	4,302 (100.0%)

ที่มา: Japan Iron and Steel Federation

อุปสรรคของการค้าเหล็กที่สำคัญของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย คือการที่รัฐบาลไทยใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping: AD) ต่อแผ่นเหล็กรีดร้อน (hot-rolled steel sheet) ที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น ส่วนอุปสรรคที่มีต่อการลงทุนคือ การจำกัดจำนวนชาวต่างชาติในการจ้างงานในประเทศไทย

ในส่วนของการใช้ประโยชน์จาก EPA อุตสาหกรรมเหล็กญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ประโยชน์จาก ASEAN+3 หรือ ASEAN+6 เพราะระดับการลดภาษีจะต่ำกว่า ถึงแม้จะได้แหล่งกำเนิดง่ายกว่าก็ตาม แต่จะใช้การทำความตกลงแบบทวิภาคี (bilateral agreement) มากกว่า

ความท้าทายของอุตสาหกรรมเหล็กของญี่ปุ่น คือเรื่องสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหาการมีปริมาณการผลิตล้น (oversupply) โดยญี่ปุ่นต้องมุ่งสู่แนวทางการผลิตและพัฒนาสินค้าชั้นสูง (high end) มาแข่งขันในตลาดโดยเฉพาะกับจีนและอินเดีย

6.2 ผลกระทบจาก JTEPA

ภายใต้ความตกลง JTEPA มีการลดภาษีสินค้าเหล็กกล้า (steel) ทุกรายการโดยไม่มีข้อยกเว้นภายในระยะเวลา 10 ปี สินค้าบางรายการ เช่น แผ่นเหล็ก galvannealed และ อิเล็กทริคัลชีท (electrical sheets) มีการลดภาษีเหลือ 0 ทันที และมีโควตาภาษี 0 สำหรับแผ่นเหล็กรีดร้อน (950,000 ตันในปีแรกและมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี) ผลที่ตามมาก็คือ จะมีสินค้า steel ที่มีการลดภาษีเป็น 0 ทันที่ประมาณร้อยละ 50 - 60 ของปริมาณการค้าเหล็กทั้งหมด จากการคาดการณ์ของสมาคมอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของญี่ปุ่น JTEPA น่าจะส่งผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปริมาณการส่งออกเหล็กจากญี่ปุ่นมาไทยน่าจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากผู้ใช้ (end user) ซึ่งได้แก่ ผู้ผลิตยานยนต์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์คาดหวังจะขยายการผลิต
2) ในด้านการลงทุน สมาคมอุตสาหกรรมเหล็กคาดการณ์ว่าไม่น่าจะมีการลงทุนเพิ่มเติมของอุตสาหกรรมปลายน้ำในประเทศไทย เนื่องจากบริษัทต่างๆ ได้ลงทุนไปมากพอแล้ว ในขณะที่สถานการณ์การลงทุนในอุตสาหกรรมต้นน้ำยังมีความไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ของแต่ละบริษัท แต่โดยส่วนใหญ่บริษัทญี่ปุ่นคิดว่าการรวมศูนย์การผลิตในญี่ปุ่นแล้วส่งออกจะมีประสิทธิภาพมากกว่า อย่างไรก็ตาม หากบริษัทญี่ปุ่นจะมาลงทุนในอาเซียน ประเทศไทยก็น่าจะมีศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากมีอุปสงค์ของเหล็กสูงที่สุด

7. อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan Electronics and Information Technologies Industries Association

Shigeru Miyagi Vice President, General Manager for International Affairs Department

สมาคมอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Electronics and Information Technologies Industries Association: JEITA) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 โดยการควบรวมของ the Electronic Industries Association of Japan (EIAJ) และ Japan Electronic Industries Development Association (JEIDA) วัตถุประสงค์ของ JEITA คือ การส่งเสริมการผลิต การค้าระหว่างประเทศและการบริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนการเสริมสร้างความมั่งคั่งของเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในขอบเขตการดูแลของ JEITA อาทิ อุปกรณ์ไฟฟ้า (electronic devices) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic components) เครื่องใช้ในครัวเรือนระบบดิจิตอล (digital home appliance equipment) ระบบสารสนเทศและเทอมินัล (information systems and terminals) ฯลฯ

7.1 ภาพรวม

อุปสรรคที่สำคัญของประเทศไทยในการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คือคุณภาพของแรงงานไทยยังไม่ได้มาตรฐาน และปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง ความท้าทายของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์คือ 1) การพัฒนา “กรีนไอที” (Green IT)

ที่คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในทุกด้านของการผลิต และ 2) การพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านนาโนเทคโนโลยี (Nano technology)

7.2 ผลกระทบจาก JTEPA

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้รับประโยชน์จาก JTEPA ค่อนข้างมากในด้านการส่งเสริมให้เกิดการจัดการสายโซ่อุปทาน (supply chain management) และต้องการให้มีการเปิดเสรีมากขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์คาดหวังประโยชน์จาก AJCEP มากกว่า เนื่องจากความต้องการจะเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนต่างๆ ภายในอาเซียนอย่างคล่องตัวมากขึ้น ที่ผ่านมาผู้ประกอบการมีปัญหาการใช้ CEPT(Common Effective Preferential Tariff) เพราะชิ้นส่วนสำคัญ เช่น จอแสดงภาพแบบแบน (flat panel) จำเป็นต้องนำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้มูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ภายในประเทศ RCV (Regional Content Value) ไม่ถึง 40% ดังนั้นการใช้การเปลี่ยนพิกัดศุลกากร (Change in Tariff Classification: CTC) อย่างที่อาเซียนใช้อยู่จะช่วยทำให้สินค้าได้แหล่งกำเนิดง่ายขึ้น อีกเหตุผลหนึ่งที่ต้องการใช้ AJCEP มาจากการที่ผู้ผลิตญี่ปุ่นมีความต้องการที่จะเลือกพื้นที่ผลิตที่เหมาะสมที่สุดของแต่ละชิ้นส่วนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สำหรับการมีโครงสร้างพื้นฐานในการรับรองซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition Agreement) ภายใต้ JTEPA นั้น เป็นประโยชน์อย่างมากเพราะช่วยลดต้นทุนในการต้องรับรองสินค้าหลายครั้ง

8. อุตสาหกรรมยานยนต์

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan Automobile Manufacturers Association

Shinichiro Oka, Group Leader, International Department

Takashi Ueno, International Department

Mayuko Tsuruoka, International Department

สมาคมผู้ผลิตยานยนต์แห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Automobile Manufacturers Association: JAMA) เป็นสมาคมอุตสาหกรรมที่ไม่แสวงหากำไรที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1967 สมาชิกของ JAMA ประกอบด้วยผู้ผลิตยานยนต์ 14 แห่ง โดยครอบคลุมประเภทของยานพาหนะตั้งแต่ รถยนต์นั่ง รถบรรทุก รถโดยสารประจำทาง ไปจนถึงรถจักรยานยนต์ ในปี ค.ศ. 2002 JAMA ได้ควบรวม Japan Motor Industrial Federation (JMIF) Japan Automobile Industry Employers' Association (JAIEA) JAMA มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมยานยนต์เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พันธกิจที่สำคัญยังรวมถึง

ด้านการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของการใช้รถใช้ถนน ตลอดจนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของการทำธุรกิจระหว่างประเทศ

8.1 ภาพรวม

ในปีที่ผ่านมา มีการลงทุนของบริษัทผลิตรถยนต์หลายโครงการในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในเอเซีย (ตารางที่ 8) และยังมีการลงทุนของผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมากถึง 17 โครงการ อย่างไรก็ตาม การลงทุนดังกล่าวไม่น่าจะเกิดจากผลกระทบของ JTEPA แต่เกิดจากปัจจัยอื่นมากกว่า เช่น โครงการอีโคคาร์ (eco-car) สำหรับการลงทุนในการผลิตรถไฮบริด (hybrid) หรือรถด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่จะมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคตนั้น บริษัทโตโยต้าได้ลงทุนในการประกอบรถไฮบริด ในจีน เนื่องจากจีนออกกฎที่เกี่ยวกับรถสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยรัฐบาลจะรับรองบริษัทที่ผลิตรถเพื่อสิ่งแวดล้อม เพราะที่ผ่านมามีการแอบอ้างของบริษัทหลายแห่งว่าสามารถผลิตรถที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมได้ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นก็ยังจะผลิตชิ้นส่วนสำคัญของรถด้านสิ่งแวดล้อมในญี่ปุ่นอยู่

ตารางที่ 8 ข้อมูลการลงทุนของผู้ผลิตยานยนต์ญี่ปุ่นไปยังประเทศในเอเซียปี 2550

บริษัท	ประเทศ	ประเภทยานยนต์	ลักษณะการลงทุน	จำนวนเงินลงทุน (ร้อยล้านเยน)	วัตถุประสงค์
Isuzu	อินเดีย	รถบัสขนาดกลาง	ลงทุนใหม่		ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Isuzu	มาเลเซีย	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์	เพิ่มทุน	33	
Toyota	ฟิลิปปินส์	MT	ลงทุนเพิ่ม	135	ขยายกำลังการผลิตให้ IMV
Suzuki	ไทย (จ.ระยอง)	รถยนต์ขนาดเล็ก	ลงทุนใหม่	414	ร่วมกับโครงการ eco-car
Suzuki	จีน	จักรยานยนต์ (125 cc)	ขยายการผลิต, สร้างร้านตัวแทนจำหน่าย	136	
Nissan	อินเดีย	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็ก	ลงทุนใหม่	571	
Nissan Diesel	ออสเตรเลีย	รถบรรทุกขนาดกลางและขนาดใหญ่	ขยายบริษัทลูก	9.1	เพิ่มความสามารถในการขาย
Honda	ไทย	รถยนต์นั่ง	สร้างโรงงานใหม่	230	ขยายการจำหน่ายใน

บริษัท	ประเทศ	ประเภทยานยนต์	ลักษณะการลงทุน	จำนวนเงินลงทุน (ร้อยล้านเยน)	วัตถุประสงค์
					ไทยและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
Honda	อินเดีย	รถยนต์นั่ง	สร้างโรงงานใหม่	276	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Honda	เวียดนาม	รถจักรยานยนต์	สร้างโรงงานใหม่	70	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Honda	จีน	การพัฒนารถยนต์ 4 ล้อ	สร้างศูนย์วิจัย	27	ตอบสนองความต้องการของตลาดจีน
Mazda	ไทย	รถยนต์นั่งขนาดเล็ก	สร้างโรงงานใหม่ (ร่วมกับ Ford)		
Mitsubishi Fuso	อินโดนีเซีย		เพิ่มทุน		
Yamaha	จีน	ศูนย์กระจายชิ้นส่วนยานยนต์			สร้างศูนย์ซ่อม-บำรุง
Yamaha	เวียดนาม	รถจักรยานยนต์	สร้างโรงงานใหม่	54	ตอบสนองความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น
Fuji Juko (Fuji heavy industries)	เกาหลีใต้	รถยนต์นั่ง	จำหน่าย		รับมือกับความต้องการที่สูงขึ้นของรถยนต์นำเข้า

ที่มา: Japan Automobiles Manufacturers Association

โจทย์สำคัญที่ผู้ผลิตชิ้นส่วนไทยจำเป็นต้องเตรียมพร้อมหรือพัฒนาเพื่อรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ คือ คุณภาพ ต้นทุน และการส่งมอบ (Quality-Cost-Delivery: QCD) และเรื่องพื้นฐานอื่นๆ เช่น การพัฒนาคุณภาพ ระบบการขนส่งที่ทันเวลาพอดี (just in time delivery)

8.2 ผลกระทบจาก JTEPA

อุตสาหกรรมยานยนต์ได้ประโยชน์จากความตกลงแบบทวิภาคีมากกว่า AJCEP เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ประกอบกับผู้ผลิตมีนโยบายที่จะตั้งฐานการผลิตที่กระจุกตัวอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้ประโยชน์จาก JTEPA คือ ความไม่ตรงกันของรายละเอียดสินค้าใน C/O และ invoice รวมถึงเรื่องของการระบุน้ำหนักที่เป็นน้ำหนักรวม (gross weight) และน้ำหนักสุทธิ (net weight) เช่นเดียวกับปัญหาของอุตสาหกรรมเหล็ก เป็นผลให้ทางกรมศุลกากรไทยไม่สามารถรับรองการใช้สิทธิประโยชน์ของ JTEPA

9. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan Textiles Importers Associations

Tsuneo Komura, Executive Managing Director

สมาคมผู้นำเข้าสิ่งทอแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Textiles Importers Association: JTIA) ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 ภายใต้กฎหมาย Export and Import Transaction Law JTIA ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นบริษัทผู้นำเข้าสิ่งทอประมาณ 90 แห่ง จากจำนวนผู้นำเข้าทั้งหมด 8,000 แห่งทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม สมาชิกของ JTIA ส่วนใหญ่เป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ ทำให้มีมูลค่าการนำเข้ารวมของสมาชิกสูงถึงร้อยละ 40 ของมูลค่าการนำเข้าสิ่งทอของประเทศ วัตถุประสงค์ของ JTIA คือการส่งเสริมการนำเข้าของสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มโดยมุ่งที่จะเพิ่มผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวม

Mitsui & Co., LTD.

Mikio Higashiyama

Mitsui & Co., LTD เป็น general trading company หรือที่ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “Sogo Shosha” ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของญี่ปุ่น โดย Mitsui & Co ประกอบธุรกิจหลากหลายสาขา ธุรกิจที่สำคัญคือ ธุรกิจซื้อขายสินค้าทั้งในและต่างประเทศที่ครอบคลุมสินค้าเกือบทุกประเภท เช่น เหล็ก เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ อาหาร เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น นอกจากนี้ Mitsui & Co ยังประกอบธุรกิจในด้านการประสานงานโครงการอุตสาหกรรมในประเทศต่างๆ บริการทางด้านสื่อสารและโทรคมนาคม logistics และการเงิน รวมถึงการหาแหล่งน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และวัตถุดิบสำหรับการผลิตเหล็กและเหล็กกล้า ในปัจจุบัน Mitsui & Co มีบริษัทลูกในประเทศไทยมากกว่า 100 บริษัท

9.1 ภาพรวม

ตลาดเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มของญี่ปุ่นพึ่งพิงการนำเข้าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก โดยสินค้านำเข้ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 94 ของความต้องการ (ปี 2006) โดยสัดส่วนของสินค้านำเข้าต่อ

ความต้องการนี้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 72 ในปี 1996 ที่ผ่านมา ประเทศที่ญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าเสื้อผ้ามากที่สุดคือ จีน โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 90 ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด และมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่ส่วนแบ่งการตลาดของไทยและประเทศอื่นๆ มีแนวโน้มลดลง และเวียดนามส่วนแบ่งการตลาดค่อนข้างคงที่

<u>ลักษณะพิเศษของตลาดเสื้อผ้าญี่ปุ่น</u>

- เป็นตลาดที่ลูกค้ามีความละเอียดและซับซ้อน (sophisticate) มาก ลูกค้าต้องการสินค้าคุณภาพสูง มีความหลากหลาย และต้องการสินค้าล๊อตเล็ก มีวงจรของแฟชั่นและการผลิตที่สั้น
- การบริโภคมีความหลากหลายมาก ตลาดมีปริมาณการผลิตล้น (oversupply)
- ตลาดมีการแข่งขันสูงมาก
- มีระบบฝากขาย (consignment sales) ของผู้ค้าปลีก
- มีการเพิ่มขึ้นของบริษัทที่มีลักษณะ SPA (Specialty store retailer of Private label Apparel)

<u>รูปแบบการนำเข้าของสินค้าเสื้อผ้า</u>

โดยภาพรวม ช่องทางการกระจายสินค้าเสื้อผ้าที่นำเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 7 อย่างไรก็ตาม รูปแบบหลักของการนำเข้าสินค้าเสื้อผ้าในตลาดญี่ปุ่นแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบโออีเอ็ม (Original Equipment Manufacturer: OEM) โดยที่ผู้ขายร่วมมือกับบริษัทการค้า (trading company) ในการกำหนดผ้าและออกแบบ และให้ผู้ผลิตในต่างประเทศตัดเย็บให้ ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน
2) คล้ายกับรูปแบบที่ 1 แต่ผู้ขายกำหนดลักษณะของผ้าและออกแบบเอง และให้ผู้ผลิตในต่างประเทศตัดเย็บให้ ส่วนขั้นตอนการนำเข้าจะใช้บริษัทการค้า
3) ผู้นำเข้าญี่ปุ่นไปเลือกซื้อสินค้าที่ผู้ผลิตในต่างประเทศออกแบบและเลือกผ้าเอง

ภาพที่ 7 ช่องทางการกระจายสินค้าเสื้อผ้านำเข้าของญี่ปุ่น

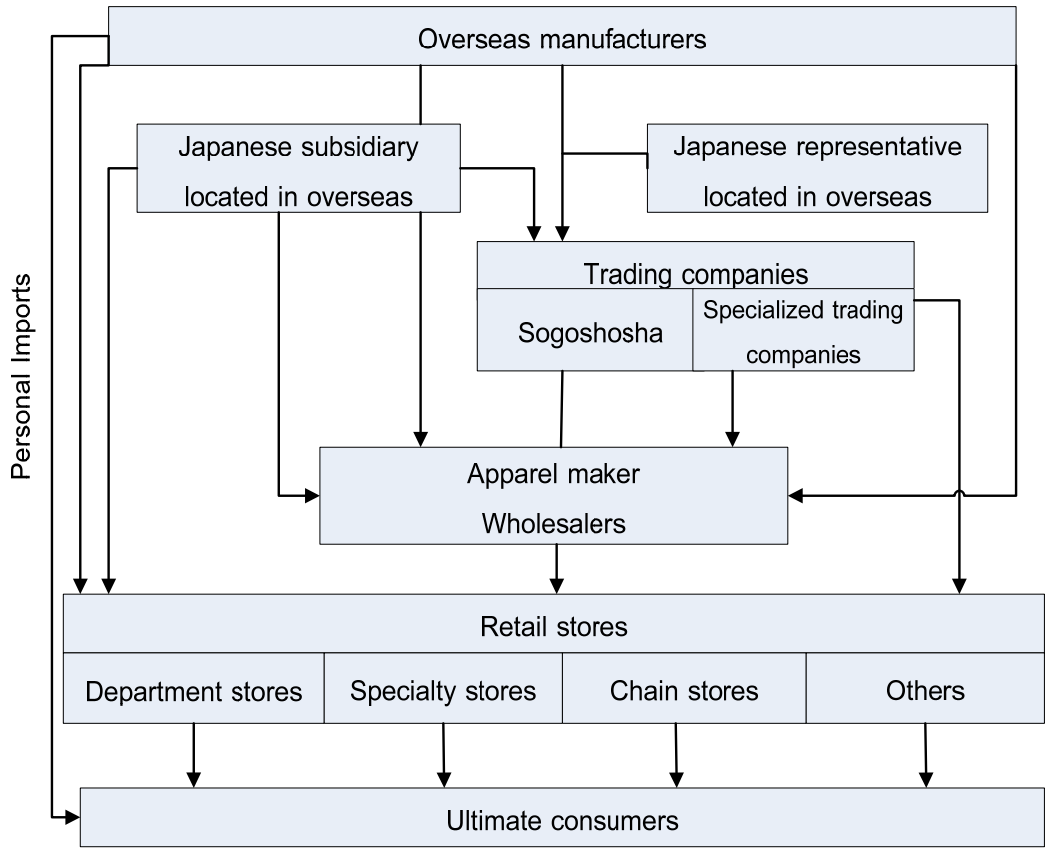

ที่มา: The Japan Textiles Importers Association (2007)

ในส่วนของสินค้าเสื้อผ้าแฟชั่น ญี่ปุ่นนำเข้าจากจีนร้อยละ 85 เนื่องจากเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ 1) ค่าแรงถูก 2) ระยะทางใกล้ (สามารถขนส่งโดยใช้เวลาเพียง 48 ชม.) และ 3) ฝีมือแรงงานในการตัดเย็บของจีนพัฒนาขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม ผู้นำเข้าญี่ปุ่นก็พยายามที่จะไม่พึ่งพาการนำเข้าจากจีนมากเกินไปและพยายามที่จะกระจายการนำเข้าจากประเทศอื่น เช่น เวียดนาม ไทย มากขึ้นเพื่อลดความความเสี่ยง เช่น ในขณะนี้ค่าแรงในจีนมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ประกอบกับมีการขึ้นภาษีต่างๆ ซึ่งผู้นำเข้าไม่สามารถขอคืนได้ทั้งหมด เช่น การขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มของจีนเป็น 17% และสินค้าบางรายการมีภาษีศุลกากรอยู่แล้ว 10% รวมเป็น 27% ที่อาจไม่สามารถขอคืนได้ทั้งหมดเมื่อส่งออกจากจีน ซึ่งปัญหานี้คล้ายกับกรณีที่บริษัทญี่ปุ่นประสบในประเทศไทยก่อนมี JTEPA

ในกรณีของประเทศไทย ญี่ปุ่นนำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากไทยเพียงร้อยละ 4 ของปริมาณการนำเข้าทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นชุดกีฬา สำหรับการส่งออกสิ่งทอของไทยนั้น ญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่ไทยส่งออกสิ่งทอมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากสหรัฐอเมริกา (ดูตารางที่ 9) โดยมูลค่าการส่งออกไปญี่ปุ่นอยู่ที่ประมาณร้อยละ 6 ของการส่งออกทั้งหมด ปัจจัยสำคัญที่มีการนำเข้าจากไทยน้อย ได้แก่ 1) อัตราค่าแรงสูง 2) ผู้ผลิตไทยไม่ค่อยยอมรับการสั่งสินค้าจากญี่ปุ่นเพราะไม่ต้องการผลิตสินค้าล๊อตเล็ก และผู้ผลิตไทยเลือกที่จะไปผลิตให้สหรัฐฯ และยุโรป

มากกว่า 3) การแข็งค่าของเงินบาท และ 4) ระยะทางระหว่างไทยและญี่ปุ่น ซึ่งเป็นข้อเสียเปรียบของไทยเมื่อเทียบกับจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการผลิตสินค้าแฟชั่นซึ่งมีวงจรการขายในระยะสั้นและเปลี่ยนไปตามฤดูกาล

ตารางที่ 9 มูลค่าการส่งออกสิ่งทอของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าสูงสุด 5 อันดับแรก

(หน่วย: ล้านบาท)

ประเทศ	2002	2003	2004	2005	2006
1. สหรัฐอเมริกา	84,564 (38.3%)	78,157 (34.5%)	84,094 (33.0%)	85,536 (32.1%)	80,292 (31.1%)
2. ญี่ปุ่น	13,523 (6.1%)	15,639 (6.9%)	17,287 (6.8%)	16,660 (6.2%)	15,232 (5.9%)
3.สหราชอาณาจักร	10,816 (4.9%)	10,462 (4.6%)	11,858 (4.7%)	10,817 (4.1%)	10,609 (4.1%)
4. ฝรั่งเศส	4,410 (2.0%)	4,978 (2.2%)	7,309 (2.9%)	9,129 (3.4%)	9,590 (3.7%)
5. จีน	5,113 (2.3%)	7,345 (3.2%)	10,573 (4.2%)	11,149 (4.2%)	9,468 (3.7%)
รวม 5 อันดับแรก	118,426 (53.6%)	116,581 (51.5%)	131,121 (51.5%)	133,291 (50.0%)	125,191 (48.4%)

ที่มา: The Japan Textiles Importers Association

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงร้อยละต่อมูลค่าการส่งออกทั้งหมด

9.2 ผลกระทบจาก JTEPA

การมี JTEPA น่าจะช่วยให้การนำเข้าสินค้าเสื้อผ้าจากไทยสูงขึ้น เนื่องจากผู้ขายญี่ปุ่นต้องการที่จะกระจายความเสี่ยงของการนำเข้าจากประเทศจีนมากเกินไป ประกอบกับประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตเสื้อผ้าเนื่องจากมีผ้าที่มีคุณภาพสูงและมีชนิดของผ้าที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการแข็งค่าของเงินบาทด้วย

<u>ข้อสังเกตของผู้สัมภาษณ์</u>

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คุณภาพของผ้าเป็นปัจจัยสำคัญว่าผู้นำเข้าญี่ปุ่นจะจ้างผู้ผลิตในไทยตัดเย็บหรือไม่ ดังนั้น แนวทางในการเพิ่มการส่งออกสินค้าเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากไทยไปยังญี่ปุ่นคือ การพัฒนาคุณภาพของผ้า รวมถึงการเพิ่มความหลากหลายของผ้าให้มากขึ้น แล้วอาจจ้างประเทศที่มีค่าแรงถูก เช่น เวียดนาม หรือกัมพูชา ตัดเย็บแล้วส่งออกไปญี่ปุ่น

ซึ่งการมี AJCEP น่าจะก่อให้เกิดผลดีเนื่องจากจะทำให้สินค้าได้แหล่งกำเนิดง่ายขึ้น โดยสินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปญี่ปุ่น ได้แก่ ชุดกีฬา เสื้อสเวตเตอร์ (sweater) และสินค้าแฟชั่นชาย

10. อุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนัง

ผู้ให้สัมภาษณ์

Japan Leather and Leather Goods Industries Association

Masatoshi Toyama, Director

Isao Matsumaru, Managing Director

Takeshi Suzuki, Staff

สมาคมอุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนังแห่งประเทศญี่ปุ่น (Japan Leather and Leather Goods Industries Association: JLIA) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1986 โดยประกอบด้วยสมาคมอุตสาหกรรมหนังในแต่ละประเภท 23 แห่งทั่วประเทศ JLIA มีพันธกิจในด้านการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมเครื่องหนัง เพื่อช่วยส่งเสริมการผลิตและการจำหน่ายสินค้าเครื่องหนังทุกประเภท

10.1 ภาพรวม

ในปัจจุบัน การนำเข้าสินค้าเครื่องหนังของญี่ปุ่นมีสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 90 ของการบริโภคทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากประเทศจีน รองลงมาคือ เวียดนาม กัมพูชา เมียนมาร์ อินโดนีเซีย บังกลาเทศ และไทย (ตารางที่ 10) ที่ผ่านมา รัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายที่ต้องการปกป้องอุตสาหกรรมเครื่องหนังโดยการกำหนดโควตาในการนำเข้า ศาสตราจารย์ Urata มีความเห็นว่าการปกป้องอุตสาหกรรมดังกล่าวเกิดจากปัจจัยด้านปัญหาการเมืองและสังคมที่เกี่ยวกับการแบ่งแยกชนชั้น (discrimination) ของกลุ่มคนที่เรียกว่า “บุระคุมิน” (Burakumin) ในช่วงก่อนหน้านี้ และเนื่องจากบุระคุมินเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเครื่องหนัง ในปัจจุบันรัฐบาลจึงพยายามที่จะให้ความดูแลเป็นพิเศษกับคนกลุ่มนี้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการ reverse discrimination นั่นเอง

ตารางที่ 10 การนำเข้าสินค้าเครื่องหนังจากประเทศในเอเชียปี 2550

ประเทศ	รองเท้าหนัง		กระเป๋าหนัง	
	ปริมาณ (กิโลกรัม)	มูลค่า (พันเยน)	ปริมาณ (กิโลกรัม)	มูลค่า (พันเยน)
จีน	141,137,958	36,668,686	696,209,598	251,771,474
เวียดนาม	3,794,542	8,171,581	6,790,520	5,337,515
ไทย	704,245	1,553,949	5,674,624	3,819,783
กัมพูชา	5,389,797	11,717,204	NA	NA
เมียนมาร์	1,959,531	4,449,820	NA	NA
อินโดนีเซีย	NA	NA	3,374,640	1,424,462
บังกลาเทศ	2,186,992	3,522,343	NA	NA

ที่มา: Japan Leather and Leather Goods Industries Association

อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องหนังในประเทศมีแนวโน้มหดตัวลงอย่างต่อเนื่อง โดยธุรกิจส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก มีพนักงานไม่ถึง 20 คน และในปัจจุบันแทบจะไม่มีการส่งออกเครื่องหนังไปต่างประเทศแล้ว แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องหนังของญี่ปุ่นในขณะนี้จะมุ่งการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเกรดปานกลางระหว่างคุณภาพของจีนและยุโรป และจะขยายตลาดไปยังอาเซียน เช่น สิงคโปร์และไทย มากยิ่งขึ้น

10.2 ผลกระทบจาก JTEPA

เมื่อ JTEPA มีผลบังคับใช้ จะมีการยกเลิกโควตาการนำเข้ารองเท้าหนังทันที และจะลดภาษีจนเหลือ 0 ภายใน 10 ปี ซึ่งการทำ JTEPA และ EPA กับประเทศต่างๆ ส่งผลให้ผู้ผลิตรายเล็กไม่สามารถแข่งขันได้และเลิกธุรกิจไป ในขณะที่ผู้ผลิตรายใหญ่มีแนวโน้มที่จะไปลงทุนที่ต่างประเทศ เช่น ไทย เวียดนาม กัมพูชา จีน และนำเข้าจากประเทศเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

11. อุตสาหกรรมอาหาร

ผู้ให้สัมภาษณ์

Mitsui & Co., LTD.

Masaaki Kobayashi, Deputy General Manager, Planning & Coordination Department, Overseas Business Corporate Planning & Strategy Division

Yukari Takeda, Trade & Custom Department, Logistics Management Division

Shinichi Katsube

11.1 ภาพรวม

น้ำตาล

ญี่ปุ่นมีความต้องการบริโภคน้ำตาลประมาณ 2.2 ล้านตันต่อปี แต่ผลิตได้ในประเทศเพียง 8-9 แสนตันต่อปี จำเป็นต้องนำเข้าอีก 1.2-1.3 ล้านตันต่อปี ญี่ปุ่นนำเข้าน้ำตาลจากประเทศไทยเป็นอันดับ 1 หรือ 2 ควบคู่กับออสเตรเลีย โดยน้ำตาลที่นำเข้าเป็นน้ำตาลดิบ (raw sugar) และนำมาสกัดให้บริสุทธิ์ในประเทศ และรัฐบาลยังห้ามการนำเข้าน้ำตาลขัดสี (white sugar) รัฐบาลกำหนดระดับราคาน้ำตาลในประเทศสูงกว่าน้ำตาลที่นำเข้า 3-4 เท่าตัว เนื่องจากเกรงว่าน้ำตาลที่นำเข้ามาจะกระทบการผลิตบีทน้ำตาล (sugar beet) ในฮอกไกโดและการผลิตอ้อย (sugar cane) บนเกาะโอกินาวา โดยเฉพาะกรณีของฮอกไกโดซึ่งเป็นเขตหนาว ไม่สามารถปลูกพืชอื่นทดแทนได้ ทั้งนี้ ภาษีที่เก็บได้จากการนำเข้าน้ำตาลจะนำส่งเข้ากองทุนน้ำตาลเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในประเทศ

ผลิตภัณฑ์อาหาร

โจทย์สำคัญของผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปหรืออาหารแช่แข็งที่จะส่งออกไปญี่ปุ่นในขณะนี้ คือ เรื่องความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) เนื่องจาก ญี่ปุ่นประสบปัญหาเรื่องมียาฆ่าแมลงปนเปื้อนเกี๊ยวซ่าที่ผลิตจากจีน ทำให้ภาครัฐและประชาชนมีความตื่นตระหนกในเรื่องความปลอดภัยของอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศมาก ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยจำเป็นต้องเข้มงวดในเรื่องความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคญี่ปุ่น

11.2 ผลกระทบจาก JTEPA

น้ำตาลเป็นสินค้าที่ไม่ได้ลดภาษีภายใต้ JTEPA จึงไม่ได้รับผลกระทบจากการมีความตกลง ในส่วนของผลิตภัณฑ์อาหารนั้น ถึงแม้จะได้ลดภาษีแต่ผู้นำเข้าก็ไม่มีประโยชน์มากนัก เนื่องจากประสบปัญหาค่าเงินบาทแข็ง

12. สรุปความต้องการใช้ประโยชน์ EPA ของผู้ประกอบการญี่ปุ่น

อุตสาหกรรม	EPA	เหตุผล
เหล็กและเหล็กกล้า	JTEPA	ลดภาษีมากกว่าแบบ Regional EPA
ยานยนต์	JTEPA	ใช้ local content ในไทยเป็นสัดส่วนสูง
เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	AJCEP	- ผู้ประกอบการยังจำเป็นต้องนำเข้าชิ้นส่วนสำคัญจากญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้ RCV ไม่ถึง 40% การใช้ CTC อย่างที่อาเซียนใช้อยู่จะช่วยทำให้สินค้าได้แหล่งกำเนิดง่ายขึ้น - ต้องการจะเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนต่างๆ ภายในอาเซียนอย่างคล่องตัวมากขึ้น
สิ่งทอและเสื้อผ้า	JTEPA	ส่งเสริมการนำเข้าจากไทยมากขึ้น เป็นการช่วยการกระจายความเสี่ยงของการนำเข้าจากจีนในสัดส่วนที่สูงเกินไป

ที่มา: คณะผู้วิจัย